

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

**NURTEN
ARSLAN**

Mustafa Kemal Atatürk - (13 Kasım 1918 - 16 Mayıs 1919)

küçük ANILARDA büyük SIRLAR

küçük ANILARDA
büyük sırlar
13 KASIM 1918
16 Mayıs 1919

ŞEYTAN ÜÇGENİ MONDROS

**ŞEYTAN ÜÇGENİ
MONDROS**

★ ★ ★
3. kitap

NURTEN ARSLAN

3. kitap

biyografik roman

*Durumu düzeltmek, hayat bulmak, insan olmak için,
mutlaka Avrupa'dan nasihat almak,
işleri Avrupa'nın emellerine uygun
yürütmek, bütün dersleri Avrupa'dan
almak gibi birtakım zihniyetler
ortaya çıktı:*

"Onlar bizi idare etsin" diyorlardı.

*Oysa, hangi istiklâl vardır ki
yabancıların nasihatlarıyla,
yabancıların plânlarıyla
yükseltilsin?*

Tarih böyle bir olay kaydetmemiştir!

*Türkiye'de fikir adamları, âdetâ kendi kendilerine hakaret ediyorlardı.
Diyorlardı ki; "Adam değiliz ve olamayız. Kendi kendimize adam
olmamıza ihtimal yoktur."*

*Bizim canımızı, tarihimizi, varlığımızı, bize düşman olan,
düşman olduğundan hiç şüphe edilmeyen Avrupalılara,
kayıtsız şartsız bırakmak istiyorlardı.*

Mustafa Kemal Atatürk

MAYI KUŞ YAYINEVİ

**Şenlik Mahallesi Nuri Pamir Caddesi No: 32/16 Dutluk İş Merkezi
Keçiören/Ankara Tel: (0.312) 380 10 16
Gsm: 0.533. 327 37 23**

Gazi Mustafa Kemal Atatürk

ŞEYTAN ÜÇGENİ MONDROS

Küçük Anılarda Büyük Sırlar
(13 Kasım 1918 – 16 Mayıs 1919)

Nurten ARSLAN

• Biyografik Roman •

3. KİTAP

Mavi Kuş Yayınevi
Şenlik Mah. Nuri Pamir Cad.
Dutluk İş Merkezi No: 32/16
Keçiören/ANKARA
Tel: 0312 380 10 16
Gsm: 0533 327 37 23

Kapak Tasarım:
Onay Ajans
İzmir Cad. Turtes Pasajı
No: 34/312
Kızılay/Ankara
Tel: 0312 425 17 76

Editör:
Ertuğrul KAPUSUZOĞLU

Baskı:
Barok Ofset
Ergazi Mah. 1. Cad.
650. Sok. No: 1
Batıkent/ANKARA
Tel: 0312 256 82 90

ISBN: 975-97156-1-9(TK)
3. CİLT ISBN: 975-97156-4-3

3. Baskı
Ankara/2008

© Tüm Hakları Saklıdır.

*“Roman sanatının gereği birkaç simge dışında,
eserde geçen bütün olaylar,
şahıslar ve mekânlar gerçektir.”*

Nurten ARSLAN

“Küçük Anılarda Büyük Sırlar” serisinin
üçüncü kitabı **“Şeytan Üçgeni Mondros”** u
okuyucuyla buluşturmakla,
Türk tarih ve edebiyatına
büyük bir hizmet vermiş olmanın
kıvancını yaşıyoruz.

Mavi Kuş Yayınevi

www.mavikusyayinevi.com
e-posta: bilgi@mavikusyayinevi.com
mustafakemal1919@yahoo.com
mustafakemal1919@gmail.com

Tel: 0312 380 10 16
Gsm: 0 533 327 37 23

Şeytan Üçgeni Mondros

I. Bölüm

İŞGAL

29 Ekim 1914-30 Ekim 1918.

Günü gününe tam dört büyük savaş yılı.

Bu dört büyük savaş yılı boyunca patlayan bombalardan ufuklar kararmış, gök kubbeyi boz dumanlar kaplamış.

Bu dört büyük savaş yılında, üç kıt'anın insanları birbirlerini acımasızca katletmiş.

Bu dört büyük savaş yılı boyunca oluk oluk akan insan kanı, denizleri kızıla, karaları ala çaldırmış.

Bu dört büyük savaş yılı boyunca anaların gözyaşı sel olmuş, babaların yüreği parçalanmış. Eşler bağıryanık, çocuklar boynu bükük kalmış.

Akan kan, dökülen gözyaşı, ölenler, sakat kalanlar, mezarı bile belli olmayanlar...

Bütün dünya milletleri, dört yıl süren savaşın getirdiği bu felâketlerden çok büyük zarar görmüş.

En çok da Türkler!

...

Osmanlı, büyük savaşa girerken ülke idaresi, 1908'de Meşrutiyeti ilân ettirip Sultan Abdülhamit'i tahttan indiren İttihat ve Terakki Partisinin elindedir.

1914'te başlayan ve tam dört yıl süren dünya savaşı boyunca Osmanlı orduları, üç kıt'ada dokuz cephede savaşmak mecburiyetinde kalır. Başta İttihat Terakki Partisi, partinin başında da Enver, Talât ve Cemal!

İki Kanal Seferi'nde binlerce Mehmetçik çöle gömülür.

Sarıkamış harekâtıyla doksan bin Türk kanı, Allahuekber dağlarında beyaz karları kızıla boyar.

Bütün bunlara rağmen mağara devrinden beri güce tapanların dev donanması; Çanakkale'de tarihlerinin en büyük hezimetini Mehmetçik karşısında alır.

Çanakkale Zaferi, Türk'ün adını arşa altın harflerle bir kez daha yazdırır; fakat Osmanlının bilgili, aydın ve okumuş kesiminin tamamına yakını, subay ve yedek subay üniforması altında eriyip gider.

Çanakkale Zaferine rağmen, padişahın ve İttihat Terakkinin beceriksizlikleri yüzünden Türk delikanlılarının kanları, Avrupa'nın karlı dağlarından Arabistan'ın kızgın çöllerine kadar, dokuz cephe de oluk oluk akıtılmış ve bedeli acı bir hezimet olmuştur.

İngiliz Kumandan Allenby, Kudüs'e girdiği gün yaptığı törende Hristiyan dünyasına müjdeyi vermiştir; *"Haçlı seferlerini tamamladık."*

1071'den beri devam eden Haçlı kin, nihayet amacına ulaşmıştır.

29 Ekim 1914'te başlayan büyük savaş, 30 Ekim 1918'de Osmanlı için büyük bir hezimetle sona ermiş ve Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır.

Artık silâhlar bırakılacak ve kesin barış için görüşmeler başlayacaktır.

Osmanlı devlet adamları zafer kazanmış gibi mutludurlar. Saltanat ve Hilâfet kurtarılmış, İstanbul'u bir bayram havası kaplamıştır. Başkente tek bir düşman askeri çıkmayacağı sözleri gazete manşetlerini süslemiştir.

İstanbul'daki bayram havası Anadolu'ya da yansımıştır. Asırlardır köyden köye bir haber, bir hafta on günde gidebilirken; *"Mütareke imzalanmış, savaş bitmiş."* haberi yıldırım hızıyla Anadolu'yu dolaşmıştır.

Memleket, asırlardır süren savaşlardan ziyade, illâ ki son on yıldaki savaşlardan çok çekmiştir. Açlık, sefalet, hastalık, eşkıyalık ülkeyi kasıp kavurmuştur.

En kötüsü, halkın umudu kalmamıştır.

Buna rağmen; *"Mütareke imzalandı."* haberi, sanki şanlı bir zafer kazanılmış, muhteşem bir barış yapılmış gibi köylerde, kentlerde davul zurnayla, oyunlarla, zeybeklerle kutlanmakta, fesler havaya atılmaktadır.

Yırtık pabuçlu, yamalı elbiseli, saç sakal birbirine karışmış çökük avurtlu, cephelerden köylerine dönen gaziler, şenliklerle karşılanmaktadır.

Halk; *"İnşallah bitti, bir daha savaş görmeyiz."* demektedir. *"Hicazsız, Yemensiz kalsak da bizim yurdumuz bize yeter. Top tüfek sesinden uzak, başımız dinç, gönlümüz rahat yaşarız. Acılarımızı unuttur, eksiklerimizi tamamlarız gayri."* diye teselli bulmaktadır.

Amma nerede!

Türk halkının çilesi daha dolmamıştır.

Ateşkes antlaşması imzalanınca Enver, Talât ve Cemal Paşalarla birlikte, İttihat ve Terakkinin diğer kodamanları batırdıkları ülkeden kaçmışlardır.

...

Asırlardır Haçlılar, Türkler için; “*Mahvedeceğiz.*” demişlerdir.

Şimdi Mondros’la hayalleri gerçek olacak, Türkleri mahvedeceklerdir.

Ve onları engelleyecek hiçbir kuvvet yoktur.

Mavi Kuş, büyük savaşta Çanakkale’den geçemeyen dev donanmanın, Mondros Ateşkesiyle denizi yara yara İstanbul’a doğru yol aldığını görünce bir çığlık atar.

Dünyanın incisine, Türklerin göz bebeğine kara haberi vermek için İstanbul’a doğru kanat çırpır.

“İstanbul için acı bir gün!”

13 Kasım 1918!

İstanbul için acı bir gün!

Tarihinin en acı gününü yaşayan İstanbul iki farklı şehir.

Bir taraf; minareleri, camileri ve türbeleriyle sessiz, vakur ve yaşlı. Diğer taraf; yerlere kadar sarkan İngiliz, Fransız ve Yunan bayraklarıyla süslü.

Sokaklar coşkun; “*Zito, hurra!*” sesleriyle inliyor.

13 Kasım 1918!

Marmara ufukları kapkara bulutlarla kaplı.

Marmara ufuklarını karartan dumanlara bakan İstanbullular, önce dev bacalar görüyorlar.

Göge kapkara dumanlar fışkırtan dev bacalar.

Ve sonra ölüm makinesi devlerin silüetleri.

Önce dumanlar, sonra bacalar ve sonra silüetler.

Ve en sonra, dünyanın en büyük emperyalistlerinin dev donanması, dünyanın yuvarlaklığını ispat ediyorlarmışçasına ufku dolduruyor.

22 İngiliz, 12 Fransız, 17 İtalyan, 4 Yunan zırhlısı ve 6 denizaltıyla dev bir armada.

Zırhlıların gökyüzünü yırtan düdük sesleri, zaten korkuyla titreyen Boğazın yüreğini ağzına getiriyor.

Gemilerin bacalarından çıkan duman kütlesini, Haydarpaşa İstasyonu'na doğru akan, daha kara bir duman yumağı karşılıyor. Sanki Boğaza girmek üzere olan ölüm zırhlılarının önünü kesmek, onlara engel olmak için Haydarpaşa önlerinde yollarını tıkamak ister gibi koşuyor.

Haydarpaşa İstasyonu'na yaklaşan kara tren, kara dumanlarını, gökyüzündeki boz duman kütlesinin ortasına doğru hırsla salarken kampana durmadan çalıyor.

Bir çığlık gibi.

Bir imdat çığlığı mı, yoksa imdat isteyen birine; “*Dayan yettim.*” diyen bir yardım narası mı?

Ve Adana treni Haydarpaşa'ya giriyor.

Haydarpaşa!

Marmara'da iyice belirginleşen emperyalist donanmayı seyredenler, Adana treninin geldiğini duyunca umutla gara koşuyorlar.

Adana treni kızgın.

Adana treni emperyalist donanmayı görünce İstanbul'a onlardan önce varmak için hızlanmış.

Haydarpaşa'ya hırslı girmiş, duruşu da anî.

Çelik demirlerin, çelik raylar üzerinde sürtünmesi!

Keser gibi, biçer gibi, meydan okur gibi.

Trenin kazanı, kocaman bir “*pof*” çektikten sonra, dev buhar yumaklarını salıyor garın içine.

Açılan kapılardan inen subaylar, erler ve yaralı askerler.

Aralarında tek tük sivil.

Trenden inen sağlam-yaralı asker ve subaylar kenara çekilerek belirsiz bir sıra içinde selâm vaziyeti alıyorlar.

Çizme, topuk, mahmuz sesleri birbirine karışıyor.

Trenden inen siviller, askerlerin arkasında saygılı bir duruşa geçiyorlar.

Bütün gözler ikinci katarın kapısında.

Ve bir yüzbaşı aşağı atlayıp selâm vaziyeti alıyor.

Ardından, her basamakta bir an durup çevresine bakınan bir kumandan paşa iniyor.

Üzerinde vücudunu sarmış üniforması, selâma durmuş er ve subaylara bakıyor.

Mustafa Kemal Paşa!

Savaştan yeni çıkmış subaylar, sanki biraz sonra Mustafa Kemal Paşadan; "*Hücum emri!*" alacakmış gibi heyecanlılar.

Mustafa Kemal Paşa, selâma durmuş asker ve subayların önünden geçerken ordusunu teftiş eden bir kumandan gibi. Kaşlar biraz çatık; ama gözler evlâtlarına sevgiyle bakan bir babanın.

Gar çıkışına doğru giderken esas duruşu bozan subay ve erler arkasından koşturuyor.

Dr. Rasim Ferit, kendiliğinden hazırlanan küçük karşılama törenini bozmamak için bir kıyıda beklemiş.

Mustafa Kemal Paşa ve Dr. Rasim Ferit.

Dr. Rasim Ferit, Mustafa Kemal Paşanın arkadaşı.

İstanbul'daki bütün önemli olayları Adana'daki Mustafa Kemal Paşaya bildirerek hizmet etmiş bir dost.

Hiçbir şey söylemeden kucaklaşıyorlar.

Hiçbir şey konuşmadan.

Karşıya geçmek için iskeleyle iniyorlar.

Tarihin garip ve acı cilvesi!

Albay Mustafa Kemal'in, iki yıl önce Çanakkale'yi dar ederek arkalarına bakmadan kaçırttığı emperyalist donanma, İstanbul'a girmek için bula bula Mustafa Kemal Paşanın Haydarpaşa'ya indiği günü seçmiş.

Anadolu ve Rumeli kıyıları arasındaki deniz trafiği yasaklanmış. Meydan emperyalist donanmanın.

Çanakkale'yi kuvvet kullanarak geçememiş olmanın utancını unutmuş gibi görünen 61 parçalık dev donanma; düdükler çalarak, dumanlar savurarak Boğazın göbeğinde gösteri yapıyor.

Zırhlıların her biri, Marmara, Karadeniz ve Haliç'e açılan yolların ortasındaki meydanda bir tur attıktan sonra padişahın oturduğu Dolmabahçe Sarayı önlerinde demirliyor.

Ve demir atan her gemi toplarını saraya doğrultuyor.

Sahiller!

Sahillerden; Ermeni ve Rumların; "*Zito! Hurra!*" yaygaraları.

Türkler!

Türkler; duvar arkalarından, köşe başlarından korku ve endişeyle bakıyorlar.

Küçük bir seyirci grubu da Haydarpaşa'da.

Mustafa Kemal Paşa bu grubun bir adım önünde.

Hemen arkasında Dr. Rasim Ferit ve yaveri Yüzbaşı Cevat Abbas.

Daha arkalarda cepheden yeni dönmüş subaylar ve siviller.

Hepsi de kızgın, öfkeli, hırslı ve birbirlerinden sakladıkları yaşlı gözlerle Boğazda tur atan emperyalist donanmaya bakıyorlar.

Hiçbiri konuşmuyor.

Sessizliği bozan Mustafa Kemal Paşa, Dr. Rasim Ferit'e sesleniyor:

– İstanbul'a gelmekle hata ettim doktor. Bir an evvel Anadolu'ya dönmenin çaresi.

Dr. Rasim Ferit sessiz.

Mustafa Kemal Paşa, tam üç saat Haydarpaşa İskelesinde emperyalist donanmanın geçişini bekliyor.

Cevat Abbas, eşyaları eski bir motora yüklemiş:

– Hazırız paşam.

Mustafa Kemal Paşa geriye dönüyor. Kendisiyle birlikte rıhtım-da beklemiş asker, subay ve sivillere selâm verdikten sonra motora atlıyor.

Eski motor, boğuk patırtılarla rıhtımdan uzaklaşırken, sahilde kalan asker ve subaylar, selâm duruşlarını bozmadan onu gözleriyle takip ediyorlar.

Mavi Kuş!

Mavi Kuş, Kız Kulesi'nin tepesinden dalgalarla boğuşa boğuşa önünden geçen motordaki kumandana bakıyor.

Göz göze gelemiyorlar.

İkisi de bozgun, sanki suçlu gibiler.

Patırtısı martı çığlıkları arasında boğulan öksürüklü motor, dev savaş gemilerinin bıraktığı gücü eksilmemiş dev dalgaların üstünden inip çıkarken zorlanıyor.

Mustafa Kemal Paşanın gözleri Dolmabahçe'ye sabitlenmiş.

Dr. Rasim Ferit'le Yaver Cevat Abbas üzgün gözlerle onu izliyorlar.

Mustafa Kemal Paşanın dudaklarından kızgınlık ve tiksinti karışımı ıslık gibi bir cümle çıkıyor:

– Geldikleri gibi giderler!

Dr. Rasim Ferit’le Yaver Cevat Abbas göz göze geliyorlar.

Onu en iyi tanıyanlardan iki kişi, iki dost.

Onun, hiçbir gün boş konuştuğunu görmemişler, duymamışlar; fakat bugün?

Bugün Mustafa Kemal Paşanın; “*Geldikleri gibi giderler.*” demesine içlerinden bir; “*İnşallah.*” çekiyorlar.

İnşallah!

Fakat korkulu bir inşallah.

Korkularını, Beşiktaş sahillerini dolduran çılgın kalabalık artırıyor.

Çılgın kalabalık!

Ermeni, Rum ve diğer azınlıklar.

“*Hurra! Zito!*” naraları İstanbul semalarını sarsıyor.

Öksürüklü motor, Beşiktaş’a çıksa bile bu çılgın sürünün arasından geçip annesinin Akaretler’deki evine gidebilmesi mümkün değil.

Mustafa Kemal Paşa; “*Pera Palasa.*” diyor.

“Rap! Rap! Rap!”

Toplarını saraya çevirmiş dev donanmayı gören Osmanlı Hükûmeti’nin akli başından gitmiş; çünkü Mondros Ateşkes Antlaşmasına göre sadece başkumandana ait silâhsız ve küçük bir gemi Haliç’e girebilecektir.

Antlaşmada olmadığı hâlde Yunan gemilerinin de geleceğini öğrenen hükûmet, İngiliz Kumandan Calthorpe’dan bunun engellenmesini istemiş; fakat Mondros’u imzalayan amiral; “*Hayır.*” demiş.

Zaten emperyalistler, antlaşmanın ilk günlerinde İskenderun ve Musul’a girerek Mondros’u çiğnemişler.

Şimdiyse İstanbul’u işgal ederek antlaşmanın henüz on üçüncü günü imzalarına sadık kalmayacaklarını açıkça göstermişler.

Buna rağmen, elleri çiçeklerle dolu şaşkın bir Osmanlı heyeti, Amiral gemisine kadar giderek zoraki misafirlere; “*Osmanlı Hükûmeti adına hoş geldiniz.*” diyor.

13 Kasım 1918!

İstanbul için acı bir gün!

Çanakkale’de, nice parçalarını sulara verip Boğaz tabyaları önünden yüz geri edilen, aylar ve aylarca Türk siperlerini bir türlü susturamayan yenilmiş filoların artıkları; şimdi Dolmabahçe Sarayı önüne demirlemiş.

İstanbul için acı bir gün!

Tam 61 parçalık savaş filosundan dişlerine kadar silâhlı 3500 kişilik emperyalist ordu karaya çıktı.

3500 kişilik dişlerine kadar silâhlı ordunun bir kısmı piyade, bir kısmı topçu, bir kısmı süvari.

13 Kasım 1918!

İstanbul için acı bir gün!

Mağara devrinden beri güce tapan medenî (!) Avrupalıların kahraman (!) askerleri İstanbul’a çıkar çıkmaz büyük bir yürüyüş tertip ediyorlar.

İstanbul caddelerinde tam 3500 kirli postal.

Rap! Rap! Rap!

Yine; “*Hurraa, zıtoo!*” yaygaraları ve yine çiçek yağmuru.

Asırlardır İstanbul’da yaşayan Türk’ün nimetiyle zengin olan Ermeni ve Rumlar, sokaklarda gösteri yürüyüşü yapan sömürgeci askerleri çiçek yağmuruna tutuyorlar.

Bir zamanlar, emperyalizmin uğultusunu kıt’alar ötesinden işiten İstanbullular, şimdi pencerelerinden baktıklarında sokaklarında görüyorlar.

Türk milleti için acı bir gün!

Ve bu acıyı dindirmenin imkânı yok!

Çünkü ne asker, ne manevî kuvvet, ne gelecek ümidi var!

Çünkü devlet yenilmiş!

Çünkü millet aç ve perişan!

Çünkü millet yaralı da değil, ölüm döşeğinde!

Artık millet, savaşın sözünü bile işitmek istememekte.

Artık Türk anaları; adını-sanını bile duymadıkları cephelere, yıllardan beri yolladıkları çocuklarından-kocalarından, bir haber beklemekte; “*Ya kendisi, ya künyesi!*”

Cepheden dönebilen çok az, pek çoğunun künyesi bile gelmemiş.

Ya umut!

Umut, Kafdağı'nın ardından daha uzakta.

Umutlar bitmiş; fakat bir adam var?

O bir asker!

O asker, bu kara günleri görmemek için elinden geleni yapmış; *"Böyle giderse devlet batar."* demiş.

Suriye'de Alman General Falkenhayn'ın emrinde umutsuzca çarpışırken her şeyin tersine gittiğini görmüş. Devletin ve milletin durumunu, çok acele barış yapılması gerektiğini, cesur bir raporla kaleme almış, arka arkaya da tedbirler sıralamış. Bu raporu da başta Sadrazam Talât Paşa olmak üzere; asker, sivil bütün devlet adamlarına göndermiş; fakat onun ikazlarına kulak asan olmamış.

Koca koca ordular, arka arkaya çöküvermiş.

Buna rağmen o asker, son İngiliz saldırısını kırdıktan sonra; *"Emrim altında bulunan iki ordunun, arzu ettiğim tarzda takviyeleri hâlinde; bütün felâketlere rağmen Türk'ün sesini işittirebileceğim kanaatindeyim. Bu yolda işe başladım."* demiş.

Demiş; fakat köhnemiş Osmanlı devlet adamları her şeyin bittiğine inanarak o kapkara ateşkesi imzalamış.

O asker, Haçlı emperyalizmini tanıyor.

Bu yüzden Mondros'a rağmen, ordusunu ve silâhları teslim etmeyerek karargâhını Adana'ya taşımış.

Mondros'un yedinci maddesi gereğince İskenderun'a çıkmak isteyen İngiliz kuvvetlerine; *"Karaya çıkkanı vururum."* dedikten sonra, İngilizleri kızdırmaktan korkan Sadrazam Ahmet İzzet Paşayla çetin bir telgraf mücadelesi vermiş.

Demiş ki; *"İngilizlerin her isteğine 'Evet' derseniz. Yarın hükûmetlerinizi bile onlar kurdurur. Korkmayın, elimdeki iki kuvvetin takviyesi hâlinde Türk'ün sesini dünyaya işittirebileceğim kanaatteyim."*

Fakat Osmanlı Hükûmeti, pişmiş aşı soğuk su katan o askeri, Yıldırım Orduları kumandanlığından aldıktan sonra, ordusunu lâğvetmiş ve onu yirmi beş kumandanla birlikte İstanbul'a çağırmış.

Ve o asker bütün felâketlere rağmen; *"Türk'ün sesini işittirebileceği,"* inancını hâlâ taşımaktadır. Kaderi bugün onu isyan edeceği belki de mücadele edeceği İstanbul'a sürüklemiştir.

O asker, İstanbul'da kaderin getirdiği şartlara; "*Kaderdir.*" diye teslim olanlarla da mücadele edecektir. Belki de onlarla boğuşarak yeni şartlar yaratmaya çalışacaktır.

O asker, kendi hamurunun mayasını, karakterinin ruhunu, milletin sorumluluğunu, boğuşacağı şartların içine katacaktır.

"Ah o Türkler!"

Osmanlı, Mondros Mütarekesiyle bütün acıların sona erdiğini düşünürken antlaşmanın karşı tarafındakiler bıçaklarını bilemekteydi. Emperyalistlere göre; tam dört yıl kendilerine kök söktüren Türkler, nihayet yerle bir edilmişlerdi.

Ve Haçlı Seferleri asıl şimdi tamamlanmıştı.

Buna rağmen en büyük sömürgeci İngiliz, Türklere kızgındı; çünkü büyük savaşın bütün plânlarını en fazla altı ay içerisinde sonuç almak üzere hazırlamışlardı.

Altı ay içerisinde Almanlarla birlikte Osmanlı da ezilecek; tüm Balkanlar, tüm Orta Doğu, tüm Akdeniz ele geçirilecekti. Böylece en geniş sömürgeleri Hindistan ve Çin üzerindeki bütün yol ve geçitler hâkimiyetleri altına girecekti.

Ah o Türkler!

Türkler; İngilizlerin, Fransızların, Rusların, İtalyanların altı aylık hesaplarını alt üst etmişler ve savaşı dört uzun ve kanlı seneye yaymışlardı.

Suçluydular!

Türkler ilk darbeye yıkılmadıkları için suçluydular.

Vatanlarını savundukları için suçluydular.

Hele Çanakkale!

Türklerin Çanakkale'deki suçları daha da büyüktü.

Türkler, Çanakkale'deki altın zaferleriyle İngiliz ve Fransızların müttefikleri Ruslara yardımlarını engellemişler ve zaten iki yıla uzayan savaşı, iki yıl daha uzatmışlardı.

İki, iki daha dört uzun ve kanlı savaş yılı.

Türklerin Çanakkale'deki zaferlerinin emperyalistlere verdiği zarar bu kadarla da kalmamıştı; Asya ve Afrika'daki İngiliz-Fransız emperyalizmi altında inleyen Müslüman halklara da kötü örnek olmuşlardı.

İngiliz sömürgeleri altındaki esir halklar, güneş batmayan imparatorluk ordularının Çanakkale ve Kut-ül Ammare’de, Türkler tarafından fena şekilde dövüldüklerini görünce kafalarındaki; “*Yenilmez İngiliz.*” imajını silmişlerdi.

Türkler suçluydular; çünkü Çanakkale’de Kut-ül Ammare’de emperyalizmin fiyakasına çelme takmışlardı.

Emperyalistin çalımı bozulmuştu; fakat kanlı ve hiç de şerefli olmayan bir zaferle de olsa amaçlarına ulaşmışlardı.

Ve bu kanlı zaferden sonra Osmanlıya Mondros imzalatılmıştı.

Mondros, Türk tarihinin en acı ateşkes antlaşması!

Öyle bir ateşkes antlaşması ki içindeki tam yirmi beş maddenin her biri Türklerin bir parçasını alıp götürebilir.

Aslında, yirmi beş maddenin yirmi dördü için boşuna zahmet edilmiş.

Yirmi dört madde bir yana, tek bir madde bir yana.

Yedinci madde?

Öyle bir yedinci madde ki bu maddeyle emperyalistler istedikleri her yeri işgal edebilirler.

Mondros’un sadece ana maddeleri değil, küçük ayrıntıları bile bir milleti mahvetmek için yeterli.

“Mutlaka harbiye nazırı olmalıyım!”

Pera Palas’ın ak saçlı Çekoslovak asıllı kapıcısı Kemal’i görünce yerlere kadar eğildi.

Eşyalar, her geldiğinde kaldığı 101 numaralı daireye çıkarılırken kendisi de hiç vakit kaybetmeden arkadaşı Rauf’u bulmak üzere ayrıldı.

...

Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal Paşayla, Mondros’u imzalamak talihsizliğine uğramış Hamidiye Kahramanı Hüseyin Rauf Bey karşılıklı oturuyorlar.

Avuçları çenelerinde, dirsekleri masada.

İkisinin de gözleri yerde.

Hamidiye Kahramanı bozgun!

Hamidiye Kahramanının şanlı geçmişi, Mondros’u imzalayan adam olarak lekelenmiş.

Balkan Harbi'nin o umutsuz günlerinde bile; “*Hamidiye.*” adlı kruvazörüyle tek başına Akdeniz’e açılan, düşman kıyılarını umulmadık zamanlarda bombardıman eden, tek başına koca İngiliz donanmasının korkulu rüyası hâline gelen, ölüme meydan okuyan; “*Hamidiye Kahramanı Hüseyin Rauf Bey.*” üzgün ve kırılgan.

Bir saattir Mondros’a nasıl gittiğini, İngiliz sözlerine nasıl güvendiğini, o acı ateşkesi nasıl imzaladığını anlatmaya çalışıyor.

Kemal sadece dinliyor.

Bıraksa Rauf saatlerce konuşacak.

Dokunsa Rauf hemen ağlayacak.

Centilmen İngiliz’in henüz antlaşmanın mürekkebi bile kurumadan verdiği sözleri bir kenara itmesinin ayıbını omuzlarında taşıyor.

Kemal de üzgün.

Mondros Ateşkes Antlaşmasının her maddesinin Türk’ün yüreğine atılmış bir kor olduğunu biliyor.

Mondros kara bir leke. Ne yazık ki bu kara lekeyi en yakın arkadaşlarından biri Hüseyin Rauf Bey imzalamış.

Daha doğrusu kabak en yakın arkadaşının kafasında patlamış.

Olan bütün kötü şeylere; “*Olan olmuştur.*” diye bakan Kemal, ülkeyi bu hâle getirenleri bile bundan sonra vatana en küçük bir hizmetleri olacağını bilse affetmeye hazırken, en yakın arkadaşını mazur görmeye dünden hazır.

Paketinin son sigarasından son bir nefes çektikten sonra arkadaşını teselli ediyor:

– Üzülme Rauf, sen olmasan başka birine imzalatacaklardı. Bundan sonra ne yapmak lâzım onu düşünelim.

Rauf’un başı hâlâ yerde:

– Ne yapabiliriz ki? Artık hükûmette bile değiliz.

Konu Kemal’in asıl öğrenmek istediği meseleye gelmişti. Merakla sordu:

– Ahmet İzzet Paşa hükûmetten niçin istifa etti? Böyle bir zamanda olacak şey mi?

Rauf sıkıntılı bir iç çektikten sonra anlatmaya başladı.

...

İzzet Paşa Hükûmeti henüz koltuğuna oturmadan, gensorularla savaşı yıllarındaki hataların hesapları sorulmaya başlanmış.

Mebuslar, gensoru yağmuruyla hükûmeti sıkıştırırken kamuoyu da; “*Dokunulmazlıkları olduğu hâlde, savaş yıllarında susan, susuşlarıyla, hataları, cinayetleri kabullenen, hatta benimseyen mebusların o zaman nerede olduklarını,*” soruyormuş.

Ve hiç kimse Enver, Talât ve Cemal’in kaçışını hoş görmemiş.

Bir işe girişmişler ve becerememişler. Milleti yüzüstü bırakıp gitmek, gereken ceza neyse kabullenmemek, akıl alacak bir iş değilmiş.

Enver, Talât ve Cemal Paşaların yurt dışına kaçmalarından sonra Padişah Vahdettin’e de bir cesaret gelmiş.

II. Abdülhamit’i tahttan indiren, meşrutiyeti ilân ettirerek padişah hâkimiyetine son veren, kardeşi Sultan Reşat’ı hiçbir işe karıştırmayan İttihatçılardan kurtulma fırsatı eline geçmiş. Kaldı ki padişaha göre İngilizler, boğaz boğaza savaşarak kendilerine dört yıl kan kusuran İttihatçıları hükûmette görmekten de hoşlanmayabilirlermiş.

Bu yüzden padişah, Sadrazam İzzet Paşadan İttihatçı nazırların görevden alınmalarını istemiş; fakat o, padişahın dediğini yapmamış.

Padişah da zaten bahane arıyormuş.

...

Rauf olan biteni üzgün suçlu bir ses tonuyla anlatırken Kemal’in yüzü öfkeden gerilmişti.

Rauf sözlerini şöyle bağladı:

– İzzet Paşa; “*Böyle kötü bir zamanda hükûmetle padişahın çatışması memlekete zarar getirir.*” diyerek istifa etti. İzzet Paşayı bilirsin Kemal, bu derece bir baskıya dayanacak yapıda değildir.

Dinlediği mazeretlerin hiçbirisi Kemal’in aklına yatmamıştı:

– Ne dersen de Rauf, İzzet Paşa yanlış yapmış. Keşke çekilmeseydiniz.

Rauf’un yüzünde acı bir ifade belirdi:

– Yeni hükûmete ve hükûmetteki nazırlara bakacak olursak haklısın. Çekilmemek lâzımdı.

Rauf, yeni hükûmeti kuran yaşlı Tevfik Paşadan ve hele de hükûmetteki nazırlardan söz edince Kemal daha da öfkелendi:

– Yetmiş üç yaşında bir adam İngilizlere direnemez. Tevfik Paşanın bu derece mühim ve nazik bir zamanda iş başında bulunması memlekete zarardan başka bir şey getirmez.

Kemal, salonda bir tur attıktan sonra, masaya ellerini dayayarak Rauf'un gözlerinin içine baka baka konuştu:

– Böyle bir zamanda harbiye nazırı ben olmalıyım Rauf. Diğer önemli nazırlıklarda da sizler. Sen, Ali Fethi, İsmail Canbolat.

Rauf şaşkın bakakaldı:

– İstanbul'un bütün köşeleri emperyalist ordularca tutuluyor, Anadolu'dan her gün kara haberler geliyor, ordumuzun terhisi de devam ediyor. Böyle bir vaziyette harbiye nazırlığı ne işine yarar?

Kemal masaya kocaman bir yumruk vurdu:

– Sen de mi Rauf, sen de mi! Nerede deryaları dize getiren arkadaşım! Nerede Pire Limanını tek başına basan Hamidiye Kahramanı arkadaşım!

Kemal'in sert tepkisiyle Rauf kendine geldi:

– Merak etme Kemal. Hamidiye Kahramanı arkadaşın hep yanında; lâkin yine de söyle, böyle bir vaziyette harbiye nazırlığı ne işine yarar?

Kemal sakinleşerek yerine oturdu:

– Sen İstanbul'daydın Rauf. Bilmediğin şeyler var. Ben düşmana tek silâh teslim etmedim. Tek asker esir vermedim. Kolordum dimdik ayakta ve Ali Fuat Paşanın emrinde. Ordunun fazla cephanesini Adana'da, Antep'te, Maraş'ta halka dağıttım. Şu anda Ali İhsan Paşa da aynı işi yapıyor, Kâzım Paşa da, Nuri Paşa da aynı tedbirleri alıyorlar. Erkân-ı harbiyedekilerin hepsi bizim arkadaşlarımız. Bir tek harbiye nazırı bizden değil. Şayet ben harbiye nazırı olursam...

Kemal sözlerini tamamlamadan pencereye gitti ve uzaktan görünen Dolmabahçe Sarayının önüne demirlemiş emperyalist donanmaya baktı.

...

Kemal, harbiye nazırlığını elde ederse işlerin daha kolay olacağını düşünmektedir. Sömürgeci devletlerin her hâlde akli başında, mantıklı idarecileri vardır. Dünyanın yeni siyasî gerçekleri onlara anlatılabilir.

Dünyanın yeni siyasî gerçekleri...

Kemal'e göre Osmanlı Devleti, zaten halkı Türk olmayan topraklardan vazgeçmiştir; fakat Türklerin çoğunlukta olduğu yerlerde Türk Devleti varlığını sürdürmelidir.

Rusya'daki Bolşevik ihtilâl başarılı olmuş ve şimdiden yayılmacı bir siyaset güdeceklerinin sinyallerini vermektedirler.

Avrupalılar bilmelidirler ki Anadolu'ya sahip olmak zordur. Bu toprakları değme babayiğit elde tutamaz.

Ve bunu sadece Türkler başarmışlardır. Anadolu'da istikrar olmazsa bütün Orta Doğu kan gölüne döner. Bu durum İngilizlerin işine gelmez. Dolayısıyla doğru olan; Türkleri yok etmek değil, güçlendirmektir.

Kemal'e göre bu doğru tespitler özellikle İngilizlere anlatılabilirse; "*Hayır.*" diyemezlerdi; fakat bunları anlatabilmek için bir sıfat lâzımdır.

O sıfatta harbiye nazırlığıdır.

Bunları bir anda düşünen Kemal gözlerini donanmadan ayırmadan konuştu:

– Mutlaka harbiye nazırı olmalıyım.

Kemal'deki kendine güven Rauf'a da geçmişti. Rauf da pence-reye giderek gözlerini Dolmabahçe önündeki donanmaya dikti:

– Sen harbiye nazırı olmalısın Kemal. Sen harbiye nazırı olursan Çanakkale'den kovduğumuz bu demir yığınları buradan da defolup giderler.

Kemal, Rauf'un güvenli konuşmasından memnun oldu:

– Lâkin benim harbiye nazırlığım Tevfik Paşa Hükûmeti'nin devrilmesinden geçer.

Rauf bir an düşündü, sonra gözleri umutla parladı:

– Hükûmet henüz güvenoyu almadı. Oylama beş gün sonra.

Bunu öğrenen Kemal gülümsedi:

– Beş gün sonra öyle mi? Meclis böyle bir hükûmete; "*Evet.*" diyemez. Daha doğrusu dememeli.

Rauf da ona hak verdi:

– Dememeli; lâkin... Nasıl yaparız bilemiyorum.

Kemal güvenle konuştu:

– Bilemeyecek bir şey yok. Meclisteki mebusların hepsi İttihatçı. Üstelik en yakın arkadaşımız Ali Fethi Bey Hürriyetperver Partisinin başkanı ve tam yirmi sekiz mebusu var. Güvenoyu alır almaz İttihatçılara saldıracak olan Tevfik Paşa Hükûmeti'ne niçin; "*Evet.*" desinler. İttihatçılar bu kadar aptal mıdır?

Rauf'un yüzü aydınlandı:

– Evet, Tevfik Paşa Hükûmeti'ne güvenoyu verilmeyebilir.

Kemal neşelenmişti:

– Evvelâ Ali Fethi ve İsmail Canbolat'la görüşelim. Kafamdan geçenleri uygulayabilirsek iş İzzet Paşada biter. Bakalım bize ayak uydurabilecekler mi?

“Olan olmuştur!”

İstanbul ikiye bölünmüş.

İstanbul semaları da.

Bir tarafta göklerden sevinç yağıyor, diğer tarafta hüzn.

Kadıköy'de, Sultanahmet'te, Fatih'te, Üsküdar'da; *“Ya sabırlar, estağfurullahlar, beterin beteri varlar,”* birbirine girmiş.

Beyoğlu'nda, Şişli'de, Nişantaşı'nda gökten yağan çiçeklere; *“Zitolar! Hurralar!”* karışıyor.

İstanbul'un yabancı bayraklarla süslü semti Beyoğlu'ndaki kışlalar, azınlık okulları, hastahaneler sömürgeci ordularına tahsis ediliyor.

Sömürgeci ordular kumandanı İngiliz Sir Henry Maitland Wilson, Beyoğlu'ndaki İngiliz kız okulunda karargâh kuruyor.

İstanbul için acı bir gün!

Beyoğlu'nda, Yeşilköy'de Kurtuluş'ta sömürgeci ordularının İstanbul'u işgal edeceğini öğrenen Ermeni, Rum ve diğer azınlıklar İngiltere Başbakanı Lloyd George, Fransa Başbakanı Clemenceau, İtalya Başbakanı Orlando ve Amerikan Başkanı Wilson'a birer tebrik telgrafi çekmişler;

“Ermeni, Rum ve Araplar adına zaferinizi saygı ve samimiyetle kutlar ve gaddar Türklerin asırlar süren zulmünden bizleri kurtaracak olan barışı beklemenin mutluluğu içinde olduğumuzu bildiririz.”

İstanbul için acı bir gün!

Ermeni ve Rumlar, sokakları bir gece önceden donatmışlar. Özellikle Pera Caddesi yüksek binaların en üst katından aşağılara kadar sarkan İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan bayraklarıyla süslü.

Yenilginin utancını taşıyan Türkler evlerine kapanmışlar.

Kemal'le Rauf, arkadaşlarıyla buluşmak için emperyalist orduların geçit töreni yaptığı güzergâhtan sakınarak ordu kumandanlığından kalma bir Mercedesle İstanbul'da koca bir tur atıyorlar.

Yollarını uzatmalarına rağmen, kentin her yerinden; *"Zito! Hurra!"* sesleri kulaklarını tırmalıyor.

İkisi de konuşmuyor.

İkisi de sessiz ve üzgün.

Ve kızgın.

Emperyalizmin ayak sesleri artık uzaklarda değil. Kirli postallar İstanbul'un Arnavut kaldırımlarını dövüyor.

Kemal, devleti batırıp kaçan İttihatçılara kızıyor.

Hele de Enver'e.

Enver'e hiç bu kadar kızmamıştır.

"Kaçmamalıydı." diyor içinden. *"Kaçmamalıydı ve hezimetin acısına halkıyla birlikte katlanmalıydı."*

Kemal'le Rauf kafalarında aynı olayları düşünce düşünce otomobilin içinde otururken İstanbul'da atıkları geniş tur sona eriyor.

...

Kemal, Rauf, Ali Fethi ve İsmail Canbolat devletin ve milletin son durumunu epeyce tartışırlar.

Henüz güvenoyu almamış Tevfik Paşa Hükûmeti'ni tekrar tekrar değerlendirirler. Sonunda Kemal bu hükûmete güvenoyu verilmesi gerektiği konusunda arkadaşlarını ikna eder.

Tevfik Paşa Hükûmeti'ne güvenoyu verilmeyecek ve görevin tekrar İzzet Paşaya iadesi için çalışılacaktır.

İzzet Paşa, hükûmeti kuracak; fakat hükûmet listesini kendileri hazırlayacaklardır. Kurulacak yeni hükûmette en önemli nazırlık ve isim şimdiden belirlenmiştir.

Harbiye Nazırı, Mustafa Kemal Paşa!

Elbette bu kararlarını uygulayabilmeleri için İzzet Paşanın da yapacakları teklife; *"Evet."* demesi gerekmektedir.

Ve hiç zaman kaybetmezler. İzzet Paşaya geleceklerini haber verdikten sonra, Kemal'in makam otosuna doluşurlar. İçi tıkkış tıkkış otomobil, İstanbul içinde yine bir tur atar.

Amaç, yine emperyalist ordulara ve onlara şak şak çalan palilyalara rastlamamak.

Hiçbirinin içinde korku yok.

Onlar, feleğin çemberinden geçmiş adamlar.

Külüstür Mercedes, Fuat Paşa türbesinin karşısındaki sadaret konağının önündeki yokuşu inince durur.

Hastalıktan henüz kurtulamamış olan İzzet Paşa, onları solgun bir yüzle karşılar. Dış kapıda başlayan “hoş-beş” merdivenlerde devam eder.

...

İzzet Paşanın toplam yirmi beş gün sadrazamlık yaptığı ve henüz boşaltmadığı sadaret makam odası.

Gelenler ve karşılayan arasındaki üzgün hoş-beş, kısık seslerle devam ediyor.

Kemal dalgın.

Şu anda kendisini büyük bir memnuniyet ve güler yüzle karşılayan adam, son on beş gündür onu alabildiğine kızdıran adamdır.

Ordu kumandanlığı yapmış, harbiye nazırlığı yapmış, en son sadrazamlık yapmış olan adam da bu adamdır.

Bu adam Kemal’in; memlekete daha büyük hizmetler yapmak amacıyla çok arzuladığı harbiye nazırlığını kendisine vermeyen Ahmet İzzet Paşadır.

Harbiye nazırlığını vermeyen de değil, kendisini bu göreve lâyük görmeyerek; “*İnşallah barışa ulaşıldıktan sonra düşünürüz.*” diyerek atlatan Ahmet İzzet Paşa.

Mondros Ateşkes Antlaşmasının pek çok muğlâk ve karanlık noktalarının açıklanması için telgraf telleri üzerinden mücadele ettiği Ahmet İzzet Paşa.

Bütün bunlara rağmen sıkışınca; “*Acele gelin Mustafa Kemal Paşam, size ihtiyacım var.*” diyerek kendisini İstanbul’a davet eden Sadrazam Ahmet İzzet Paşa.

Ve bu Ahmet İzzet Paşa, üç gün önce istifa etmiştir; artık sadrazam değildir.

Her şeye rağmen Kemal’in ne sesinde ne tavırlarında bu adama karşı hiçbir sitem yoktur.

O, kendisine çıkarılan zorlukların hiçbirisine değinmez. Bugün olan olmuştur. Şimdi, düşülen tehlikeli durumdan kurtulmak için ne yapmak lâzımdır onu düşünmek vaktidir.

Kemal, Rauf'un anlattığı istifa hikâyesini, Ali Fethi, İsmail Canbolat ve Rauf'la birlikte Ahmet İzzet Paşadan tekrar dinler.

Kemal, Rauf'a verdiği cevabın aynısını İzzet Paşaya da verir:

– Size hak vermem kabil değil paşa hazretleri. Görüyorum ki bir haysiyet meselesi yapmışsınız. Her şeye rağmen çekilmemeniz gerekirdi.

İzzet Paşa ağlamaklıdır:

– İş bildiğiniz gibi değil Mustafa Kemal Bey. Zaten Vahdettin'in amacı dünürü Tevfik Paşayı sadarete getirmektir ve bahane arıyordu.

Kemal sitem eder gibi konuşur:

– Yani siz de bu tuzağa düştünüz öyle mi? Hem de bile bile.

Canı sıkılan Kemal ayağa kalkar. Geniş salonda bir tur atarken bütün gözler üzerindedir.

Kemal, kendisine dönük gözlere ayrı ayrı baktıktan sonra konuşmaya başlar:

– Olan olmuştur arkadaşlar, şimdi ne yapacağız onu konuşmamız lâzımdır. Zât-ı şâhâne ne düşünürse düşünsün, meşrutiyetle idare edilen bir devlette, padişah, ne tek başına karar verebilir ne de tatbik edebilir. Tevfik Paşa henüz güvenoyu almamıştır; bana sorarsanız alamaz da.

Sonra İzzet Paşaya döner:

– Bence makamınızdan hiç ayrılmayınız paşa hazretleri. Bunu sizden hassaten rica ediyorum.

Daha sonra da hepsine hitap ederek konuşur:

– Şimdi ne yapıp etmeli Tevfik Paşanın güvenoyuna mâni olmalı, vazifenin tekrar İzzet Paşa Hazretlerine verilmesini sağlamalıyız. Bunu başarabiliriz; çünkü mebusların hepsi İttihatçıdır. İttihatçıları, İttihatçı düşmanı bir hükûmete ret oyu vermeye ikna etmek zor olmasa gerek.

Ali Fethi, Ahmet İzzet Paşayı ikaz eder gibi konuşur:

– Ondan sonra vazife size düşecek paşa hazretleri; padişah, sadareti tekrar size verecektir. Ve zât-ı âlînin kuracağı hükûmette Mustafa Kemal Paşa harbiye nazırı olmalıdır.

İsmail Canbolat da ona katılır:

– Ayrıca Ali Fethi Bey de Rauf Bey de ve diğer güvenilir arkadaşlarımız da kuracağınız hükûmette vazife almalıdır.

Rauf da onların görüşlerini teyit eder:

– Memleketimiz bir cendereden geçiyor paşam. Böyle nazik bir dönemde güçlü bir hükûmet şarttır.

İzzet Paşa tereddütlüdür:

– Sizler yanımda olduktan sonra ben vazifeden kaçmam; lâkin padişahla çekişerek memleketteki bunalımı temelli artırmaktan da korkarım.

Rauf kararlıdır:

– Osmanlı, dört uzun savaş yılından sonra yenilmiş. Verdikleri sözü tutmayan Avrupalı devletlerin donanması gelmiş payitahtı işgal etmiş. Padişah kararsız, ordu dağıtılmakta, halk perişan. Memleket bundan daha fazla bunalıma düşemez paşa hazretleri. Lütfen itiraz etmeyiniz.

Ali Fethi, İsmail Canbolat ve Rauf'un da ısrarları karşısında İzzet Paşa pes eder:

– Madem sizler münasip görüyorsunuz öyle olsun.

İzzet Paşa, Kemal, Ali Fethi, Canbolat ve Rauf, Tevfik Paşa Hükûmeti'ne güvenoyu verdirmemek için geceli gündüzlü çalışmak üzere aralarında iş bölümü yaparak ayrılırlarken vakit gece yarısını çoktan geçmiştir.

Vakit gece yarısını çoktan geçmiş; fakat sokaklar hâlâ inliyor; “Zito! Hurra!”

“Onlar misafirdirler!”

Pera Palas ıslıl ıslıl.

Pera Palas İstanbul'un en ünlü ve lüks oteli.

İkinci lüks otel Tokatlıyan.

İstanbul'a gelen Avrupalı zenginler, Pera veya Tokatlıyan'ı tercih ederler.

Bugün İstanbul'u işgal eden sömürgeci subaylar için Pera Palas'ta odalar ayrılmış.

Seksen sömürgeci subay ve generalin eşyaları yerleştirilmiş; fakat kendileri otele gece yarısından sonra girmişler.

Onları otelde Levanten kadınlar, cilveli Rum kızlar, Ermeni dilberler karşılamış.

Viski ve şampanya su gibi akıyor.

Ortalarda dolaşan güzeller, sömürgeci subaylara baygın bakışlar gönderiyorlar.

Bugün, sömürgeciler dört yıldır savaştıkları Osmanlının başkentini işgal etmişler. Orduları, İstanbul sokaklarında zafer yürüyüşü yapmış.

Bugün, İngiliz, Fransız, İtalyan, Amerikan ve Yunan askerlerinin ayak sesleri, Sultanahmet'in, Süleymaniye'nin, hatta İstanbul'un yedi tepesinden yükselen ezan seslerini bastırmış.

Bugün Türk'e karşı kazandıkları tarihî zaferin tadını çıkarıyorlar.

...

İngiliz Orduları Kumandanı General Harrington da yanında beş generalle Pera Palas'a girer.

Pardösülerini emre hazır bekleyen yaverlerine fırlattıktan sonra bara geçerler.

Yeni gelenlerin patırtıları bile, Pera'nın diğer salonlarından gelen şuh kahkahaları bastıramaz.

General Harrington'un masası, beş dakika içinde viski, şampanya ve türlü mezelerle donatılır.

Ve bütün şampanya kadehleri havada tokuşur; "*Konstantinopolis'in şerefine!*"

Konstantinopolis; İstanbul!

Türk'ün göz bebeği İstanbul.

Sömürgeciye göre Bizans, İstanbul'da yok edilmiştir.

Türk de kendi göz bebeğinde yok edilecektir.

Bunu saklamaya hiç gerek duymuyorlardı ve işe İstanbul'dan başlamışlardı.

General Harrington'un masasında kadehler arka arkaya; "*Konstantinopolis'e*" diye tokuştu.

Pera'nın bütün salonlarında kadehler tokuşuyor. Kadehlerin "*çın çınları*" şuh kahkahaların kaba gülüşmelerin arasında eriyor.

General Harrington kadehini bir daha kaldırmıştır. Masadaki generallerin kadehleri de tokuşmak üzere havalanırlar; fakat bütün gürültüler birdenbire bıçak gibi kesilir.

Gözleri sessizliğin kaynağına dönmüş olan General Harrington ve arkadaşlarının elleri havada kalmıştır.

Sadece onların değil, bardaki bütün gözler kapıya yönelmiştir.

Bedenini saran paşa üniforması, omuzlarındaki apoletleri, göğsündeki madalyaları ve her adımda gıcırdayan parlak çizmeleriyle bara bir Türk subayı girmiştir.

Bütün gözler, bütün bakışlar donmuştur.

Ortalıktaki sessizliği birkaç kadının iç çekişleri yırtar.

Bir Fransız kadın kendisini tutamaz. Sarışın Türk subayı yanından geçerken; *"Ne güzel adam."* diyerek yanındakine gösterir.

Türk subayının göğsüne bastırdığı astragan kalpağı sol elinde. Koyu sarı saçları arkaya taranmış. Mavi gözler üzerindeki kalın kaşlar çatılmış, bakışlar buz gibi.

Otel Müdürü Mösyö Martin, Türk subayının önünden saygıyla yürürken iki garson arkasından seğirtir.

Sarı saçlı subay, bütün gözlerin üzerinde olduğunun farkında; fakat o hoş bir vurdumduymazlık içinde.

Sarışın subayın masasına yerleşmesini bekleyen Mösyö Martin saygıyla geri çekilir.

İki garson, sarışın subayın siparişlerini alarak uzaklaşırlar.

Diğer salonlardaki uğultu tekrar başlayınca bardakiler de kendilerine gelirler. Buna rağmen bütün masalardan kaçamak bakışlar sarışın paşaya gidip gelir ve sonra fısıldaşmalar.

General Harrington'un masasındaki kahkahaların yerini merak almıştır.

Kimdir bu adam?

Bütün Pera'daki uğultuları kestiren, güzel kadınlara iç çektiren bu Türk subayı kimdir?

Kaldı ki böyle bir günde, Osmanlı yerle bir edilmişken, kendileri zafere kadeh kaldırırken, meydan okurcasına Pera'ya giren bu Türk subayının burada ne işi vardır ve bu ne cesarettir?

Özellikle de kendilerini bile sıradan bir sırtımayla geçiştiren otel müdürünün bu Türk subayına iltifatı nereden gelmektedir?

General Harrington merakına mağlûp olur ve bir tepsi içerisinde Türk paşasının siparişlerini götüren garsona işaret eder.

Generaller, garsonun elindeki tepsideki küçük rakı şişesiyle küçük bir tabaktaki beyaz leblebiye bakakalırlar.

General Harrington, eğilen garsonun kulağına Türk subayını göstererek kim olduğunu sorar.

Garsonun cevabı hepsini dondurur.

Biraz önce muhteşem girişiyle salonları susturan Türk subayı; İngilizlerle Fransızlara Anafartalar'ı dar eden, Conkbayırı'nı cehenneme çeviren, Çanakkale'de kendilerine dayak atan Binbaşı Mustafa Kemal'dir.

Çanakkale'deki Binbaşı Mustafa Kemal, şu an karşı masada oturan Mustafa Kemal Paşadır.

İngiliz ve Fransız generallerin masasında artık kahkaha yoktur.

İstisnasız hepsi namını bildikleri Binbaşı Mustafa Kemal'in hayranıdır.

Kendisini çabuk toparlayan General Harrington garsonu tekrar çağırır:

– Hemen gidiniz, General Mustafa Kemal'i masamıza davet ediniz.

General Harrington'un davetinden masadakilerin hepsi memnun olmuştur.

Emri alan garson, Kemal'in masasına doğru giderken generallerle birlikte tüm bardakilerin gözü onun üzerinde toplanır.

Kemal, içkisinin ilk yudumundan önce bir Bafra maden sigarası tellendirmiş, ağzına birkaç beyaz leblebi atmıştır.

Çağırmadığı hâlde kendisine doğru gelen garsonu görünce meraklanır:

– Bir şey mi var çocuk?

Garson saygıyla eğilir:

– Zât-ı âlînize bir daveti iletmekle vazifelendirildim paşa hazretleri.

Kemal; “*Humm.*” diye gülümsedikten sonra sorar:

– Nasıl bir davetmiş bu?

Garson, barın köşesindeki masayı gösterir:

– General Harrington ve arkadaşları sizi masalarına davet ediyorlar efendim.

Kemal, başını çevirir ve garsonun gösterdiği yöne bakar.

General Harrington ve arkadaşları gözlerini dört açmış gülümseyerek kendisine bakmaktadırlar.

İngiliz ve Fransız generaller, onunla göz göze gelince tipik bir sırtmayla baş eğerek selâm verirler.

Kemal de bir baş eğmesiyle selâmı iade ettikten sonra garsona döner:

– Harrington cenaplarına saygılarımı iletiniz; lâkin onların benim masama gelmeleri gereklidir. Lütfen kendilerini masama davet ettiğimi söyleyiniz. Burada ev sahibi olan biziz, kendileri misafiri-mizdirler.

Bu cevaba garson şaşırır; fakat asıl şaşkınlığı Kemal’in cevabını duyan General Harrington ve arkadaşları gösterir.

Şaşkınlık da değil, resmen bozulurlar.

Bozulmalarının asıl sebebi reddedilmek değil, misafir addedilmektir.

Misafir!

Yani geçici.

Yani gidici.

Üstelik davet edilerek gelen.

Kaldı ki onlar davet de edilmediler, yüz­süzce geldiler.

İngiliz ve Fransız generaller, Kemal’le tanışmak için can attıkları hâlde yapılan hakareti hazmedemezler.

Kadehlerini bir dikişte yuvarlarlar.

Ne kadeh tokuşturmak var ne de; “*Konstantinopolis’in şerefine!*”

Sadece içlerindeki kin daha da büyür.

İstanbul’a girmişlerdir ve bir daha çıkmayacaklardır.

Türk’ü de devletini de batıracaklardır.

“Devlet; oduncu Mehmet Ağa mı?”

Namık Kemal yıllarca bağır-mıştı; “*Devlet batıyor!*”

Sohbetlerinde, yazılarında, şiirlerinde bu korkuyu dile getiren büyük şair, umursamazlıklarla karşılaşmıştı.

Onu tanıyan bir dostu; “*Yahu üstat, yıllardır ‘Devlet batıyor’ diye bağıırıyorsun; lâkin gördüğün gibi devletin battığı falan yok. Bu işi abartmıyor musun?*” demişti.

Namık Kemal’in tepesi atmış ve dostunu terslemiştir;

“Devlet dediğin oduncu Mehmet Ağa mı ki on-yirmi senede bat-sın be adam. Dört yüz yıl süren yükselme, tedbir alınmazsa yüz-iki yüz yılda ancak sona erer.”

Namık Kemal'i de zamanın ne nazırları, ne yazarları, ne de padişahları anlamamıştı. "*Devlet batıyor!*" dediği için çekmediği çile kalmamıştı.

Onun feryadını yıllar sonra başka bir Kemal ünlemişti; "*Devlet batıyor!*"

...

Devlet, Namık Kemal'in dediği gibi; "*Oduncu Mehmet Ağa.*" değildir; fakat büyük şairin tespiti doğru çıkmış; nihayet yüz elli-iki yüz yıllık can çekişmeden sonra korkulan olmuş İstanbul işgal edilmiştir.

Başkent'in güzel kaldırımları, emperyalizmin postallarıyla kirlenmiştir.

Sokaklarda; İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan devriyeleri dolaşmaktadır.

Gece sokağa çıkma yasağı konmuştur.

Halk, korku ve telâşla evine kapanmış; kalın perdeler sonuna kadar çekilmiş, Türk İstanbul'da yeniden bir savaş korkusu hâkim olmuştur.

Korku içindeki halkın başında Padişah Sultan Mehmet Vahdettin vardır.

Vahdettin, 4 Temmuz 1918'den beri padişaktır. Öyle bir zamanda padişah olmuştur ki bu hem kendisi için hem ülkesi için büyük bir talihsizliktir.

Padişahın sağlığı da yerinde değildir. Zayıf, hastalıklı bir çocukluk ve gençlik dönemi geçirmiştir. Konuşurken gözlerini kapatır ve zorlanır. Buna rağmen, padişahın zeki ve çabuk kavrayışlı olduğunu gösteren örnekler de vardır.

Ağzı sıkı bir adamdır Vahdettin; fakat gençliğinde, aile içinden veya dışından, ağabeyi Padişah Sultan Abdülhamit'e sık sık gizli haberler ulaştırarak jurnalcilik yaptığı şeklinde kötü bir şöhreti de vardır. Siyasî dehasının üstünlüğü konusunda tüm dünyanın ittifak ettiği Abdülhamit, onu yanında özel yetiştirmiş ve Vahdettin'den başka sırdaş bir Osmanoğlu kabul etmemiştir.

Vahdettin; ağabeyi Sultan Reşat'ın ölümünden sonra tahta oturduğu gün, elli yedi yaşındadır ve Şeyhülislâm Mûsa Kâzım Efendiye şöyle dert yanmıştır;

“Şayet akıllı ve tarafsız bir şekilde devlet işlerini yürütecek bir şehzâdem yahut yeğenim olsaydı, ömrümün şu son demlerinde vallâhî, billâhî, tallâhî bu büyük yükü kabul etmezdim. Bana dua ediniz.”

Bir başka günse eski nazırlardan İbrahim Beye; *“Aczim var korkuyorum. Maddeten hiçbir şeyden korkmam; lâkin ağır bir vazifeyi üzerime almış bulunuyorum.”* demiştir.

Otuz altıncı Padişah Vahdettin’in tüm korktukları başına gelmiştir. Tahta çıktığında ordular bütün cephelerde yenilmek üzeredir.

Ve dört ay sonra Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmış emperyalist ordular İstanbul’u işgal etmişlerdir.

Böyle dehşetli bir dönemde padişah, kime güveneceğini, kime dayanacağını bilememektedir. Henüz kimlerle iş birliği yapacağından da haberi yoktur. Bildiği bir şey vardır ki ülkeyi bu hâle İttihatçılar getirmiştir.

“Bendeler hükûmeti!”

Padişahı, sadrazamları, nazırları ve devlet anlayışıyla kokuşmuş, çökmüş bir Osmanlı.

Bu kokuşmanın, bu çöküntünün bu çürümenin en bariz örneği, padişahın hükûmeti kurmakla görevlendirdiği kızı Ulviye Sultanın kayınpederi Tevfik Paşa.

Hükûmetin başı dünür Tevfik Paşa yetmiş üç yaşında bir *“Bende.”* Bende?

Birine kölelik derecesinde bağlı olan.

Tevfik Paşa padişahın bendesi.

Padişahın, Tevfik Paşaya kurdurduğu hükûmet; *“Bende ihtiyarlar hükûmeti.”*

Devlet, padişahıyla, hükûmetiyle, bürokrasiyle, tel tel dökülüyor. Öyle bir kokuşma ve dökülme ki bir devleti idare etmek üzere kurulacak hükûmetteki nazırları seçen sadrazam, şeyhülislâmlık yapacak vasıfta bir adam bulamamış.

Gerçi Tevfik Paşanın kafasında bir isim vardı; Mısır Kadısı Rasit Efendi.

Padişah dünürü Tevfik Paşa sadaret mührünü alır almaz Mısır’a haber salmış; fakat Mısır kadısı terk-i dünya edeli iki yıl olmuş.

Sonra sıraya saraya davet edilen Esat Efendi girmiş. Esat Efendiyle görüşen Tevfik Paşa pek bozulmuş; çünkü bunamış Esat Efendiden şeyhülislâm olamazmış.

Bütün özelliği birkaç dil bilmek, doğu edebiyatına ve İslâm tarihine ilgisi olmak olan Haydarîzâde İbrahim Efendi, şeyhülislâm yapılarak vaziyet kurtarılmış.

Posta telgraf nazırlığına Oskan Efendi adında bir Ermeni getirilmek istenmiş; fakat adamın Avrupa'ya yerleşmiş olduğundan bile kimsenin haberi yok. Kendisine haber gönderilmiş; fakat Oskan Efendi özür dileyerek teklifi kabul etmemiş.

Vakıflar Nazırı Kambur İzzet başka bir muamma.

Bu adam emirleri ya padişaktan ya direk İngiliz sefaretinden alan bir İngilizci.

Tüm nazırlar Kambur İzzet'in nazır yapılmasından şikâyet edinince iş padişaha kadar aksetmiş.

Rivayete göre; Harbiye Nazırı Abdullah Paşa, komşusu Kambur İzzet'in de hükûmete dâhil edilmesini istemişmiş. Tevfik Paşa da onu kırmamışmış.

Şikâyetlerin çoğalması üzerine Tevfik Paşa, Dolmabahçe Camisinde bir cuma namazından sonra Abdullah Paşaya sormuş; *"Bana tavsiye ettiğiniz İzzet Beyi ne kadar tanıyorsunuz paşa hazretleri. Birtakım meziyetleri olsa gerek?"*

Abdullah Paşa şöyle cevap vermiş; *"Vallahi pek tanımıyorum. İki üç ay Van valiliği yapmış; lâkin kendisi doğuda bir aşiret mensubudur. Arkasında beş-altı bin kişi varmış. Bundan istifade edilebilir diye düşündüm."*

Bu cevaba Tevfik Paşa çok bozulmuş ve Kambur İzzet'i hükûmetten çıkarmış.

Fakat o da ne?

Hükûmetten çıkarıldığını öğrenen Kambur İzzet, iki defa düşüp bayılmış.

Ayıldıktan sonra soluğu Tevfik Paşanın huzurunda almış; *"Beni çekemeyenler var. Bu adamlar benden ne istiyor."* diye ağlayarak paşanın ayaklarına kapanmış.

Tevfik Paşa, Kambur İzzet'in sızlanmalarına aldırış etmeyecekmiş; fakat saraydan gelen bir haber elini kolunu bağlamış.

Meğer Kambur İzzet'in koruyucu meleği padişahın ta kendisi değil miymiş.

Yine rivayete göre Kambur İzzet, sık sık saraya gidermiş. Fazlaca saf olduğu için Vahdettin dalga geçerek ona; "*Felek Bey.*" diye hitap edermiş. Sık sık da Felek Beye özel mutfağından yemekler ikram edermiş.

Bir ara gazeteler; "*Padişahın Felek Beyi birçok kez sarayda alıkoymuşunu ve birlikte yemek yediklerini,*" bile yazmış.

Meraklılar bu haberin kaynağını ve Felek Beyi araştırınca ne görsünler; haberi gazeteye yazdıran Felek Bey, nazırlık için ağlayan Kambur İzzet değil miymiş?

Böylece padişah, Osmanlı tarihinin Kambur İzzet gibilerden oluşan; "*En bende.*" hükûmetini emperyalist ordular Osmanlının başkenti İstanbul'a asker çıkardığı dönemde kurdurmuş.

"Ana yüreği!"

İstanbul yazdan kalma bir kasım sabahını yaşıyor.

Gökten inen sıcağa inat, Boğazın akıntıları üzerinde kabarmış dev dalgalar öfkeli.

Dev dalgalar, Dolmabahçe önlerine demirlemiş emperyalist donanmanın dev gemilerine tahterevallı oynatıyor.

İrili ufaklı martılar, bu dev dalgalar arasında vapurların peşinde sabah nevalelerini arıyorlar. Yüksek dalgaların arasında karabataklar, dalıp dalıp çıkıyorlar.

Boğazın sularındaki hırçınlık Haliç sularında yok. Kıpırtısız Haliç suları durgun bir hüznün ıstırabını yaşıyor.

Beyaz martıların, siyah karabatakların arasında kiminin sağından, kiminin solundan, kiminin altından, kiminin üstünden hızla uçan Mavi Kuş, birdenbire yükseliyor ve Tepebaşı'ndan Haliç'e tepeden bakan Pera Palas'ın balkonuna konuyor.

...

Kemal iki saat bile uyumadan banyo yapmış tıraş olmuş ve kahvaltıya inmiştir. Pera'nın tüm zoraki misafirlerinin gözlerini üzerinde hissetmektedir.

O buna bir gecede alışmıştır; fakat zoraki misafirlerin kendisine alışacakları yok gibidir.

Yapacak çok işi vardır; fakat bu işlere bir başlarsa bir daha ayırlamayacağını bilir. En iyisi önce ana yüreğini rahatlatmaktır.

Ana yüreği!

Zübeyde'nin yüreği.

İstanbul'u işgal eden emperyalist orduların gösterileri yüzünden anasına gitmesi gerekirken yol bulamamış ve Pera'da kalmıştır; fakat Pera'da kalmasının asıl amacı henüz ne olacağı belli olmayan işgal İstanbul'unda annesine ve kardeşine bir zarar verilmemesidir. Bugün ilk işi anasının elini öpmek olmalıdır.

...

Beşiktaş.

Akaretler yokuşu.

76 numaralı ev.

Zübeyde'nin evi.

Zübeyde her zamanki Zübeyde.

Sulu gözlü Zübeyde yine gözyaşları içerisinde.

Sanki Zübeyde'nin gözlerine bir musluk bağlı. Öyle bir musluk ki arka arkaya; “şıp şıp” damlıyor. Hayır hayır; “şıp şıp” damlamıyor, bir su yuvarlağı gözlerden küçük saydam bir top gibi çıkıyor ve arka arkaya yuvarlanıyor.

Ve Zübeyde hasta; uzun zamandır hasta Zübeyde.

Gözünün bebeği, bir tanecik oğulcuğu devamlı ölümle burun buruna olan bir anne, hasta olmaz da ne olur?

Zübeyde'nin kalbi yorulmuş, sadece kalbi değil dizleri de tutmuyor.

Makbule devamlı annesinin etrafında.

Mustafacığının emanetleri; Abdürrahim, Vasfiye, Rukiye de hanımannelerini üzmemek için ne gerekirse yapıyorlar.

Zübeyde yine her zamanki Zübeyde; fakat bu sefer biraz kızgın; “Çakır paşası İstanbul'a gelmişse niçin annesinin evine gelmemiş! Bir anne oğlunun gelişini gazetelerden mi öğrenmeliymiş! Zaten bu oğlan hep böyleymiş!” ve daha neler.

Zübeyde'yi; ne Makbule, ne Vasfiye, ne Abdürrahim teselli edememiştir. Çocuklar kendilerini savaşın içinden çekip çıkararak evlât edinen paşa babalarına söz söylenmesine alınmaya başlamışlardır.

Evin havası Zübeyde'nin öfkesiyle hepten kararmıştır ki paşa babaları da çıkar gelir.

Tüm kızgınlığını unutan Zübeyde çakır paşasına sarılır ve yine gözyaşı döker. Ara ara da paşasını bağrına basabildiği için el açıp Allah'a dua eder. Kemal bu duaları duygulu bir bakışla izler.

Makbule ne yapacağını şaşırmış, mutfakta ne varsa ağabeyinin önüne yığmıştır.

Mutfak?

Mutfak çoktan boşalmış.

Kemal anasının köşe bucak sakladığı kuru fasulyeyle pirinç pilâvının kendisi için pişirildiğinin farkında.

Hele kahve?

Şekerli bir Türk kahvesi.

Kendisi gittiğinden beri evde kahve yapılmamış.

Zübeyde, Makbule'ye ağabeyinin odasını hazırlamasını söyler. Çakır paşası yol yorgunu olmalıymış, dinlenmeliymiş. Biraz uyusa iyi olurmuş.

Yorgunluk, dinlenmek, uyku?

Çakır paşasının çıkmak zorunda olduğunu öğrenince kızgınlık.

Arka arkaya söylenmeler, mırın kırımlar.

Çok söylenmiyor Zübeyde. Oğlunu tanıyor, buna da şükrediyor.

Oğlu elini öperken; *"A be Rabbim seni korusun."* diyerek yaşmağıyla gözlerini kuruluyor.

Annesi arkasından gözyaşı dökerken Kemal'in içi burkuluyor. Onun hastalığının sebebinin kendisi olduğunu biliyor.

Ama yine de gitmek zorunda; çünkü zaman dar. Tevfik Paşa Hükûmeti'nin güven oylamasına dört gün kalmış. Bu dört gün iyi değerlendirilmeli.

"Çekinilmesi gereken bir adam!"

Kemal, Fındıklı'daki Meclis binasına doğru giderken işe nereden başlayacağını tayin etmeye çalışıyordu.

Önce Ali Fethi'nin partisine üye olan mebuslardan işe başlama-yı düşündü; fakat sonra vazgeçti. Hürriyetperver Avam Partisi üyeleri sağlam taraftı; zaten Tevfik Paşa Hükûmeti'ne güvenoyu vermezlerdi.

Önemli olan İttihat Terakkinin kapatılmasından sonra kurulan ve tüm İttihatçıların toplandığı Teceddüt Partisiydi. Asıl onların üzerinde çalışmak gerekecekti. Meclisin çoğunluğunu da Teceddüt-çü İttihatçı mebuslar oluşturunuyordu. Arkadaşlarıyla aralarındaki anlaşmaya göre; Ali Fethi, Teceddüt Partisinin ağır toplarından Cavit'le görüşecekti.

...

Enver, Talât ve Cemal'in ülkeyi terk etmelerinden sonra İstanbul'da kalan İttihatçı liderlerin en önemlisi eski Maliye Nazırı Cavit, Ali Fethi'nin; *"Tevfik Paşa Hükûmeti'ne güvenoyu vermeyelim."* teklifini kabul etmedi.

Eyvah!

Cavit kendince şöyle bir savunma yaptı:

– Şu anda bir hükûmet var. Bunlara güvenoyu vermezsek yenisini kurdurmazlar. Bundan istifadeyle Meclisi dağıtırlar. Tam aksine, Tevfik Paşaya şartlı bir güvenoyu vermek lâzım gelir. Daha sonra dilediğimiz nazırları gensorularla teker teker düşürebiliriz.

Ali Fethi, Cavit'i ikna etmek için; Tevfik Paşanın yaşlılığından girdi, hükûmetteki nazırların yetersizliğinden çıktı. Sonra da bu hükûmetin hiçbir şekilde güvenoyu almaması gerektiğini söyledi.

Cavit'in ikna olmadığını görünce gerek sadrazamın, gerekse hükûmet üyelerinin hepsinin İttihatçı düşmanı olduklarını, altını çize çize anlattı.

Ali Fethi'ye göre bu hükûmet, güvenoyu alır almaz İttihatçılar aleyhinde büyük bir kampanya başlatacaktı.

Cavit bu görüşe de kulak asmadı; *"Hadlerine mi düşmüş. Tevfik Paşa da kim oluyormuş? İttihatçılara saldırmak kolay mıymış?"* diyerek aklınca tehditler savurdu.

Ali Fethi son koz olarak memleketin durumuna bir daha döndü ve böyle bir zamanda Mustafa Kemal gibi birinin harbiye nazırı olması gerektiğinin öneminden bahsetti.

Cavit'in ikna olmaya niyeti yoktu. Hele işin içerisine Kemal girince tümünden ipe un serdi; fakat Ali Fethi'ye de açıktan; *"Bu iş olmaz."* diyemedi; *"Bir de arkadaşlarla görüşelim, bakalım ne diyecekler."* diyerek onu atlattı.

Aslında İttihatçılar; savaş sebebiyle yitirdikleri nüfuzlarına tekrar ulaşabilmeleri için zamanın geçmesini bekliyorlardı. İktidar anahtarını, Mustafa Kemal Paşa gibi ihtiraslı birine vermektense Tefvik Paşa gibi istedikleri an yıkabilecekleri renksiz birinde bırakmak daha çok işlerine geliyordu.

Bazı istisnalarla birlikte bütün İttihatçıların gözünde Kemal; “Çekinilmesi gereken.” bir adamdı.

Gerçi bir ara, o da İttihat ve Terakkiye girmiş; fakat yapılan yanlışlıkları görünce en acı tenkitleri yapmış, düzelme ihtimalini görmeyince de ayrılmıştı.

Tutkulu ve hırslı bir adamdı Kemal.

Sadece zeki değil çok da cesurdu. Hiç kimsenin Enver’e ve İttihat ve Terakki yönetimine en ufak bir tenkit getiremediği bir dönemde o, yapılan tüm yanlışlıkları kürsülerden haykırmıştı. Hele hele 1909 İttihat ve Terakki kongresinde; “*Subayların siyasete karışmaması,*” gerektiğini söylemiş ve bunu kabul ettirmişti.

İddialı kişiliği, tok sözlülüğü, yaşam biçimi ve pek çok özelliğiyle başta Enver olmak üzere, çoğu İttihatçının sevmediği ve çekindiği bir insandı Kemal. Bu yüzden kendisine mecbur kalınmadıkça görev verilmemişti. Verilmek mecburiyetinde kalınan en zor görevlerden de büyük bir başarıyla çıkmış ve Enver’in rakibi olarak sivrilmişti.

Kendi başarıları?

Kemal’in kendi başarıları da oldum olası İttihatçıları ürkütmüştü. Bu yüzden, ona olmadık görevler vermişler, olmayacak işlere koşturmuşlardı; fakat o, girdiği her işten alnının akıyla çıkmasını bilmişti.

Trablus’a tek başına; “*Ölsün.*” diye gönderilmiş; ama o koca bir isyanı bastırarak dönmüştü.

Bulgaristan’daki askerî ataşelik gibi sıradan bir görevde harikalar yaratmıştı.

Hele Çanakkale!

Orada gözü kara, becerikli kumandanlara ihtiyaç vardı. Kemal Çanakkale’de görev almak için çok ısrar etmişti; ancak ona üstlerinden emir almadan hareket edemeyecek yedek bir kuvvetin kumandanlığı verilmişti.

Her şeye rağmen Kemal, Conkbayırı ve Anafartalar'da gösterdiği başarılarla bölgedeki tüm orduların idaresini ele almıştı.

Çanakkale'deki başarılarıyla iki kez İstanbul'u kurtarmakla kalmamış; muhteşem zafere de damgasını vurmuştu.

Bu zaferden sonra sadece ülkede değil, tüm dünyada parlayan yıldızıyla gözleri kamaştırmıştı.

Çanakkale Zaferiyle birlikte halk ve ordu nezdinde ismi daha da yayılmıştı. Çanakkale Zaferi ona paşalık unvanını da kazandırmıştı.

Mustafa Kemal Paşanın adı cesaret ve güven kelimeleriyle anılmaya başlanmış, Teşkilât-ı Mahsusanın silâhşorlarından Yakup Cemil bile, Enver'i alaşağı edip Kemal'i yerine geçirmeyi düşünmüştü.

Muş ve Bitlis'i Ruslara karşı kazandığı iki zaferle kurtarmakla kalmamış; Rus ve İngiliz ordularının birleşmesini önleyerek Çanakkale kadar önemli bir sonuca doğuda da damgasını vurmuştu.

Vahdettin'le gittiği Almanya gezisinde yıldızı daha da parlamıştı Kemal'in. Türklere emretmeye alışmış Almanlara savaşı kaybedeceklerini söylemiş, Ermeniler yüzünden Vahdettin'e saygısızlık eden Alsas valisine haddini bildirerek yarının padişahının takdirlerini kazanmıştı.

Almanya'dan döner dönmez Enver onu Suriye'ye sürerek bir Alman generalin emrinde çalışmaya mecbur etmişti; fakat o, General Falkenhayn'ın her fırsatta Alman menfaatlerini önde tutan tutum ve davranışlarını kırmıştı.

Bütün çırpınmalarına rağmen Osmanlı Devleti çatırdıyordu. Hazırladığı raporda; padişahın, sadrazamın, harbiye nazırının ve bütün devlet adamlarının alması gereken çok acil tedbirleri sıralamış, devletin ve milletin durumunu gözler önüne sererek kurtuluş için çözüm teklifleri sunmuştu.

Bütün bunlara rağmen yine kendisine kulak asan olmamış ve emperyalistler bu lâçkalıktan faydalanarak her yandan taarruza başlamışlardı.

1918 Eylülünde, Suriye cephesinde başlayan büyük İngiliz taarruzunda ordusunu kırdırmadan Anadolu'ya geçirmeyi başarmış ve düşmana tek bir kurşun bile teslim etmemişti. Çekilirken demir yollarını, köprüleri havaya uçurarak İngiliz ordularının takibini de zorlaştırmıştı.

Mustafa Kemal Paşa Türk topraklarında ordusunun sırtını Anadolu dağlarına dayayarak Türk vatanını savunmak için çelik gibi bir savunma hattı kurmuştu.

Türk vatanını son Mehmetçğine ve son kurşununa kadar savunmaya kararlıydı.

Bu mümkündü; çünkü kendi ordusu dimdik ayaktayken İngiliz ordusu 1919 baharına kadar ciddî bir taarruz yapamayacak hâldeydi. Kaldı ki Doğu Anadolu'da henüz yıpranmamış zinde Osmanlı orduları vardı.

Küçük takviyelerle elindeki ordu güçlendirilir ve İngilizler kesin bir yenilgiye uğratılabilirdi.

Bu azimle tüm savunma tedbirlerini alan Mustafa Kemal Paşa kurduğu hatta hücum eden İngiliz öncü birliklerini de yok etmişti.

Ordusunun gücünü hesaplayarak zafer plânları yaparken acı haber kanını dondurmuştu.

Ateşkes ilân edilmiş Mondros imzalanmıştı.

30 Ekim 1918'de imzalanan antlaşmayla birlikte Osmanlı ordularındaki Alman generallerin görevlerine son verilmişti. General Limon Von Sanders'ten kumandanlığı devralmış; fakat çok geçmeden Yıldırım Orduları lâğvedildiği için kendisi Harbiye nezareti emrine verilmişti.

Ve şimdi yine İstanbul'daydı.

Tarihinin en acı dönemini yaşayan İstanbul'da.

Memleket şu hâldeyken bile geleneksel İttihatçı kıskançlığı yüzünden Cavit; bir hükûmette kendileri yoksa Kemal de olsun istemiyordu.

Tevfik Paşayı istedikleri an düşürebilirlerdi; fakat Kemal...

Bütün varlıklarıyla bağlı oldukları Enver Paşanın hiç sevmediği Kemal'in arkasından gitmek...

Kemal'in bir dediğini iki etmeyen Ali Fethi'ye güvenmek...

Hayır!

Cavit bu oyuna gelemezdi.

Taparcasına sevdiği Enver'in rakibi Kemal'in peşinden gitmeye hiç niyeti yoktu.

Kaldı ki dört kanlı yıl süren savaşa kendileri girmişler ve bu kanlı savaş hezimetle sonuçlanmıştı.

Padişah da emperyalistler de ve hatta halk da kendilerini suçlu ilân etmişlerdi. Herkesin onlardan intikam almak için fırsat aradığı bir dönemde, padişahın istediği bir hükûmeti reddederek sarayın düşmanlığını tümünden çekmenin bir anlamı yoktu.

“İttihatçıların günahları ve sevapları!”

Dört büyük savaş yılı süren o kanlı hengâmede, Osmanlı Devleti, tarihinin yalnız son yapraklarını değil; en acı sayfalarını da yazmıştı.

Devletin ana çekirdeği Türkler, bu dört yılın bütün ağırlığını omuzlarında taşımışlardı.

Türkler çökmeye mahkûm bir devleti kurtarmak hayaliyle, mallarını, canlarını hayrete değer bir ısrarla ve eşsiz bir cömertlikle ortaya atmışlardı.

Dört uzun yıl!

Dört uzun yıl, dokuz cephede yarı aç, yarı çıplak dövüşmüşlerdi.

Hükûmeti ve orduyu idare eden İttihatçılar milleti dört yıl; “*Ni-hai zafer!*” hayaliyle oyalamışlardı.

Aslında bir devlet; doğru veya yanlış harbe girdikten sonra zafer perisini ne pahasına olursa olsun kucaklamak isterdi; fakat zafer perisi yakalandıktan sonra, geriye bu zaferi alkışlayacak eller de kalmıyordu.

İttihatçılar, savaşta milletin bütün varlığını harcamakla kalmamışlar Türk’ün genç ve okumuş nüfusunu da eritmişlerdi.

Onlar, kendilerini suçlu hissetmekte çok haklıydılar; çünkü on yıllık iktidarlıkları boyunca halka gün yüzü göstermemişlerdi.

Emzikli çocuklar için süt, ölümler için kefen bulunamamıştı.

Savaş zamanında çalıp çırpma ayyuka çıkmış, harp zenginleri türemişti.

Hükûmet ve savaşın idaresi ehliyetsiz ellere teslim edilmişti.

Mahkemede mahkûm ettiremeyeceklerine inandıkları muhaliflerini öldürterek tüm ülkede bir dehşet havası yaratmışlardı.

İktidara tutunabilmek için orduyu siyasete alet etmişlerdi.

Girdikleri savaşı idare etmeyi becerememişler, soygun ve talanlarını savaş zamanında resmîleştirmişlerdi.

Yanlış politikaları sonucu azınlıkların baş kaldırmaları, işleri içinden çıkılmaz bir hâle getirmişti.

Rumeli’de, devletin önemli bir dayanağı olan Müslüman Arnavutlara karşı, bilgisiz ve beceriksiz davranışlarıyla onları, kendilerine düşman etmişler ve isyanlarına sebep olmuşlardı.

Bulgarları, Sırları, Rumları; “*Kiliseler ve mektepler.*” kanunuyla birleştirmişler ve bu birleşen güçlerin isyanı yüzünden koca Balkanların kaybına sebep olmakla kalmamışlar; yüz binlerce sivil Türk’ün katline neden olmuşlardı.

“*Kavm-i Necip.*” diyerek Arapları öyle şımartmışlar, oralara öyle altın akıtmışlardı ki Arapların; “*Daha çok altını verene satılabileceklerini,*” hesaplayamamışlardı.

İttihatçılar, dış siyasette de her şeyi ellerine yüzlerine bulaştırmışlardı. Almanya’dan ciddî bir yardım gelip gelmeyeceğini anlamadan, Akdeniz’e hâkim devletlerle savaşa tutuşmuşlardı.

Ve savaş süresince müttefik Almanların, Avusturyalıların, Bulgarların ihanetleri...

İdaredeki beceriksizliklere, cephelerdeki hezimetler eklenince olanlar olmuştu.

Sonunda devleti yeniden diriltme hayallerine de son vererek kaderlerine boyun eğmişlerdi.

İttihatçıların günahları çok, sevaplarıysa yok denecek kadar azdı. Yenileşmeye doğru tek tük adımlar ve Türk milliyetçiliği duygusunu yükseltmek.

Dış borçlanmanın, kapitülasyonların tehlikesini görmek; fakat nihayetinde bu konuda da bir şey yapamamış olmak.

İttihatçıların kaderleriyle birlikte; Türk’ün kaderi de karalara bağlanmıştı.

Türk milletinin büyük fedakârlıklarına rağmen, yönetimden gelen hatalar ve kulakların ikazlara tıkanması sonucunda, savaş kaybedilmişti.

Savaşın kaybı, İstanbul’da büyük bir üzüntü rüzgârı estirmişti.

Savaşı kaybeden hükûmet ve İttihatçılar, halk nazarında kusurlu ve hatta suçluydular.

Hele, savaşa karar veren ve on yıl ülkeyi idare eden Enver, Talât ve Cemal’in devleti ve milleti batağa sürükledikten sonra ülkeyi terk ederek kaçmaları, sadece halkı kızgınlığa sevk etmemiş kendi taraftarlarının bile tepkilerine sebep olmuştu.

“Bitmeyen hayaller!”

Tarih 2 Kasım 1918’di.

Günlerden çarşamba ve şafak sökmek üzereydi.

Osmanlı Devleti’nin savaşa girmesine karar veren İttihatçı liderler, Mondros Ateşkes Antlaşmasının imzalanmasından sonra yurt dışına kaçıyorlardı.

İttihat ve Terakki Partisi liderleri Talât, Enver ve Cemal Paşalarla birlikte Beyrut Valisi Azmi, Polis Müdürü Bedri, Dr. Nâzım, Dr. Bahaddin Şakir ve Cemal Azmi, Boğaziçi’nde bir Alman deniz altısıyla hareket etmişlerdi.

Önce Alman işgalinde olan Odesa’ya, oradan da Almanya’ya geçeceklerdi.

Karadeniz’in azgın dalgalarının altındaki denizaltı, Odesa’ya doğru gidiyordu.

Denizaltı yolcuları uzun bir suskunluktan sonra konuşmaya başlamışlardı.

Ve her zamanki gibi Enver hayallerinden bahsediyordu;

“Rusya’dan Kafkasya’ya geçeceğim. Kafkasya’nın Müslümanlarından bir ordu kuracağım ve sonra dönerek İstanbul’u kurtaracağım.

Bu uğurda gerekirse öleceğim.”

Herkes birbirinin gözüne bakarken Talât daha akli başında konuşmuştu;

“Bizim siyasî ömrümüz artık sona ermiştir paşa hazretleri. İster haklı, ister haksız olsun, milletin gazap ve kını üstümüzdedir. Yürüyeceğimiz en kısa ve münasip yol, Almanya’ya gitmek ve bir köşeye çekilmektir.

Bir fırsat çıkarsa belki.”

Denizaltının bozgun yolcuları Talât’a hak verince Enver de başını sallamak zorunda kalmıştı; fakat onun kaşındaki cihangirlik alâmeti (!) beyaz kılların sinirle inip kalktığını Talât dışında kimse fark etmemişti.

“İntikam saati!”

Dört uzun savaş yılının sonunda, savaşı kaybedenlerin gerek taraftarlarını ve gerekse koca bir milleti, emperyalist orduların insafına terk ederek ülkeden kaçmaları, İttihatçıların zaten sıfırlanan itibarlarını nefrete dönüştürmüştü.

Şimdi yıllardır korkudan sinmiş İttihatçı düşmanlarının hepsi meydandaydı.

Hepsi de intikam saatinin geldiğine inanıyorlardı.

İntikam saati!

Hürriyet ve İtilâfçıların intikam saati!

Hürriyet ve İtilâfçılar; yıllardır, kendilerini ezen, yurt dışına sürgün eden, hapislerde çürüten, idam eden ya da suikastla ortadan kaldıran, ordudan ve devlet işlerinden uzaklaştıran İttihatçılardan intikam alma saatinin geldiğine inanıyorlardı.

1911 Kasımında, İttihat Terakkiyi yıkmak için kurulan Hürriyet ve İtilâf Partisi; İttihatçılıktan çeşitli sebeplerle ayrılanlardan, İttihatçıların emekliye sevk ettiği askerlerden, kadro dışı kalıp sürgün edilenlerden ve şeriatın elden gittiğini iddia eden hoca takımlarından oluşuyordu. Yıllardır İttihatçılara dış bileyen bu insanlar, şimdi intikam almak için mantar gibi her yandan boy göstermeye başladılar.

Vahdetin’in intikam saati!

İttihatçılar, Meşrutiyeti ilân ettirerek padişahların mutlak hâkimiyetine son vermişlerdi. Abdülhamit’i tahttan indirmişler, Sultan Reşat’ı padişahlığı boyunca bir kukla gibi kullanmışlardı. Dört aydır da kendisini padişah yerine koymamışlardı.

Şimdi, İttihatçıların en dişlileri Enver, Talât ve Cemal kaçmışlardı. Şayet İngilizlerden de bir destek alırsa, İttihatçıların kökünü kazımanın tam zamanıydı.

Emperyalistlerin intikam saati!

İttihatçılar; İngilizlere, Fransızlara, İtalyanlara ve Ruslara; dört yıl kök söktürmüştü.

İki senede bitebilecek olan büyük savaşı, Çanakkale Zaferiyle dört yıla uzatarak dünyanın mal ve can kaybına neden olmuşlardı.

O kadar ısrar ettikleri hâlde, Almanları atlatarak ayrı barış tekliflerini kabul etmemişlerdi.

Şimdi sömürgeciler de İttihatçılardan intikam alacaklardı.

Basının intikam saati!

Basının yemlikleri çoktan Londra'dan, Paris'ten dolmaya başlamıştı. Kaldı ki tam on yıldır, sansür üstüne sansürle susturulan gazeteciler de intikam için sıradaydılar.

İttihat ve Terakki iktidarı zamanında sürülen, hapse atılan, işinden olan, memleket dışına kaçan siyasetçilerin hepsi için intikam saati gelmişti.

Başta İngilizler olmak üzere, bütün sömürgeciler, Ermeni ve Rum siyasetçiler, kendilerini İttihatçı mağduru sayan Osmanlı siyasetçileri, İttihatçıların emekliye sevk ettiği askerler, saray, padişah...

İntikam hissi iliklerine kadar işlemiş.

Hepsinin dişleri de İttihatçıları parçalamak için alabildiğine gıcırdayor.

“Minber!”

Emperyalist orduların İstanbul'u işgaliyle birlikte, İttihat ve Terakkinin yayın organı Tanin kapatıldı.

Emperyalist orduların İstanbul'a girmesiyle birlikte, savaş yıllarında bastırılan siyasî ihtiraslar da hortladı. Ve işgalci askerlerin köşe başlarını tutmasıyla en kahraman (!) İngilizci gazeteciler; Ali Kemal, Ref'i Cevat ve Refik Halid kalemlerini sivriltiler.

Gün bugün, dem bu dem; hücum!

İttihatçıların başları Enver, Talât ve Cemal'e en sert yazıyı; “Efendiler nereye!” başlığıyla Refik Halid patlattı;

“Efendiler nereye!

Ziyafet bitti; fakat ağzınızı silmeden, elinizi yıkamadan, bir de acı kahvemizi içmeden efendiler nereye!

Tahtakuruları nereye!

Tok kurtlar nereye!

Koca fareler nereye!

Ziyankâr evlâtlar nereye!

Eli sopalı, beli palalı, gözü kanlı paşalar, damdan dama nereye!

Şimdi, böyle sansar gibi tavandan tavana nereye!

Kırk katır mı kırk satır mı?

Soramadık!”

...

İttihatçı düşmanı Mevlanzâde Rifat da Hukuk-u Beşer gazetesindeki köşesinde İttihatçıları şöyle tarif etti;

“İttihat ve Terakki kadınlı erkekli acayip bir karışımdı. Nazırlar, paşalar, subaylar, ilim adamları, şairler, gazeteciler, memurlar da bu acayip karışımın içindeydiler.

Ayrıca katiller, tarikatçılar, hırsızlar, yankesiciler, arabacılar, sürücüler, kayıkçılar, mavnacılar, hamallar, küfeciler, kumarbazlar ve madrabazlar İttihatçıların arkadaşı, yoldaşı ve omuzdaşıydılar.

Kadın teşkilâtında dahi keyfiyet aynı hâldeydi; Sultan efendiler ve hanım sultanlar, hanım efendiler ve hanımlar, şairler ve kâtibeler, muallimler ve mürebbiyeler, kabileler ve bohçacılar, hizmetçiler ve fahişeler dahi bu haytalara dâhildiler.”

Yazıyorlar, çiziyorlar, küfrediyorlar.

Basındaki İttihatçı düşmanlığı sınır tanımıyor.

Bütün gazeteler İttihatçılara hücumda. İşe bakın ki İttihatçılara en büyük hücumları, Enver sayesinde adam olan, Talât sayesinde iş bulan, Cemal sayesinde zengin olan gazeteciler yapıyorlar.

Enver’in, Talât’ın, Cemal’in ne vatan hainlikleri kalıyor, ne namussuzlukları.

“Enver, Talât, Cemal ve İttihatçı.” kelimeleri en bariz küfürleri aynı cümleler içinde geçirdikten sonra hırsını bir türlü alamayan basın, kaleminin ucunu, İstanbul’da kalan İttihatçılara çeviriyor.

Padişahı kızdırmamak için Kemal’in etkili olacağı bir hükûmete destek vermeyen İstanbul’daki İttihatçıların ağır toplarından Cavit de küfürlerden ve hakaretlerden nasibini alıyor.

Cavit’ten başlayan küfür, hakaret ve suçlamalar tüm İttihatçılarla birlikte Ali Fethi’ye de sığıyor.

Saldırıları aşırı bulmakla birlikte Kemal’in İttihatçıları savunmaya hiç niyeti yok; fakat en yakın arkadaşı Ali Fethi’ye yapılan hakaretleri kabul edemiyor.

Ali Fethi de bir İttihatçıdır; fakat uzun yıllar Sofya’da elçilik yapmış ve İttihatçıların hiçbir işine karışmamıştır. Üstelik o da kendisi gibi savaşa girilmesine karşı çıkmıştır.

Bu böyle devam edemez.

Bir taraf elinde kılıç devamlı saldırıyor diğer taraf eli kolu bağlı, devamlı susuyor.

Onların da bir silâhı olmalı.

Silâh!

Gazete bir silâh.

Artık Kemal, sadece bir asker değildir.

Tevfik Paşa Hükûmeti'nin güvenoyu almasını bir asker olarak engelleyemeyeceğini bilmektedir. Şu anda İstanbul'u işgal eden sömürgeci temsilcileriyle de yapacağı görüşmeler daha çok siyasî olacaktır.

Kemal'in ilk siyasî çalışması, gazete yoluyla gerek düşüncelerini yaymak ve gerekse çok önem verdikleri Tevfik Paşa Hükûmeti'ne güvenoyu verilmesini engellemektir. Ayrıca Ali Fethi'ye yapılan hücumlara cevap verebilmek için de bir gazeteye şiddetle ihtiyaçları vardır. Hele hele Türk milletinin uğradığı haksızlığı, Türk ve dünya kamuoyuna anlatabilmek için acilen bir gazete gereklidir.

Aslında Ali Fethi'nin başkanı olduğu Hürriyetperver Avam Partisinin bir yayın organı vardır; fakat bu gazete parasızlık yüzünden yayın hayatına ara vermiştir.

...

Kemal üç-beş kuruşluk birikmişini koyuyor.

Ali Fethi borç buluyor.

Hücumlardan bunalan Cavit de onlara para sözü veriyor.

Dr. Rasim Ferit, gazetenin imtiyaz sahipliğini ve yazı işleri müdürlüğünü üstleniyor.

Gazetenin yeni adını Kemal koyuyor; "*Minber.*"

Minber; "*Kürsü.*" demek.

Kürsü; camilerde hatibin hutbe okuduğu yüksekçe yer.

Bu özelliğiyle Minber isminin dinî bir kutsallığı da var. Halk üzerinde iyi bir etki yapabilir.

Fiyatı 1 kuruş olan Minber'in boyu altmış, eni kırk beş santimetre. Tek yaprak ve iki sayfa.

Minber başlığı altında şöyle bir cümle var; "*Siyasî, ilmî, edebî, iktisadî, günlük gazete.*"

Kemal, müstear bir isimle Minber'deki ilk yazısında; *"Mondros Ateşkes Antlaşmasında galiplere lüzum gördükleri yerleri işgal hakkı tanıyan yedinci maddenin tatbik şekli..."* üzerinde duruyor ve uygulamadaki haksızlıkların örneklerini veriyor.

İmayla da olsa; *"Haksızlığa uğramış bir millet için en mukaddes hakkın, varlığını ne pahasına olursa olsun ispat mücadelesi olacağını..."* yazarak sömürgecileri ikaz ediyor.

"İngilizlerden daha hayırlı dost bir millet düşünemiyorum!"

Kemal, sadece Minber'deki yazılanlarla yetinmiyor. Vakit, Zaman ve Minber gazetelerinin yazarlarını Pera Palas'a davet ediyor.

Onlara öncelikle; *"Niçin Tevfik Paşa Hükûmeti'ne güvenoyu verilmemesi,"* gerektiğini anlatıyor. Seçilen nazırların kimliklerini, yetersizliklerini örnekleriyle aktarıyor. Ona göre; böyle bir ekibin, böyle nazik bir zamanda ülkeye verebilecekleri hiçbir şey yoktur.

Epeyce konuştuktan sonra; *"Yetmiş üç yaşındaki sadrazam hazretlerinin neleri yapıp neleri yapamayacağını ise takdirlerinize arz ediyorum."* diyerek sözlerini bağlıyor.

Kemal, iç siyaset konusunda da düşüncelerini söylüyor; fakat şu anda her şeyin, ama her şeyin üstünde, tepede bir İngiliz kılıcı asılıdır.

Vakit gazetesi muhabiri İngilizlerle ilgili görüş ve düşüncelerini sorunca, Kemal de çok ihtiyatlı siyasî cümlelerle şu cevabı veriyor:

– Büyük savaşta, İngilizlerle Arıburnu'nda, Anafartalar'da ve Filistin cephelerinde karşı karşıya birçok muharebeler yaptım. Ben bu savaşlarda her zaman vatanımın savunulması görevini yerine getirdim. Bu sebepten, İngilizlere karşı yüreğimde kin ve düşmanlık duyguları yer bulmamıştır. Bugün bizim için İngilizlerden daha hayırlı dost bir millet düşünemiyorum.

Gazetecilerin kafası karışmıştır.

Bu Mustafa Kemal Paşa ne yapmak istemektedir? Hem İngilizci geçinen Tevfik Paşa Hükûmeti'nin güvenoyu almaması için çalışmakta hem de İngilizler için; *"Onlardan daha dost bir millet düşünemiyorum."* demektedir.

Vakit gazetesinin muhabiri şöyle bir soru soruyor:

– Paşa hazretleri. Mütareke şartnamesinin, bizim tahmin edemediğimiz bir şekilde yorum ve tatbik edilmekte olduğu görülmektedir. İtilâf kuvvetlerinin bu tarz hareketlerine ne mana veriyorsunuz?

Kemal yine seçilmiş ve dikkatli cümlelerle cevap veriyor:

– Britanya Hükûmeti’nin, Osmanlılara karşı olan iyi niyetlerinden şüphe etmek istemem. Şayet ateşkes hükümlerinin uygulanmasında anlaşmazlığa yol açan maddeler görülüyorsa, bunun sebebini derhâl anlamak ve karşımızdakilerle anlaşmak lâzımdır. Bittabi bu vazife hükûmetlere düşer; fakat iki hükûmet idarecileri arasındaki görüşmeler askerî kumandanlara bırakılıyor. Hâlbuki bu hususta askerler değil, diplomatlar faaliyet hâlinde bulunmalıdır.

Gazetecilerin kafası yine karışmıştır. Şayet bugün memleketin kurtuluşu için silâhtan çok diplomasiye ihtiyaç varsa, zamanın en kalburüstü siyasî diplomatı olan 73 yaşındaki Tevfik Paşadan iyisi bulunabilir mi?

Oysa Mustafa Kemal Paşanın, tekrar sadrazamlık görevi verilmesi için çalıştığı İzzet Paşada diplomasinin kırıntısı bile yoktur.

O hâlde?

O hâlde Mustafa Kemal Paşa, İzzet Paşanın değil, Tevfik Paşanın yanında olmalı değil midir?

Bu nasıl diplomasidir?

Gazetecilerin kafası tümünden karışmıştır; fakat Kemal askerlikten sonra üstlendiği siyasî kimliğini sevmiş ve beğenmiştir.

...

Kemal, Pera Palas’ta yaptığı basın toplantısından sonra yine Minber’deki yazılarına yükleniyor.

Minber; “*Tevfik Paşa Hazretlerinin Hükûmeti’nin başarılarına dualar (!)*” ederek ertesi günkü okurlarına ulaşıyor.

Hemen ardından da; “*Tevfik Paşa Hükûmeti’nin güvenoyu alamayarak istifa edeceği,*” söylentilerini yazıyor. Bazı nazırların kişisel kusurlarını sayıp döküyor. Özellikle Tevfik Paşanın; “*İngilizlere şirin görünme,*” hastalığından bahsediyor.

...

Kemal, Minber’in her şeyiyle ilgileniyor. Yazım, mizanpaj, tasbih. Buna rağmen, bir gün önce tashihiini yaptığı manşeti ve altındaki satır satır bildiği haberi okurken neşeleniyor.

Bir gazete sahibi olmak ne güzel şey?

Yazıyorsun, yazdırıyorsun, fikirlerini başkalarına okutuyorsun ve para kazanıyorsun!

Başkalarının saçma fikirlerine karşı çıkıyorsun, gerekirse kavga ediyorsun yine para kazanıyorsun!

Memlekette ne kadar arsız, yüzsüz, hain varsa üstüne gidiyorsun. Devletin ve milletin hakkını gasp eden namussuzların ipliğini pazara çıkarıyorsun; yine para kazanıyorsun!

Sana birileri saldıracak olursa çekiyorsun kalemini ve tek bir vuruş!

Saldırgan matbuat çöplüğünde mevta.

Elinde Minber gibi bir silâh varken ona saldırmak kimin haddine.

Gazetecilik öyle bir ticaret ki (!) kendini savunurken de para kazanıyorsun, düşmanını yere sererken de.

Bundan daha kârlı daha tatlı bir ticaret (!) düşünülebilir mi?

Yalnız şu var ki bu tatlı kâr için çok usta bir başyazar lâzım.

Minber şanslı; çünkü değil İstanbul'da dünyada bile Ali Fetih'i'den daha usta bir başyazar olamaz.

Bir gazete için polemik yaratmak da çok önemli!

Minber bu konuda daha da şanslı. Kemal, polemik konusunda rakip tanımaz.

Böylesine güçlü iki kaleme sahip olan Minber, tüm rakip gazeteleri sollayarak en yüksek tiraja ulaşacaktır.

Bu niyet ve heyecanla Minber, Dr. Rasim Ferit'in titiz yönetiminde yayın hayatına atılmış, başı dik göğsü ilerde doğru bildiği yolda yürümektedir.

“Bu hükûmete güvenoyu vermeyelim!”

Kemal, Tevfik Paşa Hükûmeti'nin güvenoyunu engellemek için tüm gücüyle çalışıyordu.

Çalışma alanı Fındıklı'daki Osmanlı Meclis binası.

Basını elden geldiğince kullanırken arkadaşlarıyla birlikte Meclis salonlarında, koridorlarda, mebuslarla ayaküstü görüşmeler yapıyor hemen hemen tüm görüşmelerde olumlu neticeler elde ediyordu.

Buna rağmen bir aksilik vardı. İttihatçı mebuslar, güvenoyu vermedikleri takdirde Meclisin dağıtılmasından korkuyorlardı.

Kemal ise aksine; *“Meclisin, Tevfik Paşa Hükûmeti güvenoyu aldığı takdirde dağıtılacağını,”* iddia ediyordu.

Onu dinleyen mebuslar ikna oluyorlardı. Bazıları Kemal’e öyle inanıyorlardı ki hemen ortadan kayboluyorlar, çok geçmeden yanlarında başka mebuslarla tekrar onun yanına dönüyorlardı.

Hele bir mebus öyle heyecanlanmıştı ki pek çok mebusu küçük bir salonda toplamış ve Kemal’i davet etmişti:

– Buyurunuz paşa hazretleri. Bana anlattıklarınızı arkadaşlarımıza da söyleyiniz. Tevfik Paşa Hükûmeti’ne güvenoyu verecek olursak, başlarımıza gelecekleri onlar da öğrensinler.

Kemal, mebusların yarısından fazlasıyla görüşme imkânı bulmuş ve hiç kimse ona; *“Hayır!”* dememişti.

Galiba siyaseti de beceriyordu.

“Harbiye nazırlığı önemli!”

Pera Palas.

16 Kasım 1918.

Güneş batmış, gecenin karanlığı dalga dalga İstanbul’un üzerine çöküyor; fakat tavana asılı dolunay karanlığın inadına daha bir parlıyor.

Denizin suları ıpıl ıpıl.

Haliç’deki küçük dalgalar, dolunayın ışığından birer huzme kapmak için oynaşıyorlar.

Kemal’in kafasında da değişik düşünceler oynaşıyor.

Kendisi de, oynayan düşünceler de neşeli.

Olmuştur bu iş.

Zaten bu işin kolay olacağını biliyordu. Koca Meclisin koca mebusları bindikleri dalı kesecek değillerdi ya.

Görüştüğü bütün mebuslar kendisine; *“Tevfik Paşaya güvenoyu vermeyecekleri,”* sözünü vermişleri.

Neşeyle yeni bir sigara yaktı.

Bir ağız dolusu dumanı, tavanda asılı dolunayın yüzüne zevkle üflerken Haliç’in sularına her dalışından sonra, Pera Palas’ın balkonuna bir yaklaşıp bir uzaklaşan Mavi Kuşla; *“Ben sana demiştim.”* diye şakalaştı.

Bugün harbiye nazırlığına bir adım daha yaklaşmıştı.

Harbiye nazırlığı!

Harbiye nazırlığı önemli; hem de çok önemli.

Enver Paşa tam on yıl, koca Osmanlı ordusuna hükmetmişti. İki milyon-üç milyon Mehmetçik tam on yıl Enver'in kafasından çıkan emirlerle hareket etmişti.

Hele son dört yıl.

Mehmetçik son dört büyük savaş yılında; Harbiye Nazırı Enver Paşanın iki dudağının arasından çıkan emirler yüzünden Kanal'da, Sarıkamış'ta, Galiçya'da, Arabistan çöllerinde tükenmişti.

Harbiye nazırlığı çok önemli; harbiye nazırlığı Osmanlı Devleti'nde padişahlıktan da önemli. Bu yüzden İttihatçılar on yıl boyunca padişahları bir süs eşyası mesabesinde bırakmışlardı.

Enver'in harbiye nazırlığı Türk milleti için ne büyük şanssızlıktı. Bütün emirleri Almanlardan alan Enver, yüz binlerce Mehmetçiği bilerek ya da bilmeyerek Alman menfaatleri için ölüme sürmüştü. Koca koca paşalar, Alman subayların emrinde savaşmak zorunda kalmışlardı.

Kemal bile.

Kemal, Çanakkale'de bir Alman subayın emrinde çarpışmıştı. Gerçi Alman General Limon Von Sanders iyi bir adamdı; fakat o bile Alman menfaatlerini korumak için Mehmetçik harcamaktan geri durmamıştı.

Suriye'de de Alman General Falkenhayn'ın bütün savaş plânlarını Alman menfaatlerine göre yaptığını gören Kemal, isyan etmiş sonunda da görevinden istifa etmişti. Hatta bir ara Cemal'le anlaşıp başına buyruk Enver'i alaşağı etmeyi bile plânlamışlardı.

Dört büyük savaş yılı, Osmanlı savaş plânları Almanlardan çıkmış; uygulamasını Harbiye Nazırı Enver Paşa yapmıştı.

Sıkıştıkları her an kumandayı Kemal'e bırakanlar, Çanakkale'de bile onun plânlarını kabul etmemişlerdi.

Kemal, Çanakkale'de ısrarla; *"Bugün elimize fırsat geçmişken bu orduları, bu gemileri burada yok etmezsek yarın aynı gemiler aynı askerlerle yine bize kan ve gözyaşı getirirler."* demişti.

Ve yine haklı çıkmıştı.

Aynı gemiler Boğaza demirlemişler, aynı ordular, aynı askerler İstanbul'u işgal etmişlerdi.

Pera Palas'ın balkonunda yıllar önceye gidip gidip gelen Kemal, bir ağız dolusu duman da Dolmabahçe önlerindeki donanmaya doğru üfledi.

Tükürür gibi...

Onların tekrar geleceğini bilmek için münecim olmaya gerek yoktu. İşte Çanakkale'de fırsat varken yok etmedikleri emperyalist ordular, şimdi tekrar karşılarındaydı. Hem de dünyanın gördüğü en büyük savaşın galibi olarak. Hem de yüz binlerce insan öldürdükten ya da ölümüne sebep olduktan sonra ve karşılığında hiçbir ceza görmedikleri gibi öldüremediklerini de öldürmek için İstanbul'a kadar gelmişlerdi.

Kendisi harbiye nazırı olsaydı; bu felâketlerin hiçbiri başa gelmezdi.

Kendisi harbiye nazırı olsaydı; emperyalizmi Çanakkale'de boğardı. Sadece Türk milletini değil, tüm dünya milletlerini emperyalizmin boyunduruğundan kurtarırdı.

Adı gibi biliyor ki emperyalist ordular Çanakkale'den defolup gittiği gibi İstanbul'dan da defolup gideceklerdi. Şayet harbiye nazırı olursa emperyalistin defin işlemi nispeten kolay olacaktı.

...

Kemal'i kafasında oynadığı düşüncelerden yaveri Cevat Abbas uyandırdı:

– Dr. Rasim Ferit Bey, paşam.

Kemal, Rasim Ferit'i her zaman görmekten mutlu olurdu. Karşılama üzere salona geçmişti ki doktor da içeri girdi.

Tokalaşırlarken Dr. Rasim Ferit hemen söze başladı:

– Elçiye zeval olmaz paşam.

Kemal meraklandı:

– O kimin elçisi olduğuna bağlı doktor.

Dr. Rasim Ferit gülümsedi:

– Pera'da kalan bir İngiliz, General Brdwood sizinle görüşmek istiyormuş.

Kemal hemen hatırladı:

– Şu bizim General Brdwood mu?

General Brdwood, Kemal'in Çanakkale'de perişan ettiği İngiliz ordusunda cephe kumandanıydı.

Dr. Rasim Ferit onaylar gibi başını salladı:

– Evet paşam o İngiliz. Sporcu Rıza bu generalin refakat subayıymış. Bana geldi ve general adına aracılık rica etti. Brdwood sizi çok merak ediyormuş.

Kemal; “Eee.” diye sorunca Dr. Rasim Ferit devam etti:

– General Brdwood size hayranmış, kendileri davetinizi bekliyorlarmış. Münasip göreceğiniz bir yerde tanışmak istiyorlarmış.

Kemal, bir baş işaretiyle onayladı:

– Madem öyle daireme teşrif etsinler.

“Bizi nasıl yendiniz?”

Pera Palas.

Birinci kat 101 numaralı daire.

Dr. Rasim Ferit’le Sporcu Rıza da var.

General Brdwood onunla tanışmak uğruna şekli şartları göz ardı etmiş.

İki kumandan ilk karşılaşmalarında birbirlerini askerce selâmlayarak el sıkıştılar. Birkaç nezaket cümlesinden sonra sohbe başladılar.

General Brdwood konuyu Çanakkale’ye getirmekte acele etti:

– Ekselâns, bizi Çanakkale’de nasıl yendiniz?

Kemal gülümsedi:

– Bunu siz daha iyi bilirsiniz generalim. Hem niçin merak ediyorsunuz? Nasılsa tarihler yazacaktır.

General Brdwood heyecanlıydı:

– Tarihler mutlaka yazacaktır generalim; fakat ben sizin ağzınızdan duymak istiyorum.

Kemal, Dr. Rasim Ferit’ten kâğıt kalem istedi.

Dr. Rasim Ferit, çantasından bir reçete kâğıdı buldu ve cebinden çıkardığı altın mahfazalı kurşun kalemini Kemal’e uzattı.

Kemal, doktorun verdiği kalemle reçete kâğıdının arkasına Arıburnu cephesinin bir krokisini çizdi ve generale gösterdi:

– O gün Arıburnu’na çıktınız, bir süre yürüdükten sonra durdunuz ve saat dörde kadar yerinizden kıyılamadınız. Oysa ilerleyseydiniz bizi çok kötü bir vaziyette yakalayacaktınız. Her şey sizin lehinizeyken niçin o çizgide durdunuz, neden ilerlemediniz?

General hata yapmış bir öğrenci gibi savunmaya geçti:

– Fakat ekselâns, askerlerimiz çok yorulmuştu.

Kemal bu sefer başka bir kroki çizdi:

– Conkbayırı’na şu istikametten hücum ettiniz. Biraz daha hızlı davransaydınız, tepeyi bizden önce alacaktınız.

General Brdwood şaşkındı:

– İlerleyecektik; fakat arkadan gelen su gecikiyordu.

Kemal gülümsedi:

– Yani bir tas su için tepeyi bize bıraktınız, öyle mi?

General Brdwood mahcup olmuştu:

– Galiba öyle.

Kemal önemsemez bir tavır takındı:

– Gördüğünüz gibi generalim. Biz bir şey yapmamışız, siz yenilmişsiniz.

İngiliz General Brdwood, koca bir zaferi, kendi başarılarından ziyade, rakibinin hatalarına bağlayan büyük kumandan karşısında ayağa kalktı:

– Çok mütevazısınız generalim. Bugüne kadar sizin gibi kahraman ve âlicenap bir asker tanımadım.

İki eski rakip bakıştılar.

General Brdwood heyecanla kollarını açtı:

– Generalim, izin verirseniz sizi kucaklamak istiyorum.

İki kumandan odadakilerin şaşkın bakışları altında kucaklaştılar.

Mustafa Kemal Paşayla General Brdwood, saatlerce Çanakkale anılarını tazelediler.

Daha doğrusu hep General Brdwood sordu, hep Mustafa Kemal Paşa cevapladı.

Mustafa Kemal Paşa konuşurken İngiliz general hayranlıkla onu dinledi. Ayrılrılarken General Brdwood, Kemal’in Çanakkale krosi çizdiği kâğıdı ve kalemi aldı:

– Müsaade ederseniz bunlar bende hatıra kalsın generalim.

Dr. Rasim Ferit endişeyle, bir İngiliz generalin cebini boylamak üzere olan altın mahfazalı kalemine, bir Kemal’e baktı.

Kemal, Dr Rasim Ferit’in kalemine hayıflandığını görmüştü. Kulağına eğildi:

– Üzülme çocuk, ben sana yenisini alırım.

“Emperyalizmin tazıları!”

Herkes; ama herkes artık Osmanlı Devleti’nin çöktüğünü biliyordu. Saraya ve hükûmet çevrelerine bakılırsa devleti çökerten İttihatçılardı; fakat bu çöküntünün altında kalanlar sadece onlar değil koca bir millet olmuştü.

Emperyalizm; Osmanlıyı ve halkını iligine kadar sömürecekti.

Emperyalizm!

Sömürgeci!

İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar.

Türkler her şeye rağmen İngilizleri, Fransızları ve İtalyanları medenî milletler sınıfından addediyorlardı; fakat emperyalist orduların asker ve subaylarının ilk uygulamaları hiç de insanî değildi.

Ve emperyalistlerin istekleri başladı.

Ardı arkası gelmeyen istekler!

Antlaşmada adı bile geçmeyen akla hayale gelmeyen istekler.

Fransızlar, Sirkeci ve Üsküdar’daki denize nazır binaların iki gün içerisinde boşaltılmasını talep ettiler. Bir Fransız binbaşısı Bakırköy Belediye binasının hastane olarak kullanılması için terki-ni emretti. Beyoğlu’nda daha önce işaretlenen sekiz büyük binanın on beş saat içerisinde boşaltılmasını istediler.

Beyoğlu hastahanesinin emanet garajındaki benzine el koydular.

Fransız Yüksek Komiseri Amiral Amet, bankalardaki işlemlerin Fransızlar lehine düzenlenmesini istedi.

İngilizler, dört otomobil için Osmanlı nazırlarını azarladılar.

Bu hakaretlere ilk itiraz haberi Sabah gazetesinde yer aldı. Habere göre Hariciye Nazırı Mustafa Reşit, kendisini ziyarete gelen Amiral Calthorpe’a; “*Gemiden çıkan askerlerin öteyi beriyi işgal etmeleri ve sonu gelmez istekleriyle,*” ilgili şikâyetle bulunmuştu.

Calthorpe, hariciye nazırının şikâyetlerini dikkate almayınca Osmanlı Hükûmeti ancak korkak bir protesto yayımlayabilmişti; “*İtilâf kuvvetleri antlaşmada olmadığı hâlde binaları işgal ediyor. Askerler kent içinde kalıyor.*”

İtilâf kuvvetleri?

Anlaşma kuvvetleri!

Hükûmet; “*Emperyalist kuvvetler, sömürgeciler ya da işgalciler.*” bile diyemiyordu.

Emperyalistler, İstanbul'a karaların karası, acıların acısı günler yaşatmaya başlamışlardı.

Mondros Ateşkes Antlaşmasının yedinci maddesinde; *"İtilâf devletleri kendileri için tehlikeli görülen her yeri işgal edebilirler."* yazıyordu. O hâlde, İstanbul'daki her binayı işgal etmek onların antlaşmadan doğan haklarıydı!

Her biri bir idam sehпасı olan yirmi beş madde yetmemişti. Anahtar madde yedinci madde; *"Kendimiz için tehlikeli görüyoruz."*

Kendileri için bir tehlike görmek.

Emperyalistler sadece binaları değil, her Türk'ü de kendileri için tehlikeli görüyorlardı.

Türkleri yıldırma ve avlamak için kendilerine çok iyi tazılar bulmuşlardı.

Ermeni tazılar!

Dün, Kars'ta Van'da Erzurum'da Muş'ta Bitlis'te Ruslara tazılık yapanlar bugün, İngiliz, Fransız ve İtalyan'a tazılık yapıyorlardı.

Emperyalistler, Ermeni tazılara bir de yoldaş bulmuşlar; Rumlar!

İngiliz, Fransız ve İtalyan emperyalistler Ermeni ve Rumların tazılıklarından memnundu. Sirtına bir polis elbisesi giydirdikleri sivil Ermeni ve Rumların bellerine birer de tabanca takmışlardı.

Al sana güvenlik görevlisi.

Her taraf İngiliz, Fransız ya da İtalyan elbisesi giymiş Ermeni ve Rum polislerle doluydu.

Bu yüzden sokaklarda Ermeni ve Rum gösterileri hiçbir engelle karşılaşmadan devam ediyordu. Yine bu yüzden Türkler sokağa çıkamıyordu. Yine bu yüzden vapura trene binemiyorlardı.

Bindikleri zamanda analarından doğduklarına pişman ediliyorlardı.

"Ben İngilizlerle Fransızların himayesinde bir vatandaşım!"

İstanbul iki yakalı bir şehir.

Bir yakası Avrupa'da diğeri Asya'da.

Her gün binlerce insan işlerini takip edebilmek için karşıdan karşıya geçmek mecburiyetinde.

Tek vasıta vapur.

Vapurlar iki bölüm. Kadınlar ve erkeklerin bindiği bölümler arasında büyük ve ağır bir perde var.

Kadınlar ve erkeklerin bölümleri de ayrıca ikiye bölünmüş.

Birinci mevki, ikinci mevki.

Emperyalist ordular İstanbul'a geldikten sonra bir bölüm daha eklenmiş, bu bölümün kapısında şöyle bir levha asılı; "*İtilâf kuvvetleri subaylarına aittir, girilmez.*"

Emperyalist ordular İstanbul'a geldi geleli, Ermeni ve Rum tazıların dişileri de zıvanadan çıkmışlar.

Ermeni veya Rum kadınlar da Türk'e hakarete erkekleriyle yarışıyor.

...

Olacak bu ya o gün vapurun biletçisi yeni göreve başlamıştır. Bilet kontrolü sırasında sarı elbiseli Rum kadınının biletinin ikinci mevki bileti olduğunu görüyor ve nezaketle onu ikaz ediyor:

– Aşağı kata inmeniz ve ikinci mevkide oturmanız lâzım geliyor hanımefendi.

Rum kadın, biletçiyi aşağılayan bir bakıştan sonra konuşuyor:

– Baka vire! Ben İngilizlerle Fransızların himayesinde bir vatandaşımıdır. Bilmez misin ki İngiliz ya da Fransız himayesindeki bir vatandaş hiçbir zaman birinci mevki bileti almaz. Amma birinci mevkide oturur.

Biletçi gayet sakın cevap veriyor:

– Bugüne kadar böyle olmuş olabilir; lâkin benim vazifem esnasında ikinci mevki bileti almışsanız orada oturacaksınız.

Rum kadın, bildiği Türkçe küfürlerin hepsini, tükürükleriyle birlikte biletçinin üzerine yağıdırıyor.

Biletçinin terbiyesi, kadının seviyesine inmeye müsait değil. Hiç cevap vermeden kadını kolundan tutuyor ve zorla ikinci mevkie götürüyor. Bu arada kafasına, sırtına inen yumruklara da aldırış etmiyor.

Arkasını emperyalizme dayayan Rum kadın, on dakika içerisinde bir polis ve bir müfettişle birlikte tekrar birinci mevkie geliyor. Bir yandan küfrediyor diğer yandan; "*Biletçinin kendisini dövdüğünü, dilerse seyahat eden kadınlara sorabileceğini,*" söylüyor.

Ve müfettiş diğer yolcu kadınlara soruyor:

– Biletçi efendi bu kadını dövdü mü hanımlar?

Kadınlar arasından dört-beş kişi bağırıyor:

– Kadın biletçi efendiyi dövdü. Suçlu kendisidir.

Rum kadın bu sefer küfürlerini Türk kadınlarına yöneltiyor. Müfettiş vaziyeti anlamış, Rum kadını dışarı çıkarıyor; fakat biraz sonra kadın küfrederek tekrar geliyor.

Üstelik bu sefer yalnız da değil, vapurdaki Ermeni ve Rum kadınlar da Ermenice ve Rumca küfürlerle onu desteklemeye başlıyorlar.

Müfettiş de şaşırmıştır. Biletçiyi yanına alıp uzaklaşmaktan başka çare bulamıyor.

Vapurdaki tüm Ermeni ve Rum kadınlar, Türk biletçinin kendisiyle birlikte karısını, kızını ve yedi sülâlesini birbirine katıyorlar.

Bir Rum kadın daha da ileri gidiyor; Allah’a ve Müslümanların peygamberine küfrediyor.

Zaten sessiz olan Türk kadın yolcular donup kalıyorlar.

Allah’a ve peygambere küfrü akılları almamıştır. Bir yaşlı kadın şaşkınlık ve üzüntüyle bayılıveriyor.

Ve bu olay Avrupa basınında hemen manşetten veriliyor; *“Türkler Ermeni ve Rumları vapurlara bindirmiyorlar.”*

“Yeni maceralar Enver’i bekliyor!”

Avrupa gazetelerini okuyup gerçeklerin ne kadar saptırıldığını gören Türkler hayretten ağızları açık kalırken kendilerini bu hâlê düşürüp ülkeden kaçan, Enver, Talât ve Cemal Paşalara veryansın ediyorlardı.

Halkın garazini çektiklerini, kendilerine küfredildiğini bilen, Osmanlının kaderine on yıl hükmetmiş Enver, Talât ve Cemal, İstanbul’dan Odesa’ya gelmişlerdi.

Çok değil bir ay evvel, böyle bir gezi yapacak olsalar, gittikleri yerde yer yerinden oynar; dünya basını onlardan bahsederdi.

Oysa Odesa’da onları sadece Kırım Türk’ü ve Teşkilât-ı Mahsusacı iki kişi karşılamıştı. Misafir edilecekleri Dilber Otelde bir gün kaldıktan sonra, hemen ertesi gün Almanların temin ettiği bir trenle, Almanya’ya doğru yola çıkmışlardı.

Yollar emniyetli olmadığı için sadece gündüzleri yol almışlardı. Enver, Talât ve Cemal’le birlikte sekiz İttihatçı lideri taşıyan tren, ilk geceyi geçirmek üzere bir ara istasyonda durmuştu. Herkes kendi kompartımanına kapanmış istirahataya çekilmişti.

Sabah olduğunda bir Alman subay, hepsini selâmlamak ve iyi yolculuklar dilemek için kapılarını tıklatmıştı.

Yedi kişi tamamdı; fakat biri eksik. Enver Paşa ortalarda yoktu. Tüm vagonlar aranmış istasyon köşelerine bakılmıştı.

Yok, yoktu Enver Paşa.

Hepsinin canı sıkılmıştı; fakat Enver Paşa Hazretlerinin bavul ve eşyalarının da olmadığı çok geç fark edilmişti.

Enver'in kendilerini terk ettiğini anlayan İttihatçılar, aramaya son vermişler ve tren Almanya'ya doğru hareket etmişti.

Gizlendiği köşeden uzaklaşan treni seyreden Enver, paltosunun yakasını kaldırdıktan sonra elinde bavuluyla kalabalığa karışmıştı.

Yeni maceralar Enver'i bekliyordu.

"Bu vatanın yedirdiği ekmek gözüne dursun!"

18 Kasım 1918.

Pazartesi.

İstanbul sokaklarının alışkın olduğu atlı yaya Türk askerlerinin yerini, İngiliz, Fransız, İtalyan askerleri almış.

Avustralya'dan getirilen, Hindistan'dan getirilen, Senegal'den Fas'tan getirilen kimisi Hindu, kimisi Müslüman, kimisi Hristiyan askerler.

Emperyalizm, yeni ülkelerin işgalinde bile sömürgelerinden topladıkları insanları kullanıyor.

Yarı zenci, yarı Arap, yarı beyaz-siyah bu sömürge insanları, başlarında bir İngiliz çavuş, Fransız onbaşı, İtalyan yüzbaşının kumandasında, Ermeni ve Rum tazılar rehberliğinde, dünyanın incisi İstanbul gibi bir başkenti işgal etmiş olmanın zavallı guru-ruyla vuruyor, kırıyor, aşağılıyor, dövüyor ve sövüyorlar.

Ne padişahın, ne hükûmetin ve ne de başka bir gücün, emperyalistlerin ve onların erkekli dişili tazılarının İstanbul'daki küstahlıklarına; *"Dur!"* demeye gücü yok.

Kemal'in derdi başından aşkın; Tevfik Paşa Hükûmeti'nin güvenoyunu engellemek ve harbiye nazırı olmak istiyor; çünkü İstanbul'daki küstahlıkların ancak o zaman durdurulabileceğine inanıyor. İstanbul'a geldiği 13 Kasımdan beri, resmen siyaset yapmaktadır.

O artık siyasetçidir. Arkadaşları Rauf, Ali Fethi ve İsmail Cambolat'la el ele vermiş ve İttihatçı mebusların Tevfik Paşa Hükûmeti'ne güvenoyu vermemeleri için gece gündüz çalışmıştır.

İşte bugün beklenen gün gelip çatmıştır.

İşte bugün mebuslar; "*Ret oyu.*" vereceklerdir.

İşte bugün kendisine harbiye nazırlığı yolu açılacaktır.

Ve mebuslar güven oylaması için toplanırlar.

...

Kemal, kendinden emin bir eda ve sivil bir kıyafetle arkadaşı Dr. Rasim Ferit'le birlikte Meclise gelir.

Bir ara o güne kadar görüşemediği ve kabul oyu vereceğini öğrendiği Teceddüt Partisinin ileri gelenlerinden Şemsettin'le Babanzâde Hikmet'i yakalar:

– Efendiler, Fethi Beyin partisinden yirmi sekiz mebus toptan güvensizlik oyu verecekler. Sizler de onlara katılmalısınız.

Babanzâde Hikmet sessiz kalırken Şemsettin tereddüdünü dile getirir:

– Bilmiyorum Kemal Bey. En iyisi mebusları serbest bırakmak; lâkin güvensizlik oyu verirsek Meclisi dağıtabilirler. Bu hükûmet güvenoyu alırsa faydalı şeyler yapmak için zaman kazanabiliriz.

Kemal ısrarcıdır:

– Boşuna gayret beyefendi. Meclisi kapatmak istiyorlarsa zaten kapatırlar. Bari güvensizlik oyu vererek hiç değilse Meclisin itibarını kurtarmalısınız.

Babanzâde Hikmet'le Şemsettin, dudak bükerek uzaklaşırken Meclis oturumu açılmıştır.

Kemal'le Dr. Rasim Ferit ve Dr. Adnan da locadaki yerlerini alırlar.

Ali Fethi, Rauf, Canbolat ve Ahmet İzzet Paşa yan yana oturmuşlar; kürsünün yanında kendinden emin bir edayla oturan siyah takım elbiseli Tevfik Paşayı alttan alttan süzmektedirler.

Tevfik Paşa da ağarmış sakalları, pos bıyıklarıyla onlara sert bakışlar fırlatmaktadır.

...

Kürsüye gelen Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa hükûmet programını okur.

Programın ana çizgileri şöyle özetlenmiştir;

“Osmanlının şerefine uygun bir barış yapılacaktır.

Birkaç yıldan beri süregelen kanuna ve tabiata uygun olmayan icraatlara son verilecek.

Osmanlı tebaası arasında kardeşlik ve eşitlik sağlanacaktır.

Mazlumların uğradıkları muamelelerin tamiri ve her azınlığın siyasî haklardan istifadesi sağlanacaktır.

Meşruiyet ve meşrutiyete saygı gösterilecek.

Asayiş ve güven sağlanacaktır.”

Hükûmet programına en büyük itiraz azınlık mebuslardan gelir.

Trabzon’un Rum Mebuslarından Yorgi Efendi oturduğu yerden bağırır:

– Güvenoyu isteyen hükûmet, programını hazırlarken Ermeni, Rum ve Yahudi vatandaşların temsilcileri olan bizlere de danışmalıydı!

Divanîye Mebusu Fuat Bey de oturduğu yerden, İstanbul’u işgal edenlere karşı hükûmetin hiçbir tedbir düşünmediğini, söyledikten sonra ekler:

– Devletimizin payitahtı İstanbul’a asker çıkarıyorlar. Ve bizden güvenoyu isteyen bu hükûmet, böyle bir felâketi göz ardı ediyor. Programında İstanbul’un işgaliyle ilgili iki çift lâf etmiyor. Efendiler! Musul’dan İskenderun’dan sonra Bakırköy bile işgal ediliyor, görmüyor musunuz?

Fuat Beyin bu sert sözleri üzerine Meclis salonu karışır.

Tamamına yakını İttihatçı olan mebuslar oturdukları yerden ayağa fırlayarak bağırırlar;

“Hükûmet vazifesini yapmıyor!”

“İstanbul işgal ediliyor, hükûmet buna ses çıkarmıyor!”

“Vatandaşlarımızı evlerinden dışarı atıyorlar!”

“Hangi yüzle bizden güvenoyu istiyorsunuz!”

“İstanbul koca koca ordularla işgal ediliyor!”

Ve daha neler...

Hükûmete yapılan tüm tenkitleri Damat Şerif Paşa cevaplar:

– İstanbul’a teşrif eden ecnebi amiral ve generallerle görüştük. Bize korkmamıza mahal bırakmayacak vaatlerde bulundular. Payi-tahtımızın işgal edildiği falan yok. İki üç tabur asker geldi. Onlara şurada burada yer gösterdik o kadar.

Maarif Nazırı meşhur Feylesof Rıza Tevfik ise İttihatçıların iş-gal suçlamalarına gayet pişkin cevaplar verir:

– Efendiler! Şikâyet ettiğiniz şeylere biz değil siz sebep oldunuz. İçler acısı mütarekeyi de biz değil siz imzaladınız. Geçmiş geçmiştir. Bugün hüküm galibindir, sizin de bizim de elimizden ne gelir. Galipler; “*Bazı noktaları işgal ederim.*” diyorsa, yapabileceğimiz hiçbir şey yoktur. Onlar koca Almanya’yı bile dize getirdiler, biz ne yapabiliriz?

Hürriyetperver Avam Partisi Başkanı Ali Fethi, Feylesof Rıza Tevfik’e yüklenir:

– Efendiler! Rıza Tevfik üstadımız; “*Hüküm galibindir.*” buyuyorlar. Ne demektir; “*Hüküm galibindir.*” Ne demektir; “*İstedikleri yerleri işgal ederler.*” Siz böyle dersiniz ecnebiler bundan katiyetle istifade ederler. Hayretler içindeyim efendiler; çünkü hükûmet azaları, mütareke hükümlerini okumamışlar hiçbir şeyden haberleri yok.

Bursa Mebusu İttihatçı Rıza da Feylesof Rıza Tevfik’e bağırır:

– Böyle müdafaa olmaz. Hükûmet, Avrupalılara imzalarını hatırlatmalıdır. Her yeri işgale hakları olmadığını bilmeliler.

Halep Mebusu Artin’in, sömürgecilerden yana olan sözleri salona bomba gibi düşer:

– Efendiler! Unutmamalıyız ki Türk milleti bugün medeniyet ve siyaset dünyası karşısında suçlu durumdadır.

Tüm mebuslar; “*Hâşâ, hââşâ!*” diyerek ayağa fırlarlar; fakat Artin Efendi hızını alamayarak tüm kinini kusar:

– Ne demek; “*Hâşâ!*” efendiler. Bugün ortada Osmanlı tarihinin en matemli ve en kızıl sayfasını teşkil eden büyük bir cinayet vardır. Yerleri ve gökleri titreten bu cinayet, Ermeni katliamıdır! Ve suçlu İttihatçılardır.

Mecliste bütün sesler kesilir.

Ermeni katliamı ha!

Hem de Osmanlı Meclisi'nde.

Hem de Ermeni de olsa bir Osmanlı mebusu tarafından.

Bu Meclisin içerisinde Van'daki, Kars'taki, Erzurum'daki, Adana'daki Ermenilerin yaptığı katliamları yaşayan Türk mebuslar da vardır.

Bu Mecliste bu katliamlarda anasını, babasını, kardeşini, köylüsünü, hemşehrisini kaybetmiş mebuslar da vardır.

Osmanlı mebuslarının dili tutulmuştur.

Mazlumken caniler tarafından cinayetle suçlanmak Osmanlı mebuslarının akıllarının ucundan bile geçmemiştir; fakat işte bu olmuştur.

İlk şaşkınlıkları geçen İttihatçı mebuslar akılları başlarına gelir gelmez Ermeni Artin'in üzerine yürürler.

Ve arka arkaya bağırırlar:

- Bu vatanın yedirdiği ekmek gözüne dursun!
- O gün sizi Ruslar kandırdı. Bugün de İngilizler kandırıyor.
- Türk düşmanı hain!
- Avrupa sizi kandırıyor!
- Derhâl sözünü geri al!
- Derhâl özür dile!

Artin Efendi ne özür diler ne de sözünü geri alır; çünkü İstanbul'a yerleşen sömürgeci ordular onun arkasındadır.

Meclis başkanı işlerin sarpa sardığını görünce oturuma ara verir.

“Fırıldak siyasetçiler!”

Olanları Meclis salonunun balkonundan hayretle izleyen Kemal şaşkın.

Tarih gözlerinin önünde nasıl da tahrif ediliyor.

Rus Ermeni'yi kandırmış sonra arkasına tekmeyi vurmuştur.

Avrupalılar Ermeni'yi tahrik etmiş, sivil Türkleri katlettirmekle kalmamış Osmanlı ordusunun cephe gerisini de vurdurmuştur.

1915'te İttihatçılar çareyi Anadolu'daki Ermenileri yine bir Osmanlı toprağı olan Suriye'ye göç ettirmekte bulmuşlardır.

Suriye'deki IV. Ordu Kumandanı Cemal Paşa kendi bölgesine gelen Ermenilerin yurt, yuva, iş, güç sahibi olmaları için elinden geleni yapmıştır.

Şimdi tüm Avrupalılar bir devletin en meşru hakkı olan bu zoraki göç hâdisesini dillerine dolamışlar ve nihayet Meclise getirmişlerdir. Anlaşılan odur ki; “*Katliam.*” iftirasını daha çok kullanacaklardır.

Oysa Avrupalıların hiçbir milleti katliam yapmakla suçlamaya hakları da yüzleri de yoktur.

Dünyadaki en büyük katliamları İngilizler yapmıştır. Hindistan’da Çin’de ve daha pek çok yerde, İngiliz kurşununun kaç insanı delebildiği metodu bir İngiliz buluşudur.

Masum halkların üzerine son kurşunlarına kadar sıkmak, ölüleri bile kurşunlamak; ancak İngilizlerin işleyebileceği bir cinayettir.

Fransızların Fas’ta, Tunus’ta; İtalyanların Trablusgarp’ta, Habeşistan’da yaptıkları, yandaşları İngilizlerin yaptıklarından farklı değildir.

Amerikalıların, Aztek ve İnka medeniyetini yok etme şekilleri yüzler kızartıcıdır. Hele Kızılderili katliamı bir insanın işleyebileceği cinayet değildir.

Katliam yarışında Ruslar, Bulgarlar, Sırplar, Yunanlılar hep İngiliz’i, Fransız’ı ve İtalyanları örnek almışlardır.

Avrupalı!

Avrupalı?

Avrupalı sömürgeciler Türklere katliam iftirasını, herkesi kendileri gibi zannettikleri için atmaktadırlar.

Sömürgeci hem suçlu hem güçlüdür.

...

İki saat sonra oturum başladığında ortalık sakinleşmiştir.

Oturum başlayınca Manisa Mebusu Sabri söz alır. İttihatçıları uzun süre savunduktan sonra sözlerini şöyle bağlar:

– Bugün önümüzdeki en önemli iki mesele, mütareke ve barıştır. Hükûmetin programını tasvip etmiyoruz; lâkin bir an evvel barışa ulaşmak için ve her şeye rağmen hükûmete destek olacağız.

Bu sözleri duyan Kemal oturduğu yerde donar kalır. Ne diyor bu Manisa mebusu?

Ondan sonra söz alan mebuslarda Manisa mebusu gibi konuşur; “*Her şeye rağmen hükûmete destek olacağız.*”

Ve güven oylamasına geçilir.

Kemal’le arkadaşlarına daha önce söz veren mebuslar, sözlerini tutmazlar. Buna rağmen hükûmet gerekli olan 129 oyu alamaz. Ertesi gün yapılan oylamadaysa Ali Fethi’nin partisinin mebusları dışındaki tüm üyeler hükûmete güvenoyu verirler.

Kendisine söz verenlerin yaptıklarını Meclis balkonundan ibretle seyreden Kemal, şaşar kalır. Görüşleri her an değişebilecek siyasetçilerden habersiz ve uzak kalan, onun gibi bir askerin şaşkınlığı normaldir.

Dr. Adnan, Kemal’i teselli eder:

– Bunlar siyasetçi paşa hazretleri. Fikirlerinde samimî değildir. Her an başka bir tarafa meyledebilirler. Hele de menfaatleri varsa. Siz asker olduğunuz için bunları bilemezsiniz.

Kemal yine de olanlara bir anlam verememiştir:

– Şaşıtm kaldım doktor. Bana; “*Hay hay paşa hazretleri.*” diyen mebusların sayısı küçümsenecek gibi değildi. Bu karar millet iradesinin bir hezimetidir.

...

Mavi Kuş kimseye veda etmeden Meclis binasını terk eden Kemal’e bakar. Ordularla savaşmaya alışkın olan Kemal’in; “*Dün ak dediğine bugün kara,*” diyenler karşısında aldığı hezimete üzülür.

“*Dün ak dediğine bugün kara,*” diyenlerin bindikleri dalı kestiğini düşünen Mavi Kuş, kanatlarının ucunu Meclisin içindekilere karşı çevirir ve arka arkaya öter.

Bugüne kadar ağzını hiç bu kadar bozmamıştır.

II. Bölüm

UMUTSUZLUK

İngiliz!

Emperyalizmin İngilizce konuşanı!

Emperyalizmin İngilizce konuşanı dünyayı; "*Böl, parçala, yut.*" metoduyla yönetir.

Hindistan'da; "*Hindu-Müslüman.*" çatışmasını körükler.

Filistin'de; "*Arap-Yahudi.*" kavgasına çanak tutar.

Kıbrıs'ta; "*Türk-Rum.*" arasına benzin döker.

Ve dünyanın her yerinde değil birbirine yabancı halkları, aynı kandan, aynı dilden, aynı dinden toplulukları bile birbirine düşürür; ellerine silâh verir birbirine kırdırır.

Sonra karşılarına geçer keyifle seyreder.

Böler, parçalar ve yutar!

Bazı milletler bu basit yöntemi yutmayabilirler. Bu gibi durumlar için başka metotları vardır İngiliz centilmenin. Soğuk tebessümlü maskelerini çıkararak toplumların, mitralyözlerinin başına geçerler ya da zehirli gaz bombalarının pimini çekerler.

Ya da Çin'de olduğu gibi ele geçirmek istedikleri ülkenin halkını alkole, esrara, uyuşturucuya alıştıırırlar.

İngiliz centilmen için sonuç her zaman garantidir. Zayıf milletler ya; "*Bölünür, parçalanır, yutulurlar.*" ya da "*Topların, tüfeklerin, bombaların altında,*" erir giderler.

Emperyalizmin İngilizce konuşanı akıllıdır da...

Sömürecekleri halkların hepsini öldürmezler, kendilerine köleler de lâzımdır. Kölelerinin başlarına sık sık da "*Kakıç.*" yaparlar;

"*Biz size medeniyet getiriyoruz. Biz olmasak, alkolün lezzetini, esrarın baş döndürücülüğünü tanıyamazdınız. Hele hele bir atışta yüzlerce kişiyi öldürebilen topları, zırhlı gemileri nasıl görecektiniz?"*

Bu arada ölen yüz binlerce masum, evsiz, anasız babasız kalanlar? Efendim olacak o kadar, Batının tek dişi kalmış canavarıyla tanışmanın elbette bir bedeli olmalı?

İngiltere!

Majeste kralın güneş batmayan Büyük Britanya İmparatorluğu!

İngiliz İmparatorluğu, dünyanın en güçlü devleti.

Dünyada onlar ne isterse o olur.

Onlar dilerlerse bir millete hayat hakkı tanırırlar, dilemezlerse mahvederler.

İngilizleri kimse yenemez, onları hiçbir güç alt edemez!

Bu inançla, dünyanın bütün devletleri bu şirrete bulaşmamak için dolaşmadık çalı bırakmıyorlar.

Hele de sömürgeler.

Amerika'da, Asya'da, Afrika'da onlarca halk, milyonlarca insan, emperyalizmin İngilizce konuşanının sömürsü altında inim inim iniyor.

Afrika'nın kuzeyinden, Afrika'nın içinden, Afrika'nın güneyinden, Hindistan'dan, Cava Adalarından, Çin'e kadar bütün halklar; bu yenilmez gücün altında eziliyor.

Silkinmek, kurtulmak, hürriyete kavuşmak bu halkların akıllarının ucundan bile geçmiyor.

Çünkü İngiliz yenilmez!

Ona karşı çıkmak demek; mahvolmak demektir.

Mahvolmayı göze alamayan milyonlarca insan, ezilmeye sömürülmeye devam ediyor.

Fakat ah şu Türkler!

Çanakale'de ve Kut-ül Ammare'de İngilizlerin okkalarını on paralık etmişlerdir.

Gerçi şimdi zor da olsa derslerini vermişler, Türkleri yere sermişlerdir.

Gerçi şimdi Türkleri mahvedecekler, Türk yurdunu karış karış sömüreceklerdir.

İşte Mondros imzalatılmış Türk'ün defteri dürelecektir.

Fakat büyü bozulmuştur; bir kez okkalari on paralık olmuştur.

"Yenilmez güç." denilen İngiliz emperyalizmi, bir değil iki kere yenilmişse, üçüncü, dördüncü kez de yenilebilir.

Türklerin, Çanakale ve Kut-ül Ammare'deki zaferleri, sömürülen halkların gözlerini açmıştır.

Emperyalizmin İngilizce konuşanı, Türk'ten intikam almanın hesaplarını yaparken Osmanlının hükûmeti de padişahı da başka havalardaydı;

“Biz Çanakkale’de direnmekle, Rusya’nın yıkılmasını sağladık. Bakın şimdi Rusya’ya, tam bir sömürgeci düşmanı. Ne iyi etmişiz bakın. Biz asıl İngiliz ve Fransızların dostuyuz. Mondros Mütarekesinden sonra bize iyi davranacaklardır.”

Ne hazin bir anlayış!

Türkler kendilerini Avrupalıların dostu kabul etseler bile, hiçbir Avrupa devletinde bugüne kadar Türkler hakkında tek olumlu intiba yoktu. Kaldı ki bu durumun tarihin derinliklerinden gelen dinî-politik sebepleri vardı.

Centilmen İngilizler, Mondros’ta verdikleri sözlerin hiçbirisini tutmamıştı. İstanbul’a ordularla gelinmiş dev donanmanın topları padişahın oturduğu Dolmabahçe Sarayına çevrilmişti. Bu kadarla da kalınmamış Türk’ün öz yurdu Anadolu’da da yer yer işgaller başlamıştı.

En büyük sömürgeci İngilizler 3 Kasımda Musul’a, 9 Kasımda İskenderun’a girmişlerdi. Fransızlar da altta kalmamış 9 Kasımda Doğu Trakya Demir yollarını işgal ettikten sonra İngilizlerle birlikte 6-12 Kasımda Çanakkale Boğazı’nı işgal etmişlerdi.

Galiba en büyük hata emperyalistin İngilizce konuşanının verdiği sözlere inanmakla yapılmıştı. Emperyalizmin İngilizce konuşanı ve onun yandaşları, imzalarının mürekkebi kurumadan Türk’ü mahvetmek için çoktan harekete geçmişlerdi.

İngiliz Dışişleri Bakanı Balfour, Sir Somerset Gough Calthorpe’a 8 Kasımda gizli bir mektup yazmıştı;

“Bilinmelidir ki Mezopotamya, Suriye ve Arabistan’da tekrar bir Osmanlı hâkimiyeti düşünülemez.

Türkler; ‘Gerçek doğulu biçimde’ zevahiri kurtarmak için aslında onlar için çok acı olan ateşkes antlaşmasını, kendi menfaatlerineymiş gibi diğer İslâm ülkelerine bildireceklerdir. Böyle bir izlenime meydan vermemeliyiz.

Özellikle Mısır ve Hindistan Müslümanlarına Türklerin ezilerek yenildiği ve bir daha bellerini doğrultmalarına izin verilmeyeceği anlatılmalıdır.

Türkler; bize kendilerini İngiliz dostu olarak tanıtacaklardır ve müttefiklerimizle aramızda ikilik çıkarılmasına çalışacaklardır. Buna meydan verilmemelidir. Gerek padişah ve gerekse Türk devlet adamlarının dostluk gösterilerine kanmamalı, arada mesafe bırakılmalıdır.

Hükûmetimizin Türkler hakkındaki kararı sert ve kesindir. Osmanlı Hükûmeti bizimle savaşıyor İttihatçılardan oluşsun veya oluşmasın bizim görevimiz dışındadır. Aksine birbirleriyle boğuşmaları için ortam hazırlanmalıdır.

Enver Paşa Kafkasya'daymış; orada askerî harekâtlara girişebilir ve Türk Hükûmeti el altından ona yardımcı olabilir, dikkatli olunmalıdır.

Ermenistan'a bir İngiliz soruşturma heyeti gönderilmesi için yapılacak Türk teklifleri kabul edilmemelidir; çünkü bu nazik konuda devamlı kullanabileceğimiz karar ve iddialara ulaşmadan gerçeklerin öğrenilmesi bizim değil Türklerin lehinedir.

Osmanlı'daki İngiliz çıkarları konusunda en büyük yardımcınız Andrew Ryan'dır."

Mektuptaki en can alıcı husus; İngiliz Dışişleri Bakanının; "Ermenistan'a bir İngiliz soruşturma heyeti gönderilmesi için yapılacak Türk teklifleri kabul edilmemelidir; çünkü bu nazik konuda devamlı kullanabileceğimiz karar ve iddialara ulaşmadan gerçeklerin öğrenilmesi bizim değil Türklerin lehinedir." şeklindeki açıklamasıydı. İngilizler, Ermenilerle ilgili iddiaların açığa kavuşmasını istememekteydi.

Bununla da kalmayan İngilizler, en yetkili ağızdan da gerçek niyetlerini açığa vurmuşlardı. İngiliz Başbakanı Lloyd George; "Hasta adam artık ölmüştür. Bir daha dirilmesine imkân yoktur." diyordu.

Mademki Türkler Almanlarla birlik olmuşlardı...

Mademki Türkler Çanakkale'de, Kut-ül Ammare'de kendilerine iyi bir dayak atmışlardı ve bu yüzden esir milletlere yenilmez zannettikleri İngiliz'in de yenilebileceğini göstermişlerdi...

O hâlde Türkler mahvedilmeliydiler.

Türkler yavaş yavaş mahvedilmeliydi.

Yavaş yavaş, uyandırılmadan, sıkıştırılıp isyan ettirilmeden.

Ve emperyalizmin İngilizce konuşanı, Osmanlının yüzüne gülerken Türk'ü yok etme plânlarını çoktan hazırlamış; uygulamaya koymak için uygun zemin ve zaman bekliyordu; fakat ne saray, ne hükûmet, İngilizlerin bu kararının farkında bile değildi.

***“Aman ses çıkarmayalım
belki İngilizler bizi affeder!”***

Yenilmiş bir devletin başkenti, mütareke İstanbul'u için için yanan bir ateş.

Şehrin her semti, her mahallesi, her sokağı alevsiz-dumansız cayırcayırcı.

Sömürgeciler yangın İstanbul'u üçe bölmüşler; Beyoğlu ve havalisi Kavaklara kadar emperyalizmin İngilizce konuşanının, Beyoğlu'yla Yeşilköy'ün arası emperyalizmin Fransızca konuşanının, Kadıköy, Pendik, Kavaklar arasındaki geniş sahaysa emperyalizmin İtalyanca konuşanının denetimine verilmiş.

Hepsi de her köşe başına birer karakol kurmuşlar.

Karakollarda Ermeni ve Rum tazıları görevlendirmişler.

Tazıların burun kabiliyeti mükemmel; avın kokusunu alıyor, yerini buluyor ve avcılara haber veriyor. Avcılar her ihbarlarında tazıları ödüllendiriyor. Türk'ü ihbar etmek, ona suç isnat etmek, Ermeni ve Rum tazıların geçim kaynağı olmuş.

Evlerinde sokaklarda, iş yerlerinde sessiz, vakur yaşamaya alışmış olan Türk, emperyalizmin baskısından doğan şaşkınlıklarını atamadan, asırlardır komşuluk yaptıkları Vasili'nin, Yanko'nun, Antrenik'in hakaretleriyle karşı karşıya kalmış. Yenilginin acı sonucu Türk'ün ciğerini parçalıyor.

Hakarete uğrayan Türk'ün hiçbir şikâyet mercii yok. Gittiği karakolda işkenceye uğramadan çıkarsa kendisini şanslı hissediyor.

Gerek İstanbul sakini azınlıkların, gerekse sömürgeci askerlerin işkenceleri Türk evlerinde ancak fısıltılarla seslendirilebiliyor; *“İngilizlerin sömürgelerinden getirdikleri kara derili Senegalli askerler, sokakta rastladıkları Türk kadınlarını ısıtıyormuş, Türk çocuklarını kesip yiyorlarmış.”*

Kulaklardan kulaklara fısıldananlar birer rivayet mi yoksa gerçek mi?

Ne olursa olsun, yaşananlar bile akla hayale gelmeyecek işkenceler.

Evlere, binalara el konuluyor, durduk yerde insanlar hapse atılıyor, her fırsatta kadına kıza sarkıntılık ve tecavüz ediliyor.

Ermeni ve Rum çetelerin her yaptıkları el altından desteklenip alkışlanırken kazara kendisini savunan Türkler, yenilenlere eyvah denilecek türde şiddetle cezalandırılıyor.

Hükûmet bütün bu olanlara cılız da olsa itiraz edecek gibi olursa; *“Her işgal subayının her isteğini yerine getirmelisiniz.”* gibi bir sömürgeci mantığıyla karşılıyor.

Saray ve hükûmet; yapılan bütün işkencelere boyun eğmekle kendisine acınacağını ve barış konferansında kendilerine yumuşak davranılacağını zannederek; *“Aman ses çıkarmayalım belki İngilizler bizi affeder.”* diyor.

Onlara göre affetmeliydiler de; çünkü savaşa kendileri değil, İttihatçılar girmişti.

Almanlarla kendileri değil İttihatçılar müttefik olmuştu.

İngilizlerle, Fransızlarla kendileri değil İttihatçılar savaşmıştı.

Şimdi cezalandırılacak olan saray ya da hükûmet değil İttihatçılardı.

Osmanlı Hükûmeti buna o kadar inanıyordu ki bu inançla her şeylerini teslime hazırdılar.

Osmanlı; *“Aman ses çıkarmayalım belki İngilizler bizi affeder.”* diye beklerken İngiliz çoktan kararını vermişti.

“Padişahı elde etmek!”

Tevfik Paşa Hükûmeti’nin 19 Kasım’da güvenoyu almasıyla Kemal’in, Meclis yoluyla bir hükûmette etkili olmak, harbiye nazırlığını elde etmek, dâhiliye nazırlığına yakın arkadaşlarından birini getirmek umudu kalmamıştır.

Memleketin kurtuluşu için kendisi ve arkadaşlarını; *“Olmazsa olmaz.”* bir çare gören Kemal, Mecliste hiçbir şekilde umut kalmadığına göre yöntem değiştirmelidir.

Yeni yöntem padişahı elde etmeye çalışmak olabilir.

Güven oylamasının sonucunu öğrenir öğrenmez, Meclisten çıkar gibi çıkmıştır.

Hemen padişahın başyaveri ve harbiyeden hocası Albay Naci Beyi telefonla arar. Ondan, Vahdettin'le görüşmek için acil bir randevu talebinde bulunur.

Niyeti; *“Ülkenin içinde bulunduğu feci durumu padişahla görüşmek ve birlikte bir hâl çaresi,”* aramaktır.

Vahdettin'in görüşme talebini hemen kabul edeceğini umarken yanılmıştır.

Kendisine 22 Kasımdaki Cuma selâmlığına lütfen randevu verilir.

Canı hepten sıkılmıştır.

Olmuşlar, olanlar ve olacaklar.

Kemal, hiçbirisinin içinden çıkamaz. Padişahla görüşmesine daha üç gün vardır.

Bu zaman içerisinde pek ihmal ettiği anasını görmek ister.

“Kedi-köpek kavgası!”

Hava kapalı.

Yaklaşmakta olan kışın habercisi kara kara bulutlar, Karadeniz'den girip, Boğazın iki yanını doldura doldura Marmara'ya kadar dalga dalga inmişler.

Yağmur yüklü kara kara bulutlar, bardaktan ha boşaldı ha boşalacak. Bu kapkara bulutların mayasını bilen sokaktaki tek tük İstanbullu bir an evvel eve kapağı atmanın telâşında.

Zübeyde'nin Beşiktaş-Akaretler'deki 76 numaralı evinin kapı zili arka arkaya çalıyor.

Makbule koşturuyor, belki ağabeyi gelmiştir.

Kapıyı gülümseyerek açıyor.

O da ne?

Fikriye!

Fikriye'nin sırtında siyah bir manto. Başında, saçlarını sıkı sıkıya saran, kara ipek bir örtü. Kâkülü kara örtünün altından alnına sıra sıra inmiş. Mantosunun düğmelerini çözünce, boynunda, inci bir gerdanlık görünüyor. Yüzünde hülyalı bir gülümseme, dudakları kahkaha atmaya hazır.

Fikriye'yi gören Makbule'nin gülümsemesi yüzünde donuveriyor; fakat Fikriye'nin onu gördüğü yok. Kapı açılır açılmaz; "*Nasılsın Makbuş.*" diyerek Makbule'nin tonton yanağına bir öpücük konduruyor ve teklifsiz içeri dalıyor.

Ayakkabılarını çıkardıktan sonra, odun sobasının ısıttığı sofaya geçiyor.

Zübeyde, sobanın yanındaki yatakta, elinde tespih dudaklarında dua. Fikriye'yi görünce, Zübeyde'nin yüzündeki uhrevî ifadenin yerini; "*Yine mi sen?*" alıyor.

Fikriye teklifsiz Zübeyde'nin tespih çeken elini alıp öpüyor ve alnına koyuyor:

– Nasılsınız Zübeyde Hanım teyzeciğim. Afiyettesiniz inşallah?

Zübeyde, dudaklarının kıpırtısına ara vermeden bir baş ve omuz hareketini, dudak büküşüyle tamamlayarak; "*Eh işte.*" yapıyor.

Sofaya Makbule giriyor. Fikriye onun da hatırını soruyor:

– Sen nasılsın Makbuş.

Makbule tersliyor:

– Benim adım Makbule!

Fikriye onu duymuyor bile:

– Paşa ağabeyim yok mu?

Makbule yine tersliyor:

– Ne yapacaksın?

Fikriye mantosunu çıkarırken soruyor:

– Ne yapacaksın olur mu Makbuş, elbette ellerini öpüp hatırını soracağım.

Makbule çenesiyle Fikriye'nin divan üzerine attığı mantoyu gösteriyor:

– İstersen fazla yerleşme, ağabeyim burada değil.

Fikriye, Makbule'nin bu iğnelemesine de aldırılmıyor:

– Sen tatlı canını üzme Makbuş, paşa ağabeyim nasılsa gelir.

Bu arada kapı zili çalınca Fikriye gülümsüyor:

– Demedim mi, paşa ağabeyim.

Makbule dışarı fırlamak isteyen Fikriye'yi engelleyerek koşuyor.

Biraz sonra aşağıdan bir ses:

– Nasılsın Makbuş?

Makbule, her zaman kendisine; “*Makbuş.*” dediği için ağabeyini sevimli bulurken bugün kızıyor.

Elbette kızgınlığını dışa vurması mümkün değil:

– İyiyim paşa ağabeyim. Hoş geldiniz.

Kemal’in sesi üzerine Fikriye çoktan odadan dışarı fırlamış. Zübeyde, kaşları çatık bir; “*Ya sabır.*” çekiyor. Elindeki tespihi acele bir üflemeyle yatağın kenarına bırakarak doğrulurken yaşmağını düzeltiyor.

Fikriye, Kemal’i merdiven başında yakalıyor:

– Hoş geldiniz paşa ağabeyim, sefalar getirdiniz.

Kemal, öpmesi için elini Fikriye’ye uzatıyor.

Fikriye uzanan eli tutuyor.

Makbule’nin gözleri üzerinde olan Fikriye, Kemal’in elini öpüp öpmemekte tereddütlü.

Makbule kızgın ve iğneli:

– Dört gözle beklediğin paşa ağabeyinin elini öpmeyecek misin?

Kemal, her zamanki kedi-köpek kavgasının içine düşmüş. Fikriye çaresiz elindeki eli öpüp başına koyuyor.

Elinden gelse öpmeyecek.

Elinden gelse, o eli öpecek; fakat alnına koymayacak.

Elinden gelse, sadece eli değil, sarılıp Mustafa Kemal Paşayı öpecek.

Fakat elinden gelmiyor.

Hain Makbuş karşısında, dik dik bakıyor.

Kemal, paltosunu, kalpağını Makbule’ye vererek salona dalıyor.

Zübeyde yatağında oturur vaziyette oğlunu karşılıyor.

Kemal salona girince bir el hareketiyle saçlarını düzelterip Zübeyde’ye doğru yöneliyor:

– Nasılsınız anacığım?

Zübeyde; “*İyiyim.*” diyecek gülüp şakıyacak; fakat şu fettan Fikriye’nin gelişiyi neşesi iyice kaçmış:

– A be Mevla’ma çok şükür çakır pašam. Hoş gelmişsin.

Annesinin de Makbuş’un da Fikriye’yi sevmediğini bilen Kemal bu manzaraya alışkın:

– Hoş bulduk anacığım.

Kemal çevresine bakıyor:

– Makbuş, çocuklar nerede?

Makbuş'ta surat iki karış:

– Odalarındalar.

Kemal tersliyor:

– Önce şu suratını düzelt. Ben geldim diye mi yapıyorsun?

Makbuş için bu iyi bir zılgıt. Zoraki gülümsüyor:

– Paşa ağabeyime bak, sen olmadan bu evin tadı mı olur?

Fikriye yerinden fırlıyor:

– Hemen çocukları getireyim.

Makbuş, Fikriye'nin ardından söyleniyor:

– Ev bizim değil onun.

Kemal hiç oralı değil:

– Çocuklarla aran nasıl anne?

Zübeyde'nin yüzü yumuşuyor:

– Allah sana uzun ömürler versin a çakır paşam. Onlar Allah'ımın bize emaneti. A be emanete sahip olmak gerek.

Kemal, Zübeyde'nin elini tutup bir daha öpüyor:

– Benim melek anam.

Ve dışardan sesler:

– Paşa babamız gelmiş! Paşa babamız gelmiş!

Birden içeri doluşmalar. Abdürrahim, Rukiye ve diğerleri. Hepsi birden Kemal'in boynuna atılıyorlar. Kemal hepsini birden kucaklıyor.

Kemal çocukları severken Fikriye onları gıptayla seyrediyor.

“Millet bir koyun sürüsü, çobanı da benim!”

Savaş meydanlarında hezimet yüzü görmeyen Kemal, ilk siyasî çalışmasındaki yenilgiyi henüz hazmedememişti.

Kutsal bir çatı altında toplanmış yüz küsur bilmem kaç mebus, parmaklarını kaldırmışlar, ülkeye ve millete dirhem fayda getirmeyecek bir hükûmete güvenoyu vermişlerdi.

Gelmiş bilmez, geçmiş bilmez, siyaset bilmez, hatta haddini bilmez yüz küsur mebus, ülkeye zarar getirecek bir hükûmete; *“Evet.”* demişti.

Nezaketsiz, haysiyetsiz, bugün ak dediğine yarın kara diyen, taklacı güvercinler gibi dönen yüz küsur mebus, bir milletin geleceğini karartmıştı.

Bu yüz küsur mebus, Kemal'in İstanbul'daki ilk siyasî çalışmasının hezimetle neticelenmesine sebep olmuşlardı.

Kemal'in Meclisteki hezimetinin üzerine emperyalistlerin halka çektiirdikleri işkenceler tuz-biber ekmekteydi.

Hele de hükûmetin; "*Aman ses çıkarmayalım belki İngilizler bizi affeder.*" tarzındaki âciz tavırları Kemal'e buhranlar yaşatmaktaydı.

Ona göre; "*Bir milletin geleceği başka milletlerin insafına terk edilemezdi.*"

Güvenoyu verilmesini engelleyemediği Tevfik Paşa Hükûmeti'nin, her şeye razı tutumunu gördükçe çıldırıyor, her kızgınlığında; "*Bugün boyun bükmek değil direnmek lâzımdır. Avrupalılar boyun bükmele insafa gelmezler. Aksine boyun büküldükçe daha fazlasını isterler, daha fazlasını yaparlar.*" diyor ve ekliyordu; "*Şu gün ben harbiye nazırı olmalıydım.*"

...
İngiliz, Fransız ve İtalyanlar da günlerdir Tevfik Paşa Hükûmeti'nin güven oylaması sonucunu merakla beklemişler, Kemal'le arkadaşlarının aleyhte çalışmalarını izlemişlerdi.

Doğrusu emperyalistler de Tevfik Paşa Hükûmeti'nin güvenoyu alamayacağını hesaplamışlardı; fakat onlar da Kemal gibi yanılmışlardı. Şu ya da bu hükûmet, emperyalistler için önemli değildi. Bir hükûmet güvenoyu aldığına göre şimdi yeni isteklerle ortaya çıkabilirlerdi.

Kemal, padişahla görüşmek için ancak cuma selâmlığına randevu alabilmişti; fakat İstanbul'daki emperyalist güçlerin en güçlü adamı Amiral Calthorpe'un görüşme talebini saray anında kabul etmişti.

...
Vahdettin'i ziyaret eden İngiliz Amiral Calthorpe, padişaha birkaç nezaket cümlesi söyledikten sonra emir niteliğindeki isteklerini yavaş yavaş bildirmeye başladı.

Bu istekler, şimdilik sıradan şeylere benziyordu ve Vahdettin Amiral Calthorpe'a her isteğinde; "*Hay hay, münasiptir; lâkin Meclisimizin görüşlerine sunduktan sonra,*" şeklinde cevaplar verdi.

Vahdettin'in, her talebine; "*Meclisimizin görüşlerine sunduktan sonra,*" şeklinde cevaplar verdiğini gören Amiral Calthorpe'un tepesi attı:

– Siz ne diyorsunuz ekselâns. Meclis dediğiniz zavallı Ermenileri katleden bir katiller heyetidir. Bu katiller heyeti bizi dört yıl savaşmak mecburiyetinde bırakmıştır. Sizi bu hâle düşüren de onlardır. Bu caniler savaşta İngiliz esirlere de kötü davranmışlardır ve derhâl cezalandırılmaları gerekir. Lütfen ekselâns, bana Meclisten bahsetmeyiniz. Biz Meclisi değil sizi tanırız.

Amiral gittikten sonra Vahdettin'i kara bir düşünce aldı.

Bu işin içinden nasıl çıkacaktı?

İngilizlerin, İttihatçıların çoğunlukta olduğu Meclisi sevmediği belliydi.

Hoş, bu mebusları kendisi de sevmiyordu.

Meclis ve mebuslar Padişah Vahdettin'in kafasını bir süre meşgul etti.

Cennetmekân ağabeyi sultanlar sultanı Abdülhamit Han ne güzel etmişti de Meclisi kapatmıştı. Meclissiz memleketi yıllarca ne güzel idare etmişti.

Bu Meclis olmasa da olurdu; fakat ya ordu?

Ordu bu işe acaba ne derdi?

Padişah ve İstanbul'daki hükûmet, hezimetini kabul ederek ateşkes imzalamalarına rağmen, bu ordu henüz yenilgiyi kabul etmemişti.

Suriye'deki, Kafkasya'daki, Trablus ve Hicaz'daki Osmanlı orduları hâlâ silâh bırakmayı kabul etmemekte ve yer yer savaşı sürdürmekteydiler.

Erkân-ı harbiyedeki paşalar da başlarına buyruktu.

Padişah ve hükûmet, Mondros'u bütün güçleriyle uygulamaya çalışırken paşalar, antlaşmayı savsaklamak için ellerine geçen her fırsatı değerlendirmekteydiler.

Vahdettin her şeyin farkındaydı.

Cephelerdeki kumandanların kendisine rağmen silâh bırakmalarına kızmaktaydı; fakat orduyu açıktan hiçbir zaman hedef almadığı gibi kumandanlara her fırsatta iltifattan geri durmamakta sık sık; "*Selâm-ı şâhânelerini.*" göndermekteydi.

Orduya şirin görünmeye çalışırken huzursuzdu Vahdettin.
Çok huzursuzdu.

Atalarının orduların başında harplere gittiği muhteşem devirleri düşündü.

Fatih Sultan Mehmet'in, Yavuz Sultan Selim'in, Kanunî Sultan Süleyman'ın dudaklarının arasından dökülen her cümlemin emir olduğu çağlara gıpta etti.

Onların emrindeki paşaları düşündü.

Ahh!

Şimdi elinin altında kendisine yüzde yüz sadık, güçlü kumandanlar olmalıydı.

Abdülhamit zamanındaki gibi güçlü (!) kumandanlar.

"Öl." deyince ölen; "Kal." deyince kalan güçlü kumandanlar.

Vahdettin'in bu kumandanlara ihtiyacı vardı; çünkü kafasından geçen yeni yönetimde, tam bir mutlakîyet olmasa bile kesin bir otorite vardı.

Ya millet, Türk milleti!

Vahdettin'e göre millet bir sürüydü.

Güdülmesi gereken bir koyun sürüsü.

Bu görüşünü Mondros'tan döndüğünde kendisini ziyaret eden Rauf'a kızgınlıkla söylemişti;

"Beyefendi, beyefendi! Ortada bir millet var, koyun sürüsü. Bu sürünün idaresi için bir çoban lâzım, o da benim."

Koyun sürüsü milleti idare etmek kolay; fakat ordunun genç ve idealist subayları, padişahın aşması gereken büyük bir engel.

Bu engel aşıncaya kadar Vahdettin'in orduyu idare etmesi, güven vermesi gerekir.

Padişah, mevcut kumandanları aklından geçirir; aşağıdan, yukarıdan, sağdan soldan.

Ne yandan baksa ilk sırayı Mustafa Kemal Paşa almaktadır.

Birlikte Almanya'ya gittiği, kendisiyle; "Arslan yeleli paşam, namağlûp kumandanım." diye gururlandığı Mustafa Kemal Paşa.

Hazır kendisinden görüşme de istemişken Mustafa Kemal Paşayla konuşmalı ve onu mutlaka elde etmelidir.

“Siz akıllı bir kumandansınız!”

22 Kasım Cuma.

Cuma günleri yapılan selâmlık törenleri, Yıldız Sarayının yanı başındaki Abdülhamit’in inşa ettirdiği, Hâmidîye Camisinde yapı-lırdı. Her zaman olduğu gibi selâmlık törenine bütün yüksek rütbeli paşalar, saray erkânıyla birlikte nazırlar ve sadrazam da gelmişti.

Bunlar ak-pamuk sakallı, kadere boyun eğmiş, dar görüşlü, sözüm ona devlet yöneticileriydi.

Abdülhamit’in, Sultan Reşat’ın çevresini alan ak-pamuk sakallı-lara, şimdi İttihatçıların emekliye sevk ettiği, işe yaramaz asker eskileri de eklenmişti.

Vahdettin de Abdülhamit gibi Sultan Reşat gibi bu adamların dilinden, onların ak sakallarından, nişanlarla dolu göğüslerinden ve öbür dünyaya dönmüş bakışlarından medet umuyordu.

Asker ve sivil ak-pamuk sakallı paşalar.

Kemal, cuma günü bu adamlarla, selâmlık töreninde birlikte namaz kıldı.

Namazdan sonra Vahdettin halkı selâmladı. Kemal yıllardır ol-duğu gibi yine; “*Padişahım çok yaşa! Padişahım çok yaşa!*” diye bağırarak halka baktı.

Padişahım çok yaşa!

Halk padişahını çok düşünüyor. Halk padişahını her şeyden hat-ta kendisinden bile çok düşünüyor.

Geniş balkondan elini göğsüne götürerek halkın selâmını alan Vahdettin geriye döndü.

İşte; “*Arslan yeleli, namağlûp kumandanı,*” karşısında.

Kemal, kendisini alıcı gözlerle bir süre izleyen padişahı saygıyla bekledi.

Padişah salona doğru ağır adımlarla yürüdü. O da padişahın ar-kasından salona geçti. Vahdettin’in uzattığı eli sıkı.

Kemal, memleketin durumu üzerine izahata başlar başlamaz, padişah ustaca sözünü kesti:

– Benim arslan yeleli paşam. Eminim ki ordunun kumandan ve zabitleri zât-ı âlînizi pek severler. Onlardan bir kötülük gelmeyece-ği hususunda bana teminat verir misiniz?

Kemal şaşırmıştı, şimdi ne ilgisi vardı, nereden çıkmıştı bu soru?

Padişahın sorusuna soruyla karşılık verdi:

– Ordu tarafından aleyhinizde bir hareket olacağına dair malûmat mı var efendim?

Gözlerini kapatan padişah, Kemal’i duymamış gibi kendi sorusunu tekrarladı:

– Askerlerden bize bir kötülük gelmeyeceği hususunda teminat verir misiniz?

Padişahın ısrarını gören Kemal şöyle dedi:

– Ben İstanbul’a geleli birkaç gün oldu efendim. Ordunun son vaziyetinden haberdar değilim. Buna rağmen, ordu kumandan ve subaylarından zât-ı şâhânenize karşı menfî bir hareket mevzu bahis olamaz.

Vahdettin tedirgindi:

– Lâkin yalnız bugünden bahsetmiyorum, bugünden ve yarından ve de sonraki günlerden.

Vahdettin yavaş konuşuyor, Kemal’in cevap vermesi için de acele etmiyordu.

Nihayet padişah sadede geldi:

– Benim namağlûp kumandanım. Siz akıllı bir askersiniz. Böyle nahoş bir hâl vuku bulursa, tecrübesiz arkadaşlarınızı teskin ve ikna edersiniz.

Son sözlerini söyleyen padişah, Kemal’e elini uzattı.

Görüşme bitmişti.

Saraydan çıkan Kemal’in kafası karıştı.

O saraya niçin gitmişti, padişah ne yapmıştı ve hatta ne demek istemişti?

Ne demekti; *“Askerlerden bize bir kötülük gelmeyeceği hususunda teminat verir misiniz?”*

Vahdettin’e; *“Ordu kumandan ve subaylarında zât-ı şâhânenize karşı menfî bir hareket mevzu bahis olamaz.”* demekle doğru yapmış olduğunu düşündü.

Aksi takdirde padişahın gözünden silinirdi ki bu gereksiz ve zamansız bir davranış olurdu.

Galiba siyaseten doğru yapmıştı.

Kaldı ki çözülmüş ve dağılmış, kumandanları arasında bir fikir birliği olmayan ordunun ne yapacağını kendisi de biliyordu.

“Padişaha bile işkence!”

Kemal, Vahdettin’den umduğunu bulamamış bir bozgunluk içinde Pera Palas’a doğru yol alırken Vahdettin, başka başka hesaplar içine dalıyor.

Başka başka hesaplar?

Hükûmetin hesapları, padişahın başka başka hesaplarının peşine takılmış.

Ve emperyalistler meydanı boş bulmuş.

Sömürgecinin intikam hırsı, sadece hükûmet ve devlet adamlarına değil, sivil halkı da ezmeye ve aşağılamaya yönelmiş.

Türk’ü aşağılamak ve hakaret etmek konusunda tüm emperyalistlerin; İngilizce, Fransızca ve İtalyanca konuşanları tam bir iş ve gönül birliği içindeler.

İngiliz çavuşlar, Fransız onbaşılar ya da İtalyan teğmenler, önlerinde burnu iyi koku alan Ermeni ya da Rum tercümanlarla, diledikleri Türk evine baskınlar yapıyorlar. Beğendikleri evin içindeki mallara el koyarak sahiplerini dışarı atıyorlar. Yaptıkları aramalarda sandıklara gizlenmiş Türk bayraklarını buldukları an, ev sahibinin çekeceği çile üçe-beşe katlanıyor.

Sokaklarda kadınların peçeleri yırtılıyor, erkeklerin fesleri tepeleleniyor, yaşlıların sakalları makaslanıyor. Türklerin bütün silâhları toplanmış. Silâhını her nasılsa teslim etmeyenler çoktan pişman; çünkü yakalandıkları takdirde başlarına gelmeyen felâket kalmıyor.

Terhis edilen Mehmetçikler İstanbul’a getirilerek sokağa salınmış, üst-baş perişan. Memleketlerine gidecek paraları olmadığı için dilenmek mecburiyetinde kalıyorlar.

Emperyalizmin adî yüzü!

İngiliz, Fransız ve İtalyan!

Emperyalist, Türk’ten topladığı silâhı, sivil Ermeni ve Rum’a dağıtmış.

Ve Ermeni’yle Rum, Türk’ü çıldırtırcasına tahrik ve hakaret ediyor.

Ve İstanbul halkı bütün tahrikler karşısında vakur bir sessizlik içinde; çünkü Türk, yenilmiş bir devletin vatandaşı.

İstanbullu, yüreğinde parlayan lâvları bastırıyor.

Fakat nereye ve ne zamana kadar?

Mondros'u takip eden günlerde emperyalistlerin işgal ettikleri Türk topraklarında ve özellikle İstanbul'da Türklere karşı gösterdikleri baskı ve zulüm, Ermeni ve Rumların şehir ve kasabalardaki ve hatta köylerdeki şımarıklıklarını dayanılmaz hâle getirmiş.

İstanbul'da çıkmakta olan Theologos gazetesi manşetindeki Türkçe isim ve yazıları büyük bir cesaretle (!) silerek yerini Türklere hakaret içeren aptalca yazı ve karikatürlerle doldurmuş.

Bu karikatürlerden birinde, Amerikan Cumhurbaşkanı Wilson cenaplarının ateşlediği bir toptan çıkan gülle, gök kubbede süzülürken Venizelos'un pek yakışıklı (!) şeklini alarak Ayasofya'nın kubbesindeki alemin sivri ucu üzerine oturmuş.

Gazetelerde; *"Yunanlıların Anadolu'yu işgal edecekleri,"* haberleri bu şımarıklıkları en üst seviyeye çıkarmış.

Özellikle Beyoğlu, Ermeni ve Rum taşkınlıklarının merkezi. Beyoğlu'nda bir caddede üç-beş emperyalist subayının yürümesi binlerce Ermeni ve Rum'un hep bir ağızdan; *"Zito Venizelos!"* diye bağırımları için yetiyor ve artıyor.

Son günlerin moda safrası; *"Zito Venizelos!"*

Bu; *"Yaşa Venizelos!"* safrası da nereden çıkmış?

İstanbul Patrik Vekili Dorotheos, Paris'ten ayrılırken kendisini Yunan Başbakanı Venizelos uğurlamış. Venizelos bu uğurlama sırasında patrik vekiline; *"Yakında elinizi Ayasofya'da öpeceğim."* demiş.

Vay be!

"Zito Venizelos!" pek yakında patrik vekilinin elini öpecekmış; hem de Ayasofya'da.

Dünya basınına yeni bir malzeme. Gazetelerde boy boy; *"Zito Venizelos'un!"* ve patrik vekilinin fotoğrafları.

Rumcuklar çıldırmasın da ne yapsınlar?

Hele hele, Yunan Amirali Kokalidis'in Yunan kulübünde; *"Osmanlıdaki Yunanlılığa ana vatanın selâmı ile Parthenon'dan bir zeytin dalı getirmek şerefine kavuştuğumdan dolayı emrimdeki subaylar ve erler iftihar etmektedirler. Çok yakın bir zamanda Başbakanımız Venizelos da İstanbul'a gelerek sizinle görüşecektir."* demesiyle Rumcukların başlarında minnacık akılları vardı o da gök kubbeye doğru uçu gitti.

On dört, on beş yaşlarındaki Ermeni ve Rum çocukları bile kahramanlıkta (!) büyüklerinden aşağı kalmamak için popocuklarını yerden kaldırmışlar. Yakaladıkları sekiz-on yaşlarındaki Türk çocuklarını döverek alabildiğine eğleniyorlar.

Emperyalizmin tazısı olarak İstanbul'a çıkan Yunan askerleri de kahramanlıklarını (!) sokakta rastladıkları Türk kadınlarına gösteriyorlar. On beş-yirmi askerin sarkıntılık ettiği bir kadını korumak isteyen Türk polisini üç-beş kurşunla kahramanca (!) yere sermişler.

Ermeni ve Rum'un çıkmadığı zıvana kalmamış.

Dolmabahçe önüne demirlemiş emperyalist donanma, özellikle de Yunan gemileri her gün yüzlerce Rum tarafından ziyaret ediliyor. Rumlar, lâterna çalarak göbek atarak; "*Zito! Zito! Zito!*" ünlemeleriyle İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan gemilerini ziyarete gidiyorlar.

Yüzlerce Rum'un hep bir ağızdan ünledikleri; "*Zito!*" narası Boğazın ortasından hızla Karadeniz'e doğru gidip geliyor.

Başka bir; "*Zito!*" ünlemesi Marmara'yı dolaşarak dönüyor.

Bir başka; "*Zito!*" dalgasıysa Haliç'e dalıp Eyüp Sultan'a gidip geliyor.

Haliç, Marmara ve Karadeniz cenahlarını ünleye ünleye dolaşıp gelen; "*Zitolar*" iş ve güç birliği yapıp Dolmabahçe duvarlarına çarptıkça, sarayın pencereleri şangırdıyor.

Bir gün, üç gün, beş gün...

Tam on gündür; "*zitoların*," ardı arkası kesilmemiş.

Dolmabahçe Sarayının sakini huzursuz.

Hükûmet de perişan.

Ülkenin her yanından, sömürgecilerin mütareke şartlarına uymadığıyla ilgili şikâyetler yağıyor. Özellikle de harbiye nazırlığından gelen şikâyetler, iki arada bir derede kalan Tevfik Paşayı zor durumda bırakıyor.

Tevfik Paşa askerlere bir şey diyemiyor; sadece hariciye nezareti bu şikâyetleri umutsuz bir şekilde, yağlı yüzlü resmî yazılarla İngiliz Yüksek Komiserliğine sunmakla yetiniyor.

Padişahın da; "*Zito*" lardan şikâyeti üzerine hükûmet, taşkınlıkları sınır tanımayan Ermeni ve Rumları, İngilizlere şikâyet ediyor.

Hariciye nazırı, İngiliz Kumandan Calthorpe'a giderek padişah adına istirham ediyor;

"Acaba sabahın er vaktinden, gece yarılarna dek devam eden bu Zito!'lara ara verdirmenin mümkünatı yok mudur? Mümkünatı yok ise 'Zitoların' sesini kısmak mümkün müdür?"

Fakat Amiral Calthorpe bu tür şikâyetleri; *"Küstahlık."* olarak niteliyor.

Ve denizler hâkimi Amiral Calthorpe (!), bununla da yetinmeyecek yerle bir ettiği düşmanının hariciye nazırlığına bir darbe daha vuruyor. Yazdığı resmî bir yazıyla şöyle buyuruyor;

"Osmanlı Hükûmeti'ne savaşta yenildiklerini ve bir ateşkes antlaşması imzaladıklarını hatırlatırım. Antlaşmadaki taahhütlerinizin her zerresi yerine getirilmedikçe bize bir daha böyle şikâyetlerde bulunmayın."

Vay be!

Çağdaş, demokrat, medenî, demokrasinin ana vatanı geçinen bir devletin temsilcileri (!), Osmanlı padişahı ve İslâm dünyasının halifesi VI. Sultan Mehmet Hanın bu küçücük ricasını duymazdan gelmek bir yana, Ermeni ve Rumların yaygaralarını daha bir teşvik ediyorlar.

Bir işkence hâlini alan yaygaralar, koca Osmanlı padişahı ve İslâm dünyasının halifesi VI. Mehmet Hanın ruhunda büyük bir kargaşa yaratıyor.

Sultan Vahdettin, emperyalist donanmanın Dolmabahçe önlerine demirlemesiyle başlayan; *"Zito!"* yaygaralarına ancak on gün tahammül edebiliyor.

Ve 23 Kasım 1918.

Vahdettin göçü yüklüyor.

İstikamet Yıldız Sarayı.

Abdülhamit'in yaptırdığı ve koca bir devleti tek başına otuz üç yıl idare ettiği Yıldız Sarayı.

Padişahın Dolmabahçe Sarayından, Yıldız Sarayına göçüne herkes bir yorum getirir.

Herkesin aklına gelen malûm sebep; “*Saraya döndürülmüş emperyalist donanmanın topları.*” Emperyalistlerin toplarını her gün burnunun dibinde göre göre padişahın hâlet-i ruhiyesi bozulmuş.

Sultan Vahdettin, herkesin bildiği bu gerçeği kimseden saklamıyor; fakat Dolmabahçe’den Yıldız’a kaçışının asıl sebebinin, Ermeni ve Rumların “*Zitoları!*” olduğunu kimseye söyleyemiyor.

Vahdettin’in Yıldız Sarayına taşınması birtakım kuşkuları da beraberinde getirir.

Acaba?

Acaba neler oluyor?

Çünkü Yıldız Sarayının hafızalarda kötü bir ünü vardır.

Osmanlı siyaset dilinde; “*Yıldız.*” demek mutlakıyet demektir.

Yıldız demek; jurnal, hafiye ve baskı demektir.

Padişahın bu görünmeyen niyetinden en çok da Kemal ve arkadaşları rahatsız olur.

Hemen ertesi gün Minber’de masum (!) bir yazı yayımlanır. Bu yazıda; “*İstibdat yönetimlerinin sakıncaları üzerinde,*” uzun uzun durulur ve padişah, üstü kapalı olarak ikaz edilir; “*Çağımızda aydın monarşilerin bile hiçbir millete lâıyk görülemeyeceğine ve ancak hür milletlere bağımsızlık verildiğine,*” dikkat çekilir.

Ertesi günkü sayıdaysa Sadrazam Tevfik Paşaya çatılır; “*Bâb-ı Âli Uyuyor mu?*”

“Türklerin efendisi biziz!”

Padişahın Dolmabahçe’yi terkinden sonra dünyanın duracağını zannedenler yanıldılar. Oysa dünya dönmeye devam etmekle kalmıyor çalkalandıkça çalkalanıyordu.

Bu nasıl çalkalanmadır ki savaşın bittiğinden, Osmanlının yenildiğinden pek çok ülkenin haberi yoktu.

Bu nasıl çalkalanmadır ki İstanbul’un işgal edildiğinden uzaklarda savaşan Osmanlı birliklerinin bile haberi yoktu.

Osmanlı birliklerinin bu bilgisizliklerine en çok da Amiral Calthorpe üzüldü. Hicaz ve Yemen’de ve Bingazi’de ve de Trablus’ta Osmanlı birlikleri hâlâ savaşıyordu.

Zavallı Amiral Calthorpe bir türlü silâh bırakmayan Mehmetçiklere Mısır'dan teller çektirerek Osmanlının yenildiğini, ateşkes imzalandığını haber verdi.

O da ne?

Aaaa!

Telgraflara rağmen Medine Muhafızı Fahri Paşa silâh bırakmayı kabul etmiyormuş. Kendisine gelen telgrafa da şöyle cevap vermiş;

“Ben böyle palavraları yutmam. Velinimetimiz padişahımız, sultanımız efendimizin mübarek el yazılarıyla yazılmış bir ferman alıncaya kadar savaşa devam.”

Tövbe estağfurullah!

Şaşırdı Amiral Calthorpe.

Bunlar nasıl millet, bunlar nasıl adamlar?

Padişah Vahdettin Hazretleri de şaşkındı. Kendisi Mondros şartlarına kesinlikle uyulmasını, silâh bırakılmasını istiyor; lâkin *“Bendeleri,”* bunu kabul etmiyordu.

Padişah Vahdettin Hazretleri zor durumda kalmıştı. Bendelerinin bu derece bağlılığına üzülsün mü gururlansın mı bilemedi.

Yemen'e Haydar Molla başkanlığında bir heyet gönderdi.

Bu heyet Fahri Paşaya padişahın; *“Silâh bırak.”* tebligatını götürecekti; ancak bu tebligattan sonradır ki Fahri Paşa gözyaşları içinde teslim oldu. Trablus ve Bingazi'de savaşanlar da özel ulak bir yüzbaşının götürdüğü padişah emri üzerine silâh bıraktılar; fakat Trablus'taki Şehzade Fuat Efendi, İtalyanlara teslim olmayı kesinlikle kabul etmiyordu.

Ne hazin bir durum!

Türk askeri, Medine'yi, Trablus'u savunurken İstanbul koca koca orduların işgali altında.

İstanbul'un sokakları mini etekli İskoçyalılarla, birbirinden yakışlı İtalyan oğlanlarıyla, medeniyetini ve görgüsünü Paris'te bırakıp gelmiş mösyölerle, Alaattin'in lâmbasından çıkmış cinler gibi çocukları korkutan Senagallilerle, Çanakkale artığı Anzaklarla, İstanbul'a neden-niçin geldiklerini bilemeyen Hintli, Kanadalı; *“Elhamdülillah Müselmanım.”* diyen Faslılarla dolu.

İstanbul hepsine yeter; fakat sömürgeci her zamanki gibi aç gözlü. İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar, her biri ayrı ayrı; “*İstanbul’un hâkimi biziz, Türklerin efendisi biziz.*” diyorlar.

Türlerin efendisi biziz!

“*Türklerin efendisi biziz.*” diyenler kendi aralarında gizli bir yarış hâlinde; fakat bu yarış henüz su yüzüne çıkmamış. Bakalım, emperyalizmin asıl büyük generalleri İstanbul’a teşrif edince ne kavgalar çıkacak.

Muhteşem (!) Fransız Generali Franchet d’Espere’yle ihtişamlı (!) İngiliz Generali George Milne, İstanbul’a gelince ne oyunlar döktürecekler.

...

İki büyük dost (!) ve iki yakışıklı (!) müttefik.

Biri centilmen, diğeri mösyö.

Centilmen olan İngiliz, mösyö olan Fransız. Bir de yanlarında namus-şeref sözü vererek kendilerine müttefik yaptıkları makarnacı İtalyan.

Mösyöyle centilmen, çoğu zaman ve dahi genellikle olduğu gibi namus-şeref sözlerini makarnacı dostlarına karşı çok rahat göz ardı etmişler ve onları şimdiye kadar pek takmamışlar.

İstanbul’a gelince de takmıyorlar; fakat Centilmen İngiliz, hem Mösyö Fransız’ı hem Makarnacı İtalyan’ı takmıyor.

Takmadığını da Mondros’da ikisini de atlatarak Osmanlıyla tek başına ateşkes imzalamakla göstermiş.

İtalyan bu olup-bittiye ses çıkarmamakla birlikte kızgın; ama Fransız kendisine yapılan bu haksızlığı hazmedecek gibi değil. Ona göre, Fransız kumandan d’Esberay’ın ordusu İstanbul’u tehdit etmeseymiş Osmanlı barışa razı olmazmış. İngiliz de Suriye’de savaşın bütün yükünü çektiğini iddia ederek, Osmanlıyı kendisinin ateşkese razı ettiğini düşünüyor.

Mösyö Fransızla Centilmen İngiliz, birbirlerinin arkasından atıp tutmakla birlikte bir anlaşma yapmışlar. Bu anlaşmaya göre Osmanlı Avrupa’sındaki sömürge kuvvetlerinin kumandası Mösyö Fransız’a, Boğazların doğusundaki kuvvetlerin kumandasıysa Centilmen İngiliz’e bırakılmış.

Fakaat!

Centilmen İngiliz, en güzel kazıkları dostlarına ayırmasıyla ünlüdür. Anlaşmayı imzalarırken bile İstanbul'da bir Fransız generalin kumandasını kabul etmeye hiç niyeti yoktur. Centilmen İngiliz, hemen en ünlü generallerinden Sör George Milne cenaplarını İstanbul'a çağırır.

Ah Avrupalılar!

Ah dünya medeniyetinin güzîde temsilcileri!

Hepsi de çok zekidirler. Mösyö Fransız kırk yıllık dostunu (!) bilir. Kırk yıllık dostunun kendisini katakülle getireceğini anlayınca, çok meşhur bir generalini de kendisi çağırır.

Pek muhterem Mösyö Fransız Generali, Franchet d'Esperey!

Centilmen İngiliz'in niyetini anlayan Mösyö Fransız Generali Franchet d'Esperey, İngiliz Generali George Milne'nin İstanbul'a gireceğini öğrenince, hemen program değiştirir ve o da İstanbul'a hareket eder.

Fransız General d'Esperey, 23 Kasım 1918'de Kabataş önlerinde demirleyen bir zırhlıdan Amiral Amet'le birlikte muhteşem bir törenle rıhtıma çıkar.

Yaşasın General Franchet d'Esperey!

Mösyö Fransız'ın bu şişko generalini; İtalyan, İngiliz, Fransız ve Türk askerlerden oluşmuş bir tören kıt'ası karşılar. Hükûmet temsilcileriyle birlikte elleri çiçekli görevliler Mösyö Fransız'ın pek muhterem (!) generaline; "*Hoş geldiniz.*" demek için hazırlanırken pek muhterem general onlara hiç yüz vermez.

Ters bir bakıştan sonra; "*Bonne jour.*" diyerek kendisini bekleyen otomobile yürür.

Bonne jour!

Günaydın!

Oysa gün öğleyi çoktan geçmiştir.

Elinde çiçekle kalakalan bir Osmanlı memuru içinden; "*Bu densiz Fransız'dan çekeceğimiz var.*" diye geçirir.

Densiz Fransız!

Üç-beş sömürgeci subayın sokakta yürüyüşünü bile bahane ederek nümayiş yapan Ermenicik ve Rumcuklar, Fransız Generali Franchet d'Esperey'nin rıhtıma çıktığı gün daha büyük bir patırtı koparırlar.

“Zito General d’Esperey!”

Muhterem d’Esperey Hazretleri, kendisini karşılayanları sıradan bir; *“Bonne jour.”* ile geçıştirdikten sonra, Ermenicik ve Rumcuklara bol bol öpücük fırlatır.

Öpücükler!

O gün İstanbul semalarına milyonlarca öpücük karışır.

Muhterem d’Esperey Hazretleri gökyüzünden yağan öpücükleri tutup tutup kendisini alkışlayan Ermenicik ve Rumcuklara fırlatırken yer gök alkıştan; *“Zito General d’Esperey!”* nidalarından zangır zangır titrer.

Pek muhterem Mösyö Fransız Generali, Franché d’Esperey İstanbul’a geldiği gün, Sultanlar Sultanı Padişah Vahdettin Hazretleri de göçü Yıldız’a yüklemiştir.

Padişah Vahdettin, Ermenicik ve Rumcuk yaygarasından kurtulayım derken daha önce duyduğu; *“Zitoların”* on-yirmi belki de otuz beş-kırk kat fazlasını Yıldız’da işitir.

Muhterem Franché d’Esperey gelir gelmez, Dolmabahçe Sarayını boşaltan padişahı minnacık bir ricada bulundur; *“Her hâlde bu sarayı benim oturmam için terk ediyorsunuz.”*

Amanın!

Görölmüş duyulmuş şey midir?

Bu Türkler var ya fazla kızdırılmaya gelmezdi. Kendileri canlarını verirdi; ama halifelerinin evlerinin ellerinden alınmasına razı olamazlardı.

Centilmen İngiliz hemen araya girdi ve muhterem Fransız d’Esperey’i minnacık ricasından vazgeçirdi.

...

Mondros’tan sonra sömürgecinin üçü İstanbul’a gelmiş yerleşmişti; fakat asıl ipler, baş sömürgeci İngiliz’in elindeydi ve baş sömürgeci İngiliz bu ipleri hiçbir şekilde başkasına bırakmak niyetinde değildi.

Herkes zannetti ki; *“Zito General d’Esperey!”* nidalarından, en çok Yıldız’a kaçan Vahdetin rahatsız oldu?

Hayır!

“Zito General d’Esperey!” nidalarından ve bu nidalara karışan muhteşem alkış tufanından en çok baş sömürgeci İngiliz rahatsız

oldu; çünkü Fransızlar bu gösteriş ve yürüyüşü; “*İstanbul’un efendisi siz değil biziz.*” demek için yapmışlardı.

Ve bu yüzden, tonton generalleri d’Esperey’e böyle şatafatlı yerleri gökleri inleten bir tören düzenlemişlerdi.

...

Muhterem d’Esperey Hazretleri, elinde çiçekle kalakalan görevliyi haklı çıkarmak için hemen kolları sıvadı. Öğretmenlik rolüne soyunarak okulları gezmek istedi. Kendisine Galatasaray Sultanîsinde bir tören hazırlandı.

Ve General d’Esperey büyük alkışlar arasında kürsüye çıktı.

Şimdi karşısında kulakları kırışte yüz elli-iki yüz öğrenci vardı. Onlara dost bir ülkenin selâmını getirdikten sonra en muhteşem (!) öğüdünü verdi:

– Şu an başınızda olan Ekselâns Sultan Vahdettin, benim tanıdığım en büyük devlet adamlarından biridir. Osmanlı soyundan padişahların içinde en iyisi ve en münevveridir. Sizi çok sevmektedir. Ülkesini barışa ve selâmete sevk etmeye çalışmaktadır. Siz gençler! Daha çok çalışarak padişahınıza yardım etmelisiniz; çünkü o sizden bunu bekliyor.

Vay be!

Büyük bir alkış tufanı ortalığı kapladı.

Ve her alkışta muhterem General d’Esperey’nin koltukları kabardı.

“*Rap! Rap! Rap! Şak! Şak! Şak!*”

Belâlar bir türlü bitmek bilmiyordu. Çeşit çeşit, sınıf sınıf, türlü türlü belâlar gökten yağar gibi Türklerin üzerine yağıyordu.

Son gelen belânın püskülü bile vardı.

d’Esperey fırtınasından sonra 27 Kasım 1918’de İstanbul’un başına Centilmen General Milne cenapları da musallat oldu.

İngilizler, Milne cenaplarının İstanbul’a gelişi için Fransızların d’Esperey cenaplarına yaptığından daha görkemli bir tören yaptılar.

Böylece büyük patronun kim olduğunu Fransız dostlarına gösterdiler.

Daha muhteşem bir alkış tufanı ve gökyüzünden daha bir sağanak sağanak yağan öpücükler ve daha muhteşem; “*Zito General Milne!*” nidaları!

General Milne cenapları, bu kadarla da kalmadı!

İstanbul'a yeni ve daha büyük, yeni ve daha zinde İngiliz orduları çıkardı.

İstanbul sokakları tekrar doldu.

Rap! Rap! Rap!

Bu yeni gelen İngiliz ordusu, zaten işgal edilmiş olan İstanbul'u bir kere daha işgal etti.

Şak! Şak! Şak!

İkinci baş sömürgeci Mösyö Fransızlar altta mı kalırlar?

İngiliz dostlarına misilleme yapmak için onlar da yeni askerler getirdiler ve İstanbul geneline bir tabur, Boğaziçi'ne özel bir tümen yerleştirdiler.

Yine Rap! Rap! Rap!

Yine Şak! Şak! Şak!

Üçüncü baş sömürgeci Makarnacı İtalyanlar da "*Rap! Rap! Rap!*" ile "*Şak! Şak! Şak!*" yapmak için sırada bekliyorlardı. Onlar da yeniden asker getirmek istedilerse de birinci ve ikinci baş sömürgeci dostlar buna izin vermediler.

Centilmen İngiliz sömürgeciyle Mösyö Fransız sömürgeci, zaten İstanbul için didişirken üçüncüye bir şey düşürmüyorlardı.

Centilmen İngiliz'le Mösyö Fransız arasındaki "*üre*" yarışı su yüzüne çıkmaya başlamıştı.

"Dolmabahçe'yi de isteseler sesimizi çıkaramayız!"

Günlerden pazar.

Padişah pencereden bakmaya korkuyor.

Burnunun dibinde emperyalist donanma.

Emperyalizmin hiçbir muhatabı yok.

Tek muhatap padişah.

Tüm milletin tek umudu da padişah.

Bosna Hersek çoktan elden çıktığı hâlde, oradan telgraflar geliyor. Üç yüz bin Müslüman, kendilerine yapılan zulmün sona erdirilmesi için Vahdettin'den yardım istiyorlar.

Urla'dan gelen telgraflarda da benzer bir talep var. Yerli Rumların Türk ahaliye yaptığı işkenceler anlatılıyor ve onlar da yardım istiyorlar.

Bursalılar da imdat istiyorlar. Türkler evlerinden atılarak Ermeniler yerleştiriliyormuş.

Ve bu pazar günü Başkâtip Ali Fuat Bey padişaha yine kötü bir haber veriyor. Emperyalizmin Fransızca konuşanlarından bir talimat gelmiş.

Talimata göre; Fransa'dan bir generalle dört yüz kişilik bir subay grubu gelmiş. Bu subaylar Rusya'ya gidecek ve Bolşeviklere karşı bir askerî harekâta girişeceklermiş. Bu harekâtın karargâhı İstanbul'da olacakmış. Bu general ve subayların şanlarına uygun bir mekânda kalmaları icap edermiş. Şanlarına uygun en uygun mekân da Ortaköy'deki şehzade ve sultanların oturduğu Feriye Sarayı ve Fehime Sultan yalısıymış.

Şayet hanedan üyeleri buraları terk etmezlerse Fransız general ve subaylar Çırağan ya da Beylerbeyi Sarayına yerleşeceklermiş.

Başkâtip Ali Fuat Bey, talimat değil ültimat olan bu yazıyı Vahdettin'e gözyaşlarıyla okudu.

Sonra da yalvarmaya başladı:

– Aman sultanım. Beylerbeyi Sarayı saltanat makamınınındır. Lütfen buna müsaade etmeyiniz. Gerekirse Validebağ'ı ile Kâğıthane kasırlarını teklif ediniz.

Zaten çok üzgün olan Vahdettin başkâtibini tersledi:

– Sen de kafa mı taşıyorsun beyefendi. Gördüğün gibi esaretteyiz. Baksanıza daha evvel İhlamur, Göksü ve Beykoz köşklerini teklif ettiğim hâlde kabul etmemişler.

Başkâtip susmaktan başka bir şey yapamadı. Salonda üzgün adımlarla dolaşan Vahdettin, umutsuz ve amaçsız bir teklif yaptı:

– Bir kere de Veliâht Abdülmecit Efendi Hazretlerine durumu anlatınız ve görüşlerini alınız.

...

Uzun boylu ve yakışıklı bir adamdı Veliâht Abdülmecit. Sarayın da hükûmetin yaptıklarını da hep tenkit ederdi.

Padişahın dileğini ileten Ali Fuat Beye, gür sakallarını sıvazladıktan sonra şöyle cevap verdi:

– Zât-ı şâhâne ne surette emir buyuruyorlarsa o şekilde yapılması münasip olur; lâkin daha evvel de ve şimdi de söylediğim gibi bu gibi işler padişaha gelmemelidir. Bu hükûmet ve bilhassa Hariciye

Nazırı Reşit Paşa, bu gibi meselelerin üstesinden gelecek kabiliyetle olmayıp âciz bir adamdır. Hükûmetten fayda olmadığına göre, zât-ı şâhâne Âyan Meclisi'ni toplayıp istişare buyursunlar.

Ali Fuat Bey, veliahdın cevabını hemen padişaha iletti; fakat Vahdettin küplere bindi:

– Gördüğünüz gibi Abdülmecit Hazretlerinden de fayda yok beyefendi. Hükûmetin kifayetsizliğini ben bilmiyor muyum? Memlekette iş görebilecek beş altı kişi var, onlar da İttihatçı. Hükûmeti kanıma susayan İttihatçılara mı vereyim?

Bu sırada içeri bir görevli daha girdi. Anlattığına göre, onlar Beylerbeyi Sarayı için gözyaşı dökerken sadrazam Beylerbeyi Sarayını Fransızlara çoktan teklif etmiş; fakat Fransızlar Beylerbeyi Sarayı Anadolu yakasında olduğu için kabul etmiyorlarmış. Bu arada Fransızların Osmanoğullarına ait saray ve yalıları istediğini duyan İngilizler de Bebek'teki Hidiv Köşkü'nü istiyorlarmış.

Ağlama sırası Vahdettin'e gelmişti; fakat o bir padişahı. Göz yaşlarına engel oldu.

Bu zehir gibi bilgileri veren görevli çıktıktan sonra sesinin boğulmasına mâni olamadı:

– Düveli muazzama Âli Osman mülküne girdikten sonra, hudutta bir kulübeye girmesiyle benim saraya girmesinin farkı yoktur. Dolmabahçe'yi de isteseler sesimizi çıkaramayız. O hâlde söyleyin, diledikleri yerlere otursunlar.

Ve sömürgeciler, Osmanlı hanedan üyelerine ait köşk ve yalıları teker teker boşalttırarak kendileri yerleşiyorlar. Bu arada Enver Paşanın babasının ve kız kardeşlerinin yalılarına da el konuluyor.

Şimdi sıra Enver Paşanın yalısında.

“Kocan nerede?”

Kuruçeşme.

Kuruçeşme'de bir yalı.

Enver Paşayla Naciye Sultan balaylarını Bursa'da geçirmişler. Orada bir buçuk ay kaldıktan sonra Kuruçeşme'deki bu yalıya gelmişler.

Enver Paşanın yalısının duvarlarını Boğazın suları dövüyor. Yalının bahçesi Ortaköy-Arnavutköy arasındaki caddeye kadar çıkıyor.

Caddeden sonraki koruluk ve Enver Paşanın kışlık olarak kulandığı köşk de koruluğun en üstünde. Bu dağ köşkünden bakılınca Boğaz ayaklar altında.

Köşkün önünde fıskiyelerinden sular fışkıran bir havuz var. Enver Paşa ve Naciye Sultanın sık sık suların şırıldayışını el ele izledikleri bir havuz.

Havuzun arkasındaki bahçe çiçeklerle dolu.

İlk çocukları 1917 Mayısında bu yalıda doğmuş. Naciye Sultan şimdi ikinci bebeğine hamile.

Emperyalistler Enver Paşanın yalısını gözaltına almış.

Yalının çevresinde kuş uçurtulmuyor, yalıya giriş çıkış izne bağlı.

Enver Paşa yurt dışına kaçmış, eşi Naciye Sultan kızı Mahpeyker'le bu yalıda kalıyor.

Zaten gözaltında olan yalının her gün ziyaretçileri var.

Zoraki ziyaretçiler!

Arsız misafirler!

Arsız misafirler; dağdan gelmiş bağdakini sıkıştırıyorlar.

Yanında Ermeni tazılarla gelen bir İngiliz ya da Fransız ya da İtalyan subay, Naciye Sultanı sorguya çekiyor; "*Kocan nerede?*"

Naciye Sultan kocasının yerini bilmiyor; bilse de söylemez.

Baskılar altında perişan Naciye Sultan.

Bu perişanlığın üzerine kızı Mahpeyker hasta. Ana yüreği, ateşler içindeki yavrusuna dayanamıyor; fakat emperyalist acımasız. Küçük Mahpeyker'in doktora gitmesine bile izin verilmiyor.

Enver Paşanın kızının hasta olduğunu duyan Dr. Numan Paşa, her şeyi göze alarak Nişantaşı'ndan Kuruçeşme'ye yaya gidiyor. Gidiyor ve içeri zorla giriyor. Küçük Mahpeyker'i muayene ettikten sonra ilâçlarını temin ediyor.

Naciye Sultanın derdi bununla da kalmıyor.

Birkaç gün sonra emperyalistin Fransızca konuşanının subayları yanlarında koca bir birlik; yalıyı çembere alıyorlar.

Ve Naciye Sultana bir ültimatom; "*Yalıyı yirmi dört saat içinde terk edeceksiniz.*"

Kuruçeşme'deki Naciye Sultan iki gözü iki çeşme, Yıldız'daki amcası Padişah Sultan Vahdettin'e bir adam gönderiyor.

Bu bir adam; Enver'in güvendiği bir daire müdürü. Aslında Teşkilât-ı Mahsusanın Enver'e ölesiye bağlı bir elemanı.

Müdür, yeğeninin sıkıntısını Vahdettin'e ulaştırıyor; fakat koca padişahın yapabileceği hiçbir şey yok.

Çaresiz kalan Naciye Sultan, Sultanahmet'teki Talât Paşanın ailesinin kaldığı küçük konağa sığınıyor.

Fransızlar, Naciye Sultanın tek yardımcısı olan Enver'in güvenilir adamını, Enver Paşanın yerini söylemediği için tutukluyorlar.

“Enver hasta!”

Enver Paşanın yeri!

Enver Paşanın yerini bir Allah biliyor bir de kendisi.

Enver, Berlin'e giden trende arkadaşlarına hiçbir şey söylemeden ve veda bile etmeden kompartımandan ayrılmış ve kalabalığın içine dalmıştı.

Araya sora Kırım'da bir sahil kasabasına inmiş ve kendisini Rusya'daki esaretten kurtulup ülkesine dönmek isteyen bir Türk olarak tanıtmıştı.

Kafkasya'ya gitmek istiyordu Enver. Sıkı bir pazarlıktan sonra küçük bir taka kiralamıştı.

Balıkçının küçük takası, yolcusunun kaşındaki cihangirlik âlâmetinden habersiz, Kafkasya'ya gitmek üzere Karadeniz'e açılmıştı.

Ah Karadeniz!

Hırçın Karadeniz!

Karadeniz, Karadenizliliğini göstermekte gecikmemişti.

Yolun yarısında önce deniz kabarmış, ardından bir fırtına patlamıştı. Takanın yelkenleri parçalanmış cılız motorlu takayla Kafkasya'ya ulaşmaları mümkün olmamıştı.

Enver denizci değildi; denizden de yelkenliden de anlamazdı. Kendisiyle birlikte yolcusunun hayatını da kurtarmak isteyen balıkçının bütün amacı, ayrıldıkları sahile tekrar dönebilmektir.

Ve batmamak için takadaki fazla eşyaları atmak zorunda kalan balıkçı, dümeni ayrıldıkları rotaya döndürmüştü. Tepelerinden sicim gibi yağmur inerken parçalanmış yelken bezlerinin altına sığınmışlardı.

Kaşında cihangirlik alâmeti olan yolcunun kader anı.

Fırtına daha fazla devam ederse kim bilir nice zaferlere veda edilecekti.

Koca Tanrı buna razı gelmezdi.

Üç gün üç gece dalgalarda sürüklenen küçük taka, nihayet Kırım sahillere vurmuştu. Sahildeki takayı gören köylüler, Enver'i kucaklayıp bir köy evine taşımışlardı.

Enver yorgun, bitkin, aç ve hastaydı. Haritada yeri bile belli olmayan bu köyde ne doktor, ne ilâç vardı. Yaşlı köy kadınları, memleketine dönmek isterken belâlara uğrayan ve zatürree olan bu genç Türk'e bildikleri bütün kocakarı ilâçlarını uyguluyorlardı.

"İttihatçıları cezalandırın!"

Enver hastalıkla boğuşurken terk edip kaçtığı vatan, ölümle pençeleşiyordu. Emperyalizm hemen her gün bir yurt köşesini işgal ederken Türk milleti işkenceye tâbi tutuluyordu.

Türk milleti yeni hükûmetten imdat bekliyordu; fakat Tevfik Paşanın daha önemli işleri vardı?

Tevfik Paşa güvenoyu alır almaz, çok önemli bir işe el atmıştı. İttihatçıların alaylılık, yaşlılık ya da değişik bahanelerle ordudan attıkları subayları tekrar orduya almak.

Bu çok önemli işin mazereti de hazır ve mantıklıydı; *"Eskiden işlenmiş haksızlıkları onarmak."*

Tekrar orduya alınan subaylara kayıp rütbeleri hemen verilerek en önemli görevlere getirilmeye başlandı.

Normal bir zamanda değil Vahdettin, hiçbir padişah, ordunun izni olmadan böyle bir şeye girişemezdi; fakat ah ah!

Ah hezimet!

Hezimet, terhisler, emperyalizmin payitahtı ve Anadolu'nun değişik yerlerinde başlattığı işgaller, orduda da büyük bir moral bozukluğu yaratmıştı.

Bu yüzden askerler, ordu aleyhindeki bu uygulamaya karşı çıkmıyorlardı.

Bütün bunlara rağmen Osmanlıda en zinde güç, yine de orduyd.

Padişahın da hükûmetin de emperyalistlerin de çekindiği tek güç.

İçten içe orduya dış bilense bile, İttihatçılara bütün şiddetiyle hücum eden hükûmet, basın ve emperyalistler, ordu ve mensuplarına karşı nazik ve dikkatliydiler.

...

Kemal yine haklı çıkmıştı.

Hükûmet güvenoyu alır almaz, her yandan İttihatçılara hücum başlamıştı.

Başta Tevfik Paşa olmak üzere tüm nazırlar İttihatçılar aleyhinde demeçler veriyorlardı.

İttihatçı düşmanı gazeteler bu demeçleri allayarak, pullayarak, süsleyerek okuyucularına duyuruyordu.

İttihatçıların iplikleri pazara çıkarılıyordu. Ne katillikleri kalıyordu ne hırsızlıkları.

Enver, Talât, Cemal tekrar gündeme geldi.

Sadece korkaklıkla değil, alçaklıkla, şerefsizlikle de suçlanıyorlardı.

İttihatçılara yapılan bu saldırılar, emperyalistlerin ekmeğine yağ sürdü ve hemen harekete geçtiler. Arka arkaya sadrazamı ve padişahı ziyaret eden emperyalist kumandanlar, savaş suçlularının bir an evvel cezalandırılmaları gerektiğiyle ilgili çok sert emirler vermeye başladılar.

Ve İttihatçılara yıllardır dış bileyen emperyalist kumandanlar, sadrazama; *"On yıldır iktidarda bulunan ve dört yıldır kendileriyle savaştan İttihatçıları cezalandıracaksınız."* dediler.

Emperyalizm, kendisiyle savaşmak cesaretini göstereni bile affetmiyor.

Ve emperyalizm her devirde olduğu gibi ikiyüzlü.

En ikiyüzlü emperyalist İngilizce konuşan; Ermenilerin de düğmesine basıyor.

Ve Âyandaki Ermeni mebuslar harekete geçiyorlar. Çatalca Mebusu Emanuelidi ile İzmir Mebusu Dimitriyadi ve birkaç Rum mebus; *"On yıldan beri devam eden İttihatçı hükûmetler zamanındaki talan, soygun, Ermeni cinayeti ve suiistimallerin incelenmesini,"* istiyorlar.

Vahdettin, İttihatçılara yapılan saldırıdan memnun; fakat Ermeni meselesi baş ağrıtaçağı benziyor.

Alelâcele Âyan Meclisi üyesi Ermeni Azaryan'ı huzuruna davet ediyor; "*Ermenilere yapılan bu 'zulüm' den ötürü ne kadar üzgün,*" olduğunu söylüyor. "*İttihatçıların gerçekleştirdiği bu kötü davranışı bütün Türklere mal etmenin yanlışlığını,*" vurguluyor.

Bu görüşmeden hemen sonra da savcılardan; "*Zorunlu göçü uygulayanlar,*" için kamu davası açmalarını istiyor.

Ve hareket başlıyor.

...

İttihatçı hükûmetlerin yaptıkları yolsuzlukları ve Ermenileri mecburî göçe tâbi tutan ve yapıldığı iddia edilen zulümleri araştırmak üzere tam on komisyon kurulur.

Anadolu, tam on bölgeye ayrılır.

Her bölgeye dâhiliye ve adliye memurlarından oluşan birer heyet gönderilecek ve bu heyetler İttihatçıların yaptıkları zulümleri araştıracaklar.

Hükûmet, emperyalistlere hoş görünmek için ne gerekirse yapıyor. Her komisyona İngiliz, Fransız ve İtalyanlarla birlikte Ermeni, Rum ve Yahudiler de alınmış.

Her komisyonda bir tane de Türk var.

Hükûmet yayımladığı bir kararnamede yağcılığa devam ediyor; "*Dâhiliye nezaretine dört mutasarrıf, on beş kaymakam alınacaktır. Ermeni ve Rum vatandaşlarımız müracaat edebilirler.*"

Bazı Ermeni ve Rumlar kaymakamlık ve mutasarrıflık, mülkiye müfettişliği ve genel müdürlüklere atanıyor ve bu atamalar resmen ilân ediliyor; "*Timo Leon Efendi, Dâhiliye Memurin Müdüriyetine atanmıştır.*"

Her taraf vıcık vıcık yağ!

"Eski dostlar İstanbul'da!"

Hâlâ umutlar var.

Umutlar bir zamanlar; "*Milleti sürü, kendisini çoban,*" zanneden ve Dolmabahçe'de oturan padişah.

Bu çoban şimdi Yıldız'a taşınmış.

Bu çoban, İstanbul'u velveleye veren; "*Zitolardan*" rahatsız olduğu için Dolmabahçe'den kaçmış.

Kemal de Pera Palas'ta rahatsız.

Sömürgeci subaylara çektiği restten sonra, üzerinde sık sık düşman gözler hissediyor.

Her an görüşme, tartışma, konuşma ihtiyacı hissettiği arkadaşlarıyla Pera Palas'ta görüşemiyor; oysa Rauf'la, Ali Fethi'yle, İsmail Canbolat'la, Dr. Rasim Ferit'le sık sık buluşması gerek.

O İngiliz'i tanır, İngiliz'in ne zaman ne yapacağı hiç belli olmaz. Göze batmanın hiç gereği yok. Üstelik Pera Palas çok pahalı bir otel. Suriye'de, Çanakkale'de; "Ö!" deyince ölen Mehmetçikler İstanbul'da dilenirken böylesine lüks bir otelde kalmak onu rahatsız ediyor. En iyisi buradan gitmek; fakat nereye ve nasıl?

Tek bildiği şey gideceği yerin annesinin evi olmaması gerektiği. Kendisi yüzünden başlarına bir belâ gelmesinden korkuyor.

Bunları düşünürken dostu Salih Fansa'nın bir davetini alıyor.

Salih Fansa Hristiyan bir Arap.

Karısı Selma Fansa da öyle.

Her ikisi de Kemal'i çok seviyorlar.

Salih Fansa'yla Selma Fansa, Beyoğlu'nda, Pera Palas'a yakın Hava Sokak'taki Franko Paşanın konağını satın almışlar.

Kemal'in Fansalarla dostlukları Şam'daki görevi sırasında çok ilerlemiş. Fansalar onu hasta olduğu zaman kendi evlerinde tedavi ettirmişler. Kemal onlara öyle güvenmiş ki büyük çekilme sırasında VII. Ordunun bütün evrakını Fansalara teslim etmiş.

İngiliz işgalinden sonra Şam'da barınamayacaklarını anlayan Salih Fansa, bütün malını mülkünü az-çok demeden paraya çevirmiş ve gelmiş İstanbul'a yerleşmiş.

Dost karı-koca, Kemal'in Pera Palas'ta huzursuz olduğunu öğreniyorlar. Koca binada zaten yalnızlar; kendisine dairelerinin birinde kalmasını teklif ediyorlar.

Kemal, kiralık bir ev buluncaya kadar ve bu evi de kendilerinin bulması şartıyla yapılan teklifi kabul ediyor.

...

Fansaların Kemal'e teklif ettikleri daire, büyükçe bir konağın dördüncü katı. Yatak odası gayet güzel döşenmiş.

Salon şark usulü. Duvarlar mavi boyalı ve yer yer yıldızlarla süslenmiş. Işıklandırma da mükemmel, köşelerde mum şeklinde ampuller var.

Kemal, yapılan teklifi teşekkürle karşılıyor ve hemen bu daireye taşıyor. Taşındığı gün Selma Fansa'ya; "*Beni kabul ettiğinize göre artık istediğim yemekleri de pişiririsiniz hanumefendi.*" diyor.

Selma Fansa, her zaman iyi bir konuk olan, aşırı hiçbir isteği olmayan Kemal'den hep memnun kalmıştır.

Selma Fansa, Kemal'in yemek isteğini heyecanla karşılıyor; "*Aman paşa hazretleri, yeter ki isteyin. Bugün size ne pişireyim?*"

Kemal gülümsüyor; "*Kuru fasulye ile pilâv.*"

Salih Fansa ve Selma Fansa hiç şaşırmıyorlar. Kemal de gülümsüyor; "*Ne yapayım, okuldan kalma alışkanlık. Kuru fasulye ile pilâvdan vazgeçemiyorum.*"

"Teşkilât-ı Mahsusanın silâhları!"

Mondros şartlarına göre, Teşkilât-ı Mahsusanın lâğvı ve silâhlarına el konması kararlaştırılmıştı.

Enver, bir istihbarat biriminin kurulmasına Bâb-ı Âli baskınından sonra karar vermişti. "*Özel işler (!)*" için özel görev alacak asker ve sivillerden oluşan Teşkilât-ı Mahsusayı kurmuş ve Sultan Reşat'a onaylatmıştı.

Devlet içinde, gizli değilse bile üzeri örtülü bir örgüt olan Teşkilât-ı Mahsusa, direk Enver'e bağlıydı.

Kuruluşu itibarîyle tam bir istihbarat birimi olmayıp ordunun yarı resmî askerî bir kanadı sayılabilirdi.

Bütçeden çok büyük bir pay alan Teşkilât-ı Mahsusa içerisinde, sadece askerler değil, şairler, yazarlar, doktorlar, mühendisler, hammallar, takacılar gibi hemen her sınıftan ve meslekten insanlar görev almıştı.

Bir zamanlar İttihat ve Terakki Cemiyetinin, sonraları İttihat ve Terakki Partisinin, öldürme ve yok etme gibi karanlık işlerini yapan fedaîlerin tümü, Teşkilât-ı Mahsusa içerisinde yer almışlardı.

Bu gizli teşkilât, sadece İstanbul'da değil, dünyanın her yerinde adam ve taraftar bulmuş sınırsız bütçesi ve vurucu gücüyle emperyalistlere kök söktürmüştü.

Kahramanlıkları yanında Enver'in, Talât'ın, Cemal'in özel cinayet işlerini de Teşkilât-ı Mahsusa üyeleri yapmıştı.

Şimdi Enver'in kurduğu bu istihbarat birimi yok edilecekti.

Harbiye Nezareti Müsteşarı Albay İsmet, önemli bir görevdeydi. Mütareke gereği orduların silâhlarının toplanması, kapatılan Teşkilât-ı Mahsusanın silâhlarının da uygun yerlerde depolanması görevi kendisine verilmişti.

Teşkilâtın elinde çok miktarda silâh vardı. İsmet de Teşkilât-ı Mahsusanın silâh ve evrakına el konması işini, Albay Tosun'a vermişti.

Harbiye Nezareti Müsteşarı Albay İsmet, Teşkilât-ı Mahsusa Reisi Binbaşı Hüsamettin'i çağırması ve şöyle demişti:

– Teşkilât-ı Mahsusanın mührünü, evrakını ve silâhlarını Tosun Beye teslim ediniz. Kendilerine teşkilâtın silâh depolarının yerini bildiriniz.

Hüsamettin'in kendisine ayıplar gözlerle baktığını gören İsmet, şöyle bir savunma yapmıştı:

– Bizim için çok ağır olmakla birlikte mütareke şartlarına uymaya mecburuz.

İsmet'in emirlerine itiraz etmek mümkün değildi; fakat Enver Paşa da giderken Hüsamettin'e bir emir vermişti.

Binbaşı Hüsamettin bu emri İsmet'e de söylemişti:

– Albayım, Enver Paşa giderken; *“Teşkilât-ı Mahsusayı tasfiye edin; fakat yeni bir teşkilât kurun ve mücadeleye devam edin.”* demişti.

İsmet sinirlenmişti:

– Siz kurmay subay mısınız Hüsamettin Bey?

Hüsamettin alttan almıştı:

– Hayır albayım, harbiye mektebinden mezun, çarıklı bir subayım.

İsmet ikaz eden bir sesle konuşmuştu:

– Öyleyse dinle. Ben Enver Paşayı tanırım. Kendileriyle çok yakın çalıştım. Onun hayalleri çok genişti; amma bugün o hayallere göre hareket mümkün değildir. Keşke bu silâh ve cephaneyi Anadolu'ya kaçırırsak; lâkin karaya asker çıkarmış bir düşman karşısında elimiz kolumuz bağlanmıştır. Devlet artık yıkılmıştır. Şimdi yeni şartlarla karşı karşıyayız. Bu yüzden Teşkilât-ı Mahsusayı dağıtıyoruz.

Bu kesin tavır karşısında Binbaşı Hüsamettin'in yapacak bir şeyi yoktu.

...

Teşkilât-ı Mahsusanın lâğvıyla görevlendirilen Albay Tosun'un ordudaki namı; "*Bakar görmez, dinler anlamaz.*" şeklindeydi.

Albay Tosun, Hüsamet'in Şeref Sokağı'ndaki evini ziyaret etti. Teşkilât-ı Mahsusanın mührünü, kasadaki parasını, şifreleri, evrakı ve silâhları teslim almaya gelmişti.

Oysa Binbaşı Hüsamet'in İsmet'e rağmen silâhları vermeye hiç niyeti yoktu. Zaten, kendisi ve arkadaşlarının başını ağrıtabilecek önemli evrakı çoktan yakmıştı; fakat Teşkilât-ı Mahsusanın önemsiz sayılan evrakı bile odalar dolusuydu. Binlerce evrakı gören Albay Tosun'un morali bozulmuştu. Bu işe girdiğine de gireceğine de çoktan pişman olmuştu.

Doğrusu, onun pişmanlığında, Hüsamet'in tüm işleri bilerek içinden çıkılmaz hâle sokmasının büyük payı vardı.

...

Kemal, İstanbul'a geldiği günden itibaren, harbiye nezaretindeki her olaydan haberdardır.

Harbiye nezaretindeki subayların büyük kısmı İttihatçıdır. Hükûmet ve saray, harbiye nezaretinden bu subayların temizlenmesi için çok gayret etmişler; fakat ya başaramamışlar ya da bir İttihatçıyı alıp başka bir İttihatçıyı atamak mecburiyetinde kalmışlardır.

Kemal'in harbiye nezaretinde bir haber ağı kurması çok zor olmamıştır. İstanbul'a geldiği günden itibaren her olay günü gününe kendisine intikal etmiştir.

Harbiye nezaretindeki subaylar; Teşkilât-ı Mahsusanın silâhlarına el konmak üzere olduğu haberini, Cevat Abbas'la Kemal'e ulaştırırlar.

Bunu duyan Kemal hemen ayaklanır:

– Hazırlan çocuk; İsmet Beyi ziyaretimiz lüzumu hâsıl olmuştur.

...

İsmet, Kemal gelir gelmez kahveleri ısmarlamıştır. Kahveler içilirken Kemal konuya girer:

– Vaziyetin müşkülât ve vahameti ortadadır İsmet Bey. Zât-ı âlî-nizin elinde şu an geniş salahiyetler bulunmaktadır. İşgal devletleri ordunun silâh ve mühimmatına el koydurmaktadırlar. Zaten mütareke ahkâmı da bu yoldadır; lâkin bizim aksi istikamette çalışmamız

icap eder. İleride bu silâh ve cephaneye ihtiyaç olunabilir. Kurtarılabilecek silâh ve cephane, mevcut kolordularda kalmalıdır. Mümkün olmuyorsa güvendid yerlere nakledilmelidir. Zât-ı âlînin ze-kâsının bu işi çözeceğine inanıyorum.

Albay İsmet yapmak üzere olduğu hatayı anlamıştır.

Hiç savunmaya geçmeden küçük gözlerini kırpa kırpa gülümser:
– Elimden geleni yapacağım dan emin olabilirsiniz paşam.

Kemal'in küçük ricası kabul edilmiştir. İsmet Bey elinden gele-ni yapacaktır.

Kemal, ziyaretine bir sıradanlık süsü vermek için birkaç tanıdığını da uğradıktan sonra harbiye nezaretinden çıkar. O gidince İsmet Bey hemen kolları sıvar. Zaten silâh tasfiyesiyle görevlendirdiğı Albay Tosun, işin altından kalkamayacağını anlayınca istifa etmiştir.

İsmet, hemen Binbaşı Hüsamettin'i çağırır:

– Hüsamettin Bey, Enver Paşanın talimatına uymamak şartıyla, bu teşkilâtın tasfiyesi işini uhdenize bırakıyoruz. Ümit ederim ki bizim tavsiye ettiğimiz şekilde hareket edersiniz. Siz neyi nasıl yapacağınızı çok iyi bilirsiniz.

Mesaj anlaşılmıştır.

Binbaşı Hüsamettin ne yapacağını bilmektedir.

“Tek dağ başı mezar oluncaya kadar savaşacağız!”

28 Kasım 1918.

Bir Kızıl Haç gemisi Boğazdan Karadeniz'e doğru yol alıyor.

Başka bir gemi Karadeniz'den Boğaza girmiş İstanbul'a doğru gidiyor.

Bu başka bir geminin güvertesindeki geniş omuzlu, orta boylu bir asker, elinde dürbün Boğazın iki yanını göznlüyor.

İki dürbün yuvarlağının gösterdiği daireler içindeki görüntü, o askerin gözlerini yaşırtıyor.

Baktığı her yer ona azap ve ıstırap veriyor.

Hele son baktığı yer!

Bir İngiliz müfrezesi, sahile bakan bir tabyadaki bayrak direğinin dibinde törende.

Gönderdeki Türk bayrağı indirilerek yerine İngiliz bayrağı çekiliyor.

Türk bayrağı yerine İngiliz bayrağı!

Asırlardır Boğazın iki yanı ay-yıldızlı Türk bayraklarıyla süslü olurdu. Şimdi Boğaza bakan tepelikler İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan bayraklarıyla dolu.

İngiliz subayları kibirli, gururlu ve burunları büyük. Cakalarından geçilmedikleri belli; fakat o törende bulunmak mecburiyetinde kalmış Türk subaylar ıstırap içinde.

Bu başka geminin güvertesindeki asker, gönderdeki al renkli ay yıldızlı bayrağının indirilerek haç işaretli İngiliz, Yunan bayraklarının ve birbirine çok benzeyen Fransız, İtalyan bayraklarının İstanbul göklerine yükselişini görünce hırsla yumruklarını sıkıyor.

Gözlerinden akan yaşı Boğazın serin rüzgârı kuruturken dişleri birbirini yiyor. Dolmabahçe önlerine geldiğindeyse acısı bir kat daha artıyor.

Bu bir başka geminin güvertesindeki asker, bir Türk paşası.

Kâzım Karabekir Paşa!

Mütareke imzalandıktan sonra Kâzım Karabekir Paşa, İzzet Paşa tarafından erkân-ı harbiye reisi yapılmak üzere çağırılmış; fakat ortada ne İzzet Paşa kalmış, ne de onun hükûmeti.

Kâzım Karabekir Paşa, Dolmabahçe önlerinden geçerken hırsla sömürgeci donanmaya bir lâf atıyor;

“Türk yurdu böylesine kolay işgal edilemez. Tek dağ başı mezar oluncaya kadar sizinle savaşıcağız.”

“Padişahın ‘Bendesi’ Mustafa Kemal Paşa”

Günlerden yine pazar.

Yıldız Sarayındaki padişah pencereden bakmaya yine korkuyor.

Dolmabahçe önüne demirlemiş emperyalist donanma hâlâ yerinde.

Dünyanın en büyük dev donanmasının topları, daha önce Dolmabahçe Sarayına çevrilmişken şimdi de padişahı takip ederek Yıldız’a döndürülmüş.

Elde ordu yok, silâh yok, para yok.

Milletten hiç umut yok. Millet aç ve perişan.

Bu şartlarda emperyalizmin şerrinden kurtuluş umudu yok.

Millet zaten ölmüş; fakat hiç değilse saltanatı ve hilâfeti kurtarmak lâzım. Saltanat onun babasının malı. Bu babasının malı; babasının babasından, dedesinin dedesinden ta Osman Bey'den kendisine miras.

Saltanattan vazgeçmesi mümkün değil.

Ya hilâfet?

Halife yeryüzündeki tüm Müslümanların lideri.

İki dudağının arasından çıkan dört cümlemin, Afrika'daki, Arabistan'daki, Endonezya'daki, Hindistan'daki, Rusya'daki Müslümanlarca emir telâkki edilmesi ne büyük güç! Böyle bir güç dünyadaki hangi emire, hangi şaha, hangi krala ve hatta hangi imparatora nasip olmuş.

Hilâfetten de vazgeçemez Vahdettin.

Cennetmekân atası Yavuz Sultan Selim Hanın Mısır'ı fethettikten sonra ele geçirdiği bu güçten nasıl vazgeçebilir?

Saltanat da hilâfet de ne pahasına olursa olsun Osmanoğlu sülâlesinde kalmalıdır; fakat bunun tek çaresi İngilizlerle anlaşmaktan geçmektedir.

Çünkü İngilizler hem çok güçlü, hem de sömürgeleri altında beş yüz milyon gibi büyük bir Müslüman nüfusa sahip koca bir devlettir.

Saltanatın ve hilâfetin hatırı için tek çare İngilizleri kızdırmak ve ne derlerse yapmaktır. Ülkenin ve milletin içine düştüğü durumdan kurtulmak için de İngilizlerle iyi geçinmekten başka çıkar yol yoktur.

İngilizlerle iyi geçinmek; fakat bu da kolay değildir. Ziyaretine gelen her İngiliz kumandan, kendilerine dört savaş yılı boyu kök söktüren ve Ermenileri zorunlu göçe tâbi tutan İttihatçıların mutlaka ezilmesini istemektedirler.

İttihatçıları ezmek!

O da İngilizler gibi İttihatçıların kökünün kazınması gerektiğine inanmaktadır; çünkü saltanatın ve hilâfetin bekası İttihatçılığın ve İttihatçıların yok edilmesine bağlıdır.

Fakat bu İngilizler, İttihatçıların ne gözü kara adamlar olduğunu bilmiyorlar.

Bunlar on kişi bir araya gelir ihtilâl yaparlar.

Yirmi kişi bir araya gelir ordularla savaşır.

Canları istediği takdirde yok edemeyecekleri insan yoktur. Kendisini bile.

Gerçi İttihatçıların çıban başları Enver, Talât, Cemal kaçmışlardır. İttihatçılar başlarını kaybetmiş; fakat onlar her şeye rağmen İttihatçılardır.

Onlardan her zaman korkulmalıdır.

İttihatçıları cezalandırmak için komisyonlar kurulmuştur; fakat Vahdettin bu komisyonların nasıl çalıştığını bilir. Bu komisyonların İttihatçıları yok edecek kararlar alacağından şüphelidir.

Pek çok şeyleri düşünür Vahdettin; fakat yine bütün yollar İngilizlerle iş birliğine çıkmaktadır.

Ve bu iş birliğinin yolu da İttihatçıların ezilmesinden geçmektedir. Sultan Vahdettin düşünmekten başka bir şey yapamamaktadır. Yine pek çok şeyleri toplar, çıkarır, karıştırır; sonra tekrar tekrar toplayıp çıkarıp karıştırır.

Daha önce yüzlerce kez bulduğu sonuç yine aynıdır.

İngilizlerle iş birliğinin yolu, İttihatçıların ezilmesinden geçiyor.

İttihatçıları kim ezebilir?

İttihatçılardan kim korkmaz?

İttihatçılardan kim nefret eder?

Yeni toplamalar yeni çıkarmalar; fakat çevresinde kendisine yardımcı olacak güvenilir cesur adam yoktur.

Ne sivil ne asker; “Adam.” değil, “Adamı.” yoktur Vahdettin’in.

Şimdi ona Enver’den daha cesur, Enver’den daha becerikli bir adam gerekmektedir.

Ve yeni hesaplar...

Çevresindeki her; “adamın” kendi; “adamı” olup olmayacağını düşünür Vahdettin.

Çevresindeki tüm asker ve sivilleri tekrar tekrar gözden geçirir.

Çevresindeki bütün adamlar beyinde kurduğu elekten birer birer aşağı düşerler.

Sonunda eleğin içinde tek adam kalır.

Mustafa Kemal Paşa!

Mustafa Kemal Paşa, bugüne kadar Enver’e de İttihat Terakkiye de rest çekmiş tek kumandan.

Üstelik bu kumandan Enver'e ve İttihat Terakkiye rağmen pek büyük başarılarla imza atmış.

Ve Vahdettin ona; "*Fahrî yaverlik.*" unvanı vermiş.

Vahdettin hafakanlarda.

Saatlerce düşünüyor.

Daha önce defalarca yapıp yapıp bozduğu hesapları, yine ilk kez yapıyormuşçasına tekrar tekrar yapıyor.

Bütün sonuçların ortaya koyduğu bu Mustafa Kemal Paşa niçin kendi "*adamı*" olmasın?

Geçmişî zaferlerle dolu bir kumandan Mustafa Kemal Paşa, "*Kendi adamı.*" olursa, pek çok şeyin, hele hele de İttihatçıların hakkından pekâlâ gelebilir.

O zaman, saltanatı da kurtarır, hilâfeti de.

Alman İmparatoru II. Wilhelm'in bile Mustafa Kemal Paşaya hayranlığını gözleriyle görmüştür.

Alsas valisi Alman'ı nasıl da silkelemiş, kendisinden özür diletmek mecburiyetinde bırakmıştır.

Hele hele cephe ziyaretinde Alman kumandanların yüzüne; "*Yenilmek üzere olduklarını,*" nasıl da çekinmeden söylemiştir.

Vahdettin o günden beri Mustafa Kemal Paşaya; "*Arslan yeleli paşam, namağlûp kumandanım. Payitaht İstanbul'un kurtarıcısı.*" diye iltifatlar etmiştir.

Fakat, Enver'e en güçlü zamanında bile rest çeken koca İttihat Terakki Partisine meydan okuyan, Almanlara kök söktüren Çanak-kale Kahramanı Mustafa Kemal Paşa kendisine; "*Kul.*" olur mu?

Gördüğü ve tanıdığı kadarıyla bu Mustafa Kemal Paşanın; "*Bende.*" olması; "*Kul.*" olması tek kelimeyle; "*Kendi adamı.*" olması mümkün değildir.

Başına buyruk bir adamdır bu Mustafa Kemal Paşa.

Vahdettin, Mustafa Kemal Paşanın, harbiye nazırı olmak için yanıp tutuştuğunu da bilmektedir. Onu harbiye nazırı yapsa bile kendisine; "*Kul.*" olur mudur?

Olmazdır!

Fakat; "*Olmaz olmaz deme, olmaz olmaz.*" demiştir atalar.

Birdenbire, bir Osmanoğlu geleneği aklına gelir Osmanoğlu Vahdettin'in.

Osmanoğulları, yaptığı önemli işler ya da kahramanlıklarla sivilen bir subaya, saraydan bir kız vererek onu kendilerine; “*Kul.*” ederler.

Olmuştur bu iş!

Tam olmuştur diye sevinirken yüzü yeniden bulutlanır; “*Başıma başka tür bir Enver alıp ben de kardeşim Sultan Reşat gibi rezil olursam.*” diyerek aklındakilere; “*Kişi!*” der.

Fakat, aklındakiler kuş-tavuk değildir ki; “*Kişi!*” deyince gitsinler; çünkü aynı düşünceyle Enver’e de kız verilmiştir. Saraya damat olan Enver; şan, şeref ve rütbe basamaklarını hızla çıkmış harbiye nazırı olduktan sonra, sarayın da Osmanoğullarının da başına belâ olmuştur.

Buna rağmen Vahdettin, Enver Paşayla Mustafa Kemal Paşanın mizaçlarını karşılaştırır.

Enver; atak ve hayalperesttir.

Mustafa Kemal; gerçekçi ve akli başındadır.

Kaldı ki İngilizler de Mustafa Kemal Paşaya; “*Hayır.*” demezler diye düşünür Vahdettin; çünkü paşanın gazetecilere verdiği; “*Bizim için İngilizlerden daha hayırlı dost bir millet düşünemiyoruz.*” demeci kendisi tarafından da İngilizlerce de çok beğenilmiştir.

Mutlaka Mustafa Kemal Paşayı elde etmelidir. Bu paşa onun; “*Bendesi.*” ve “*Kulu.*” olmalıdır.

“*Harbiye nazırlığını mı istemektedir!*”

Al sana harbiye nazırlığı.

Arslan yelesi paşama, sadrazamlık bile kurban olsun.

Benim namağlûp kumandanım, sen benim adamım ol da ne istersen ol.

Ve Vahdettin kararını verir.

“*Dillere destan güzel; Sabiha Sultan!*”

Vahdettin’in küçük kızının güzelliği halkın da dilindeydi.

Ablasının evlenmesiyle birlikte saraya gelip gidenler, onun güzelliğini anlata anlata bitiremiyorlardı.

Sabiha Sultan!

Güzeller güzeli Sabiha Sultan.

Sultanlar Sultanı Sabiha Sultan.

Sabiha Sultan, Vahdettin'in Nazikeda Başkadın Efendiden olan iki güzel kızından küçük olanı.

Vahdettin veliahtken Sabiha Sultana pek çok talip çıkmıştı; padişah olunca talipliler daha da çoğalmıştı. İran Şahı Ahmet Kaçar bile Sabiha'yı istemiş; ama Sabiha bu kara tombul adama; "*Hayır.*" demişti.

Fakat bu arada bir; "*Hayır.*" da Sabiha'ya denmişti.

Hamidiye Kahramanı Hüseyin Rauf Bey.

Sabiha Sultan ona fotoğraflarından âşık olmuş, ablası Ulviye Sultanın kocası Kurmay Albay ve Padişah Yaveri İsmail Hakkı aracılığıyla kendisine evlenme teklif etmişti; fakat Rauf, saray damatlarının hâlini biliyordu.

İsmail Hakkı'ya; "*Ben askerim, sultan hanımın dizinin dibinde geçirecek vaktim yoktur.*" diyerek Sabiha Sultanın teklifini reddetmişti.

Daha sonra Kemal'in arkadaşlarından Saffet Bey de Sabiha Sultana talip olmuştu; fakat saray "*Hayır.*" demişti.

Sabiha Sultanın çevresinde; "*Hayırlar*" dönüp durmuştu.

Saraydan dışarıya sızan tüm dedikodular; Vahdettin'in kızının güzelliği ve padişahın saraya uygun bir damat aradığı şeklindeydi.

Gerçi Sabiha Sultanla yakışıklı Şehzade Ömer Faruk Efendi arasındaki aşk dedikoduları ayyuka çıkmıştı; fakat Vahdettin kızını, amcasının torunu ve şu anda veliaht olan Abdülmecit Efendinin oğlu Ömer Faruk Efendiye vermek niyetinde değildi.

Vahdettin'in Mustafa Kemal Paşayla yaptığı Almanya seyahati ve seyahatten sonra sık sık saraya çağırıp görüşmesi, sarayda birtakım dedikodulara da yol açmıştı.

Bu ziyaretler sırasında Mustafa Kemal Paşaya bir isim de yakıştırılmıştı.

Sarı paşa!

Kendisi de hanedandan olan Enver'in karısı Naciye Sultan, bir konuşma sırasında Mustafa Kemal Paşa için; "*Sarı Paşa.*" demiş ve bu; "*Sarı Paşa.*" lâkabı sarayın erkekleri arasında kullanılır olmuştu.

Oysa onu gören saraylı hanımlar, Mustafa Kemal Paşaya başka bir lâkap yakıştırmışlardı; "*Sarı Gül.*"

Sarı Gül'ün saraya her gelişi olay olurdu.

Sarı Gül'ün her yaptığı şey sarayda duyulurdu.

Sarı Gül'ün her saraya gelişi, en az yirmi otuz çift güzel göz tarafından, kafes arkalarından iç çekmelerle izlenirdi.

Saray sakinleri ve halk da Sabiha Sultanı Mustafa Kemal Paşaya yakıştırdıklarına göre, Vahdettin de yakıştıracaktı.

Ve Vahdettin güzel kızı Sabiha Sultanı, Mustafa Kemal Paşayla evlendirmeye karar vermişti.

Mustafa Kemal Paşanın; *"bendeliği,"* Sabiha Sultandan geçecekti.

"Sen Kâzım Ağa ben İsmet Ağa!"

Zeyrek Semtinde, Hamdi Bey Camisinin karşısında bir ev.

Bu evin Çamlıca'yı, Süleymaniye'yi, Dolmabahçe'yi gören bir manzarası var.

Burası Kâzım Karabekir Paşanın kardeşinin evi. Kâzım Paşa bir çamin altında kendisini ziyarete gelen Albay İsmet'i kabul etmiş.

Albay İsmet, harbiye nezareti müsteşarı ve sömürgeci devletlerle 18 Ocakta başlayacak olan barışı hazırlama komisyonunda askerî uzman olarak görev yapıyor.

İki kumandan konuşuyorlar.

Büyük savaşı baştan alıp sona kadar getiriyorlar. Hataları ortaya döküyorlar, sevapları bir kenara topluyorlar.

Her ikisi de Enver'le birlikte çalışmışlar; harbin ve hezimetin suçlusu olarak onu ve İttihat Terakkiyi belirliyorlar.

Sonra kaybedilen ülkelere yanyıyorlar. Abdülhamit'in İttihatçılarla ilgili görüşünün doğruluğunu konuşuyorlar.

Abdülhamit İttihatçılara; *"Ülkeyi kazasız belâsız on yıl idare edin, yüz yıl idare etmiş gibi sevinin."* demişmiş.

Kaza-belâ ne demek İttihatçılar ülkeyi on yılda batırmışmış.

İsmet, Irak'taki hezimete yanyıyor.

Karabekir; *"Evet, çok yazık oldu."* diyor; fakat sonra da ekliyor; *"Şayet, bu hezimet bizi sırtımızdaki Arap kamburundan kurtarırsa, kâra bile geçebiliriz."*

Karabekir Paşa, Kars'ta, Erzurum'da Van'da Ermenilerin yaptıkları katliamın belgelerini toplamış, belge nitelikli fotoğraflar çek-tirmiş.

Bu belge ve fotoğrafları İsmet'e gösterdikten sonra; *"Bunları hükûmete vereceğim, her hâlde değerlendireceklerdir."* diyor.

Kars'tan, Erzurum'dan epey bahsettikten sonra sıra İstanbul'a geliyor ve Kâzım Karabekir, İsmet'e soruyor:

– Anlat İsmet, Mustafa Kemal Paşa ne yapıyor? Bazı temaslarda bulunduğunu duydum. Acaba gayesi nedir? Senin bu husustaki kanaatin nedir?

İsmet'in her zaman ağzı sıkıdır:

– Şimdilik ne yapmak istediğini bilmiyorum; lâkin sizin de duyduğunuz gibi bazı temaları varmış. Bunlar hakkında tam malûmat sahibi değilim. Bildiğim şudur ki Mustafa Kemal Paşa herkeste umut ve saygı uyandırıyor.

İsmet'le Kâzım, saatlerce memleketin durumunu konuşuyorlar; fakat İsmet umutsuz:

– Her şey mahvoldu Kâzım. Bizi harbe sürüklediler ve bitirdiler. Hatırlar mısın bir zamanlar sen; *"Bizi batıracaklar, lâkin biz onlarla didişeceğiz."* derdin.

Kâzım başını sallıyor:

– Yine diyorum İsmet, onlarla didişeceğiz.

İsmet ağlamaklıdır:

– Fakat benim hiç umudum kalmadı. Ne yapalım biliyor musun; köylü olalım Kâzım köylü. Askerlikten de istifa edelim. Senin kaç liran var? Gerekirse paralarımızı birleştirip bir arazi alalım. Sen Kâzım Ağa ol, ben İsmet Ağa.

Kâzım, İsmet'in umutsuzluğuna şaşıyor:

– Şakayı bırak İsmet. Zannediyor musun ki bu namussuz Avru-palılar bizi yaşatırlar. Ayaklar altında aşağılanarak ölmektense; milletimizin bu kadar sene yedirdiği ekmeğin karşılığını, namuskârane ölerek vermeliyiz. Yapmamız lâzım gelen budur.

İsmet, Boğazdaki donanmayı gösteriyor:

– Vaziyeti bilmiyorsun Kâzım, ordularımız mahvoldu. Bak, Boğazlara bile düşmanlar hâkim. Güney hududumuz savunmasız. Hele hele asıl felâket içimizde. Bizi tasfiye edecekler tasfiye! Yarın senin cephede kazandığın paşalığını bile elinden alacaklar.

Kâzım, İsmet'in yılgnlığına kızıyor:

– Ben kararımı verdim İsmet.

Uzakta görünen Dolmabahçe önlerindeki sömürgeci donanmayı göstererek bağıırıyor:

– Bu tekne yığınları seni korkutmasın. Biz bunları vaktiyle Çanakkale’den içeriye sokmamıştık. Nazarımda bu teknelerin bostan korkuluğundan farkı yok. Biz ölümü göze alınca hepsini dışarı atarız. Milletin mahvolduğunu görmek zilletindense, yaşadığını göerek ölmek daha Türk’çe olur. Dün Boğazdan gelirken namus sözü verdim İsmet. Tek dağ başı dahi kalsa savaşıcağım. Silâhımı üni-formamı kimseye vermeyeceğim.

Kâzım’ın kızgınlığını gören İsmet ayağa kalkıyor:

– Millete karşı mümkün olanı yapalım; lâkin yapılamayacaktan fayda yoktur. Hele İstanbul’da biraz dolaş, vaziyeti sen de anlarsın.

İsmet’in gitmek üzere olduğunu anlayan Kâzım da yerinden kalkıyor:

– Vaziyet belli, daha fazla anlamaya hacet yok; lâkin İzzet Paşa bizi çağırarakla yanlış yapmış. Mustafa Kemal Paşa burada. Ali İhsan Paşayı da çağırılmışlar. Hepimizin İstanbul’a getirilmesi çok tehlikeli. Hele beni hiç çağırılmamalıydınız. Günün birinde hepimizi toplarlarsa tüm umutlar mahvolur. Yapılacak iş derhâl ordularımızın başına gitmektir. Aman İsmet, ne yap et beni bir kolorduya tayin ettir. Mümkünse Anadolu’daki kendi kolorduma olsun.

İsmet gittikten sonra Kâzım arkasından hüznle bakar. İsmet haksız değildir; fakat ölünceye kadar çarpışmaktan başka çare de yoktur.

...

Kâzım ertesi gün Ahmet İzzet Paşayı evinde ziyaret etti. İzzet Paşa, Kemal Paşanın gelmesinden sonraki olayları, kendisini tekrar sadrazam yaptırmak için verdiği mücadeleyi, uzun uzun anlattı.

Kâzım Karabekir’e göre de her şey geçmişte kalmıştı. Asıl olan bundan sonra ne yapacaklarıydı.

Bir gün önce İsmet’e söylediklerini İzzet Paşaya da tekrarladı:

– Elimizde bir avuç insan kaldı paşa hazretleri. Ya İngilizler hepimizi tutuklarsa? O zaman milletin hâli nice olur?

İzzet Paşanın beti benzi attı. Evet, bu da olabilirdi; üstelik İngilizler bunu yapacak güçteydiler. Bu bir avuç kumandan da tutuklanacak olursa, o zaman ne yaparlardı?

Yaptığı hatayı anlayan İzzet Paşa ağlamaya başladı:

– Eyvah, yoksa bilmeden milletime ve size ihanet mi ettim?

Kâzım onu teselli etti:

– Şimdi teessür faydasız. Keşke tekrar hükûmet olsaydınız. Buna rağmen benim tayinimi geldiğim yere yaptırabilirsiniz, değil mi?

İzzet Paşa kalktı telefona gitti:

– Tabi yaptırabiliriz. Harbiye nezaretine hâlâ bizim arkadaşlarımız hâkim.

“Zabit ve Kumandan ile Hasbîhâl!”

Ordu sadece madden değil, manen de çökmüştü. Maneviyatı çökmüş bir orduyla hiçbir şey yapılamazdı. Oysa ne kadar yenilmiş olursa olsun, kendine güvenen bir ordu, en zor durumda bile ayağa kalkabilir, vatani ve milleti kurtarabilirdi.

Ordunun bu durumunu bilen Kemal, kendince tedbirler düşündü. Kitaplığını karıştırdı. Eline çok sevdiği arkadaşı ve şimdi Hollanda’da askerî ataşe olan Mehmet Nuri’nin yazdığı kitapçık geçti.

Mehmet Nuri’nin yıllar önce yazdığı ve iyi bir subayın nasıl olması gerektiğini anlatan kitapçığın adı *“Zabit ve Kumandan.”*

Kemal bu kitabı 1914’de Sofya’dayken okumuştı. Bu kitaba karşılık olarak eklemeler yapmış; *“Zabit ve Kumandan ile Hasbîhâl.”* adını vermişti; fakat basılmamıştı.

Kemal eklemelerinde subayla kumandanı konuştururken ordu mensuplarına cesaret aşılamaya çalışmıştı.

Otuz iki sayfa olan bu kitaba şimdi Türk subaylarının ihtiyacı vardı. *“Zabit ve Kumandan ile Hasbîhâl.”* isimli kitabını Minber matbaasında bin adet bastırdı ve yedi buçuk kuruşa satışa sundu.

...

Kitabın ilk sayfasında Kemal’in madalyon içinde bir asker fotoğrafının altında; *“Sofya Ataşemiliteri Erkân-ı Harbiye Kaymakamı M. Kemal.”* yazılıdır.

Diğer köşede *“Erkân-ı Harbiye Binbaşısı Mehmet Nuri Beye,”* ibaresi konmuştur.

Yayımlanan kitapçıkta ülkenin içinde bulunduğu askerî ve siyasi durum açıkça görülmektedir. Genç subaylar ordudaki aksaklıkları, hataları, çözüm yollarını bularak üst makamlara sunmaktadır.

Ayrıca kitapta bir subayda olması gereken fedakârlık duygusu, gerektiğinde vatan için ölümü göze alma, emri altındakileri sevk ve idare edebilme, taarruz ruhu, inisiyatif kullanma gibi özellikler bir sohbet havasında verilmiştir.

Mehmet Nuri'nin yazdığı bu görüşlere yaptığı eklerle Kemal de katılmış ve kendi düşüncelerini de çeşitli örneklerle desteklemiştir.

Mehmet Nuri'nin yazdığı Mustafa Kemal Paşanın geliştirdiği bu kitapçık, kısa zamanda tüm subayların elinde dolaşmaya başlamıştır.

“Hırsızların iş birliği!”

Kemal; *“Zabit ve Kumandan ile Hasbihâl.”* kitabıyla ordu mensuplarının moralini düzelterek onlara umut ve cesaret aşılamaya çalışırken emperyalistler de boş durmuyorlardı.

Birinci baş sömürgeci Centilmen İngiliz, ikinci baş sömürgeci Mösyö Fransız ve üçüncü baş sömürgeci Makarnacı İtalyan.

Her üçü de dünyanın en önde gelen emperyalist ve sömürgecileridir. Her üçünün de Osmanlı topraklarında emelleri var.

Sömürecekler...

Sömürecek ve semirecekler.

Zaten karnını doyuramayan Anadolu Türk'ünün elindeki son lokmayı da alacaklar.

İngiliz, Fransız, İtalyan dünyanın değişik ülkelerinden hırsızlıklarını, Anadolu halkının elinden gasp edecekleriyle birleştirip sömürüyle semirmiş kendi halklarına yedirecekler.

Her üç sömürgecinin de Osmanlı topraklarında gözü var.

Bir ceylânı öldürüp yemek üzere olan sırtlanlar gibi!

Bir ceylânın cesedine üşüşmüş akbabalar gibi!

Aslında aralarında kavgaya gerek yok, Anadolu ceylânı hepsine yeter.

Hırsızlar akıllı, hemen bir komisyon kurmak gerek; anlaşılan anlaşma uyuşa uyuşa paylaşmalılar.

Osmanlı idaresine el koymak ve ülkesini paylaşmak amacıyla İngiliz, Fransız ve İtalyanlardan oluşan bir komisyon kurulur.

İngiltere'nin siyasî temsilciliğini Amiral Calthorpe, Fransa'ninkini Amiral Amet, İtalya'nın temsilciliğini de Kont Carlo Sforza yapacak.

Bu yüksek komiserler iki haftada bir toplanacak ve Osmanlı Hükûmeti'yle irtibatı sağlayacak. Yüksek komiserliğin bütün istekleri Osmanlı Hükûmeti'nce kabul edilecek.

Ve ilk istekler...

Bütün basına sansür konacak; öyle her gazete istediğini yazıp çizemeyecek.

Hazırlamış oldukları listedeki Ermeni ve Rumcuklar yüksek makamlarda görev alacak.

Savaş süresince devam eden azınlıklar üzerindeki kısıtlamalar kalkacak.

İttihatçıların kaldırdığı kapitülâsyonlar geri gelecek.

Bir pasaport dairesi kurulacak. Bundan sonra öyle elini kolunu sallayan İstanbul'a giremeyecek hatta çıkamayacak.

...

Türkler, Avrupalıları gözlerinde hep büyüttmüşler.

Medeniyet onlarda, insanlık onlarda; hak, hukuk, adalet onlarda zannetmişler. Tanzimat'tan beri onlara özenmişler, onlar gibi olmaya çalışmışlar.

Mavi Kuş kendi tarihlerini bile bilmeyen Türklerin, Avrupalıların kanlı tarihlerini hiç bilmediğinin farkında. Şayet Türkler emperyalistlerin tarihlerini bilselerdi, onların mağara devrinden beri güce tapmış olduklarını da bilirler ve bu derece hayret etmezlerdi.

Türklerin başına gelenler; vatandaşıyla, gençliğiyle, eğitimcisiyle, sanatçısıyla, siyasetçisiyle, devlet adamıyla, askeriyle; dilini, kültürünü ve tarihini bilmeyen bir milletin başına gelen acı akıbetten başka bir şey değil.

Türkler şimdi yıllardır benzemeye çalıştıkları Avrupalıların, kendilerine reva gördükleri hakaretler karşısında şaşkın ve umutsuzlar.

Umut her şeye rağmen bilgide.

Umut Türk gençliğine dilini ve tarihini öğretmede.

Mavi Kuş bir milletin bütün fertlerine dilini ve tarihini öğretmeyenlere, hele hele kasıtlı öğretmeyenlere yine ağzını bozduktan sonra kızgın bir kanat çırpışıyla Kemal'i bulmak için havalanır.

III. Bölüm

MUTLAKIYETE DÖNÜŞ

1918 Aralık ayı geldiğinde, Anadolu topraklarında, kırk bir bin İngiliz, kırk dokuz bin Fransız ve on yedi bin İtalyan askeri boy gösterdi. Yunanlılar da ağabeylerinin yanındaki şerefli (?) yerlerini aldılar.

Oysa Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanırken İngiliz Amir al Calthorpe istavroz çıkararak yemin etmişti;

“Bir İngiliz centilmeni olarak sizi şerefimle (!) temin ediyorum; dinî bütün bir Hristiyan olarak da Hz. İsa, Hz. Meryem ve Rûhülkudûs adına yemin ediyorum ki Yunanlılar hiçbir şekilde Türk topraklarına çıkmayacaktır.”

Amiral Calthorpe’un şahsında, İngilizlerin, Fransızların, İtalyanların şerefleri ayaklar altına alındı. Hz. İsa ve Hz. Meryem onlardan utandı, yüce Tanrı karşısında yüzleri kızardı.

“Türk topraklarına Yunan askeri girmeyecek, bir Yunan gemisi dahi Boğazdan geçmeyecek; geçecek olursa gece ve ışıklarını söndürerek geçecek.” diye şeref sözü veren İngiliz amiral, şimdi Haliç önlerinde Yunan zırhlısı Averof’ta şampanya patlatmaktadır.

“Şerefe!”

“İyi ki battık!”

Averof’ta şerefe kadeh kaldırılırken Türk İstanbul kan ağlıyor.

Türk İstanbul; Beşiktaş, Haliç, Kasımpaşa, Eyüp Sultan. Oradan İstanbul’un yedi tepesi, yedi tepedeki mermer taşlar, kubbeler, minareler ve Üsküdar, Beylerbeyi, Kandilli, Beykoz...

Asırlardır devam eden savaşların ardından, son on yılın çileleri Türk İstanbul’u yiyip bitirmiş.

Savaşa gidenlerin çoğu cephede kalmış, dönebilenler işsiz, aç, perişan.

Gençler kocamadan yaşlanmışlar, kızlar muratlarına ermeden saçlarını ağartmışlar.

Sandıklar, ambarlar boşalmış.

Analar, babalar çökmüş.

Aç insanlar, dullar, sakat yahut terhis edilmiş askerler sokaklarda dileniyor. Yedek subayların elbiseleri lime lime.

Birlikleri lâğvolmuş subaylar, nerede ne yapacaklarını bilmiyor.

Türk İstanbul'da karayel esiyor; ümitsizlik, hayal kırıklığı, kin ve inilti dolu bir karayel.

Buna karşılık; Şişli, Beyoğlu gibi semtlerde, işgali kutlayan azınlıkların, Ermeni ve Rumların arasında; harp zenginleri, sarayın köle ruhlu insanları günlerini gün ediyor.

...

Kara kış, İstanbul'un üstüne karabasan gibi çökmüş.

Sokakta nadir görülebilen Türklerin sırtlarında paltoları yok, ayakkabı niyetineyse çarık giyiyorlar. Anadolu'da o da bulunmuyor.

Odun kömür yok; insanlar ancak birbirlerine sokularak kalın yorganların altında ısınmaya çalışıyorlar.

Kilerlerde un, bulgur tükenmiş. Gıdasızlıktan yanaklar çökmüş, gözler dışarı fırlamış. Hasta olanın vay hâline, doktor yok, ilâç yok.

Vapurlar trenler, kömür yokluğundan çalışmıyor. İnsanların varsa işleri, yaya gidip gelmek mecburiyetindeler.

Bütün ekonomik hayat, bütün iç ve dış ticaret sömürgecilerin elinde ve denetiminde.

Ermeni, Rum veya Yahudilerin elindeki banka ve imtiyazlı şirketlerin kadrolarındaki üç-beş Türk de dışarıya atılmış.

Su, ışık, gaz, her türlü ulaştırma, telefon, rıhtımlar ve limanlar, fenerler hepsi yabancılara satılıyor.

Yüksek gelirli kamu mallarından başka; konaklar, yalılar, evler, arsalar, tarlalar, bahçeler yabancılara peşkeş çekiliyor.

Hükûmet bu satışları yabancı sermayenin Osmanlı ekonomisine katkısı olarak gösteriyor.

Başta gazeteler olmak üzere tüm iletişim araçlarına emperyalist sermaye el koymuş.

Basın organları sadece hükûmetin ve emperyalizmin uşaklığını yapıyor. Gazeteler, dergiler boy boy magazin fotoğrafları basıyor, sütun sütun; "*Kimin eli kimin cebinde.*" haberler yazıyor.

Okunacak tek ciddî yazı konusu İttihatçı düşmanlığı.

İngiliz, Fransız, İtalyan, Vatikan, Patrikhane, Yunan yemliklerinden beslenen gazeteci ve yazarlar, İttihatçı düşmanlığı adı altında Türk düşmanlığı yapıyor.

Hürriyet ve İtilâfçı gazeteler bir âlem; *“Avrupalı devletlerin adaletine sığınmaktan başka çaremiz yoktur. Eğer onlara günahlarımızı affettirmek istiyorsak darağaçlarını İttihatçılarla donatmağa bakmalıyız.”* diyerek sayfalar dolusu yazılar yazıyorlar.

Bir kısım gazeteciye neredeyse göbek atacak. Sık sık; *“İşte battık!”* diyorlar. *“İşte battık!”* derken *“İyi ki battık!”* der gibiler.

Bir gazetenin küçük bir sütununda; *“Fakat bu Avrupalılar, yani antlaşma böyle değildi, yapılanlar fazla bir zulüm değil mi?”* türünden yazılar yazılmaya görsün, bütün kılıçlar çekiliyor ve *“Hâlâ mı o kafa!”* diyerek ya kakhaha atılıyor ya da yazanın üzerine bütün kinler kusuluyor.

Azınlık mahallelerinde şenlik, Türk mahallelerinde matem varken; gazeteciler birbirlerinin boğazına sarılmış sövüşüp duruyor.

İstanbul gazetecileri ülkenin feci durumu üzerine kalem oynatmaları gerekirken; Ermeni tehcirinde görev yapanların peşine düşüyorlar.

Bir kısım gazeteciye; *“Keşke bizi parçalamasalar. Keşke Mısır gibi olsak. Bizi bir bütün olarak tutsalar.”* diye hayıflanıyor.

Millî gurur ayaklar altında, haysiyet yerlerde sürünüyor. Gaflet, dalâlet sınırları çoktan aşılmış.

Hainlerin katmerlileri hükûmetin içinde, basının kadrolarında. Kuklaların ipleri Londra’da, Paris’te, Roma’da, Washington’da.

“Altın ağızlı papaz!”

Osmanlı tebaası Ermeni ve Rumlar, arkalarını emperyalizmin İngilizce, Fransız ve İtalyanca konuşanlarına dayamışlar.

Rumlar, Etniki Eteryâ ve Mavri Mira cemiyetleriyle yıllardır yaptıkları gizli propagandalarını artık gizlemek ihtiyacı duymuyorlar.

Ege ve Karadeniz Bölgesinde Rum çeteler, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Ermeni çeteler dişlerine kadar silâhlendirilmiş, yol kesip baş alıyorlar.

Her öldürdükleri Türk’ten sonra Avrupa’ya dönüp bağıryorlar; *“Türkler bizi katlediyor!”*

Ve bu sesi alan patrikhane de bağıyor; “*Türkler Ermeni ve Rumları katlediyor!*”

Mağara devrinden beri güce tapan Piyer Lermi’in torunları, to-nunu ve zamanını kendileri ayarladıkları sesle birlikte tekrar tekrar harekete geçiyorlar.

Avrupa emperyalizminin, harfleri kanlı, dizgisi kanlı, mizanpajı kanlı gazeteleri koca koca manşetler atıyorlar; “*Cani Türkler Ermeni ve Rumları katlediyor!*”

Ve pompalıyorlar;

“*Cani Türkler!*

Türkler, Ermenileri kestiler ve kesmeye devam ediyorlar!

Türkler, Rumları kestiler ve kesmeye devam ediyorlar!”

Emperyalizmde ar hayâ yok.

Aynı yaygarayı Osmanlı topraklarında bile yapabiliyorlar.

İzmir’de iki mütevazı Türk gazetesine karşılık beş ayrı dilde yayın yapan on yedi Rum gazetesi var.

On yedi gazete hem yerli Rumları, hem Avrupa basınına Türkler aleyhinde dolduruyor.

Sisam, Sakız, Midilli adaları, silâhlı Rum çeteleriyle dolu. Mondros’tan sonra bu çeteler İzmir Kilisesi’nin emrine veriliyor.

Çeteler Türk öldürürken Haçlı basın; “*Türkler katliam yapıyor!*” diye manşet atıyor.

Yunan adalar Valisi Zafiropulus, 24 Kasım’da İzmir’e gelmiş. Karşılama müthiş; İzmir Rumları coşmuş.

Hemen her gün İzmir’e, Yunan veya İngiliz, ya da Fransız, birileri gelip gidiyor.

Gelenler ve gidenler, papazlar tarafından ve Yunan bayraklarıyla karşılanıp uğurlanıyor.

En son gelen Osmanlı uyruklu bir papaz; Metropolit Hrisostomos.

Hrisostomos, Ege Bölgesi Ortodokslarının dinî lideri. Daha önce Vali Rahmi Bey tarafından bölücü faaliyetlerinden dolayı sınır dışı edilmiş. İşte şimdi tekrar dönmüş.

Hrisostomos; “*Altın ağızlı.*” demekmiş.

Bu altın ağızlı (!) papaz, bir domuz kasabının oğlu. Heybeliada Rum Papaz Okulundan sonra Atina'da öğrenim ve eğitim görerek gizli amaçlarla İzmir'e gönderilmiş. En baş görevi, yerli Rumları Türkler aleyhine teşkilâtlandırmak. İstanbul Patrikhanesi ve İzmir Aya Fotini Kilisesi'nin altında bir odada kurulmuş gizli bir telsizle Atina'yla konuşuyor. Her gün başka bir kilisedeki ayinde. Sözüm ona altın ağızıyla, Türk'e teneke teneke kin kusuyor.

Emperyalistlerin ordularının İstanbul'a gelişleriyle başlayan İzmir'deki Ermeni-Rum istek ve taşkınlıkları da alabildiğine artmış.

Ermeni ve Rum gazeteler bin bir türlü hakaret ve suçlama dozlarını artırdıkça artırıyorlar.

Bütün amaçlar tahrik.

Türkler, içlerindeki hırsı, fırtınayı dışarı vuramadan sirkte sahnelenen kara komediyi sessizce izliyor.

İngiliz'in her demeci, Ermeni'nin, Rum'un her taşkınlığı, her tu-tuklanan Türk, her işkence gören genç, her tecavüze uğrayan kadın, kız, her dövülen çocuk, Türk'ün sabır taşını bir sabun gibi eritiyor.

Emperyalistlerin niyetleri belli. Türkleri isyan ettirip bulunduk-ları yerlerde karışıklıklar çıkarttırmak. Sonra da bunu bahane ede-rek karışıklık çıkan her yeri, ünlü yedinci maddeye dayanarak işgal etmek.

“Fahrî yaverime selâm-ı şâhânemi ilet!”

İstanbul'u işgal eden üç sömürgeci, Osmanlı Devleti'ni parçala-yarak yok etmek için her gün şeytanı kışkırtan senaryolar yazar-ken, parçalamak istedikleri devletin başı, bütün umutlarını emper-yalizmin İngilizce konuşanına bağlamış.

Umutlar!

Vahdettin'in umutlarına giden bütün yolların başında Mustafa Kemal Paşa var.

Ve hatta bu umutların içine hiçbir vebali günahı olmadığı hâlde dillere destan güzel, Sabiha Sultan da karışmış.

Padişah Vahdettin'in güzel kızı Sabiha Sultan.

Aslında Vahdettin, Sabiha Sultanı, Mustafa Kemal Paşayla ev-lendirmeye Almanya seyahatinin dönüşünde niyetlenmiş; fakat o günlerde henüz veliahttır, işe padişah karışır. Şimdi padişah kendisi

olduğu hâlde aşması gereken sorunlar var. Herkesin bildiği söylen-tiye göre Sabiha Sultanla Şehzade Ömer Faruk Efendi arasında bir gönül macerası yaşanıyor; fakat Vahdettin'in elinde; *"Hanedan mensupları arasında bu kadar yakın bir evlilik olmadı ve ola-maz..."* gibi bir koz var.

Vahdettin de bilir ki padişahlık nasıl bir ateşten gömlekse bu ateşten gömlek, tüm aile fertlerini de zaman zaman yakabilir.

Gerçi Vahdettin, kızının güzel olduğu kadar anlayışlı olduğunu da bilir. Her hâlde Sabiha Sultan, babasının; *"Bu arslan yürekli namağlûp kumandana ihtiyacı olduğunu,"* görecektir ve kendisini anlayışla karşılayacaktır.

Saltanatı ve hilâfeti sağlama almak için Mustafa Kemal Paşaya ihtiyacı vardır.

Ve kararını verir Vahdettin. Özel işlerinde kullandığı Yaver İb-rahim'i, Mustafa Kemal Paşaya gönderir;

"Fahrî yaverime selâm-ı şâhânemi iletessin. Benim kendisini damat edinmek niyetinde olduğumu söyleyesin, başka bir şey deme-yessin."

***"Harbiye nazırlığınız hayırlı uğurlu olsun
Mustafa Kemal Paşa Hazretleri!"***

Kemal, Pera Palas'ın 101 numaralı dairesinin balkonunda, bir elinde sigarası diğer elinde şekerli kahvesiyle Haliç'e bakıyordu.

Otele, odasında kalan birkaç parça eşyasını ve özellikle kitapla-rını almak için gelmişti.

Bu arada otel resepsiyonundan Cevat Abbas telefon etti; *"Sa-raydan bir ziyaretçiniz var paşam."*

Ziyaretçinin saraydan olduğunu duyan Kemal heyecanlandı. Pa-dişahla son görüşmeleri hiç de iyi geçmemişti. Kemal, ülkenin içinde bulunduğu durumu Vahdettin'e anlatabilmek için selâmlığa gitmiş; fakat padişah onu hiç konuşturmadan; *"Ordudan kendisine bir zarar gelip gelmeyeceğini,"* öğrenmek istemişti.

Bu gelen her kimse mutlaka padişahıtan önemli bir haber getir-miş olmalıydı.

Önemli bir haber?

Fansaların evine taşındığını ancak çok yakın dostları biliyordu; herkes kendisinin Pera Palas'ta kaldığını zannediyordu.

Dolayısıyla padişah da bu önemli haberi Pera Palas'a yollamıştı. Ne iyi etmişti de gelmişti bugün.

Bugün ne hayırlı bir gündü.

İşte sonunda Padişah Vahdettin hatasını anlamış ve “*Gel arslan yeledi paşam, harbiye nazırı ol.*” diye haber göndermiş olmalıydı. Ya da ne demek harbiye nazırlığı; “*Hükûmeti de sen kur, harbiye nazırlığı da uhdende kalsın.*” diyecekti.

Bunları düşünen Kemal'i ateş basmıştı.

Telefonun ucundaki Cevat Abbas'a; “*Orada ne dikilip duruyor-sun çocuğum, al getir misafirimizi.*” diye bağırdı.

...

Saraydan gelen misafir, Vahdettin'in yakın adamı Yaver İbrahim'di.

Yaver İbrahim 101 numaralı daireye girdiğinde Kemal onu ayakta karşıladı. Kısa bir hoş beşten sonra salonun Haliç'e bakan penceresinin önündeki geniş koltuğa buyur etti.

Yaver İbrahim hiç acele etmeden paşanın gösterdiği yere oturdu. Gelen kahveler ağır ağır yudumlanırken Yaver İbrahim'in pek keyifli olduğu Kemal'in gözünden kaçmadı.

Kemal; “*Demek padişahımız acele ediyorlar. Harbiye nazırlığı haberini bir an evvel ulaştırmak istemişler.*” diye kafasından geçiren Yaver İbrahim keyifle kahvesini yudumluyordu.

Fakat bu yaverin hiç de konuşmaya niyeti yoktu; “*Konuşsana be adam, harbiye nazırlığınız hayırlı uğurlu olsun Mustafa Kemal Paşa Hazretleri.*” desene.

Yok işte, demiyor adam.

Yaver İbrahim, her kahve yudumundan sonra, diliyle damağını defalarca şapırdatıyor, kocaman bir “*Oooh*” çekerek sırtıyor; “*Zi-yade olsun paşa hazretleri, kahve pek nefis olmuş.*” diyerek Kemal'i çıldırtıyordu.

Bir süre havadan sudan bahsettikten sonra Yaver İbrahim sonunda sadede gelme emareleri gösterdi.

Çok özel ve önemli bir şey söyleyecek insanın tavrıyla söze başladı:

– Zât-ı âlînize çok mahrem ve de mühim bir haber getirdim paşa hazretleri.

Oh nihayet!

İşte Yaver İbrahim baklayı ağzından çıkarmak üzereydi.

Kemal, yaverin bir an önce konuşması için; “*Buyurunuz yaver beyefendi.*” diyerek pür dikkat bir dinleme vaziyeti aldı.

Yaver İbrahim, efendisi Vahdettin’in ne kadar iyi, ne kadar büyük bir padişah ve ne kadar kıymetli bir insan olduğunu izah eden bir girizgâhtan sonra, konuyu Osmanlı aile efradına getirdi.

Meğer Vahdettin’in iki de kızı varmış. Kızları da Yaver İbrahim’in; “*Dünya âhîret kardeşi evlâtları,*” olsunlarmış ki pek de güzellermiş.

Kemal, sabırla harbiye nazırlığı müjdesini beklerken Yaver İbrahim aklınca en büyük müjdeyi verdi:

– Gözünüz aydın Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, başınıza devlet kuşu kondu.

Kemal; “*Ne diyor bu adam. Harbiye nazırlığı haberi böyle mi verilir?*” diye düşünüyordu ki Yaver İbrahim bir kova soğuk suyu onun tepesinden boşalttı:

– Padişah Vahdettin Hazretleri Efendimiz, kızı Sabiha Sultan Hanımefendiyi sizinle evlendirmek niyetindedir. Vazifem, keyfiyeti zât-ı âlînize arzdır efendim.

Kemal’in önce nutku durdu. Nutku durunca ağzı açık, donmuş kalakaldı. Daha sonra akli yeniden başına geldi. Ne diyordu bu adam? “*Sabiha Sultan? Evlendirmek? Keyfiyet?*” her hâlde rüyada olmalıydı.

Şaşkınlıkla Yaver İbrahim’e sordu:

– Affedersiniz beyefendi. Pek anlayamadım, tekrar lütfeder misiniz?

Yaver İbrahim anlayışlı adamdı. Elbette böyle bir teklif karşısında Kemal Paşa bile şaşırıacaktı.

Yaver İbrahim biraz önce söylediklerini zevkle tekrarladı:

– Padişah Vahdettin Hazretleri Efendimiz, kızı Sabiha Sultanı sizinle evlendirmek niyetindeler efendim.

Kemal’in şaşkınlığının sınırı yok. Buna rağmen Yaver İbrahim yine anlayışlı, başına devlet kuşu konan adam elbette şaşırarak.

Kahvesinden bir yudum daha alarak konuştu:

– Taaccüp etmekte haklısınız paşa hazretleri. Padişahımız efendimiz vaziyeti böylece bilmenizi istediler. Bundan böyle yapacaklarınızı siz daha iyi bilirsiniz.

Yaver İbrahim tam kapıdan çıkarken resmiyeti bırakıp Kemal'in omzuna vurdu:

– Müjdelik isterim paşa hazretleri, öyle sıradan bir hediyeyi de kabul etmem ona göre.

Yılışık yaver, Kemal'i kapının önünde donmuş bir vaziyette bırakarak çekti gitti.

Kemal, yaverin açık bıraktığı kapıyı bile örtmeyi akıl edemedi koltuğa yığıldı kaldı.

“Karabasan sansür!”

Kemal, Pera'nın 101 numaralı dairesinde saatlerce kendisine gelemeyi; fakat toparlanmalıydı.

Padişahı da Sabiha Sultanı da beyninin içinden kovdu ve bütün mesaisini Minber'e vermeye başladı.

Minberle birlikte birkaç gazete gündemi oluşturmaya çalışıyordu.

Mustafa Kemal Paşayı sık sık manşete taşıyan Minber, birinci sayfasını onun fotoğraflarıyla süslüyordu.

Bir gün kocaman bir fotoğrafının altına; *“Ordumuzun en büyük kumandanlarından Mustafa Kemal Paşa.”* diye yazıyor.

Ertesi günse; *“Her hâlde istikbâl-i vatan Mustafa Kemal Paşadan büyük hizmetler beklemekte haklıdır.”* diye manşet atıyor.

Başka bir gün; *“İtiraf edelim ki vatanın benzerini yetiştirmekte cömertlik göstermediği birkaç kural dışı zekâdan biri, hatta birincisi; Minber, Zaman ve Vakit gazetelerinde demeçleri yayımlanan Mustafa Kemal Paşadır. Milletın ve memleketin en çok yararlı evlâdından olduğu hâlde en az takdir edilen yine odur...”*

Minber ve onun çizgisindeki birkaç gazete yayımlarıyla bir yandan Tevfik Paşayı ve hükûmetini yıpratırken bir yandan da Mustafa Kemal Paşanın üstün özelliklerini öne çıkarıyorlardı.

Bu yapılırken Mustafa Kemal Paşaya bir görev verildiği takdirde onun İngilizlerle ters düşmeyeceği de ima ediliyordu.

Kemal'i ilgi ve dikkatle izleyen İngilizler; "*İşte bu çok iyi.*" değerlendirmesini yaptılar.

Gazetelerde Kemal'in demeçlerini okuyan Vahdettin, onun Tevfik Paşaya karşı olmasını hoş görmemişti; fakat İngilizlerle ilgili demeçlerini pek beğenmişti ve "*Arslan yeleli paşam, namağlûp kumandanım.*" diye onunla gurur duymuştu.

...

Gerek Minber'in gerekse diğer gazetelerin diledikleri gibi yazı, fotoğraf ve manşet atmaları 2 Aralıkta son buldu.

Emperyalistler daha önce aldıkları sansür kararını acımasızca uygulamaya başladılar.

Sansür, basının üzerine bir karabasan gibi indi.

Padişahla birlikte sömürgeciler hakkında saygı dışı yazılar.

Toplumda heyecan uyandıracak yazılar.

Çeşitli halklar arasında ilişkileri bozacak yayımlar.

Hükûmet yönetimi hakkında yazılar.

Sömürgecilerin askerî harekâtları hakkında haberler.

Sömürgecileri tahrik eden haberler.

Hükûmetin uygulamalarına dair devletin aleyhine yazılar.

En önemlisi de emperyalist ordularının Anadolu'daki işgallerinden söz edilmeyecekti.

Belliydi ki padişah ve sömürgeciler sansürün şartlarını birlikte hazırlamışlardı.

Sömürgeciler aleyhlerindeki bütün haber yazı ve yorumlar yasaklanırken, padişah da ülkede zaten kokusu olan demokrasinin bütün unsurlarını yavaş yavaş yok edip mutlakiyet yolunda ilerliyordu.

Sansür bildirisinin ertesi günü Minber bir başyazısında; "*Sansürün yabancıların zoruyla konduğunu,*" yazdı; fakat ertesi gün bu yazı tezkizip ettirildi.

Bu tezkize Kemal kızarak müdahale etti. Tevfik Paşaya hitaben Minber'de; "*Paşam sansür senin harcın değil, başkalarının emriyledir.*" diye bir manşet attırdı; fakat sansür bu yazıyı da engelledi.

Ve diğer gazetelerde de pek çok yazı, sansür engeline takıldı.

Sansür uygulamasına Meclis-i Mebusan'da da Ayan Meclisi'nde de karşı çıkıldı.

Ali Fethi'nin partisinden Hüseyin Kadri; "*Sansürün, anayasanın on ikinci maddesine aykırı olduğunu,*" söyledikten sonra, iptali için önerge verdi; fakat bu önerge, hâlâ padişahla takışmaktan çekinen İttihatçıların oylarıyla reddedildi.

Âyan Meclisi'ndeysen Nuri Bey aynı şekilde bir önerge verdi.

Bu önergeyi sahibinin sesiyle Damat Ferit cevapladı; "*Efendiler! Savaş boyunca uygulanan sansüre niçin itiraz etmemiştiniz?*"

İttihatçı mebuslar sustu kaldı.

"Minber iflâsa doğru gidiyor!"

Bir gazetenin tiryakisi olan okur, o gazeteyi her gün okumadan yapamaz. Kemal tüm gazetelerin tiryakisi.

Tabi asıl tiryakiliği Minber'e. Her sabah satır satır ne yazıldığını bildiği, tashihini yaptığı Minber'i eline aldığı anda, ilk kez okuyormuşçasına heyecanlanır. Okurken bir elinden kahve fincanı, diğerinden sigara düşmez. Kemal, tümünden zarar ettiği incir ticaretinden sonra bu gazetecilik işini pek sevmiştir.

Buna rağmen küçük eksiklikler yok değildir.

Gazete müşterisi nedir ve kimdir?

Bir gazeteyi alanlardan kaçta kaç ciddî yazılar okur?

Kaçta kaç meraklı havadisler ve tefrikalar peşindedir.

Kemal'in de, Ali Fethi'nin de, imtiyaz sahibi Dr. Rasim Ferit'in de bunlardan haberi yoktur.

Kemal, Minber'i evinde okur. Her satırı okuduğunda heyecanlanır. Her heyecanlandığında, sokaktaki tüm insanların elinde, cebinde, çantasında Minber görmek umuduyla sokağa fırlar.

İlk günler sokaktaki vatandaşın ne elinde, ne cebinde, ne çantasında Minber göremez. Dahası Minber'i ne gazete satıcılarının dilinde duyar, ne de bayilerin tablasında görür.

Tramvayda, vapurda eli Minberli bir okuyucuya rastlamak da ona nasip olmamıştır.

Gazete nedir?

Gazeteci kimdir?

Bunların hiçbirisinden Kemal'in haberi yoktur. O zannetmiştir ki Ali Fethi'den daha kafalı bir başyazar, kendisinden daha iyi bir polemik ustası yoktur. Gazeteyi kurarken yaptıkları hesaplara göre

Minber, satış rekorları kıracak, ortalıktaki bütün gazeteleri silip süpürecektir; fakat bunlardan hiçbirisi olmaz.

Bir gün Dr. Rasim Ferit, kasanın kurduğunu, kâğıt alacak para kalmadığını haber verir. Minber, bütün kumandanlık hayatındaki üç-beş kuruşluk birikmişini alıp götürmektedir. Böyle giderse gazete teknesi, incir teknesi kadar da dayanmayacaktır.

“Bu adam niçin hiç gülmez!”

Kemal, Minber’e kâğıt parası bulmak için uğraşırken Vahdetin’in senaryosunun ikinci kahramanı Sabiha Sultan, Mustafa Kemal Paşanın kendisini de, babasını da beyninden kovduğundan habersiz kararlar bağlamıştı.

Ne olacaktı şimdi?

O, Şehzade Ömer Faruk Efendiyi seviyordu.

Yakışıklı Ömer Faruk Efendiyi.

Ömer Faruk Efendiyle mektuplaştığını öğrenen padişah babasının; *“Akraba Osmanogullarının birbirleriyle evlenmeleri münasip değildir.”* diye haber göndermesinin sebebi şimdi anlaşılmıştı.

Dışarıda onun yerinde olmak isteyen binlerce genç kız vardı; fakat o genç kızlar bilmiyorlardı ki bir padişah kızı olmanın bedeli ağırdı. İran Şahı Ahmet Kaçar’ın evlenme teklifinden kurtulmak zor olmamıştı. Diğer taliplerin pek çoğuna da babası kendisine sormadan *“Hayır.”* demişti; fakat bu sefer iş başkaydı. Bu Mustafa Kemal Paşayla izdivaç meselesi, babasının bir hesabı üzerine çıkmış olmalıydı.

Babasının kafasındaki plânları çözmeye uğraşmadı Sabiha Sultan. Babasının hesaplarını bozmaya gücü yetmezdi. Aşkını kalbine gömmekten başka çare yoktu.

Padişah babası, Mustafa Kemal Paşayla evlenmesini irade ettiğine göre yapacak bir şey yoktu. Şehzade Ömer Faruk Efendinin aşk mektuplarına karşılık vermemeye başladı.

Bu arada bütün gününü, eline tutuşturulan Mustafa Kemal Paşanın fotoğraflarını incelemekle geçiriyordu. Ayrıca dadısı ona Çanakkale Kahramanı Mustafa Kemal Paşayı anlatıyor, öve öve yere göğe sığdıramıyordu.

Sadece dadısı mı?

Onunla ayaküstü beş dakika görüşme fırsatını bulan herkes; Mustafa Kemal Paşanın yakışıklılığından, kahramanlığından, tüm İstanbul sosyetesı kadınlarının onun peşinde olduklarından bahsediyorlardı.

En son kendisiyle babası konuşmuştu.

Fakat ne konuşma!

Babası uzun süre Mustafa Kemal Paşayı övmüş ve sonunda; *“Mustafa Kemal Paşayla izdivacınızda, hem senin, hem benim, hem de devletimizin menfaatleri vardır kızım. Düğüne hazırlan.”* diyerek iradesini bildirmiş ve çekip gitmişti.

Mustafa Kemal Paşa hakkındaki bunca övgü, padişah babasının iradesine hiçbir şekilde karşı gelemeyecek olması ve üzerine de Mustafa Kemal Paşanın yakışıklılığı eklenince; Sabiha Sultan bu izdivaca boyun eğdi.

Ve Kemal’in kendisine verilen diğer fotoğraflarını eğilmiş boynuyla inceledi. Evet yakışıklı adamdı Mustafa Kemal Paşa, zayıf yüzündeki çıkık elmacık kemikleri onu çok cazibeli gösteriyordu. Çatık kalın kaşları arasındaki mavi olduğunu duyduğu gözleri etkileyiciydi. Zaten onun adı *“Sarı Paşaydı.”*

Saray dışında sarı paşaya âşık yüzlerce genç kız olmalıydı. Saray içinde saraylı kadınlar onun için *“Sarı Gül.”* diyorlardı. Dadısı bir zamanlar sarı gül için yanıp tutuşan saraylı kadınları anlatırdı. Bu izdivaç meselesi çıktıktan sonra dadı bunları anlatmaktan vazgeçmişti.

Doğrusu Mustafa Kemal Paşanın fotoğrafı, Sabiha Sultan üzerinde ürkütücü bir etki de bırakmıştı.

Fotoğraftaki adam, yakışıklı ve masum görünüşüne rağmen fena bakıyordu. Padişah kızı da olsa Mustafa Kemal Paşanın bakışlarını dizginlemesi çok zor olacaktı. Zor veya kolay, bunu zaman gösterecekti.

Mustafa Kemal Paşanın başka bir fotoğrafını uzun uzun inceledikten sonra dadısına şikâyet etmekten kendini alamadı:

– Dadı, anladık yakışıklı adam; lâkin bu adam neden hiç gülmez?

Dadısı diyecek söz bulamadı. Gerçekten de bu adam niçin hiç gülmüyordu?

Dadısından cevap alamayan Sabiha Sultan, yatağına uzanırken elini çenesine attı ve fotoğraflardaki gülmeyen adamın gözlerine daldı gitti.

**“‘Geçsin.’ dediklerimiz geçecek
‘Geçmesin.’ dediklerimiz geçmeyecek!”**

Pera Caddesi.

İki yanı dörder beşer katlı güzel binalarla süslü Galatasaray’dan Taksim’e kadar uzanan cadde.

Pera, her zamankinin aksine bugün çok sakin.

Kara kış, tüm İstanbul sokaklarına hâkim. Yağan toz şeklindeki kar, artık durmuş ve sonra bir rüzgâr başlamış.

Rüzgâr bir sokakta batıdan eserken diğer sokakta kuzeyden esiyor. Ters yel, önce çatılardaki karı aşağı indiriyor, sonra yerdekini sokak sokak gezdirdikten sonra kuytu bir köşeye itiyor. Başka bir ters rüzgâr, bir uğuldayış da bu köşedeki kar yığınlarını önüne kapıp Tepebaşı’nın tepesinden Haliç’e doğru üflüyor.

Vuuuuvvv!

Açlık, korku, üzüntü ve hepsinin üzerine soğuk.

Yıllardır sıcak bir çorba içmemiş aileler, kömür yanan soba görmemiş çocuklar.

...

Kemal, Hava Sokağı’ndaki Fansalar’ın apartmanından rüzgârın ve karın hâkim olduğu sokağa bakıyor.

Senegalli askerlerin, entarili İskoçyalıların, başı sarıklı, sakallı Hintlilerin cirit attığı ve Türkçe dışında pek çok dilin konuşulduğu İstanbul, artık ona yabancı geliyor. Burası onun için artık her köşe başının tehlikelerle dolu olduğu bir kent. Bu tehlikelerden korunmak için tedbirli olmak gerek. Bu kentte her an her şey insanın başına gelebilir.

Kafasından türlü düşünceler geçen Kemal, rüzgârın uğuldadığı karanlık sokaktan gözlerini bir an bile ayırmamaktadır. Beklediği biri vardır.

Bu beklediği biri Teşkilât-ı Mahsusanın en kara gözlü adamlarından Yenibahçeli Şükrü’dür.

Maltepe Atış Okulu eski kumandanı Yenibahçeli Şükrü, gözü kara bir İttihatçı. Yenibahçeli’nin emrinde Enver’in hücum taburları var.

Hücum taburları; *“Enver’in, gerekirse Talât’ın başını ezmek için kullanmayı düşündüğü, vurucu tim.”*

Hücum taburlarındaki attığını vuran silâhşorlar on kişi mi, bin kişi mi, on bin kişi mi kimse bilmiyor.

Yenibahçeli Şükrü, Tevfik Paşa Hükûmeti'ne güvenoyu verilmemesi için çok çalışmış; fakat arkadaşlarına dinletememiş. Kaç zamandır hükûmetin uygulamalarını dişlerini gıcırdatarak izliyor.

Kemal Paşayla eskiye dayanan bir samimiyetleri yok; fakat Enver'in kaçışına kızan, İstanbul'dakilerin yaptıklarını uygun görmeyen İttihatçıların ve Teşkilât'ı Mahsusacıların yolları yavaş yavaş Kemal'in evine doğru çıkar olmuş.

Kemal hiçbirini kırmıyor, hiçbir zaman İttihat ve Terakkinin hatalarından bahsetmiyor, hiçbir zaman; *"Enver niçin kaçtı?"* diye sormuyor, sorgulamıyor.

Onun asıl derdi ve sorusu; *"Geçmiş geçmişte kalmıştır, hatasıyla doğrusuyla. Şimdi ne yapmak lâzım?"*

...

Kar tanecikleri, rüzgârın gücünü arkalarına alarak İstanbul sokaklarında terör estiriyor.

Pencereden sık sık sokağa bakan Kemal'in gözü arada bir saati ne takılıyor.

Yenibahçeli gecikmiş.

Kemal, İstanbul'daki İttihatçı liderlerin kendisinden çekindiklerini hatta sevmediklerini biliyor; bu yüzden Yenibahçeli Şükrü'nün kendisini ziyaretinin engellenmiş olabileceğini düşünüyor.

Doğru düşünmüştür; fakat İttihatçılardan hiçbirisi, gözü kara Yenibahçeli'ye; *"Kemal Paşaya gitme."* diyememiştir.

Köşeden, boynundaki uzun atkıyı rüzgârın savurduğu bir adam görünür. Kafası, boynu, gözleri dahi epeyce uzun atkısıyla kat kat sarılmış bu adam Yenibahçeli Şükrü'dür.

Yenibahçeli, fırtına içinde yürürken kafasının içinde yüzlerce soru vardır. Alçak bir mütareke; fakat ondan daha alçak bir uygulama ve bu uygulamaya ses çıkarmak bir yana, çanak tutan saray ve hükûmet.

Yenibahçeli kafasında bu düşüncelerle Fansaların evine yaklaşmışken çareyi de bulmuş; *"Yarıp çıkmak!"*

Kemal misafirinin zili çalmasını beklemeden kapıyı açıyor.

Kapı açılır açılmaz Yenibahçeli, bir selâm çakarken gürlüyor:

– Emir buyurunuz paşam, emir buyurunuz yarıp çıkalım.

Kemal gülümsüyor, kucaklaşıyorlar:

– Yarıp çıkarız Şükrü Bey; hele bir içeri geç, ısın.

Yarıp çıkmak?

Yarıp çıkmak bir İttihatçı tabiridir; “*Sonu ne olursa olsun, vurup kıralım. Ya kurtuluruz, ya ölürüz.*” anlamında kullanılır.

Yenibahçeli, sobanın karşısında ısınmaya çalışırken Kemal’in doldurduğu çayı yudumluyor.

O gün yaver ve emir eri fırtınadan gelememişler. Kemal, Yenibahçeli’yi ısıtmak için on beş dakika ona hizmet etmiş; fakat Yenibahçeli, koca Mustafa Kemal Paşanın bu hizmetinden hem mahcup hem de memnun.

Kemal Paşanın her çay doldurduğu, her çaya şeker atışı, her şeker atılmış bardağı kaşıkla karıştırması Yenibahçeli’nin gönül tellerini birer birer yoklamış.

Vay be!

Vay be bu nasıl dünyadır?

Vay be bu nasıl insanlıktır?

Vay be aklına şaşayım senin Yenibahçeli.

Ulan memleket millet hayrı demesen Mustafa Kemal Paşanın kapısını bile çalmazdın.

Ulan Şükrü sen adam olamazsın. Bu Kemal Paşa için deli dediler, hırçın dediler, huysuz dediler, kibirli dediler, hırslı dediler, amaçları var dediler.

Dediler de ne ettiler; memleketin içine pisleyip gittiler.

Ulan Yenibahçeli sen adam olamazsın.

Elin aklıyla yola çıkan yolda kalır hay beceriksiz İttihatçı. Sana ne başkalarının dediğinden.

Bir gün olsun Kemal Paşayı dinledin mi?

Bir gün olsun; “*Sana böyle böyle diyorlar arkadaş, sen ne diyorsun?*” diye sordun mu?

Kibirli dedikleri Kemal Paşaya bak, âciz Yenibahçeli’nin üşümüş olduğunu görünce onu ısıtmak için kaç kere mutfağa gitti geldi. Kaç kere sobaya odun attı.

Kemal çok samimî bir bakışla: “*Şimdi daha iyicesiniz değil mi Şükrü Beyefendi.*” diye sordu.

Yenibahçeli içinden; *“Hay senin beyefendiliğine de tüküreyim Şükrü. Sen kim beyefendilik kim ulan. Bu Kemal Paşa beni öldürecek.”*

Yenibahçeli, Kemal’in yüzüne bakarken sesindeki dostluğun samimiyetini onun yüzünde de görür.

Mahcup bir şekilde cevap verir:

– Paşam kurban. Yenibahçeli kim ki koca Kemal Paşam hizmet eder durur?

Kemal gülümser:

– Abartma Şükrü Bey. Yenibahçeli benim can kardeşim, kan kardeşim, silâh arkadaşım. Ve Yenibahçeli benim bugün dert ortağım.

Dert ortağı?

Aynı dertle hemdert olanlar için daha fazla açıklamaya gerek yok. Vatanın hâli pür melâli, bugüne kadar aman aman karşılaşmamış iki insanı birbirine yaklaştırmış.

Şu anda, İstanbul’daki, Anadolu’daki binlerce on binlerce İttihatçı, tam on yıldır, Enver, Talât ve Cemal’e körü körüne bağlanmanın, körü körüne inanmanın cezasını çekiyor, acısını yaşıyor.

İçlerinde hâlâ Enver’den, Talât’tan talimat bekleyenler var; fakat çoğu; *“Köprülerin altından çok sular geçtiğini ve artık onlardan bir fayda gelmeyeceğini,”* görmüş ve biliyor.

İttihatçılar, hele de Teşkilât-ı Mahsusacılar...

Hemen tanzim etmekte, hemen hâle yola koymakta, hemen karar vermekte, hemen uygulamakta çok ustalar.

Ne yazık ki bugüne kadar, bu hemen karar verdikleri, hemen uyguladıkları işler, vurdulu kırdılı işler olmuş.

Bugünkü iş, vurduyla kırdıyla olacak gibi değil.

Emrinde epeyce vurucu eleman kaldığı hâlde Yenibahçeli Şükrü; *“Bu iş vurduyla kırdıyla olacak iş değil.”* demiş ve Mustafa Kemal Paşaya gelmiş.

Kemal bu ziyaretten ziyadesiyle memnun.

Yenibahçeli Şükrü, İttihatçılar içinde çok önemli bir isim. Onun gelişi başka İttihatçıları, başka Teşkilât-ı Mahsusacıları da tetikleyecek.

Onların yolları da Kemal Paşanın evinden bir gün geçecek.

...

Kemal Paşayla Yenibahçeli Şükrü memleketin durumunu masaya yatırır. İngiliz'in, Fransız'ın, İtalyan'ın, Amerikalının niyetlerini bir bir tahlil ederler.

Sonra, padişahla hükûmeti alırlar ortaya.

“Dün, kim ne yaptı da bu hâle düştük?” demez Kemal; “Memleketin vaziyeti bu, şimdi ne yapacağız?” der.

Saatler sonra yorulurlar, şimdi birer yorgunluk sigarası tellendirmektedirler.

Yenibahçeli kızgındır:

– Vaziyetimiz ne kadar müşkül olursa olsun, emret paşam, emret yarıp çikalım.

Yenibahçeli'nin yılmak bilmeyen azmi ve cesareti Kemal'i memnun eder:

– Yarıp çıkmak kolay Şükrü Bey. İcabında onu da yapacağız; lâkin bu sefer karşımızda yedi düvel var.

Yenibahçeli denendiğini bilir:

– Emrimdeki fedaîlere on yedi düvel vız gelir paşam. Bize vazifemizi bildirin yeter.

Kemal daha önce hesaplanmış bir plânın ilk safhasını uygulamaya başlar ve ilk emri Yenibahçeli Şükrü'ye verir:

– Şükrü Bey! Sizin vazifeniz Kocaeli-Gebze yolunu emniyet altında tutmaktır.

Kemal Paşadan; “Şuraya hücum et! Şunları yok et!” diye bir emir bekleyen Yenibahçeli Şükrü şaşkınlıkla birlikte:

– Emredersiniz paşam, der.

Kocaeli-Gebze yolu İstanbul'un Anadolu'ya açılan en önemli kapısıdır.

Kemal emri tekrarlar:

– Benden haber gelinceye kadar bu yol emniyette olacak Şükrü Bey. “Geçsin.” dediklerimiz geçecek “Geçmesin.” dediklerimiz geçmeyecek.

Yenibahçeli heyecanlanır:

– Gebze yolundan “Geçsin.” dedikleriniz geçecek, “Geçmesin.” dedikleriniz padişahın fermanı getirirse geçmeyecektir paşam. Yüzünüzü kara çıkarmayız evvelallah.

“Hükûmetin yumuşak karnı İttihatçılar!”

Ne kadar dağılmış, lidersiz kalmış olurlarsa olsunlar, İttihatçılar ülkedeki en organize güç. Duruşlarıyla, bakışlarıyla, suskunluklarıyla bile padişahı da, hükûmeti de, sömürgecileri de, en zayıf ifadeyle rahatsız ediyorlar.

Tevfik Paşanın kurduğu hükûmet güvenoyu almasına rağmen, sadrazamlık koltuğu sallanıyor.

İttihatçılar, Kemal’in aklına gitmeyerek Tevfik Paşa Hükûmeti’ne güvenoyu verdikleri için çoktan pişman olmuşlar.

Şimdi, bir iki hafta önce güvenoyu verdikleri hükûmeti gensorularla bunaltarak düşürmeye çalışıyorlar.

Şaşkın ördek misali!

İttihatçıların şaşkınlıkla da olsa hükûmeti düşürmeye çalışmaları Kemal’in de işine geliyor; çünkü yeni bir hükûmet yeni bir umut demek.

Kim bilir belki de...

Tevfik Paşayı bunaltanlar arasında padişahın en yakın iki adamı da var.

Birincisi Damat Ferit Paşa.

Damat Ferit Paşa, hem padişahın eniştesi hem de damatlığı sayesinde Âyan Meclisi üyesi.

Vahdettin’in bir zamanlar hiç sevmediği, varlığından bile rahatsız olduğu ablası Mediha Sultanın ikinci kocası olan eniştesi Damat Ferit Paşa, 1853 doğumlu bir Arnavut.

Damat Ferit, Osmanlı toplumunun geleneklerine aykırı olan tırnak uzatma merakı ve daha pek çok çarpıklıklarıyla tanınıyor. Kendileri alafrangalıkta İngiliz’i, Fransız’ı bile geçtiğini iddia ediyor.

Enişte paşanın tahsili orta derecede, akıllı kıt; fakat boyu uzun. Sağduyudan yoksun, muhakeme ve mantık yeteneği sınırlı. Mağrur ve kendini beğenmiş, bütün doğruları sadece kendisinin bildiğine inanan, müstebit, kanun nizam tanımayan bir adam.

Hareketleri yapmacık, beyni sulanmış damat paşa, gösterişi de sever; fakat onun bu hareketlerinden hanedan dahi utanır; Sultan Vahdettin, şehzadeliğinde onun için; *“Bizim mel’un enişte.”* demiştir.

Zamanında Sultan Abdülhamit’ten Londra büyük elçiliği istemiş; fakat padişah kabul etmeyince gücenmiştir. Damat paşa, kayın

biraderinden intikam almak için Abdülhamit'i alaşağı etmeye çalışan İttihatçılara yaslanmak istemiş; fakat onlar da damat paşaya yüz vermemişlerdir.

Osmanlı hanedanı şu anda, Sultan Abdülmecit'le Sultan Aziz kollarından yürüyordu. Bu iki kol arasındaki geçimsizlikte de enişte paşanın lâf götürüp getirmesinin etkisi vardı.

Hükûmeti sıkıştıran padişahın ikinci adamıysa İttihat ve Terakki Partisinin ilk kurucusu Ahmet Rıza.

Ahmet Rıza, İttihat ve Terakkiyi kurmasına rağmen daha sonra Enver ve Talât'la anlaşamamış onlara hep muhalif olmuş.

Abdülhamit zamanında Paris'e kaçan Ahmet Rıza, Fransızlardan büyük yardım görmüştü. Bu yüzden tam bir Fransız hayranıydı.

Abdülhamit'in tahttan indirilmesinden sonra İstanbul'a gelen Ahmet Rıza, İttihatçılarla da çatışmaya girmişti.

Vahdettin, İttihatçıları sevmeyen Ahmet Rıza'yı hemen yanına çekmişti; fakat onun Fransız hayranlığından da rahatsızdı.

Ahmet Rıza, dişli bir adamdı. Sultan Vahdettin onun şerrinden korunmak ve desteğinden faydalanmak için onu Âyan Meclisi Reisi yapmıştı.

...

Osmanlı Devleti'nin iki Meclisi vardır.

Mebuslar Meclisi ve Âyan Meclisi.

Mebuslar Meclisi'ni halk seçer ve 256 üyelidir. Şu anda Mebuslar Meclisi'nin 100 üyesi şu veya bu şekilde boşalmıştır.

Padişahın, ilim ve sanat adamlarından seçtiği Âyan Meclisiyse 48 üyelidir, bu Meclisin de 16 üyesi eksiktir.

Ahmet Rıza'nın başkanlığını yaptığı Âyan Meclisi'nde en çok kürsüye çıkan üye Damat Ferit Paşadır. Damat Ferit Paşa, her kürsüye çıkışında azınlıklara karşı yürütülmüş olan baskı ve tehirden sorumlu olanların, bir an evvel cezalandırılmasını istemektedir.

Zeki damat paşa böyle yapmakla İttihatçılardan intikam almakta, padişahın da bu düşüncede olduğunu söyleyerek, hem kendisini, hem padişahı, emperyalistlere şirin göstermeye çalışmaktadır.

Sadrazam olmak isteyen enişte paşaya göre de emperyalizmin özellikle İngilizce konuşanı, onları şirin görürse belki barış şartlarını hafifletebilirlerdi.

Arslan damat paşa, gün geçmiyordu ki kürsüde kükremesin:

– Bugün devlet ve hükûmet derhâl bir karar almalıdır; çünkü devletin mevcudiyeti tehlikededir!

Damat Ferit, her fırsatta İttihatçılara saldırıyor; İttihatçıların ağırlıkta olduğu hem Âyan Meclisi’ni, hem Mebuslar Meclisi’ni yerden yere vuruyordu.

Âyan Meclisi Başkanı Ahmet Rıza, belli bir dereceye kadar Damat Ferit’le birlikteydi; fakat o da damat paşa gibi sadrazamlığa oynamaktaydı.

...

Tevfik Paşa, Damat Ferit Paşa ve Âyan Reisi Ahmet Rıza.

Padişah her üçüyle de oynuyor.

Her üçüne de birer mavi boncuk vermiş.

Dünürü Tevfik Paşaya; “*Yürü dünürüm koltuğun sağlam.*” derken eniştesi Damat Ferit’le Ahmet Rıza’ya, ayrı ayrı göz kırpmıyor; “*Hazırlan sıra sende.*”

O güne kadar Ahmet Rıza’yla Damat Ferit, İttihatçı düşmanlığında çok iyi anlaşmışlar. Bu anlaşmalarını Tevfik Paşa Hükûmeti’ne muhalefette de sürdürmüşler; fakat şimdi dostluğun sonu görülmüş.

Tevfik Paşanın koltuğu sallandıkça sıranın ikisinden birine geleceği belli.

Onlar artık iki dost değil, iki rakip.

Bunu her ikisi de biliyor; fakat bilmezden geliyorlar.

Yavaş yavaş Tevfik Paşadan vazgeçme işaretleri veren padişahın niyetini eniştesi Damat Ferit, Âyan Meclisi kürsüsünden her gün dillendiriyor.

Hükûmetin yumuşak karnı İttihatçılar.

Padişah da, İngilizler de, hükûmet de, İttihatçıları sevmiyor; fakat hükûmet, Meclisteki İttihatçı çoğunluğun oylarıyla ayakta.

Tevfik Paşanın, Meclis yoluyla İttihatçılara hiçbir şey yapamayacağını bilen Damat Ferit, Âyan Meclisi kürsüsünden saldırıyor;

“İttihatçılar savaş sırasında azınlıklara eziyet etmiştir. Ermenileri sürmüştür ve katletmiştir. Bugün İngilizler bizden bunun hesabını sormaktadır. Bir an evvel İttihatçıları yargılamalıyız.”

Âyan Meclisi'nde 48 üyenin 32'si mevcut. Bu 32 üyenin 24'ü İttihatçı. Âyan Meclisi'nde Damat Ferit'in saldırısına en ateşli cevabı Ahmet Rıza vererek herkesi şaşırtıyor.

Bundan sonra böyle, Damat Ferit ne söylerse tersini söylemek.

Ahmet Rıza gibi herkes de biliyor ki Damat Ferit büyük bir kinle İttihatçılara saldırmış olsa da aslında padişahın düşüncelerini seslendiriyor.

Damat Ferit ve Ahmet Rıza'yı kullanarak İttihatçılara saldıran Vahdettin, hem İttihatçılara bulaşmamış oluyor, hem de eniştesi yoluyla İngiliz ve diğer emperyalistlere hoş mesajlar gönderiyor.

Gazetecilere verilen hoş demeçler.

Âyan Meclisi kürsüsünden atılan palavralar.

Yapılmalı, edilmeli, asılmalı, kesilmeli.

“Hacı Ammara!”

Osmanlı devlet adamları mütareke İstanbul'unda siyaset yaparken ve bunlara padişah çanak tutarken zoraki misafirler hiç boş durmuyordu.

Karşılarında, kendilerine engel olacak en ufak bir güç görmekten cesaret alan emperyalistler, İttihatçıların kaldırdığı kapitülâsyonları İstanbul Hükûmeti'ne tekrar kabul ettirdiler.

Kapitülâsyonların tekrar geri getirilmesini önce Fransız Hükûmeti istedi. Daha sonra, İngilizler ardından da İtalyanlar.

Kapitülâsyon; imtiyaz, ayrıcalık.

Emperyalizmin en büyük işkencesi!

Hemen hemen bütün Avrupalılar, Osmanlı topraklarında yine at oynatacaklar. Fabrikalar kuracaklar, ucuz ücretle Türk çalıştıracaklar ve ürettikleri malları Türklere çok fahiş fiyatlara satacaklar.

Basın onların elinde olacak!

Bankalar onların elinde olacak!

Yatırımlar onların elinde olacak!

Trenler, vapurlar, gaz şirketleri onların elinde olacak!

Osmanlı bağımsızlığını çoktan kaybetmiş.

Kapitülâsyonların geri gelmesiyle birlikte Düyun-u Umumiye, Reji ve Osmanlı Bankası ve bilumum Osmanlı ülkesinde çalışan azınlıkların maaşlarından kesilen vergiler kaldırıldı.

Savaş yıllarında kesilen bu vergiler, faizleriyle birlikte Osmanlı Hükûmeti'ne ödettiler.

Bütün şirketlerde Türkçe konuşmak ve yazışmak yasaklandı.

Demir yollarına, deniz yollarına, posta hizmetlerine ve bankalardaki şahısların hesaplarına bile el kondu.

İstanbul'un Müslüman semtlerine de el atıldı. Atina Bankası, Türk evlerini satın alacak olanlara sıfır faizle kredi açacağını resmen ilân etti. Azınlıkların bütün gözleri, Ayasofya civarındaki ev ve konaklarda.

Ayasofya civarındaki Türk evlerinin birer birer Ermeni ve Rumlara geçmesi üzerine bir dedikodu yayılmaya başlar; *"Ayasofya Türklerden alınacak ve kilise yapılacaktır."*

Bu dedikodu üzerine askerinden siviline bütün Türkler şöyle bir dikeliyorlar.

Ve emperyalistler ve Rumlar ve Ermeniler, bu dikelmeden önce bir şey anlamıyorlar. Anlamayınca *"Ayasofya'nın derhâl kilise yapılması,"* üzerine vaazlar ve gösterilere başlıyorlar.

O da ne?

Emperyalist yönetim, düne kadar her şeye amade bakan Türklerin gözlerindeki öfkeyi seziveriyor.

Hükûmet, işlerin tümünden karışacağını görünce önce evlerini satmak isteyenlere parasını vererek kendisi alıyor, sonra da tedbir olarak bir manga asker gönderiyor ve Ayasofya bahçesinde nöbet tutturuyor.

Bir teğmen.

Bir de çavuş; etti iki.

Bir de manga.

Manga on kişi.

İki de teğmenle çavuş, eder on üç kişi.

On üç kişinin birer kutu mermileri ve tüfeklerinin ucunda süngüleri var.

Birer kutu mermileri ve tüfeklerinin ucunda süngüleri olan bir Türk kuvveti, Ayasofya'yı, binlerce askerleri, onlarca gemileri, çavuşları, yüzbaşları, binbaşları, generalleri, papazları, ajanlarıyla İstanbul'u işgal etmiş olan emperyalistlere karşı savunacaklar.

On üç kişi, dünyaya karşı Ayasofya'yı koruyacak.

Ayasofya mangasının başında genç bir Arap teğmen var.

Hacı Ammara!

Hacı Ammara Trabluslu bir Arap.

Trablus'un işgali sırasında İtalyanlar anasını, babasını ve tüm ailesini öldürmüşler.

Hacı Ammara da anasının, babasının intikamını almak için Osmanlı ordusuna girmiş ve teğmen olmuş; fakat ailesinin intikamını alamadan savaş bitmiş.

...

Ammara, Ayasofya'nın korunması görevini lâıykıyla yapıyor.

Ayasofya'nın bahçesindeki çadırlarda kalan askerler, her sabah erkenden kalkıyorlar.

Sabah koşusu ve tüfekli hareketler.

Hacı Ammara'nın mangasının sesleri çevredeki Türklere güven, düşmana korku salıyor (!).

İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar, Hacı Ammara'nın mangasının sesini duymamak için korkuyla (!) kulaklarını tıkıyorlar.

Ayasofya'nın kapısında devamlı iki asker nöbette. Mermiler namluca sürülmüş, süngüler tüfeğe takılmış.

Hacı Ammara ise devamlı tetikte. Ayasofya'ya gelebilecek bir düşman saldırısını zamanında fark etmek için boynunda asılı dürbünle çevreyi devamlı gözlüyor.

Namaz saatlerinde bütün manga esas duruşta.

Hacı Ammara'nın başında bulunduğu mangayı gören cemaatin göğüsleri gururla şişiyor. Camiye girerken ve çıkarken Hacı Ammara ve askerlerine dualar ediyorlar.

Cemaat sadece dua etmekle kalmıyor, Hacı Ammara'yla mangasını, şu kış günü sıcak çorba, kuru üzümle besliyorlar.

Cuma günleriye bambaşka bir tören var.

Hacı Ammara'nın mangası, namazdan çıkan cemaati tüfekle "*Selâm dur.*" vaziyetinde uğurluyor.

Ve Hacı Ammara'yla mangasının korkusundan (!) düşman, Ayasofya'ya saldırı plânından vazgeçmiş görünüyor; fakat bu durum Hacı Ammara ve mangasını bir an olsun atalete sevk etmiyor.

Ve bunun semeresini de çok geçmeden görüyorlar.

“Lütfen yerinizde sayar mısınız?”

Çatılar, sokaklar kar dolu. Çatılardaki, sokaklardaki karlara inat, pırıl pırıl bir güneş İstanbul semalarına çıkmış.

Güneş bulutlara diyor; *“Açılın, ısıtacağım.”*

Bulutlar güneşe diyor; *“Çekil git, üşüteceğim.”*

Yarı güneş, yarı bulutlu bir hava, henüz kimin kazanacağı belli değil. Böyle bir havada, Ayasofya’nın avlusunda Hacı Ammara.

Hacı Ammara her zamanki gibi elde dürbün çevreyi kolağan etmektedir.

Dürbünün iki yuvarlağı Sirkeci taraflarını gözlerken o da ne?

Sirkeci cenahından bir İngiliz müfrezesi elde tüfek, başlarında bir yüzbaşıyla Ayasofya istikametine harekete geçmiştir.

Amman dikkat!

Hacı Ammara gözlerine inanamaz.

Dürbünü tekrar gözüne götürür; evet evet gördükleri doğrudur.

Ortalığı durduk yerde heyecana vermemek için tekrar bakar; evet bir İngiliz müfrezesi Sirkeci cenahından Ayasofya’ya doğru yürüyüş halindedir. Hem de başlarında bir yüzbaşı olarak.

Ve Hacı Ammara gürlür:

– Çavuuuuş!

Her vakit kumandanının emir ve görüşlerine hazır olan çavuş da gürlür:

– Emret kumandanım!

Avlunun diğer köşesinde olan çavuşun, sesinden önce kendisi gelir ve teğmen, Hacı Ammara’ya selâmını çakar.

Hacı Ammara gür sesiyle emreder:

– Cenup istikametinden bir düşman saldırısı, askerlerini hazırla!

Çavuş heyecanla bağırır:

– Askerlerim her daim hazırdır kumandanım!

Hacı Ammara ikinci emrini verir:

– O hâlde siperlere!

Askerler, Ayasofya’nın Sirkeci’ye bakan tarafındaki siperlere, yani bahçe duvarının diplerine dizilirler; fakat Hacı Ammara’yla çavuşun gürültüleri, Sultanahmet’e bakan bütün binalardan duyulmuş herkes pencerelere doluşmuştur.

Hacı Ammara şöyle bir çevreyi kolağan eder; aman Allah!

Bütün pencerelerde insanlar.

Herkes onun ve mangasının Ayasofya'yı nasıl savunacaklarını seyrediyor.

Vallahülazim Allah'a da, kullarına da rezil olmak var.

İngiliz müfrezesi, Ayasofya duvarına yanaştı yanaşacak.

...

Müfrezenin başında Ayasofya'ya yürümekte olan İngiliz yüzbaşı da çevredeki pencerelere göz atıyor.

İnsanlar bir yerlere bakıyor; acaba nereye?

Biraz sonra dikkat ediyor; bütün gözler kendi müfrezesi üzerinde. Bir de ne görsün; Ayasofya avlusunda elinde dürbün bir Türk teğmeni kendilerine bakıyor.

Biraz sonra oradan geçecek ve bu Türk subayından kendilerini dürbünle seyretmek ne demekmiş hesabını soracak.

Bütün pencerelerden kendilerini seyreden Türkler önünde iki de tokat atacak.

Yanındaki askerlerin tüfeklerini de alacak, iki gün katıksız hapis cezası verecek.

İngiliz yüzbaşı, Mehmetçiklere katıksız hapisten başka ne cezalar vermeyi hesaplarken Hacı Ammara'nın komutu duyulur:

– Süngü takılacaaaaak!

Hacı Ammara'nın askerlerinin süngüleri kınlarından çekilir.

Ve yine Hacı Ammara'nın Sultanahmet Meydanı'na sığmayıp sahile inen sesi:

– Taaaak!

Ve ortaya bir şakırtı çöker.

Aynı anda, aynı hizada mekanik sesler.

Hacı Ammara'nın mangasının süngü takarken çıkardığı sesler, İngiliz yüzbaşının yüreğini hoplatır.

İşte, Ayasofya avlusundaki on üç Mehmetçik, süngü takmışlardır.

Beti benzi bembeyaz olur İngiliz yüzbaşının.

İngiliz yüzbaşı Çanakkale görmüş bir yiğit (!).

Öyle bir yiğit ki Çanakkale'de; yiğitliğin onda dokuzunu uzun bacakları, kuvvetli ciğerleri sayesinde Türk süngüsünün önünden yüz metreyi on saniyede koşarak ispatlamış.

Türk'ün süngüsü!

Aman aman, Hz. İsa ve diğer tüm azizler, bu arada Meryem Ana ile Ruhülkudüs de onu korusun.

İngiliz yüzbaşı bunları düşünürken Hacı Ammara'dan yeri göğü inleten bir komut daha:

– Nişan aaaaal!

Eyvah!

Eyvah ki ne eyvah!

Süngünün önünden kaçılır; ama kurşunun önünden de kaçılmaz ki.

İngiliz yüzbaşı hemen bir komut verir:

– Yerde saaay!

“*Yerde say.*” komutu öyle bir çıkar ki sanki; “*Lütfen yerinizde sayar mısınız.*” der gibi.

Centilmenlik ve gurur!

Bırak yerinde saymayı, İngiliz yüzbaşı elinden gelse askerlerini bırakıp kaçacak; fakat pencerelerden bakan yüzlerce Türk'ün gözleri altında bunu yapamaz.

İngiliz müfrezesindeki askerler için; “*Yerde say.*” komutu, tam zamanında gelmiştir.

Türk süngüsünün tadını sadece yüzbaşı mı bilir, müfrezede de Çanakkale'de kuyruğu kıl payı kurtaranlar vardır. “*Yerde say.*” komutu gelmese, yerinde sayan sadece yüzbaşı olacaktır.

İngiliz müfrezesi “*Yerde say.*” komutuyla iki kere ayaklarını oldukları yerde yere vurarak “*Geriye dön.*” komutunu kendi kendilerine verirler ve koca bölük geriye döner.

Eh, artık yüzbaşıya “*İleri arş.*” komutu vermek kalmıştır:

– İlerii arş!

İngiliz birliği; “*İleri arş!*” komutunu da; “*Koşar adım marş marş.*” olarak algılar ve geldikleri istikamete çekip giderler.

Onlar koşarken Sultanahmet Meydanı'nı bir alkış tufanı inletir.

Hacı Ammara'yla askerleri, çevreden gelen Türklerin omuzlarında havalara atılırlar.

Omuzlarda gezen Arap Hacı Ammara, Türk askerinin cesaretini ispat etmiştir.

Hacı Ammara'yı en çok da Mavi Kuş alkışlamıştır.

Bazen gülerек, bazen ağlayarak...

“Erkek yoksa biz varız!”

Padişah, İngilizlerle anlaşmak, görüşmek, iş birliği yapmak için çareler arıyor.

İngiliz veya Fransız ya da İtalyan yahut Amerikalı ya da Patrikhane ya da Rumlar ya da Ermeniler...

Onlar bir şey isteyecek de padişah ya da hükûmet yapmayacak mümkün değil.

Emperyalistler, Osmanlı Hükûmeti’nin direnme gücünü iyice kırdıkları inancındalar.

Ve bu inançla, mağara devrinden beri güce tapanlar, bir adım daha atıyorlar.

Avrupa gazetelerinin birinde İngiliz işleri bakanının bir demeci çıkıyor;

“Asırların gördüğü en aşağılık idareyi tahrip ederek ileriye doğru bir adım attık. Büyük hasta Osmanlı, ölüm döşeginde. Bu hastanın milletler ailesi ortasında bir şer kuvveti olarak son günlerini yaşadığını umut edelim. Mezarı üstüne yazılacak kitabenin ne olacağını bilmiyorum; fakat Türkler bir daha bâs-ül bâdel mevt’e nail olamayacaktır.”

Bâs-ül bâdel mevt?

Öldükten sonra dirilmek.

İngiliz işleri bakanı; *“Türkleri öldürdük, bir daha dirilmelerine izin vermeyeceğiz.”* derken, Osmanlı Hükûmeti’nin Maarif Nazırı Feylesof Rıza Tevfik, ona cevap veriyor;

“Elbet, elbette. Mağlûp değil miyiz? İstediklerini yapacaklar, istediklerini söyleyeceklerdir.”

Hükûmet ve çevresi ve de padişah hâlen; *“Galipler ne derse yapalım, belki o zaman bizi affederler.”* gafleti içindeler.

Kemal, Minber’de müstear bir isimle; *“Böyle yaparsak her zaman daha çok isteyeceklerdir; Avrupalıların hırslarını tatmin mümkün değildir.”* diye yazdıkça, diğer gazeteciler; *“Hâlâ mı o kafa.”* diyerek hücumla geçmektedir.

Gazeteciler, saray, hükûmet üyeleri pusmuşlar.

Cinayetlerini, gazete sütunlarından ilân eden canilere mert bir cevap yok.

Bu mert cevap; milleti sürü olarak görenlerden bir fayda gelmeyeceğini anlayan Türk kadınlarından geliyor.

Kadıköylü Türk kadınlarının, İngiliz içişleri bakanına verilmek üzere, işgal kuvvetleri kumandanlığına çektikleri telgrafı, bazı gazeteler yayımlama cesareti göstermişler.

Telgraf aynen şöyle;

“Çanakkale müdafaasını yapan şehitlerin muazzez ruhları önünde Türk kadınlığına ve medeniyet âlemine hitap ediyoruz. Lîmanımıza girdiğini gördüğümüz gemilerden karaya çıkan yarım milyon askeri denize döken milletimizi mağlûp addetmiyoruz. Biz ölmedik ki dirilmemize müsaade edesiniz. Peçelerimizi yırtan, sonra da cihan hürriyeti namına harp ettiklerini ilân edenlere teessüf ediyoruz. Millî hukukumuzu ve ismetimizi muhafaza edecek hükûmet ve erkek yoksa, biz varız.”

Türk kadınlarının bu telgrafı, gizli eller tarafından binlerce basılıp ev ev dağıtılıyor. Bu telgrafı okuyan her erkek, kadınına gururla bakarken kendisi de; *“Olmaz, biz daha ölmedik.”* diyor.

Ve daha ertesi gün kulaklarda bir fısıltı.

Fısıltı gazetesi, bu fısıltıyı yüz bin adet basıyor ve bir anda kullara aktararak tüm İstanbul’a duyuruyor.

Fısıltıyı her duyan, eline bir sopa alarak *“Bismillah!”* çekip so-kağa çıkıyor.

Her evden eli sopalı bir Türk’ün çıktığını gören Ermeni ve Rumcuklar sokakları terk ediyor.

“Ayasofya’ya çan takmışlar!”

Bütün sokaklarda erkekli kadınlı Türkler.

Tıraşsız, eski elbiseli, fakir insanlar, karlı yollardan düşe kalka yürüyorlar.

Aralarında üstleri başları eski, çarşafılı, sapsarı yüzlerinde köklü bir İstanbul hüznü taşıyan kadınlar.

Bağırma yok, sadece yürüyorlar.

Kızgın, hırslı, büyülenmiş gibi yürüyorlar.

Önlerine ne bir polis, ne bir İngiliz, ne bir Fransız, ne bir İtalyan askeri çıkabiliyor.

Çıkamıyorlar ve soramıyorlar.

Gazeteci Falih Rıfkı yürüyenlerin birinin yanına takılıp soruyor; *"Ne oldu, nereye böyle?"*

Yaşlı bir Türk, yürüyüş temposunu hiç bozmadan cevap veriyor; *"Ayasofya'ya çan takacaklarmış. Nasıl takacaklarmış, taksınlar da bir görelim!"*

Ayasofya!

Ayasofya dünyada insan eliyle yapılmış şaheserlerin en güzellerinden birisi.

Ayasofya'nın yapımına 532 yılında başlanmış. Yapı malzemesi için Efes'teki Diana tapınağındaki kırmızı porfir sütunlardan sekiz tanesi getirilmiş. Dünyanın en kaliteli mermer ocaklarından da malzemeler taşınmış. Ayasofya'nın yapımında özellikle Eğriboz Adasından açık yeşil, Cezayir'den sarı, Siga'dan damarlı pembe, Güneybatı Anadolu'dan beyaz kırmızı mermerler kullanılmış.

İnşası sırasında günde bin usta, on bin amele çalışmış ve Ayasofya 5 yıl, 11 ay 10 günde tamamlanmış.

İstanbul'un 1453'te fethiyle camiye çevrilen Ayasofya, çeşitli dönemlerde büyük tehlikelerle karşılaşmış ve yıpranmış. Dünyanın o güne kadar yapılabilmiş en büyük kubbesine sahip bu muhteşem esere, Mimar Sinan en büyük katkıyı yapmış. Yapının dört köşesine dört minare eklemiş. Dört minare, temelleri kağşayan Ayasofya'ya muhteşem birer destek olarak ömrünü uzatmış. Ve bu minareler, öyle bir zevk ve hesapla yapılmış ki dört minare hafifçe dışa doğru yatık. Bu yatıklığın sebebi de herhangi bir deprem vukuunda minareler yıkılırsa kubbeye değil, dışa bakan boşluğa yıkılın.

Cami olarak ibadete açılmadan önce Hattat Kazasker Mustafa İzzet; *"Allah, Hz. Muhammed, Hz. Osman, Hz. Ebubekir, Hz. Ali, Hz. Ömer, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin."* levhalarıyla mabedin içini süslemiş.

İstanbul'un zafer nişanesi olarak camiye çevrildiği için Ayasofya Türkler için çok önemli.

“Ayasofya’ya *çan takılacaktı*.” şayiası üzerine, o güne kadar emperyalistlere hiçbir şekilde karşı çıkmayan Türkler, sokağa dökmüşler.

...

Büyük kalabalık Sultanahmet Meydanı’nı doldurdu, Gülhane Parkı’na, Sirkeci’ye, Beyazıt Meydanı’na kadar taşı.

Meydanları hırsla dolduran halk, Ayasofya avlusunda on üç Türk askerinin nöbet tuttuğunu görünce rahat bir nefes aldı.

Aslında rahat nefes alan birileri daha vardı.

İstanbul İşgal Kuvvetleri kumandanları.

İstanbul halkının; “Ayasofya’ya *çan takacaklarmış*.” söylentisi üzerine gösterdikleri tepki, işgal kuvvetleri kumandanlarını ürkütü. Sadece bir söylentiye böyle bir tepki gösteren bu halk, söylentinin gerçek olması halinde nasıl zapt edilebilirdi?

Azizler onları korusun.

“Size bu emri veren kimdir?”

İstanbullunun gösterdiği tepki Kemal’i gururlandırmıştı.

Minber’de sık sık çıkan; “*Böyle yaparsak her zaman daha çok isteyeceklerdir; Avrupalıların hırslarını tatmin mümkün değildir. Direnmek lâzımdır.*” mesajı amacına ulaşmıştı; fakat Kemal de sömürgecilerin hazırladığı riskli kişiler listesine çoktan girmişti.

Kemal’in, İstanbul’a gelir gelmez Tevfik Paşa Hükûmeti’nin güvenoyunu engelleme çalışmaları ve özellikle Minber gazetesinin yayımları onu sömürgecilerin gözünde; “*Tehlikeli Türkler.*” sınıfına sokmuştu.

Buna rağmen sömürgeciler akıllıydı. Padişahın fahrî yaveri, Çanakkale Kahramanı ve halkın bu derece sevdiği birine açıktan zarar vermeye cesaret edemiyorlardı.

Şimdilik onun yakın arkadaşlarının ve sevdiklerinin evlerine baskınlar yapmakla yetiniyorlardı.

Ve o gün bir adım daha ileri gittiler.

Zübeyde’nin oturduğu evi İtalyan askerleri bastığında, Kemal de tesadüfen oradaydı.

İtalyan askerlerin geldiğini duyunca çok sinirlendi ve aşağı indi:

– Ne yapmak istiyorsunuz, derdiniz ne?

İtalyan subay:

- Böyle emir aldık, yerine getirmeye mecburuz.
- Size bu emri veren kimdir?
- Kumandanımız!
- Bu eve girmemeniz için ne yapmalıyım söyleyin?
- Kumandanımızdan yeni bir emir getirmelisiniz.
- O hâlde beni bekleyin.

Hemen evden çıkan Kemal, aceleyle yakın bir apartmana gitti. İtalyan sefarethanesini telefonla aradı.

İtalyan sefir, İngilizlerin sevmediği koca Çanakkale Kahramanının ricasını geri çevirmedi ve askerlerine; *“O eve girmeyin.”* emrini verdi.

İngiliz ve Fransızların kendilerini hep dışladığını gören İtalyan sefir, Kemal’in ricasını fırsat bildi. Ona, evin kapısına asması için bir kart yazarak gönderdi.

İtalyan sefaretinden gelen bu kartta; *“Bu ev bir daha hiçbir şekilde rahatsız edilmeyecektir.”* yazılıydı.

“Kemal Paşa damat olursa Enver’den beş beter yapar!”

Yaveriyle Mustafa Kemal Paşaya haber gönderen Padişah Vahdettin düşünceliydi.

Kemal Paşaya neredeyse; *“Gel sana kızımı vereyim.”* demiş; fakat bir hafta geçmesine rağmen Mustafa Kemal Paşadan henüz bir cevap çıkmamıştı.

Padişaha kalsa, Mustafa Kemal Paşadan olumlu bir cevap gelmedikçe bu izdivaç meselesini kimseye duyurmayacaktı; fakat ah kadınlar. Hem de saraylı kadınlar.

Sarayın hizmetçileri, yemekçileri, aşçıları, halayıkları, çamaşırcıları, bulaşıkçıları ve hatta sultanzâdeleri, gittikleri her yerde yahut gelen her misafirlerine, Sabiha Sultanla Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin izdivacını ballandıra ballandıra anlatmışlardı.

Ve İstanbul sosyetesı karışmıştı.

Her yerde Mustafa Kemal Paşayla Sabiha Sultanın izdivacı konuşuluyordu.

Mecliste, Âyanda, konaklarda, davetlerde, gecelerde ortak konu; Mustafa Kemal Paşayla Sabiha Sultanın izdivacıydı.

İstanbul'un Türk mahallelerinde hanımlar kapı aralarında, karşılıklı pencerelerde bu önemli haberi birbirlerine duyuruyorlardı;

"Huu komşu duydun mu?"

"Duydum duydum, Kemal Paşayla, Sabiha Sultan evleniyormuş, Allah birbirlerine yakıştırsın."

Bu izdivaçtan herkes memnundu; fakat hükûmet ve çevresi bu haberden hiç memnun olmamıştı.

Nazırlar; *"Sultanımız Enver Paşa tecrübesini galiba unutmuş olmalı. Kemal Paşa damat olursa Enver'den beş beter yapar."* diyorlardı.

Sadrazam Tefvik Paşa da bu haberden rahatsızdı. Sabiha Sultanla izdivaçtan sonra Kemal Paşa kendisini koltuğundan edebilirdi; fakat o tam bir *"Bende"* idi. Padişahını tenkit haddi değildi. Kemal Paşayla Sabiha Sultanın izdivacı için yorum soranlara; *"Padişahımız böyle düşünmüşse bir keramet vardır."* diyordu.

Sabiha Sultanla Kemal Paşanın izdivaçları haberi, iki kişiyi daha rahatsız etti.

Hatta en çok onlar rahatsız oldu.

Birinin kulağına kar suyu kaçtı, diğerinin yüreği ağzına geldi.

Kulağına kar suyu kaçan Âyan Reisi Ahmet Rıza.

Yüreği ağzına gelen büyük damat, Ferit Paşa.

Kulağına kar suyu kaçanla yüreği ağzına gelen bozgun; çünkü düşürmeye çalıştıkları hükûmetten sonra sadrazamlık bekliyorlar; fakat şimdi kendilerinden önce Kemal Paşanın sadrazamlığı kulaktan kulağa dolaşmaya başlamış.

Kemal Paşa damat olursa onlar sadrazamlığı rüyalarında bile göremezler.

"Sadrazamlığa giden yol!"

Sabiha Sultanla Kemal'in izdivaçları; hükûmette, Meclis kürsülerinde, Âyan koridorlarında, İstanbul sosyetesinin davetlerinde, kadınların dedikodularında çalkalanırken Kemal bozgunları yaşamaktadır.

Gel gelelim onun gündeminde Sabiha Sultanla evlilik değil, memleketin hazin durumu vardır.

Padişah'tan harbiye nazırlığı beklerken Sabiha Sultanla evlilik teklifi Kemal'i köşeye sıkıştırmıştır. Yaverin kendisine getirdiği; "*Müjdeli haber.*" müjde olmaktan çıkmış işkence hâlini almıştır.

Kemal hesap adamıdır; fakat İstanbul'un diline düşmüş bir işte hesap adamlığı pek işe yaramamakta ne yapacağını nasıl edeceğini bilememektedir.

Siyaseti öğrenmiş gibidir, padişaha; "*Hayır.*" diyerek ipleri tamamen koparmak istememektedir. Kaldı ki Vahdettin'in, Sabiha Sultanı kendisiyle evlendirmek istemesini de hayra yormuştur.

...

Rauf, Ali Fethi ve Canbolat neşelidirler. Onlara göre; Mustafa Kemal Paşanın, Damat Mustafa Kemal Paşa olması demek; sadrazamlığı da, hükûmeti de, harbiye nazırlığını da her şeyi; ama her şeyi ele geçirmek demektir. Tevfik Paşa Hükûmeti'nin düşürülmesi ve yeni hükûmeti Kemal'in kurması için son bir vuruşları kalmıştır.

Son bir vuruş! Bu son zevkli vuruştan önce hükûmet listesini hazırlayıp ceplerine koyarlar.

Sadrazamlığa giden yoldaki bu vuruş, Sabiha Sultanla çok daha kolay olacaktır.

Kemal de buna inanmıştır. Bu neşeyle hükûmeti düşürmek için Minber'in yayımına daha bir hız verirler; fakat gazetenin satışı az, geliri yetersizdir. Minber'in yayın hayatına devam edebilmesi için acilen sekiz bin lira gerekmektedir.

Bu paranın bir bölümünü Emmanuel Karasu, bir bölümünü Cavit, bir bölümünü de Ali Fethi taahhüt ederler.

Minber; kamuoyunu aydınlatmak ve padişahı uyarmak için Tevfik Paşa Hükûmeti aleyhinde şiddetli bir kampanya başlatır.

Bu kampanyanın şiddeti; her gün buluşan Kemal, Rauf, Ali Fethi ve İsmail Canbolat tarafından ayarlanmaktadır.

...

Kemal ve arkadaşları, bir yandan Tevfik Paşa Hükûmeti'ni hırpalarken bir yandan da muhtemel rakip Ahmet Rıza'yı takibe almışlardır.

Âyan Reisi Ahmet Rıza'nın, Vahdettin'le görüştüğü herkes tarafından bilinmektedir. Kulaklarda da sık sık; "*Ahmet Rıza Beyin, yeni hükûmeti kurmak üzere olduğu,*" şayiaları dolaşmaktadır.

Kemal, Ahmet Rıza'yla ilişkiye de önem vermektedir; çünkü söylenenler doğruysa Ahmet Rıza, şu anda padişah'tan aldığı umutla hükûmetini teşkil meşguldür.

Kemal, muhtemel rakibi Ahmet Rıza'yı ciddîye almaktadır; fakat gerek Ali Fethi'nin, gerek Rauf'un ve gerekse İsmail Canbolat'ın gönülleri rahattır. Kemal Paşa saraya damat olduğu takdirde sadaret mührünü; değil Ahmet Rıza, bir ordu gelse ellerinden alamaz.

Buna rağmen Sabiha Sultanla izdivaç meselesini gündeme hiç getirmeyen Kemal, muhtemel rakibiyle görüşme yolları ararken bir tanıdık Ahmet Rıza'dan Kemal'e bir haber getirir.

Ahmet Rıza, mahrem bir yerde kendisiyle mahrem şeyler konuşmak istiyormuş. Dikkat çekmemek için bu görüşme herhangi bir yerde yapılmamalıymış. En iyisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin geç bir vakitte Âyandaki dairesini teşrifiymiş.

Kemal bu haberi arkadaşlarına söylediğinde ortalık kakkahaya boğulur. İlk yorumu Ali Fethi yapar:

– Ne yapsın garip. Sadrazamlıktan umudu kestiğine göre, derdi Kemal'den bir nazırlık koparmak.

Ve arka arkaya yorumlar...

Hepsinin kanaati Ali Fethi'yle aynıdır; Ahmet Rıza köşeye sığırmış, Kemal'in yanında görünmek istemektedir.

“Ben de sizi tanımıyorum!”

Kemal, Ahmet Rıza'yı Âyandaki dairesinde ziyarete gider. Sağır sultanın duyduğu Kemal Paşayla Sabiha Sultanın izdivacı meselesini, sanki Ahmet Rıza hiç duymamıştır.

Aslında Kemal'i ciddî bir rakip görmektedir. Bu izdivaç meselesinin terazinin kefesini Mustafa Kemal Paşa yönünde ağırdırdığını görmüştür; fakat buna rağmen burnu yine de havadadır.

Hoş-beşten sonra Ahmet Rıza, Kemal'e şöyle der:

– Gerçi padişah bana henüz hiçbir işarete bulunmuş değildir; lâkin sadareti teklif edecek olurlarsa, kabul edip etmemekliğim hakkındaki fikrinizi öğrenmek istiyorum paşa hazretleri.

Kemal için için güler. Bu soruya tam cevap verecekken Ahmet Rıza başka bir soru sorar:

– Bugünkü hükûmetten memnun musunuz?

Kemal tereddütsüz cevap verir:

– Hayır, çok âciz ve haysiyetsiz bir hükûmet.

Aldığı cevap Ahmet Rıza'yı memnun etmiştir:

– O hâlde ilk sualime şimdi cevap veriniz. Zât-ı âlînize göre padişahın hükûmet kurma teklifini kabul etmeli miyim?

Kemal gülümser:

– Beyefendi, padişah bugünkü hükûmeti beğenmiyorsa acaba sebepleri nelerdir? Acaba hükûmetin ecnebi tazyiklerine karşı âciz olduğundan ve ciddî tedbirler alamadıklarından mı müteessirdir? Şayet, bu hükûmeti dağıtır da vazifeyi size verecek olursa, siz ve nazırlarınızda aksi özellikler mi arayacaktır? Şayet böyleyse sadaretinizin hayırlı olacağından şüphe yoktur. Hatta, böyle bir vaziyette sadaret mührünü almak için beklemek yerine, padişaha baskı bile yapmalısınız; lâkin...

Kemal bir an konuşmasını kesmiştir, Ahmet Rıza heyecanla araya girer:

– Evet, lâkin?

Kemal devam eder:

– Lâkin böyle bir vaziyette en çok düşünülmesi lâzım gelen kuvvet ordudur. Gerçi ordumuz mağlûp edilmiştir; fakat ne de olsa geriye kalan kuvvetler son şerefimizi kurtarmaya hizmet edecek bir hâlde getirilebilir.

Ahmet Rıza şaşkındır. Saraya damat olması teklif edilen Kemal Paşada hiçbir değişiklik yoktur. Yine herkesin bildiği; düşündüğünü söyleyen Mustafa Kemal Paşadır karşısındaki. Oysa çok yakında kayın pederi olacak olan Padişah Vahdettin hakkında ondan başka sözler beklemiştir.

Ahmet Rıza bu durumdan memnun mu olmalıdır, çekinmeli midir bilemez ve Kemal'i onaylar mahiyette konuşur:

– Askerler içinde sizin gibi çok kıymetli şahsiyetler vardır. Geçenlerde Cevat Paşa Hazretleriyle konuştum. Fikirlerinden memnun kaldım. Meselâ sadaret bana tevdi edildiği takdirde, harbiye nazırlığını kendilerine vermeyi düşünüyorum.

Vaziyet anlaşılmıştır. Ahmet Rıza hem Kemal'den destek istiyor, hem de onun destek için harbiye nazırlığını ilk şart koşacağını bildiği için şimdiden bir tedbir alıyordu.

Kemal kendisine oynanmak istenen oyunu anlamazlıktan gelecek cevap verir:

– Harbiye nazırlığı için Cevat Paşa Hazretleri isabetli bir tercihtir. Ahmet Rıza, biraz da alay eder gibi başka bir konuya geçer:

– Bildiğim kadarıyla, sadaret mührünün verileceği zatlar arasınca zât-ı âlînin de adı dolaşıyor. Söyler misiniz paşa hazretleri böyle bir vazifeye hazır mısınız?

Kemal, bir yandan gülümserken diğer yandan cebinden bir liste çıkararak Ahmet Rıza'ya uzatır:

– Buyurunuz, muhtemel nazır arkadaşlarımla isimleri. Bendeni ze hükûmet kurma teklifi geldiğinde zât-ı âlînizle de iş birliği yapmak isterim.

Ahmet Rıza, Kemal'in uzattığı listeye yüreği hoplayarak bakar.

Listedeki en önemli nazırlıkların karşısında Ali Fethi, Hüseyin Rauf, İsmail Canbolat gibi isimleri görünce kaşlarını çatar:

– Bu arkadaşları tanımıyorum. Tanımadığım kimselerle de iş birliği yapamam.

Kemal, Ahmet Rıza'ya küçümseyerek bakar:

– Arkadaşlarımı tanımıyorsanız beni de tanımıyor olmalısınız.

Ahmet Rıza gayet pişkindir:

– Evet, doğrusu sizi de pek fazla tanımıyorum.

Kemal hırsıyla ayağa kalkar:

– Şu hâlde mahrem şeyleri tanımadığınız bir şahsiyetle görüşmekle yanlış yapıyorsunuz beyefendi. Yüksek müsaadelerinizle.

“Dünya polisi olmaya aday Amerika!”

Mütareke İstanbul’unda Osmanlı aydınları da şaşkındır.

Padişahçısı, İngilizcisi, Fransızcısı, İtalyancısı hatta milliyetçisi bile şaşkın. Bu Osmanlı aydınları, Avrupa hayranlıklarını her vesileyle dile getirmişlerse de bugün bozgundurlar. Yıllardır özendikleri, hayran oldukları Avrupalı, onları hayal kırıklığına uğratmıştır.

Avrupalıların Osmanlıya müşfik davranacağı, parçalamayacağı, yok etmeyeceği, hele hele işkence etmeyeceği beklenirken bunların tam tersi olmuştur.

Mağara devrinden beri güce tapan Avrupalının gerçek yüzünü yaşayarak gören Osmanlı aydını, bir çare aramaktadır.

Bir çare!

Bir yol!

Başka bir yol bulunmalıdır. Bu yol Avrupalıların içinde olmadığı bir yol. Osmanlı aydınları, zaman zaman tek tek, bazen ikiye, üçer bir araya gelerek bir yol ararlar. Ve bu arayış onları kıt'alar ötesine götürür.

Halide Edip, Ali Kemal, Refik Halid, Yunus Nadi, Ahmet Emin, Velid Ebuuzziya, Celâl Nuri, Necmettin Sadak gibi her ayrı siyasî görüşten gazeteci, yazar bir araya gelerek memleketi kurtarma çaresi olarak 4 Aralık 1918'de; "*Wilson Prensipleri Cemiyetini*," kurarlar.

Bununla da kalmayarak Vakit matbaasında toplanırlar ve Paris'te bulunan Amerikan Cumhurbaşkanı Woodrow Wilson Cenaplarına 5 Aralık 1918'de evlere şenlik bir mesaj gönderirler;

"Türk vatansever ve aydınlarının tarih ve geleneklerinden ve ırklar arası anlaşmazlıklardan dolayı kendileri tarafından kabul edilecek herhangi bir sistemi beceremeyeceklerini," anlatan güzel (!) bir girizgâhtan sonra istirhamlarına başlarlar;

"Amerika'nın kendilerine önce geçici bir zaman için barış temin etmesini ve dış saldırılardan korumasını," talep ederler.

Ayrıca Amerika'dan; *"İstanbul'a temsilciler göndererek yeni bir rejim kurmasını ve ekonomik kalkınmayı sağlamasını"* da isterler.

Osmanlı aydınları, Amerikalı bir Coni başkanlığında çalışacak ıslahat kurulunun, *"Ülkeyi yirmi beş yıl boyunca dağılmadan yönetmesini"* de teklif ederler.

Açıkça Osmanlı aydınları Amerika'ya; *"Biz kendi kendimizi idareyi beceremeyiz, siz idare edin."* derler.

Wilson Prensipleri Cemiyetinin pek sayın üyeleri (!), Wilson'a bu mektubu gönderdikten sonra, aynı gün başka bir mektubu da emperyalizmin diğer İngilizce konuşanına gönderirler.

İngilizler ve müttefiklerinin; *"Zayıf ülkelerin haklarını korumak için tarihte benzersiz bir savaşı zaferle sonuçlandırdıkları,"* tebrik namesinden sonra, uluslararası bir yönetimin Osmanlı için sakıncalarını dile getirirler. Bunu engellemek için de Amerikan Başkanı Wilson'a müracaat ettiklerini saygıyla bildirirler. Amerika'nın bu talebi kabul etmesi için İngilizlerden aracılık talep ederler.

Hey akıl, hey mantık!

İngilizler, kendilerine danışılmadan yapılan bu müracaata pek bozulmuşlardır. Amerikan başkanının kulağını bükerek; “*Sakin bu işlere karışma Willi, biz sizin Kızıldevrilere yaptıklarınıza karıştık mı?*”

Osmanlı aydınlarına göre Wilson Cenaplarının çağdaş ve demokrat ve insan haklarına saygılı devleti, emperyalist değildi (!).

Acaba!

...

Wilson ne yapmıştı da Osmanlı aydınları ona müracaat etmişlerdi? Niçin durduk yerde İngilizlerden azar işitmişti.

Amerika Cumhurbaşkanı Woodrow Wilson, Ocak 1918’de on dört maddelik bir barış plânı ilân etmişti.

Bu ilânın zamanlaması öyle mükemmeldi ki...

Avrupalı emperyalistler, Osmanlıyı parçalaya parçalaya yutmak isterken yeni dünyanın muhterem cumhurbaşkanı; “*Savaşa son verin ve barışın.*” demişti.

Bu teklifiyle Amerikan Cumhurbaşkanı Woodrow Wilson, dünyanın en insancıl ve prensipli devlet adamı olarak tüm dikkatleri üzerine çekmişti.

Öyle prensipli ve büyük bir adamdı ki hiç üşenmeden tam on dört madde kaleme almıştı.

Bu on dört maddenin her bendi başka bir güzellikti (!).

Bu güzelliklerin ilk maddesi şöyleydi; Milletlerarası gizli antlaşmalara son verilerek açık diplomasi uygulanacakmış!

Ne büyük adamdı bu Willi.

Dünya ne çektiyse bu gizli antlaşmalardan çekmemiş miydi? İngiltere, Rusya, İtalya, Fransa arasında az mı gizli antlaşma yapılmıştı?

Ya ikinci madde; Kara suları dışındaki denizlerde gerek savaş hâlinde gerekse barış zamanında trafik kesinlikle engellenmemeliymiş!

Wilson Cenapları yine çok haklılar. Gerçi bu maddeye uyulması en çok kendilerinin işine gelecek ama olsun; çünkü bu madde Amerika’nın dünya ticaretini ele geçirmesiyle yakından ilgili.

Ve üçüncü madde; Ticarî meselelerde bütün milletler arasında eşitlik olmalıymış!

Vay, vay, vay!

İşte demokrasi ve işte eşitlik.

Ve dördüncü madde; Her milletin silâhlı gücü, iç güvenliği sağlayacak kadar olmalıymış.

İşte gerçek barışseverlik bu. İç güvenliğini sağla yeter. Yeter yeter de ya dış güvenlik? Dış güvenliği düşünmeye gerek yok. Wilson Cenapları gerektiğinde her ülkeye yardımcı olur.

Topuyla, tüfeğiyle, atom bombasıyla.

Beşinci, altıncı ve diğer maddeler...

Wilson Cenapları prensiplerinin on ikinci maddesi doğrudan Türkleri ilgilendiriyordu.

Osmanlı topraklarında Türklerin yaşadığı bölgelerde Türk hâkimiyeti sağlanmalıymış; fakat Türk olmayan milletlere muhtariyetler verilmeliymiş. Boğazlar bütün milletlerin gemilerine ve ticaretine açık olmalı ve milletlerarası bir garanti altına alınmalıymış.

İşte cümle Osmanlı aydınlarının alkışları bu maddeye.

Her bir Türk bu maddeyi görür görmez basıyor duayı;

“Allah razı olsun Wilson Cenaplarından. Gerçi majeste İngiliz kralından da memnunuz; amma Wilson Efendimiz bir başka.”

Çanakkale Boğazı ticaret gemilerine serbest olmalıymış.

Olsun efendim, itiraz eden mi var?

İngilizler, Amerikan cumhurbaşkanının prensiplerini duyunca ve Türklere de uygulanması gerektiği ihtimali belirince Wilson’un kulağına eğilmişlerdi;

“Ne yapıyorsun Willi, biz Hristiyanları Türklerin elinden kurtarmak ve Türkleri Avrupa dışına atmak istiyoruz. Tut çeneni. Başımıza iş açma.”

Bu ikaz üzerine prensip falan kalmadı, Willi Cenapları çenesini tuttu.

Wilson Cenaplarının muhteşem on dört prensibini okuyan Osmanlı idarecileri sevinçten çılgına dönmüşlerdi.

Wilson Cenaplarının şahsında tüm Amerikalılar, Osmanlı aydınının gözündeki dünyanın en medenî (!), en çağdaş (!), en demokrat (!) toplumu olup çıkmışlardı.

İşte bu yüzdendir ki Osmanlı aydınları, İngiltere'ye rağmen Wilson Prensipleri Cemiyetini kurmuşlar ve Amerikan başkanından kendilerini idare etmesini talep etmişlerdi.

...

Osmanlı aydın takımı; “*Maşşallah, maşşallah!*” diyerekten Wilson Cenaplarını alkışlarken bu Wilson Cenapları kimdir, kimin nesi, kimin fesidir, nerede yatıp nerede kalkmıştır, kafasının arkasında neler vardır, neler yapmıştır?

Bunları ne arayan, ne merak eden olmuştu.

Oysa tek bir kişi merak etseydi, acep nelerle karşılaşır?

Meselâ azıcık araştıran biri, Prensipli Wilson'un prensiplerinin Amerikan emperyalizminin bir maskesi olduğunu görebilirdi; çünkü Amerikan Cumhurbaşkanı Wilson, şimdilik ilgilenmediği Asya ve Afrika toprakları için bol keseden özgürlükler ve eşitlikler vaat ederken kendi kıt'asında; “*Kendilerini gereği gibi yönetemeyen halklara liberal ve demokratik düşüncelerini yaymak; Amerika Birleşik Devletleri için bir vazifedir.*” felsefesini güdüyordu.

Kendilerini gereği gibi yönetemeyen halklara, liberal ve demokratik düşüncelerini yaymak, Amerika Birleşik Devletleri için bir vazifeymiş!

Eski Amerikan Başkanı Monroe'nun doktrini de Amerikan emperyalist felsefesinin bir aynasıydı;

“Şayet herhangi bir Amerika Devleti, süregelen bir karışıklık yahut iktidarsızlık içinde bulunursa, bunu düzeltmek de medenî bir milletin vazifesidir.”

Monroe Doktrinine göre Amerika Devleti, şimdilik Amerika kıt'asının, daha sonra da tüm dünyanın polisi olmaya adaydı.

Ve bu onların hakkıydı!

1905'te Cumhurbaşkanı Roosevelt, Amerika'nın bu polislik vazifesinin sınırlarını daha da netleştirmişti;

“Amerika kıt'asındaki bir devlette, Amerika Birleşik Devletlerine veya bir vatandaşına zarar verecek şeyler yapılır da bu devlet, düzeni korumada yahut yabancılar için adaleti yerine getirmede

güçsüzlük gösterirse, Amerika Birleşik Devletleri, arazi ilhak etmek maksadı olmaksızın, haklarını korumak ve vazifelerini yerine getirmek üzere harekete geçebilir.”

Théodore Roosevelt’ten sonra cumhurbaşkanı olan Taft, kendinden öncekilerinin sömürgecilik politikalarını daha da ileriye götürerek; *“Amerika Birleşik Devletleri’nin menfaat sahasına giren yerlerde bir devletin maliyesi bozuksa, bu devlete müdahale etmek gerekir.”* diyerek emperyalist niyetlerini netleştirmişti.

O güne kadar Amerika’nın menfaat sahası Amerika kıt’asını aşmamıştı; fakat aştığı gün...

“Tipik bir doğulu taktiği!”

Kemal, Wilson Cemiyeti üyelerinin kendisine anlattıkları kurtuluş reçetesine gülsün mü kızsın mı bilemedi; fakat en çok üzüldüğü şey, İsmet gibi çok yakın tanıdıklarının bile bu safsataya inanması ve umut görmesiydi.

Kim bilir kendi açılarından belki onlar da haklıydılar. Denize düştüklerine göre Amerika’ya sarılacaklardı.

Vahdettin de çok kızgındı.

Osmanlı aydınlarının kurduğu Wilson Prensipleri Cemiyetine ve bu aydınların Amerikan cumhurbaşkanından yardım istemesine pek bozulmuştu.

Hem öyle bir bozulmuştu ki...

Bu prensipli Wilson, ortalığı karıştırıyordu.

Prensipleri iyiydi hoştu; fakat bu Willi; *“Prensiplerimden ancak demokrasiyle yönetilen ülkeler faydalanabilir.”* diyerek Vahdettin’in canını sıkıyordu.

Ya saltanat?

Demek Wilson’un prensiplerinden faydalanmak için saltanattan vazgeçilmeliydi.

Ve yine demek ki Osmanlı aydınları denen güruh, bunu bile bile Willi’ye müracaat etmişlerdi.

Yazıklar olsun!

Vahdettin ne kadar kızarsa kızsın, büyük savaştan sonra köprülerin altından çok sular akmıştı.

Bulgar kralı tahttan çekilmiş yerine oğlu Boris geçmişti. Yenilmez zannedilen Alman İmparatoru II. Wilhelm tahttan feragat etmiş cumhuriyet kurulmuştu.

Avusturya-Macaristan İmparatoru Karl'ın tahtı da tepe taklak olmuş cumhuriyet ilân edilmişti.

Dünyadaki monarşiler tekerlek olmuş yuvarlanıyor; yerlerine cumhuriyet rejimleri geliyordu.

Amerikan cumhurbaşkanının aklına uyulursa kendi tahtının da yuvarlanacağı kesindi.

Düşündü Vahdettin!

Bilerek veya bilmeyerek padişahların tahtını tehlikeye sokan Osmanlı aydınlarının patavatsızlığına kızdı. Hem bu Amerika da kim oluyordu? Büyük savaşta Osmanlının müttefikleri İngilizlerle, Fransızlarla, İtalyanlarla ve onların diğer müttefikleriyle savaşmışlardı; fakat Osmanlı sadece İngilizlerle savaşmıştı.

Sadece İngilizlere yenilmişti. O hâlde Amerika niçin işe karışacaktı. Kaldı ki İngilizler, emperyalistlerin en büyüğü ve en güçlüsüydüler. Üstelik İngilizler krallıkla yönetiliyorlardı. Demokrasiyi sevmezlerdi. Kendisi de demokrasiyi sevmezdi. İşte bu yüzden İngilizlerle iş birliği yapmalıydı.

Vahdettin elini çabuk tutmalıydı. Ne yapmalı ve etmeli diğer sömürgecileri atlatıp İngilizlerle temasa geçmeliydi.

Nasıl ki Mondros'ta sadece İngilizlerle anlaşılmıştı. Yine sadece İngilizlerle anlaşmalıydı. Onlarla anlaşabilmek için de çok önemli menfaatler sunmalıydı.

Centilmen İngilizler menfaatlerini bilirlerdi.

Hemen sadrazamı çağırdı ve gerekeni söyledi.

Gereken?

İngiliz Yüksek Komiserliğine, iki ülkeyi yakından ilgilendiren konularda görüş alışverişinde bulunmak üzere; *“Londra'ya Fransız ve İtalyanlardan gizli bir temsilci gönderilmek istendiği,”* söylenecek.

Bu temsilci, İngiltere'de; *“Osmanlıların İngilizleri ne kadar çok sevdiklerini ve takdir ettiklerini ve gerekirse Fransızlar ve İtalyanlar atlatılarak Osmanlının idaresinin daha çok İngilizlerde kalmasını istediklerini,”* bildirecek.

Sadrazam hemen gerekeni yaptı.

Fakat heyhat!

Gelen cevapta, hükûmetin ve dolayısıyla padişahın talebi; “*Müttefiklerle aramızı bozmak için tipik bir doğulu taktiği.*” olarak değerlendirilerek reddedildi.

Vahdettin bozuldu; fakat bu kapıyı zorlamayı hiç bırakmak niyetinde değildi.

...

Vahdettin, İngiliz kapısını zorlarken onlar açık buldukları kapıdan içeri girmişler; Musul, İskenderun ve Çanakkale Boğazı’ndan sonra 7 Aralıkta Antakya’yı ve Ankara İstasyonunu işgal etmişlerdi.

Başka bir açık kapı da Fransızlar bulmuş 11 Aralıkta Dörtöl’a girmişlerdi. Dörtöl’u işgal eden Fransız kuvvetlerinin içinde Ermeniler çoğunlukta idi.

Fransız işgal kuvvetleri, Dörtöl’da jandarmaları tehdit ettiler ve onların şehri terk etmesini istediler. Jandarmaların bölgeden gitmesiyle Fransız askeri kıyafeti giymiş Ermeniler, hapishaneyi basarak ne kadar Ermeni ve Rum mahkûm varsa dışarı çıkardılar.

Dörtöl’da birçok Müslüman’ın evine girerek onları dövdüler ve para ve eşyalarını gasp ettiler.

...

Bir tarafta sömürgeciler her geçen gün yeni bir vatan toprağı işgal ederek Türk halkına işkence çektirirken, diğer tarafta Vahdettin, İngilizlere yanaşmak için başka başka plânlar peşindedir.

Denize düşen Osmanlı aydınlarıysa Amerika’ya sarılınca, Osmanlının başkentinde işler içinden çıkılmaz bir hâl alır.

İngilizler, hem padişahın anlaşma tekliflerine, hem de Osmanlı aydınlının kendilerinden izinsiz Amerikan mandası talep etmelerine zulüm ve işkenceyle cevap verirler.

Zulüm ve işkence!

Generalleri, subayları, papazları, casusları ve her attıkları sopayı geri getiren tazılarıyla yaptıkları zulüm ve işkence.

Kemal’in yakın çevresi de bu zulüm ve işkenceden nasibini sık sık alır. Kendisine dokunmaya cesaret edemeyenlerin güçleri yine Zübeyde’ye yeter. Kemal’in olmadığı bir gün, annesinin evini bu sefer İngilizler basar. İtalyan sefarethanesisinin verdiği; “*Bu ev bir daha aranmayacaktır.*” yazılı kart hiçbir işe yaramaz.

**“Yaşsa Kemal Paşam,
durdun durdun turnayı gözünden vurdun!”**

O gün Selma Fansa çok heyecanlı. Saraydan Mühibe Sultanın kendilerini ziyaret edeceği haberi gelmiş; üstelik Mühibe Sultan, Selma Hanımefendiyle baş başa görüşmek istiyormuş.

Mühibe Sultan Vahdettin’in yeğeni.

Hayret ki ne hayret!

Şaşkınlık ki ne şaşkınlık!

Koca Mühibe Sultan, Selma Fansa’yla nasıl bir şey görüşecekmiş?

Bildirilen saat gelinceye kadar Selma Fansa’nın kalbi gümbür gümbür atıp durmuştu.

Ve nihayet Mühibe Sultan, Madam Fansa’yla güzel döşenmiş salonda baş başa.

Madam Fansa heyecanlı; ziyaretin sebebini geç tahmin etmiş. Mustafa Kemal Paşayla Sabiha Sultanın izdivacı meselesi; fakat bu izdivacı Kemal’e sorduklarında o; “Yok öyle bir şey dedikodu.” demişti.

Fakat bu nasıl dedikoduydu? Şayet dedikodu olsaydı, koca Mühibe Sultan evlerine gelir miydi; hem de kendi ayaklarıyla.

Selma Fansa, işin ciddiyetinin farkına vardıkça sıtma tutmuş gibi titremeye başladı. Bir yandan titriyor, bir yandan da bu işin kendisiyle ilgisini kurmaya çalışıyordu.

Mühibe Sultan onu fazla merakta bırakmadı:

– Beni buraya zât-ı şâhâne gönderdi hanımefendi. Bu sebeple ziyaretimin gizli kalmasını hassaten rica ediyorum.

Madam Fansa daha bir heyecanlanırken Mühibe Sultan devam etti:

– Sebeb-i ziyaretim aslında bildiğiniz bir bahis. Zât-ı şâhâne, Yaver-i Şehriyarileri Mustafa Kemal Paşa Hazretleriyle, kızları Sabiha Sultanın izdivaçlarını irade buyurdular; lâkin kendilerinden henüz bir cevap alamadık. Takdir edersiniz ki Mustafa Kemal Paşa Hazretleri farklı bir insandır. Lütfen bu bahsi kendilerine açınız.

Mühibe Sultan; “Ziyaretini kimsenin bilmemesi,” ikazını tekrarladıktan sonra, geldiği gibi sessizce gidiverdi; fakat Selma Fansa’nın sıtması asıl o zaman tuttu.

Çok sevdikleri Mustafa Kemal Paşa, nihayet kendisine lâıyk bir eş bulmuştu. Üstelik koca padişahın damadı olacaktı.

Birden kafası karıştı Selma Fansa'nın.

Mustafa Kemal Paşanın şimdiye kadar çoktan saraya gitmesi; Sabiha Sultanla görüşmesi lâzım değil miydi?

Sahi, iş böylesine ciddiyken Kemal Paşa niçin bunu yapmamıştı? Bu izdivacı İstanbul'da duymayan kalmadığı hâlde, Kemal Paşaya sorduklarında niçin; "*Dedikodu.*" diyerek geçiştirmişti?

Bu Mustafa Kemal Paşa ne yapmak istiyordu?

Madam Fansa, kendi kendine sorduğu bu ve diğer soruların hiçbirisine cevap bulamayınca üzerine daha bir sıkıntı geldi.

Eli ayağı dolaşıyordu. Eline bir kitap aldı olmadı, albümlere bakmayı denedi o da olmadı.

Her şeye rağmen içinden sık sık; "*Yaşsa Kemal Paşam. Durdun durdun, turnayı gözünden vurdun.*" diyordu.

Heyecanından tırnaklarını yemeye başladı. Sonra kalktı hizmetçiye yardım etti. Zavallı hizmetçi, bugüne kadar bir çöpün bile yerini değiştirmeyen hanımının, bulaşık yıkamaya kalkmasına şaşı kaldı.

Selma Fansa hem bulaşık yıkıyor, hem de her dakika; "*Kemal Paşaya turnayı gözünden vurduruyordu.*"

O; "*Kemal Paşaya turnayı gözünden vurdururken,*" olan tam üç porselen tabakla, iki güzel fincana oldu.

Şangıırtt!

Mutfaktaki karoların üzerinde, iki fincanın arkasından dördüncü tabağın da şangıırdadığını gören hizmetçi, neredeyse çöp kutusunu doldurmak üzere olan kırıkları toplarken; "*Siz zahmet buyurmayın hanımım.*" demesi üzerine, bardaklar, tabaklar Selma Fansa'nın elinden kurtuldu.

Ve nihayet akşam oldu.

Önce kocası Salih Fansa geldi.

Selma Fansa, sır mır dinlemedi. Kocasından da saklayacak değildi ya! Olanı biteni bir bir anlattı. Anlattı da rahatladı garip.

Aman Allah, bu sır tutmak ne menem zor bir şeymiş. Kendisi kurtulmuştu da Mühibe Sultanın getirdiği sıtma, bu sefer de Salih Fansa'yı tuttu. O güne kadar sigara içmeyen adam, her nefeste beş altı kez öksürerek puro içmeye kalktı.

Madam Fansa gibi Salih Fansa da Kemal'in sarayı ziyaret etmeyişine, Sabiha Sultanla görüşmeyişine bir anlam veremedi.

Karı-koca hemen hazırlık yaptılar; Kemal gelir gelmez onu he-saba çekeceklerdi.

...

Ve gecenin yarısında hizmetçi kız, Kemal'in kapısının anahtar sesini duydu. Duyar duymaz, aldığı emir gereği evin hanımına bildirdi. Karı-koca öyle bir dışarı fırladılar ki Kemal'in henüz içeri girdiği kapıyı örtmesine fırsat vermeden onu, aldıkları gibi kendi dairelerine geçirdiler.

Kemal, apar topar yemek salonuna girdiğinde, masayı mezelerle süslenmiş buldu.

Salih'le Selma Fansa, onun iki yanını aldıktan sonra, kocası bomba haberi vermenin şerefini karısına bıraktı.

Kemal, karı-koca dostlarının heyecanını gülümseyerek izliyor ve *"Bakalım altından ne Çapanoğlu çıkacak."* diye bekliyordu.

Selma Fansa, bir iki boğazını temizledikten sonra titrek bir sesle konuşmaya başladı:

– Paşa hazretleri, bugün... yani... bugün yani sizinle...

Kemal, gülümseyerek konuştu:

– Kendinizi zorlamayınız hanımefendi, sabah ola hayrola. Ne söyleyecekseniz, yarın...

Selma Fansa'dan önce kocası telâşlandı:

– Zinhaaaaar! Yarın olmaaz!

Kemal sevimli karı-kocanın hâllerine baktı, kadehinden bir yudum aldı:

– O hâlde buyurunuz efendim.

Selma Fansa, Mühibe Sultanın gelişini, zât-ı şâhânenin mesajını, Sabiha Sultanın güzelliğini, Mühibe Sultanın nezaketini, devlet kuşunu, Kemal'in hesabına ne kadar mutlu olduklarını, hepsini; ama hepsini bir sebze çorba gibi birbirine kattı; fakat Kemal yine de meseleyi anladı.

Sabiha Sultanla izdivaç meselesinin tüm İstanbul'un dilinde olduğunu biliyordu; fakat kendisi henüz kararını vermemiştir.

Kemal'in suskunluğu, Selma ile Salih Fansa üzerinde tümünden bir şaşkınlık etkisi yarattı. Paşa hazretleri hiç tepki vermeden baktığına göre; Mühibe Sultanın ziyareti yüzünden nutku durmuş olmalıydı.

Selma Fansa yine de sormadan edemedi:

– Af buyurunuz paşa hazretleri, Mühibe Sultan cevabınızı bekliyorlar.

Kemal zor durumdaydı; “*Sabiha Sultanla izdivaç.*” teklifinin, hem de bir hanım sultan tarafından kendisine ikinci kez iletileceğini hiç hesaplamamıştı.

Padişahın yaveri İbrahim; kendisine sadece bilgi vermişti.

Bilgi vermenin anlamı; “*Saraya geliniz ve izdivacı gerçekleştiriniz.*” şeklindeydi. Onun yerinde kim olsa, bu haber üzerine havaya fırlar ve en hatırlı saraylıları araya koyarak teşebbüse geçerdi.

Fakat Kemal bunların hiçbirini yapmamıştı; çünkü kafası karıştıktı. Tevfik Paşa Hükûmeti yıkıldı yıkılacaktı. Harbiye nazırlığı hayali henüz suya düşmemişti. Kim bilir belki hükûmeti kurmakla bile vazifelendirilebilirdi; fakat...

Fakat şu an padişaha vereceği; “*Hayır.*” cevabı her şeyin sonu demek olabilirdi. Aşağı tükürse sakal, yukarı tükürse bıyık.

Hem şu an kafasında yapacakları vardı.

Yapacakları!

Yapacaklarını, değil başkalarına, kendi kendisine bile söyleyemiyordu. Bu hanım sultan, onun yapacaklarına set çekebilirdi.

“*Evet.*” demediği takdirde de harbiye nazırlığı kuş olur uçardı.

Zor bir durum!

Bir tarafta yapacakları, diğer tarafta her şeye rağmen yapacakları işlerde destek beklediği, en azından mâni olmamasını istediği Padişah Vahdettin.

Sadece; “*Aşağı-yukarı tükürürsen,*” değil, ne yana tükürürsen tükür, sakal-bıyık meselesi.

Buna rağmen yapacakları, yapmak istedikleri?

Padişaha hem; “*Hayır.*” dememeli hem de “*Evet.*”

Kemal’in bir dakikalık suskunluğu, Selma ile Salih Fansa’ya bir saat gibi gelmişti.

Selma Fansa dayanamayarak sorusunu tekrarladı:

– Mühibe Sultan haber bekliyor paşa hazretleri.

Canı sıkılmıştı Kemal’in. Sigarasını kızgın bir şekilde söndürdükten sonra hiçbir şey demeden dairesine geçti.

Selma Fansa, Kemal’in bu hâlini hiç beğenmedi ve korkuyla istavroz çıkardı.

“Mustafa Kemal Paşa

en fazla iki ay içinde bir kadından bıkar!”

Sarı paşa, sarı gül, yahut Mustafa Kemal Paşa.

Çıkmazları oynayan Kemal, Vahdettin’in Sabiha Sultanla evlilik teklifine hazırlıksız yakalanmıştı.

Aslında Vahdettin sır küpü bir adamdı. Mustafa Kemal Paşaya yaptığı teklifin kabul edileceğinden emindi. Emin olmasa kılı kırk yarar onun niyetini önceden öğrenir, teklifini sonra yapardı.

Fakat bu bir gönül meselesiydi. Ne padişah hesabı dinlerdi ne hanım sultan. Padişah, kafasından geçenleri ortaya dökmeden önce Kemal Paşanın da bir hesabının olduğunu düşünmeliydi.

Kemal, yattığı yerden olmuşları ve olacakları tekrar tekrar düşündü. Padişahın yaptığı teklifin artılarını ve eksilerini saatlerce hesapladı durdu. Bir tarafta harbiye nazırlığı, hatta sadrazamlığa giden yol. Diğer tarafta Sabiha Sultan?

Evet hazırlıksız yakalanmıştı.

Açık seçik belliydi ki çok istediği harbiye nazırlığının yolu, Sabiha Sultanla evlilikten geçiyordu.

En yakın arkadaşları; *“Ayağımıza gelen bu fırsatı tepme Kemal, kabul etmelisin.”* diye bastırıyorlardı.

Annesiyle kardeşi başka bir âlemdi. Zübeyde Hanım kafiye; *“Hayırlı olsuna gelen,”* konu komşuyu ağırlarken mutluluktan uçuyordu. Makbule ise sarayda yapılacak düğünün ayrıntılarını şimdiden anlatmaya başlamıştı.

Bildiği kadarıyla Sabiha Sultan meselesine tek üzülen Fikriye’ydi.

Kemal’in hesap adamlığı bu sefer işe yaramamıştı. Gönül işi hesap ve düşünmekle halledilemiyordu.

Birden Dr. Rasim Ferit aklına geldi. Doktor, yeri geldikçe onu en samimî şekilde tebrik eden bir dost; fakat gerektiğinde de en acımasız tenkitler yapabilen bir arkadaşı.

En iyisi doktorun Sabiha Sultan meselesiyle ilgili görüşlerini almak.

Bu karara varınca Cevat Abbas’ı yanına çağırdı:

– Fırla çocuk. Hemen Dr. Rasim Ferit’i bul ve Maçka Parkı’na gelmesini söyle, kendisini orada bekleyeceğim.

Maçka Parkı karlar altında.

Çamlar, üstlerine binen karın ağırlığıyla başlarını eğmişler. Köşe başındaki solgun fenerin ışığı, gökten süzülerek inen kar tanelerini aydınlatırken bir bankın üzerine paltolarına sarılarak oturmuş Kemal'le Dr. Rasim Ferit'in yüzüne de vuruyor.

Dr. Rasim Ferit, gece yarısı ve bu karda kıyamette, Kemal'in kendisini niçin çağırttığının merakı içinde.

Kemal onu fazla bekletmeden derdini açtı:

– Doktorcuğum, benim hoşuma gitsin gitmesin, benimle ilgili bahislerde, hatır gönül dinlemeden hakikî fikrini söylersin. Doğru mudur?

Dr. Rasim Ferit, konunun nereye geleceğini bilmediği için gü-lümsedi:

– Öyledir sevgili paşam. Her zaman hakikî fikrimi söylerim. Zira ben sizin dostunuzum. Düşüncelerimi kabul edip etmemek zât-ı âlînize aittir.

Kemal memnun oldu:

– Teşekkür ederim doktor, zaten ben de seni en çok bu yüzden severim ya.

Dr. Rasim Ferit sabırsızdı:

– Beni merakta bırakıyorsunuz. Lütfen sadede geliniz ve ağzınızdaki baklayı çıkarınız.

Kemal sıkıntıyla başını yere eğdi:

– Sabiha Sultanla izdivaç.

Dr. Rasim Ferit gülümseyiverdi:

– Ha şu mesele. Onu sağır sultan bile duydu azizim.

Kemal sigarasını yakarken Dr. Rasim Ferit'in yüzüne bakmadan konuştu:

– O hâlde beni dinle doktor. Hakikî fikrine göre benim, Sabiha Sultanla evlenmemi münasip buluyor musun?

Dr. Rasim Ferit, derin bir nefes aldıktan sonra konuştu:

– Bendeniz zât-ı âlînizi iyi tanırım. Benim tanıdığım Kemal Paşa, en fazla iki ay içinde herhangi bir kadından bıkar. Kaldı ki hanedana mensup bir hanım sultanla izdivacın hayli sıkıcı merasimleri vardır. Kocasını dahi olsa, bir hanım sultanın yatağına girebilmek için kendilerinden ruhsat gerekir yahut onun daveti beklenir.

Dr. Rasim Ferit, söylediği her kelimede Kemal'in kaşlarının tekrar tekrar çatıldığını, gözlerinin hayretten büyüdüğünü görünce, olumsuz değerlendirmelerine ara verdi:

– Tamam mı sevgili paşam, yeterli mi?

Kemal sigarasından derin derin nefesler çekti:

– Bu kadar kötü demek?

Dr. Rasim Ferit gülümseyerek devam etti:

– Dur hele asıl kötüsü geride. Sabiha Sultanla izdivaç yaparsanız, hiç sevmediğiniz Enver Paşaya da benzersiniz.

Kemal birden irkilerek ayağa fırladı:

– Yapma yav!

Sabiha Sultanla evlilik meselesinin olumsuzlukları içerisinde en çok Enver'e benzeyecek olması Kemal'i önce korkutmuş, sonra güldürmüştü.

Gecenin karanlığında Kemal'in kahkahalarına Dr. Rasim Ferit de iştirak etti. Gergin başlayan sohbet yumuşamıştı.

Kemal arkadaşının omzuna dostça elini attı:

– Hay yaşayasın doktor. Herkes; “*Evlen evlen.*” diye tutturuyor. Bir hanım sultanla evliliğin getireceği muhtemel sıkıntılardan kimse bahsetmiyor. Sağ olasın, tek dostum senmişsin. Şimdi ne yapacağımı biliyorum.

Maçka Parkı'ndaki çam ağacının dalına tünemiş Mavi Kuş da Kemal'le Dr. Rasim Ferit'in konuşmalarını dinlemişti. Sabiha Sultanla evliliğin sonuçlarını öğrenince onun da küçücük gözleri kocaman kocaman açıldı; fakat o da Dr. Rasim Ferit'le aynı fikirdeydi.

“*Nikâhta keramet vardır!*”

Saray arabası, Hava Sokağı'nda Salih Fansa'nın konağı önünde yine durdu. Mühibe Sultanı dış kapıda yine Selma Fansa karşıladı. Birlikte yukarı çıkarlarken Selma Fansa'nın kalbi “*güm güm*” çarpıyordu.

Mühibe Sultan, henüz konağa girer girmez bir terslik olduğunu anlamıştı. Selma Fansa'dan bir memnuniyet belirtisi beklemiş; fakat görememişti.

Üzerindeki kürkünü çıkarmadan konuştu Mühibe Sultan:

– Paşa hazretleri buradalar mı hanımefendi?

Selma Fansa sıkıntılıydı. Kemal Paşa, Mühibe Sultana randevu verdiği hâlde henüz ortalıkta yoktu:

– Teşrif etmek üzereler efendim, siz buyurunuz.

Mühibe Sultanın kaşları çatıldı. Kendisi saraylı bir sultan olarak ikinci kez Kemal Paşanın ayağına gelmekle lütfetmiş; fakat paşa hazretleri verdiği randevuya bile riayet etmemişti.

Selma Fansa, biraz zaman kazanmak için sordu:

– Bir liköre ne dersiniz hanımefendi?

Mühibe Sultan sinirliydi:

– Olabilir.

Tam bu sırada Kemal salondan içeri girerek Selma Fansa'yı büyük bir yükten kurtardı.

Kemal, Mühibe Sultanı iltifatlara boğarak öyle kibar bir özür diledi ki sultan hanımın ne çatılmış kaşları kaldı ne de kızgınlığı.

Buna rağmen Mühibe Sultan lâfı dolaştırmadan konuya girdi:

– Paşa hazretleri. Zât-ı şâhânenin, zât-ı âlînize iltifatlarından herkes haberdardır. Padişahımız bu iltifatlarını bir izdivaçla taçlandırmayı düşünmüşler ve niyetlerini zât-ı âlînize iletmişlerdir; lâkin...

Eyvah! Mühibe Sultanın sultanlığı bitmişti. Saraylılığı ve kibri konuşmasını sürdürmesine engel olmaktaydı.

Bunu anlayan Kemal, hanım sultanı bu sıkıntıdan kurtarmak için konuşmaya başladı:

– Bakınız hanımefendi. Bendeniz için Sabiha Sultanla izdivaç şereflerin en büyüğüdür; lâkin bilmenizi isterim ki ben bir askerim. Mesleğimi hem çok severim, hem çok iyi yaparım. Hatta en iyisini yaparım diyebilirim. Gel gelelim bir aile hayatını beceremem. Biliyor musunuz ki annemle dahi aynı evde kalmaktan sıkılan bir adamım ben. Sabiha Sultanı mesut edememekten korkarım.

Mühibe Sultan, kendisini sıkıntıdan kurtarmakla kalmayarak altın alan ve Sabiha Sultanı mesut edememekten korkan Kemal Paşaya daha bir sempatiyle bakmaktaydı:

– Nikâhta keramet vardır paşa hazretleri. Yine de Sabiha Sultanla görüşmenizi istiyorum.

Kemal birden irkildi. Mühibe Sultanın sözleri Dr. Rasim Ferit'in ikazlarını çağrıştırmıştı.

Karşısındaki hanım sultan, koca Osmanlı ordusunun bir paşası-na; *“Yine de Sabiha Sultanla görüşmenizi istiyorum.”* diye emret-mekteydi. Sadece aracılık yapan ve ilk kez görüştüğü Mühibe Sul-tan bu şekilde emredebiliyorsa, kim bilir evleneceği Sabiha Sultan kendisine hangi tavırla yaklaşacaktı.

Kemal kararlıydı, bu iş olmayacaktı; fakat yine de koca sultan hanıma; *“Hayır, onunla görüşmek istemiyorum.”* diyemezdi.

Mühibe Sultana kimsenin cesaret edemeyeceği bir teklifle karşı-lık verdi:

– Nasıl arzu buyurursanız hanımefendi. Sabiha Sultan Hanımefen-di, Salih Fansa Beyefendinin hanelerini teşrif buyursunlar görüşelim.

Ortaya bir bomba düşmüş gibi oldu. Bu izdivacı herkesten çok isteyen Madam Fansa bile Kemal’in teklifi karşısında kıpkırmızı kesildi.

Mühibe Sultan şaşkınlıktan alay dolu küçük bir kahkaha attı:

– Lâkin olmaz bir şey istiyorsunuz paşa hazretleri. Hanım sul-tanlar saray dışında kimseyle görüşemezler. Hele hele bir erkeğin ayağına hiç gidemezler. Bunu bilmiş olmanız gerekmez mi?

Kemal de gülümsedi:

– Bendeniz herhangi bir kimse değilim hanımefendi. Ben bu memlekete pek büyük hizmetler yaptım. Kısmet olursa daha da büyük hizmetlerde bulunacağım.

Mühibe Sultan kaşlarını çatı:

– Hizmetlerinizin farkındayız paşa hazretleri; lâkin padişah kızı kimsenin ayağına gitmez. Onunla ancak sarayda görüşebilirsiniz. Hem orada görüşürseniz değişen ne olur?

Evet, sarayda görüşse ne olurdu ki...

Hiçbir şey; fakat bu hiçbir şey Kemal için çok önemliydi. O, padişahın teklifine; *“Hayır.”* demektense bu şekilde suyu yokuşa sürerek kurtulacaktı.

Ve artık kabul edilmeyeceğinden emin olduğu teklifinde zevkle ısrar etti:

– Aynı şeyi bendeniz arz ediyorum hanımefendi. Söyler misiniz, saray dışında görüşürsek ne çıkar? Hem görüşeceğim yer, alelâde bir yer değil. Ortak dostlarımız, Salih Fansa’yla Madam Fansa Ha-nımefendinin daireleri.

Mühibe Sultan, likörünü içtikten sonra kalktı:

– Anlıyorum; lâkin ben de bir elçiyim. Zât-ı şâhâneye cevabınızı iletceğim. Takdir kendilerindir.

Kemal, çıkmak üzere olan Mühibe Sultana saygıyla yol gösterdi:

– Elbette takdir kendilerindir. Saraydan gelecek cevabı heyecanla beklediğimi bilmenizi isterim.

...

Mühibe Sultan zeki bir kadındı; Mustafa Kemal Paşanın bir padişah kızıyla evlenmeye niyetinin olmadığını anlamıştı. Yoksa paşa, sarayın kesinlikle; “*Hayır.*” diyeceği bir teklif yapar mıydı?

Kemal, Sabiha Sultanın resmini görmüş ve beğenmişti; fakat yine de eklemişti; “*Çok güzel bir kızmış; keşke padişah kızı olmasaydı.*”

“Mustafa Kemal Paşa kimin paşası!”

Vahdettin, tahtını tehlikeye sokan Wilson’a ve Osmanlı aydınlarına verip veriyordu.

Bu arada onun gönlüne su serpen, Wilson Prensiplerini yerden yere vuran bir yazı Minber gazetesinde çıktı.

Minber gazetesinde; “*Avrupa rekabeti karşısında Amerika’ya iltica doğru mudur?*” konulu ince alaylarla dolu muhteşem bir yazı yayımlandı.

İmzasız muhteşem bir yazı.

Bu yazıda; Wilson Prensipleri ve bu uğurda kurulmuş Wilson Prensipleri Cemiyeti; “*Temelsiz binaya,*” benzetilmişti.

Vahdettin, bu muhteşem yazıyı (!) kimin yazdığını araştırdı; karşısına yine; “*Arslan yeleli paşası,*” çıktı.

Saray casusları, Minber’i kuranlardan ve para koyanlardan birinin Mustafa Kemal Paşa olduğunu ve gazetede imzasız yazılar yazdığını söylediler.

Bu haber Vahdettin’i ziyadesiyle memnun etti.

Arslan yeleli paşa?

Arslan yele; Kemal’in altın rengi kızıla çalan saçları.

Namağlûp kumandan?

Mustafa Kemal Paşa, çarpıştığı hiçbir cephede yenilmemiş.

Mustafa Kemal Paşa kimin askeri?

Osmanlı ordusunun.

Osmanlı ordusu kimin ordusu?

Padişahın.

Padişah kim?

Vahdettin.

O hâlde Mustafa Kemal Paşa kimin paşası?

Vahdettin'in.

Arslan yeleli paşası bugün Vahdettin'i yine gururlandırmış.

Şu Prensipli Wilson'a yaranmak isteyen güruha lâzım gelen cevabı vermiş.

Vahdettin, arslan yeleli paşasını hem çok seviyor, hem çok kızıyor.

Kızıyor; çünkü bu arslan yeleli paşa "*Bende.*" olmaya müsait değil.

Bu sarı paşaya önce yaverini, sonra yeğenini yollamış; "*Saraya gel, sana kızımı vereceğim.*" demiş.

Fakat, sarı paşaya kızını teklif ettiği hâlde o kabul etmemiş.

Daha doğrusu, kabul edilmemesi için şartlar ileri sürmüştü.

Ve bir paşa, koca padişahın kızını reddetmiş.

Kızını bile kabul etmeyen bir adamdan, kendisine; "*Bende*" de olmaz; "*Kul.*" da.

Her şeye rağmen Vahdettin, Mustafa Kemal Paşayı göz ardı edemez. Bu çalkantılı günlerde bir gün ona şiddetle ihtiyaç duyacağını hisseder.

Sarı paşayı umutsuz bırakmamak lâzım.

"Size yalvarmaya geldim!"

Padişah Vahdettin huzursuzdu.

Sömürgecilerin her bir generali her gün başka bir şey istiyordu. Bu isteklerin pek çoğu hükûmetçe yahut Meclisçe yerine getirilmesi gereken şeylerdi.

Hükûmet beceriksiz, Meclisse İttihatçı doluydu. Böyle sıkıntılı bir devirde becerikli adamlara ihtiyacı vardı padişahın; fakat yoktu işte. Aklına üç-beş isim gelse bile onlar da İttihatçıydı.

Can düşmanı İttihatçılar!

İttihatçılardan sadece kendisi nefret etmiyordu. Hürriyet ve İtilâf Partisi taraftarları, basın, hükûmet...

En önemlisi İngilizler de İttihatçılardan nefret ediyordu.
İngilizler!

Saltanatının ve hilâfetinin tek koruyucusu İngilizler.

Krallıkla yönetilen ve beş yüz milyon Müslüman halkı sömüren İngilizler.

Evet İngiltere'nin sömürgeleri altında beş yüz milyon nüfuslu bir halk kitlesi vardı.

Vahdettin'in gözleri parladı; çünkü padişah, elinde İngilizlerin "*Hayır.*" diyemeyecekleri bir silâh tutuyordu.

Hilâfet!

Vahdettin, İngilizlerin hilâfet konusunda ne düşündüklerini öğrenmek için büyük bir çaba sarf etmeye başladı.

Papalığa benzeyen ve İngiltere'nin koruması altındaki bir; "*Ruhanî Hilâfet.*" düşüncesi 1881'de İhgiyis Wilfrid S. Bulnt adında bir İngiliz tarafından zaten ortaya atılmıştır.

Vahdettin bunu öğrenir öğrenmez harekete geçti.

Şayet "*Ruhanî Hilâfet.*" gerçekleşecek olursa, Vahdettin halifelik sıfatıyla; Mısır ve Sudan'dan başka Hindistan Müslümanlarına da hükmetmek gibi bir güce erişecekti ki bu güç Yavuz Sultan Selim'in bile hayalinden geçememişti.

Bu şekilde Vahdettin sadece Türklerin yaşadığı dar bir yurtla kalmayacak Büyük Britanya İmparatorluğunun güneş batmayan sınırları içinde bir nevi; "*İslâm Âleminin papası.*" olacaktı.

Muhteşem bir hayal!

...

İngiliz kapısını ilk çalışından sonuç alamayan Vahdettin, bu sefer yeğeni ve Damat Ferit'in üvey oğlu Sami'yi yanına çağırdı.

Vahdettin'e göre dünyada üç melun vardı; biri ablası Mediha Sultan, diğeri eniştesi Damat Ferit Paşa, üçüncüsü de Mediha Sultanın ilk eşinden olan oğlu Sami.

Sultanzâde Sami, İngiliz mürebbiyeler elinde büyümüş ve bir sultanzâde olmasına rağmen; İngiliz doğmadığı için utanan bir adamdı. Asi ve ukalâ olduğu söyleniyordu. Haftada bir dayısı Vahdettin'i ziyaret eder, sağdan soldan duyduğu tüm dedikoduları ona anlatır ve sık sık da para sızdırırdı. Rahip Frew adındaki İngiliz ajanı papazı da sarayla o tanıştırmıştı.

Güvenecek adam bulamayan Vahdettin; “*Şahsiyetsiz, mel’un.*” dediği yeğen Sami’den yardım istemek zorunda kaldı. Bu sefer İngiliz yüksek komiserliğine değil, İngiliz genel karargâhına gidilecekti.

...

Yeğen Sami, padişah dayısının söylediklerini bir bir İngiliz genel karargâhında General Milne’ye anlattı:

– Bendeniz, padişahımız ve hariciye nazırımız tarafından görevlendirildim. Onlar ve kendim adına, Osmanlı yönetimine el koymanız için size yalvarmaya geldim.

Sami’yi dinleyen General Milne duvar gibiydi ve buz gibi cevaplar verdi:

– Biz, birlikte hareket ettiğimiz dostlarımızdan ayrı bir karar veremeyiz. Bu dedikleriniz, ocak ayında toplanacak olan Paris Barış görüşmelerinde ele alınacaktır.

Sami yalvararak ısrar etti:

– Lâkin ekselâns, barışa kadar geç kalabilirsiniz. Bakın bir de Amerikalılar çıktı ortaya. Medine’de ve pek çok İslâm ülkesinde uyguladığınız barış ve refahı, Osmanlı ülkesine de lütfediniz. Bu aydınlığınızdan lütfen bizi de istifadelendiriniz. Anadolu’dan gelen haberler hiç de iyi değil, bunu siz de biliyorsunuz. Lütfen Anadolu’ya denetlemek için olsun İngiliz subaylar gönderiniz. Kafkasya’ya kadar ulaşmak zordur; fakat emrinize askerlerimizi tahsis edebiliriz.

Milne hayretle baktı:

– Bu teklifi kumandanlarınıza danışarak mı söylüyorsunuz. Onlar bu dediklerinizi kabul etmezler.

Yeğen Sami heyecanlandı:

– Dilediğiniz subayları görevden almaya ve askerlerimizi İngiliz subayların kumandasına vermeye hazırız. Yeter ki siz kabul ediniz.

Milne kesti attı:

– Biz askeriz, siyasî konulara karışmayız.

Yeğen Sami de İngilizlerden eli boş olarak saraya döndü ve keyfiyetten padişah dayısını haberdar etti.

Padişah dayı yine üzüldü. İkinci girişimi de boş çıkmıştı; fakat bu kapıyı bir şekilde açmalıydı.

Kısmet.

Vahdettin ne yapacağını düşünürken İngiliz General Milne; “*Biz askeriz siyasete karışmayız.*” demesine rağmen bu görüşmeyi 16 Aralık 1918 tarihli raporla Londra’ya bildirdi.

Bu raporda general şöyle diyordu;

“Padişah, ülkenin idaresini mümkün olduğu kadar çabuk ele alması için Britanya Hükûmeti’nden istirhamda bulundu. Britanya memurlarının kontrol maksadıyla memleket içine gönderilmesini ve Britanya subaylarının idareye yardımında bulunmalarını rica etti.”

Ve bu rapordan sonra Anadolu’nun içlerine kontrol subayları adı altında işgalci birlikler gönderildi.

“Fikriye’nin canı paşası!”

Sulu sepken bir kar bütün gün sürdü.

Buna rağmen gökyüzü öfkesini alamadı. Arkasından yağan karın her bir tanesi öksüz yamalığı gibi.

Çatıları, çamları, kestane ağaçlarının üzerini kalın kar tabakası kaplamış. Boğazın iri dalgaları, üzerine yağan karı hemen özüne dönüştürüyor.

Denizin üzerinde lâpa lâpa yağan karlar arasında süzülen beyaz martılar çılgık üstüne çılgık atıyorlar.

Sahilden başlayan Beşiktaş sokakları, tepelere doğru dik yokuşlarla yükseliyor.

Beşiktaş Vişnezade Mahallesi, Spor Caddesi üzerindeki Akaretler yokuşu karla kaplanmış. Bu dik yokuşlu sokaktaki evler, sanki düşmemek için birbirine omuz vermiş gibi bitişikler. İki katlı bu küçük evleri; Sultan Abdülhamit, memurları için yaptırmış. Akaretler’deki bu sıra evler, Osmanlı döneminin ilk toplu konut örneği.

Beşiktaş Spor Kulübünün önündeki 76 numaralı evde Kemal’in annesi Zübeyde ve kardeşi Makbule yaşıyorlar.

Yanlarında Kemal’in evlâtlıkları da var. Abdürrahim en küçük. Onun; “*Ayşe Abla.*” dediği bakıcı bir kadın her gün eve gidip geliyor.

Diğer bir “*gündüz sakini,*” Kemal Paşanın dışarıdaki ayak işlerine koşturan Emir eri Şakir Çavuş.

Aile, Abdürrahim'in üzerine titriyor.

Onun süt ihtiyacını karşılamak için bir inek almışlar ve adına "*Bahtiyar*." demişler.

Ahır yok, Bahtiyar nerede kalacak?

Çocuğun ineği çok sevdiğini gören Zübeyde, evin zemin katını Bahtiyar için yeniden düzenlemiş. Yere tahtalar döşeterek üzerine samanlar attırmış ve Abdürrahim'in süt kaynağına yer yapmış.

Evin birinci katında karşılıklı iki oda var. Demir karyolalı bir yatak bulunan bu odaların biri Kemal için ayrılmış, diğerinde Makbule kalıyor.

İkinci katta Zübeyde, Abdürrahim ve diğer çocuklar kalıyor.

Şimdi Zübeyde'nin oturduğu 76 numaralı bu küçük evde bir huzursuzluk var. Huzursuzluğun adı Fikriye?

Zübeyde, oğlunun Sabiha Sultandan Fikriye yüzünden vazgeçtiğini düşünüyor. Bunu düşündükçe Fikriye'ye daha bir düşman oluyor.

İşin garibi Fikriye bile aynı kanaatte; fakat Fikriye bu kanaatten Zübeyde gibi huzursuz değil, aksine keyif alıyor; "*Kemal Paşa, padişah kızını kendisi için reddetti.*" az bir şeref mi?

Ve Fikriye bu keyifle Akaretlere her gün gelmeye başlıyor. Zübeyde, oğlunun onunla evlenmesinden korkuyor.

Makbule ise daha bir kinli.

Elinden gelse Fikriye'yi bir kaşık suda boğacak; fakat ağabeyinin o gözleri var ya...

Kemal onu gözleriyle yer.

Bu yüzden Makbule, Fikriye'yi her fırsatta terslemekle yetinmek mecburiyetinde kalıyor.

Zübeyde; "*Bırak ne yaparsa yapsın, çalıya tünemiş bir kuş.*" diyorsa da kızının terslemelerinden memnun.

Fakat, Fikriye'den nefret ettiklerini Kemal'e hissettirmemeleri lâzım.

Onlar hissettirmediklerini zannetseler de Kemal her şeyi biliyor.

Fikriye bütün sataşmalara, bütün terslenmelere kahramanca (!) göğüs geriyor.

Varsa da yoksa da paşa ağabeyi.

Herkesin içinde paşa ağabeyi; fakat kendi kendine paşası.

Canı paşası!

Anasıyla kardeşi ne yaparlarsa yapsınlar onu; “*Canı paşasından,*” uzaklaştıramazlar.

Kemal’in eve geldiği günleri nasıl ediyor nereden biliyorsa damlayıveriyor.

Sadece gündüz değil, Kemal yatılı kalırsa o da kalıyor.

Ve Kemal varken ne Zübeyde, ne Makbule ona hiçbir şey diye-medikleri gibi güler yüz göstermek mecburiyetinde de kalıyorlar.

Ne büyük işkence.

Yine de Kemal, annesinin gözlüklerinin altından ters bakışları, Makbule’nin tombul suratından düşen bin parçayı, yakalayayı yakalayıyor.

Fikriye’nin gelişlerinden diğer küçükler memnun; fakat büyük evlâtlık Vasfiye de ondan rahatsız.

Çünkü Fikriye de ona iş buyuruyor; “*Vasfiye sobaya odun at! Vasfiye bana bir kahve yap! Vasfiye şunları ortadan kaldır!*”

Artık, evlilik çağına gelmiş olan Vasfiye’ye, annesi ve ablasının sevmediği Fikriye’nin emirleri ağır gelmeye başlıyor; fakat o da onlar gibi hırsını dışarı vuramıyor.

Paşa babasından o da çekiniyor.

...

O gün Kemal yine geldi.

O gelir gelmez, önce Abdürrahim fırladı, elini öptü ve paşa babasını rahatsız etmemek için çıkmaya yeltendi.

Kemal onu bırakmadı:

– Dur bakalım delikanlı, iki hasbıhâl edelim.

Bu iltifattan Abdürrahim memnun oldu:

– Edelim paşa babam.

Abdürrahim; “*Edelim paşa babam.*” derken küçük kara gözleri Kemal’in belindeki tabancaya takıldı.

Kemal kılıfından tabancayı çıkardı, mermilerini boşaltarak Abdürrahim’e verdi.

Abdürrahim silâha hırsıyla baktı:

– Keşke benim de bir tabancam olsa paşa babam.

Kemal kaşlarını çatı:

– Ne yapacaksın tapancayı oğlum?

Abdürrahim, Kemal'in tabancaya; "*Tapanca.*" demesine gülerdi yine güldü:

– Tapanca değil paşa babam, tabanca.

Kemal şakadan Abdürrahim'e kaşlarını çattı:

– Seni kerata, tapancayı bana mı öğreteceksin?

Abdürrahim utanmıştı, başını yere eğince Kemal dayanamadı gönlünü aldı:

– Tamam kızmadım. Şimdi söyle bakalım tapancayı ne yapacaksın?

Abdürrahim omzunu silkti:

– Ermeniler'le Ruslar birlik olup annemi babamı öldürdüler. Benim annem babam yok.

Kemal üzüldü:

– Annen baban neden olmasın oğlum. Ben baban değil miyim? Zübeyde annen, Makbule ablan, kardeşlerin yok mu?

Abdürrahim, paşa babasını kırdığını zannetti:

– Siz beni bulmasaydınız hâlîm ne olurdu; fakat keşke bu tabanca benim olsaydı. O zaman şu sokakta; "*Rap rap.*" gezen düşmanlara günlerini gösterirdim.

Kemal, Abdürrahim'le hem gururlandı hem üzüldü:

– Üzülme çocuğum, düşmanlarımız zamanı gelince günlerini görecektir; lâkin sen henüz küçüksün.

Abdürrahim diklendi:

– Ben küçük değilim paşa babam. Vatanım için her şeyi yapabilirim.

Kemal, Abdürrahim'i bağrına bastı, öptü:

– Yiğit oğlum benim. Vakti gelince vatanın için her şeyi yapacağına şüphem yok. Haydi şimdi git, kardeşlerini de çağır.

Afife'yi, Bitlis'ten çekilirken bulmuştu.

Anası babası ölmüş yedi sekiz yaşlarında bir kız çocuğu.

Afife, anasının babasının gözleri önünde öldürülmüş olmasının dehşetini yeni yeni üzerinden atmaya çalışıyordu. Gelir gelmez paşa babasının elini öptü ve saygıyla geri çekildi.

Kemal onu elinden tuttu, yanına oturttu:

– Afife, mektebe gidiyor musun kızım?

Afife'nin başı yerdeydi:

– Gidiyorum paşa babam.

Kemal memnun oldu:

– Okuyacaksın kızım. Zübeyde annen ve paşa baban sağ oldukça okuyacaksın. Okuyacaksın ve öğreneceksin kızım. Her şeyi öğreneceksin.

Kemal minik Afife'nin saçlarını okşadı, onu alnından öptü. Afife de onun yanağına sıcacık bir öpücük kondurdu ve gülümseyerek:

– Okuyacağım paşa babam, dedi.

Afife çıkar çıkmaz içeriye Fikriye daldı.

Fikriye'nin gelişi Kemal'in hüznünü dağıtmıştı.

Fikriye de Kemal'in elini öptü. Biraz sonra elinde çay tepsisiyle Vasfiye girdi.

Fikriye fırladı ve Vasfiye'nin elinden tepsiyi aldı:

– Hadi sen çık. Ben paşa ağabeyime ikram ederim.

Fikriye, soba üzerindeki demlikten çay koyarken odaya arka arkaya Zübeyde'yle Makbule girdiler.

Fikriye daha bir neşelendi:

– Zübeyde Hanım teyze çay ister misiniz? Tavşankanı gibi kıpkırmızı.

Makbule tersledi:

– Sen iç de yüzüne biraz kan gelsin.

Kemal'in Makbule'ye ters bakışı, onun dışarı çıkmasına yetti.

“Gün bugün, dem bu dem!”

Mondros'a göre; güya savaş esirleri de serbest bırakılacaklardı. İngilizler, bu maddenin arasına küçük bir cümle daha sıkıştırmış, Rauf Bey ve arkadaşları bunu fark etmemişlerdi.

Antlaşmaya göre, bir savaş esirinin serbest bırakılması için; *“Başka bir suçla suçlanmamış olması, Cenevre İnsan Hakları Tüzüğündeki milletlerarası antlaşmalara karşı hareket etmiş olmaması,”* gerekmektedir.

Bu maddenin arkasında; İngilizlerin İttihatçıları suçlamak istediğini kimse anlayamamıştı. Hatta bu maddenin arkasında, İngilizlerin bütün Türk milletini suçlayacakları da kimsenin aklına gelmemişti.

Zamanın hükûmeti zannetmişti ki savaş bitti, esirler serbest bırakılacak.

Türkler ellerindeki esirleri serbest bıraktılar; fakat o da ne? İngilizler; “Hayır.” diyorlardı.

Çünkü İngilizlere göre sadece ellerindeki esir Türkler değil, idareci ve asker bütün Türkler; Ermenileri mecburî göçe tâbi tutarak ve kitle hâlinde öldürerek İngiliz esirlere kötü muamele ve İngiliz subaylara küstahlık ederek; “*Cenevre İnsan Hakları Tüzüğündeki milletlerarası antlaşmalara,*” karşı gelmişlerdi.

Oysa bu suçu Türkler değil, İngilizler, Ruslar, Fransızlar, Bulgarlar işlemişlerdi.

Doğuda Rus istilâcılar ve Ermeniler, kitleler hâlinde Türk’ü yok etmişlerdi.

Rumeli Türklüğü, Rus, Bulgar ve Rumlar tarafından kitleler hâlinde katledilmişti.

Balkan Savaşı’nda, yüz binlerce Türk, Haçlılar devrinde görülmemiş bir vahşetle katledilmişti.

İngilizler, yaptıkları suçlamanın gerçek olmadığını da biliyorlardı; fakat asıl amaçları en kötü zamanlarında yakaladıkları Türkleri, bir daha dirilmemek üzere yok etmekti; çünkü bütün Müslüman milletler başta İngilizler olmak üzere, Avrupalı emperyalistlerin esaretleri altındaydı ve onları kurtarabilecek tek millet Türklerdi.

Türkleri boğmak demek; haçlı emperyalizminin ebedileşmesi demekti.

İttihatçılar, Meclis ve hükûmet birbirlerini yerken, emperyalizm ayaktaıdı. Emperyalizm bugüne kadar öldüremediğı Türkleri yok etmeye çalışırken, savaş boyunca esir düşmüş iki yüz elli bin Türk’le kimse ilgilenmiyordu.

Türk esirler, Çin, Hindistan, Bağdat, Mısır, Kıbrıs, Sibirya, Burma, İngiltere, Fransa, İtalya, Moldova, Yunanistan ve Malta’daki esir kamplarında işkence çekiyorlardı.

Türk esirler, tel örgüler arasında; İngilizce, Fransızca ve İtalyanca emirler, komutlar, hakaretler, tehditler altında eziliyorlardı.

Emperyalizm, Türk’ü köşeye sıkıştırmıştı.

Gün bugün, dem bu demdi.

Öyle bir son vuruş yapacaklardı ki Türk artık belini doğrultamayacaktı. Bu yüzden Türk’ün lider kadrosunu, Türk’e nefes aldirabilecek önder olabilecek kadroyu da yok etmek niyetindeydiler.

Emperyalizmin gözünde yok edilmesi gereken Türk'tü.

Padişah ve Osmanlı Hükûmeti'nin gözündeyse yok edilmesi gereken İttihatçılar.

Amaçlar birleşmiş.

İttihatçılara ölüm.

Öldürmek için suç da lâzım.

Suç?

Oooo!

24 Nisan 1915'te, Ermenileri zararlı faaliyetlerine son vermek için ülke içinde bir yerden bir yere göç ettirmek.

Bu göçe karar verenler, ucundan kıyısından bulaşanlar, vazifesi icabı görev alanların hepsi suçludur.

Bunlar da elbette İttihatçılar.

İngilizler hükûmete bastırıyor; *"Ermenileri katledenler cezalandırılmalı!"*

Arkasından Fransız ve İtalyanlar da bastırıyor; *"Katilleri cezalandırın yoksa!"*

İngiliz, Fransız ve İtalyanlar kendilerince en büyük suçlamayı bulmuşlardı; Ermeni tehciri!

Yani zorunlu Ermeni göçü!

Cümle sömürgecinin Türkleri suçlamak için sarıldıkları bu suçlama neydi? Zamanın hükûmeti, Ermenileri niçin mecburî göçe tâbi tutmuştu?

"Ermeni mecburî göçü?"

Büyük savaş devam ediyordu. Osmanlı dokuz cephede oluk oluk kan akıtıyordu. Ruslar Kuzeyden, İngilizler Güney ve Güney Doğudan saldırırken eli silâh tutan tüm Türkler cephelerdeydi.

Köylerde yaşlı, kadın ve çocuktan başka kimse kalmamıştı. Bundan istifade eden Ermeniler savunmasız Türk köylerine saldırmışlar, katliam yapmışlardı. Bununla da yetinmeyerek, Ruslarla birlik olmuşlar Kars'ı, Ardahan'ı, Van'ı işgal etmişler, yaşlı ve çocuk demeden öldürmüşlerdi. Daha kötüsü Osmanlı ordularını arkadan vurmuşlardı.

Büyük savaşa giren Osmanlı, Ermeni zararlarını en aza indirebilmek için 24 Nisan 1915'te bir tehcir kanunu çıkarmıştı.

Bu kanuna göre; 16-65 yaş arasındaki Osmanlı vatandaşı azınlıklar özellikle de Ermeniler, daha az zararlı olacaklarına inanılan Suriye bölgesine göç ettirileceklerdi.

Bu göç zorluklarla da olsa yapılmıştı. Ulaştırma araçlarındaki yetersizlik, yiyecek azlığı, hastalıklar birçok sıkıntılar yaratmıştı. Göç sırasında ölenler olmuştu.

İşte bu Ermeni göçü, yıllar sonra gündeme getirilmiş, sömürgeciler kendi katliamlarını unutturmak için bu olayı bir kıyım olarak ilân etmeye başlamışlardı.

Onlara göre Osmanlının kendi topraklarının emniyete alınması için yaptığı bu mecburî göç, suçtu ve suçlular cezalandırılmalıydılar. Baskılardan bunalan yaşlı Tefvik Paşanın paçaları tutuştu.

Padişahın yüreği hopladı.

Ve padişahın emriyle Tefvik Paşa Hükûmeti bir karar aldı;

“Ermenilerin mecburî göçünde suç işleyenler hakkında tahkikat yapıla ve suçlular cezalandırıla!

Suçlular sıkıyönetim muhakemelerine gönderile!

Enver, Talât ve Cemal Paşalar gıyaplarında muhakeme edile, bir divan-ı harp kurula!

Adliye ve dâhiliye memurlarından mürekkep on komisyon kurula. Bu komisyonlar da Ankara, Kastamonu, Bolu, Trabzon, Samsun, Bursa, Edirne, Çatalca, Aydın, Çanakkale, Balıkesir, Konya, Eskişehir, Afyon, Kütahya, Sivas, Kayseri, Yozgat, Erzurum, Van, Bitlis, Adana, Maraş, Urfa, Zor ve Antep’e gönderile ve oradaki İttihatçılar da tutuklana!

Hükûmetin bu kararından emperyalistler memnun; fakat yetinmiyorlar. Avrupa’daki basın sayfa sayfa, boy boy Ermeni katliamıyla (!) ilgili haberler yazıyor.

Ve ilk harp divanı kuruluyor.

Kimler mi getiriliyor harp divanına?

İttihatçıların emekliye sevk ettiği paşalardan Ali Nadir, Nemrut Mustafa ve Mahmut Hayret.

Savcılıklarda; Artin Mecidciyan, Moiz Zeki, Misak Makaryan ve daha pek çok Türk düşmanı.

Yedi sivilden üçü azınlık, ikisi Ermeni.

Harp divanındaki bazı Türkler bakmışlar ki cinayetler işlenecek istifa etmişler, yerlerine yine Ermeniler alınmış. Yedek üyelikte bile Dimitraki Efendi var.

...

Osmanlı Hükûmeti, en büyük emperyalisti memnun etmek için divan-ı harpler kurarken İngilizler, Musul'u işgal eden birlikleriyle 17 Aralıkta Antep'e girdiler. Amerikan Kolejine ve çevresindeki Ermeni evlerine karargâh kurdular.

Antepliler bu işgali, mütareke hükümlerine uyulmadığı gerekçeyle protesto ettiler.

Bu protestoya centilmen İngilizler masum bir karşılık verdiler;

“Biz kışı geçirmek ve hayvanlarımıza yem temin etmek için Antep'i işgal ettik. Başka da bir amacımız yoktur.”

Fakat, kışı geçirmek için Antep'i işgal eden İngiliz birliklerinin arasında Ermeniler de bulunmaktaydı.

Gözlerini kin ve nefret bürüyen Ermeniler, İngilizlere arkalanarak Türklerin mallarını; *“Ermeni malıdır.”* diye gasp ettiler.

Silâh arama bahanesiyle Antep'te bütün evler arandı, sokağa çıkma yasağı ilân edildi. Antepliler ekmek bıçaklarına kadar ellerinde ne varsa İngilizlere teslim etmek zorunda kaldılar.

İngilizlerin Antep'i işgal ettiği gün, Albay Romieu'nun kumandasında bulunan bir Fransız birliği de Mersin'de karaya çıkmıştı.

Bin beş yüz kişilik Fransız birliğinde sadece yüz elli Fransız askeri vardı. Gerisi, Fransızlar tarafından oluşturulan doğu lejyonuna bağlı Ermeni gönüllülerdi.

Fransızlar hesabına çalışan bu Ermeniler de Mersin'de iskeleye çıkar çıkmaz, küfürler savurarak gümrük meydanına geldiler ve ilk iş olarak gümrük binasının kapı ve pencerelerindeki ay yıldızları parçaladılar. Sonra da şehre dalarak Mersin'in altını üstüne getirdiler.

Emperyalistler iki koldan hareket ederek Türk'ü çaresiz bırakmak için Anadolu'daki önemli bölgeleri ellerine geçirmeye başlamışlardı.

“K.G ?”

Gülhane Parkı.

Bu park; ünlü Mustafa Reşit Paşanın Tanzimat Fermanını okuduğu park. Gülhane Parkı’nın o tarihî günlere şahitlik eden iri çamları, başlarının üzerine kocaman kocaman kar kütleleri almışlar.

Çarşafly üç Türk kadın, kayıp düşmemek için birbirlerine tutunurken hızlı hızlı ve korkulu adımlarla yürüyorlar.

Üç Fransız deniz piyadesi, kadınları görünce birbirlerine dirsek atıp bakıyorlar.

Bir tanesi hızla gidip kadınların önünü kesiyor:

– Aceleniz mi var madamlar?

Kadınlar korkuyla kalakalıyorlar.

Sonra diğer Fransız denizcisi alayla yanlarına geliyor:

– Madamları rahatsız etme.

Diğer denizci sırtıyor:

– Rahatsız etmiyorum, tatlarına bakacağım o kadar.

Üçüncü denizci de gelip yılışıyor:

– Kavga etmeyin, biz üç kişiyiz, üç tane de Ayşe var.

Kadınlar ne yapacaklarını bilemiyorlar. Fransız denizciler, kadınları kollarından tutmuş, ağaçlıklara doğru sürüklüyorlar.

Tam o sırada arkadan bir ses duyuluyor:

– Hey kâfirler. Bırakın kadınları.

Fransız askerler de kadınlar da donup kalıyorlar.

Fransız askerler karşılarında tek başına bir Türk gencini görünce rahatlıyorlar:

– Sana ne, defol, yoksa!

Türk genci askerlere yaklaşırken alttan alıyor:

– Lütfen kadınları bırakın gitsinler.

İkinci Fransız askerinin acelesi var, yanındakinin kulağına eğiliyor:

– Sen bunun hesabını gör, bizim işimiz var.

İki Fransız askeri, kadınları ağaçların arasına doğru sürüklerken Türk genciyle diğer Fransız arasında iki metre kalmıştır.

Fransız askeri tüfeğini doğrulturken Türk’ün eli kuşağının arasına gidiyor.

El, kuşak, hançer ve Fransız askerinin böğüren sesi:

– Aaaaauh!

Pabuç pahalı, diğer iki Fransız askeri tüfeklerine davranıyorlar; fakat Türk'ün elindeki hançer, havada iki kez kavis çiziyor. Fransız askerler, önce kan fışkıran boğazlarını tutuyor, sonra ciğerlerine gömülen çifte su verilmiş çeliğin acısını tadıyorlar.

Fransızlar yere yığılmış, kadınlar korkulu.

Kadının biri inliyor:

– Ne yaptın gardaş, bu gâvurlar seni sağ gomaz.

Genç Türk, bıçağındaki kanı Fransız askerinin elbisesinde temizlerken konuşuyor:

– Beni merak etmeyin bacılar. Eviniz uzak mı?

Kadınlardan biri cevap veriyor:

– Yok, hemen şuracıkta.

Genç Türk:

– Hemen evinize gidin, olanları kocalarınıza bile söylemeyin.

Kadınlar; “*Allah senden razı olsun.*” dedikten sonra köşede kayboluyorlar.

Genç Türk de Gülhane Parkı'nın ağaçlıkları arasına doğru yürüyor.

Sömürgeci ajanlar, üç Fransız askerini öldürenlerin izini bile bulamıyorlar. Sadece “*K.G.*” rumuzuna rastlıyorlar.

Bu “*K.G.*” nedir?

...

Beyoğlu'nda bir birahane.

“*Baskın var.*” diyorlar.

Kimse yerinden bile kımıldamıyor.

İki İngiliz polisi ve başlarında bir Ermeni tazı.

Bu plânlı bir arama değil. Kafayı çeken Ermeni tazısıyla, İngiliz polisler; “*Geçerken şu birahane de bir arama yapalım.*” demişler.

Aramanın anlamı; haraç almak.

Birahane sahibi bir Rum.

Bu memleketin havasıyla büyümüş, kendi devletine ihanet etmemiş, yıllardır komşuluk, dostluk, ahbaplık yaptığı Türklere yapılan cinayetlere beddua eden bir Rum.

Garsonlarını da emin kişilerden seçmiş.

Güvendik müşterilerin silâhları Rum meyhanecinin zulasında olduğu için polisler aramalarda bir şey bulamıyor.

Her zaman yaptıkları gibi kıymetli saat, çakmak, tütün tabakası, cüzdan vs. şeylere el koyduktan sonra; “*Bunlar incelenecek. Yarın karakola gelin alın.*” diyorlar.

Karakola gelmek!

Karakola girip de en kötü ihtimalle dayak yemeden çıkmış bir Türk’e rastlanmamış.

Ermeni çavuş ve İngiliz polisler, ganimetlerini aldıktan sonra çıkıyorlar. Onlar çıktıktan sonra pala bıyıklı iki Türk, Rum meyhanecinin zulasındaki tabancalarını alıyorlar. Bir gölge gibi biraz önce meyhaneden çıkan İngiliz subaylarla Ermeni çavuşun peşine düşüyorlar.

...

Ertesi gün Hacıosman bayırında, elleri kolları bağlı, ağızları bantlı üç kişi bulunuyor. Bir Ermeni çavuş ve iki İngiliz polisi soyulmuşlar ve dövülmüşler.

İngiliz polisi bütün aramalara rağmen failleri bulamıyor. Tüm sömürgeci ajanlar diken üstünde. Hiçbir baskından tam sonuç alamıyorlar. Her zamanki gibi “*K.G.*” rumuzu yine karşılarına çıkıyor.

Sömürgeci ajanları çıldırmak üzere.

“*K.G.*” nedir?

Sonunda emperyalistler “*K.G.*” rumuzlu bir bildiri ele geçirdiler. Gizli bir cemiyetinin kurulduğunu anlayan emperyalistlerin akılları başlarından gitti. Hemen bir arama tarama faaliyetine giriştiler.

“Bir yapana beş karşılık verilecek!”

Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmış saray ve hükûmet tarafından bir zafermiş gibi kutlandığı günlerdi.

Fakat Mondros Mütarekesini tehlikeli görenler de vardı.

İttihatçılar!

İttihat ve Terakki Partisi resmen isim değiştirerek Teceddüt Partisi adını almıştı. Enver, Talât ve Cemal yurt dışına kaçarken gerekli talimatı da vermişlerdi. Bu talimata göre Teşkilât-ı Mahsusa kapatılacak ve onun yerini tutacak gizli bir teşkilât kurulacaktı.

...

Eski İttihatçılar, Enver’in verdiği talimatı yerine getirmek için sömürgeci donanma İstanbul’a gelmeden evvel Mahmut Paşa Camisinin avlusundaki kıraathanede toplanmışlardı.

Kurmay Albay Kara Vasıf, Avukat Refik İsmail, Emekli Yüzbaşı Baha Sait, Kara Kemal birlikte çay içmişlerdi. Önlerindeki küçük defterlere anlaşılmaz bir şeyler yazmışlar, şemalar çizmişlerdi.

Kara Vasıf fısıltıyla konuşmuştu:

– Gelenlerin ne yapacaklarını bilmiyoruz. Özellikle İngilizler düşmanca bir tavır takınacaklardır. Biz tedbirimizi almak mecburiyetindeyiz. Gizli bir cemiyet kuracağız. Yine eski usul. İsimler yok. Baha Sait Bey siz 55, Refik İsmail Bey siz 555, ben de 88.

Baha Sait de fısıldamıştı:

– Peki adı. Adımız ne olsun?

Hepsi birbirine bakmıştı. Baha Sait kendi sorduğu soruyu kendisi cevaplamıştı:

– Cemiyetimizin adı; “*Karakol.*” olsun.

Baha Sait’e göre bu isim uygunmuş; çünkü Kara Kemal’le Kara Vasıf’ın karalarını taşıyormuş. Hem “*Karakol.*” ismi kendileri için güven, düşmanlar için tehdit hissettirmiş.

Gizli cemiyetin adında da anlaşılan İttihatçılar, daha sonra semtlerde nasıl teşkilâtlanacaklarını görüşmüşlerdi.

Kara Vasıf elindeki küçük deftere göz gezdirirken konuşmuştu:

– İlk yedi kişilik idare heyetimiz hazır. Bildiğiniz, güvendik arkadaşlarımız. Kel Ali, Yenibahçeli Şükrü, Çerkez Reşit ve Sevkıyatçı Rıza Beyler. İtirazınız var mı?

Baha Sait rahatlamıştı:

– En yakın arkadaşlarımız, güvenilirmez mi?

Kara Kemal devam etmişti:

– O hâlde şimdi semtlerin ayrı ayrı teşkilâtlanmasına gidebiliriz.

Avukat Refik İsmail sözü bağlamıştı:

– Bekleyelim görelim, bize bir yaparlarsa beş karşılık vereceğiz. Allah sonumuzu hayreylesin.

Sömürgeci donanmanın İstanbul’a gelmesinden önce kurulan gizli Karakol Teşkilâtı, kurulduktan hemen sonra kadrosuna Karadeniz Boğazı Kumandanı Kurmay Albay Galatalı Şevket’i, X. Kafkas Kumandanı Kurmay Yarbey Kemalettin Sami’yi, Kurmay Albay Ethem Servet’i, Piyade Yarbey Japon Rıza Beyi katarak ilk on bir kişilik idare heyetini teşekkül ettirmiş ve “*K.G.*” rumuzlu bir mühür kazdırmıştı.

Karakol Teşkilâtının kuruluş gayesini de Kara Vasıf kaleme almıştı;

“Karakol, her hürriyeti boğan, her hakkı ezen ve yalnız kuvvet ve menfaat önünde secde eden emperyalistlere karşı mecburiyet hâlinde ihtilâl silâhına sarılacak ve kırılmaz bir azimle yumruğunu sallayacak. Hür ölecek; fakat esir ve zelil yaşamayacaktır.”

Karakol Teşkilâtının çalışma metotlarının bir bölümünde aynen şöyle yazılıydı;

“Hilâfetin istiklâli, milletin birliği, memleketin bölünmezliği, halkın özgürlük ve egemenliği zararına kasıtlı olarak veya kişisel kanaat icabı çalışan gazete, örgüt ve şahıslar, ikaz edilecektir. İkazlara uymayanlar vurulacaktır. Hainlerin yok edilmesi için bir fedaî teşkilâtı oluşturulacaktır. Fedaîlerin şahsı ve ailesi cemiyetçe koruma altına alınacaktır.”

...

Sömürgeci ajanlar, Karakol Teşkilâtının lider kadrosunu ararlarken, resmen kurulan başkanlığını göz doktoru Esat Paşanın yaptığı bir derneğin ilk toplantısına gidiyorlar.

Derneğin adı Millî Türk Cemiyeti. Gayesi; *“Türk milletinin sosyal hayatını, ilmî bir usulle müdafaa etmek.*

Millî Türk Cemiyeti; *“Türk’ün diğer milletler arasındaki yerini tayin için hiçbir fedakârlıktan çekinmeyecek ve ırkının dağılıp gitme endişesini duyan her Türk’ü tabîi üye olarak kabul edecek.”*

Bu cemiyetten sonra, başka bir teşkilâtlanma çabası daha görünüyor. Millî Kongre.

Yine, Esat Paşanın önderliğini yaptığı Millî Kongrenin hedefi biraz daha cesurca;

“Bütün millî güçleri bir tek gaye için birleştirmek. Mevcut durum karşısında Türk vatanının hak ve çıkarlarını savunmak ve elde etmek için gerekli vasıtaları sağlamaya çalışmak.”

Millî Kongre ve Millî Türk Cemiyeti resmen kurulmuş ilk iki dernekti; fakat onları sömürgeciler ciddîye bile almadı. Onların asıl gayesi; “K.G.” ye ulaşmaktı.

Emperyalistlerin ulaşamadığı gizli kahramanlar kim bilir nelerdeydiler?

“Hürriyet Kahramanı Enver!”

Kahramanlık!

Kahramanlık denilen şey mutlaka ideal, güzel, üstün, olumlu şekillerde vasıflandırılmaz. Bir savaşta galip tarafın kahramanları olduğu gibi mağlûpların da kahramanları vardır.

Kahramanların ufukları da alın yazıları da sınırlıdır; ancak onların bu sınırlı veya engin ufukları, önderlik yaptıkları toplumun kaderini etkiler.

Hiçbir kahraman hiçbir olayın sonucunu önceden göremez. Makedonyalı İskender görebilseydi; Makedonya, dünyanın en büyük devleti olarak kalabilirdi.

Timur görebilseydi; Altınordu Devleti’ni yıkıp Rus belâsının yetişmesine imkân vermezdi.

Sezar, Brütüs’ü evlâtlık alıp canından olmazdı.

Kanunî Sultan Süleyman, Hürrem’in gözlerinin hatırına Şehzade Mustafa’ya kıymazdı.

Napolyon, bir hayal uğruna Rus ovalarına girmezdi.

Enver’e gelince...

Alman oyununa kanmazdı.

Hürriyet Kahramanı masallarına inanmazdı.

Ne çare ki kahramanlar da birer insandı. Hem zaafaları, hem üstünlükleri vardı. Enver’in zaafaları koca bir devleti yerle bir etmekle kalmamış, yüz binlerce Mehmetçiği de hayatından etmişti.

...

Karadeniz’in hırçın dalgaları Kırım sahillerini dövüyor.

Kırım sahillerinde bir köy. Köyün yaşlı kadınları, esaretten memleketine dönerken fırtınaya tutularak sahile vuran teknedeki Türk askerini, günler süren bir tedaviden sonra sağlığına kavuşturmuşlardı.

Esaretten memleketine dönen Türk askeri, gerçek ismini vermeyen Enver Paşa.

Enver'in 38 yaşının verdiği gençliğin direnci, başlayan zatürreyi püskürtmüştü.

Enver, sıhhatine kavuştuktan sonra sık sık sahile inip uzaklara bakıyor; işte hürriyete giden ihtilâl kartalı Kafkasya Dağlarına kanatlarını germiş kendisini beklemektedir.

Yeni şanlar, şerefler, yeni zaferler...

Kardeşi Nuri Paşayla amcası Halil Paşa karşı sahillerde; fakat arada yine Karadeniz vardır ve Karadeniz, kaşındaki cihangirlik alâmetine rağmen Enver'e haddini bildirmiştir.

Bir daha Karadeniz'e açılmaya cesaret edemez Enver Paşa ve Almanya'ya gitmeye karar verir.

Yine, yeni maceralar onu beklemektedir.

“Benden haber bekle!”

Kemal Şişli'ye taşınmış.

Fansalar ona, Madam Kasapyan'ın cadde kıyısındaki üç katlı pembe evini kiralamışlar.

Kapısı caddeye bakan evin girişinde yaver ve yemek odası var. Tahta bir merdiven kıvrılarak aşağı iniyor.

Aşağıda mutfak, kömürlük ve çamaşırhane.

Aynı merdiven girişten yukarı devam ediyor. İkinci katta Kemal'in yatak odası, toplantı ve çalışma odası. Misafir yatak odası da burada.

İkinci ve üçüncü katlar cumbalı. Evin en üstünde teras var.

Üçüncü kat Zübeyde, Makbule ve çocukların.

Fikriye, Akaretler'deki evden sonra Şişli'deki evin de müdavimi.

...

Kemal, artık misafirlerini daha rahat kabul ediyor. Eve taşındığının ikinci günü, karşısında Cambaz Mehmet.

Topkapılı Cambaz Mehmet, İstanbul'un en ünlü kabadayılardan; İstanbul'un hırsızı, haydudu, vurdusu kırdısı ondan sorulur.

Kemal, Cambaz Mehmet'le Çanakkale'de tanışmış. Onu Çanakkale'de değme askerin beceremeyeceği görevlerde kullanmış. Yeri gelmiş hücumların en başına geçirmiş. Yeri gelmiş düşman siperlerine gönderip esir istemiş.

Cambaz Mehmet her görevin üstesinden gelmiş; fakat bugün Cambaz Mehmet hüznü.

Bir zaman sokak sokak kendisinden sorulan İstanbul'da şimdi kirli postallar geziyor.

Cambaz Mehmet'in gözü kara. Bir işaretiyle bin kişiyi toplar. On bin kişinin hakkından gelir; fakat...

Fakat şimdiki iş başka.

Ne kadar cesur olunursa olunsun şimdiki iş; gözü kara bir kabadayının ölümü göze almasıyla altından kalkılacak bir iş değil. Şimdiki iş, sadece gözü karalık değil; akıl istiyor, plân istiyor, baş istiyor.

Baş istiyor; fakat baş yok!

Türkler başsız.

Cambaz Mehmet sadece cesur değil, aynı zamanda akıllı da bir adam; fakat kendince aklını yetersiz bulmuş. Akıl arıyor.

Umudu, Çanakkale'den kendisini tanıyıp hayran olduğu Mustafa Kemal Paşada.

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'a geldiği günden beri Cambaz Mehmet'in takibi altında.

Kemal'in Şişli'ye taşındığını da biliyor ve ertesi gün damlıyor; "*Çanakkale'den Onbaşı Cambaz Mehmet kumandanım!*" diye selâm veriyor.

Hiçbir şey Kemal'i Cambaz Mehmet'in gelişi kadar sevindiremez.

Askerce selâmı aldıktan sonra, babaca kucağını açıyor; "*Gel Cambazım nerelerdesin?*"

Mustafa Kemal Paşa ve Onbaşı Cambaz Mehmet! O günü akşam kadar birlikte geçiriyorlar.

Dert ortak; bundan sonra ne yapacağız?

Cambaz Mehmet rahat:

– Ben anlamam. Kumandanım emreder ben yaparım.

Gülümsüyor Kemal:

– Tamam Cambaz. Bundan sonra ben emredeceğim sen yapacaksın. Benden haber bekle.

...

Cambaz Mehmet ilk işini kumandanından emir almadan yaptı. Çok sevdiği kumandanını bu derece korunmasız bir evde bırakmaya gönlü razı olmadı.

Kaldı ki Şişli'deki ev, Ermeni ve Rum eşkıyaların saldırısına çok açıktı. Üstelik Kemal Paşanın, yanında bir tek yaveriyle sokaklarda dolaşmasını da tehlikeli buldu.

Ve bazen simitçi, bazen boyacı, bazen dilenci kılığındaki adamlarını Şişli'deki evin etrafına yerleştirdi. Bir kısım adamlarını da gölge gibi onun peşine taktı.

Ve Onbaşı Cambaz Mehmet'in aldığı bu tedbirden Mustafa Kemal Paşanın hiç haberi olmadı.

“Tek çare ihtilâl yapmak!”

İttihatçıların hiçbir hesabı tutmamıştı. Tevfik Paşa Hükûmeti'ne padişahı kızdırmamak için güvenoyu vermişlerdi; fakat Tevfik Paşa ve hükûmeti İttihatçı düşmanlığı yapıyordu.

Teceddüt Partisiyle eski güçlerine ulaşacaklarını beklemişler; fakat tam aksine her geçen gün kan kaybetmişlerdi.

Şimdi bütün İttihatçılar, Ermeni tehciriyle suçlanıyorlardı. Hal-
kın gözünde zaten itibarları kalmamıştı. Kalan kırıntıları da sömür-
geci devletler yok etmeye çalışıyorlardı.

Basına konan sansürse bütün yaralara tuz-biber ekmişti. Sansür
öyle işletiliyordu ki tüm basın İttihatçılara saldırıyor, onlar kendile-
rini savunamıyorlardı.

İttihatçılar kan kaybediyordu.

Güçlenmeleri lâzım. Güçlenmeleri için de partiye herkesin gü-
vendiği yeni isimler almaları lâzım.

Teceddüt Partisi Yönetim Kurulu Üyesi Dr. Tevfik Rüştü'ye gö-
re, bu isimlerden en önemlisi Mustafa Kemal Paşa.

Hatta Dr. Tevfik Rüştü, Kemal'in Teceddüt Partisi idare heyeti-
ne girmesi, parti başkanı olması için de çabalıyor.

...

Tevfik Rüştü, Kemal'i gizli yapılan parti kongresine davet eder.
Kemal'in üyeleri etkileyeceğine ve onu başkan seçeceklerine
inanmaktadır.

Kemal, parti başkanlığına aday biri olarak ciddî bir konuşma yapar.

Konuşmasında; *“Ülkenin kurtuluşunun ancak emperyalistlere
karşı silâha sarılmakla, hatta bir ihtilâl yapmakla,”* gerçekleşece-
ğini söyler.

Parti Başkanı Cavit'le Parti Genel Sekreteri Sabri Toprak ve yönetim kurulu üyeleri, Canbolat, Babanzâde Hikmet, Şemsettin donar kalırlar.

Kemal Paşa hiç değişmemiştir. İhtilâl yapmak hem de şöyle bir devirde. Enver'e yine hak vermişlerdir; *"Bu adamın hırsı bitmez."*

Kürsüye çıkan her konuşmacı, Kemal'in görüşlerinin aleyhinde konuşur. Onlara göre; ihtilâle, silâha sarılmaya gerek yoktur. Vatanpervarane çalışarak da vatan kurtarılabilir. Mecliste çoğunluk-tadırlar. Hak-hukuk ve adaletten ayrılmayarak hak, hukuk ve adale-tin kendilerine de uygulanılmasını talep edebilir ve başarabilirler.

Kemal hayretler içinde kalmıştır. Tekrar söz alır:

– Arkadaşlarımı anlayamıyorum. Devir tamamıyla ihtilâl devri-dir. Dünyanın eski düzeni yıkılmış, kocaman imparatorluklar dev-rilmiştir. Sömürgeci devletler, sınırsız ihtiraslarıyla ülkemizi karış karış işgal etmektedir. Bunların karşısına, hak hukuk, adalet talep-leriyle çıkarsak netice elde edemeyiz. Efendiler başınızı kumdan çıkarınız! Tek çare silâha sarılmaktır!

Ortalık yine karışır. Yine söz alanlar olur, yine hepsi Kemal'in görüşü aleyhinde bulunur.

Ve İttihatçılar, Kemal'i başkan seçmek bir yana, partiye bile almayarak onu yine dışlarlar.

Geleneksel İttihatçı kıskançlığı henüz bitmemiştir.

Parti Genel Sekreteri Sabri Toprak, Kemal'e karşıdır. Sabri'yi kışkırtansa Kara Kemal'dir. Onu da alttan kışkırtan, Kemal'in çok güvendiği ve iş birliği yaptığı İsmail Canbolat.

Kemal siyaseti hâlâ öğrenememiştir.

...

Sadece İttihatçılar değil, İngilizler de Kemal'e hiç güveneme-mektedirler. Padişahın ona kızını vermek istemesi onları biraz ra-hatlatmış; fakat hükûmet aleyhindeki çalışmalarıyla tekrar şüpheler-i üzerine toplamıştır.

Hele hele Teceddüt Partisi gizli kongresinden haberdar olan İn-giliz ajanlar onun; *"Vatanı kurtarmak için ihtilâlden başka bir yol yoktur."* dediğini öğrenince kesin kararlarını verirler.

Artık Mustafa Kemal Paşanın peşinden İngiliz ajanları ayrılma-yacaktır.

“Olmaz olsun bu Meclis!”

Görünüşe göre İttihatçılar Kemal’e yine iyi bir ders vermişlerdi. Kemal ısrarla; “*Silâha sarılmayız.*” diyerek kurtuluş ve ezilme için çare teklif ederken İttihatçılar onu yine; “*Bu adamın hırsı bitmez!*” diyerek dışlamışlardı.

Onlar Kemal’i dışlarken İngilizler de İttihatçıları, Ermenileri katletmekle itham ediyorlardı. İtham ne kelime resmen suçluyorlardı. Suçluyorlardı ve Osmanlı Hükûmeti’ne bütün İttihatçıların yargılanması için baskı yapıyorlardı.

...

İttihatçı mebuslar, güvenoyu verdiklerine çoktan pişman olmuşlar; fakat tavşan yamaca geçmiş.

Meclisin İttihatçı çoğunluğu hükûmeti devamlı sıkıştırıyor ve tehditler savuruyor; “*Seni düşürürüz!*”

Bir tarafta İngiliz baskısı, diğer tarafta İttihatçıların hücumları, Tevfik Paşa iki arada bir derede kalmış. Sıkışan sadrazam tüm olanları günü gününe Vahdettin’e aktarıyor. Vahdettin, Tevfik Paşanın İttihatçılar tarafından sıkıştırılmasından keyifli.

Neden acaba?

Buna rağmen Meclise kini devam ediyor.

Ataları, onca ülkeyi tek başlarına, dudaklarının arasından çıkan emirlerle ne güzel yönetmişlermiş.

Fatih Sultan Mehmet’in, Yavuz Sultan Selim’in, Kanunî Sultan Süleyman’ın Meclisi mi varmış?

Meşrutiyetle Meclis olmuş da ne olmuş?

Abdülhamit tahttan indirilmiş de iyi mi olmuş?

Zaten İttihatçılara dememiş miymiş; “*Bu ülkeyi on yıl badiresiz idare edin, bin yıl yönettik diye övünün.*”

Abdülhamit’in dediği çıkmamış mıymış?

İttihatçılar, Osmanlı topraklarını on yılda üç kıt’adan bir Anadolu’ya sıkıştırmamışlar mıymış?

Şimdi Anadolu’nun da her yanı işgal edilmiyor muymuş?

Meclis olmuş da ne olmuş?

Olmaz olsun bu Meclis!

Bir zamanlar yeniçeriler padişaha kazan kaldırırlarmış, şimdi de Meclis kaldırıyormuş.

Kendileri bilirlermiş.

Kendi kazdıkları kuyuya düşeceklermiş.

İngilizler bir; “*Evet.*” deseler yapacağını biliyormuş.

Ah ordusu olsaymış, ah bu ordunun başında; “*Bende.*” kumandanları olsaymış.

...

Vahdettin’in böyle bir ordusu yok.

Şu andaki ordunun kendisini sevmediğini biliyor.

Şu andaki ordunun Meclisten vazgeçmeyeceğini de biliyor.

Fakat yine de onun sevmediği, güvenmediği bu orduya ihtiyacı var; çünkü anarşi devleti tehdit ediyor.

Emperyalistler; “*Karışıklık çıkan her yeri işgal ederiz.*” diyorlar.

Şu an sevmediği ordudaki genç kumandanlara bu anarşiyi yok etmek için ihtiyacı var.

Anadolu’da çıkabilecek kargaşaları söndürmek için ordudaki bu İttihatçı kumandanları Anadolu’ya göndermeli.

Bir taşla iki kuş.

İşte genç ateşli kumandanlardan biri gelmiş; Kâzım Karabekir Paşa.

Onunla görüşmeli ve tebrik etmeli, başarılar dilemeli.

Dualarının onunla olduğu söylenmeli.

“*Bu askerler nasıl adamlar?*”

Padişah Vahdettin, Kâzım Karabekir’i bir cuma selâmlığında kabul ederek elini sıktı ve iltifat etti:

– Adınız malûmumuzdur. Sizi itimat ettiğim değişik yerlerden sordum. Pek mert ve güvенеbileceğim bir kumandanım olduğunuzu anladım. Sizinle iftihar ediyorum paşa hazretleri. Cenab-ı hak sizi millette bağışlasın.

Kâzım saygıyla başını eğdi:

– Zât-ı şâhânelerinizin iltifatlarıyla hayatım boyu övüneceğim. Savaşığım cepheelerde kumanda ettiğim askerlerimle Türklüğün nâmını düşürmedim; lâkin vatanımızın bu son darbeden kurtulmasına çalışabilecek bir mevkide bulunamadığım için çok üzgünüm sultanım.

Vahdettin, Kâzım’ın sözünü kesti:

– Mânen müsterih olunuz paşa; çünkü pek uzaklarda idiniz. Siz, üzerinize düşen vazifeyi de pekâlâ yaptınız. Ne çare kader...

Kâzım, padişaha bile umut aşılamaya çalıştı:

– Sultanım! Türklük ölmeyecek ve öldürülemeyecektir. Tarihi-mizde bugünkü gibi tehlikeler çoktur. Azimkâr padişahlarımızın namuskâr evlâtlarıyla yekvücut olması neticesinde, bütün düşman-lar bertaraf edilebilir. Milletimiz başlarında sevgili hakarıyla inşal-lah kurtulacaktır.

Vahdettin, Kâzım'ın sözleriyle gururlandı:

– Sizin gibi kumandanlara malik olan bir millet, elbette zeval bulmaz. Berhudar olunuz paşa hazretleri. Sizin gibi genç bir ku-mandana malik olmakla, ben ve milletim iftihar eder.

Padişah elini uzattı, Kâzım'ın elini kuvvetlice sıktı. Görüşme sona ermişti. Kâzım dışarı çıktığında Kemal salondaydı. Ona padişahla konuştuklarını ayrıntılarıyla anlattı.

Kemal sordu:

– Eeee, netice?

Kâzım'ın canı sıkıncıdı:

– Netice yok, her zamanki muğlâk ifadeleriyle beni atlattı.

Oysa Kâzım gittikten sonra Vahdettin'in de canı sıkılmıştı. Kâzım Karabekir'e; *“Sizin gibi genç bir kumandana malik olmakla, ben ve milletim iftihar eder.”* demesine rağmen durumdan memnun değildi.

Bu askerler nasıl adamlardı?

Her şeyin bittiğini niçin kabul etmiyorlardı?

Türklük ölmeyecek ve öldürülemeyecekmiş. Azimkâr padişahla-rımızın namuskâr evlâtlarıyla yekvücut olması neticesinde, bütün düşmanlar bertaraf edilebilirmiş.

Düşmanlar kim?

Düvel-i muazzama!

İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar.

Bu askerler böyleydi işte.

Daha silâhların dumanı üstündeydi.

Daha dün ordular perişan olmuştu.

Bu askerler hâlâ; *“Tüm düşmanlar bertaraf edilebilir.”* diyor-lardı. Bu adamlarla yola çıkılmazdı; fakat şimdilik onları idare etmeliydi.

“İngilizleri korkutan fotoğraf!”

İstanbul’a yağan ve bir daha kalkmayan kar, direncini ters yelin getirdiği yağmur yüklü bulutlara kadar sürdürmüş.

Bir yağmur, bir yağmur.

İlk yağdığı günden beri arsız misafir gibi oturduğu yerde kalan kar, çakan şimşeklerin getirdiği yağmurlarla eriyip gidiyor.

Günlerdir çatıları, çamların tepesini mekân tutmuş kar kütleleri; gitti bir daha gelmez derken yağmur, sulu sepkene çeviriyor. Arından yine lâpa lâpa.

Şişli’de Madam Kasapyan’ın evinin bacasından duman tütüyor.

Madam Kasapyan’ın evinde Kemal oturuyor.

Gün çıkmış ve Kemal sobanın başında. Yanında yığınla mektup ve resmî evrak var.

Her aldığı belgeye şöyle bir bakıyor ve kapağı açık sobanın içine atıyor.

Soba bugün kâğıda doymuş.

Her yuttuğu kâğıttan sonra çevresine alev fışkırtıyor. Sobaya sığmayan alevler borulara yahut açık kapaktan dışarı taşıyor.

Kemal sıcağa alışkın değil, alnında terler birikmiş. Yaktığı mektup ve belgeler sakıncalı şeyler.

Ne olur ne olmaz!

Çevresinde dolaşan gölgeler sıklaşmış. İngilizlerin peşine taktığı adamlar onu adım adım izlemekte. Bundan sonra daha dikkatli hareket etmeli. Her an evine bir baskın yapılabilir; bu belgeler yüzünden tutuklanabilir.

Eline Enver’in bir mektubu geçince gülümsüyor. Her zaman boğaz boğaza boğuştuğu Enver, mektuplarında hep nazik olmuştur.

Her zaman olduğu gibi bu mektubuna da; “Aziz Kardeşim Mustafa Kemal Bey.” diye başlamıştır.

Kemal, Enver’in mektubuna duygulu gözlerle bakıyor. Yer yer sararan kâğıdın üzerindeki yazıları okuyor.

Enver hatalarıyla milleti yakmış.

Kemal de onun mektubunu yakıyor.

Ve nihayet yakılacak kâğıt kalmamış.

Kemal hatıra dolu bazı evrakı yok ettiği için üzgün ve sebebi İngilizler.

İngilizler Mustafa Kemal Paşayı ne tutuklayabiliyorlar, ne serbestçe dolaşmasını hazmedebiliyorlar.

Şimdilik takibe almakla yetinmek zorundalar.

Bu çok tehlikeli bir durum.

Azgın emperyalizmin böyle durumlarda ne yapacağı belli olmaz.

Evet, azgın emperyalizmin ne yapacağı belli olmuyor. Kemal'e açıktan zarar veremeyen sömürgeci, onun sevdiklerini yıldırma politikası güdüyor.

Sömürgecilerin bu politikasından nasibini alanlardan biri de Madam Corinne.

...

Madam Corinne, Beyoğlu Bursa Sokağı'ndaki eve taşınmıştı. İngiliz işgal kuvvetlerinden bir tim, Madam Corinne'nin Kemal'le dostluğunu öğrenince onun evini de bastı.

Evi didik didik aradılar; fakat suç unsuru olabilecek hiçbir şey bulamadılar.

Baskını yapan timin yüzbaşısının gözü, duvarda asılı çerçeveli bir fotoğrafa takıldı.

Yüzbaşı ayıplar gibi konuştu:

– Siz bir İtalyansınız madam, bu adamın fotoğrafını duvarınızda nasıl bulundurabiliyorsunuz? Hayret ettim doğrusu.

Madam Corinne, sinirlerine hâkim olmaya çalıştı:

– Bu fotoğraf, hayranı olduğum bir kahramana aittir.

İngiliz yüzbaşı sinirlendi:

– Derhâl bu fotoğrafı indireceksiniz.

Madam Corinne duymazlıktan gelince, İngiliz yüzbaşı bu sefer bağırdı:

– Kulaklarınız sağır mı madam, derhâl bu fotoğrafı indirin!

Sabrı tükenen Madam Corinne:

– Hayır! O fotoğraf yerinde kalacak. Hem koca İngiliz ordusunda görevli bir yüzbaşının, bir fotoğraftan bu kadar korkmasını anlayamadım.

Bu hakaret, yüzbaşının sesini kesti, elleri boş olarak daireyi terk etti.

Sömürgeci askerler çıkınca Corinne ve Edith, fotoğrafa baktılar.

“Pederim zamanındaki

Osmanlı-İngiliz dostluğunu tesise gayret edeceğim!”

Sömürgeciler İstanbul’a iyice yerleşmişler. Onların yerleşmesiyle birlikte tek tük gelen gazeteciler daha sonra dünyanın her yanından üçer-beşer İstanbul’a dolmuş. Öyle özellikli ve görevli gazeteciler ki her üçünden biri ajan.

Çünkü bugünlerde bütün dünyayı ilgilendiren en önemli olaylar İstanbul’da yaşanıyor.

Bu gazeteciler arasında, Londra’da yayımlanan Daily Mail gazetesinin muhabiri Ward Price de var.

Ward Price, işgal kuvvetleri kumandanlığının gözdesi İngiliz ajanı bir gazeteci. Yıllar önce Vahdettin’le Rumeli gezisine katılmış ve röportaj yapmış. Belli ki kendisinden; *“Padişahla bir mülâkat yapması,”* istenmiş.

...

Bir İngiliz savaş gemisiyle Karadeniz’e çıkacağını bildiren ve hemen görüşmek isteyen Ward Price’in röportaj talebi, sarayca derhâl kabul edilmiştir.

Kaldı ki padişahın sömürgeci kumandanlara ve emperyalist devletlerin hükûmetlerine mesajlar göndermesi için bu mülâkat iyi bir fırsattır.

Daily Mail’in İngiliz ajanı muhabiri kibar kibar sorar, Vahdettin de ciddî ciddî cevaplar verir.

Word Price’in ilk kibar sorusu:

– Bu harbe niçin katıldınız ekselâns?

Bu harbe niçin katıldınız?

Vahdettin’in ilk ciddî cevabı:

– Devlet-i Osmaniyye’nin harbe iştiraki âdeta bir kaza neticesidir. Maatteessüf o zamanki hükûmetin basiretsizliği bizi bu badireye sürükledi ve felâketimizi mucip oldu. Şayet o vakit ben makam-ı saltanatta bulunsaydım, bu üzücü vak’a kat’iyyen vukua gelmezdi. Harbe katılan biz değiliz, İttihatçılardır.

Word Price’den ikinci kibar soru geldi:

– Harpte İngiliz esirlerine çok kötü davrandınız!

“Harpte İngiliz esirlerine kötü davranmak!” suçlaması, sıradan bir gazetecinin değil, ancak bir ajanın sorusu olabilir.

Koca padişah bu suçlamaya da ciddiyetle cevap verdi:

– Bundan maksadınız, esirlere yiyecek verilmediği şeklindeyse bu görüşe katılmam mümkün değildir. Takdir edersiniz ki bizzat bizim ordularımız da pek fazla sıkıntı çekmişlerdir. Hatta, askerlerimizden açlıktan ölen pek çoktur.

Ve nihayet İngiliz ajanı Worr Price ağzındaki baklayı çıkardı:

– Zavallı Ermenilere yapılan işkencelere ne diyorsunuz?

Osmanlı padişahı bu suçlamayı da aldı kabul etti:

– Ermenilere reva görülen ezalardan mütevellit pek üzgünüm. Biliyorsunuz, bu suçun müsebbibi de İttihatçılardır. Onların cezalandırılması için hükûmetimiz komisyonlar kurmuştur; lâkin unutmayınız ki mecburî göç sırasında pek çok sayıda Türk de ölmüştür.

Word Price ile Vahdettin daha pek çok şey konuştular.

Vahdettin, konuşmalarında İngilizlerin hoşlarına gidecek mesajlar vermeye özellikle dikkat etti.

Son cümlelerini de İngiliz dostluğuna ayırdı:

– Biz, Kırım Harbi’nde Ruslara karşı İngilizlerle beraber harp ettik. Cennetmekân pederim Sultan Abdülmecit Han zamanında Osmanlı-İngiliz dostluğu had safhadaydı. Bugün padişah benim. Pederim zamanındaki Osmanlı-İngiliz dostluğunu tesise gayret edeceğim.

Sultan Vahdettin’in, Word Price’den bir de ricası vardı:

– Siz namuslu bir gazetecisiniz. Bütün söylediklerimi harfini bile değiştirmeden yayımlayacağınıza itimadım sonsuzdur.

Word Price’in bu görüşmesi, İstanbul’da ve dünyanın her tarafında Türkçe ve İngilizce olarak yayımlandı. Özellikle İngilizler, padişahın verdiği mesajlardan memnundular. Vahdettin de memnundu. Bu memnuniyeti, İngilizlerle anlaştığı takdirde zirveye çıkacaktı.

“Ya Anadolu halkı?”

Vahdettin, İngiliz ajanlar karşısında babası zamanındaki Osmanlı-İngiliz dostluğunu tesise çalışırken Anadolu halkı, İngiliz Ordularının öncülüğündeki emperyalizmin askerleri tarafından, akla ve hayale gelmeyen işkencelere maruz bırakılıyor.

Zaten kimsesiz, zaten perişan, zaten yüzyıllardır aç olan Anadolu halkının maruz kaldığı işkenceler, kimsenin yüzünü kızartmıyor.

Anadolu’nun şikâyet mercii yok.

Hükûmet, sadece İstanbul halkının hükûmetiymiş gibi; padişah sadece İstanbul'un padişahıymış gibi, asırlardır hükûmetler de padişahlar da sadece İstanbul halkını düşünmüşler.

Ya Anadolu!

Ya Anadolu halkı!

Sağ mı-ölü mü, aç mı-sefil mi?

Anadolu asırlardır hep vermiş hiçbir şey almamış.

Devletin duraklama döneminde başlayan açlık, gerileme döneminde son haddini bulmuş. Halk, devletin vergi memurlarından sonra, her tarafı kasıp kavuran eşkiyalarca da soyulmuş.

...

O gün, Meclis yine karışık.

Mebusların hepsi karamsar.

Buna rağmen mebuslar; "*Meclisçilik*." oynuyorlar.

Partiden partiye geçiyorlar. Vatanın birliğinde bir araya gelemeyen mebuslar, maaşlarına zam için hemen birleşiveriyorlar.

Mebusların memlekete sahip olacağı yok.

Hepsi cebinin keyfinde.

Ve onlar bu keyifle Meclisçilik oynarken Anadolu halkı aç.

Anadolu halkının hakkını sadece emperyalistler sömürmüyor, Osmanlı Sarayı da, Osmanlı Hükûmeti de, Osmanlı Meclisi de...

Ve yine o gün Osmanlı Meclisi'nde ek ödenek kanun tasarısı görüşülüyor.

İstanbul halkına ekmek ve yiyecek sağlamak için kurulan iâşe nazırlığı, üç milyon liralık bir ek ödenek istemiş ve uygun bulunmuş.

İstanbul, İstanbul, İstanbul!

...

Sinop Mebusu Fehmi Efendi bir hışımla kürsüye çıktı, kâh bağırarak kâh sesi titreyip gözleri yaşarak konuşmaya başladı:

– Efendiler! Bir dakika beni dinleyiniz muhterem efendiler!

Sinop mebusunun bu tatlı sert ikazını duyan diğer mebuslar pek aldırış etmedilerse de Fehmi Efendi devam etti:

– Gerek nazır efendi hazretlerini, gerekse bu üç milyon liranın verilmesini münasip bulan siz efendileri dinlerken taaccüp ettim. Hükûmet elbette haklı, elbette sizler de haklısınız muhterem efendiler, payitaht halkı aç kalacak değil ya!

Mebuslar kendi aralarında söylenirken Fehmi Efendi sesini iyice yükseltti:

– İstirham ederim efendiler! Payitaht ne demektir? Hükûmet merkezidir değil mi? Burada yaşayanlar aç kalmak tehlikesiyle karşı karşıya iseler, ya Anadolu halkı ne hâldedir? Bu milletin asıl fedakâr ve çilekeş kitlesi olan Anadolu halkının büyük çoğunluğu yıllardır aç ve sefildir. Bundan haberiniz var mı?

Meclisçilik oynayan mebuslar, Sinop mebusu konuşurken bile utanmadan aralarında fiskos yapıyorlardı.

Sinop Mebusu bunu bile bile konuşmasına devam etti:

– Önü sonu gelmedik harpler yüzünden Anadolu köylerinde sadece dullarla tüyü bitmedik yetimler, sakat ihtiyarlar kaldı. Hükûmetinizin gönderdiği vergi memurlarının topladığı üç-beş çuval buğdayı, bu ihtiyarlar, bu kadın ve çocukların ürettiğinden haberiniz var mı? Onların kendi karınlarını bile doyurmayacak üç-beş çuval buğdayı da iâşe vekâleti memurlarının değerinin çok altında, hatta zorla ellerinden aldıklarından haberiniz var mı?

Sinop mebusunun önemli şeyler söylediğini anlayan mebuslar nihayet susmuşlardı. Suçlamalar karşısında iâşe nazırının beti benzi atarken tüm mebuslar pür dikkat Fehmi Efendiyi dinliyorlardı.

Fehmi Efendi derin bir nefes alarak devam etti:

– İâşe vekâletinin memurları, köylünün elinden zorla aldıkları buğdayın karşılığında para değil, ödenip ödenmeyeceği belli olmayan senet veriyorlar, bundan haberiniz var mı? Açlıktan inim inim inleyen Anadolu halkının bu vaziyetinden istifade eden bir sürü sütü bozuk vurguncu türüyor, bundan haberiniz var mı? Şu kara kış günü, Anadolu insanları ısınmak için atıyla, eşeğiyle, öküzüyle ahırda yaşıyor haberiniz var mı? Ahırda yaşamaya mahkûm ettiğimiz Anadolu halkının ne yediğini, ne giydiğini yıllardır düşündük mü? Hayır!

Meclis sus-pus olmuştu. Galiba bu sefer utanmışlardı.

Havada uçan sineğin vızıltısı bile duyuluyordu.

Fehmi Efendinin kızgınlığı gitmiş sesi kendisini bile ayıplayan bir renge bürünmüştü:

– Biz burada bütün milleti temsil ediyoruz efendiler. Bendeniz, İstanbul halkı aç kalsın demiyorum; lâkin ekmeksiz ve donsuz kalmış

Anadolu'nun acıklı durumunun asla aklımıza gelmemekte olduğunu ıstırap duyarak arz etmek için huzuruza çıkmış bulunuyorum.

Mebusların biraz olsun utandığını gören Sinop Mebusu Fehmi Efendi, ağlamaklı bir şekilde konuşmasını bitirdi:

– Bu kürsüde gerek nazır beyefendi ve gerek biz mebuslar, İstanbul halkının açlık tehlikesine karşı tedbir düşünür ve bugün bomboş olan hazine, yeni bir borçlanma yoluyla para teminini teklif ederken mutsuz Anadolu için de bir şeyler düşünmekte olduğumuzu söyleyebilmiş olsaydık, teselli bulurduk. Yıllar değil, asırlar var ki Anadolu'ya nasihat ve teselliden başka bir alâka göstermiş değiliz. Hâlâ mı efendiler, hâlâ mı sadece İstanbul halkı?

“Türklerle eyvah!”

Ordular yenilmiş.

Her geçen gün Anadolu'nun bir başka köşesi işgal ediliyor.

Anadolu insanı ne yapacağını bilmiyor. En büyük korkuları; yasadıkları toprakların Ermenilere veya Yunanlılara verilmesi.

Mütarekenin imzalandığı günlerden beri koca bir dedikodu yumağı her yanı kaplamış.

Trakya tehlikede Yunan'a verilecekmiş.

İzmir'i de Yunanlılar işgal edecekmiş.

Karadeniz sahillerinde Pontus Rum Devleti kurulacakmış.

Doğu vilâyetleri de Ermeniler tarafından işgal edilecekmiş.

Tüm bu söylentiler, dedikodu gazetesinin atına biniyor, milyonlarca basarak üç günde Anadolu'yu dolaşıp geliyordu.

Bu dedikodular, Türk'ün moralini bozarken azınlıkların azgınlıklarını azdırıyordu.

Hem de ne azdırma.

Emperyalizmin gücünü, önlerinde, arkalarında, her yanlarında bulan Ermeni ve Rumlar, patrikhaneye el ele vererek Türklerle yapmadık zulüm, çektirmedik işkence ve tecavüz bırakmıyorlardı.

Hariciye müdürlerinden Eşref Bey ve kardeşi, Bostancı'da Rumlar tarafından ktır ktır kesilmiş; caniler yakalandıkları hâlde salıverilmişti.

Evler sürekli aranıyor, her girilen evde mutlaka bir suçlu (!) bulunarak kıymetli eşyalara, antikalara el konuluyordu.

Öz be öz Türk çocukları analarının elinden alınıyor, Hristiyanlaştırılmak üzere papazlara veriliyordu.

Tramvaydaki duruşu beğenilmediği, tavuğu şöyle değil böyle tuttuğu, dükkânının içindeki teneke şu köşede değil bu köşede durduğu gibi suçlar (!) yüzünden cezalar kesiliyor, bu cezalara itiraz edenler felâketlere uğruyorlardı.

Bir Ermeni'nin, bir Rum'un müracaatıyla tevkif edilmek; evi, dükkânı, çiftliği, değirmeni, bir İngiliz yahut Fransız ya da İtalyan subayının keyfi emriyle elinden alınmak, Türkler için sıradan bir olay hâline gelmişti.

Arapyan Hanı, Sansaryan Hanı, sırf emperyalizmin hoşuna git-sin diye tutuklananlarla dolduruluyordu.

Gazeteler, sansürün şiddetinden bir şey yazamaz olmuşlardı. Sansürden geçmeyen yazıların yeri, gazetelerde boş olarak yayımlanıyordu.

Haysiyetine düşkün Türk, evinden çıkamıyor, milletini bu işkencelerden koruyamayan Türk subayları vicdan azabı çekiyor ve utançlarından sivil giyiniyorlardı.

Türk halkı yenilginin acısını damarlarında hissediyor, Türklere eyvah dedirtecek işkenceler görüyordu.

Türkler, dört savaş yılı boyunca yaşadıkları acıları, yeni karşılaştıkları işkenceler karşısında unutmuşlardı. Kafes arkalarındaki hıçkırıklar, şimdi yeni acılara ağlamaktaydı.

Hicran!

"Bu millet bir sürü, ben de o sürünün çobanıyım." diyen Vahdettin, Türk'ün matemine olsun katılmıyordu.

Evlâdını kaybetmiş Türk anasının, kocasız kalmış Türk kadınının, yetim Türk çocuklarının, ihtiyar babaların, sakâtların ve çaresizlerin mazlum hicranları, şerefle yaşamış her sınıftan Türk'ün hicranı. Bu hicranı bir tek saray duymuyor, yaşamıyordu.

Şehzadeler sazlı sözlü eğlenceler düzenliyorlardı. Saz ve şarkı seslerinin dışardan duyulmaması için sarayın pencereleri ve perdeleri sıkı sıkıya kapatılıyordu.

İstanbul sosyetesı de bir âlemdi. Sazlı sözlü gecelere emperyalist subayları davet ediyor, balolarda Türk kadın ve kızları ecnebi subaylarla dans ediyorlardı.

“Anadolu’da bir şeyler oluyor!”

Mütarekenin ilk günlerinde yeni bir teşkilâtlanmaya giden İttihatçılar, önceleri halktan kendilerine taraftar bulamamışlardı; çünkü halk, savaş süresince kendilerine süpürge tohumundan, mısır koçanından yapılmış vesika ekmeği yediren, doğan çocuklara kundak, ölülerine kefen bezi buldurmayan, gaz-şeker gibi en zarurî ihtiyaçları sağlayamayan İttihatçıların yaptıklarını unutmamıştı. Halk savaştan çok, savaşın suiistimallerinden, hırsızlıklarından, hırsızların sürdüğü sefahatten ve bunları yaşatan İttihatçılardan bıkmıştı.

Fakat gerek İstanbul’da gerekse Anadolu’nun işgal edilen yerlerinde cümle emperyalistler İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar, cümle azınlıklar ve özellikle Ermeni ve Rumlar ve patrikhane ve Amerikan kolejlerinde yuvalanmış misyonerler, Türk’e uygulamak için öyle işkence çeşit ve metotları üretiyorlardı ki şeytan yanlarında hiç kalır.

Kendilerine yaşattıklarıyla o güne kadar İttihatçıları hiç affetmeyeceğini zanneden Türk halkı, Avrupalıların kendisine yaptıkları işkence karşısında son on yıldır çektiklerini unuttu gitti.

Ve Türk halkının vicdanında İttihatçılar beraat ettiler.

Bu beraatla birlikte ilk teşkilâtlanmalar da başladı.

Önce birkaç ilde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurulmuştu.

Müdafaa-i Hukuk; hak ve hukukun, adaletin savunulması.

Mondros imzalandığı tarihten itibaren tek tük kurulmaya başlanan bu cemiyetler, sömürgecilerin acımasız uygulamalarıyla hızlandı.

Çünkü Doğu Anadolu’nun Ermenilere, Batı Anadolu’nun Yunanlılara verileceği söylentileri ayyuka çıkmıştı.

İzmir ve Trakya için de Yunan işgali söz konusuydu. Karadeniz’deyse Pontus Rum Devleti dedikodusu vardı.

Rumlarla Ermeniler; “*Bulundukları yerlerde nüfus yoğunluğunun kendilerinde olduklarını,*” iddia ediyorlardı.

Bu tehlikeleri gören ve yaşayan Türk halkı, pür telâş bütün Anadolu’da ve Rumeli’de teşkilâtlanma yoluna gitti. Birdenbire Anadolu’nun hemen her ilinde, mantar biter gibi Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kuruldu. Bunlardan en belli başlıları; Trakya ve Paşaeli Müdafaa-i Heyeti Osmaniyesi, Vilâyat-ı Şarkıye Müdafaa-i Hukuk

Cemiyeti, Kilikyalılar Cemiyeti, İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti ve Trabzon Muhafaza-i Hukuk-u Milliye gibi cemiyetlerdi.

Bu cemiyetlerin tek amacı; temsil ettikleri bölgelerin tarih, coğrafya ve nüfus bakımından Türklere ait olduğunu ispat etmek ve Osmanlı topluluğundan ayrılmayı önlemektir.

Şimdilik propaganda, yayın, ilmî araştırmalar ve istatistiklerle, sömürgecilere haklı olduklarını anlatacaklardı.

Silâha sarılmak!

Hiçbir cemiyetin tüzüğünde haklarının savunulması için silâha sarılmakla ilgili bir ibare yoktu; fakat cemiyet tüzüklerinin maddeleri arasındaki küçük cümlelerde, silâhlarının yanı başlarında olduğu hissediliyordu.

Bu cemiyetlerin hepsi de bölge esasına dayanıyorlar ve siyasetle ilgilerinin olmadığını iddia ve ilân ediyorlardı. Bundan amaçları; vatanın elden gitmek üzere olduğu şu gün olsun, bugüne kadar aralarında var olan siyasî çekişmelere son vererek birlik ve bütünlüğü sağlamaktı.

Başsız, rehbersiz, lidersiz bir topluluk hemen hemen aynı günlerde ve bütün yurt çapında böyle bir teşkilâtlanmaya nasıl gitmişti?

Türk milletinin teşkilâtlanma kabiliyetini dikkate almayan sömürgecilerin, Anadolu'da kurulan bu cemiyetleri ciddiye almaz bir tavır takınmakla birlikte telâşlandıkları her hâllerinden belliydi.

Hani Türkler artık ölmüş bitmişlerdi?

Hani belleri kırılmıştı?

Hani artık kaderlerine razıydılar.

Ve kendi kendilerine sık sık soruyorlardı; *"Anadolu'da bir şeyler oluyor. Bu da İttihatçıların işidir."*

Afganistan karıştı; İngilizlere göre orayı da İttihatçılar karıştırmıştı.

Mısır'da, Sudan'da karışıklıklar vardı; İngilizlere göre orayı da İttihatçılar karıştırmıştı.

Trablus'ta karışıklıklar vardı; İngilizlere göre orayı da İttihatçılar karıştırmıştı.

İngiliz, Fransız, İtalyan cümle sömürgeci ve emperyalistler İttihatçılarla tozutmmuştu.

Bu yüzden Anadolu'daki teşkilâtlanma hareketlerini de İttihatçıların organize ettiklerine inanıyorlardı ki bu sefer yanılmamışlardı.

Halkın vicdanında beraat eden İttihatçılar, siyasetle hiçbir ilginin olmadığını iddia ederek tek kaygılarının vatanın müdafaası olduğuna halkı inandırmışlardı.

Ve Anadolu'daki tüm İttihat ve Terakki Partisi şube binaları, sadece tabelâlarını değiştirerek, Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine dönüştürmüşlerdi.

“Yunan gemisi Averof'ta iki Osmanoglu!”

Anadolu kıpırdanırken Yunan savaş zırhlısı Averof'ta bir balo verilmektedir. Her zamanki gibi balonun şeref konuğu İngiliz Amiral Calthorpe'dur.

Averof ile Calthorpe arasında manevî bir bağ var. Calthorpe hiçbir Yunan gemisinin ve özellikle Averof'un İstanbul'a girmeyeceğine dair şeref sözü vermiştir. Ve bu şeref gitmiştir.

Calthorpe, giden şerefine şampanya patlatırken o gece Averof'un çok ağır ve çok kıymetli başka misafirleri de vardır.

Hem de saraydan.

Osmanlı sarayından.

Veliaht Abdülmecit Efendinin oğlu Şehzade Ömer Faruk Efendiyle, Padişah VI. Mehmet Vahdettin Han Hazretlerinin küçük kızları güzeller güzeli Sabiha Sultan.

Mustafa Kemal Paşadan olumlu cevap alamayan Vahdettin, kızının Şehzade Ömer Faruk Efendiyle izdivacına ruhsat vermiştir.

Ve Amiral Calthorpe kadehini, yeni nişanlanmış şehzadeyle hanım sultanın şerefine kaldırır.

Şerefe kadeh kaldıranların arasında harp zengini Türkler de vardır. Mayasına lâğım suyu karışmış bu adamlar; Amiral Calthorpe'a şirin gözükmek için takla üzerine takla atmaktadırlar.

O gece Calthorpe'nin mesajı, İttihatçıların cezalandırılması üzerinedir. Calthorpe'a göre; *“Bütün Türkler suçludur; çünkü hepsi de İttihatçıdır.”*

Ve Amiral Calthorpe, İttihatçılara karşı saray ve hükûmetle birlikte hareket ederek başarıya ulaşacaklarını iddia ettikten sonra kadehini tekrar kaldırır.

...

Averof'un yemek salonunun penceresine tünemiş Mavi Kuş sinirlenmiş, yine ağzını bozmaktadır.

En çok da İstanbul'u işgal eden emperyalistlerin, Dolmabahçe Sarayı önlerine demirlemiş bir savaş gemisinde düzenlenen davete icabet eden iki Osmanoğlu'na bozulmuştur.

Mavi Kuş, Calthorpe'la kadeh kaldıran, mayasına lâğım suyu karışmış Türklerden çok, her fırsatta emperyalistlere yalakalık yapan Hürriyet ve İtilâf Partisi taraftarlarından çok, Osmanlı veliahdının oğlu Şehzade Ömer Faruk Efendiyle, Osmanlı padişahının kızı Sabiha Sultanın bu geceye katılmasına bozulmuştur.

Şehzadeyle hanım sultanı emperyalistlerle eğlenirken görmemek için kanatlarıyla gözlerini kapatır. Gözlerini kapatır; ama onun görmemesi demek ayıbın yaşanmadığı anlamına gelmemektedir.

Saray, tarihine ve atalarına karşı sadece ayıp etmekle kalmamakta, cinayet de işlemektedir.

“Bütün cinler İttihatçıların başında!”

İngilizlerle birlikte bütün sömürgeciler İttihatçılarla tozutmuş. Osmanlı Mebusan Meclisi'ndeki İttihatçılarsa takmışlar kafayı Sadrazam Tevfik Paşaya.

Verdikleri güvenoyu içlerine oturmuş. Şimdi çırpınıp duruyor ve hükûmete neticesiz hücumlar yapıyorlar.

Tevfik Paşa Hükûmeti'ne yapılan son hücumların sebebi, İttihatçı düşmanı nazırlar ve İttihatçıları mahkûm etmek için kurulmuş mahkemeler.

Acilen bazı nazırların değiştirilmesi gerekiyor.

...

İttihatçılar, Hüsnü Paşayı sadrazama göndermiş; fakat sadrazam tehditleri kulak arkası yapmış.

Bir de Enver'in amcası Halil Paşayı göndererek demişler ki; *“Hükûmette temizlik yap. Başta da şu Abdurrahman ile Kambur İzzet'i harca. Yoksa gensoru veririz.”*

Sadrazam yine atlatmış.

Bu sefer mebuslardan Sabri'yle Babanzâde Hikmet'i tekrar sadrazama göndermişler.

Mebuslar, sadrazama demişler ki; *“Bazı nazırlar var ki işe yaramazlar, lütfen onları değiştiriniz.”*

Sadrazam cevap vermiş; *“Bir nazırın işe yarayıp yaramadığı dört beş ayda ancak belli olur. Şimdilik olmaz.”*

Mebuslar tehdit etmişler; *“Bakın paşa hazretleri, siz, bizim oyunumuzla hükûmet oldunuz; lâkin bizi mahkûm etmek için elinizden geleni yapıyorsunuz. Bizi başka şeyler yapmaya mecbur bırakmayınız.”*

Sadrazam cevap vermiş; *“Nasıl başka şeyler yani?”*

Mebuslar ima etmiş; *“İttihatçıların nasıl başka şeyler yapabileceklerini siz daha iyi bilirsiniz.”*

Zaten iki arada bir derede kalan sadrazam kızmış; *“Böyle hükûmet edilmez, elinizden geleni yapın.”*

Mebusların son cevabı; *“Bizden söylemesi.”* olmuş.

Bizden söylemesi!

İttihatçılar; *“Bizden söylemesi!”* diyorlarsa bu son tehdittir. Arkasından vurma, kırma, silâh, top, tüfek her şey gelir. Pusular kurulu, adamlar ölür.

Buna rağmen İttihatçıların tehdidi sökmemiş.

Değiştirilmesini istedikleri yedi nazırdan birini bile değiştirememişler.

Ortalarda dolaşan dedikodular mide bulandırıyor; *“Saray ve hükûmet iki bin beş yüz kişilik bir tutuklama listesi hazırlamış. Bütün İttihatçılar tutuklanacaklarmış! Hükûmetin kabul ettiği bu listeyi, Sait Molla, padişaha sunmuş o da kabul etmiş. Meclisi fesheceklermiş.”*

Minber’in yazdığına göre; *“Bazı partiler hükûmete bir muhtıra vererek Meclisin dağıtılmasını, memurlar arasında genel bir temizlik yapılmasını ve suçları sabit olanların derhâl cezalandırılmalarını istemişler.”*

Bütün cinler İttihatçıların başında.

Bu böyle devam edemez!

Gerek bu dedikodular, gerekse İttihatçılar aleyhine kurulmuş komisyonlar, mebusları çileden çıkarıyor. Tırnakları sökülmiş de olsa onlar yine arslandır (!). Yerli yersiz gensorularla hükûmeti sallamaya başlıyorlar.

“Böyle bir Meclisin olmaması, olmasından evlâdır!”

Hükûmete göre; Meclisin hükûmete çıkardığı zorluklar yeni bir İttihatçılık hareketinden başka bir şey değildi.

Padişaha göre mebuslar; *“Velinimetleri Enver, Talât ve Cemal Paşalara bağlılıklarını göstermek için”* her fırsatı değerlendirmekteydiler.

İngilizlerin, Fransızların ve İtalyanların; Osmanlı Mebusan Meclisi’ne bakışlarıysa bambaşkaydı.

Emperyalistlere göre Meclis; *“Ermenileri tehcir eden İttihat ve Terakki Yönetimini seçen eşkıyalar topluluğuydu.”*

Tehlikeyi gören İttihatçılar nihayet kararlarını verdiler; *“Bu hükûmet düşürülecek!”*

İttihatçıların ne gözü kara insanlar olduğunu bilen ve sadrazamlık için fırsat gözleyen Ahmet Rıza, hemen bir kuzu postuna bürünerek Sadrazam Tevfik Paşanın makamında bitti ve ona akıl verdi:

– Hükûmette değişiklik yapınız. Yoksa sizi düşürecekler.

Tevfik Paşa baskılardan zaten bıkmıştı:

– Bu şekilde hükûmet edemem, bildiklerini yapsınlar.

Tevfik Paşa; *“Bildiklerini yapsınlar.”* der; fakat yine de padişaktan yardım istemek üzere saraya gider.

Eyvah!

Padişahın önemli bir misafiri varmış.

Bir padişahın, sadrazamından da önemli misafiri kim olabilir?

Papaz Frew!

Papaz Frew, sadrazam hazretlerini dışarıda epeyce beklettikten sonra çıktı gitti.

Nihayet padişahın karşısına çıkabilen Tevfik Paşa, Meclisle ilgili şikâyetlerine başlayabildi:

– Bir aydır gensorularla uğraşıyorum. İstedğimiz kanunları çıkaramıyoruz.

Vahdettin yine İttihatçılara kızdı:

– Bunlar size zorluk çıkararak memleketi berbat edip kaçan liderlerine vefa gösterdiklerini zannediyorlar. Bu böyle devam edemez, başka tür bir tedbir icap eder.

Ne demek; bu böyle devam edemez!

Ne demek; başka türlü bir tedbir?

Yoksa içerden çıkan papaz, halife hazretlerine bir akıl mı verdi?

Bütün bunlar, Sadrazam Tevfik Paşanın aklından şimşek hızıyla geçip gittikten sonra koca sadrazam sordu:

– İttihatçılara karşı nasıl bir tedbir almayı düşünüyorsunuz sultanım?

Padişah cevap vermek yerine elini uzattı.

Görüşme başlamadan bitmişti.

...

Tevfik Paşa gider gitmez Vahdettin, Başkâtip Ali Fuat’a dert yandı:

– Meclis bir yandan, hükûmet bir yandan, sadrazam paşa hazretleri bir yandan... Ne yapacağımı şaşırdım Ali Fuat Beyefendi. Biliyorum sizden sır çıkmaz. Ecnebler de İttihatçı artıklarının çoğunlukta olduğu bu Meclisi kabul etmiyorlar. Bana; *“Siz Meclisi düşünmeyin, becerebiliyorsanız kendi hayat hakkınızı koruyun.”* diyorlar.

Başkâtip Ali Fuat şaşkın bakınırken Vahdettin devam etti:

– Bu ecneblerin zihniyeti bizimkine hiç uymuyor. Bir şeyi kafalarına koydular mı bir daha çıkarmıyorlar. Bana diyorlar ki; *“O katil İttihatçı hükûmetlerini bu Meclis seçmedi mi? Siz bunlara mı dayanıyorsunuz?”*

Başkâtip daha da bir korktu. Padişah ne demek istiyordu?

Ali Fuat vazifesini yapmalıydı. Gözlerine yere indirerek konuştu:

– Sevgili sultanım. Bu Avrupalılar, karşılarında on kişiden oluşan bir nazırlar kurulu görünce, baskı yoluyla her istediklerini yaptırabilirler; lâkin karşılarında birlik hâlinde bir millî Meclis, işin şeklini değiştirir. Avrupalılar istiyor diye kendi mahvımızı kendimiz hazırlayamayız. Kulunuz böyle düşünüyor sultanım. Kötü de olsa, ülkemizin bir Meclise ihtiyacı var.

Padişah, başkâtibini tersledi:

– Böyle bir Meclisin olmaması, olmasından evlâdır beyefendi. Meclisin fesih zamanı gelmiştir. Dayılık bizde kalsın.

Eyvah!

Meclis elden gidiyor.

Ali Fuat telâşlandı ve yalvarmaya başladı:

– Sultanım, seçimlere zaten dört ay var. Fesih yapacaksanız, yeni seçim tarihi vermelisiniz.

Padişahın sessiz kaldığını gören Ali Fuat onu yönlendirmeye çalıştı:

– Sultanım, diyelim Meclis feshedildi; lâkin bu daha kötü neticeler verir. Şayet Meclis dağıtılır ve mebuslar memleketlerine dönerlerse, artık o şehirlerle irtibatımız da kalmaz.

Aslında, başkâtibin söyledikleri çok doğrudu. Anadolu’nun pek çok yeri işgal altındaydı. Yeniden seçim yapılacak olursa burarlardan mebus seçilemeyecek, yeni Mecliste bu şehirler temsil edilemeyecekti. Bu durum devletin o yerlerle ilgisi ve umudunu kestiği anlamına gelecekti ki emperyalizmin istediği de buydu.

Ali Fuat Bey bu görüşleri daha evvel Mustafa Kemal Paşanın Vakıf gazetesindeki beyanatından okumuş ve padişaha anlatmıştı. O zaman; *“Paşa haklı.”* diyen padişah, bugün; *“Bu Meclisin olmaması olmasından evlâdır. Dayılık bizde kalsın.”* diyordu.

Dayılık bizde kalsın!

Ne demekse!

Söylediği bir sözün anlamsızlığını araştırmak padişaha değil çevresine düşerdi.

“Şimdi ne yapacağız?”

Kemal, birkaç gündür rahatsız. Böbrekleri yine faaliyete geçmiş. Bir gün önce Dr. Tevfik Rüştü’yle Dr. Rasim Ferit gelmişler muayeneden sonra kesin istirahat vermişler.

Kesin istirahat!

Kemal için kesin istirahattan daha çekilmez bir şey olamaz. Buna rağmen doktorların hatırına evden çıkmıyor.

Dr. Rasim Ferit giderken tehdit etmiş; *“Paşa, paşa! Bu sefer kumandan benim. Bu karda kışta dışarıda ne yapacaksın? Otur oturduğun yerde.”*

Normalde doktor falan dinlemezdi; fakat kış günü böbreklerini üşütmemeliydi. Mecburen doktorun tavsiyesine uydu.

O, arkadaşlarına gidemediğine göre arkadaşları ona gelmeliydi. İlk gelen üstü başı kar içinde kalmış Ali Fethi oldu; çünkü Ali Fethi’yle Kemal, diğer arkadaşlarına nazaran birbirlerine daha yakındılar.

Ali Fethi gelir gelmez Kemal'in odasına çıktı.

Kemal yataкта.

Yanındaki sehpanın üzerinde de türlü türlü ilâçlar.

Ali Fethi koltuğa otururken gülümseyerek konuştu:

– Geçmiş olsun azizim. Aferin bizim doktorlara, seni evde tutmayı becermişler.

Kemal de gülümsedi:

– Sağ olsunlar sayelerinde hapis oldum.

Bu arada içeriye Zübeyde girdi.

Ali Fethi hemen ayağa kalktı:

– Nasılsınız Zübeyde Hanım teyzeciğim?

Ali Fethi, Zübeyde'nin elini öperken o duaya başladı:

– A be Allah seni nazardan saklasın. Sen hep benim Selânik'teki akıllı Ali Fethimsin. A be uğlum, gençlik şerbeti mi içtin ki gözümde hep çocuk kalırsın?

Zübeyde'nin sözlerine Kemal de Ali Fethi de güldü.

Ali Fethi güldü; ama yüzü de bulutlandı:

– Daha da ihtiyarlayacağım yoktu teyzeciğim; lâkin memleketin durumu bizi yaşlandıracak galiba. Düşman geldi Boğaza demirledi. Sokaklarımızda gâvurlar kol geziyor.

Onlar kofuşurken Kemal dışarı seslendi:

– Vasfiye kızım! Ali Fethi Bey amcana kahve yap.

Ali Fethi'nin gözü soba üzerindeki çaydaydı:

– Kahve dursun Kemal. Soba çayını pek severim. Hem epeyce üşüdüm.

Ali Fethi sobaya ellerini tutarak ısınırken gözleri dalıp gitmişti. Onun daldığını gören Kemal seslendi:

– Aklında yine ne var?

Ali Fethi sobadan gözünü ayırmadan konuştu:

– Ne yok ki. Tek çaremiz var Kemal, Vahdettin'in sarayına bomba koymak ve onu havaya uçurmak.

Kemal gülmeye başladı; fakat böbreklerinin verdiği sancıyla yüzü dondu:

– Güldürme beni Ali Fethi, hem acelen ne, elbet lâzım gelirse onu da yaparız.

Ali Fethi kızgındı:

– Yapalım deyinceye kadar bizi içeri atarlar Kemal. Hükûmet hapsedileceklerin listelerini hazırlamış bile. Muhtemelen liste başında benim adım vardır.

Kemal arkadaşını rahatlatmaya çalıştı:

– Bunlara güven olmaz; lâkin seni neyle suçlayabilirler? Kaldı ki sen savaş boyu Sofya’da büyük elçiydin.

Bu arada Vasfiye çayları getirdi. Ali Fethi çay bardağını karıştırırken huzursuzdu:

– Amma, İttihat ve Terakki Partisinin de umumu sekreteriydim. Adamlar, itin taştan yıldığı gibi İttihatçılardan yılıyorlar. Bahane isterlerse yaratırlar. Padişah da İngilizlerin istediği her fermanı verir.

Kemal arkadaşını rahatlatmak istiyordu; ama onun haklı olduğunu da biliyordu. Üstelik aynı tehlike kendisi için de geçerliydi:

– İngilizler isterse beni de tutuklayabilirler. Sadece seni beni değil İstanbul’daki herkesi.

Kemal’in sözleri Ali Fethi’yi daha da umutsuz yaptı. Uzun zamandır birbirlerine sordukları soruyu tekrar sordu; “*Şimdi ne yapacağız?*”

Kemal sıkıntıyı dağıtmak için işi şakaya vurdu:

– Meraklanma, ferman padişahın dağlar bizimdir.

Fakat Ali Fethi şakayı anlamadı:

– Hangi dağlar?

Kemal ciddîleşti:

– Anadolu dağları. Dağlar bize geçit verir, düşmana geçit vermez. Dağları tutarız.

Ali Fethi umutsuzdu:

– Hangi dağları, hangi orduyla tutacaksın Kemal.

Kemal yataktan kalktı ve duvarda asılı Anadolu haritasının yanına giderek şakayla karışık bir dağ tarifine girişti:

– Dağlar uzaktan bir ordu gibi görünür. Tek bir kişi, bir dağ yamacında bir orduyu durdurabilir. Yüz kişiyi alt etmek için düşmanın yüz ordu getirmesi lâzımdır.

Ali Fethi’yle Kemal, duvarda asılı Anadolu haritasının önünde konuşmaya dalınca, bir kenarda unuttukları Zübeyde tespihini eline aldı ve kafasını iki yana sallaya sallaya odadan çıkarken söylendi; “*A be bunlar nasıl çucuktur. Hiç mi akıllanmazlar?*”

...

Ali Fethi'yle Kemal'in uzun sohbetlerini biraz sonra gelen Hüseyin Rauf'la Canbolat böldü. Onlar da aynı soruyla sohbeete iştirak ettiler; “*Şimdi ne yapacağız?*”

Hep birlikte vardıkları sonuç; İstanbul'dan umudun kesilmemiş olduğuydu. Hükûmete girememiş de olsalar, her şeye rağmen bir Meclis vardı. Bu Meclis, bugün onlara harbiye nazırlığı, dâhiliye nazırlığı vermemiş olabilirdi; fakat yarın her şey değişebilirdi.

Hele hele, her şeyin üzerinde bir padişah vardı.

Padişah Vahdettin'i hiçbir şekilde göz ardı edemezlerdi, onu elde tutmak lâzımdı. Dirayetli bir padişah, bütün olumsuzlukları düzeltmek için en büyük umuttu.

Her şeye rağmen en büyük umut.

Kemal ve arkadaşları, Vahdettin'le irtibatın kesilmemesi gerektiği inancıyla onunla bir görüşme daha yapılması kararını verdiler.

Bu görüşmenin de fahrî yaver olması münasebetiyle Kemal tarafından yapılmasını uygun buldular; fakat o hastaydı.

Buna rağmen Kemal ayaklandı:

– Hasta da olsam gideceğim; zaten görüşme talebimiz en iyi ihtimalle haftaya kabul edilir.

“Ali Fuat Paşa da geldi!”

Anadolu!

Bağrı yanık insanların yurdu Anadolu!

Anadolu, Anadolu Selçukluları zamanında altın devrini yaşamıştı; fakat 1284 Köseadağ yenilgisinden sonra uğradığı Moğol istilâsıyla birlikte, bir daha gün yüzü görmemişti.

Osmanlının en şanlı devirlerinde bile isyan bahaneleriyle, devşirme paşaların kılıçlarını yemişti.

Ve bugün Anadolu'da devlet yine yok.

Başsız, dipsiz, aç ve perişan.

Köylerdeki, kasabalardaki, şehirlerdeki idareyle İstanbul'un irtibatı çoktan kesilmiş.

İstanbul yeni değil, Anadolu'yu çoktan unutmuş.

Particilik köylere kadar girmiş.

Halk; “*İttihatçı, İtilâfçı*” diye bölünmüş birbirini yiyor.

Sömürgecilerle iş birliği yapan yerli hainler, bu bozgunu körük-lüyor.

Ali Fuat Paşa!

Ali Fuat Paşa, gerek İngilizlerin baskılarını, gerekse İzzet Paşa Hükûmeti'nin verdiği emirleri duymazlıktan gelerek, Kemal'in kendisine teslim ettiği VII. Orduyu Adana'dan çekmemek yiğitliğini gös-termiş. Orduyu terhis etmemiş, silâhları güvendik sivillere dağıtmış.

VII. Ordu lâğvedilerek XX. Kolordu şekline dönüştürülünce de çalışmaya devam etmiş. XX. Kolordu Adana'dan çekilirken belli kilit noktalarına sivil kıyafetli subaylar yerleştirmiş. Halka da yakın bir gelecekte silâhlı bir mücadeleye hazırlanmanın tohumlarını ekmiş.

Ali Fuat Paşa hiç durmamış hep çalışmış; fakat paşa hastalan-mış! Balkan dağlarında eşkiya takip ederken tutulduğu sıtma nük-setmiş, tedavi olmak için İstanbul'a gidiyor.

Katma İstasyonundan bindiği tren, normalde üç günde İstan-bul'da olabilecekken tüm istasyonlar sömürgeci askerler tarafından işgal edildiği için gecikiyor.

Her istasyonda saatlerce, bazen günlerce aranmalar, bekletilme-ler.

Bu bekletilmelerden sıkılmamış Ali Fuat Paşa. Aksine Anado-lu'yu ve Anadolu insanını gözlemiş.

Her fırsatta onlarla birlikte olmuş, konuşmuş. Dilinin döndü-günce anlatmış; *"Bölünmemeliyiz! Bölünürsek mahvoluruz!"*

Herkese sükûnet tavsiye etmiş.

Herkese; *"Bugünler geçecek."* diyerek umut vermiş.

Ve ancak yirmi gün sonra yağmurlu bir cuma günü, 20 Aralık 1918'de Haydarpaşa'ya inebilmiş.

...

Ali Fuat Paşa İstanbul'a içi kan ağlayarak bakıyor.

Boğazda gezinen sömürgeci savaş gemilerini görüyor.

Sokaklardan fesler, çarşafklar çekilmiş. Yerlerini gayda çalan İs-koçyalılar, fistanlı Yunanlılar almış. Fötr şapkalı, pantolonlu ecne-biler sokakları doldurmuş.

Vitrinler tümünden değişmiş, her üç vitrinin birinde Venizelos'un fotoğrafları var. Sokaklardaki gazete satıcısı çocuklar, hiç duyma-dığı gazetelerin adlarını bağırlıyorlar.

Hıristan boğulmuş bir hâlde Kuzguncuk'taki evlerinin yolunu tutuyor Ali Fuat.

Kuzguncuğa varır varmaz rahatlıyor. İhtiyarlar onu görüp yolunu keserken gençler bir asker gibi paşayı selâmlıyorlar. Paşa sokağa girişinden ancak bir saat sonra babasının evine girebiliyor.

Annesini kucakladıktan sonra babasının eline uzanıyor.

İsmail Fazıl Paşa oğluna sarılırken soruyor:

– Anadolu'dan ne haber paşam?

Ali Fuat anlatmaya başlıyor.

Yirmi günlük tren yolculuğunda, karlarla kaplı yollar boyunca gördüklerini, dinlediklerini, söylediklerini üzgün bir sesle dile döküyor.

Canı sıkılıyor İsmail Fazıl Paşanın:

– Memleketimizin bu vaziyetinden bedbin misin evlâdım?

O zamana kadar gözleri değil sesi ağlayan Ali Fuat, kararlı bir şekilde cevap veriyor:

– Hayır babacığım. Kat'iiyen bedbin değilim. Bilakis umutluyum. Her şeye rağmen, kurtuluş çarelerini arayıp bulacak bir ruh ve azim milletimizde vardır.

İsmail Fazıl Paşanın gözleri yaşıyor:

– Evet Fuat, bu ruh ve azim milletimizde vardır ve çok yüksektir.

“Dağ yine fare doğurdu!”

Ali Fuat'ın geldiğinden habersiz olan Kemal, cuma selâmlığında kendisine randevu veren padişahla görüşmek üzere hasta hasta Yıldız Sarayındadır.

Şaşıktır, kafası karışıktır Kemal'in. Daha önce talep ettiği görüşmeler günler sonrasına kabul edilirken bu son talebi, hemen ertesi gün nasıl kabul edilmiştir?

Bunu hayra mı, şerre mi yormalıdır.

Cuma namazı Yıldız Sarayının Hamidiye Camisinde kılınmaktadır. Namazda saflar, yine ak-pamuk sakallı ihtiyar paşalar, sonradan askerliğe döndürülmüş eski paşalar ve Hürriyet ve İtilâf Partisinin kodamanlarıyla doludur.

Ve namaz biter.

Padişahı görmek için çevreden gelmiş halk yine ünlüyor; *“Padişahım çok yaşa!”*

Halkın çok yaşamasını dilediği padişah, caminin küçük meydana bakan büyük balkonundan halkı selâmlıyor.

Padişah halkı selâmlarken Kemal, epeyce geriden ak-pamuk sakallı paşaların arasında padişahı ve halkı izliyor.

Padişah içeri girmeden halkın dağılmaya niyeti yok. Bu arada Kemal'in harbiyeden hocası, padişahın başyaveri Albay Naci, onun kulağına eğiliyor; *"Haydi Kemal, sultanımız seni bekliyor."*

Kemal şaşırıyor, padişah onu açık havada ve halkın önünde mi kabul edecek?

Vahdettin geriye dönüyor ve gülümseyerek Kemal'e elini uzatıyor. O da mecburen hızlı adımlarla gidip padişahın uzattığı eli sıkıyor.

Görüşme halkın gözü önünde ve uzunca sürüyor. Ak-pamuk sakallı paşalar padişahla Mustafa Kemal Paşayı uzaktan izliyor.

Aşağılardaki halk da padişahla konuşan Mustafa Kemal Paşaya bakıyor.

Uzunca bir konuşma.

Padişahla görüşmesi gereken zevat sırada; fakat padişah görüşmeyi uzattıkça uzatıyor.

Ve nihayet görüşme bitiyor.

...

Arkadaşları merakla Şişli'de onu beklemektedir.

Eve gelir gelmez Rauf sorar:

– Ne yaptın Kemal?

Kemal'in canı sıkındır:

– Dağ yine fare doğurdu Rauf. Lüzumsuz bir konuşmaydı.

Padişah yine bildiğimiz şeyleri okudu; fakat asıl şaşırdığım şey, halkın gözü önünde bu kadar zaman benimle niye konuştu ki?

Ali Fethi, Canbolat, Rauf hepsi bozulmuştur. Kemal'i hasta hasta boşa yormuşlardır. Onu zorla yatağa sokarak evden ayrılırlar.

"Yarın Meclis feshedilebilir!"

Ali Fuat'la babası, saatlerce Anadolu konuşmuşlardır. Ancak eve gelen bir konuk onların koyu sohbetini bölmüştür.

Yeniköy eski Belediye Başkanı Mehmet Ali Bey!

Mehmet Ali Beyin kızıyla, Ali Fuat'ın kardeşi Yüzbaşı Ali nişanlanmışlar.

İsmail Fazıl Paşanın dünürü Mehmet Ali, Galatasaray mezunu olup birkaç yabancı dil bilmektedir. Ticaretle uğraşırken politikaya da girmiştir. Hürriyet ve İtilâf Partisinin önde gelen üyeleri arasındadır. Sık sık, yeni akraba olduğu Ali Fuat'ın babası İsmail Fazıl Paşayı ziyaret etmektedir.

Ve o gün yine ziyarete gelmiştir.

Mehmet Ali, Tevfik Paşa Hükûmeti'nden şikâyetçidir. Buna rağmen bütün suçu İttihatçılara atmaktadır:

– Bu iş Tevfik Paşayla olmaz. Hükûmeti, Hürriyet ve İtilâf Partisi kurmalı. Memlekete ancak bizim partimiz faydalı olur.

Ali Fuat onu ürkütmeden konuşur:

– Mesele hükûmet meselesi değildir beyefendi. Biz birbirimizi yerken İtilâf devletleri istedikleri gibi at oynatıyorlar. Mustafa Kemal Paşa ne kadar haklıymış. Her şeyiyle aleyhimize olan Mondros Mütarekesine bile uymuyorlar. Görüyorsunuz ülkemizi karış karış işgal ediyorlar ve daha da edecekler. Tek çare millî bir direniş.

Mehmet Ali; *“Haklısınız paşa hazretleri, beraberlik elzemdır.”* dedikten sonra konuyu Mustafa Kemal'e getirir:

– Pederiniz İsmail Fazıl Paşa Hazretleri, arkadaşınız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinden hep sitayişle söz ettiler.

Ali Fuat gururlanır:

– Paşa hazretlerini ailece severiz efendim.

Mehmet Ali, Kemal'i ismen tanımaktadır:

– Kemal Paşa Hazretlerinin genç, zeki ve enerjik bir kumandan olduğunu söylüyorlar. Padişahımız efendimizle birlikte veliahtlığı zamanında Almanya seyahatine katılmış. Ali Fuat Paşam, sanırım siz kendilerini yakinen tanıyorsunuz. Lütfen bahseder misiniz?

Ali Fuat neşeyle anlatırken Kemal'i yere göğe sığdırmaz:

– Mustafa Kemal Paşa, benim hem Harbiye'den, hem de Akademi'den beri sınıf arkadaşımıdır efendim. Harbin en karanlık ve sıkıntılı günlerini de birlikte geçirdik. Buyurduğunuz gibi, zeki, enerjik ve aynı zamanda kalbi her vakit memleket sevgisiyle çarpan büyük bir vatanseverdir. Kendilerine vazife verildiği takdirde, eminim ki büyük hizmetler görecektir.

Bellidir ki Mehmet Ali'nin tereddütleri vardır:

– Lâkin İttihatçıdır falan diyorlar.

Ali Fuat telâşla Kemal'i savunur:

– Aman efendim, onu benim için de diyorlar. Kaldı ki Mustafa Kemal Paşa, memleketi batırıp giden Enver Paşanın hiçbir yaptığı-nı beğenmemiştir, onu her fırsatta yerden yere vurmuştur. Alman kumandanlarla da hiç geçinememiştir.

Mehmet Ali tatmin olmuş gibidir:

– Evet, Enver'in en büyük rakibi olduğunu da duymuştum. Almanları sevmediği de hep konuşulur.

Ali Fuat hızını alamamıştır:

– Hem, bizim şu an İttihatçı-İtilâfçı diye birbirimizi yeme değil, el ele verme zamanımızdır efendim. Mustafa Kemal'e verilecek her türlü görev mutlaka başarıyla neticelenecektir.

Bu arada İsmail Fazıl Paşa da söze karışır. Oğlunun Kemal için söylediklerini teyit eden konuşmalar yapar.

Mehmet Ali, izin isteyip ayrılırken önemsizmiş gibi bir şey de söyler:

– Bu arada size küçük bir sır vereyim. Yarın Meclis feshedilebilir.

Mehmet Ali'nin verdiği küçük bir sır değil, kocaman bir bombadır.

Ali Fuat, Meclisin kapatılacağı haberinden hem rahatsız olmuş; hem heyecanlanmıştır. Çoktan karanlık basmasına rağmen babasından izin isteyerek dışarı fırlar.

“Ama şimdi bir adamımız var!”

Kuzguncuk'tan vapurla Beşiktaş'a geçen Ali Fuat, Dolmabahçe Sarayı önüne demirlemiş sömürgeci gemileri ısl ısl görür.

İçinden bir; *“Lânet olsun!”* çeker.

Dört yıl savaşmanın karşılığı bu mudur?

Mağlûbiyetin sebebi kendisiymiş gibi içine koca bir hüznün çöker.

Kör olası talih, düşman karşısında onları böylesine zebûn mu edecektir.

Karanlığa gömülmüş Beşiktaş İskelesinden bir faytona binip Akaretler-Maçka yoluyla Şişli'ye giderken hep bu hayıflanmalar içindedir.

Akşamın geç saatinde, Şişli'deki Kemal'in evinin önünde duran faytondan inen Ali Fuat, üç katlı pembe evin kapısını çalar.

Ve kapıyı açan hizmetçi kıza sorar:

– Mustafa Kemal Paşa Hazretleri evde midirler?

Hizmetçi Eleni, zamansız bir saatte gelen tanımadığı bu ziyaretçiden memnun olmamıştır:

– Kendileri misafir kabul etmiyorlar. Üzerinize afiyet biraz keyifsizdirler.

Ali Fuat kendisini tanımayan Eleni'ye gülümser:

– Siz kendilerine; “*Ali Fuat Paşa geldi.*” deyiniz. Belki kabul ederler.

Eleni'nin içerde kaybolmasından biraz sonra merdivenlerden tellâşlı ayak sesleri duyulur.

Ayak seslerinin yaklaşmasıyla Kemal kapıda görünür:

– Ali Fuat! Kardeşim!

Kucaklaşırlar Ali Fuat'la kardeşi. Kemal'in üzerinde, entari şeklinde diz kapaklarının altına kadar inen beyaz bir gecelik vardır.

Ali Fuat, Kemal'in solgun yüzüne bakar:

– Zamansız gelmedim ya paşam, geçmiş olsun.

Kemal, Ali Fuat'ın elinden tutarak kendi odasına götürür. Sol köşede bir karyola vardır. Yanındaki komodinin üzerinde günün İstanbul gazeteleri ve birkaç Avrupa gazetesi de durmaktadır.

Kemal, Ali Fuat'a koltuğu gösterdikten sonra kendisi yatağa oturur:

– Pek mühim değil. İlâçlarımı aldım, bir iki güne iyileşirim. İstanbul'a ne zaman geldin kardeşim?

Ali Fuat gülümser:

– Bu sabah.

Kemal'in yüzü aydınlanır. Ali Fuat'ın gelir gelmez kendisini ziyaretinden daha bir memnun olmuştur.

Merakla sorar:

– Anadolu'dan ne haber?

Ali Fuat'ın yüzü acıyla gerilir:

– Babamın ilk sorusu da bu oldu.

Ve Kemal'e de anlatır Ali Fuat. Anadolu'nun yaşadığı kışı, açlığı, acıları Ali Fuat'ın ağzından Kemal de dinler.

Ali Fuat, Adana'dan ayrılırken kendisine verilen görevleri nasıl yerine getirdiğini de uzun uzun anlatır. Sonra, yol boyu Anadolu'da rastladığı perişan çaresizliği tekrar dile getirir.

Kemal üzülmüştür:

– Hiç de iyi haberler vermedin.

Ali Fuat da üzgündür:

– Hele dur. Haberin kötüsü geride.

Kemal dinleme vaziyeti alırken Ali Fuat, Mehmet Ali'den bahseder. Onunla yeni kurulan akrabalıklarını, Mehmet Ali'nin Hürriyet İtilâf içindeki pozisyonunu, Damat Ferit nezdindeki itibarını vs.

Kemal'in gözleri umutla parlar:

– Demek şu anda Damat Ferit'in çevresinden bir yakınımız var.

Ali Fuat'ın tedirginliği devam etmektedir:

– Henüz kötü haberi söylemedim Kemal. Mehmet Ali Bey'e göre yarın Meclis feshedilecekmiş.

Kemal donar kalır:

– Yaa! Bu çok kötü işte.

İkisi de susar.

Onlara göre Meclisin kapatılması, bu zamana kadar gelen felâketlerden de büyük bir felâkettir.

Başka büyük bir felâket; bu felâkete engel olacak güçleri yoktur; fakat biraz sonra kendi kendilerini rahatlatırlar.

Padişahın böyle bir şey yapması imkânsızdır; çünkü bu Meclis 1914'te seçilmiştir.

Bu Mecliste şu anda elden gitmiş Yemen, Hicaz, Filistin, Suriye mebusları da vardır ve hatta şu anda Anadolu'nun işgal altındaki illerinin mebusları da.

Bu Meclisten vazgeçmek demek bu illerden de vazgeçmek demektir.

Bir ülkenin padişahı bunu yapabilir mi?

Yapamaz. Daha doğrusu yapmamalıdır. Kemal bugün cuma selâmlığında olanları düşünür. Sultan Vahdettin'in böyle bir niyeti varsa kendisine niçin söylememiştir?

Fakat neden söylesin?

Madem hiçbir şey konuşmayacaktır neden kendisiyle o kadar uzun ve gereksiz bir sohbet yapmıştır?

Kemal'in kafası karışmıştır.

Acaba? Neden? Niçin?

Anayasaya göre Meclis kapatılırsa, dört ay içerisinde yeniden seçim yapmak mecburiyeti vardır; fakat işgal altındaki yerlerde emperyalistlerin seçimi yaptırmayacağı da kesindir.

Ne kadar beğenmezlerse beğenmesinler Sultan Vahdettin bu kararını yapamaz.

...

Kemal'le Ali Fuat, mantıklı savunmalarla kendilerini teselli et-seler de bozulmuşlardır.

Akşam yemeğini üzüntü içerisinde ve birlikte yerler. Yemekten sonraki sohbetleri sabaha kadar sürer.

Sohbet!

Sömürgeciler, hükûmet, Meclis, İttihatçılar, İtilâfçılar, padişah, Damat Ferit, Ahmet Rıza, Mehmet Ali, Tevfik Paşa...

Ve memleket!

Ve memleketin durumu!

Ve Türk milleti!

Kemal'le Ali Fuat'ın heyecanları seslerine yansır.

Sesleri üzgün bir tondan başlayıp adım adım, cesurca ve yavaş yavaş yükselir. Öyle bir noktaya gelir ki ortalıkta üzüntüden eser kalmaz.

Ne Osmanlının Mondros gibi bir yüz karası ateşkes imzaladığını, ne vatanın her geçen gün karış karış işgal edildiğini, ne de İstanbul'daki emperyalist orduları düşünürler.

Hepsini bir çırpıda silip atmışlardır.

Şimdi, perdeleri sıkı sıkıya çekilmiş Şişli'deki üç katlı pembe evin ikinci katında karar vardır, inanç vardır, güven vardır.

Kararlı ve birbirine güvenen iki Türk kumandan gerekirse tek başlarına hareket edeceklerdir.

Görünen odur ki kara günler daha da kararacaktır.

Oturup beklemenin anlamı yoktur.

Birileri bir şeyler yapmalıdır.

Ve bu birilerini başka yerde aramanın anlamı da yoktur.

O birileri işte karşı karşıyadırlar.

O birileri kendileridir.

O birilerinde bu güç vardır.

O birileri, bu memleket için, bu millet için, gerekirse kelleyi koltuğa alarak yapılması lâzım gelen ne varsa yapacaklardır.

Kara günlerin daha da kararmaması için milletin kaderine müdahale edeceklerdir.

Ve Kemal'le Ali Fuat, sabaha kadar kara günlerin daha da kararmaması için neler yapmaları gerektiğini madde madde kâğıda dökerler;

“Ordunun terhisi derhâl durdurulacaktır.

Vatan savunması için gerekli olan silâh araç ve gereç düşmana teslim edilmeyecektir.

Genç ve başarılı kumandanlar hiçbir şartta birliklerinin başından ayrılmayacak, İstanbul'daki kumandanlar Anadolu'ya gidecektir.

Millî mücadeleye taraftar idareciler, mümkün olduğu kadar görevlerini bırakmayacaktır.

Anadolu şehirlerinde particilik adı altında süren kardeş mücahedeleleri bitecek, gerekirse buna müdahale olunacaktır.

Ve neye mal olursa olsun halkın maneviyatı yüksek tutulacaktır.”

Bütün bunları yapabilmek için iki önemli meseleyi halletmek gerekmektedir.

Ali Fuat heyecanla atılır:

– Mevcut hükûmeti devirmek gerekir. Şayet bunu yapamazsak millî direnişe taraftar birer harbiye ve dâhiliye nazırı, mutlaka iş başına gelmelidir.

Kemal başını iki yana sallar:

– İstanbul'u bilmiyorsun Ali Fuat, biz buna çok çabaladık.

Ali Fuat Kemal'i duymamaktadır:

– Harbiye nazırı mutlaka sen olmalısın Kemal.

Kemal de aynı düşüncededir:

– Evet ben olmalıyım; lâkin başaramadık diyorum sana.

Ali Fuat gülümser:

– Ama şimdi bir adamımız var; Mehmet Ali Bey.

“Gitti Meclis!”

Tarih 21 Aralık 1918!

Buz gibi bir cumartesi günü.

Kara kış İstanbul’un üzerine karabasan gibi çökmüştür. Çatılardan aşağılara, kılıç gibi koca koca buzlar sarmaktadır.

Fındıklı’daki Meclis binasının çatısından sarkan buz kılıçları daha da büyüktür.

Meclisin içinde de kılıçlar çekilmiştir.

İttihatçı liderlerden Cavit’in başkanlığında bir ekip tarafından hazırlanan gensoru; Balıkesir Mebusu Hüseyin Kadri ve arkadaşları tarafından Meclis başkanlığına verilmiştir.

Ve gensoru, Meclis kürsüsünden okunmaya başlanır.

Gensorunun her cümlesi tüm nazırları hop oturtup hop kaldırtır. Tevfik Paşaysa sessiz bir şekilde herkesi izlemeye almıştır.

Gensoruyu okuyan İttihatçı mebus bağırmaktadır;

“Hükûmet programınızda neler söylediniz, bugüne kadar ne yaptınız?

Hiçbir şey!

Sayenizde, olmayan asayiş tümden bozulmuştur!

İşe işlerini de bozdunuz ve bir türlü düzeltemediniz!

Sadece Anadolu değil, İstanbul da aç! Vapurlar ve tramvaylar çalışmıyor, memurlar işlerine yaya gidip geliyorlar!

Devleti, hırsızların, vurguncuların eline teslim ettiniz!

Sayenizde sansür geldi. Kim iki satır yazsa suçlu oluyor!

Beceriksiz ve âcizsiniz!

Devletin şeref ve haysiyetini koruyamadınız!

Barış için hiçbir hazırlık da yapmadınız, yapmıyorsunuz!

Sayenizde Osmanlının dünya ile ilişkisi de kesildi!”

Ve konuşmacının son cümlesi;

“Size verdiğimiz güvene lâayık olamadınız!”

Bu zehir zemberek gensoruyu, hükûmet adına Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa cevapladı.

Mustafa Reşit Paşanın yaptığı bir savunma değil, tam bir karşı saldırıydı;

“Devletin şeref ve haysiyetiyle kabil-i telif bir barış antlaşması için Paris’te hazırlıkları yapılan konferans görüşmelerine esas olmak üzere her türlü hazırlık yapılmaktadır!”

İddia edildiği gibi hükûmet dünyayla ilgiyi kesmiş değildir. Haberleşmenin kesilmesi ve gidiş gelişin güçlüğüne rağmen Avrupa ile temasa çalışıyor ve bazı faydalı teşebbüslerde bulunuyoruz!

Savaşa siz girdiniz!

Tekliflere rağmen ayrı barışı siz yapmadınız!

Meclis çalışmadıysa, bu sizin yüzünüzdendir!

Vurgunculuğu anane hâline getiren sizsiniz; kaldı ki biz hükûmet azalarının her türlü ticaret yapmasını yasakladık!

İşe meselesini elinize yüzünüze bulaştırıp vurgun yapan da sizsiniz, buna mâni olan biziz!

Sansür mü diyorsunuz! Bu zamanın bir gereğidir! Anlamayışınıza şaşarız!

Kaygıya mahal bir durum yoktur, her şey kontrolümüz altındadır!”

Mustafa Reşit Paşa sözlerini bitirir bitirmez, kürsüye Dâhiliye Nazırı Mustafa Arif gelir.

İttihatçı mebuslar birdenbire ortaya çıkan ve kürsüye gelen dâhiliye nazırına merakla bakarken Mustafa Arif, cebinden bir kâğıt çıkararak okumaya başlar;

“Zarurî siyasî sebepler yüzünden Meclisin kapatılması icap etmiştir. Kanun-i esasiyenin değiştirilmiş yedinci maddesi gereğince Meclis-i Mebusan’ın feshine karar verdim!”

Padişah VI. Mehmet Vahdettin Han.”

Meclis donmuştur!

Herkes birbirine; *“Ne dedi? Ne dedi?”* diye sorar.

Hiç kimse bu, *“Ne dedi?”* sorusunu cevaplayamaz.

Koltuğunda oturan Tevfik Paşa, şaşkın İttihatçı mebusların görüntüsünü keyifle seyretmektedir.

“*Ne dedi? Ne dedi?*” sorusunun cevabı; padişah iradesiyle Meclis feshedilmiştir.

Mebusların bazıları kulaklarına inanamamış, bazıları duydukları karşısında dehşete düşmüştür.

Tarihî şanlarla, şerefle dolu Osmanlı hanedanının son padişahının kendi devletini, kendi halkını hançerlemiş olması inanılacak bir şey değildir.

Fakat bu hançerlenme olmuştur.

Hem de halkın Meclisinde olmuştur.

İlk şaşkınlığını atlatan mebuslar hep birlikte önlerindeki masalara vurmaya başlarlar.

Masalardan çıkan gürültü, Meclis salonundan sokağa da taşmıştır. Bu gürültü üzerine sokaktaki atlı ve yaya trafiği durmuştur.

Meclis binası önündeki halkı asıl şaşırtan, masalardan gelen gürültünün arkasından duydukları şakırtıdır.

Ellerinden bir şey gelmeyen mebuslar, şiddetli alkışlarla padişahı ve Meclisin kapatılmasını protesto etmektedirler.

İstanbul’a gerçek bir bomba düşse, ancak bu kadar etkili olurdu.

“*Mutlakıyet!*”

Tam on yıldır Meclisle idare edilen Osmanlı toplumu, Padişah Vahdettin’in kararıyla, 1908 öncesine geri döndürülmüştü.

1908 öncesi Abdülhamit, tek başına koca bir ülkeyi mutlakıyetle yönetmişti.

Büyük savaşın kaybedilmesinden faydalanan Vahdettin, İttihatçıların güçlerinin bittiği anda, yıllardır kafasından geçen düşüncüyü uygulamaya koymuş ve başarmıştı.

Anayasa, dört ay içerisinde seçimlere gidilmesini öngördüğü hâlde, ne saray ne hükûmet bu konuda tek kelime etmedi; çünkü yeni bir seçim, yeni bir Meclis demektir. Yeni bir Mecliste çoğunluğu İttihatçılar alamayabilirdi; fakat kesin olan şuydu ki halk, daha çok vatanın ve milletin kurtuluşu için çalışacak mebuslar seçmeye özen gösterecekti. Böyle bir Meclis de sarayın hareket sahasını daraltırdı.

Vahdettin, Meclis engelini kaldırarak İngilizlerle anlaşmak istiyordu; çünkü millet bir sürüyse o da bu sürünün çobanıydı!

Çoban ile sürünün arasına bir Meclisin girmesi gereksizdi.

Tüm mebuslar, padişahın yaptığı fesih işleminin tehlikesini düşünüyordlardı; çünkü artık seçim yapılırsa bile, işgal altındaki şehir ve ülkelerden mebus seçilemeyeceği için oralardan vazgeçilmiş oluyordu.

Padişah da Meclisi kapatarak bunu kabullenmiş oluyordu.

Oysa Vahdettin'in mantığına göre Meclisin kapatılmasıyla, kaybedilen ülkelerden ve işgal altındaki şehirlerden vazgeçilmiyordu; tam aksine Meclisin feshinden sonra seçim yaptırmayarak işgal altındaki yerlerin işgalini akli sıra onaylamamış olacaktı.

Vahdettin artık Meclislerle uğraşmak istemiyordu.

Emperyalistler de öyle.

Buna rağmen hükûmet, barış sonuna kadar seçim yapılamayacağını, barıştan sonraki dört ay içinde seçimlere gidileceğini ilân etmek mecburiyetinde kaldı.

“Görüyorsunuz istediğinizi yaptım!”

Vahdettin, mutlakiyete doğru gidiyordu.

Mutlakiyet.

Yönetim tamamen kralın, padişahın, şahın elinde!

O ne derse kanundur.

Oysa Osmanlı toplumu az da olsa demokrasiye alışmıştır.

Meclis, demokrasinin temelidir.

Ve bugün bu temel yok edilmiştir.

Meclisin feshedildiği gün Kemal ve arkadaşları da toplandı.

Meclissiz bir yönetimde, işgal altındaki bir kentte, hükûmeti düşürmenin, neyi değiştireceğini düşündüler.

Sonra Minber için de bir karar aldılar.

Zaten satmıyor ve devamlı cepten yiyordu.

Meclisin olmadığı bir ülkede kime, niçin muhalefet yapacaklardı ki?

Padişaha mı?

Emperyalistlere mi?

Yapabilseler bile bu muhalefet ne işe yarardı?

Hiçbir şeye!

Minber tam elli sayı çıkmıştı. Elli birinci sayıyı çıkarmadılar.

Küsmüşlerdi...

Meclisin kapatılmasına bozulan Kemal, bu işe kendisinin de bu-
laştırılmasına daha bir bozgundu. Padişahın onu selâmlıkta ve hal-
kın gözleri önünde kabul etmesi, sonradan dedikodulara neden ol-
muştu.

Güya padişah; “*Meclisi kapatmadan önce Kemal’in fikrini almış
ve Meclisi feshetmek konusunda,*” anlaşmışlardı.

Vahdettin’in ince zekâsı Kemal’in matematik kafasını yenmişti!

Selâmlıktaki kabul, Vahdettin’in kafasında yıllarca işlenmiş bir
plânın parçasıydı. Bu plânı yapan padişah, kasıtlı olarak görüşmeyi
halkın gözü önünde yapmış ve bilerek uzatmıştı; zeki padişah Mec-
lisi kapatmadan önce Mustafa Kemal Paşayla görüşmekle ordunun
da kendisini desteklediği kanaatini yaymıştı.

Ne kurnazca bir plân!

Padişah onu, Meclisi kapatmadan önce halkın önünde kabul et-
mekle bir taşla; bir değil, iki değil, üç-beş belki de altı-yedi kuş
vurmuştu.

Vahdettin’in vurduğu en büyük kuşsa, İngilizlere gönderdiği
gizli mesajdı; “*Görüyorsunuz istediğinizi yaptım. Şimdi sıra siz-
de.*”

Vahdettin’in Meclisi kapatmadan önce Kemal’i kabul etmiş ol-
ması, bazı çevrelerin ona şüpheyle bakmasına sebep oldu. Onu
taniyan pek çok kişi; “*Sen de mi Kemal Paşa?*” dediler.

Kemal Paşa, nasıl bir oyuna geldiğini anlatıncaya kadar akla ka-
rayı seçti.

Aslına bakılacak olursa, bu görüşmenin Kemal’e çok önemli bir
faydası da oldu. O güne kadar İngilizler, onun peşine ajanlar tak-
mışlardı. Bu görüşmeden sonra bu ajanları geri çektiler; çünkü pa-
dişahın bu kadar güvendiği bir adamı izlemelerine gerek yoktu.

Türkler; “*Bir musibet, bin nasihatten evlâdır.*” derler. Acaba bu
yüzden mi böyle olmuştu?

Öyle mi olmuştu, böyle mi olmuştu hiç düşünmedi Mavi Kuş.
Kızgındı, üzgündü. Demokrasinin kokusuyla olsun tanışmış bir
toplumun, on yıl bu havayı teneffüs ettikten sonra, tekrar mutlaki-
yetin ağır mengenesine girmesine pek akıl erdirememişti.

IV. Bölüm

BAYRAKSIZ TÜRKLER

Osmanlı Mebusan Meclisi emperyalistlerin baskısı ve padişahın isteğiyle yok edilince Türkler tümünden savunmasız kalmıştır.

Avrupalılar, asırlardır bekledikleri fırsatı asıl şimdi yakalamışlardır. Şimdi savunmasız Türk'ü Asya bozkırına sürmenin tam zamanıdır.

Ve yeni plânlar yapıyorlar.

İngiliz büyük elçiliği Baş Tercümanı Andrew Ryan, Londra'ya gönderdiği mesajda; *"Bizim şimdiki amacımız, bölmek, arkadaş gibi davranıp kazanmak ve sonra da hâkim olmaktır."* diyor.

Türk'ü en kötü durumda yakalayan İngiliz Başbakanı Mister Lloyd George; *"Türklerle Boğazlarda ve denizlerde hiçbir yer verilmeyeceğini,"* söyledikten sonra onları; *"İnsanlığın kanseri."* olarak niteliyor.

İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon ise; *"Türkler Avrupa'dan atılmalıdır. Amerikalı senatör Lodge'nin dediği gibi İstanbul Türklerden tümüyle alınmalı ve bir veba tohumu olan savaşların yaratıcısı, komşuları için küfür olan Türkler Avrupa'dan silinmelidir."* diyor.

İngilizlerin Türk'e karşı bu düşmanlığından en çok Rumlar ve onların din adamları memnun.

İznik Başpiskoposu Vassilios; *"Geride tek bir fert kalmamak üzere bütün Türklerin yok edilmelerini ne kadar isterim."* diyerek Türk'ü imha etmeyi hayal ediyor.

Emperyalizmin İngilizce konuşanları ve diğerleri böyle düşünürken...

Ve Osmanlı...

Ve Vahdettin...

Ve onların hükûmetleri, kendilerine insanlığın kanseri gözüyle bakan ve Türkleri Asya bozkırına süreceklərini ilân eden İngilizlerden medet umuyorlar.

İngilizler!

Demokrasinin beşiği olan toprakların sahibi İngilizler!

Emperyalizmin İngilizce konuşan türü!

Majeste kralın milleti İngilizler!

Büyük karaların eşkıyası, uçsuz bucaksız denizlerin tek gözlü korsanı İngilizler!

Denizlerin korsanı; bir ayağını Himalaya'nın çağlayanlarına, diğerini Güney Afrika'nın sıcak dağlarına, başını Kuzey Denizi'nin sisli adalarına uzatmış, ayaklarının altında yüzlerce ırkın ezildiği dev bir yaratık.

Denizlerin korsanı, Avrupa kıt'asının üstünde büyük bir adada bir devlet kurmuş. İklimi sert, sisi bol bu memlekette kırk milyon kişi, dişlerine kadar silâhlanarak dünyanın jandarmalığına soyunmuş ve kırk milyon nüfusla dev bir imparatorluk olmuş.

Kırk milyon kişiyle, beş yüz milyon insanın kanını emiyorlar.

Denizler korsanının sömürdüğü topraklar üzerinde güneş batmıyor. Denizler korsanının zırhlıları, dünyanın köprülerini tutmuş; geçenden on altın, geçmek istemeyenden kelle alıyorlar.

Bu ne müthiş bir güç!

Tarihin seyri içerisinde, insanlarla birlikte cümle mahlûkat ve hepsiyle beraber tarihin kendisinin bile, şeytana pabucu ters giyiren korsandan çekmediği kalmamış. Korsan ya milletleri mahvetmiş ya da mahvına sebep olmuş.

Büyük dünya savaşından sonra, mağara devrinden beri güce tapan korsanın temsilciliğini Başbakan Lloyd George yapıyor.

Dünya gemisinin dümeni Lloyd George'un elinde.

Lloyd George?

Mütevazı bir aileden gelme.

Kilisede okumuş, papaz olmaktan vazgeçip siyasete atılmış bir Galli.

Dünya savaşı patladıktan sonra savaş bakanı olmuş. Silâh ve cephane üretiminde harikalar yaratmış.

Silâh tacirlerini zengin etmiş.

1916'da partisi iktidara gelince başbakan olmuş.

Tam bir diktatör.

Tam bir çıkarıcı.

Tam bir Sovyet dostu, tam bir Türk düşmanı.

Tam bir papaz, tam bir haçlı.

Bu papaz Yunan Başbakanı Venizelos'un da hayranı.

Yunan asıllı esrarengiz Sir Basil Zaharoff'un da adamı. Silâh bakanıyken birlikte pek çok fırıldaklar çevirmişler, ikisi de zengin olmuş. Zaharoff, Fransız uyruklu olduğu hâlde ona şövalye rütbesi vermiş.

Lloyd George bir Türk düşmanı; çünkü Yunanlılar Türklere düşman.

Lloyd'un bir kızı var; bir sabun fabrikası sahibinin karısı. Bu kadın Yunanlı ve diyorlar ki; *"Corca Türk düşmanlığını bu kadın aşıladı."*

Korsan isterse, Lloyd George'un başçavuşu Venizelos, imparatorluk hayalleri kurabiliyor. Lloyd George isterse, koca bir devleti yerle bir edebiliyor.

Emperyalizmin İngilizce konuşanı, kanlı savaşlarda kendi adamını bile kullanmıyor. Sömürgelerinden kara derili, beyaz derili, sarı derili, çikolata derili asker eğitiyor, silâhlandırıyor ve kendi ırkdaşlarının üstüne bile sürebiliyor.

Müslüman Hinduları, Arapları, Endonezyalıları, Müslüman Türklerin üzerine saldırtabiliyor. İslâm Halifesinin oturduğu İstanbul'u işgal ederken Müslüman askerler kullanabiliyor.

Korsan, Hindistan'da yüz bin dokumacı ustasının başparmağını kesebiliyor. Hintli dokumacı ustalarının suçu, çok bez dokuyarak İngiliz dokuma sanayisini tehdit etme ihtimali.

İngiliz'in yüz binlerin, milyonların kanına girmesi için bir ihtimal yeter de artar bile.

Bütün dünya İngiliz'e dar geliyor. Korsan dünyayı insanlara zindan ediyor.

Onunla komşu olmak ne kadar güç, onunla aynı gezegende yaşamak bile bir işkence.

"Emperyalizm demokrasiyi sevmez!"

Emperyalist, halkın seçtiği Meclislerden hoşlanmaz. Halkın seçtiklerinin bir kısmı çürük çıksa bile, geriye kalanlar halkın sesini dile getirir.

Demokrasinin en kötüsü bile, monarşinin en iyisinden iyidir.

Meclisler kolay kolay emperyalizme boyun eğmez!

Namuslu mebus, başka halkların çıkarlarını değil, kendi halkının çıkarını düşünür.

Emperyalistler demokrasileri sevmez!

Emperyalist; devlet başkanını, hükûmet başkanını, o hükûmetin nazırlarını tek tek ele geçirmiş olsa bile, bütün bir Meclise gücü yetmez.

Halkın gücünü arkasına alan tek bir mebus bile, hükûmetten de devlet başkanından da emperyalistten de güçlüdür.

Emperyalistler demokrasileri sevmez!

Emperyalistler; halkın içinden çıkmış vatansever mebuslar yerine, sömürdükleri ülkenin başında krallar, emirler, şahlar, padişahlar görmek isterler.

Emperyalizmin İngilizce, Fransızca ve İtalyanca konuşanları, her şeye rağmen Türkçe konuşan Meclisi feshettirerek Vahdettin'le baş başa kalmışlardır.

Bundan sonra emperyalistlerin işleri kolaydır. Ve Kemal yine haklı çıkmıştır. Emperyalistler bundan sonra istedikleri adama hükûmet kurduracaklar ve ülkeyi istedikleri gibi sömüreceklerdir.

...

İstanbul'da durum fena!

Meclisin feshedilmesi bu fenalığı daha da arttırmış.

Demokrasinin kokusuna olsun alışmış olan halk panikte. Bir zamanlar zor da olsa yakaladıkları mebuslara dertlerini anlatabilenler; şimdi kime dert yanacaklar?

Belki karşılarında bir hükûmet olacak; fakat belli ki bu hükûmeti padişah bile değil, İngilizler atayacak.

Türklerle; "*İnsanlığın kanseri.*" diyen İngiliz'in atadığı bir hükûmet!

Ermeni'yi kışkırtıp Türk'ün üzerine salan, sonunda da; "*Türkler Ermenileri kırdı.*" diye çığlık atan İngiliz.

Türklerden silâhları toplayıp Rumlara veren İngiliz.

Türklerle her türlü hakarete çanak tutan İngiliz.

Avrupa gazeteleri dehşet saçmaya devam ediyor.

Daha önceki rivayetlerin hepsi kesinlik kazanmış gibi; artık Avrupa gazeteleri açığa soyunmuş. Manşetlerinde; "*miş-miş.*" denmiyor.

Türkler İstanbul'dan kovulacak!

İzmir de işgal edilecek!

Doğu vilâyetleriyle birlikte Adana'da bir Ermenistan kurulacak!
Osmanlı Meclisi artık yok!

Demokrasinin kokusuna olsun alışmış bir toplum kendisini yapayalnız ve savunmasız hissediyor.

Avrupa gazetelerinin manşetleri birer birer gerçekleşiyor. 24 Aralıkta İngilizler Batum'u da işgal ediyorlar. İşgale karşı direnen Batumluların elindeki tüm silâhlar toplanıyor.

1878-1918 arası kırk yıl devam eden Rus işgali yerini İngiliz işgaline bırakmıştır.

“Türk Ordusu!”

Emperyalizm, Türk'ü yok etme, Türk vatanını parçalama senaryoları hazırlarken mütareke şartları sarayın ve hükûmetin üzerine karabasan gibi çökmüştü.

Saray ve hükûmet bu yılgınlıkla emperyalistlerin yerli yersiz her isteğini; *“Belki daha uygun şartlarda bir barış elde ederiz.”* umuduyla kabul ediyordu. Akla hayale gelmeyen, hepsi de Türk milletini yok etmeye yönelik istekler...

Hükûmete de emperyalistlere de güvenmeyen kumandanlarsa bütün bu gelişmeleri büyük bir dikkatle takip ediyorlardı; çünkü mütareke hükümlerinde art niyetli yorumlara açık ifadeler vardı.

1918 Kasımından itibaren Osmanlı Hükûmeti'ne baskıları gide-rek arttıran İngilizler, Mondros Mütarekesi gereği, ordu kumandanlarının görevlerine son verilerek orduların dağıtılmasını, silâh, araç, gereç ve her türlü teçhizatın teslimini, askerin de terhisini istemişlerdi; fakat sömürgecilerin yaptıkları baskılar sonucu, bu isteklerin uygulanması yolunda ordu kumandanlarına gönderilen emir ve talimatlar tepkilere yol açmıştı. Suriye, Musul, Kafkasya, Trakya, Yemen, Asir, Hicaz ve Trablusgarp'ta bulunan ordu ve birlik kumandanları, bu emirleri uygulamadıkları gibi şiddetle protesto etmişlerdi. Bununla da kalmayan ordu kumandanlarından bazıları, mütarekeden sonra kumanda ettikleri birlikleri Anadolu'nun iç kesimlerine çekmişlerdi.

Mustafa Kemal Paşa, ordusunu Adana'ya çektikten sonra Ali Fuat Paşaya teslim ederek İstanbul yolunu tutmuştu.

VI. Ordu Kumandanı Ali İhsan Paşayla, IX. Ordu Kumandanı Yakup Şevki Paşalar da ordularını Anadolu içlerine çekmek için İstanbul'a dönme tekliflerini duymazlıktan geliyorlardı.

...

Ordu, saraydan rahatsızdır. Ordu, hükûmetin, Avrupalıların her isteğini yerine getirmesinden de rahatsızdır. Ordu herkesin zannettiği eski ordu değildir. Ordudaki subaylar uzun zamandır kendilerini Osmanlı değil, Türk subayı olarak vasıflandırmaktadır.

Ve Türk subaylar, mütarekeden beri yaşanan çarpıklıkları, yanlışlıkları, ihanetleri sessiz ve vakur bir şekilde seyretmektedirler. Türk subaylar, hükûmet ne yaparsa yapsın, saray ne ederse etsin, ülkenin ve milletin geleceği için yapılması gereken şekilde davranmaktadırlar.

Subaylar!

Türk subaylar! Teğmenler! Yüzbaşılar! Binbaşılar! Albaylar! Yarbaylar! Paşalar!

Mütarekeden sonra halkta, hükûmette ve sarayda görülen bezginlik ve yılgınlık Türk subaylarında görülmemiştir.

Subaylar her devirde önemlidir; şimdiyse daha da önemlidir.

Bir devlet kurulurken, bir devlet yükselirken ve bir devlet yıkılırken subaylar en etkili güçtür.

Subay önemlidir; çünkü subay ordunun tohumudur.

Subay bir başkadır, Türk subaylarıysa bambaşkadır.

Türk subaylarını hesaba katmayanlar, tarihlerinin ve talihlerinin hatasını yaparlar.

Ve İstanbul'daki Türk subaylarının her toplantısında Kemal'le Mehmet Nuri'nin yazdığı; "*Zabit ve Kumandan ile Hasbîhâl.*" elden ele dolaşmaktadır.

"Silâh oyunu!"

Harbiye nazırı sık sık değişmektedir. Ne olur, nasıl olur bilinmez 18 Mart Çanakkale Boğaz Zaferi Kumandanı Cevat Paşa birdenbire harbiye nazırı olur.

Cevat Paşa göreve başlar başlamaz, Zonguldak'tan kömür getirterek İstanbul'un ve vapurların yakıt ihtiyacını karşılar. Büyük bir sıkıntının halledilmiş olması padişahı da Tevfik Paşayı da memnun eder.

Cevat Paşa, harbiye nazırı koltuğuna oturur oturmaz bir şey daha yapar.

Faziletinden ve liyakatinden emin olduğu Fevzi Çakmak Paşayı genelkurmay başkanlığına getirir ve ona der ki:

– Paşam, böyle giderse harbiye nazırları sık sık değişecektir. Dolayısıyla benim koltuğum da sağlam değil; lâkin erkân-ı harbiye reisliği makamı siyasî değildir. Hiç değilse siz burada olunuz ki Türk Ordusunun başlattığı işler yürüyebilsin.

...

Cevat Paşanın harbiye nazırlığı ve Fevzi Çakmak Paşanın erkân-ı harbiye reisi olmasıyla birlikte işler çok kolaylaşmıştı.

Bu atamalardan en çok memnun olan da Kemal'di.

Mustafa Kemal'le Mustafa Fevzi'nin kaderleri onları pek çok kez karşı karşıya getirmişti.

Kemal, Çanakkale'de, Anafartalar Grubu Kumandanlığından ayrıldığı zaman, yerine Fevzi Paşa getirilmişti. VII. Ordu Kumandanlığını da Fevzi Paşaya devretmişti. Fevzi Paşa, o zor şartlarda hayatını da tehlikeye atarak savaş ve savaşın getirdiği zorluklarla uğraşmıştı.

Kemal, II. Ordu Kumandanlığından Yıldırım Orduları Kumandanlığına atandığında da yerini Fevzi Paşaya bırakmıştı.

Kaderleri sürekli kesişen iki kumandan şimdi İstanbul'daydılar.

Fevzi Paşayla Cevat Paşanın iş birliğiyle, harbiye nezaretinde bir silâh oyunu başlamıştı.

Mütareke gereği teslim edilmesi gereken silâhların listeleri durmadan değişiyordu. Eldeki eski silâhlar yeni toplanmış gibi gösteriliyor, listelere hayalî silâhlar yazılıyordu. Her deponun hayalî silâhlarının sonuna da; "*Cephane tükenmiştir.*" notu düşülüyordu.

Hazırlanan bu listeler o kadar çoktu ki bunları saymak yahut kontrol etmek mümkün değildi.

Buna rağmen bazı silâhlar, sömürgecilerin kontrolündeki bazı depolara teslim edilmeye mecbur kalınıyordu. Bu teslim edilen silâhların çoğu işe yaramaz demir yığınlarıydı. İşe yarayan silâhların teslimi hâlindeyse hangi tür silâhın, ne kadar ve hangi depoda olduğunu bildiren listeler ceplere indiriliyordu.

Subayların oynadığı bu silâh oyunundan Kemal de günlük raporlarla bilgilendiriliyordu.

Ordu silâhlarında oynanan oyunun bir benzeri de Teşkilât-ı Mahsusanın silâhlarında oynandı.

Binbaşı Hüsametdin, silâh adına ne kadar işe yaramaz hurda var-
sa teslim etmişti; fakat asıl silâhlar uygun depolarda emniyete
alınmıştı.

Binbaşı Hüsametdin, Teşkilât-ı Mahsusanın lâğvını gereği gibi
yaparken bir gün harbiye nezaretinin meydanındaki kulenin dibinde
Albay İsmet'le karşılaştı:

Albay İsmet'in yaklaş işaretini alan Binbaşı Hüsametdin, koş-
arak gitti ve bir selâm çaktı:

– Buyurun kumandanım.

Albay İsmet merakla sordu:

– Nasıl gidiyor Hüsametdin Bey? Teşkilât-ı Mahsusayı ümit et-
tiğimiz şekilde tasfiye ediyor musunuz?

Binbaşı Hüsametdin gülümsedi:

– Evet miralayım, emirlerinizi yerine getiriyorum.

Binbaşı Hüsametdin, Albay İsmet'in kulağına eğildi:

– Sadece bir eksiğiyle kumandanım. Silâh ve cephaneyi Anado-
lu için elde tutuyorum.

İsmet'in yüzü aydınlandı, Hüsametdin'e gülümsedi ve yürüdü.

...

Silâh oyununun bir benzeri de genç subay ve paşaların Anado-
lu'daki birliklere tayinlerinde oynanıyordu.

Saray ve hükûmet ne yaparsa yapsın, vatansever subay ve paşa-
ları, Anadolu'nun bir köşesindeki kolordulara atamak mecburiye-
tinde kalıyordu.

Aslında bu atamalar sarayın ve hükûmetin de işine geliyordu;
çünkü genç, atak ve idealist subayları İstanbul'dan uzaklaştırarak
Anadolu'nun değişik yerlerine göndermekle oralarda çıkması muh-
temel isyan ve karışıklıkları da bastırmayı amaçlıyorlardı.

Kâzım Karabekir de benzer bir amaçla 23 Aralıkta Tekir-
dağ'daki XIV. Kolordu kumandanlığına tayin edilmişti; fakat Ka-
rabekir'e göre Tekirdağ düşman ordularının burnunun dibinde ve
savunması zor bir yerdi.

Anadolu'ya gitmek istiyordu Kâzım Karabekir Paşa. Tekirdağ'a gitmeden önce Şevket Turgut Paşayı evinde ziyaret etti.

Yaşlı Şevket Turgut Paşa Meclisin kapatılmasını hâlâ hazmedememişti.

Bütün öfkesini Kâzım Karabekir'e boşalttı:

– İstanbul'a neye geldin a paşa! Çek kılıcını varlığını göster! Durma buralarda Anadolu'ya git!

Kâzım, daha önce kumandasında olduğu Şevket Turgut Paşaya saygıdan başka bir şey gösteremedi:

– Gideceğim paşam; lâkin Trakya'da olmaz. Naklimin doğuya yapılması için uğraşıyorum.

“Kirlî postallar Adana'da!”

Meclisin kapatılmasından sonra gazeteler yazacak konu bulamıyorlar. Hele hele sansür ellerini kollarını bağıyor; fakat bu sansür daha çok saray ve hükûmet aleyhtarı birkaç gazeteyi etkiliyor. İngilizlerin, sarayın ve hükûmetin emrindeki gazeteler için meydanlar bomboş.

Diledikleri gibi kalem oynatıyorlar.

26 Aralık...

Sabah gazetesi, Tevfik Paşa Hükûmeti'nin düşürülmesi için bazı gizli çalışmalar yapıldığını, bu çalışmalarını yapanların yeni bir hükûmet oluşturdıklarını, bu hükûmette Mustafa Kemal Paşa adının; *“Bahriye nazırı.”* olarak geçtiğini yazdı.

Kemal bu haberi hemen ertesi gün yalanladı.

Hükûmeti düşürmek için çalıştığı bir gerçektir; fakat Söz gazetesindeki bir haber Kemal'i de şaşırttı, manşetten verilen haberde; *“Mustafa Kemal Paşa İttihatçıların Teceddüt Partisine girmiştir.”* yazılıydı.

Kemal hemen gazeteye bir tekzip yazdı.

Tekzip, gazetenin ertesi günkü sayısında yayımlandı;

“Söz Gazetesi Müdüriyetine!”

Beyefendi;

Gazetenizin pazar günkü nüshasında benim Teceddüt Fırkasına dâhil olduğum hakkında bir haber yayımlanmıştır. Bu haber doğru

değildir. Ben askerî sıfat ve makamımla nisbet ve alâkamı muhafaza etmekteyim. Binaenaleyh hakikat olmayan haberin tekzibini rica ederim.

***Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî
Sabık Yıldırım Orduları Grup Kumandanı
Mirliva Mustafa Kemal”***

Teceddüt Partisinin gizli kongresinde Kemal’in ikazlarını dikka-
te almayarak yine geleneksel İttihatçı kıskançlığı yapanlar, Meclis-
sin feshinden sonra bin pişman olmuşlardı. Akıllarınca gazetede
böyle bir haber çıkartarak Kemal’in Teceddüt’e katılması için em-
rivaki yapmak istemişlerdi.

Mustafa Kemal Paşanın Teceddüt Partisine girmesi bu partiyi güç-
lendirir; fakat bugünkü şartlarda Mustafa Kemal Paşayı zayıflatırdı.

...

Zayıflamak?

Türk toplumu padişahıyla hükûmetiyle, aydınlarıyla kan kaybe-
derken emperyalistler her geçen gün Anadolu’nun bir parçasını
kirli postallarıyla çiğniyorlardı.

Emperyalizmin Fransızca konuşanı, 17 Aralıkta Mersin’i işgal
edince Osmanlı Hükûmeti’nden Adana ve çevresindeki askerlerin
de derhâl boşaltılmasını istemişti.

İyi de, bu özbeöz Türk toprağı niçin boşaltılsın?

Cevap; *“Müttefikler orada kendileri için tehlike hissediyorlar-
mış ve antlaşmanın yedinci maddesine göre İngilizler ve dahi Fran-
sızlar kendileri için tehlike hissedilen yeri işgal edebilirlermiş.”*

İyi de, o zaman Adana’da ne işiniz var?

Ne gidin, ne de kendinizi tehlikede hissedin.

Ne sarayın ne de hükûmetin bu soruyu sormak akıllarına gel-
mez; fakat Adanalıların aklına gelir.

İstanbul Hükûmeti’nin, Adana ve dolaylarının boşaltılması kara-
rını büyük bir tepkiyle karşılayarak dâhiliye nazırına, bir protesto
telgrafı çekerler.

Dâhiliye nazırı, Adanalılara cevap bile vermez. Fransız orduları çok geçmeden Çukurova'yı geçerek 27 Aralıkta Toros Tünelleriyle birlikte Adana ve Pozanti'yı da işgal ederler. Böylece Anadolu'daki tüm kilit noktalarını ele geçirmiş olurlar.

...

Toros Tünellerini ve Adana'yı işgal eden Fransız askerlerinin zaten çoğu Ermeni idi. Bununla da yetinmeyerek Suriye'den de yüz binden fazla sivil Ermeni getirdiler.

Bu Ermenilerin yetmiş binini Adana'ya, on iki binini Dört Yol'a, sekiz binini Saimbeyli'ye yerleştirdiler. Antep ve Maraş çevresine de elli binden fazla Ermeni gönderdiler.

Vaziyet anlaşılmıştı.

Avrupa devletleri I. Haçlı Seferi sırasında olduğu gibi, bu bölgede Ermenileri ileri karakol olarak kullanacak ve piyon bir Ermeni Devleti kurarak ateşi maşayla tutacaklardı.

Fransızların Adana'yı işgalleriyle birlikte, bölge Türkleri de emperyalizmin gerçek yüzüyle tanışmış oldular.

Fransızlar emrindeki Ermeni tazılar, Türk'e yine kin kustu.

Abdiâğa Çiftliğinde işlenen cinayetler tüyler ürperticiydi.

Taşköprü'de insanlar, Türk ve Müslüman oldukları için çarmıha gerildiler, kırbaçlandılar.

Türkler öyle işkenceler gördüler ki bu işkencelere son verilmesi için Fransızları İngilizlere şikâyet ettiler.

Fransız'ı İngiliz'e şikâyet etmek demek, bir hırsız başka bir hırsıza, bir caniyi başka bir caniyeye, bir katili başka bir katile, bir vahşiyi başka bir vahşîye şikâyet etmekten başka ne olabilir?

Çünkü Fransızlar Adana'yı ele geçirirken İngilizler de Kilis'i işgal etmişlerdi.

Eyvah!

Eyvah ki ne eyvah.

Türlere eyvah!

İngilizler Adana'dan gelen şikâyetleri önce göz ardı ettiler; fakat olayların basına yansımaları üzerine rahatsız oldular.

Öyle rahatsız oldular ki cinayetlerin şekli ve türünden onlar bile utandı ve Fransızlara baskı yaparak; "*Mütareke ahkâmına göre ve adam gibi işkence yapmalarını,*" tavsiye ettiler!

“Bayrağın dalgalanması Türk için her şeydir!”

Adana’ya yerleşen Fransızlar ve Ermeniler, İngiliz tavsiyesinden sonra katliama ara vererek sindirme politikasına girdiler.

Sindirme politikasının en önemli çalışması, Adana sokak ve caddelerindeki Türk ve Türklükle ilgili ne varsa yok etmek.

Özellikle de Türk bayrağı.

Türk bayrağını asmak yasaklandı. Asılan Türk bayrakları yakıldı. Türk bayrağını indirmeyenler işkence gördü. Kapılardaki, duvarlardaki, bina alınlıklarındaki ay ve yıldız, yazı, dörtlük, beyit ne varsa hepsi hem de Türklere kazıttırıldı. Kazımayanlar hapslere atıldı. Yüzyıllardır semaları süsleyen al bayraklarının ayaklar altında çiğnendiğini gören Türk halkı kahroldu.

...

Türkler için bayrak çok önemlidir!

Tarih boyu Türk hükümdarları bayraklarının rengini daha çok al ve ak renklerden seçmişlerdir.

Ak renk; adaleti, ululuğu, güçlülüğü, temizliği, arılığı ifade eder.

Bu yüzden Türkler, ak çadırı, ak koyunu, kır atı sever ve önde tutarlar.

Türk hükümdarlar savaş alanlarında beyaz ata binmişlerdir. Sultan Alparslan, Malazgirt Savaşı öncesinde kır atının kuyruğunu kendi örmüş, ak kaftanını giymiştir.

Fatih, İstanbul kuşatması sırasında beyaz atını denize sürmüştür.

Türklerde kırmızı da önemlidir.

Özellikle de kırmızının al ve kızıl tonları.

Al; turuncuya çalan ateş alevi rengi.

Kızıl ise açığa yakın, parlak kırmızı renk.

Türk hükümdarlar, tarih boyu al ve ak renkleri kendilerine alem yapmışlardır. Bütün tarihçiler, Orta Asya’dan itibaren Türklerin al bayrağından bahseder. Selçukluların hanedan rengi olarak al bayrakları vardır. Osmanlı hükümdarlarının hanedan rengi de aldır.

Türklerde hilâl de önemlidir.

İlk Müslüman Türk devletlerinden Gazneliler’in bayrağını da hilâl ile kuş süsler. Haçlı akınlarına kahramanca göğüs geren Selahattin-i Eyyubî’nin bayrağını da hilâl süslemiştir.

Haçlılar bu yüzden hilâli, Türklüğün ve İslâmlığın sembolü olarak görmüşler, tarih boyu Haç-Hilâl mücadelesinden söz etmişlerdir.

Kırmızı zemin üzerine hilâl ve sekiz köşeli yıldız bulunan bayrak, Osmanlılarda ilk kez 1793'te devletin resmî bayrağı olarak kabul edilmiş ve Sultan Abdülmecit zamanında 1842'de beş köşeli yıldızla çevrilerek Türk bayrağı son şeklini almıştır.

Bayrak, bütün tarih boyunca her millet tarafından kutsal sayılmıştır; fakat bu kutsallığa Türklerde daha büyük bir önem verilmiştir.

Türkler, bayrağı yere düşürmemek, düşmana bırakmamak, manevî haysiyetine dokunacak bir duruma sokmamak için ölüm dâhil her türlü fedakârlığı göze almışlardır.

Bayrağa ve sancağa hakaret, en büyük millî şerefsizlik olarak kabul edilmiştir.

Bayrak kutsal olduğu için savaş alanlarında en yüksek yere dikiilir. Bayrağı düşürmemek için en küçük erden, en yüksek kumandanâ, vezirlere kadar nice Türk, şehit olmuştur.

Çünkü Türk inancına göre bayrağın düşmesi demek, hezimettir, mağlûbiyettir, zillettir.

...

Türkler al rengi, beyaz hilâl ve yıldızı sadece gönüllerinde değil, günlük hayatlarında da yaşatırlar.

Camilerin, medreselerin kapılarına, evlerinin alınlıklarına, ta-vanlarına, minarelerinin alemine, çeşmelerinin mermerine, silâhların kabzasına ay ve yıldızı nakşederler.

Feslerinin üzerine, çeyizlerindeki seccadelere, yastıklara, kır-lentlere, iğneyle, iplikle ay ve yıldız işlerler.

Kaşıklarının saplarına, kitaplarının üzerine, at takımlarının meşinine ve daha pek çok şeyin üzerine, fırçayla, kalemle, ay yıldız resmederler.

Bayrak Türkler için çok önemlidir.

Anadolu halkı evlerini yaparken çatılarını çattıklarında tepesine bayrak asarlar.

Oğullar bayraklarla askere uğurlanır, kızlar bayraklı düğün alay-larıyla gelir edilir.

Hacca gidenler bayraklarla uğurlanır, dönerlerken yine bayrak-larla karşılanırlar.

Şehitlerinin cenazesini bayrağa sarılmış olarak kaldırırlar, her Türk çocuğu bayrağa sarılı bir cenaze töreni hayal eder.

Kentlerde ve kasabalarda bayrak mutlaka gönderde olur.

Hayatının her aşamasında ay ve yıldızı yanında gören Türk, hür ve bağımsız olduğunu hisseder. Hür ve bağımsız olmayan Türk ise sandığında, dolabında bir bayrak saklar. Ay ve yıldız yanında olduğu müddetçe bir gün istiklâline kavuşacağına inanır.

Bayrağın dalgalanması Türk için her şeydir.

“Ben Yunan bayrağına selâm durmam!”

Türkler için bayrağın çok önemli olduğunu bilen emperyalistler Adana’da yapılanların benzerini İstanbul’da da yaptılar. Ev baskınlarında buldukları Türk bayrağını suç unsuru saydılar. İstanbul’un tepelerinde her zaman dalgalanan Türk bayraklarını birer birer indirerek yerlerine bir kısmı haç işaretli, İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan bayrakları çektiler.

İstanbul asıl o zaman kan ağlamaya başladı. Tepelerinde al bayrağın dalgalanmadığını gören Türk, utancı, hırsı, hıncı birlikte yaşadı. İstisnasız bütün Türkler, İstanbul semalarındaki uğruna asırlardır kan döktükleri, can verdikleri al bayrağın kaybının utancını iliklerinde hissettiler.

İstanbul’daki bütün Türkler, bayrağı kaybetmiş olmanın acısıyla kıvranırken Hürriyet ve İtilâfın soysuzları; *“Galip değiller mi olacak o kadar!”* diyerek akıllarınca emperyalistlere arkı çıkarken *“Beterin beteri var!”* diye de ekleyerek teselli veriyorlardı.

Olacak bu ya gerçekten de; *“Beterin beteri.”* oldu.

...

Beyoğlu!

Beyoğlu’nda Pera Caddesi!

Bu caddede Yunan Konsolosluğu var.

Konsolosluk binası dev bir Yunan bayrağıyla süslenmiş.

Ve arkasından bir emir;

“Konsolosluğun önünden geçen bütün Türkler Yunan bayrağını selâmlamak mecburiyetindedirler. Aksine davrananlar cezalandırılacaktır.”

Bunu duyan İtilâfçılar keyifli; “Biz demedik mi betterin betteri var diye.”

Ve betterin betteri gelmiş. Türkler, Yunan bayrağına selâm vermek için yollarını değiştiriyor; fakat Ermeni ve Rumlarla birlikte diğer azınlıklar özellikle Pera’dan geçiyorlar. Özellikle Yunan bayrağını selâmlıyorlar.

İngiliz ve Fransız askerleri, Yunan generalinin yaptığı bu şakla-banlığa gülmekle birlikte, binanın önünden geçerken onlar da lâ-kayt selâmlar veriyorlar.

Pera’dan Türklerin ayağı kesilmiş; fakat yapılan işkenceden habersiz yaşlı bir Türk, o gün Pera’dan geçmektedir. Niyeti Galataray’dan girerek Hüseyin Ağa Camisine gitmek ve cuma namazı kılmaktır.

O da ne?

Biri onbaşı, diğeri çavuş iki Yunan askeri, yaşlı Türk’ün önünü keserler:

Çavuş tersler:

– Dur vire nereye!

Yaşlı Türk ters ters bakar:

– Bugün cuma. Namaz kılmak da mı yasak?

Yunan onbaşı dalga geçer:

– Yasak değil; fakat selâm vermedin.

Yaşlı Türk şaşırır:

– Duymadım aleykümselâm!

Yunan onbaşı ve çavuş gülerler:

– Bize değil be adam, bayrağa selâm vermen lâzım.

Yunan onbaşı ve çavuş, konsolosluğun emrini, emre uymamanın cezasını yaşlı adama anlatırlar. Onlar yaşlı Türk’ün hemen hazır ola geçip bayrağı selâmlamasını beklerken o diklenir:

– Olmaz! Ben Yonan bayrağına selâm durmam. Dedelerimin kemiklerini sızlatmam.

O ana kadar alaylı bir tavır içindeki Yunan çavuş, yaşlı adamı silkeler:

– Hele moruğa. Haydi şimdi selâm ver, dedelerinin kemikleri de sızlarsa sızlasın.

İşler karışıyor.

Adamcağızın ak sakalları titremeye başlar:

– Yıkılın gâvurlar, elimden bir kaza çıkacak.

Yunan onbaşı kasaturasını çıkarır yaşlı adamın gırtlığına dayar:

– Hadi moruk. Şu bayrağa selâm ver, yoksa...

Yaşlı adam direnirken çevrede erkekli kadınlı, Ermeni ve Rum-lar çoğalır. İçlerinde bir tek Türk yok.

Kurtuluş mümkün değil; yaşlı adam ağlamaklı bir hâl alır:

– Olmaz, Yunan bayrağına selâm vermem. Kanıma dokunur.

Yunan çavuş, yaşlı Türk'ün dizlerine bir tekme vurur:

– Hele diz çök.

Yaşlı Türk dizlerinin üstüne yıkılır.

Çevreden alaylı sesler:

– Haydi selâm ver de kurtul.

Yunan çavuş bir yandan, Yunan onbaşı diğer yandan, yaşlı Türk'ün ellerini yukarı kaldırır ve Yunan bayrağını zorla selâm-latırlar.

Sonra bir makas bulurlar ve adamcağızın sakallarını ktır ktır keserler.

Ortalık kahkahadan kırılmaktayken yaşlı adam, bastonuna çöke çöke ve gözyaşları içinde uzaklaşmaktadır.

Kötü haber çabuk yayılır. Ak sakallı bir Türk'e, Yunan bayrağına zorla selâm verdirildiği, akşam olmadan bütün İstanbul'da duyulur.

Bu olay, bugüne kadar yapılmış bütün işkencelerin üstünde bir acı verir.

Bütün Türkler, bayraklarını koruyamamanın, başka bayraklara selâm vermek mecburiyetinin utancıyla tekrar tekrar kızarırlar.

...

Güneş batmış, gecenin karanlığı ağır ağır İstanbul'un üzerine çöküyor; fakat bu gece gökyüzünde asılı hilâl, karanlığın inadına daha bir parlıyor.

Süleymaniye'den başlayan bir ezan sesine Sultanahmet'ten, Yeni Camiden, Beyazıt'tan ve İstanbul'un diğer tepelerinden okunan ezanlar eşlik ediyor.

Akşam ezanının makamını değiştiren müezzinlerin sesinde, te-vekkülden çok isyan var.

Bu ezan akşam ezanı değil, şafak ezanı.

Gökyüzündeki bütün yıldızlar, İstanbul'un semalarını hilâle terk etmişler.

Bir tanesi hariç.

Sadece yıldızlardan bir tanesi hilâlin cazibesine tutulmuş, ezan sesiyle birlikte yavaş yavaş hilâle yaklaşıyor.

O yıldız, ezanın bittiğinde hilâl ile kavuşmuş.

Koca Tanrı, Türk'ün bayrağının gönderlerden inmesine razı olmayarak arşın tepesine asmış.

Gökyüzünde ay ve yıldızın parladığını gören Mavi Kuşun küçücük yüreği de umutla doldu. Tavanda asılı ay ve yıldızın altında defalarca sevinç turları attı.

Sonra minik gözleri Boğazın türlü yerlerindeki bayrak direklerine takıldı. Haç işaretli emperyalist bayrakları görünce gözünden akan iki damla yağ Boğazın karanlık sularında kayboldu.

“Mademki mevzuat böyle!”

Mütareke!

Mütarekede Türk'ü yok etmek için bütün şartlar oluşturulmuş.

Emperyalizm, mütarekeyi kendisine darbuka yapmış oynuyor.

Mondros'un anahtarı ellerinde. Meşhur yedinci madde; *“Kendileri için lüzumlu ve tehlikeli gördükleri her yeri işgal edebilecekler.”*

Yedinci maddenin kıvrak nağmeleriyle İngiliz vals yapıyor, Fransız göz süzüyor, İtalyan bel kıvrıyor, Ermeni varyata, Yunan sirtaki yapıyor.

Türk'ü güle oynaya yok edecekler; fakat Türk'ün kolay lokma olmaya hiç niyeti yok. Kumandanlar da boş durmuyor, memleketin kurtuluşu için askerî sahada birtakım plân ve projeler hazırlıyorlar.

Harbiye Nazırı Cevat Paşayla, Erkân-ı Harbiye Reisi Fevzi Çakmak Paşa ve diğer kumandanlar, biri Samsun Bölgesinde, diğeri Konya'da ve bir diğeri de İstanbul'da olmak üzere hükûmete üç ordu müfettişliğinin kurulmasını teklif ediyorlar.

Türk kumandanların amacı, bu ordu müfettişlikleriyle mümkün olduğunca bol miktarda silâh ve cephanenin Anadolu'daki depolar-da toplanmasını sağlamak ve emperyalistlerin eline geçmesini önlemek.

Anadolu'ya gönderilecek müfettişler, emperyalistlerin esareti altındaki padişah ve hükûmeti dinlemeyecekler ve Anadolu'da millî bir kuvvet ve millî bir idare oluşturacaklardır.

...

Kumandanların oluşturmayı düşündüğü bu üç ordu müfettişliği-nin amaçları, hükûmete "*minnacık*" bir değişikliklikle bildirilir.

Derler ki Türk kumandanlar; "*Mütareke hükümlerini tam olarak uygulayabilmek için bu ordu müfettişlikleri şarttır.*"

Bu müfettişliklerle; "*Anadolu'daki birlikler denetlenebilecektir. İngilizlerin çok istediği halktaki silâhlar toplatılacaktır. Anarşiye meydan verilmeyecektir ve Mondros şartlarının eksiksiz yerine getirilmesi sağlanacaktır.*"

Kumandanlardan gelen ordu müfettişlikleri teklifi, padişahın da hükûmetin de kafasına pek yatmaz; çünkü böyle bir atama yapmak için bile emperyalistlere danışmak ve onlardan izin almak zorundadırlar.

...

Müfettişlik plânlarını kabul ettiremeyen kumandanların durma-ya niyetleri yoktur. Cevat Paşa, Fevzi Paşaya; "*Haydi Çakmak Paşam, biz silâh oyunumuza devam edelim. Göster kendini.*" der.

Ve tekrar silâh oyunu başlar.

Kütahya'daki pek çok silâh ve cephanenin, trenle İstanbul'a gönderilmesi mümkünken Fevzi Paşa hikmetli bir emir verir; "*Mütareke hükümlerine göre müttefik kuvvetlere teslim edilmesi gereken silâhlar, Ankara-Sivas istikametinden Samsun Limanına gönderile ve oradan gemilerle ve emniyet içinde İstanbul'a ulaştırıla.*"

Diyarbakır'dan trenle İstanbul'a çok rahat aktarılabilen silâhlar, Fevzi Paşanın emrinden sonra kağnılarla Samsun'a doğru yola çıkarılır. Başka başka illerdeki silâhlar da uzak yakın demeden yine Fevzi Paşanın emri gereğince Samsun'a yollanır.

Mütareke ahkâmını uygulamakla vazifeli ecnebi subaylar derler ki; "*Bakin tren burada duruyor, doldurun silâhları gitsin İstanbul'a!*"

"*Olmaz!*" der Türk subaylar; "*Mademki mevzuat böyle, mademki Fevzi Paşamız emretmiştir, vardır bir hikmet.*"

Hakikaten de hikmet var.

Fakat!

Ah ah hikmete bakın ki ve de ne hikmetse, silâh katarları bir türlü Samsun Limanına ulaşamıyor.

Ya eşkıyaların baskınına uğruyor ya da hain (!) kağnıcılar silâhlarla birlikte sırta kadem basıyorlar.

Fevzi Paşanın oynadığı silâh oyunundan haberdar olmayan bazı Türk subaylar, bu emirnamedeki kerameti anlayamıyorlar; *“Olur mu? Mademki bu silâhlar İstanbul’a gidecek Sivas istikametinde ne işi var?”* diyerekten ve de kendi akıllarınca daha münasip olacağını düşünerekten, silâh katarlarını İzmit yoluna sürüyorlar.

İzmit’e ulaşan silâhlar için yapacak bir şey yok; düşman eline geçmesindense ve yine başka bir hikmetle deniz dibini boyluyorlar.

Çanakkale’de, emperyalist zırhlıların böğrünü delen toplar, İngilizlerle Fransızların en çok intikam almak istedikleri gazi silâhlar.

Fevzi Paşayla Cevat Paşa; *“Hay hay, mademki sizin böğrünüzü deldiler, yok edelim o topları.”* diyorlar. Topların hepsini yerlerinden söküyorlar ve bir köy ahırına naklederek emniyet altına (!) alıyorlar.

Ahırın anahtarını da bir tutanakla köy muhtarına teslim ediyorlar.

Fakat yine ah ah!

Ne kadar yazık ki daha sonra yapılan ilk kontrolde; bu gazi topların hain hırsızlar tarafından çalındığı ve bilinmeyen bir yere götürüldüğü öğreniliyor (!).

Emperyalizmin, İngilizce, Fransızca, İtalyanca konuşanlarıyla bu avcılara yol gösteren Ermeni ve Rumlar, kendilerinden geçmiş Türklerin silâh oyununu seyredelerken toplar, tüfekler, mermiler kuş olup Anadolu’nun bozkırları içerisinde kayboluveriyorlar.

Ne hikmet, ne hikmet!

“Talihin garip cilvesi!”

Toplumların olağanüstü devirler geçirdikleri dönemlerde hikmetli olaylar çoğalır. Dünyanın en güçlü devletleri, yenilmiş bir milletin karşısında zebun düşebilir. Yüzlerce, binlerce silâh yollar-da, köylerde kaybolabilir; fakat hikmetlerin olabilmesi için kahramanlar şarttır. Kahramanlar olmadan hiçbir olağanüstülük olamaz.

İşte bir hikmet daha!

Fakat bu hikmet midir, tehlike midir henüz belli değil.

Kemal, kumandanı olduğu Yıldırım Ordularının lâğvından sonra İstanbul'a çağrılarak harbiye nezareti emrine verilmiş.

Öyle bir görev işte.

Kendisine ne bir vazife veriliyor, ne de arayan soran var.

Yaveri ve emrindeki otomobiliyle iki aydır İstanbul'da kendi bildiğini okuyor.

Kendi bildiği?

Vatanın ve milletin bütünlüğü tehlikededir. O hâlde emperyalistlerin her istediklerini yapmak değil, dik durmak lâzımdır. Dik durmanın yolu kendisinin harbiye nazırlığından geçer.

Kemal bu amacına ulaşmak için hemen her kesimden pek çok arkadaşla temastadır. Arkadaş dediği bir avuç insandır. Bu bir avuç insanı üç gruba ayırmıştır Kemal.

Birinci grupta olanlarla her şeyi, hiçbir kısıtlamaya gerek duymadan açık açık görüşmektedir. Ali Fethi, Tevfik Rüştü, Kâzım Karabekir, Ali Fuat, Hüseyin Rauf, İsmail Canbolat, İsmet ve Dr. Rasim Ferit bu gruptandırlar.

Son günlerde Refet Bey de aralarına katılmıştır.

İkinci gruptakilerin çoğu iktidara yakın kimselerdir.

Buna rağmen pek çok konuda onlarla da anlaşır; fakat her şeyi tüm açıklığıyla konuşamaz. Kemâleddin Sami Paşa, Mersinli Cermal Paşa, Adnan Adıvar, ikinci gruptandırlar.

Üçüncü grupta daha çok eski İttihatçılar, Teşkilât-ı Mahsusacılar vardır. Bunlar gerektiğinde silâhlarını çeker, canlarını ortaya koyarlar. Albay Kara Vasıf, Kara Kemal, Binbaşı Hüsamettin, İsmail Hakkı Paşa ve Binbaşı Ali Rıza gibiler de bu gruptandırlar.

Kemal, bu üç grubun dışında, Fevzi Çakmak Paşa, Naci Paşa, Çanakkale Kahramanı Cevat Paşa gibi askerlerle de devamlı irtibat hâlinindedir.

Gazeteci ve yazarlar içinde de dostları vardır Kemal'in. Bu dostlar da gerektiğinde, onun istediği konularda kalem oynatırlar, memleket meselelerini dile getirirler.

Falih Rıfkı, Ruşen Eşref, Yunus Nadi, Halide Edip, Hüseyin Râgıp, Yusuf Akçuraoglu, Ziya Gökalp, Hamdullah Suphi gibi gazeteci, yazar ve şairler, Kemal'in irtibatta bulunduğu kıymetli insanlardır.

Kemal, yakın, çok yakın, daha da yakın temasta bulunduğu bu kadronun gücünü bilir. Bu insanların her biri, kendi alanlarında yetenekli, mert, yiğit kişilerdir. Gerekğinde canlarını da ortaya koyar, silâh alıp dağa da çıkarlar.

Talihin büyük ve garip cilvesine bakın ki 1919 Ocak ayı başında bu önemli kadro İstanbul'da toplanmış, Kemal'le birlikte el ele gönül gönüle vermişlerdir.

Kemal, vatanın menfaati için başta padişah olmak üzere, İttihat Terakkiden arta kalan açık veya gizli bütün teşkilâtlarla, Hürriyet ve İtilâfın henüz sömürgecilerin aleti durumuna düşmemiş üyeleriyle, hatta meşrutiyeti bile hazmedememiş eski kafalılarla, hâlâ Orta Çağ kafasıyla dolaşan gericilerle, herkesle; ama herkesle iş birliği yapmaya hazırdır.

Yeter ki; *"Bu herkes."* vatanın bu kara günlerden kurtulması uğrunda samimî bir çalışmayı kabul etsinler.

Kemal birileriyle kesinlikle iş birliği yapmamaktadır. İstanbul'a şimdiden kan ağlatan Avrupalı sömürgecilerle iş birliğine kalkışan hainlerle ve onlarla aynı davulu çalan; *"Vatan nasılsa elden gitti, bari ben kendi menfaatlerimi kurtarayım."* diyenlerle.

"Hürriyet ve İtilâf Partisi kuruluyor!"

İttihatçılar, Osmanlı Devleti'ni idare ettikleri on yıl boyunca çağdaşlaşmadan yana bir politika izlemişlerdi. Onlara tepki olarak doğan Hürriyet ve İtilâfçılarsa batılılaşmaya karşı şeriat düzenini savunuyorlardı ve İngiliz tipi bir meşrutiyet özlemindeydiler.

İttihatçılar; on yıl boyunca hiçbir muhalefete izin vermemişler ve İtilâfçıların seslerini kısmışlardı; fakat bugün İttihatçılar pençeleri sökülmiş aslana benziyorlardı. Ve İtilâfçıların siyasî hayatları Ocak 1919'da yeniden ve yine İttihatçı düşmanlığıyla başladı.

İddialarına göre, halkı İttihatçıların baskı ve zulmünden kurtaracaklardı.

...

Başta partinin kurucusu Hoca Mustafa Sabri Efendi olmak üzere bütün emperyalizmin iş birlikçileri, İngiliz kuyrukçuları, para ve makam peşinde olanlar, bağınaz ve gericiler yine bu partide toplanmışlar.

Hürriyet ve İtilâf Partisinin başkanı, İngilizlerin ücretli adamı Albay Sadık, manevî lideri Padişah Vahdettin; fakat partinin gerçek lideri Damat Ferit.

Bir lider daha var, siyasî geçmişi karanlık Gümülcineli İsmail.

Daha önce İttihatçı olan; Albay Sadık'la Gümülcineli İsmail, Mondros'tan sonra yurt dışından gelerek partinin başına geçmişler.

Yüzde yüz İngiliz adamı Hoca Mustafa Sabri, Bilecik'ten sürgünden geldikten sonra partinin en önemli adamlarından birisi olmuş. Uzun nutukları ve hazır cevaplılığıyla tanınan bu adam, dinî sıfatını ticarete ustalıklarla kullanıyor.

İstanbul'a gelir gelmez hükûmetten yüklüce bir sürgün tazminatı istemiş ve almış.

Hürriyet ve İtilâfın en önemli adamlarından birisi Konyalı Şeyh Zeynelabidin. Zeynelabidin, İttihatçılar döneminde Meclise girebilen altı mebustan biri. Gemlik'te sürgündeyken mütarekeden sonra İstanbul'a gelmiş ve padişah onu Âyan üyesi yapmış.

Feylesof Rıza Tevfik, Ali Kemal, Refik Halid, Ref'i Cevat Hürriyet ve İtilâfın fikir mücahitleri. Mesuliyet, Peyam, Sabah ve Alemdar gibi gazeteler Hürriyet ve İtilâf yanlısı yayımlarıyla öne çıkmakta.

Albay Sadık'la Damat Ferit sık sık; *"Padişah Vahdettin'in partilerinin fahrî başkanı,"* olduğunu ileri sürüyorlar.

Halkın babası olması gereken padişah, herhangi bir partiden yana tavır koymaması gerekirken; Vahdettin bu söylentileri teyit eder hareketler yapıyor ve İtilâfçıların iddialarını yalanlamıyor.

İtilâfçılarsa daha iktidar olmadan; *"Biz yurt içinde kök saldık, nüfuzumuz var. Bu nüfuzumuzdan faydalanmak isterseniz istediklerimizi yapmalısınız."* diyerek beğenmedikleri İttihatçıların metotlarıyla halkı yıldırmaya başlıyorlar.

Hürriyet ve İtilâf Partisi, yayımladığı ilk bildirisinde İngiliz istekleri doğrultusunda mesajlar veriyor; *"Mağlûbiyet milletin değil İttihat ve Terakki Partisine mensup küçük bir avenenindir. İttihatçı liderler en ağır cezalara çarptırılmalıdır."*

İttihatçı baskısıyla yurt dışına kaçmış olan Hoca Mustafa Sabri, Mondros Mütarekesinden sonra İstanbul'a gelmiş; *"Bütün subaylar İttihatçıdır."* diyerek yangını körüklüyor.

İttihat ve Terakkiyi yıkmak için kurulan Hürriyet ve İtilâf Partisi içine ne kadar İngilizci, Amerikancı, Fransızcı yobazlar varsa doluşmuş. “*Din elden gidiyor!*” diye diye ülkeyi; “*Haçlı Seferlerini tamamladık.*” diyen İngilizlere, Amerikalılara, Fransızlara peşkeş çekiyorlar.

Elbette bu arada gelsin paralar, makamlar, şöhretler.

Yakınları çolukları, çocukları İngiliz, Amerikan ve Fransız üniversitelerinde okuyor.

...

Ocak ayında kuruluşu tamamlanan Hürriyet ve İtilâf Partisi Vahdettin’in elinin altındadır.

Ne demek parti?

Vahdettin aslında parti sevmez; çünkü parti demokratik bir örgüttür. Padişah bir partinin üyelerinin görüşüyle değil, kendi şahsî zekâsıyla işleri halletmelidir; fakat şimdilik Hürriyet ve İtilâf Partisine de ihtiyacı vardır.

Artık bütün olaylar padişahın istediği yönde gelişmiş ve belli bir olgunluğa erişmiştir. Bundan sonra; “*Şahin siyaset.*” izlenmelidir. “*Güvercin siyasetinin,*” elemanı Dünür Tevfik Paşa köşesine çekilmelidir; fakat Tevfik Paşanın koltuğu bırakmaya hiç niyeti yok.

Vahdettin, Hürriyet ve İtilâfçıların hükûmete hücumlarına gizli destek veriyor.

Ve İtilâfçılar vuruyorlar Tevfik Paşaya.

Uyuşukmuş Tevfik Paşa. Yaşlı ve uyuşuk olmasaymış; şimdiye kadar bütün İttihatçılar darağaçlarını süslerlermiş.

Bu işler Tevfik Paşayla olmazmış, hükûmeti kendileri kurma-
lıymışlar.

“*Pes doğrusu!*”

Hürriyet ve İtilâf, İttihatçılarla; padişah, Hürriyet ve İtilâfla; Hürriyet ve İtilâf, Sadrazam Tevfik Paşayla oynarken emperyalistler hepsiyle birden oynuyor.

Meğer bu İngiliz, Fransız ve İtalyan emperyalistler dünyanın bilmem neresinden; “*Öldüre öldüre, kan içe içe.*” İstanbul’a kadar gelmişler. Gelirken ve gelince de pek çok masraf etmişler.

Bunca masrafı, kimin için, ne için, nasıl yapmışlar?

Osmanlıyı yutmak için!

O hâlde, kendisi için bunca masraf ve zahmet yapılan Osmanlı, bu zahmet ve masrafın karşılığını tırınk para olarak vermeliymiş?

Emperyalistlerin tırınk para istediğini ilk duyanlar; *“Yok canım, bu kadarı da olmaz.”* dediler.

Bunu ilk duyanlardan sonra duyanlar; *“İftiradır, dünyanın en medenî milletleri böyle bir soysuzluk yapar mı?”* dediler.

Bunu ilk duyanlardan sonraki duyanlardan sonra duyanlarsa; *“Yahu, kafanızı kumdan çıkarın. Bunların medenîlikleri, demokratlıkları yalan. Bunlar emperyalist. Ne zannettiniz ya!”* dediler.

Ve hatta eklediler; *“Bu emperyalistler bu zamana kadar da böyleydiler, bugün de. Şüphemiz olmasın ki dünya durdukça da böyle sine yüz­süz ve yalancı olacaklar.”*

İlk duyanlar yine de inanmayacaklardı; fakat ne zaman ki Fransız, İngiliz ve İtalyanlar birlik olup Osmanlı Hükûmeti’ne bir nota verdiler, işte o zaman iş açıklığa kavuştu.

Sömürgeci türünün en kibar geçineni Mösyö Fransız, durumu nazikçe (!) izah ederek Osmanlı Hükûmeti’nden işgal masraflarının karşılanmasını istedi. İstanbul’da bulunan deniz kuvvetlerinin aralık ayı masrafı için 120.000, kara ordularının masrafı için de 200.000 altın liracık.

Emperyalizmin İngilizce konuşanı, Fransızca konuşanından bir adım daha ileri gitti; ateşkes kararlarının uygulanmasını denetlemek üzere Anadolu’ya giden ve yeni yeni iller, ilçeler işgal eden birliklerin tüm masraflarını; ev kiralarını, sigara paralarını da Osmanlı Hükûmeti’nden istedi.

İtalyanlar ağabeylerinden geri kalır mı?

“Biz de, biz de isteriz!” diye tutturdular.

Kibar hırsızların taleplerini ilk duyanlardan olan ve *“Yok canım, bu kadarı da olmaz.”* diyenler sınıfında olan Sadrazam Tevfik Paşa küçük dilini yuttu.

Zaten devlet malî kriz içindeydi; fakat onlara; *“Utanmazlığın bu kadarı da fazla.”* diyemedi.

Sadrazam paşa hazretleri; *“Belki Paris’te toplanacak olan barış konferansında bize yumuşak davranırlar.”* umuduyla sömürgecilerin istedikleri; *“haracı”* paşa paşa ve de tırınk olarak verdi.

**“İttihatçıları yok etmek,
vücudumuzu kurtarmak için bir uzvu kesmeye benzer!”**

İki ay var ki emperyalizmin kirli postalları İstanbul kaldırımlarını dövüyor.

Vurmuşlar, kırmışlar, öldürmüşler.

İstanbul İstanbul olalı, böyle zulüm görmemiş.

Türkler; mezalimin böylesini ne duymuşlar, ne de hatırlarından geçirmişler.

Keyfi öldürülen insanlar. Evinden kaldırılıp tecavüz edilen kadınlar, kızlar. Gasplar, darplar, yüzsüzlükler, alçaklıklar...

Karakollarda yapılan işkenceler şeytanı bile gıpta ettirir türden.

Türk, Avrupalıyı hayalinde; *“İmrenilmesi gereken, olunması lâzım gelen ideal tip ve varlık.”* olarak tahayyül etmiş; fakat...

Fakat, karşısına çıkan ilk Avrupalılar, Türk’ün hayran olduğu medeniyetin temsilcileri; İstanbul ve işgal edilen Anadolu’da yaptıklarıyla sadece karnını doyurmak için öldüren, çakalları, sırtlanları aratmışlar.

Demokrasinin ana vatanı olduğunu iddia edenler, dünyaya medeniyet ve demokrasi götürdüklerini ve götüreceklerini utanmadan ilân edenler; önce Osmanlının can evini, Meclisi kapattırmışlar.

Emperyalizm, bir milleti yok etmek için elinden geleni yapıyor. Türk’ü yok etmek için komisyonlar kurdurmışlar; fakat emperyalistler komisyonların çalışmalarından memnun değiller.

İdam sehpaları boyunlarını bükmüşler kurban beklemekte; fakat divan-ı harplerde yargılanmış bir kişi bile yok.

Büyük umutlarla kurulan komisyonlar; *“Cek cek, cak cak.”* yapmış. Sırtını bölgedeki askerlere dayayan Anadolu kentlerinin valileri, Anadolu kasabalarının kaymakamları, İstanbul Hükûmeti’ni dinlememekte.

Aslında, İttihatçıları hesaba çekmek için kurulan komisyonların havanda su dövmeleri padişahımız efendimizi sıkıntıya sokmuş.

En yakın dert ortağı ve başkâtibi Ali Fuat Beye sızlanıyor:

– Oysa, istiklâlimizi muhafaza edebilmemiz için savaşa sebep olanların derhâl muhakemeye sevk edilmeleri gerekirdi. Bunu İngiliz dostlarımız istemedi biz yapmalıydık. Bunu biz yaparsak, Avrupalıların hakkımızda verecekleri karar daha bir yumuşak olur.

Başkâtip Ali Fuat'ın bakışındaki yergiyi gören padişah azarlıyor:

– Mesele istiklâlimizi temin etmektir beyefendi. İttihatçıları yok etmek, vücudumuzu kurtarmak için bir uzvu kesmeye benzer. Hükûmet daha ne bekliyor bilemiyorum. Bilmem ki İngiliz dostlarımız ne diyecekler?

İngiliz dostlarımız?

Başkâtip Ali Fuat şaşkın; dünyayı kana boğan, milyonlarca Türk'ü öldüren, vatanı parça parça işgal eden emperyalist nasıl; *“Dostlarımız.”* oluyorsa.

Ve İngiliz dostlarımız (!) aba altından bu sefer demir değnek gösterirler; *“Bizimle savaşanlar derhâl cezalandırılmalıdır!”*

“Tıkın şunları deliğe!”

Emperyalistler ve saray, derhâl cezalandırılmalarını isteyerek iplerini çekerken İttihatçılardaki kıskançlık, genlere işlemiş iflâh bulmaz bir hastalık olarak devam ediyordu.

Öyle bir kıskançlık ki kurulduğundan beri bu partiyi yiyip birtirmiştir.

İttihatçı kıskançlık krizinin en bariz örneği, İttihat ve Terakki Partisinin en başı, saray damadı, Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşaydı.

Enver Paşa, Kemal'in bütün tenkitlerine, tehditlerine, ikazlarına rağmen savaşa girmiş, Alman dostluğuna güvenmiş, zamanında bir barışa yanaşmayarak koca bir devletin yıkımına sebep olduktan sonra kaçıp gitmişti.

Enver yurt dışına kaçmış gitmiş; fakat kalan İttihatçılardaki bu asabî kriz devam etmekteydi.

Kemal; *“Tevfik Paşa Hükûmeti'ne güvenoyu vermeyin.”* demiş, vermişlerdi.

“Madem verdiniz ilk fırsatta düşürün.” demiş, düşürmemişlerdi.

İttihatçılar, Enver Paşadan beri devam eden geleneksel kıskançlıkları yüzünden, güçlerinin yetmeyeceği bir Mustafa Kemal Paşa yerine, yaşlı Tevfik Paşayla uğraşmayı tercih etmişlerdi.

Hem kendileri, hem ülkeleri için on yıldır yaptıkları yanlışların üzerine, son iki ayda yaptıklarıyla tuz biber ekmişlerdi.

İşte Meclis de kapatılmıştı.

İşte bütün fırsatlar uçup gitmişti.

Ve o günkü gazeteler; Amiral Calthorpe'un, Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşaya çektiği zılgıtı yazıyorlardı.

Amiral Calthorpe; *"İttihatçıları derhâl yargılayın, yoksa..."* demiş ve eklemiş; *"18 Ocakta başlayacak olan barış görüşmelerinde Türklere yumuşak davranıp davranmayacağımız hükûmetin İttihatçıları cezalandırıp cezalandırmamasına bağlıdır. Bu size son ihtarımdır."*

Hariciye nazırı bu sefer telâşlanmıştı. Hemen yaverine haber verdi. Yaver hemen müsteşarı uyardı. Müsteşar, işin önemi ve aciliyetiyle doğru orantılı olarak derhâl diğer nazırların müsteşarlarını ve akabinde bütün gazetecileri haberdar etti.

Bu haberi alan gazeteler dururlar mı; bütün güçleriyle yüklendiler hükûmete; *"Daha ne duruyorsunuz? İttihatçıları derhâl cezalandırın, yoksa Avrupalılar hakkımızda çok sert kararlar verecekler."*

Bütün gazeteler; *"İttihatçıları yargılayın. Paris'te bize önce onları mahkûm ettik mi etmedik mi sorusunu soracaklar. Tıkın şunları deliğe de kurtulalım."* diye yazılar döktürdüler.

Kemal de İttihatçılara kızgındı; fakat kızmakla bir şey elde edilemeyeceğini biliyordu. Şu an geçmiş defterleri karıştırmanın zamanı değildi.

Gazeteleri okuyan Ali Fethi hemen Şişli'ye damlamıştı.

Çok sinirliydi Ali Fethi:

– Bu gazeteciler, ah bu gazeteciler. Daha dün bunların hepsi kamızda beklerlerdi. Bunların pek çoğu Enver, Talât, Cemal zamanında adam olmuştu.

Kemal de kızgındı; fakat o gazetecilere değil, hükûmete söylüyordu:

– Böyle bir zamanda, savaş yıllarında yaptıklarından dolayı İttihatçıları yargılamaya kalkışmak iş değildir. Bu yargılama, devlete ve millete hiçbir şey kazandırmaz, aksine çok şey kaybettirir. Hele hele böyle bir yargılama, bir an önce ulaşmamız gereken millî birliği de baltalar.

Ali Fethi odada dört dönüyordu:

– Millî birlik mi kaldı Kemal. İngilizler bizi boğuşturuyor bak-sana. Bunlar bizi yok etmek için her şeyi yapabilirler; lâkin padişaha ne oluyor? Hükûmete ne oluyor? Memleket bu hâldeyken kin tutmanın sırası mı? Böyle yapmakla Avrupalıların işini kolaylaştırdıklarını görmüyorlar mı?

Kemal, Ali Fethi'yi onayladı:

– Çok haklısın, düşman işgali altındaki İstanbul'da, dünkü yöneticileri yargılamak, eski hesapları karıştırmak, düşmanlarımızın menfaatinedir. Böyle bir hareket çirkef dalgalarını kabartmaktan başka bir sonuç vermez.

...

Kemal ve arkadaşları kilitlenmişler.

Hepsinin de kafaları karışık.

Bir şeyler yapmaları lâzım; fakat ne? Meclis kapatılmış. Padişaha yapılan başvurular birer birer boş çıkmış. Bütün yollar tıkanmış. Bütün yollar tıkanınca bu yolları zorla açmak lâzım.

Oyalanmak devri geçti; artık sonuç alacak işler yapmak lâzım.

Sonuç alacak işler?

Meselâ hükûmetin düşürülmesi ve yerine gerekirse bütün halkı ayaklandırmaya taraftar bir hükûmetin kurulması.

Kemal, Ali Fethi, Rauf ve İsmail Canbolat; "Ay Yıldız." adlı bir örgüt kurarlar. Bu çekirdek kadro, daha sonra genişleyecektir.

Kemal'in başında olduğu Ay Yıldız örgütü, hükûmeti düşürecek, padişahı tahtından indirecektir.

Amaca ulaşmak için gerekirse ihtilâl yapacaktır.

"Şeytanın gıpta ettiği işkenceler!"

Türkler birbirini yerken meydan emperyalistlerin İngilizce, Fransızca, İtalyanca konuşanlarına kalmıştı.

İstanbul, Avrupa sadiziminin tatmin ve uygulama alanı.

Sömürgeciler İstanbul'a hazırlıklı gelmiş.

Bir devleti çökertmek, bir halkı bezdirmek, bir milleti yok etmek için her türlü plân ve teşkilât hazır.

Her türlü plân.

Şeytana parmak ısırtan plânlar, Nemrut'a gıpta ettiren teşkilâtlar.

Teşkilâtların başında da gerektiğinde kendi başına hareket etme ve karar verme yetkisiyle donatılmış asker-sivil görevliler ve papazlar var. Bu asker-sivil ve papazların ortak özellikleri, çok cesur, çok çalışkan ve iflâh olmaz birer Türk düşmanı olmaları.

Şeytana parmak ısırtan plân ve teşkilâtlardan birisinin adı; “*Ermeni ve Rumları Türk Baskısından Kurtarma Şubesi.*”

Bu şubenin başında İngiliz Binbaşı Schmit var.

Binbaşı Schmit’in karısı bir Rum, tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş. Tencere yuvarlanıp kapağını bulunca Binbaşı Schmit’in Türk düşmanlığı katmerlenmiş.

Türlere duyduğu kin ve intikam sınırsız ve bu hissi tatmin etmek için elinin altında milyonlarca fırsat.

Binbaşı Schmit’in başında olduğu; “*Ermeni ve Rumları Türk Baskısından Kurtarma Şubesinin*” görevi, Türklerle evlenmiş Ermeni ve Rum kadınları kurtarmak?

Şeytan, Binbaşı Schmit’in şahsında, emperyalizmin İngilizce konuşanına gıpta etmesin de ne yapsın.

Çoluğa çocuğa karışmış, pek çoğu kendiliğinden Müslüman olmuş Ermeni ve Rum kökenli kadınlar, ailelerinden sökülerek koparıyor.

İddia basit; “*Bu kadınlar zorla Müslümanlaştırıldılar.*”

Schmit tek başına bir kral.

Bir gün kafası esiyor ve İstanbul hapishanelerini geziyor.

Hapishanelerin durumu içler acısı.

Ve Schmit kapıyı açtırıyor; hırsızlıktan, haydutluktan, gasptan, cinayetten tutuklu ne kadar Ermeni ve Rum varsa salıverdiriyor.

Ermeni ve Rum mahkûmların bazıları, anasını babasını kesmiş caniler. Hiç önemli değil; maksat Osmanlı adalet sistemine darbe vurmak.

...

Türk düşmanı emperyalistler, ayak işlerinde ve rehberlikte polisleri kullanıyorlar.

Polisler; Londra, Paris, Roma kökenli değil.

Hemen hepsi de yerli.

İstanbul’da yahut Anadolu’nun değişik yerlerinde büyümüş tazılar; Ermeniler ve Rumlar.

İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlar, istekli her Ermeni veya Rum'un sırtına birer üniforma geçirerek polis yapmışlar.

Ermeni ve Rum polisler Türk'e kan kusturuyor.

Emperyalistlerin koyduğu kanlı kuralları, Ermeni ve Rum polisler, sadist bir aşkla uyguluyorlar.

Mağara devrinden beri güce tapan Avrupalılar, insanlara eziyet etmek için şeytanı gıpta ettiren yollar bulmuşlar.

Zaten, İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlar İstanbul'a geldikten sonra; şeytan utancından bu kenti terk etmiş.

Ceket omuzda yürümek yasak!

Ayakkabının arkasına basmak yasak!

İki Türk'ün kol kola yürümesi yasak!

Sömürgeci askerlere bakarak konuşmak yasak!

Gelsin karakollar, işkenceler, dayaklar.

Her kaldırıma, her köşe başına, her caddeye birer Deli Dumrul köprüsü kurulmuş; geçenden on akçe, geçmeyenden döve döve yirmi akçe.

Bir Fransız subayı bir yemekhaneye giriyor; mutfakta bir aşçı. Aşçının elinde mutfak bıçağı, soğan doğrayacak.

Fransız subay; "*Silâh taşımak yasak; seni tutukluyorum.*" diyor. Aşçı itiraz edince kurşunu yiyor.

Türk'e işkence etmek, tahrik etmek, isyan ettirmek için; aklı uçkurunda emperyalistin İngilizce konuşanı başka, Fransızca konuşanı başka, İtalyanca konuşanı başka başka metotlar buluyorlar.

Türk kadınlarının en çok kullandıkları isimleri öğrenmişler.

Ayşe!

Fatma!

Ve sık sık Türk evlerinin kapılarına dayanıyorlar; "*Ayşe isteriz! Fatma isteriz!*" diye bağırıyorlar.

Baskın bahanesiyle girdikleri Türk evlerinde, Ayşeleri Fatmaları alıp götürüyorlar.

Götürülen Ayşeler, Fatmalar bazen öldürülüyorlar.

Yahut Ayşeler, Fatmalar yapılan tecavüzü hazmedemeyip kendilerini öldürüyorlar.

Avrupalı mağara devrinden beri hiç değişmemiş ve belki de hiç değişmeyecek.

“Kara listeler!”

Meydanlar bomboştu!

Daha doğrusu Türk İstanbul’un meydanlarında hiç Türk yoktu. Emperyalistler sadece devletin işini bitirmekle kalmıyorlar fert fert Türk’ü topraktan kazımak için de uğraşıyorlardı.

İşin garibi, emperyalistlerden önce Türk, kendi kuyusunu kendisi kazıyordu.

Tarihin en kötü badiresinden kurtulmak için bir şeyler yapması gereken saray ve hükûmet, genlerine işlemiş İttihatçılık kinini tatmin için ne gerekirse yapıyordu.

İş çığırından çıkıyordu.

Saray, hükûmet, emperyalistler, İtilâfçılar, gazeteciler hepsi sanki ülkenin hiçbir meselesi yokmuş gibi, sanki İttihatçılar yok edilirse bütün kötülükler ortadan kalkacakmış gibi, ortalık güllük gülistanlık olacakmış gibi, İttihatçılara taarruz hâlindeydiler.

Amiral Calthorpe’un “*Barış görüşmelerinde Türklere yumuşak davranıp davranmayacağımız hükûmetin İttihatçıları cezalandırıp cezalandırmamasına bağlıdır.*” diye savurduğu son tehdidi, çirkef dalgalarını dalga dalga kabartmıştı.

Bütün gazeteler; “*İttihatçılara eydam, yoksa milleti eydam edecekler!*” naraları atmaya başladılar.

Bu arada İngilizler, Hürriyet ve İtilâf takımını da ayaklandırdı.

Sabah gazetesi, Hürriyet ve İtilâf Partisinin; “*Hükûmeti uyusuklukla suçlayan,*” sert bir bildirisini yayımladı.

Alemdar gazetesi; “*İsimlerinin kendilerinde mahfuz olduğunu,*” söyledikleri devlet ricalinden on kişinin, padişahımız efendimize yazdıkları bir dilekçeyi manşetten yayımladı.

Dilekçede aynen şunlar yazıyor;

“*Paris’te düvel-i muazzamanın karşısına ne yüzle çıkacağız. Bunca zaman geçmesine rağmen İttihat ve Terakki Partisi kapatılmamıştır. Bunca adam öldürmüş katillerin bir tanesi bile yargılanmamıştır. Hâl böyleyken galip devletler bize niçin yumuşak davranınsınlar? İttihatçıların başları Halil, Cavit, Cahit, Kara Kemal, Canbolat, Mithat Şükrü, Ahmet Şükrü, Sait Halim, Hayri, Musa Kâzım, Rahmi, Ahmet Nesîmi, Ali Münif.. ve daha birçokları, sanki*

kaçmaları isteniyormuş gibi beklenmektedir. Bu adamlar cezalandırılmazsa bizi İstanbul'da yaşatmazlar. İttihatçıları cezalandırmadan Amerikan Cumhurbaşkanı'na bile başvuramayız."

Bununla da yetinmeyen İtilâfçılar; padişaha isimsiz bir de mektup yazdılar; *"İttihatçılar size suikast yapacaklar!"*

Ortalık toz duman.

Geldikleri günden beri hükûmeti silkeleyen İngilizler, şimdi meyvelerin olgunlaşma zamanının geldiğine inandılar ve son adımlarını attılar.

İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiserliği, tutuklanması gereken Türkleri tespit etmek görevini Ermeni-Rum Şubesine verdi. Bu şubenin başında da İngiliz baş tercümanı ve yüksek komiserliğin iki numaralı adamı Andrew Ryan vardı.

Andrew Ryan, İstanbul'daki İngiliz ajanlarının iplerini elinde tutan işkencecilerin başı.

Türklerin en çok nefret ettiği İngiliz.

Türklerin en çok nefret ettiği İngiliz; *"Suçlu Türkler."* listesini hazırladı. Resmî yazışmalarındaysa bu listeye; *"Kara liste."* dedi.

İngilizlerin kara listelerini gören, yandaş sömürgeci Fransızlarla İtalyanlar da birer kara liste hazırladılar.

Avcıları gören tazılar boş durur mu? Ermeni ve Rumlar da birer kara liste hazırladılar.

O oo ooo!

Bu kadar kara listeye, her türlü melânetin başı Patrikhane de bir kara listeye katıldı. Ve tabi sahibinin sesi Hürriyet ve İtilâfçılar da birer kara liste hazırladılar.

Andrew Ryan, bütün kara listeleri birleştirdi; kara listelerin sa-tırları, görevden alınmış valiler, kaymakamlar, mutasarrıflar, nazırlar ve mebuslarla dolu.

Ve kara listelerden ilk seçmeler yapıldı.

5 Ocakta ilk tutuklamalar; Kırklareli Mutasarrıfı Hilmi Bey, İttihat Terakki Cemiyetinin ilk kurucularından Dr. Reşit.

6 Ocakta, eski valilerden Sabit'le Cemal Azmi ve Çorum Jandarma Kumandanı Mehmet Tevfik, Trabzon Gümrük Müdürü Mehmet Ali.

Diyarbakır mebusları Fevzi ile Zülfü; “*Ermenileri öldürttükleri ve doğu aşiretlerini İngilizler aleyhine kışkırttıkları,*” iddiasıyla tutuklandılar.

Ve 7 Ocakta da, Yozgat Mutasarrıf Vekili ve Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey de Ermeni tehcirinde görev aldığı için İstanbul’da tutuklandı.

Tutuklamalarla birlikte kurbanlarını bekleyen divan-ı harpler iş başı yaptı.

Mahkeme başkanı, Nemrut Kürt Mustafa Paşa.

Mahkemelerde genellikle aynı şahitler dinlendi. Şahitlerin ortak özelliği Ermeni yahut Rum olmalarıydı.

Fakat Osmanlı Hükûmeti kadar emperyalistler de beceriksiz.

Ellerinde henüz tam bir kıyım plânı yok.

Kimler, hangi suç sebebiyle yargılanacaklar?

Yargılanacaklar hakkında nasıl bir işlem yapılacaktır?

Hangi kanun, hangi hüküm?

İş böyle olunca; ilk yargılananlardan, Fevzi ve Zülfü Beylerin suçlu oldukları ispat edilemedi.

Hükûmet, suçu ispatlanamayan Fevzi ve Zülfü Beyleri mahkûm edebilmek için İngilizlerden delil istedi.

Çağdaş (!) ve demokrat (!) ve de centilmen (!) İngilizler delil ve belge göstermek yerine iki mebusun kendilerine teslimini istediler.

Aaa!

...

Divan-ı Harp çalışmaya başlamışken Enver, Cemal ve Topal İsmail Hakkı Paşaları da giyaplarında yargıladı. Kendileri firarda olan bu paşaların suçları; askerlik görevlerini izinsiz olarak bırakmış.

Dava anında sonuçlandı ve cezaları kesildi; kendileri yurt dışındaki Enver, Cemal ve Topal İsmail Paşalar, mahkeme kararıyla askerlikten men edilmekle kalmadılar, birer yıl hapis ve kamu haklarından ömür boyu mahrumiyet cezalarına çarptırıldılar.

Bak bak bak!

Ne müthiş ceza?

Hükûmet, divan-ı harbin bu ilk kararlarını davul zurnayla ilân etti ve mahkeme kararlarını emperyalistlere övünçlü resmî yazılarla bildirdi.

Ah ah! Bütün sevinçler boşa gitti; çünkü emperyalistler yine memnun olmamışlardı.

Niçin?

Çünkü ortalarda olmayan Enver, Cemal ve İsmail Hakkı'ya verilen ve uygulanması mümkün olmayan cezalar gülünç bulunmuştu.

Ve kaldı ki tutuklananların pek çoğu da devlet memurlarıydı. Oysa asıl cezalandırılması gerekenler İttihatçıların liderleriydi.

Dağın yine fare doğurduğunu gören İngilizler, İttihatçı liderlere verilen cezaları komik bulmakla birlikte onları ele geçirmek için harekete geçtiler.

Asıl hedef Enver Paşa!

...

İngiliz gazeteleri Enver Paşanın Kafkasya'da veya Türkistan'da olduğuyla ilgili haber ve yorumlar yaparken Enver Paşa Almanya'ya gelmiş bir ziraat teknisyeni kimliğiyle sıradan bir pansiyona yerleşmiştir.

Enver'in Almanya'ya geldiğini öğrenen İngilizler, onunla birlikte Talât, Cemal, Nâzım, Bahattin Şakir ve Bedri olmak üzere önemli yedi kişinin teslimini Alman Hükûmeti'nden istediler; fakat Almanlar kabul etmediler.

Almanlar yenilmişlerdi; fakat şahsiyetli bir politika izliyordı.

“Tevfik Paşa kaçırılacak!”

Tutuklamalar, Kemal ve arkadaşlarının moralini bozmuştur. Bellidir ki bu kadarla kalınmayacaktır. Sıra kendilerine gelmeden bir şeyler yapmalıdırlar. Artık ne padişahla görüşmekten ne de demokratik bir hareketten söz eden vardır.

Bundan sonra yapacaklarını ihtilâlcî; “Ay Yıldız.” teşkilâtı yapacaktır.

...

O gün Kemal'le Ali Fethi konuşurken Kara Kemal de gelmiş.

Kara Kemal, İttihat ve Terakkinin en önemli adamlarından.

Eski iâşe nazırı, namı diğer Küçük Efendi.

Talât Paşaya; “Efendi.” diyen İttihatçılar, Kara Kemal'i ondan ayırt etmek için; “Küçük Efendi.” demişlerdir.

Az ve öz konuşur.

Sabırlı, felsefî görüşleri olan munis bir adamdır.

Bu munis görüntü herkesi aldatır.

Kestirmecidir Kara Kemal.

Her şeyin, en kısa yoldan söylenmesini, en kısa yoldan yapılmasını ister. İttihatçı deyimiyle; *“Önce ateş edip, sonra nişan alan,”* takımındandır.

Vurunca parçalar, yarıncı çıkar.

İnce pos bıyıklı ve orta boyludur.

Enver’e terslenebilen nadir yürekliylerdendir. Kemal’in terfisini geciktiren Enver’e sert çıkan ve terfisini sağlayan da odur.

Kara Kemal’in diğer bir lâkabı da Nargileci Kemal’dir. Kara Kemal nerede olursa olsun, elinde nargile vardır. Onu nargilesiz düşünmek mümkün değildir.

İki Kemal ve Ali Fethi, Sadrazam Tevfik Paşanın kaçırılmasını plânlıyorlar. Tevfik Paşanın şoförü değiştirilerek yerine kendi adamları konulacaktır. Tevfik Paşa rehin alındıktan sonra padişahla pazarlığa tutuşulacaktır. Sadrazam varken yeni bir sadrazam atanamayacaktır.

Tam bu sırada içeri İsmail Canbolat’la Hüseyin Rauf girerler.

Kara Kemal, pos bıyıklarını burduktan sonra yeni gelenlerle to-kalaşır; fakat İsmail Canbolat’ın bozulduğu her hâlden bellidir.

Bunu anlayan Kara Kemal fazla oturmaz, vedalaşarak evden ayrılır.

O gidine İsmail Canbolat’ın ilk sözü şu olur:

– Artık komitacılık istemiyorum beyler.

Kemal kaşlarını çatar:

– Biz komitacılık yapmıyoruz Canbolat Bey. Memleketimizi kurtarmak için çareler arıyoruz.

İsmail Canbolat sinirlenmiştir:

– Biz kırk kızız, birbirimizi biliriz Mustafa Kemal Bey. Kara Kemal’in olduğu yerde komitacılık vardır. Adam kaldırmak vardır. Ben bu işte yokum.

Ortaya bir sessizlik çökerken Canbolat devam eder:

– Arkadaşlar, ben çok düşündüm. Namusum üzerine söz veririm ki sırrımız bende kalacaktır. Ben bu işte olamayacağım. Çoluk çocuğum var.

Kemal ürkütmekten çekinen bir sesle sorar:

– Yani, başaracağımızdan emin değil misiniz Canbolat Bey?

Canbolat alttan alır:

– Başaracağınızdan eminim; lâkin kabul edilmelidir ki ihtilâlcilerin kelleleri her zaman koltuktadır. Siz ihtilâlinizi yapın. Ben ve benim gibiler, sizin kararlarınızı tatbik etmek üzere iktidara gelecek olan yedek adaylar olabiliriz.

Kemal, Rauf’la Ali Fethi’ye gizli bir göz kırpar:

– Canbolat Bey kardeşimiz yoksa kurduğumuz komitenin devamında fayda yoktur. Bu iş burada bitmiştir.

İsmail Conbolat gider gitmez, komite tekrar kurulur.

“Bütün umudum İngilizlerdedir!”

Kemal’le arkadaşları Tevfik Paşayı ortadan kaldırmayı plânlar-ken tutuklamalar devam ediyor.

İngiliz tamtamları çalıyor, idam sehpaları hazırlanıyor.

İngilizler 9 Ocakta Uzunköprü-Hadımköy demir yolunu Yunanlılara işgal ettirmişler.

10 Ocakta da Cerablus ile Batum’u kendileri işgal ediyorlar.

Basın, İttihatçıların idamıyla uğraşırken ne hükûmetten, ne saraydan işgallere hiçbir tepki yok.

Kurt bulanık havayı seviyor.

Sıkıntılıydı Vahdettin.

Bir yerde hata yapıyordu; ama nerde?

Hükûmette İngilizci olmayan nazırlar vardı. “Acaba.” diye düşündü padişah, İngilizler buna kızıyor olabilir miydi? Sonra kendi sorusuna kendi cevap verdi; “*Elbette İngilizler tamamen İngilizci bir hükûmet isterler.*”

Vahdettin, İngilizlere ilk iş birliği teklifini sadrazamla yapmış, ikincisini yeğen Sami’yle gerçekleştirmişti; fakat bir sonuç alamamıştı.

“*Kendi işini kendin yap.*” diyerek üçüncü girişimi için bir İngiliz’i saraya çağırdı.

Bu İngiliz yıllardır İstanbul’da oturan, saray çevresince de pek saygıdeğer olarak bilinen bir centilmendi.

Vahdettin onunla özel görüşecekti.

...

Vahdettin İngiliz misafirine; "*Hoş geldiniz.*" dedikten sonra hâl hatır sordu.

Sonra da konuyu ustaca İngilizlere getirdi.

Padişah ona dedi ki:

– Ben İngilizlerin hayranıyım. Şimdiye kadar İttihatçıların bas-kısı altında olduğum için bunu söyleyemedim; lâkin bütün umudum İngilizlerdedir.

İngiliz misafir önce padişahın ne dediğini anlayamadı. Sonra kafasını toparladı ve Osmanlı padişahının İngilizlerden yardım istediğini anladı.

Bütün umudunu İngilizlere bağlayan padişah konuşuyordu:

– İttihatçıların cezalandırılması için elimden geleni yapacağım. İngiliz esirlere kötü muamele edenler için de gereken yapılacaktır. İngiliz Hükûmeti bilsin ki kimi isterlerse tutuklatıp cezalandırmaya hazırım.

İngiliz misafir hayretle Osmanlı padişahını dinliyordu.

Misafirin sessiz kalması Vahdettin'i rahatsız etmiş olacak ki bir an sustu.

İngiliz misafir merakla sordu:

– Ekselânsları, benim bu konuda size nasıl bir yardımım dokunabilir?

Vahdettin ayağa kalktı:

– Lütfen bu söylediklerimi Amiral Calthorpe'a iletiniz. Benim ne kadar samimî olduğumu da belirtiniz.

İngiliz misafir gülümsedi:

– Elbette ekselânsları samimiyetinizi görüyorum.

Vahdettin rahatlayarak konuşmasına devam etti:

– Yalnız tek korkum İttihatçıları tutuklattığım zaman bir ihtilâl olmasıdır. Tahtımdan ve hilâfetten mahrum kalabilirim. Böyle bir olay gerçekleşirse İngiliz Hükûmeti beni destekler mi? Bunu merak ediyorum. Ben İngilizlerden gerçek bir dostluk, uzun süreli bir yardım bekliyorum. Ve kendilerinden gelecek herhangi bir işarete göre hareket edeceğim. Birkaç güne kadar da hükûmette değişiklik yapacağım ve tamamen İngiliz taraftarı nazırlardan oluşan bir hükûmet kurduracağım.

Vahdettin'in sözleri İngiliz misafir üzerinde şaşkınlık yaratmıştı. Padişah kendilerini memnun edebilmek için hükûmeti de değiştireyordu.

Vahdettin misafirine son sözlerini de söyledi:

– İngiltere benim hilâfetime destek verecek midir? Ben bu konuya çok önem veriyorum.

İngiliz misafir uzun bir sohbet sonunda saraydan ayrıldı. Padişahın sözlerini iletmek üzere İngiliz Yüksek Komiserliğinin kapısını çaldı ve Calthorpe'a olanları tek tek anlattı.

Calthorpe dinlediklerini Londra'daki Balfour'a bir mektupla bildirdi.

Mektubunun sonuna da *"Padişahın tutumu sadrazamla ilk görüşmemizdekiyle aynıdır."* diye ekledi; ama padişahı rahatlatacak tek bir harekette de bulunmadı.

Calthorpe'un İngiliz inadı tutmuştu.

Londra'ya bir mektup da İngiliz Yüksek Komiser Yardımcısı Webb yazdı;

"Görünürde memleketi işgal etmediğimiz hâlde valilerini atıyor ya da görevden uzaklaştırıyoruz; polislerini yönetiyor, basınlarını denetliyor, zindanlarına girerek Rum ve Ermenileri işledikleri suçlara aldırmaksızın serbest bırakıyoruz..."

Halife elimizde bulundukça İslâm dünyası üzerinde ek bir denetleme aracına sahibiz...

Bildiğiniz gibi Osmanlı padişahı bizi buraya yerleştirmek istiyor."

...

Vahdettin, İngilizlerle her şartta anlaşmak istiyordu.

Padişah onların istediği her şeyi yapacaktı; fakat tahtına ve hilâfetine bir zarar gelecek olursa da destek talep ediyordu.

İngilizler ise padişaha söz vererek kendilerini bağlamak niyetinde değillerdi. Nasılsa padişah da hükûmet de istediklerini yapıyordu. O hâlde söz vermeye lüzum yoktu.

Vahdettin baktı ki yine İngilizlerden ses yok.

Onlara güven vermek için taahhüt ettiklerini gerçekleştirme yoluna gitti ve işe hükûmetten başladı.

“Ben deli miyim?”

Ve Tevfik Paşa 12 Ocakta istifa ediyor.

Tevfik Paşanın istifası şüphe üzerine şüphe uyandırıyor.

Enver’in amcası Halil Paşa soluğu Veliâht Abdülmecit’in yanında alıyor:

– Padişahımız halka hürmetsizlik içindedir. Tevfik Paşa Hazretlerinden memnun değiliz; lâkin olur ki daha kötüsü gelir.

Abdülmecit soruyor:

– Daha kötüsü kim olabilir paşa?

Halil Paşa cevap veriyor:

– Daha kötüsü Damat Ferit’tir. O deli, hükûmet kuracak olursa memleketin yandığı gündür. Lütfen kendilerini ikaz ediniz, sizi dinlerler.

Veliâht Abdülmecit acı acı gülümsüyor:

– Evlâdım, padişah benden de hoşlanmıyor. Ne söylersem tersini yapıyor. Elimden bir şey gelmez.

Buna rağmen Abdülmecit padişaha gidiyor:

– Efendimiz, siz de güç durumdasınız biliyorum; lâkin sakın ola ki enişte paşamıza mührü vermeyiniz.

Padişah, Abdülmecit’i tersliyor:

– Sen ne diyorsun efendi. Ben deli miyim? Damat Ferit’e hükûmet kurduracak kadar aklî melekelerden yoksun biri miyim?

Veliâht Abdülmecit rahatlıyor ve aklî melekeleri yerinde olan padişah, yeni hükûmet görevini 13 Ocakta yine Tevfik Paşaya veriyor.

Ve “Bende” Tevfik Paşaya talimatını da veriyor; İngilizci olmayan nazırlar değişecek. Harbiye Nazırı Cevat Paşa gidecek; çünkü İngilizler kendisinden memnun değiller.

Hükûmetin belli olan ilk üyesi, Harbiye Nazırı Cevat Paşa yerine getirilen, beceriksizliği yüzünden İttihatçıların emekliye ayırdığı Ferik Ömer Yaver Paşa.

İttihatçıların en çok tenkit ettiği, padişahın Felek Bey diye sevdiği Vakıflar Nazırı Kambur İzzet ise dâhiliye nazırı oluyor.

Ne padişah, ne sadrazam, hükûmette niçin değişiklik yapıldığını hiçbir şekilde açıklamıyorlar.

Yeni kurulan hükûmet, Kemal'le arkadaşlarının canını tümden sıkıştır. Devletin güvenlik teşkilâtı, Kambur İzzet gibi bir İngilizcinin elindedir. Hırsızlık ve yolsuzlukla suçlanan nazırlar yerlerini korumuş, Cevat Paşa gibi tesadüfen görev verilmiş vatansever bir nazır, hükûmetten atılmıştır. Kambur İzzet'in dâhiliye nazırlığı yeni şüpheleri de beraberinde getirir.

Tutuklamalar tekrar başlayabilir.

Bu yeni hükûmet, kendisinden önceki bütün hükûmetleri aratacaktır.

Böyle bir hükûmet, milleti emperyalistlerden önce yok edebilir.

Böyle bir hükûmet, şahsiyetli kararlar alamaz, şahsiyetli bir yönetim sağlayamaz.

Hükûmeti hesaba çekebilecek bir Meclis yok.

Tek umut yine padişah.

Koca Osmanoglu, koca halife, her hâlde başında bulunduğu bir milletin yok olmasına ve batmasına razı olmaz.

Vahdettin, memleketin içinde bulunulan fecaatin farkında olmayabilir. Bu fecaat bir şekilde padişaha anlatılmalıdır.

Kemal bunu çok yapmak istemiş; fakat duvarlardan ses gelmiş, Vahdettin'den "tık" çıkmamıştır.

Buna rağmen padişah tekrar ikaz edilmelidir.

Kemal bu vazifeyi Ali Fuat'a verir:

– Siz daima siyasî işlerin dışında kaldınız paşam. Anadolu'nun durumunu anlatmak bahanesiyle padişaha gidiniz; lâkin asıl amacınız bu hükûmetin sömürgeciler karşısında çapsız kalacağını anlatmaktır.

Kemal'in hocası ve padişahın başyaveri Albay Naci vasıtasıyla bir görüşme alınır.

Yine bir cuma selâmlığında padişah, Ali Fuat'ı kabul eder; fakat çok kalabalıktır. Değil hükûmetin çapsızlığını, Anadolu'nun durumunu bile anlatamaz Ali Fuat. Gelişine, sadece bir nezaket ziyareti süsü vererek saraydan ayrılır.

Ali Fuat padişahla konuşsa da değişen bir şey olmayacaktır; çünkü hükûmeti kurduran padişahın kendisidir. Hükûmet listesiye en yakın adamı, Kambur İzzet'in kaleminden çıkmıştır.

Moraller tümden bozulur.

Yeni hükûmetle birlikte Türk birlik ve bütünlüğünü parçalamak için bütün iç ve dış düşmanlar harekete geçmişler.

Her gün yeni bir parti kuruluyor. Her yeni kurulan parti, programında; *“Türklerin değil Osmanlının kurtuluşu,”* için çareler sıralıyor.

Millî birlik ve bütünlük fikri hiçbirinde yok.

Millî birlik ve bütünlük fikri suçludur; çünkü anlayışa göre bütün felâketler İttihatçıların milliyetçi uygulamaları yüzünden başa gelmiştir.

Bu şartlar içinde, bir kısım vatansever aydınlar bir millet olarak bütün hâlinde teşkilâatlanmaktan umutlarını kesmişler.

Başka bir kısım vatansever aydın kitlesi, umudu mahallî Müdafaa-i Hukuk Derneklerine bağlamış; fakat baş yok. Toplayan, birleştiren yok.

Türkler birbirlerini yerken, emperyalistler Paris’te toplanma ve pastayı paylaşma hazırlığı yapmaktadır.

“Türkler hasta, Avrupalılar doktor!”

Emperyalizmin temsilcileri Paris’te yapılacak olan barış konferansı için yola çıkarken Osmanlı da boş durmuyordu. Hükûmetin görüşlerini yaymak için; *“Entente.”* adında Fransızca bir gazete çıkarılmıştı.

Takip eden günlerde, Paris görüşmelerine Osmanlı adına kimlerin katılacağı tartışılmaya başlanmıştı.

Gazeteciler Tefik Paşaya sordular; *“Görüşmelere çok az kaldı, siz hâlâ delegeleri tespit etmediniz?”*

Tefik Paşa tersledi; *“Ne münasebet. İngiliz dostlarımız gemi tahsis ettikleri an yola çıkmaya hazırız.”*

İngiliz dostlarımız!

İngiliz dostlarımızdan Paris’e gitmek üzere bir gemi talep edildi.

İngiliz dostlar (!) sordular:

– Ne gemisi, hele de Paris’te ne işiniz var?

Hariciye Nazırı Mustafa Reşit saf saf cevapladı:

– Ne işiniz var olur mu ekselâns. Barış görüşmelerine katılacağız ya.

Amiral Calthorpe bıyıklarını dikti:

– Hayır centilmen, ilgili görüşmelere siz katılmayacaksınız!

Osmanlı hariciye nazırı dilini yutacak gibi oldu:

– Amanın ekselâns. Bizimle alâkalı ölüm kalım kararları verilecek ve siz bu ölüm kalımımıza karar verilen toplantıya katılmaya çağımızı söylüyorsunuz. Yanlış mı anladım?

Amiral Calthorpe gururla doğruladı:

– Kesinlikle doğru anladınız. Müttefiklerimiz, Türklerin bu görüşmelere katılmalarını arzu etmiyorlar; çünkü taahhütlerinizi yerine getirmediğiniz. İttihatçıları cezalandırmadınız. Bizden hangi yüzle yumuşaklık bekleyeceksiniz. Şimdi cezanızı çekeceksiniz. Oturunuz ve hakkınızda verilecek kararı bekleyiniz.

A aa aaa!

İngilizlerin tescilli uşakları bile kulaklarına inanamadılar.

Bu haksızlık Veliâht Abdülmecit Efendi'yi de pek üzdü ve çok büyük bir tepki (!) gösterdi.

Temps gazetesinin kendisiyle röportaj yapan muhabirine dedi ki; *“Oysa bizim askerlerimiz, Fransa ve İngiltere gibi medenî ülkelerle savaşmamak için firar etmişlerdi. Bizim, hiç değilse hangi sebeplerle ve kimler tarafından harbe sürüklendiğimizin anlatılması na bile mâni olunuyor.”*

Veliâht Abdülmecit Efendinin bu büyük (!) tepkisi yüreklere su serpti.

Padişahsa ölüm kalım meselesinin görüşüleceği toplantıya alınmamayı hiç mesele yapmadı!

Hükûmet de pek tınmadı!

Londra ve Paris yalaklarından beslenen basınsa değişik teselli yolları keşfetti!

Gazeteci Ref'i Cevat yazdı ki; *“Biz delege göndermesek de Paris'te Şerif Hüseyin var. Oğlu Emir Faysal hazretleri var. Kendileri bizi orada pekâlâ temsil edebilirler. Yeter ki biz o vakte kadar suçluları cezalandıralım.”*

Tüm basın ve kamuoyu, bu zeki (!) gazetecinin zekâsını alkışlarla karşıladı.

Sahi ya, bunu niçin kendileri düşünmemişti ki...

Fakat, bazı kendini ve haddini bilmezler (!) şöyle düşünüyorlardı.

Şerif Hüseyin kimmiş?

Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal Hazretleri kimmiş?

Meğer Şerif Hüseyin ve oğlu Faysal, Osmanlıyı arkadan vurarak devletin yıkılmasına sebep olan iki Arap'mış.

Şerif Hüseyin'le oğlu Paris'e çağrılmış; fakat Osmanlı yok. Bu bir rezaletmiş!

Cümle basınla birlikte gazeteci Ref'i Cevat da; *"Bu bir rezalet."* diyenlerin üzerine hücum ettiler; *"Yine mi o kafa. Seni gidi İttihatçı. Memleket sizin gibiler yüzünden bu hâle geldi."*

Hayret!

Hayır, asıl hayret geride.

Osmanlı Hükûmeti'nin Adliye Nazırı Sıtkı'ya gazeteciler soruyorlar; *"Bizi Paris'e kabul etmediklerine göre İstanbul'un mukadderatı bu durumda ne olacak?"*

Adliye nazırı hazretleri buyuruyor; *"İnsanın eli ağrıyınca tabiatıyla doktora gider. Hasta hakkındaki kararı doktor verir. Biz hasta, Avrupalılar doktor. Paris'te bulunmamız da şart değil."*

Türkler hasta, Avrupalılar doktor!

Yani bir Rus çarının; *"Hasta Adam."* benzetmesine gönderme.

Vahdettin'in seçtiği hükûmetin adliye nazırından, zekice bir benzetme. Bu zeki benzetmeye rağmen; padişahın ve hükûmetten bu zeki adama bir tepki yok.

...

Tepki yine telâşlanan İngilizlerden geliyor. İngilizler telâşlı; çünkü Anadolu'da kurulan cemiyetler; *"Haydi gelin, biz buradayız ve sizi bekliyoruz."* sinyalleri veriyorlar.

İstanbul Hükûmeti'ne her istedikleri şeyi yaptırabiliyorlar; fakat Anadolu halkının ne yapacağı belli olmaz.

Anadolu'dakilerin sadece başları yok.

Bir baş buldukları an...

İngilizlerin bütün derdi Anadolu Türklerinin baş bulmalarını engellemek. Emperyalistlere göre Anadolu'dakiler bir baş bulurlarsa bu baş kesinlikle bir İttihatçı olacaktır. O hâlde ne yapıp etmeli, İttihatçıları tümünden yok etmelidirler.

Evet evet, İttihatçıların hepsi toplanırsa Anadolu başsız kalır.

Ve Amiral Calthorpe kırık telli sazı tekrar çalmaya başlar. Osmanlı Hükûmeti'ne der ki; *"Paris konferansında size yumuşak davranmamızı istiyor musunuz?"*

Osmanlı sadrazam ve nazırları ve cümle basın bağırır; “Evvet ekselâns!”

Amiral Calthorpe buyurur; “*O hâlde İttihatçıların cezalandırılmasında ağır davranmayın; çünkü biz Paris’te öncelikle İttihatçıları cezalandırıp cezalandırmadığınıza bakacağız. Başka hiçbir şeye değil.*”

Bütün nazırlar toplanıp kara kara düşünürler. Sahi barış görüşmelerinde; “*Söyleyin bakalım, kaç İttihatçı tuttunuz, kaçını yargıladınız, kaç tanesini sallandırdınız?*” derlerse hafazanallah ne cevap vereceklerdir?

Yok yok, İttihatçıları cezalandırmamak kâfirliktir, Allah’a asi olmaktır.

Yeni bir ah ah daha!

“Tüh, bütün cihana rezil olduk!”

Soylu emperyalist İngilizler (!) İttihatçıların daha şiddetli cezalandırılmalarını beklerken Diyarbakır Valisi Dr. Reşit 25 Ocakta hapisaneden kaçiverdi.

Ve dananın kuyruğu koptu.

Kuyruğu kopan dana, ortalığı toza dumana buladı.

Calthorpe, üstü başı toz duman olunca köpürdü; “*Paris Barış Konferansında hakkınızda verilecek karar, İttihatçıları cezalandırmanıza bağlıydı, şimdi yandınız işte. Dışarıdakileri içeri alacağınıza, elinizdeki üç-beş caniyi de salıveriyorsunuz. Bunun hesabını vereceksiniz!*” dedikten sonra Andrew Ryan’ı hükûmete gönderdi.

Ryan hiddetinden mosmor olmuştu:

– Dünyanın hiçbir yerinde, askerî bir hapisaneden hiç kimse kaçamaz. Bu ancak sizin ülkenizde olur. Bence hükûmet Dr. Reşit Beyi mahsus kaçırttı. Biz bu olaydan hükûmeti, hatta sadrazamı mesul tutarız. Paris Barış Konferansında karşımıza ne yüzle çıkacaksınız. Bu bize bir başkaldırıdır.

Basın bir yandan, emperyalistler diğer yandan hücumla geçtiler.

Dr. Reşit’in kaçması, Enver’in Bâb-ı Âli baskını kadar önemliymiş. Enver nasıl on kişiyle Bâb-ı Âli’yi basıp hükûmeti ele geçirmişmiş. Şimdi Dr. Reşit de aynı şeyi yapabilmemiş.

Ref’i Cevat; “*Tüh, bütün cihana rezil olduk.*” diye yazdı.

Hürriyet ve İtilâfçılar Nuruosmaniye’de büyük bir kalabalık topladılar ve Sadrazam Tevfik Paşaya giderek Dr. Reşit’in kaçmasını veya kaçırılmasını protesto ettiler.

Bu protesto üzerine hükûmet harekete geçti.

İstanbul muhafızı, polis müdürü, bütün İngiliz, Fransız, İtalyan ajanları Dr. Reşit’in peşine düştüler.

En önde de her zamanki gibi, burnu iyi koku alan Ermeni ve Rum tazılar var.

İstanbul’da hiçbir firarî için bu derece büyük bir arama yakalama kampanyası olmamış.

Dr. Reşit’in dostları ona teslim olmasını salık verirler; fakat o bunu kabul etmez ve yakalanacağını anlayınca intihar eder.

Çok iyi!

Amiral Calthorpe, hariciye nazırına; *“Suçluların cezalandırılması bizim için çok önemlidir. Size hem cezalandırma işinde, hem de Paris’te tam destek vereceğiz.”* der.

Bu müjdeyi hariciye nazırından alan Vahdettin rahatlar; *“Eh, nihayet oldu bu iş.”*

Dr. Reşit’in kaçması, hele hele intiharı, Vahdettin’in çok işine gelir.

Centilmen İngilizler söz verdikten sonra beklemenin gereği yoktur.

Ve Vahdettin’in onayıyla; Ermeni ve Rum tazılar rehberliğinde büyük İttihatçı avı için hazırlıklar başlar.

Osmanlı dâhiliye nazırı, Vahdettin’in Felek dostu Kambur İzzet’in adamları, İngilizlerin topladığı haberler, jurnallerle beslenir.

Bu sefer hazırlıklılar.

İngilizler; *“Savaş suçluları.”* diye bir kavram uydurmuşlar. Sonra; *“Ermeni katliamına karışmak ve savaş esirlerine kötü davranmak,”* diye bir suç daha türetmişler.

Ve suç türü üretmeye devam ediyorlar.

Balkan Savaşı’na katılanlarla Bâb-ı Âli baskınına katılanlar da suçludurlar.

Yeni türettikleri suçlara kırk yıl önceki olaylar da karıştırılır. Dünya savaşının başladığı günden, otuz bir yıl önceki olayların bile suçluları aranır ve bulunur.

Hazırlanan listelere, sadece İttihatçı liderler değil, İttihatçı üyeler ve hatta sempatzanlar da girer; fakat sadece bununla kalınmaz. Milliyetçi olarak tanınan pek çok bilim adamı, gazeteci ve yazar kara listelerde yer alır.

Tutuklamalar başlamadan önce İttihat ve Terakki Partisinin bütün mallarına ve çok sayıda kişinin özel hesaplarına el konulur.

Belli başlı İttihatçıların evleri abluka altına alınır.

“Bunların hepsi idamlık!”

Ve 30 Ocak.

Gazeteci Hüseyin Cahit’in evi gece yarısı ablukaya alınmıştı. Sabah eline küçük bir çanta aldı ve süngülü askerlerin arasında götürüldü.

Gazeteci Falih Rıfkı; bürosunda otururken bir polis geldi; “Sizi müdürlükten istiyorlar, buyrun gidelim.” dedi.

Hareket Ordusu Kumandanlarından Hüseyin Hüsnü Paşa. Nefes darlığı çeken ak sakallı, inmeli bir ihtiyarcık. Çocuklarının yardımıyla köşkten bahçeye çıkarken içeriye süngülü askerler doluştu. Giyinebilmesi için beş dakika izin zor alındı.

Hüseyin Hüsnü Paşayı, 1908’de Hareket Ordusu kumandanı olduğu için tutukladılar ve taş zeminli bir hücreye tıktılar.

Hüsnü Paşa hücreye girerken inledi; “Ben burada ölürüm. Diri diri mezara gömüyorsunuz.”

Ömer Seyfettin, tutuklanacağından korktuğu Ziya Gökalp’a; “Bir müddet gizleniniz. Biz öğrencilerinize acımıyorsanız, kimsesiz kalacak olan ailenize acıyınız.” dediyse de Ziya Bey dinlemedi.

Ertesi gün onu üniversitede tam derse gireceği sırada tutukladılar.

Ve diğerleri.

İsmail Canbolat, Dr. Tevfik Rüştü, Mithat Şükrü, Hamallar Kâhyası Ferit, Rahmi, Kara Kemal, Karasu, Hüseyin Kadri başta olmak üzere, tam yirmi yedi önemli İttihatçı lider yanında kırka yakın eski vali, mutasarrıf ve mebus yakalanarak Bekir Ağa Bölüğünde hapsedildi.

Amiral Calthorpe; “Çok iyi bir başlangıç.” diyerek el çırpı.

Çok iyi bir başlangıç.

Yakalananlar, daha önce hükûmet tarafından bir nezarethane hâline getirilen Sansaryan Hanına tıkılıyorlar. Orada bir süre tutulduktan sonra istikamet Bekir Ağa Bölüğü.

Hürriyet ve İtilâfçı gazetelere gün doğdu. Sütun sütun meraklı haberler yayımlayıp tutuklananların suçlarını sayfa sayfa yazıyorlar.

Yazılanlara bakılacak olursa, bunların hepsi idamlık.

Yakalananların idam edilmesi için hükûmet de pek heyecanlı; fakat tevkif edilenlerle ilgili elde henüz suç yok.

Hükûmete göre tek suç İttihatçı olmak.

Emperyalistlere göre tek suç Türk olmak...

Suçluların cezaları da hemen kesilmişti; *“Bu adamlar, cumhuriyet kurmak istemektedirler. Yakında divan-ı harpte muhakemelerine başlanacak ve hak ettikleri cezaya çarptırılacaklardır.”*

Gazetelerde resmen bir ilân yayımlanıyor; *“Hapishanedeki suçlulardan şikâyeti olanlar varsa birer dilekçeyle hükûmete müracaat etsinler!”*

Adaletle bak! Önce hapsedmek, sonra suç aramak.

İngiliz Amiral Calthorpe memnun; *“Çok iyi gidiyor. Böyle yaparsanız 18 Ocakta Paris’te başlayan barış konferansında size yumuşak davranacağız.”*

18 Ocakta başlayan mı?

Sahi ya!

“Paris’te kurulan kurtlar sofrası!”

Paris!

Eyfel Kulesi, ünlü Bastil Hapishanesi, Napolyon’un dolaştığı mekânlar. Voltaire, Montesquie gibi Fransız düşünürlerin ülkesi. Demokrasi tohumlarının yeşerdiği kent.

Eyfel Kulesi gece gündüz ziyaretçi kaynıyor.

Paris kaldırımları dünyanın en eski mesleğini icra eden kadınlarla dolu.

Şarap, şampanya ve kadın kokulu Paris!

Fransız milletin kafası esrik.

Keyifler yerinde, sofralar dolu.

Sofralar!

Çeşit çeşit yiyeceklerle dolu sofralar.

Faslı'nın, Tunuslu'nun, Zengibarlı'nın ve daha dünyanın bilmem neresindeki fakir halkların çalınan son lokmalarından oluşmuş Fransız sofraları.

Çağın en büyük emperyalistleri, bu sefer de Paris'te dünyayı paylaşıyorlar. Demokrat İngiliz (!), çağdaş Fransız (!), medenî İtalyan (!) devlet adamları, Paris'te dünyanın en fakir insanların son lokmalarını paylaşacaklar. Demokrat, çağdaş, medenî Amerikalı (!) ise diğerlerine yardımcı olacak.

Dünya haritasının yeniden çizileceği bu konferansta, kendilerine karşı savaşmış yahut savaş ilân etmiş otuz iki devletin temsilcilerini çağırmışlar. Bu devletler üç gruba ayrılmış, beş büyük devletse yetkiyi ellerinde toplamış.

İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Amerika.

Bu devletlerin başbakan ve dışişleri bakanlarından bir kurul oluşturmuşlar ve adına da; "*Onlar konseyi*." demişler.

Onlar konseyi, en yetkili kurul sıfatını taşıyor. Daha sonra Japonya'nın dışarıda kalmasıyla dörtler konseyi oluşmuş. İtalya Başbakanı Orlando, ABD Başkanı Wilson, İngiltere Başbakanı Lloyd George ve Fransa Başbakanı Clemenceau, dünya barışı adına (!) kararlar almaya başlamışlar.

...

Paris Barış Konferansı, Fransızlara jest olsun diye Bismarc'ın Alman İmparatorluğu'nu ilân edişinin yıl dönümü olan 18 Ocakta, Paris'deki Astoria Otelinde açılmıştı. Dünyanın her yanından Paris'e doluşan beş yüze yakın gazeteci de Astoria Oteline postu sermişti.

Osmanlı Hükûmeti, 18 Ocakta başlayacak olan görüşmelerde kendisine yumuşak davranılması için şair, yazar, politikacı, bilim adamı, İttihatçı her kimi yakalarsa tutup içeri atarken, 18 Ocakta konferansın başladığını unutup gitmişti.

İngiliz, Fransız, İtalyan ve Amerikalılar önce Almanların işini bitirmekle meşguldüler. Türklerle ilgili görüşmeler 1 Nisanda başlayacaktı. Şimdi Almanların defterini dürüyorlar; Türklerin cenazesini kaldırma işini nisan ayına bırakmışlardı.

Yani Türklerle nisan bir yapacaklardı.

Bu kaçınıcı nisan bir?

Clemanceau, bir Fransız-Alman dostluğunun doğabileceğine inanmıyordu.

İngilizlerin amacıysa Alman donanmasını hepten yok etmek ve Almanların Avrupa dengesini bozacak güce ulaşmasına mâni olmaktı.

Yunan Başbakanı Venizelos da Paris'te ve Astoria Otelinin kapısının ağzında bekliyordu.

Nisana kadar tam iki ay var.

Türklerin mahvını kolaylaştırmak için bu iki ay boş geçmemeli.

Ermeni ve Rum zenginlerin beslediği, Patrikhanenin desteklediği, İngiliz ve Fransız hükûmetlerinin yönlendirdiği Avrupa basını, Türkler aleyhinde sayfa sayfa yazı ve haberler yayımlıyor.

Her ne kadar ağabey emperyalistler acele etmiyorlarsa da aylardır Paris'te karargâh kuran Yunan Başbakanı Venizelos'un çok acelesi vardır. Her önüne gelene dert yanan Venizelos; *"Biz ne yapacağız?"* diyor.

Kapı kapı gezip derdini anlatıyor Venizelos. En son bir İngiliz generaline şikâyetle bulunuyor; *"Bizim Anadolu'daki hakkımız ne olacak ekselâns? Biz ki koca bir taburla yanınızda savaşa girdik, sizin büyük bir zafer kazanmanıza yardımcı olduk."*

Venizelos'un dırdırından bıkan İngiliz general cevap veriyor; *"Evet, bize zafer kazanmamızda çok yardımcı oldunuz. Bir palyaçonun, şapkanın üzerindeki örtüyü kaldırması gibi."*

Venizelos bu, bu tür sataşmaları yüz­süz bir yılışıklıkla karşılıyor ve istemeye devam ediyor. Gözü İzmir'de.

"Güzel İzmir tehlikede!"

İstanbul Hükûmeti, bütün kurşunlarını İttihatçı avı için harcar-ken Urla ve civarında Rum eşkıyalar sivil Türkleri öldürüyor. Ölü sayısı yüzü çoktan geçmiş.

Amphitriti adlı Yunan hastahane gemisi İzmir'e geliyor. Gemi- den çıkan heyet, İzmir Rum Hastahanesine yerleşiyor. Aynı heyet Urla, Aydın, Manisa, Bergama ve Ayvalıktaki fakir Rumlara yardım kolları kuruyor. Buralardaki fakir Rumlara kasalar dolusu ilâç gidiyor. Her büyük kasada küçük bir paket ilâç. Gerisi silâh.

Rum çetelere de yeni bir hareket emri veriliyor. Artık tarlaya bağa giden köylülere değil, köylere kasabalara saldırılacak.

Yunan askeri elbisesi giymiş çeteler gece gündüz demeden köyler basıyorlar. Bu baskınların birinde Türk jandarması da hedef alınıyor. Çarpışmada Koklucalı Kikret adlı çete reisi Rum ölmüş.

Koklucalı Rumlar, cesedi alıp İzmir'deki İngiliz ve Fransız temsilciliklerine koşuyorlar; *"Bakın Türkler masum bir vatandaşımızı katletti."* Ve haber, iki fotoğrafla birlikte Avrupa'ya uçuyor.

Gazete manşetlerinde haberler; *"Katil Türkler yine can aldı."*

"Türkler masumları katletmeye devam ediyor!"

Ve daha neler.

Venizelos bağırdıkça mesafe alıyor.

Her bağırdığında İzmir'in ibresi İtalyanlardan ayrılıyor, Yunanlılara doğru kayıyor; çünkü emperyalistler İzmir'i daha önce hem de antlaşmalarla İtalyanlara peşkeş çekmişler.

İzmir iki ülkenin arasına kara kedi gibi girmiş.

İtalyanlar ve Yunanlılar birbirlerinden nefret ediyorlar.

Bir İngiliz kumandanı İzmir'i ziyaret etmiş. Yapılan şenliklerde Rumlar, İtalyan bayraklarını yırtmışlar. Bunu hazmedemeyen İtalyanlarla Rumlar çatışmış. Ertesi gün İtalyan gençler Yunan Başkonsolosluğu binasını taşlamışlar ve kurşunlamışlar. Konsolosluğa İtalyan bayrağının çekilmesini istemişler.

İtalyan-Yunan halklarının çekişmesi, İngiliz ve Fransızların her geçen gün Yunanlılara yaklaşmasına sebep olmuş.

İngilizler, İzmir'i Yunan'a vermek için İtalyanlara daha önce yapılan Londra Antlaşmasıyla sadece Antalya'nın verildiğini, İzmir'in söz konusu edildiği Sen Jan Dö Morian Antlaşmasının Rusya'da Bolşevik İhtilâlinin olmasıyla bir anlam taşımadığını söylüyorlar.

Fransızların da bu şekilde düşünmesiyle İzmir, İtalya'nın elinden her geçen gün kayıp gidiyor.

...

İzmir!

Güzel İzmir.

Güzel İzmir'de havada bir titreme var. Türkler, İzmir'in işgal edileceğini her tarafta duydukları hâlde, bir türlü inanmak istemiyorlar; fakat vapur ve tramvaylarda Rumlar keyifle konuşuyor, Türklerle alayla bakıyorlar. İçleri dışları kıkır kıkır, yüzlerinden sevinç akıyor.

İzmirli Türkler, söylentilerin son bulması için yönlerini İstanbul'a çevirmişler, yüreklere su serpecek bir haber bekliyorlar.

İstiyorlar ki sadrazam hazretleri çıksın; *"Bu söylentiler asılsızdır. Ne demek İzmir işgal edilecekti. Buna izin vermeyiz."*

İstiyorlar ki padişahımız efendimiz çıksın gürlesin; *"Ben ki Sultan Osman Hanoğlu, Sultan Orhan Hanoğlu, Sultan Beyazıt Hanoğlu..."* diye aşağıya kadar saysın ve iki sayfa saydıktan sonra; *"Sultan Abdülmecit Hanoğlu Sultan VI. Mehmet Hanım. Kim ki benim mülküme göz diker, gözünü oyarım."*

İstanbul'dan böyle yiğit bir ses bekliyor İzmirliiler.

...

Kendisine İngiliz'i, Fransız'ı arkalanan Venizelos'un gözü sadece İzmir'de değil. Tüm Ege'de ve hatta Trabzon'da.

Şimdi nisan ayına kadar zaman var. Venizelos, nisan ayına hazırlık için hep konuşuyor, gazete gazete, dergi dergi geziyor; fakat Trabzon'u da açık açık istiyorum diyemiyor. Yunanistan'la arası pek uzak. Orada başka bir Rum devleti kurmak var kafasında; Pontus Rum Devleti!

Avrupa gazeteleri Ermeni'yle Rum'un emrinde.

Ermeni'yle Rum, Trabzon'la Adana arasına bir çizgi çekmişler, Doğuda kalan Anadolu'yu Ermeniler, Batıda kalan Anadolu'yu Rumlar istiyorlar.

Fakat Trabzon'u her ikisi de istiyor; kuracakları devlete başkent yapacaklarmış.

Ve Ermenicik ve Rumcuklar da başlıyorlar didişmeye.

Aslında İzmir ve yöresinde Fransızların da gözü var.

Ve kavga başlıyor.

Paris'te kavga devam ederken Anadolu'yu yıldırmaq lâzım.

Özellikle de İzmirliileri; fakat İzmir'de XVII. Kolordu Kumandanı Nurettin Paşa var.

Nurettin Paşa, İzmirlinin tek güvendiği kişi; fakat yine de korkuyor İzmirliiler.

V. Bölüm

İNGİLİZ VARKEN ŞEYTANA GEREK YOK!

Paris'te Türk'ün suyu ısıtılıyor.

Osmanlı Hükûmeti, su dolu kazanın altına kucak kucak odun atıyor.

Türk, kendisini diri diri mezara gömmek isteyen Avrupalıların medenîliklerinin safsatadan başka bir şey olmadığını görmüş, vahşetlerinin derecesini bizzat yaşamış.

Türk'ün diri diri mezara girmeye hiç niyeti yok.

Türk gibi yaşamak nasıl bir şerefse, Türk gibi ölmek de bir o kadar şeref.

Türkler bir yanardağ gibi derinden derine kıpırdanıyor.

Bu kıpırdanma, emperyalistlerin vahşî yüzlerinin görüldüğü ilk günden itibaren başlamış. Türkler bir soy kırıma kurban gitmemek için kendilerince tedbirler almışlar. Memleketin her tarafında man-tar biter gibi irili ufaklı cemiyetler kurulmuş; ancak Anadolu ve Trakya'da kurulan bu cemiyetlerin birbiriyle hiçbir bağlantısı yok.

Daha da kötüsü bu cemiyetler, farklı bölgelerde küçük devlet-çikleri hedeflemiş mahallî teşkilâtlar.

Meselâ; *“Trakya Paşaeli Cemiyeti.”* Osmanlı Devleti'nin dağılma parçalanma durumunda, Batı Trakya'yı bir bütün hâlinde tutabilmek ve orada yeni bir Trakya Cumhuriyeti kurmak amacıyla.

Aynı şekilde kurulan; *“Trabzon ve Havalisi Âdemi Merkeziyet Cemiyeti.”* de Karadeniz kıyılarını Rum hâkimiyetine bırakmamak ve Karadeniz kıyılarını kurtarıp bağımsız bir Türk devletçiği kurmak peşinde.

Yine merkezi İstanbul'da bulunan; *“Vilâyet-i Şarkîye Müdafaa-i Hukuk-u Millîye Cemiyetinin”* amacı, doğu illerini Ermenilere kaptırmamak.

Memleketin her tarafı bölgelerini, kentlerini, kasabalarını Ermeni'ye, Rum'a kaptırmamak için kurulmuş cemiyetlerle dolu; fakat hiçbir başarı şansları yok.

Daha kötüsü, kurtuluş yolu arayan halk; kendi kurtuluşunu hali-fe ve padişahın kurtuluşunda görüyor, halifesiz ve padişahsız bir kurtuluş düşünülüyor.

Halifesiz ve padişahsız bir kurtuluş düşünmek; “*Din ve devlet düşmanı!*” olarak suçlanmak için yeterli.

Sadece cemiyetlerin değil aydınların kafası da karışık. Aydınlar-
ra göre kurtuluş iki şarta bağlı.

Birinci şart; emperyalistlerle savaşarak vatanı kurtarmak mümkün olmadığından, onlarla dalaşmamak.

İkinci şart; her durumda halife ve padişaha bağlılık.

Kafası şartlarla dolu aydınların bir kısmıysa kurtuluşu İngiliz yahut Amerikan mandasında görüyorlar. Diğer bir kısım aydınlar-
sa, cemiyetler gibi bölgesel kurtuluş için kafa patlatıyorlar.

Bu düşüncelerden ayrı bir yol düşünen yok.

Yok değil, çok az.

Çok azlardan ilki ve en çok konuşanı Kemal.

Kemal’e göre aydınların da cemiyetlerin de kurtuluş reçeteleri geçersiz, mantıksız, çürük ve dayanaksız.

Cemiyetlerin çalışmalarıysa yetersiz. Hatta bölgesel düşüncük-
leri sürece zararlı.

Kemal’e göre; Türk’ün kendi kurtuluş reçeteleri bile, bilmeden kendi vatanını parçalıyor.

Kemal, güvendidik arkadaşlarının yanında hep şunu söylüyor;

“Ülkenin kurtuluşu için reçeteler ararken Osmanlı Devleti’nin yok olmak üzere olduğu kabul edilmelidir. Ortada kala kala bir avuç Türk’ün yaşadığı Anadolu kalmıştır. Onu elde tutmak lâzımdır.”

“Mademki Mondros’u imzaladınız!”

Anadolu’nun, İstanbul’un halkı ve aydınları umutlu veya umut-
suz kurtuluş çareleri düşünürken Osmanlı Hükûmeti tam bir şaşkın
ördek.

Halk aç ve perişan.

Kömür yokluğundan dolayı vapurlar, trenler çalışmıyor. Ant-
laşmaya göre, ülkeyi hemen terk etmesi gereken Alman görevliler
bile gönderilememiş.

Şubat ayının karı, yağmuru, tipisi, dert üstüne dert ekliyor. İn-
sanlar evlerinde yorganlar altında birbirlerine sokularak ısınmaya
çalışıyorlar.

Ermeni ve Rumlar içinse yakacak, yiyecek sıkıntısı yok. İngiliz, Fransız, İtalyan, Amerikan ve Yunan konsoloslukları, azınlıkların her türlü ihtiyacını hemen karşılıyor.

Ermeni ve Rum'un keyfi yerinde.

Her ihbar edilen İttihatçı için emperyalistlerden hatırı sayılır bir para alıyorlar.

Komşusuna ihanet etmeyi düşünmeyen nadir Ermeni yahut Rum azınlıklar bile, paranın hatırına şikâyet edecek bir komşu buluyor; *"İttihatçıdır, yakalayınız!"*

İngiliz askerleri, Fransız askerleri, İtalyan askerleri; *"Ali kıran baş kesen."*

Bu askerlerin, diledikleri Türk'ü dövmeleleri, dilediklerine sövmeleri, dilediklerini soymaları serbest.

Türk'ün şikâyet mercii yok.

Dayaklar, işkenceler, dövmeleleri, tecavüzler birbirini izliyor ve tek bir soruşturma açılmıyor.

Her türlü işkencenin başını İngiliz askerler çekiyorlar. Fransızlar İngilizler ne yaparsa aynısını yapıyorlar. İtalyanlarsa her ikisine özeniyorlar.

Paris'te kurulmuş kurtlar sofrasındaki emperyalistler, Türk'ü resmen yok etmek için nisan ayını bekliyorlar; fakat gayri resmî olarak buna çoktan başlamışlar.

Paris'teki Venizelos, hemen her gün gazetelerde sırtıyor.

Yaklaşan büyük gün için hemen her gün İstanbul sokaklarında gösteriler yapılıyor.

Hükûmet bıkıyor ve hariciye ile harbiye nazırları Calthorpe'un kapısını çalıyorlar.

Diyorlar ki:

– Ekselâns hazretleri! Asker ve subaylarınızın yaptıklarını anlatmakla bitiremeyiz. Kaldı ki Fransız ve İtalyanlar da size bakarak aynısını yapıyorlar. Ayrıca, Ermeni ve Rum vatandaşlarımızın da sizden cesaret alarak yapmadıkları rezalet kalmıyor. Bütün bunlar mütareke hükümlerine aykırıdır. Protesto edeceğiz.

Calthorpe alayla soruyor:

– Siz mütarekeyi tam olarak uyguluyor musunuz ki aynı şeyi bizden bekliyorsunuz?

Harbiye ve hariciye nazırları şaşırıyorlar:

– Ne münasebet ekselâns. Siz ne isterseniz biz onu yapıyoruz. Mütarekenin bütün ahkâmını en ince ayrıntısına kadar yerine getiriyoruz.

Calthorpe kaba bir kahkaha atıyor:

– Hayır hayır. Meselâ antlaşmaya göre, İstanbul’daki Almanların bir ay içerisinde kendi ülkelerine gönderilmeleri gerekirken bunların bir kısmı hâlen buradalar.

Hariciye nazırı bakakalıyor:

– Aman ekselâns hazretleri. Kömür yok, araç yok. Kaldı ki bütün bunlar sizin emirlerinizde. Bu durumda biz nasıl gönderebiliriz söyler misiniz? Emir buyrun bir tren tahsis edilsin. Yarın hemen yola vuralım. Haksız mıyız yoksa ekselâns hazretleri?

Calthorpe bıyıklarını buruyor:

– Gayet tabii haklısınız, gerçekten de tüm araç gereç bizim emrimizdedir. Hakikaten kömür ve mazot da yok; fakat mademki Mondros’u imzaladınız, Almanları göndermenin bir yolunu bulmalıydınız. İmkânsızlık bahanesine sığınmayınız, sorumlusunuz. Ve bu tür şikâyetler için bir daha beni rahatsız etmeyiniz.

Dünyada emperyalizmin insafına kalmış olmanın dayanılmaz acısı.

“Megali İdea!”

Paris’teki dört büyükler, Almanların başını bir daha kaldırmamacasına ezmekle meşgulken Venizelos da hiçbir fırsatı kaçırmıyordu.

Ona göre, yıllardır hayal ettikleri Yunan Megali İdeasına çok yaklaşmışlardı.

Megali İdea!

Büyük ülkü!

Yani Bizans İmparatorluğunun Yunanlılık bünyesinde diriltilmesi! Küçük Asya’nın Elenleştirilmesi. Balkanlar ve Anadolu’da Türk varlığına son verilmesi.

Venizelos bu amaçla, 2 Kasım ve 30 Aralık 1918 de Batı Anadolu’da Fethiye’den Erdek’e kadar olan bölümün; Rum nüfusun çoğunlukta olduğu gerekçesiyle Yunanistan’a verilmesini istemişti.

Aynı isteği 3-4 Şubat 1919'da tekrar etti; fakat bu sefer bütün Trakya'yla birlikte Batı Anadolu'nun neredeyse tamamı, Oniki Ada, Kıbrıs, Meis, Rodos, İmroz ve Bozcaadayı da istedi.

Venizelos'un gözü aslında İstanbul'da da vardı; fakat akıllıydı Yunan başbakanı, İstanbul'un adını andığı an, dostu Lloyd George'un bile desteğini kaybedeceğini biliyordu.

Durduk yere aç gözlülük yapmanın âlemi yoktu. Haddini bildi ve İstanbul'da durdu.

...

İtalyan Başbakanı Orlando, Venizelos'un isteklerini duyunca küplere bindi; çünkü Yunanlıların Batı Anadolu'da talep ettikleri yerler daha önce İtalyanlara antlaşmalarla vaat edilmişti.

Venizelos, bölge nüfus yoğunluğunun Rumlardan oluştuğunu iddia ederek taleplerinde ısrar edince, sömürgeciler iki arada bir derede kaldılar. Sonunda Venizelos'un iddialarının doğruluğunu incelemek üzere bir komisyon kurulmasına karar verdiler.

Kurulan komisyon Venizelos'un canını sıktı; fakat o, Lloyd'a güveniyordu.

...

Yunan başbakanının bir ayağı Paris'teydi. Çok yaklaştığı Megali İdeayı gerçekleştirmek için istediği topraklarda Rum nüfusun fazlalığını öne sürmüştü; fakat Türklerin nüfusunun daha fazla olduğunu tüm emperyalistler biliyorlardı.

Batı Anadolu ve Trakya'da bir anda Rumların nüfusları arttırmayacağına göre; Türk nüfusu azaltılabilirdi.

Zaten aylar öncesinden bunun çaresini düşünmüştü Venizelos.

Kızılhaç ve kilisenin yardımlarıyla Anadolu'da Yunan mezalimi, yerli Rumlar sayesinde çoktan başlamıştı.

Anadolu'da Osmanlı Rumlarını seferberlik ilân ederek askere almışlar ve eğitiyorlardı.

İstanbul'da da bu amaçla izci teşkilâtları kurmuşlar, Rum gençlerinin kafalarını Yunan Megali İdeasıyla doldurmuşlardı. Bu gençler, gerektiğinde savaşabilecek hâle getirilmişti.

Rumlar, gizli teşkilâtlar kurarak isyanlar çıkarmakta pek ustaydılar. Ermenilerle iş birliği yaparak sabotaj ve öldürme olayları plânlıyorlar ve uyguluyorlardı.

Ve Yunanlılar, aylardır ciddî bir propaganda faaliyetine girişmişlerdi. Bu propagandalarında; *“Türklerin Rumlara zulmettikleri, hayatlarının emniyette bulunmadığı, Türk idaresinin kötü olduğu, Yunan Hristiyanlarının Türkler tarafından sistemli bir şekilde katliama maruz kaldığı,”* sık sık işleniyordu.

Ve diyorlardı ki; *“Türkler başka milletleri idare etmekten aciz, barbar, kan içicidirler; ayrıca yüz binlerce Rum’u öldürmüşlerdir.”*

Ve bastırıyorlardı; *“Rum nüfus Batı Anadolu’da çoğunlukta-
dır.”*

...

Bütün bunlar karşısında Anadolu Türk’ü tedirgindi.

Anadolu Türk’ünün gözünde Yunan, çekinilmesi gereken bir yaratıktı; çünkü Balkan Savaşı sırasında yapılan Yunan mezalimi, Türk halkının hafızalarına kazınmıştı. 1912-1913 Türk-Yunan Savaşı sırasında Makedonya’da Türk halkı katliama maruz kalmıştı.

Bu savaşta, Türk ordusunun Selânikte Yunanlılara yenilmesiyle birlikte Yunan Hükûmeti tüm Hristiyan halkı silâhlendirmiş, Türk evlerine ve camilere saldırtmıştı. On binlerce Türk öldürülmüş ve binlercesi de yaşadıkları topraklardan sürülmüştü. Balkanlardan Trakya’ya doğru, bitip tükenmeyen bir göç başlamış; aç ve çıplak Balkan Türklerinin çok az bir kısmı, İstanbul’a göçerek canlarını ancak kurtarabilmişti.

Ayrıca Girit ayaklanmasındaki Yunan mezalimi de unutulmamıştı.

Balkan Savaşı’ndaki Yunanlıların kolay zaferi, onların sönmeyen büyük ülküsünü kuvvetlendirmiş, büyük savaştan sonraysa hepten cesaretlendirmişti.

Bütün bunlardan sonra Yunan halkı, Anadolu Türk’ünün yüreğinde ve ruhunda kapanması mümkün olmayan yaralar açmıştı.

Türkler, tarih boyunca pek çok katliama uğramışlardı. Arap, Rus, Çin, İngiliz, Sırp, Bulgar katliamları; fakat Yunan katliamı bir başkaydı.

Yunanlılar, varlıklarının sebebi, tarih boyu onları el üstünde tutan, okullarını, kiliselerini serbest bırakan, karınlarını doyuran, koruyan ve kollayan Türkleri, ellerine geçirdikleri ilk fırsatta yok etmek istemişlerdi.

Öyle bir yok ediş ki hiçbir vahşî yaratığın yapması mümkün olmayan yöntemlerle.

Ve Türk halkı, tekrar bir Yunan istilâsını asla kabul edemezdi.

Bütün bunlara rağmen, Paris'teki medenî (!) emperyalistler, arı kovanına çomak sokmaya kararlı görünüyorlardı.

“Kemal Paşa ne yapabilir?”

Yunanlıların ne derece zalim bir millet olduklarını yaşayarak öğrenen Trakya Türklerini daha bir telâş almış.

Merkezi İstanbul'da bulunan; “*Yunan komitesi.*” adındaki Rum çetesi, Trakya Türklerini göçe zorlamak için her türlü baskıyı yapıyor.

Rumların amacı asayiş bozmak.

Emperyalistlerin amacı da öyle.

Asayiş bozulunca Mondros'un yedinci maddesi işlemeye başlayacak. Trakya Türk'ü zor günler yaşıyor.

Yunanlılar, Uzunköprü-Hadımköy demir yolunu 9 Ocakta işgal edince Trakya Rumları da iyice azıtmışlar.

Nasıl azıtmasınlar; İngiliz, Fransız ve İtalyanlardan sonra arkalarını bir de Yunan askerlerine dayamışlar.

Tehdit, baskı, işkence, cinayet.

...

Trakya'dan İstanbul'a gelen bir heyet, uğradıkları zulmü Sadrazam Tefik Paşaya anlatarak yardım istiyor.

Tefik Paşanın verdiği cevap, eşkıya zulmünden daha ağır:

– Biz muhasara altındayız. Durumumuz tahminlerden çok daha vahimdir. Trakya için bugün bir şey söyleyemem. Trakyalının vatanları için gösterdikleri alâkayı şükranla karşılıyoruz. Çalışınız; lâkin Osmanlı Devleti'nin varlığına zarar getirmemeye dikkat ediniz. Aksi takdirde hareketiniz isyan olur. Hamiyet ve millî namusumuz, vatanın selâmetini temine hizmet edecektir. Ne yapalım, bugünler de geçer.

Sadrazamdan umduğunu bulamayan Trakya heyeti, eski sadrazam Ahmet İzzet Paşayı da ziyaret eder ve “*Çok darda kalınırsa daha sonra tekrar birleşmek üzere, istiklâlinizi ilân ediniz.*” cevabını alır.

İki sadrazamdan eli boş çıkan Trakya heyeti, Çanakkale Kahramanı Mustafa Kemal Paşayı da ziyaret eder ve sıkıntılarını anlattıktan sonra başlarına geçmesini teklif eder.

Kemal Paşa onlara; *“Anadolu’nun her yanı sizinki gibi cemiyetlerle doldu. Bu millet istiklâlini kaybedemez; lâkin parça parça bir şey yapamayız. Derhâl diğer cemiyetlerle iş birliğine gidiniz ve benden haber bekleyiniz.”* der.

Kemal Paşa; *“Benden haber bekleyiniz.”* demiştir.

Bellidir ki Kemal Paşanın aklında bir şeyler vardır.

Eski sadrazamın yeni sadrazamın elinden bir şey gelmezken Kemal Paşa ne yapabilir?

...

Kemal Paşa, ne harbiye nazırı olabilmış ne de arkadaşlarından biri dâhiliye nazırlığına getirilebilmiştir. Kaldı ki bu nazırlıklara millî direnişe taraftar birileri gelsin istemişler; fakat bu bile mümkün olmamıştır.

Hürriyet ve İtilâf Partisi her şeye hâkim olmaya başlamış, bütün ipler padişahın eline geçmiştir. Padişah da sömürgeciler ne isterse onu yapmaktadır. Vatan karış karış elden giderken hükûmet İttihatçı avındadır.

Kızgındır Kemal!

“Çekmeli silâhı, padişahı da, sadrazamı da, nazırları da yok etmeli.” düşüncesi son günlerde onu sık sık meşgul etmektedir; fakat bu düşüncesinden çabuk vazgeçer.

Her köşesi düşman ordularıyla tutulmuş bir İstanbul’da, velev ki ihtilâl yapılsa, velev ki padişah-sadrazam-nazırlar ortadan kaldırılmış olsa, ne olacaktır?

Böyle bir İstanbul’da hükûmet olunsa bile ne yapılabilir?

Kemal de, arkadaşları da, bu kanaate vardıktan sonra ihtilâl hareketinden vazgeçerler.

Bir ihtilâl yapmak üzere kurdukları Ay-yıldız örgütü ölü doğmuştur.

Artık birbirlerine; *“Şimdi ne yapacağız?”* sorusunu sorduktan sonra gelen cevapların içerisinde hep; *“Anadolu.”* vardır.

Her geçen gün bir parçasına kirli postalların ayak bastığı Anadolu.

1 Şubatta İngilizler ve Fransızlar Turgutlu-Aydın demir yolunu, 3 Şubatta Fransızlar Çiftehan'ı işgal etmişler.

Buna rağmen, padişahın da, hükûmetin de, sömürgecilerin de boruları Anadolu'da ötmemektedir. Bu boruların ötebilmesi için bütün Anadolu'nun fiilen işgal edilmesi gerekmektedir.

Düşünüyor Kemal; *"Her şeye rağmen bütün bir Anadolu'nun işgali mümkün müdür?"*

O, 13 Kasımdan beri kulaklarını ve gözlerini dört açmış, sömürgecilerin İstanbul'daki tüm hareketlerini izlemiştir. Bununla da yetinmemiş, Avrupa basınından; İngiliz, Fransız, İtalyan kamuoylarını da, halklarının durumunu da takip etmiştir.

Avrupa basınından edindiği bilgileri ve yorumları tartan Kemal; bu bilgileri alt alta, üst üste, yan yana getirerek, kendi yorumlarıyla harmanlayarak, neden-sonuç ilişkisi kurmaya çalışmıştır.

Sabahlara kadar düşünce talimleri yaparken sonunda elde ettiği yeni yeni bilgilerin kendi vardığı sonuçları desteklediğini görmüştür.

"Bu vatan nasıl kurtulur?"

Kemal'e göre Avrupalı sömürgecilerin durumu da parlak değildir. Osmanlı, büyük savaşta yenilmiş ve mahvolmuştur; fakat sömürgeciler de çok büyük asker, para ve malzeme kaybına uğramışlardır.

İçin için kaynayan İngiliz, Fransız ve İtalyan halkları da diken üstündedirler.

Kemal aynı soruyu tekrar eder; *"Her şeye rağmen bütün bir Anadolu'nun işgali mümkün müdür?"*

"Anadolu'daki cemiyetler organize edilebilirse; emperyalizm Anadolu'dan kovulabilir mi?"

O, günler geceler boyu kafasında bu soruyla boğuşurken aydınlar da vatanın kurtuluşu için çare aramaktadır.

Birkaç kuşaktan beri yozlaşmış, Batı karşısında hep yenilmiş bir devletin vatandaşı olarak yetişen aydınların pek çoğu, koca Alman imparatorluğunu yerle bir eden sömürgeciler karşısında hiçbir şans görememektedirler.

Kemal'in en yakın arkadaşları bile, Türk istiklâlinin İstanbulsuz kurtarılabilceğine inanmamaktadırlar. Hâlâ padişah ve hilâfet derdindedirler.

Buna rağmen, aydınlar toplantı üzerine toplantı yapıyorlar.

Yapılan toplantıların birinde Kemal de var.

Hatipler kürsüye çıkarak düşüncelerini söylüyorlar.

Aydınlar soruyorlar; *“Bu vatan nasıl kurtulur?”*

Çoğunun umudu yok.

Bir kısmı Amerikan mandasını şirin gösterirken diğer kısmı İngilizlere bel bağlıyor.

Arada bir de Fransız mandası diyenler oluyor.

Hür ve bağımsız bir ülke düşünmek akıllardan geçmiyor;

“Büyük Britanya Hükûmeti malûmuş. Dünyanın en büyük devletiymiş. Topraklarının üzerinde güneş batmazmış. İngiltere sömürgelerinde tam beş yüz milyon Müslüman yaşıyormuş. Halifenin başında olduğu bir devleti İngilizler seve seve himayelerine alırlarmış.

En mantıklısı İngiliz mandasını kabul etmekmiş.”

Fransız mandasını savunan birkaç kişiye herkes dudak bükerek bakarken Wilson Prensibi Cemiyeti üyeleri arka arkaya söz alıyorlar.

Wilson Prensipleri Cemiyeti üyelerine bakılacak olursa;

“Dünyanın en demokrat ülkesi Amerika’yımış. Üstelik çağımızın sömürge niyeti beslemeyen en medenî ülkesiymiş.

Amerika Birleşik Devletleri kurulalı ne olmuş ki kısacık zamanda dünyanın en büyükleri arasına girmiş.

Kısa süredeki bu gelişme Amerikan yönetim sisteminin fevkalâdeliğindeymiş. Kaldı ki dört yıl süren kanlı savaş muhterem prensipli Wilson Hazretlerinin hayırhah teşebbüsleri sayesinde sona ermemiş mi?”

Kemal, en yakın arkadaşlarının Amerikan mandası istemelerini üzüntüyle karşılıyor.

Mesele anlaşılmıştır.

Şayet bir oylama yapılacak olsa, Osmanlı aydınlarının çoğunluğu medenî (!), demokrat (!), insancıl (!) Amerika Birleşik Devletleri’nin mandasını isteyeceklerdir.

“Medenî (!), demokrat (!), insancıl (!) Amerika!”

Kristof Colomb’un Hindistan niyetiyle farkında olmadan 1492’de Amerika’yı keşfetmesinden sonra, gemiler dolusu Avrupalı Amerika’ya doluştu.

İpten kazıktan kopmuş, hiçbir baltaya sap olamamış ayak takımı gemiler dolusu Avrupalı.

Amerika’ya gelen bu maceraperestler, ilk yıllar çok perişan olmuşlar. Yakacakları yok yiyecekleri yok.

Amerika’nın yerlileri Aztekler, İnkalar ve Kızılderililer her gelen beyazı hindiyle karşılaşmış, onlara acımış ve yardım etmişler.

Daha sonraki yıllarda beyazlar; Aztekler, İnkalar ve Kızılderililerin bu iyiliklerinin altında kalmamışlar (!). Onlara topla, tüfekte gitmişler.

Ve sonunda Amerika kıt’asının gerçek sahiplerini yok etme kararı almışlar.

Önce Aztekler ve İnkalar!

Savaş nedir bilmeyen o güne kadar ateşli hiçbir silâh görmemiş; fakat çok yüksek bir medeniyete ulaşmış bu iki kavim, altın zengnidirler.

Sarayları, evleri, eşyaları çoğunlukla altındandır. Amerikalılar bu iki medenî kavmi, tarihin en vahşî metotlarıyla yok ettikten sonra, altınlarını gemi gemi Avrupa’ya taşımışlar.

Gemiler dolusu altın, Avrupa’nın değişik ülkelerindeki maceraperest çapulcuları tekrar harekete geçirmiş.

Yeni gelenlerle güçlenen Amerikalılar, Aztek ve İnka medeniyetlerini yok ettikten sonra, nispeten savaşmasını bilen Kızılderililere dönmüşler.

Topa, tüfeğe ve mitralyöze karşı, kendisini okla savunan Kızılderili şaşkın. Aç kaldıklarında hindi eti, soğuktan donmak üzereyken ayı postu verdikleri bu beyazlardaki kin nasıl bir şeymiş ki iyiliğe, kötülükle karşılık veriyorlarmış.

Beyazlar hiçbir şey dinlememiş. Ölmemek için direnen Kızılderilileri pes ettirmek için dağlardaki bizonların tamamını kurşunlayarak öldürmüşler.

Gıda ihtiyaçlarının temelini teşkil eden bizonlar öldürülünce Kızılderililer aç kalmış. Aç Kızılderililerin üzerine en ağır silâhlarla hücum etmişler.

Dünya tarihinin gördüğü en büyük katliam.

Ve 1850'li yıllara gelindiğinde yeni dünyadaki Aztek ve İnka medeniyeti halklarıyla birlikte yok edilmiş iki buçuk milyon Kızılderili'den sadece iki yüz elli bin kadarı hayatta kalabilmiş.

Ve büyük ve medenî (!) Birleşik Amerika Devletleri'nin Cumhurbaşkanı Franklin Pierce, 1857'de son Kızılderili kabilesi Duwarmishlerin reisi Seattle'ye *"Topraklarınızı bize satın."* diye bir elçi göndermiş.

Amacı yaptıkları katliamı örtbas etmek için kendi lehlerinde geleceğe belge bırakmak. Gelecek çağlarda; *"Kızılderilileri yok ettiniz, topraklarını gasp ettiniz."* diye bir suçlamayla karşılaştıklarında; *"Hayır. Biz bu toprakları Kızılderililerden satın aldık."* diyebilmekmiş.

Duwarmishlerin reisi Seattle, büyük beyaz adamın teklifini duyunca insanlık adına utanmış ve Washington'daki büyük beyaz reise bir mektup yazmış.

"Kızılderili reisinin beyaz adama mektubu!"

Washington'daki Büyük Reis topraklarımızı satın almak istediğini söyledi. Teklifi düşünceğiz; çünkü satmazsak beyaz adamın belki de silâhla gelip toprağımızı alacağını biliyoruz; ancak gökyüzü nasıl alınır ya da satılır?

Ya toprağın sıcaklığı?

Bunu düşünemeyiz bile!

Havanın tazelğine, suyun pırıltısına biz sahip değiliz ki satın alalım. Toprağın her parçası bizim için kutsaldır.

Pırıldayan her çam iğnesi, her kumlu kıyı, karanlık ormanlardaki sis, ağaçsız köşe, vızıldayan böcek.

Ağacın içinden yükselen özsu bizim hatıralarımızı taşır içinde.

Biz toprağın bir parçasıyız ve o da bizim bir parçamızdır. Ge-yikler, at ve büyük kartal da erkek kardeşlerimizdir. Yüksek kayalıklar, yumuşak çayırlar, midillinin ve insanın vücut harareti, hep aynı aileye aittir.

Teklifinizi düşünceğiz; ama asla kolay olmayacak. Derelerimizde ve nehirlerimizde akan su yalnızca su değil, atalarımızın kanıdır.

Denizin berrak suyundaki her kımıltı, benim ve halkımın hayatından olaylar, hatıralar anlatmalı size. Suyun hışıltısı dedelerimin sesidir. Nehirler kardeşimizdir; susuzluğumuzu giderirler, kanolarımızı taşırlar, çocuklarımızı birbirine yakınlaştırırlar.

Eğer topraklarımızı satarsak bunu hep hatırlayın ve çocuklarınıza da anlatın. Nehirler, bizim de, sizin de kardeşlerimizdir. Onlara diğer kardeşleriniz gibi davranmalısınız.

Beyaz adamın bunu anlamayacağını biliyoruz. Onun için bir toprak parçasının diğerinden farkı yoktur; çünkü o bir yabancısıdır; gece gelir ve istediği toprağa ve kardeşi olan göğe; koyun ve parıltılı inciler gibi satılacak eşya muamelesi yapar.

Bilemiyorum, hayatımız sizinkinden öylesine farklı ki... Sizin şehirlerinizin manzarası, Kızılderili'nin gözünü acıtıyor. Belki de biz vahşiyiz, ondan anlamıyoruz.

Beyazların şehirlerinde sessizlik yok. Baharda ışıldayan yapraklar ve vızıldayan böcekler yok oralarda. Oralardaki gürültü sanki kulaklarımıza hakaret ediyor.

Meleyen oğlakların sesini yahut geceleyin göl kenarında bağırarak kurbağaları duymadıktan sonra hayatın ne tadı var?

Ben bir Kızılderili'yim, bunu anlamıyorum. Kızılderili, bir gölün üstünde rüzgârın şarkı söylemesini sever, öğle yağmurlarıyla yıkanan rüzgârların kokusunu da. Hele çamların sert kokusu... Hava Kızılderili için çok kıymetlidir; çünkü her şey onu soluyor; hayvan, ağaç, insan her şey.

Beyaz adam soluduğu havanın farkında değil sanki. Günlerdir etrafında dolaşan pis kokuyu hissetmeyen bir ceset gibi.

Size toprağımızı sattığımızda, rüzgâr, çayır, çiçeklerin hoş kokusunu taşıyan çok özel değerleri bilmelisiniz.

Toprağımızı satma teklifinizi düşüneneğiz. Kabule karar verirsek de tek şartımız var; beyaz adam toprağın hayvanlarına kendi kardeşi gibi davranmalıdır. Ben bir vahşiyim, başka türlüünü de anlamam.

Beyaz adamın trenden ateş ederek öldürdüğü ve sonra da bıraktığı kokuşmuş binlerce sığırın cesedini gördüm. Anlamıyorum, nasıl oluyor da o duman çıkaran demir at, bizim ancak hayatımızı devam ettirebilmek için avladığımız sığırlardan daha önemli oluyor?

Hayvanlar olmazsa, insanlar nedir ki? Bütün hayvanlar yok olsaydı insan, ruhunun o büyük yalnızlığı içinde ölüp giderdi. Hayvanlara ne olursa, hemen sonra da aynısı insanlara olur; çünkü her şey birbirine bağlıdır. Toprağa ne olursa, toprağın doğurduklarına da aynısı olur.

Toprak anamızdır.

İnsan toprağa tükürse, kendi suratına tükürmüş olur. Toprak insana ait değil, bunu iyi biliyoruz. Kan nasıl bir aileyi birleştirirse her şey yeryüzünde birbirine bağlıdır.

Hayatın dokusunu insan yaratmadı. O, dokunun içinde yalnızca bir iplikçidir. Siz o dokuya ne yaparsanız, aynısını kendinize yapmış olursunuz.

Toprağımızı satma teklifinizi düşüneneğiz; ama halkım soruyor; “Beyaz adam ne istiyor?”

İnsan gökyüzü veya toprağın sıcaklığını satın alabilir mi?

Ya da antilobun hızını?

Biz bunları size nasıl satabiliriz? Kızılderili bir kâğıt parçasını imzalayıp beyaz adama verdi diye toprağa istediğinizi yapabilir misiniz? Havanın tazeliği ve suyun pırlıltısı bize ait olmadığına göre, bunları bizden nasıl satın alabilirsiniz?

Biz vahşiyiz. Şimdilik güçlü olan beyaz adam kendisini ilâh sanıyor, toprağın kendisine ait olduğunu düşünüyor. Bundan sonra bir kenarda barış içinde yaşayacağız. Geri kalan günlerimizi nerede geçireceğimiz önemli değil. Zaten çok günümüz de kalmadı. Birkaç saat yahut birkaç kış.

Bir zamanlar bu topraklarda yaşamış olan büyük kabileden hiçbir çocuk doğmayacak. Bir zamanlar sizin gibi ümit dolu olup da ormanda küçük gruplar hâlinde dolaşan o insanlardan atalarının mezarında ağlamak için kimse kalmayacak.

Ama neden kabilem için üzüleyim? Kabile insanlardan meydana gelir; başka bir şeyden değil. İnsanlar denizin dalgaları gibi gelir giderler.

Beyaz adam bile bu hükme karşı çıkamaz. Belki de biz gerçekten kardeşizdir, göreceğiz.

Bildiğim bir şey var ve beyaz adamda anlayacak bir gün; bizim ilâhımızla sizinki aynı.

Bizim toprağımıza sahip çıktığınız gibi ona sahip olduğunuzu düşünüyorsunuz belki; ama bunu yapamazsınız. O beyazların olduğu kadar, Kızılderililerin de, bütün insanların da, ilâhıdır.

Bu toprak onun için değerlidir. Toprağı yaralamak, onun yaratıklarına karşı çıkmak demektir. Beyazlar da bir gün yok olacaktır. Belki diğer kabilelerden önce.

Bir gece kendi çöplüğünüzde boğulacaksınız. Bütün sığırlar öldürülüp bütün yaban atları ehlîleştirildiğinde, ormanın gizli köşeleri insanın korkusuyla ağırlaştığında, nerede kuşlar?

Kartal nerede?

Yok!

O zaman ava ve hızlı midilliye; “Yaşa, çok yaşa.” demenin anlamı ne ola ki?

Toprağımızı size satarsak bizim sevdiğimiz gibi sevin onu. Bizim özendiğimiz gibi özenin ve bütün gücünüzle, ruhunuzla, yüreğinizle onu çocuklarınız için koruyun ve Allah’ın bizi, hepimizi sevdiği gibi sevin.

Yeni doğan bebeğin anasının, bebeğinin kalp atışlarını sevdiği gibi; çünkü bir şey biliyoruz. Bizim Allah’ımız da sizin Allah’ınız da birdir. Bu hükme beyaz adam bile karşı çıkamaz.

Kim bilir, belki yine de kardeşiz sizinle.

Göreceğiz...

...

Duwarmishlerin Reisi Seattle, halkına danıştı. Kızılderililer Amerikalı beyaz reisin bu teklifini reddettiler; hem de tümünden yok edileceklerini bile bile.

Demokrasinin özünü yaşayan Kızılderili reisi halkının isteğine uydu ve beyaz reise topraklarını satmayacağını bildirdi.

Öyle mi?

Amerikalılar, geldikleri günden beri dillerinden düşürmedikleri veciz (!) sözü tekrarladılar.

“En iyi Kızılderili, ölü Kızılderilidir!”

Ve katliam tekrar başladı.

Avrupa’dan gelenler, bağdakilere hücum ettiler.

Vatanlarını ve canlarını oklarla savunan vahşîlerin (!) üzerine top ve mitralyözlerle gitti Amerikalı medenî (!).

Çembere alınan son Kızılderili kabilesi de imha edildi.

Son katliamdan sonra, iki yüz elli bin kalan Kızılderililerden tesadüfen ölmeyenler hayatta kaldı.

Onlar da elektrik verilmiş tellerle çevrili bir kampta, vahşî hayvanlar gibi yaşamaya mecbur edildi.

Medenî Amerikalı (!) Kızılderili meselelerini kökten halletmişti.

Kızılderililerin başına gelen; Amerika'ya Afrika'dan esir olarak getirilen kara derililerin de başına gelmişti.

Kızıl ve kara derililerin başına gelenlerden Amerika kıt'asındaki çikolata derililer de nasiplerini almışlardı.

Osmanlı aydınlarının Avrupalı emperyalistlerin kucağından kaçarak sığınmak istedikleri Wilson Prensiplerinin arkasında, işte böyle kirli bir geçmiş vardı.

“Anadolu’yu hiç dinlediniz mi?”

Osmanlı aydınlarının; *“Bu vatan nasıl kurtulur?”* üzerine toplantıları sık sık tekrarlanıyordu.

Yine bazıları İngiliz, bazıları Fransız, bazıları Amerikan mandası istiyorlardı.

Benzer toplantılar, Kemal’le yakın arkadaşları arasında da her gün yapılıyordu. Şişli’deki evin ikinci katındaki perdeleri sıkı sıkıya kapalı çalışma odası, hararetli tartışmalara sahne oluyordu.

...

O gece yine böyle bir toplantı vardır.

Ali Fethi, İsmet, Rauf, Refet, Dr. Tevfik Rüştü, Ruşen Eşref, Ali Fuat ve Bekir Ağa’da birkaç gün tutuklu kalıp sonra serbest bırakılan Dr. Rasim Ferit.

Heyhat!

Çoğunun umudu hâlâ padişapta, yine gündemde manda meselesi vardır. En yakın arkadaşları bile padişahsız, hilâfetsiz bir çözüm düşünememektedirler. Padişahsız ve hilâfetsiz bir çözüm düşüneyenler mecburen İngiliz yahut Amerikan mandasını gündeme getirmektedirler.

...

Hilâfetten, padişaktan, manda meselesinden rahatsız olan Kemal, suratı asık bir şekilde arkadaşlarını uzun süre dinledi.

Sonunda sabrı tükendi ve ayağa kalkarak dedi ki:

– Muhterem efendiler, hepiniz konuştunuz, isteklerinizi beyan ettiniz ve birbirinize sordunuz, hepinizi dinledik. Fakat... Anadolu'ya bir şey sordunuz mu? Anadolu'yu hiç dinlediniz mi? Ona da soralım efendiler. Bir de Anadolu'yu dinleyelim. Anadolu ne diyor!

Kemal'in tatlı sert ikazı arkadaşlarını susturdu. O, daha önce defalarca söylediklerini üzerine basa basa tekrar etti:

– Şu anda padişah, İngilizlerin elinde esirdir. Kendilerinden fazla bir şey beklenemez. Şayet memleket kurtarılacaksa biz öne düşmeli, millete önder olmalıyız.

Ve en sonunda Kemal, asıl söylemek istediklerinin altını çizdi:

– Osmanlı Devleti, Osmanlının bağımsızlığı, padişah, halife, hilâfet? Bütün bunlar anlamını yitirmiş mefhumlardır. Bu gerçekler böyle kabul edilmedikçe yapılan tüm plânlar boşa gidecektir. Milletin kendi gücünü göstermekten başka çaresi yoktur. Acımasız, vahşî, medenîlikten uzak Avrupalıların bize acıyarak bağımsızlığımızı vereceklerine inanmak, hele hele manda yoluyla Türk'ün varlığını koruyup kalkındıracak bir model, hayalden de öte saçmalıktır. Adalet dilenmekle ve başkalarına kendimizi acındırmakla millet işleri, devlet işleri görülemez. Milletin ve adaletin şerefi ve bağımsızlığı güven altına alınamaz.

“Kemal Paşa sadece deli değil, zır deliymiş!”

Anadolu çok önemli!

Kemal bütün umudunu artık Anadolu'ya bağlamış.

Sömürgecilerin askerî ve malî gücünü incelemiş; İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlar askerî ve malî yönden zor durumdalar. Anadolu'da çakacak küçük bir kıvılcımın her şeyi değiştirebileceğine inanıyor. O hâlde bütün gazetecilere, dünyanın siyasî, askerî ve ekonomik son durumu anlatılırsa, özellikle gazete yazarları ikna edilebilirlerse ülkede umutlu bir kamuoyu yaratmak mümkündür.

Ne yazık ki artık Minber yok.

Düşünüyor Kemal, nasıl bir kamuoyu oluşturulmalı, hangi yol denenmelidir.

Ve aklına, en çok satan Alemdar gazetesinin başyazarı, meşhur Ref'i Cevat gelir.

Hürriyet ve İtilâf Partisinin en ateşli taraftarı ve yazıları en çok okunan İngilizci Ref'i Cevat.

Ve Dr. Rasim Ferit, Ref'i Cevat'ı, Kemal adına Şişli'ye davet eder.

...

Kemal'in davetini alan Ref'i Cevat şaşırır; çünkü pek çok gazeciye göre Mustafa Kemal Paşa; *"Cesur, kahraman, fevkalâde atak bir askerdir; lâkin fikirlerinin tatbiki mümkün olmayan bir çığındır."*

Buna rağmen Ref'i Cevat daveti kabul eder ve 4 Şubat Salı günü Şişli'de Mustafa Kemal Paşanın kapısını çalar.

Kapıyı açan hizmetçi tembihlidir, Ref'i Cevat'ı ikinci kattaki çalışma odasına alarak paşaya haber verir.

Ref'i Cevat kalemle ülkeyi sarsan bir başyazar; Mustafa Kemal Paşaysa ülkenin yönetiminde söz sahibi değilse de her sözü ve hareketiyle ülkeyi yönetenleri titreten bir kumandan.

Ref'i Cevat'le Mustafa Kemal Paşa, hemen hiçbir konuda anlaşabilecek insan değiller.

Kemal bu yüzden Ref'i Cevat'ı davet etmiş, Ref'i Cevat bu yüzden yapılan daveti kabul etmiştir.

İki zıt fikir ve iki zıt insan, birbirlerini tartacaklardır.

İki zıt fikirde de olsalar; taraflardan birisi gazeteci olunca, soran Ref'i Cevat, cevaplayan hep Kemal olur.

Sorular, özellikle Çanakkale Savaşları üzerinedir.

Ref'i Cevat'ın her sorusunda Kemal hemen yanındaki dolaba uzanır. Dolapta, Çanakkale Savaşlarıyla ilgili belgeler, çok düzenli bir şekilde dosyalanmıştır.

Ref'i Cevat, Kemal Paşadaki bu titizliğe hayran olur. Dünyanın en büyük ve en kanlı savaşlarından birini, birebir kahramanının ağzından ve en ince ayrıntısına kadar belgelerle dinlemek onun gibi bir gazeteci için bile şanstır.

Ayrıca Kemal, belgelerle yetinmemekte; zaman zaman masaya serdiği kocaman bir Gelibolu haritası üzerinde açıklamalar yapmaktadır.

Ref'i Cevat, iki saati aşkın sohbetten tatmin olmuştur. Defterini kalemini toplayarak çantasına koyar:

– Teşekkür ederim paşa hazretleri. İnanıyorum ki fikirlerinizden okurlarımız istifade edeceklerdir. Ayrıca, Çanakkale Savaşlarıyla ilgili birinci ağızdan bilgileneceklerdir. Şimdilik müsaadelerinizle paşa hazretleri.

Kemal'in canı sıkılmıştır, Ref'i Cevat'ın çantasını nazikçe tutar:

– Biraz oturunuz lütfen Cevat Beyefendi, henüz söyleyeceklerim bitmedi.

Ref'i Cevat gitmekte kararlıdır:

– Zât-ı âlînize müteşekkirim. Tevcih ettiğim suallere en geniş cevaplar aldım. Bence yeterli.

Kemal, Ref'i Cevat'ın çantasını elinden alıp sehpanın üzerine koyar:

– Beyefendi. Zât-ı âlînizden; *“Bu vatan içine düştüğü felâketten nasıl kurtarılır, istiklâline nasıl kavuşturulur?”* diye bir soru sormanızı beklerdim; lâkin lütfetmediniz?

Ref'i Cevat şaşırmıştır:

– Af buyurunuz paşa hazretleri, bugün içinde bulunduğumuz şartlardan bu vatanın kurtulmasını en uzak ihtimalle dahi mümkün görmediğim için böyle bir soru sormadım.

Kemal kararlı bir sesle konuşur:

– Lütfen Cevat Bey. Siz gene de böyle bir soruyu sormuş olunuz ki bendeniz de cevap vereyim; lâkin yazmamanız ve aramızda kalması şartıyla.

“Yazmamak ve aralarında kalmak.” şartı her gazeteciye heyecanlandırır. Acaba Kemal Paşa yazılmamak kaydıyla neler söyleyecektir?

Ref'i Cevat heyecanını bastırarak oturur:

– Buyurunuz paşa hazretleri zât-ı âlînizi dinliyorum.

Kemal, elindeki küçük defteri önüne açar ve kalemi zevkle eline alır:

– Bakınız Cevat Beyefendi. Zât-ı âlînizin imkânsız dediği kurtuluş yollarımız vardır. Bugün herhangi bir teşkilâtçı, Anadolu'ya geçer de milleti silâhlı bir direnişe hazırlarsa bu vatan kurtarılabilir. Ne diyorsunuz?

Ref'i Cevat önce duydukları karşısında kalakalır. Sonra yerinden kızgınlıkla kalkar, salonda bir tur attıktan sonra, hiddetini bastırarak konuşur:

– Siz neler söylüyorsunuz a paşam! Ağzınızdan çıkanı kulağınız duyuyor mu? Savaşla birlikte Osmanlı da bitti. Ne kasada para var, ne orduda asker. Savaşta tesadüfen ölmeyip gelen askerlerin de ayakta duracak hâlleri yok. Nasıl oluyor da memleketi kurtarmak yolları vardır diyebiliyorsunuz? Doğrusu sizi anlayamıyorum.

Ref'i Cevat'ın aksine Kemal çok sakindir:

– Lâkin ben sizi anlıyorum beyefendi. Karamsar olmakta haklısınız; çünkü her şey aleyhimize görünüyor; lâkin düşmanlarımız olan büyük devletlerin kendileri ne hâldedir biliyor musunuz?

Ref'i Cevat, biraz da alayla bakar:

– Nasıl yani paşam. Af buyurunuz pek anlayamadım.

Kemal, Ref'i Cevat'a bir sigara ikram eder:

– Anlatayım beyefendi. Siz sanıyor musunuz ki harbi kazanmakla birbirlerinin tarihî düşmanı olan İngiliz, Fransız ve İtalyanların aralarındaki bütün meseleler halledilmiştir; tam aksine aralarındaki eski rekabet asıl şimdi başlayacaktır. Asırlarca birbirleriyle boğuşan Fransızlarla İngilizleri ortak Alman tehlikesi birleştirdi. Şimdi Alman tehlikesini yok ettiklerine göre, eski düşmanlıklarına bıraktıkları yerden başlayacaklardır.

Ref'i Cevat, Kemal'in yüzüne acıyan boş gözlerle bakarken sorar:

– Ya İtalyanlar için ne buyuracaksınız paşacığım?

Kemal, Ref'i Cevat'ın sesindeki ince alayı fark etmesine rağmen sorudan memnun olur ve daha ateşli iddialarla devam eder:

– Biliyor musunuz beyefendi, İtalyanların da başları derttedir. Savaşa büyük umutlarla girmişlerdir; fakat hem Almanlara ezilmişler, hem de İngilizler ve Fransızlar tarafından dışlanmaktadır.

Duyduklarını tamamen saçma gören Ref'i Cevat'ın sesindeki ince alay, daha bir belirginleşir:

– O niçinmiş efendim?

Kemal “Niçini” de cevaplar:

– İtalyanlar her an bir iç karışıklık yaşayabilirler. Avrupa gazetelerini okumuyorsunuz galiba. İtalyan Başbakanı Orlando, İngiliz Başbakanı Lloyr George'a küfretmiş. Gazeteler sebebini yazmıyorlar; lâkin biz tahmin edebiliriz.

Ref'i Cevat sıkılmıştır. Kemal'i daha fazla konuşturmamak için “Tahmininiz nedir?” diye sormaz.

Ref'i Cevat'ın sıkıldığını anlayan Kemal de sözü kısa keser:

– Netice itibariyle beyefendi, ne İngilizler, ne Fransızlar, ne de İtalyanlar, Anadolu'da başlayacak millî bir harekete mâni olacak durumda değildirler. Bence millî bir direnişin tam zamanıdır.

Ref'i Cevat bunların hiçbirine inanmamıştır; fakat koca Kemal Paşaya da saygısızlık yapmak istemez:

– Pekâlâ güzel paşam. İsyân bayrağını çekip ortaya çıkaralım; lâkin neyle? Hangi askerle, hangi silâhla, hangi parayla? Maalesef paşam, vatanımız kupkuru bir çöle döndürülmüştür.

Ref'i Cevat'ın umutsuzluğuna karşılık Kemal kendisinden çok emindir:

– Haklısınız beyefendi. Vatanımız kupkuru bir çölden farksızdır; lâkin şimdi bu çölden bir hayat çıkarmak mümkündür. Çöl zannedilen bu vatanda; saklı ve kuvvetli bir hayat vardır. O hayat Türk milletidir. Türk milletinde şu an eksik olan şey teşkilâttır. Bu teşkilât iyi organize edilebilirse vatan da millet de kurtulur.

Ref'i Cevat bunalmıştır.

İçinden; *“Bu adamın saçmalıklarını daha fazla dinleyemem.”* diye geçirir. Zaten Kemal de ağzıyla kuş tutsa karşısındakini inandıramayacağını anlamıştır.

...

Kemal Paşayla vedalaşarak gazetenin yolunu tutan Ref'i Cevat, boşa harcanmış zamanına acıyordu.

Ordu kumandanlığı yapmış, parlak zaferlere imza atmış Çanak-kale Kahramanı Mustafa Kemal Paşanın söylediklerini, akli başında bir adam değil; ancak tımarhanedeki bir deli söyleyebilirdi.

Mustafa Kemal Paşa söylediği deli saçmaları için; *“Yazmamanız kaydıyla,”* demişti.

Zaten bu deli saçmalarını istese de yazmazdı; çünkü koca Mustafa Kemal Paşanın bu saçmalıkları söyleyebileceğine kimseyi inandıramazdı.

Herkes; *“Ref'i Cevat, Mustafa Kemal Paşayı rezil etmek için uydurmuştur.”* derdi.

...

Gazeteye geldiğinde kendisini bekleyen arkadaşları onu soru yağmuruna tuttular; *“Anlat üstat, Kemal Paşa neler söyledi?”*

Ref'i Cevat boş ver anlamında elini salladı:

– Konuştuk işte! Şu sıralar Anadolu'ya geçilirseymiş, orada bir teşkilât kurulusaymış vatan bağımsızlığına kavuşurmuş; millet de hürriyetine. Anlayacağınız deli saçması şeyler.

Gazete çalışanları koca koca kahkahalar attılar.

İçlerinden bir tanesi hepsinin görüşünü özetledi:

– Kemal Paşa sadece deli değil, zır deliymiş.

...

Perişandı...

Milletinin ve memleketinin çıkmazlarını kendi insanlarına bile anlatamıyordu; kaldı ki bu insanlar, okumuş, yazmış, mürekkep yalamış adamlardı. Şayet bu mürekkep yalamış takım, çok değil azıcık Avrupa basınıni takip etmiş olsalardı...

Çok değil, azıcık dünyanın siyasî, ekonomik ve askerî gidişatını izleselerdi...

Çok değil, azıcık İttihatçı düşmanlığıyla kan bürümüş gözlerini açsalardı...

Kafalarını kumdan çıkarsalardı...

Emperyalistlerin kazandıkları zaferin, tam bir Pirus Zaferi olduğunu görürlerdi.

“Pirus Zaferi!”

Pirus zaferi.

Pirus?

Epir Kralı Pirus.

Makedonyalı İskender'in yeğeni de olan Kral Pirus, giriştiği bütün savaşları kazanmış ve Kuzey Yunanistan'daki topraklarını epey genişletmişti.

Sonunda gözünü Roma'ya da dikti. Bütün İtalya'yı istilâ etmek üzere Sicilya adasında iki yıl kamp kurdu.

Tarih; M.Ö. 279.

Pirus, daha önce yendiği Roma Ordusunu, Askalum Savaşı'nda yine çok büyük bir hezimete uğrattı; fakat kendi ordusu da eriyip bitti.

Zaferin sonunda ölümlerle örtülü sahayı dolaşan Pirus, veziri Kinyas'a döndü ve şöyle dedi:

– Büyük bir zafer daha kazandık. Şayet bir zafer daha kazanırsak Epir’e sadece ikimiz döneriz.

Gerçi Pirus, memleketine dönerken arkasında birtakım zafer döküntüleri vardı; fakat bu döküntüler Pirus’un tahtını kurtarmasına yetmedi. Ülkesine dönünce onu tahttan indirdiler.

“Savaş bitmese kendileri bitecekti!”

Kemal haklıydı.

İngiltere, Fransa ve İtalya dört yıl savaştıktan sonra; Alman, Bulgar ve Osmanlı ittifakını yerle bir etmişlerdi.

Yerle bir etmişlerdi; fakat kendilerinin de ayakta duracak hâlleri yoktu; çünkü onların kazandıkları zafer de Pirus’un kazandığı türden bir zaferdi.

Sömürgecilerin kazandığı Pirus Zaferleri, onlara çok pahalıya mal olmuştu.

Dört büyük savaş yılı Fransızları tükenme noktasına getirmişti. Milyarlarca frank kaybetmekle kalmamışlar yüz binlerce askeri toprağa gömmüşlerdi.

Fransız ordusu savaştan öyle bıkmıştı ki mütarekeden hemen sonra izne giden Fransız askerlerinin tam 12.500’ü geri dönmemişti.

Ülkenin genç nüfusu cephelerde erimiş, Fransa tamamen çocuk ve yaşlılara kalmıştı.

Pirus benzeri zafer, İtalyanların da belini bükmüştü. Savaşa geç girmekle birlikte Alman ordularınca ezim ezim ezilmişler ve savaştan çok yorgun çıkmışlardı. İtalya Hükûmeti onca ölü ve para karşılığında halkına bir şey verememenin sıkıntısını yaşıyordu.

Roma’da her gün mitingler yapılıyor, hükûmet protesto ediliyordu.

Savaştan sonra Fransa’yla İtalya’nın ayakta duracak hâlleri kalmamıştı; fakat en çok para, en çok asker kaybına uğrayan, en büyük emperyalist İngilizlerin durumu, onlardan da beterdi.

İngilizler, dört büyük savaş yılının bütün yükünü taşımışlardı. Öyle yorulmuşlardı ki savaş bittikten sonra ilk işleri Avrupa’daki ordularını hemen çekmek olmuştu; çünkü Büyük Britanya Adası bile savunmasızdı.

Denizler korsanı, dört yıllık savaş boyunca bir milyon ölü, iki milyon yaralı vermişti.

Savaş tam zamanında bitmişti, bitmese kendileri bitecekti.

Londra'nın maliyesi iflâsın eşiğindeydi. Artık İngiliz anneler de uzak cephelere evlât kurban etmek istemiyorlardı. Tezelden barışa ulaşılmazsa sömürgelerden önce, İngiliz halkı isyan edecekti.

Pirus Zaferi, İngilizlere de çok pahalıya mal olmuştu.

Ve işin kötüsü, zor da olsa kazanılan büyük savaştan sonra, ganimet paylaşılacaktı. En büyük ganimet Türk topraklarıydı. Gerçi savaştan çok önce, kimlerin nereleri alacağı gizli antlaşmalarla belirlenmişti.

Fakat en büyük emperyalistin bu antlaşmalara uymaya hiç niyeti yoktu.

İngilizler, müttefiklerine çelme takmaya savaşı kazandıklarını anladıkları andan itibaren başlamışlar; Fransız ve İtalyanları atlatacak Osmanlılarla, tek başlarına Mondros Mütarekesini imzalamışlardı. İstanbul'u işgal ettiklerinde de; *"En büyük benim."* havasındaydılar.

İngilizlerin bu; *"En büyük benim."* havaları, Fransız ve İtalyanları çoktan çileden çıkarmaya başlamıştı.

Ne zamansız bir sürtüşme!

"Emperyalistler hazımsızlık çekiyor!"

İngilizlerin amaçları Türkleri yok etmek; fakat Türkleri yok etmek için Anadolu tümünden işgal edilmeliydi. Anadolu'yu işgal etmek için de en az yüz bin kişilik bir ordu gerekirdi.

Oysa şu an denizler korsanının Anadolu'ya gönderecek bir tek askeri bile yoktu; üstelik barışa kadar, belli bir sayıda askeri de silâh altında tutmaları gerekiyordu; fakat bu bile pek kolay olmuyordu.

Çok zor durumdaydı denizler korsanı.

Arabistan'ı, Suriye'yi, Irak'ı, Mısır'ı, Kıbrıs'ı yutmuş ve hazımsızlık başlamıştı. Bu hazımsızlığın üzerine Anadolu çok fazla gelirdi. Anadolu yutulduğu takdirde başka bir tehlike daha belirecekti; Bolşevik Ruslarla komşu olmak ki İngilizler, bunu da istemiyorlardı.

Çıkmazlardaydı denizler korsanı.

İngilizler, en büyük tehlikeyi müttefikleri arasındaki anlaşmazlıklarda görüyorlardı. Bu anlaşmazlıklar her geçen gün çoğalıyordu. Anadolu yutulmadan başlayacak olan bir ayrılık, kendileri için tam bir felâket olurdu. İttihatçıların, bu zaaflarını öğrenmesiye, karşılaşabilecekleri en büyük tehlikeydi.

Durumun fecaatini en iyi bilenlerden Amiral Calthorpe; *“İttihatçılar tarafından bir tuzağa düşürülmemek için müttefik orduların sıkı iş birliğini devam ettirmelerinin önemini,”* sağa sola yazıp çiziyordu.

Bir diğer en büyük felâket de sömürgelerin baş kaldırma tehlikesiydi.

İngiltere’nin, Fransa’nın, İtalya’nın sömürgeleri!

Emperyalizmin koca koca orduları, Çanakkale ve Kut’ül Ammare’de hem de kesin bir yenilgiyle Türklerden dayak yemişlerdi.

Sömürgeler, o güne kadar kendilerini sömüren gücün yenilmezliğine inanarak onlara karşı gelmek şöyle dursun, gözlerini bile ağartmamışlardı.

Ama şimdi durum değişmişti.

Artık tüm dünya biliyordu ki emperyalistlerin yenilmez oldukları kocaman bir yalandı.

Kendilerini sömürenlerin yenildiğini gören; Kanada, Mısır, Hindistan, Fas, Tunus, Avustralya, Senegal ve dahi bütün sömürülen ülkelerin gözleri açılmıştı. Bundan sonra sömürgeleri; İngilizlerle, Fransızlara, İtalyanlara asker istedikçe asker, buğday istedikçe buğday vermeyeceklerdi.

Bundan sonra, sömürülmeleri kolay olmayacaktı.

Kaldı ki İngiliz sömürgelerindeki Osmanlı-Alman propagandası hâlâ etkisini sürdürüyor isyan ateşi yanıyordu.

Hint Millî Kongresi, şimdilik özerklik elde etmek için düğmeye basmıştı bile. İngiltere nüfusunun on katı olan Hint Müslümanları; *“İstanbul Türklerde kalmalıdır, yoksa...”* diye açıktan İngiliz Hükûmeti’ni tehdit ediyordu. Benzer bir tehdit, Fransız sömürgesi Fas ve Tunus’tan da geliyordu.

Kaldı ki şimdi bir de Bolşevik propagandası başlamış emperyalizmin dünyadaki hâkimiyetini sarsıyordu.

Ne yapacağını şaşırmıştı denizler korsanı. Durduk yerde başına bir de Prensipli Wilson çıkmıştı.

Wilson'un prensipleri, İngiliz ve Fransızların sömürgeci hülyalarına son veren bombalardı.

Ve bu bombalar, patlayacağı zaman bilinmeden, İngilizlerin, Fransızların, İtalyanların tepesinde dolaşıp duruyordu.

...

Dünyanın en büyük emperyalistleri, İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlar; İstanbul'u işgal etmişken, Anadolu'nun değişik yerlerini ele geçirmişken, Türkleri tümenden yok edecek gücü kendilerinde bulamıyorlardı.

Oysa tarihî amaçlarına bugün ulaşamazlarsa, başka bir gün asla ulaşamayacaklarını da biliyorlardı.

Ah ah!

Madden, manen iflâsın eşiğindeydiler.

Anadolu'ya bundan sonra ordular gönderemezler; tek bir sterlin bile harcayamazlardı.

Buna rağmen bu fırsat kaçırılmamalı, Türkler ezilmeliydi; fakat nasıl?

Üstelik aralarında açık ve gizli olarak; *"Asıl efendinin kim olacağı,"* tartışmaları başlamışken bu nasıl mümkün olacaktı?

"Tepişiyorlar!"

İstanbul yakası Fransızlara, Beyoğlu ve Boğazın batı tarafı İngilizlere, Kadıköy, Üsküdar ve Boğazın Anadolu yakası İtalyanlara bırakılmıştır.

Buna rağmen, gerek İstanbul'da gerekse işgal edilen tüm yerlerde ve hükûmet nezdinde, etkili olan İngilizlerdir. Osmanlı Hükûmeti İngilizlere danışmadan bir memurun yerini bile değiştirememektedir.

Emperyalizmin en büyük şansı, kendilerinin ne kadar yorgun ve yılgın olduğundan Türklerin haberinin olmamasıdır.

Bu yüzden Türklere ne isterlerse yaptırabiliyorlar, yüz-iki yüz askerle kentler, kasabalar işgal edebiliyorlar.

Ve bu işgallerde bir yarış hâлиндeler; kim nereye asker çıkarırsa orası onun oluyor.

Bu yarışın asıl büyüğü İstanbul'da yaşanıyor; her biri İstanbul'un efendisinin kendisi olduğunu iddia ediyor.

İstanbul'un efendisi benim!

Hayır benim!

Bu kör yarış başka alanlara da yansıyor. İngilizlerin; "Ak." dediğine Fransızlar inadına; "Kara." diyor. Biri bir kara liste hazırlayınca diğeri iki hazırlıyor.

Biri beş kişi tutuklayınca diğeri on tutukluyor.

Vurun abalıya!

İngilizler, Osmanlı mahkemelerinin delil yetersizliğinden ceza veremedikleri Diyarbakır Milletvekilleri Feyzi ve Zülfü beyleri, İngiltere'de yargılamak istiyorlar.

Bu istek İngilizlerden gelirse; Fransızlar "Hayır." demeli.

Ve Fransız General d'Esperey, İngiliz Amiral Calthorpe'u arayıp ayıplıyor; *"İnsaf amiral. Bu talebiniz devletler hukukuna aykırıdır. Ayıbınıza bizi ortak edemezsiniz. İlgili yargılamayı Türkler yapmalı. Başka türlüsüne razı olamayız."*

Ya öyle mi?

İngilizlerin cevabı sert oluyor; *"Bekir Ağa Bölüğünde tutuklu olan Diyarbakır Milletvekilleri Feyzi ve Zülfü beylerle Nuri Paşa'nın muhakemelerinin kasıtlı olarak geciktirildiğini ve Mazlum Beyin ise İngiliz esirlere kötü muamele ettiği için verilen cezanın az olduğunu,"* ileri sürüyorlar.

Hak, hukuk ve adaletin temsilcisi (!) olduğunu iddia eden İngiliz, iki eski mebusu alıyor ve Malta adasına götürüp hapsediyor.

İngiliz'le Fransız tepişiyorlar.

Hayırlı bir tepişme.

Bu hayırlı tepişmeden faydalanmalı.

Bu yüzden Kemal, emperyalistlerin tepişmelerini günbegün izliyor. İngilizlerin attığı her tekmeden, Fransızların attığı her yumruktan, İtalyanların savurduğu her küfürden sonra neşeleniyor.

Bu neşeyle yeniden hareketleniyor yerli ve yabancı herkesle görüşüyor.

Adamına göre umut aşıyor, adamına göre her şeye razı bir tip çiziyor.

Yeri geldiğinde de tehdit ediyor.

“Yenildik diye bizi dünyadan silmek mi lâzımdır!”

Kemal’le Pera Palas Müdürü Mösyö Martin, yıllar evvelinden bir dostluk kurmuşlar.

Mösyö Martin, Kemal’in her Pera Palas’a gelişinde otelinin ve gönlünün kapısını sonuna kadar ona açmış. Hatta daha da ileriye gitmiş bazı dedikoduları Kemal’e aktarmakta fayda görmüş.

Mösyö Martin acaba Kemal’in düşüncelerini, hedeflerini, ideallerini biliyor mu?

Hayır, öylesine bir dosttur Mösyö Martin.

...

Ve o gün Mösyö Martin, Kemal’e bir haber yollayarak; *“Papaz Frew’in kendisiyle görüşmek istediğini, ne cevap vermesi gerektiğini,”* soruyor.

Papaz Frew önemli bir adam.

Dr. Robert Frew, İskoç Presbiteryen Kilisesinin papazıyken İngiliz gizli servisine alınmış. Doktorluğu, hizmetlerinin büyüklüğü sayesinde gelmiş. Papaza fahrî doktora unvanı vermişler.

Hint Müslümanlarının yönettikleri İngiliz Kızılhaç’ının halka yaptıkları yardımlar, bu papazın eliyle dağıtılıyor.

Bu papaz önemli bir papaz. Vahdettin’le teklifsiz görüşen İngiliz gizli servisinin başı, ajan bir papaz.

...

Mösyö Martin’den *“Papaz Frew’in kendisiyle görüşmek istediği,”* haberini alan Kemal, Ali Fethi’yle birlikte Pera Palas’a geldi.

Onların otelin barında oturduğunu öğrenen Mösyö Martin hemen bara koştu. Kısa bir hâl hatırdan sonra konuya girdi:

– İngilizler size çok önem veriyor paşa hazretleri. Papaz Frew, sizinle tanışmak istediklerini birkaç defa belirtti. Ne emir buyurursunuz?

Kemal’in tereddütlü bakışlarını fark eden Mösyö Martin, onu rahatlatmak için konuştu:

– Geçenlerde Madam Martin’e de söylemiş. Mütareke uygulamalarının aşırılığından bahsetmiş. Zannederim görüşmeniz faydalı olur.

Kemal, Ali Fethi’ye baktı. Ali Fethi; *“Kabul et.”* anlamında bir işaret verince Kemal başını salladı:

– Olur; fakat bu papazla ortalık yerde görüşülmez ki.

Mösyö Martin, çevresini kontrol ettikten sonra fısıltıyla konuştu:

– Bizim hanemizi şereflendiriniz, ne dersiniz?

Kemal gülümsedi:

– Teşekkür ederim, münasip olur.

...

Kemal’le Papaz Frew, Mösyö Martin’in evinde buluşurlar.

Fransızca sohbetlerinin başında Papaz Frew’e Kemal şikâyetlenir:

– Biz İngiliz milletiyle dostuz mösyö; lâkin mütarekenin uygulanmasında sıkıntılarımız vardır. Bizim milletimiz bunca ağır baskı ve uygulamayı hak etmedi. Resmen yok edilmek isteniyoruz. Takdir edersiniz ki bir milleti yok etmek istemenin kötü sonuçları vardır.

O konuşurken Papaz Frew’in devamlı sırttan yüzü yavaş yavaş asılmaya başlar.

Ve sert bir sesle Kemal’in sözünü keser:

– Yanılıyorsunuz general. Hiç kimse Türkleri yok etmek istemiyor; fakat Türklerin insanlık âlemine yaptığı kötülükler de bilinmelidir.

Ortada buz gibi bir hava eser.

Sinirden Kemal’in parmakları titremeye başlar, sigarasını yeni yaktığını bile unutarak küllüğe sertçe bastırır:

– Saçmalıyorsunuz papaz efendi!

Sarayda, hükûmet çevrelerinde hep iltifat görmeye alışmış, hep alttan alınmış olan papaz, birdenbire irkiliverir. Salonda, Mösyö Martin’le Madam Martin de vardır. Kemal’i iyi tanıyan Mösyö Martin, bu görüşmeyi plânladığına plânlayacağına çoktan pişman olmuştur.

Kemal, otel müdürüyle karısını gösterir:

– Mösyö Martin ve Madam Martin, benimle görüşmek istediğinizi ve böyle bir buluşmanın faydalı olacağını söylemişlerdi; lâkin Türk’e duyduğunuz kinin derecesinden bahsetmemişlerdi.

Madam ve Mösyö Martin sadece şaşkın ve üzgündür; fakat Papaz Frew’in şaşkınlığı da bozgunluğu da büyüktür.

Papaz Frew de sesini yükseltir:

– Bu kadar sinirlenmeye gerek yok general. Türklerin insanlık âlemine yaptığı kötülükler bilinse İngilizler sizi tümenden yok ederler.

Kemal ayağa kalkar ve tehditkâr konuşur:

– Bakınız papaz efendi. İngilizlerin bizi yok etmeye hiçbir hakları yok. Biz Türkler, sizinle savaştan başka ne yaptık? Savaşık ve

yenildik. Yenildik diye bizi dünyadan silmek mi lâzımdır? Beni, Türklere olan kininizi kusmak için mi rahatsız ettiniz? Kaldı ki asıl İngilizlerin insanlığa yaptıkları kötülüklerden bahsetmek lâzımdır. Dilerseniz bu bahiste size bir tarih dersi verebilirim.

Papaz Frew'in yüzünde yılışık bir sırıtma belirir:

– Beni yanlış anladınız general. Ben Türkler demekle İttihatçıları kastetmiştim; lâkin sizin İttihatçıları sevmediğinizi zannediyordum. Onların hem kendilerine, hem size hem bize yaptığı kötülükleri de göz ardı edemezsiniz. Hem...

Kemal, Papaz Frew'in sözünü keser:

– Anlaşıldı papaz efendi, sözü uzatmayınız. İngiliz gizli servisinin en önemli adamı, benimle İttihatçıları çekiştirmek gibi önemsiz bir şey için mi görüşmek istemiş?

Papaz Frew alttan alır:

– Sakin olunuz general, önemli şeyler elbet konuşacağız; fakat daha önce lütfen söyleyiniz. Sizin gibi ünlü bir kumandan, İttihat Terakkinin cinayetlerine kayıtsız kalabilir mi?

Kemal'in kaşları tümünden çatılır:

– Papaz efendi. İttihatçılar bizi çok kötü yönettiler, pek çok cinayet işledikleri de doğrudur. Kaldı ki sizler bizi, onların hataları yüzünden yendiniz. Bütün bunlara rağmen, İttihatçıların vatanseverlikleri her türlü takdirin üstündedir ve tartışılmaz. İttihat Terakkinin pek çok kusurları olabilir; lâkin bunları benim konuşup tartışacağım adam siz değilsiniz. Haddinizi biliniz papaz efendi, görüşmemiz bitmiştir.

Papaz Frew donar kalır.

İstanbul'a geldiği günden beri iltifatlara alışmış olan Papaz Frew, bugün Mustafa Kemal Paşadan zılgıt yemiştir.

“Beterin de beteri var!”

13 Kasım 1918'den beri İngilizlerin, Fransızların, İtalyanların istek ve emirleri bitmiyor.

Bu istekler karşısında padişah, hükûmet, sadrazam ve nazırlar muhteşem (!) bir tevekkül içindeler; *“Beterin de beteri var.”*

İstanbul işgal edildikten sonra Ermenilerin, Rumların, Patrikhanenin istekleri de bitmiyor.

Padişah, hükûmet, sadrazam ve nazırlar yine muhteşem (!) bir tevekkül içindeler; *“Beterin de beteri var.”*

Sömürgeciler, valileri azlettiriyorlar, rüşvetler alıyorlar, dilediklerini hapse atıyorlar, kadınlara tecavüz ediyorlar, akla hayale gelmeyen işkenceler yapıyorlar.

Padişah, hükûmet, sadrazam ve nazırlar yine muhteşem (!) bir tevekkül içindeler; *“Beterin de beteri var.”*

Her önüne gelen; *“Beterin de beteri var.”* diye teselli bulurken asıl beterin beterinin 7 Şubatta İstanbul’a geleceği duyuldu.

Suriye ve Kilikya İngiliz Orduları Başkumandanı, Arapların meşhur peygamberi; *“Ennebî,”* büyük bir şatafatla Mısır’dan İstanbul’a gelecekti.

General Allenby!

Osmanlı ordularını Suriye’de perişan eden İngiliz kuvvetlerinin kumandanı Allenby.

Arapları, Osmanlıya karşı kışkırtarak arkadan vurdurtan Allenby.

Kudüs’e girdiği gün; *“Haçlı seferlerini tamamladım.”* diyen Allenby.

...

İngiliz Suriye Kuvvetleri Kumandanı General Allenby’nin, İstanbul’a geleceğini haber alan Harbiye Nazırı Ferik Ömer Yaver Paşa, Fevzi Çakmak Paşayı çağırır:

– Allenby Cenapları yarın şehrimize teşrif ediyormuş. Erkân-ı harbiye reisi olarak karşılamada yanımda siz de bulunun.

Fevzi Çakmak kaşlarını çatar:

– Bir Türk paşası olarak ülkemi işgal eden bir adamı karşılamaya gidemem.

Çanakkale Kahramanı Cevat Paşanın yerine gelen harbiye nazırı bozulur:

– Ne alâkası var paşa hazretleri. Şehrimize bir İngiliz generali geliyor. Hoş geldiniz diyeceğiz hepsi bu. Üstelik bunu yapmak lâzımdır.

Fevzi Çakmak kararlıdır:

– Ben yapamam. Kaldı ki hastayım nazır hazretleri. Evime gidip dinlenmem lâzım.

Fevzi Paşa, Allenby’i karşılamaya gitmedi. General Allenby’i harbiye nazırıyla birlikte hükûmet adına bir zevat karşıladılar.

Karşılamakla da yetinmeyerek, General Allenby makamına oturur oturmaz, kendisini ziyarete gittiler.

Daha doğrusu gideceklerdi de onlar gitmeden General Allenby, Osmanlı Hariciye Nazırı Mustafa Reşit’le Harbiye Nazırı Ferik Ömer Yaver Paşayı ayağına istedi.

İki Osmanlı nazırı odasına girer girmez; *“Hoş geldiniz general hazretleri, şeref verdiniz.”* dediler.

İngiliz centilmeni; *“Hoş bulduk.”* demeden bağırdı:

– Derhâl emirlerimi not alın!

Harbiye Nazırı Ferik Ömer Yaver Paşa şaşkın:

– General cenapları, şunu arz etmek isterim ki biz...

Allenby yine bağırdı:

– Kesiniz ekselâns kesiniz. Sizi dinlemek için değil, emirlerimi belirtmek için çağırdım.

Ve General Allenby, ellerine kâğıt kalem almış Osmanlı nazırlarına emirlerini dikte ettirdi.

Allenby’in emirleri!

“Sadece orduların değil halkın elindeki silâhlar da toplanacak! Jandarma da terhis edilecek!

Verilen listedeki bütün Osmanlı memurları görevden alınacak!

Kendi emri olmadan hiçbir atama yapılamayacak!

Bütün demir yollarına el konacak!

Göç ettirilen bütün Ermeniler evlerine dönecek ve malları iade edilecek!

Osmanlı Hükûmeti, Ermenilerin zarar-ziyanını telâfi edecek! Bunu da İngiliz subaylar denetleyecek!”

General Allenby’nin yazdırdığı emirler yenilir yutulur cinsten değildi; fakat bu saygısız centilmene; *“Hayır.”* diyebilecek irade kimsede yoktu.

İngiliz General Allenby’nin öncelikli emriyse; *“Ordusunu teslim etmeyerek İngilizlere kök söktüren VI. Ordu Kumandanı Ali İhsan Paşanın derhâl görevden alınması,”* şeklindeydi.

Ali İhsan Paşa, çoğu Türk kumandanları gibi askerini terhis etmemiş, silâhını bırakmamıştı.

Bırakmaya mecbur olunca da emperyalist ordulara teslim yerine, bütün silâh ve cephaneyi Elâzığ, Malatya ve Sivas taraflarına göndermişti.

Bununla da kalmamış Anadolu'nun pek çok ilinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurulması için önderlik yapmıştı.

Dahası Siirt, Diyarbakır, Urfa, Ergani, Siverek ve Birecik yörelerindeki İngiliz ajanlarını takip ettirmiş ve tutuklattırmıştı. Şimdi de İstanbul'a davet edildiği hâlde birtakım mazeretler ileri sürerek gelişini geciktirdikçe geciktiriyordu.

İngilizler böyle bir Türk kumandanı affedemezlerdi.

Allenby'nin öncelikli isteği, Ali İhsan Paşanın derhâl görevden alınması olmuştu.

Allenby, emirlerinin derhâl yerine getirilmesi için bir de tehdit savurdu:

– Mondros Ateşkes Antlaşmasına göre, kendimiz için tehlikeli gördüğümüz her yeri işgal edebiliriz. Bunu size tekrar hatırlatırım.

...

İngiliz General Allenby'in gelişi rüzgâr gibi, duruşu fırtına gibiydi.

Türlere tehditler savururken kendi müttefiklerine de; "*Haddinizi bilin.*" mesajı vermişti.

Yani; "*Asıl efendi biziz!*"

Asıl efendi!

Sahi, asıl efendi kimdi?

İngilizler; Osmanlıyla asıl kendilerinin savaştığını, Irak ve Suriye'de Türkleri kendilerinin yendiğini söyleyerek; "*Türklerin efendilerinin*" kendileri olduğunu iddia ediyorlardı.

Fransızlarsa; Bulgarları kendilerinin yendiğini, Osmanlıların bu yüzden silâh bıraktıklarını iddia ederek; "*Asıl efendinin*" kendileri olduğunu söylüyorlardı.

Londra; "*Osmanlıya daha sert davranmak ve asıl efendinin Fransızlar değil İngilizler olduğunu ispatlamak*" için General Allenby'i Mısır'dan İstanbul'a getirmişti.

“Asıl efendi kim!”

Asıl efendinin kendileri olduğunu ispat etmek için Osmanlı nazırlarını; “*Tehlikeli gördüğümüz her yeri işgal edebiliriz. Bunu size tekrar hatırlatırım.*” diyerek azarlayan centilmen General Allenby’nin bu hakareti üzerine, Harbiye Nazırı Ferik Ömer Yaver Paşa ağlayarak sadrazama şikâyetinde bulundu.

Sadrazam ne yapsın?

Tüm iplerin uçları, Allenby’lerin eline geçmiş.

Koca sadrazam; Osmanlı ordularının en üst rütbesindeki adam ağlarken onun yediği zılgıtı değil, İngiliz General Allenby’in emirlerini nasıl yerine getireceğini düşünüyordu.

Yenilir yutulur cinsten değildi bu emirler.

Yenilse yutulmaz, yutulsa hazmedilemez, hazmedilse defi mümkün olamazdı.

Hükûmetteki, sadrazamdaki, padişahdaki hastalığın adı; acziyet?

Bu küstah centilmene haddini bildirecek bir ses, bir umut arandı; fakat heyhat!

Yok, yoktu işte.

Fakat o da ne?

General Allenby’nin; “*Efendi biziz!*” narası Akdeniz ortalarında birinin kulaklarını tırmaladı.

...

Bir Fransız zırlıslıyla, Akdeniz’de bir teftiş gezisinde olan Fransız General Franchet d’Esperey, bir yandan birasını içerekten bir yandan tombul göbeciğini kaşıyarak İngiliz General Allenby’e; “*No no general. İstanbul’da efendi kimmiş size göstereceğim.*” diyordu.

Fransız General Franchet d’Esperey, çok kızmıştı İngiliz General Allenby’e.

Emperyalizmin Fransızca konuşan generali d’Esperey, sanki İstanbul’u tek başına fethetmiş gibi emirler veren emperyalizmin İngilizce konuşan generali Allenby’e haddini bildirmeliydi.

Fakat nasıl?

Göbeciğini tekrar kaşıyarak düşündü General d’Esperey!

Bir şeyler yapmalıydı...

Öyle bir şeyler ya da bir şey yapmalıydı ki...

Yapacağı bu; “*Öyle bir şeyler.*” ile hem Türklere, hem İngilizlere, asıl efendinin kim olduğunu göstermeliydi.

Öyle bir şey yapmalıydı ki sadece bugün değil, gelecekte de kendisinden bahsedilmeliydi.

Ve bu yapacağı; “*Öyle bir şeyle,*” tarihe geçmeliydi.

Tarihteki bütün büyük devlet adamlarının, bütün büyük kumandanların yaptıklarını düşündü d’Esperey; fakat kendisine uygun bir örnek bulamadı.

Sonra da tarihçileri, edebiyatçıları, bilim adamlarını aklından geçirdi d’Esperey; orada da uygun bir şey bulamadı.

Sıra Türk tarihine geldi.

Sonra da Roma tarihi kafasını kurcaladı.

Ve “*Evraka.*” diye zıpladı.

Bulmuştu General d’Esperey!

Bir zafer yürüyüşü!

Evet evet, Roma imparatorları gibi bir zafer yürüyüşü. İstanbul’u fetheden Fatih Sultan Mehmet gibi bir zafer yürüyüşü.

Kendi kendine; “*Braavvoo!*” çekti General d’Esperey göbeciğini kaşırken.

Bir ara tereddüde düştü.

Muhteşem bir zafer yürüyüşü, olur mu olmaz mı?

Kâh olur dedi, kâh olmaz.

Önce olmazı düşündü; emperyalist ordular 13 Kasım 1918’de İstanbul’a girmiş, zırhlılarını Haliç’e demirlemişlerdi. Karaya asker çıkararak fiilî bir işgal nizamı kurulmuştu. Kaldı ki kendisi de 23 Kasımda İstanbul’a gelmiş ve özel bir törenle zaten karşılanmıştı. Şimdi, daha önce her şeyin olup bittiği İstanbul’a, hangi yüzle bir muzaffer kumandan gibi girecekti.

Sonra oluru düşündü General d’Esperey. Kendileri galip bir devletin biraz şişko; fakat koca bir generaliydi.

Kaldı ki galiptiler; o hâlde haklıydılar.

Galipse niçin olmasındı?

Kim, ekselânslarına nasıl engel olabilirdi?

Sonra tarihi tekrar yokladı.

Koca göbeğini bir daha hoplattı.

Daha önce muzaffer girdiği İstanbul’a tekrar muzaffer girecekti.

Hem de I. Napolyon gibi veya İstanbul'u fetheden Türk padişahı Fatih Sultan Mehmet gibi.

Düşündüğü zafer yürüyüşüyle hem Türklerin onurunu kıracak, hem hasımı İngiliz Allenby'i hasedinden çatır çatır çatlatacak.

Ve tabî en önemlisi, asıl efendinin kim olduğunu İngilizlere gösterecekti.

Asıl efendi!

Asıl efendi düşüncesi, General d'Esperey'in aynanın karşısına geçmesine neden oldu.

Bir boy aynası; ama koca göbeğini, tıknaz bedenini muhteşem zekâ ve gücüne hiç yakıştıramadı. Göbeğini görmemek için aynanın dibine kadar girdi.

Bir ara kaşını gözünü oynattı.

Sağ-sol ve önden, yandan arkadan kendini iyice inceledi.

Aynadaki aksini daha fazla seyrederse morali bozulacaktı; hemen masadaki çana sertçe vurdu. Vurmakla yetinmeyerek ahizeyi kaldırdı ve zırlı kaptanına; *"Tam yol İstanbul."* komutunu verdi.

Emir subayına; *"Tüm askerlerin tam tesisat İstanbul'da karaya çıkacaklarını, ona göre hazırlanmalarını,"* emretti.

Sonra telsiz subayını çağırdı; *"Konsolosumuz, 8 Şubat sabahında bir bando takımı ve güzel bir kır atı Sirkeci rıhtımında hazır etsin. Tüm Fransız birlikleri de tam tesisat hazır olsunlar. Ve tabî İstanbul'daki Ermeni ve Rum dostlarımız da gelişimizden haberdar edilsin!"*

Emredersiniz mösyö, yani ekselâns!

"Davulunuzun sesi atımı ürküttü mösyö!"

Ve 8 Şubat.

Buz gibi bir cumartesi sabahı.

Yavaş yavaş yükselen güneş üşümüş olmalı ki sık sık bulutları yorgan yapıyor.

Galata Kulesinin tepesindeki Mavi Kuş da üşümüş. Kendisini ısıtmaktan âciz güneşten medet umuyor.

Güneşin de Mavi Kuşun da üşüdüğü İstanbul'da odun, kömür yok. Günlerdir duman tütmeyen bacaları kargalar, baykuşlar yurt tutmaya başlamış. Bir zamanlar dumanlar fışkırtan vapur bacaları bile susmuş.

Sirkeci'ye yanaşan bir vapur dumanı Mavi Kuşun dikkatini çekiyor.

Mavi Kuş Sirkeci'ye yığılmış kalabalığın hareketlendiğini görek meraklanıyor ve kanat çırpıyor.

...

Saat sabahın dokuzu.

Kahraman General d'Esperey (!) muhteşem bir beyaz at üzerinde Sirkeci rıhtımından büyük bir zafer alayıyla hareket etmiş.

İstikamet, Beyoğlu'ndaki Fransız konsolosluğu.

Beyoğlu, yine bayraklarla süslenmiş, çiçeklerle süslü taklar yapılmış. Yunan, Hınçak ve Taşnaksiyun Cemiyetleri ortak bir çalışmayla binlerce kişinin eline, Yunan ve Fransız bayrağı vermiş bağırıyorlar; "*Zito General d'Esperey!*"

"*Yaşa General d'Esperey!*"

General d'Esperey beyaz bir at üzerinde.

Palikaryalar; "*Zito General d'Esperey!*" diye bağırırken General d'Esperey, Paris kaldırımlarını süsleyen hanımlar gibi kırıttırıyor.

Göğsü madalyalarla dolu, tonton bir generalin, beyaz bir at üzerinde kırıttırması!

Alkış çalan Ermeni ve Rumlar işin gırgır tarafını da değerlendiriyorlar; "*Zito General d'Esperey!*" diye bağırımlarını kakhahalarla destekliyorlar.

General d'Esperey bu kakhahaları da kâr hanesine yazıyor.

Ağzı kulaklarında General d'Esperey'nin.

Ve beyaz ve muhteşem bir at üzerinde ve yürüyor General d'Esperey, yürüyor!

General Franchet d'Esperey, eski Roma zafer alaylarında olduğu gibi, atının dizginlerini iki zenciye tutturmuş. İstanbul Belediye bandosu da gelmiş kendi memleketlerini işgal eden General Franchet d'Esperey Cenaplarına, Fransızların millî müziği olan Marseillaise'yi çalıyor.

Meryem Ana kandillerinin aydınlattığı vitrinin birinden; sivri burnu, uçları çekik gözlerindeki gözlükleri ve hilekâr sırtımasıyla Yunan Başbakanı Venizelos'un fotoğrafı canlanarak şöyle bağırıyor; "*Yürü ey şanlı general! Homer'e ebedî bir şöhret sağlayan senin gibi kahramanlardır!*"

Başka bir vitrinden, Paris'te Ermeni istiklâli için çalışan Boğos Nubar Paşanın fotoğrafı fırlıyor ve *"Yürü ey şanlı general! Ararat Dağı'nın arkasından kanatlanıp uçmaya başlayan Ermenistan kartalının getireceği tacı başına takacağım."* diye bağırıyor.

Tabi, ne Venizelos'un, ne de Boğos Nubar Paşanın fotoğraflarının bağırıcıları yok. Tonton general; *"Burada olsalardı, böyle bağırırlardı."* şeklinde düşünüyor.

General d'Esperey'in hayallerle süslü fetih (!) yürüyüşü en çok çocukları mutlu ediyor.

Kara derili iki adam, beyaz bir atın iki yanından tutmuş. Atın üstünde de kazık gibi duran süslü püslü tombul bir adam.

Oysa kazık ince olur; fakat bu adam şişko.

Çocuklar General Franchet d'Esperey'i görünce; *"Koşun, tiyatoru gelmiş, hokkabaz da var, hem de bedava!"* diyerek birbirlerini haberdar etmişler.

General Franchet d'Esperey, kendisine merakla bakarken kahkahalar atan çocukları görünce de çok mutlu.

Mavi Kuş da hiç hokkabaz görmemiş. Çocuklarla birlikte o da gülüyor.

...

Ekselânsları General Franchet d'Esperey'in zafer yürüyüş kolu-nun patırtıları tüm Haliç'i, tüm Boğazı tutuyor.

Ekselânsları General Franchet d'Esperey'in zafer yürüyüşünün patırtılarının sedası, Anadolu ve Rumeli sahilleri arasında gidip geliyor.

Ekselânsları General Franchet d'Esperey'in zafer yürüyüşünün patırtıları Şişli'ye kadar da uzanıyor.

Masa başında hesaplar yapan Mustafa Kemal Paşa, bu patırtı-lardan rahatsız olarak dışarı bağırıyor; *"Cevat Abbas! Bu patırtı nedir bakiver çocuğum!"*

Cevat Abbas'ın sokağa çıkmasıyla dönmesi bir oluyor; *"Ekselânsları General Franchet d'Esperey, zafer yürüyüşü yapıyormuş paşam."*

Hiç gülünecek zaman değil; fakat gülüyor Mustafa Kemal Paşa; *"Şu palyaço Ekselânsları General Franchet d'Esperey mi?"* diye soruyor.

Bu gülünmeyecek zamanda Cevat Abbas da gülüyor; “*Evet paşam, buyurduğunuz gibi palyaço Ekselânsları General Franchet d’Esperey.*” diye cevap veriyor.

...

Bir Türk paşası ve yaverini gülünmeyecek zamanda bile güldüren Ekselânsları General Franchet d’Esperey, mutluluk denizinde yüzüyor.

Çiçek yağmuru!

Zito!

Alkış!

Cibicik!

Ve Ekselânsları General Franchet d’Esperey’in ağzı kulaklarında.

Fakat hay aksi şeytan!

Hay aksi şeytan!

Bandonun iri davulu; “*güm güm*” vururken birden talihsiz bir şey oluyor.

Ekselânsları General Franchet d’Esperey’nin kır atı, davul sesinden ürüyor.

Allah’tan tüm azizler onu koruyor.

Muhteşem kır atın beyaz yelelerine yapışarak düşmekten son anda kurtulan General Franchet d’Esperey, kendisini alkışlayan Ermeni, Rum dilberlere madara olmaktan da kurtuluyor.

General Franchet d’Esperey kır atın beyaz yelelerini okşayarak candan bir; “*Merci beaucoup.*” çekiyor ve çok çevik bir hareketle, önce ayaklarını üzengiden çıkarıyor, sonra göbeğini eyerin kaşına dayayarak atın boynuna doğru eğiliyor ve yere diz çöken emir subayının sırtına basarak atından iniyor.

İner inmez de elindeki kırbacı Osmanlı bando takımının davulcusunun suratında şaklatıyor.

Şırak! Şırak!

Kırbacı yiyen davulcu şaşkın bakarken General d’Esperey; “*Davulunuzun sesi atımı ürküttü mösyö!*” diyor ve vurmaya devam ediyor.

Şırak! Şırak!

General Franchet d’Esperey’nin, davulcunun suratına kamçısıyla her vuruşunda onu alkışlayan Rumlar, Ermeniler, Levanten dilberler; “*Hurra! Zito!*” naraları atıyorlar.

Kendisini Türklerin İstanbul’unda değil, Afrika’nın bilmem neresindeki Tombokto’da zencilerin arasında zanneden General Franchet d’Esperey, ortalığı alkıştan inletenlere sırtımacıklar gönderdikten sonra tekrar beyaz atına biniyor.

Atına biner binmez, seyircileri tekrar selâmlamak için elini kaldırıyor.

O da ne?

Ekselânsları General Franchet d’Esperey Cenaplarının el kaldırmasıyla birlikte kalabalık gürlüyor; *“Zitooo!”*

Güzel!

Tekrar elini kaldırıyor Franchet d’Esperey Cenapları.

Aaa!

Cümle Ermeni, Rum ve onların yavruları bu sefer; *“Hurraaa!”* çekiyorlar.

Ay bu ne güzel şey.

Bir daha elini kaldırıyor Franchet d’Esperey, bir daha, bir daha.

Müthiş!

Ekselânsları General Franchet d’Esperey Cenapları sağ elini kaldırdıkça seyirciler; *“Zitooo!”* sol elini kaldırdıkça; *“Hurraaa!”* diye ünlüyorlar.

“Yaşa!”

“Zafer!”

Ve Ekselânsları General Franchet d’Esperey Cenapları, Fransız konsolosluğunun önüne gelince eller havaya yapıyor. Zitooo ve hurrallar tekrar birbirine karışıyor.

Ekselânsları General Franchet d’Esperey, at üzerinde kendisine bıyık altından gülerек bakan kalabalığı bir el hareketiyle durdurmak ve bir nutuk irat etmek niyetiyle yine sağ elini kaldırıyor.

Yine bir gök gürlemesi; *“Zitoo!”*

Kızıyor Ekselânsları General Franchet d’Esperey Cenapları; *“Kesin zitoları. Susun!”*

Ve kalabalık susuyor.

Kalabalık susunca Fransız general; *“Trabyen, trabyen.”* diyerek aferin çekiyor.

Ve başlıyor konuşmaya Ekselânsları General Franchet d’Esperey Cenapları.

Büyük bir milletin (?) büyük generali (!) kendi aklınca Türklerle alay ediyor. İstanbul'u fetheden Fatih'e göndermeler yaptıktan sonra, tam iki saat süren muhteşem (!) gösterisinin sonunda Fransız konsolosluğuna giriyor.

...

Mavi Kuş konsolosluğa giren General d'Esperey'in arkasından bakakalıyor. Ne yapmak istemiştir bu adam?

Ne yapmak istemiştir bu tonton general?

Bu Fransız generali, galiba beyaz at üzerinde bir zafer yürüyüşü yapmakla, 1453'te İstanbul'u fethettikten sonra beyaz at üzerinde şehre giren Fatih Sultan Mehmet Han'a benzemek istemiştir.

Fakat İstanbul'a girer girmez Hristiyanlara; *"Korkmayınız dilinizde ve dininizde serbestsiniz."* diyen, çağ açıp çağ kapayan koca Fatih nerede? Palyaço d'Esperey nerede?

Mavi Kuş, Paris'te de bulunmuştur. General d'Esperey derecesinde bir densiz, kaynağında bile zor bulunur; fakat yazıklar olsun o millete ki az bulunur bir densizi ordu kumandanı yapmıştır.

"Kara Bir Gün!"

Romalı fatihler gibi İstanbul'a girmek isteyen meczup Fransız generali, Türkleri korkutmak ve haysiyetlerini kırmak istemişti.

Evet, Franchet d'Esperey, bir şeyleri kırmış, bitirmiş ve ezmişti.

Türklerdeki en az yüz yıllık Fransız ve Fransız kültürüne olan hayranlığı kırmış, yüz yıldır biriken Fransızlarla ilgili tatlı hatıraları, birkaç saat içerisinde bitirmiş ve ezmişti.

Oysa o güne kadar, Osmanlı aydın ve yarı aydınları için Batı demek Fransa demekti. Halkın dilinde tüm batılılar Frenk, tüm batı dilleri Frenkçeydi.

Dahası, Türkler için Fransa demek; sanat demek, medeniyet demek, terbiye, zarafet, irfan, dil, kültür demekti.

İşte şimdi, Türklerin hayran olduğu Fransızlar İstanbul'daydılar; fakat ne görünüşleri, ne yaptıkları; Türklerin hayalindeki ve hatıralarındaki Fransa ve Fransızlara hiç benzemiyordu.

O günden sonra Türklerin kafasında Fransa, hep emperyalizmi çağrıştırdı. Emperyalizm de gücü, mağara devrini, mağara devri de Avrupalıyı, Amerikalıyı kafalara kazıdı.

d'Esperey'in beyaz at üzerinde yürüyüşü, akılları sıra Türk izzetinesini çığneyerek emperyalizmin zaferini süslemişti.

Fransızlar böyle yapmakla, ne Türk'ün haysiyetiyle oynamanın tehlikelerini düşündüler, ne de bu davranışın ne büyük bir gaflet olabileceğini sezdiler.

Ekselânsları General Franchet d'Esperey, bu zamansız ve münasebetsiz zafer yürüyüşüyle Beyoğlu'ndaki Ermeni-Rum sarhoşlara hafifmeşrep bir gösteri yapmıştı o kadar.

Kelimelerin serdarı Gazeteci Süleyman Nazif, kimseye tanınmamak için fesini gözlerinin üzerine yıkmış bir vaziyette, General Franchet d'Esperey'in zafer yürüyüşünü başından sonuna kadar izlemişti.

Hemen gazeteye döndü ve kalemi eline aldı. Hırsını, hıncını, üzüntüsünü, gözündeki yaşı, gönlündeki kanı kaleminin ucuna verdi ve yazmaya başladı;

“Kara bir gün!

İşgalci Fransız generalinin dün şehrimize gelişi dolayısıyla, bir kısım vatandaşlarımız tarafından yapılan tezahürat, Türk'ün ve İslâm'ın kalbinde ve tarihinde ilelebet kanayacak bir yara açtı.

Aradan asırlar geçse ve bugünkü hüznümüz ve bahtsızlığımız sürûra ve mesûdane bir talihe dönse bile, yine bu acıyı hissedecek ve bu hüznle üzüntüyü çocuklarımıza ve soyumuzdan gelecek olanlara nesilden nesile ağılanacak bir miras olarak terk edeceğiz.

Almanya orduları 1871 senesinde Paris'e girdikleri sırada, büyük Napolyon'un zaferlerini kutlamak için dikilmiş olan zafer takının altından geçerlerken bile Fransızlar bizim kadar hakaret görmemişti. Ve bizim dün sabah saat dokuzdan on bire kadar hissettiğimiz üzüntüyü ve azabı duymamıştı.

Çünkü “Fransız” namını taşıyan her kişi, yalnız Hristiyanlar değil, Yahudi Fransızlarla, Cezayirli Müslümanlar, o millî matem karşısında aynı keder ve utanç ile ağlamış ve kızarmışlardır.

Biz ise millî varlıklarının ve dillerinin devamını bizim âlicenaplığımıza borçlu olan bir kısım halkın hay-huy şamatasıyla, bu aziz matemimize en acı hakaretlerin birer tokat şeklinde atıldığını gördük; “Buna müstahak değildik.” diyemeyiz. Müstahak olmasaydık, bu felâkete düşmezdik.

Her milletin hayat sayfalarında birçok talihler ve bahtsızlıklar vardır. Fransa Kralı I. Fransuva'yı, Şarlken'in zindanından kurtarmış ve koca Viyana şehrini defalarca kuşatmış bir milletin kader defterinde, işte böyle kederli bir satır da gizli imiş.

Arapların güzel bir sözü vardır; 'Sen sabret; ama zaman sabretmez.' derler."

...

Ve Süleyman Nazif'in bu yazısı, ertesi gün Hâdisat gazetesinde her şey göze alınarak yayımlandı.

Gazetenin okuyucuya ulaşmasıyla birlikte, bayilere hücum başladı. Hâdisat gazetesi o gün ikinci baskıyı da yaptı.

Fakat o da ne?

Yazıyı kendisine tercüme ettiren Ekselânsları General Franchet d'Esperey köpürdü.

Hayır köpürmedi kudurdu.

Bağırmarlar, tehditler, telefonlar, hükûmet, nazırlar, askerler, hapishane müdürleri, karakol müdürleri, polisler...

d'Esperey, bir tümen asker gönderdi ve Hâdisat gazetesini önce işgal etti, sonra kapısına kilit vurdu.

Bununla da yetinmeyerek bağırdı; "*Arrêtes le, Fusilliz le! Arrêtes le, Fusilliz le! Taksem, Taksem!*"

"Onu tutuklayın, onu kurşuna dizin! Hem de ibret-i âlem için Taksim meydanında!"

Ekselânsları General Franchet d'Esperey, "*İbret-i âlem için.*" demedi; fakat niyetinin bu olduğu apaçık ortadaydı.

Eyvah!

Gitti koca Süleyman Nazif.

Emperyalist, nefis bir edebî yazı olarak kaleme alınmış; "*Kara bir günden,*" ne anlar?

Kaldı ki d'Esperey'e göre bu yazıda Fransız milletine hakaret edilmiştir. Ne demek; "*Fransa Kralı I. Fransuva'yı Şarlken'in zindanından kurtarmak...*"

d'Esperey'e göre; "*Tarihte yapılan bir iyilik tarihte kalmalıymış; ikide bir başa kakılmamalıymış.*"

Çok kızmıştı Ekselânsları General Franchet d'Esperey.

Padişah hazretleri, hükûmet hazretleri, sadrazam hazretleri boyunlarını bükmüşler, koca Süleyman Nazif'in telefini seyredeceklerdi; fakat araya demir bilekler, çelik yürekler girdi.

Emniyet Müdürü Mehmet Ali ve Yüzbaşı Aziz Hüdaî.

Emniyet Müdürü Mehmet Ali, bir türlü Süleyman Nazif'i yakalayamadı (!).

Emniyet müdürüne kalsa, sittin sene Süleyman Nazif'i yakalayamayacaktı; fakat Süleyman Nazif başladığı şerefli işi tamamlamak istiyordu.

Kendi ayağıyla karakola gitti. Başına üşüşen Fransız subaylara kendi diliyle ifade verdi.

Fransız subaylar onun Fransızca konuşmasını istediler; Süleyman Nazif kabul etmedi.

Soruların Türkçe sorulmasını sonra tercümanın Fransızcaya çevirmesini istedi.

Süleyman Nazif, soruları önce Türkçe cevapladı; sonra tercümana da gerek görmeyerek Türkçe söylediklerini, Fransız asker ve elçilik temsilcilerine Fransızca anlattı.

Onlara, nefis üslûbu, erkekçe hitabıyla Türk tarihinden, dünya tarihinden, Fransız edebiyatından örnekler verdi.

Ona göre; *"Kara bir gün."* yazısında hiçbir suç işlenmemişti; aksine ortada bir suçlu varsa General Franchet d'Esperey'in ta kendisiydi.

Onu sorgulayanlar Süleyman Nazif'e hak verdiler; fakat Ekse-lânsları General Franchet d'Esperey Cenapları; *"İsa diyor, peygamber,"* demiyordu.

Hem koca general tükürdüğünü yalar mıydı?

Yalayacaktı da; fakat d'Esperey'in tercümanlığını yapan Yüzbaşı Aziz Hüdaî'nin söyledikleri onu ürküttü.

"İttihatçıların Süleyman Nazif Beyi çok sevdiklerini, onun kılına zarar geldiği takdirde, hiçbir Fransız'ın İstanbul sokaklarına çıkmayacaklarını..." ima ediyordu Aziz Hüdaî.

Ürmekten çok korkmuştu tonton general; ya bu İttihatçılar, bir gün bir köşede durur ve tabancalarını...

d'Esperey, tükürdüğünü yalamak için bahane arıyordu ki anası onu; *"Pazar."* günü doğurmuştu.

Türklerle evli olan bir grup Fransız hanım, d'Esperey'i ziyaret ederek; "*Süleyman Nazif Beyi kurşuna dizmekten vazgeçmesini,*" rica ettiler.

Oh be!

Ekselânsları General Franchet d'Esperey işte şimdi kurtulmuştu.

Bu ricadan sonra general; "*Cezanın infazında acele edilmemesi,*" emrini vererek lütfetti ve büyüklük (!) gösterdi.

Süleyman Nazif, Bekir Ağa zindanlarını boylamakla paçayı kurtardı.

"Hukuk, mukuk (!)"

İstanbul'a bir imparator gibi giren Fransız Generali d'Esperey, ne kadar; "*Asıl efendi benim.*" dese de bütün ipler İngiliz General Milne'in elindedir.

Fransızlar, Milne'in elindeki bu ipleri çekip almak isterken General d'Esperey'nin şahsında dünya âleme rezil olmuşlardır.

Rezil olmuşlar da uslanmışlar mıdır?

Hayır!

Onlar hâlâ asıl efendinin kendileri olduğunu ispat peşindedirler.

Tepişmekten bir türlü vazgeçmeyen General Franchet d'Esperey, yandaşlarından ayrı olarak sadece Fransızlara hizmet verecek olan özel bir sağlık hizmeti kurar. Maarif nazırlığına başvurarak kuracağı Tıp Fakültesi için on beş uzman doktor ister.

Aaaa!

Ne kadar ayıp (!)

Hem de dosta düşmana karşı.

...

İngilizler, Fransızların özel hastahane kurmasına hiç hoş bakmadılar. Önce başlarını iki yana sallayarak "*Cık! Cık!*" çektiler. Sonra; "*Yahu bunlar resmen İstanbul'a yerleşiyorlar. Hem de bizden önce.*" diyerek kıskançlıklarını dile getirdiler.

İngilizler, Fransızlara karşılık vermek için polis ve sağlık işlerine el koydular. Bu el koymaya Osmanlı Hükûmeti'nin yorumu aynen şöyle; "*Dostlarımızla iyi niyetli bir iş birliği.*"

Oysa arada sadece İngiliz- Fransız tepişmesi var; ama ceremesini Türkler çekiyor.

Emperyalistlerin aralarındaki anlaşmaya göre; d'Esperey İstanbul işgal kuvvetleri kumandanı. Oysa İngilizlerin onu takmaya hiç niyetleri yok.

İstanbul'da güvenliğin kendilerinden sorulması gerektiğini iddia ediyorlar.

Öyle mi dedi Fransızlar; hemen Paris'ten polisler getirdiler. Daha önce jandarmaya zaten el koymuşlardı. Anadolu'ya da jandarma göndermeye karar vermişlerdi ki İngilizler *"hop bakalım,"* dediler.

Şimdi bu Anadolu içlerine asker göndermek demektir, işgal demektir.

Fransızlar dinlemedi; Şile, Samsun, Trabzon, Amasya, Sivas, Kayseri ve Aydın gibi yerlere asker göndermeye karar verdiler. Karşılığında İngilizler de değişik yerlere asker gönderdiler.

Türkler bu tür didişmelere *"kedi-köpek"* oyunu der yahut *"tiyatoru."*

Koca koca devletler tiyatoru oynuyorlar.

...

İngilizleri kızdırmış olmak General d'Esperey'nin hoşuna gitmişti. Onları daha da çıldırtmak için Osmanlı sadrazamını ayağına çağırdı.

Bu kadarı da fazlaydı. Bütün nazırlar ayak dirediler; *"Gitme sayın sadrazamım. Ne olacaksa olsun."* diyerek Tevfik Paşaya yalvardılar.

Fakat sayın sadrazam, Fransız büyük elçiliğine gitti.

Gitti ve d'Esperey'den o da zılgıt yedi; *"Bekir Ağa'da misafir ettiğiniz İttihatçılar yan gelip yatıyor. Onların hakkından gelmezseniz, sizin hakkınızda vereceğimiz karar çok ağır olacaktır!"*

Mübarek, sadrazam değil şamar oğlanı.

d'Esperey hızını alamadı ve bir cevher daha yumurtladı; *"Bir bölük asker gönderir Yıldız Sarayını da işgal ederim; fakat padişahın hatırı var."*

Hatırın var olsun ey şanlı (!) general!

...

Bu şımarık Fransız'ın saygısızlıkları bunlarla da kalmadı.

Kızılay'a üye Türk kadınları, Galatasaray'da verdikleri çaya onu da davet etmişlerdi.

General d'Esperey burada yaptığı konuşmada; "*Fransız dostluğunu tekrar ile bugünkü durumdan şikâyet ediyorsunuz; fakat bize karşı senelerce savaştığınızı, harbin uzamasına sebep olduğunuzu unutuyorsunuz. Bunun cezasını elbette çekeceksiniz.*" dedi.

İstanbul'a koca bir sirk kurulmuştu. Bu sirkte; "*Yenilenlere eyvah!*" dedirtecek kara komedi sahnelenmeye devam ediyordu!

...

d'Esperey yaptığı hakaretlerden bir türlü tatmin olmamıştı. Olmaya da hiç niyeti yoktu. Bir Türk albayı kendisini selâmlamadı diye harbiye nazırının istifasını da istedi.

Harbiye nazırı tam istifa ediyordu ki Vahdettin araya girdi. Harbiye nazırından; "*d'Esperey Cenaplarının ayağına gitmesini ve özür dileyerek gönlünü almasını,*" emir buyurdu.

d'Esperey, makamına kadar gelen harbiye nazırına yer bile göstermedi, zavallı nazır ömrünü ayakta diledi. Ayağına koşa koşa gelen hariciye nazırını da paylamaktan geri durmadı; "*Bizimle savaşmak cesareti gösteren İttihatçıların hakkından gelin, yoksa!*"

Ve hemen nazırın eline otuz altı kişilik bir kara liste verdi; "*Önce bunları halledin.*"

Fransızlar liste verir de İngilizler vermezler mi?

Hemen onlar da hükûmetin eline birer kara liste tutuşturdular. Ardından İtalyanlar, Ermeniler, Rumlar ve Patrikhane.

Yeni bir tutuklama furyası.

Sadece hükûmet değil, İttihatçılar da şamar oğlanı. İngiliz'e kızan Fransız, Fransız'a kızan İngiliz, her ikisine de kızan İtalyan İttihatçıların cezalandırılmasını istiyor.

Ve her talepleri, büyük bir tutuklama kampanyasıyla karşılık görüyor.

Hükûmetin bu tutumu halkta tepki yaratıyor. Bir vatandaş; "*Bu kadarı da olmaz ki. Gâvurlar yat dese hükûmet yatıyor.*" derken bir diğeri de onun kadar şikâyetçi; "*Bu nasıl hükûmet. Ölümünden öte yol mu var? Milletın şerefi iki paralık gâvurun ayağı altına verilir mi?*" diyor; fakat Hürriyet ve İtilâfçı devlet adamı ve gazeteciler; "*Galip değiller mi ne isterlerse yaparlar.*" diyor.

İngiliz Yüksek Komiseri Calthorpe memnun; "*İttihatçılar yetmez. Bütün Türkler idam edilmeli.*" diyor.

“Yeni bir İngiliz oyunu!”

Emperyalistlerin İstanbul’a kurdukları koca çadırda oynananlar, sirkte oynananlardan daha inanılmaz. En usta ayıcı, en usta dönücü, en hızlı atlayıcı, en iyi palyaço gelse, İstanbul sirkindeki ustaların yanında hep çirak kalırlar.

Türkler bu sirkte seyirciler; fakat ayıların ısırıldığı, maymunların tepesine çıktığı, palyaçoların tokatladığı seyirciler.

Türk seyirciler sessiz ve vakur bir şekilde yaşanan ve oynananları izliyor. Ayı ısırınca “Ay!” bile demiyor, diyemiyor. Maymunların maymunluklarına gülmüyor, gülemiyor. Herkesten şamar yiyen palyaçonun gıdıklamalarına tepki göstermiyor, gösteremiyor.

...

Kemal, sadece İstanbul sirkini değil, bu sirki İstanbul’a göndiren Avrupa kamuoylarını da izliyor.

İzliyor ve sık sık “*humm.*” çekiyor.

Her “*humm.*” çekişinde tabancasının kabzasını okşuyor.

Tabancasının kabzasını okşarken düşünüyor. Alt alta koyuyor, yan yana sıralıyor, üst üste katlıyor. Bazen neşeleniyor Kemal, bazen de kederleniyor. Sonra yine, Şişli’de perdeleri sıkı sıkıya kapalı ikinci kattaki çalışma odasında derin düşüncelere dalıyor.

Odasının sıkı sıkıya kapalı perdeleri kadar, kapalı düşünceler.

Bu kapalı düşünceleri sadece kendisi biliyor, sadece kendisine itiraf edebiliyor; çünkü bu ağırlıkları sadece kendisi kaldırabiliyor.

Kemal’in geceler boyu sadece kendisine itiraf edebildiği düşüncelere arka arkaya yaktığı sigarası eşlik ediyor. Bazen yakmayı unuttuğu, bazen yakıp da içmeyi unuttuğu, bazen içip de söndürmeyi unuttuğu sigaralar. Daha sıkıntılı gecelerdeyse kendisine sigarasıyla birlikte küçük bir şişe rakı da arkadaşlık ediyor.

Bu üçlü İstanbul’un acısını, Anadolu’nun yasını birbiriyle paylaşıyor.

Londra karışmış; millet sokakta “İş.” diye bağıyor. Dahası analar oğullarının artık eve dönmelerini istiyorlar.

Roma kaynıyor; caddelerde her gün gösteriler yapılıyor. Halk, İngiliz ve Fransızların kendilerini aldattığı ve atlattığı inancında.

Ya Paris! Paris neredeyse tükenmiş. Genç Fransız nüfus savaşta ölmüş; yaşlı nüfussa çalışamayacak derecede ihtiyarlamış.

Barış konferansındaki haberler de pek iç açıcı görünmüyor. İtalyan Başbakanı Orlando, İngiliz Başbakanı Lloyd George'a ana-avrat küfretmiş.

Kemal'in önünde deste deste Avrupa gazeteleri.

Neşeleniyor Kemal, pek neşeleniyor.

İçinden; *"Bu iş olmalı."* diyor.

Bu iş olmalı!

Biraz sonra kendi kendisini haşlıyor; *"Ne demek olmalı Kemal, bu iş olacak!"*

Ne iş?

Hangi iş?

Bu sorunun cevabını hiç dillendirmiyor.

Sadece neşeleniyor; fakat bir İngiliz generali bu neşesini kaçırıyor. Sadece kaçırıyor, öfkeleniyor.

Sadece öfkelenmiyor, çıldırıyor Kemal.

Kemal'i bu hâle getiren İngiliz General Allenby.

Arapların peygamber ilân ettikleri Allenby.

Ayağına getirdiği nazırlara yer bile göstermeyen, zılgıt üstüne zılgıt çeken, sadrazamı ağlatan, centilmen İngiliz'in (!) pek saygı değer (!) kumandanı General Allenby.

...

VI. Ordu Kumandanı Ali İhsan Paşayı görevden aldırان General Allenby Hazretleri, onun yerine Mustafa Kemal Paşanın atanmasını buyurmuşlar!

Herkes şaşıtı kaldı.

Başta, cümle emperyalist subaylar, cümle nazırlar, cümle gazeteciler ve en başta Osmanlı Padişahı ve Allah'ın yeryüzündeki gölgesi ve tüm Müslümanların emiri Halife VI. Mehmet Vahidettin Han Hazretleri şaşıtı kaldı bu işe.

Herkes; *"Şanslı adam bu Mustafa Kemal Paşa Hazretleri vesse-lâm. Durduk yerde başına devlet kuşu konduğuna göre İngilizler onu pek tutuyor. Zaten ben demiştim akıllı adamdır diye. Demek tüm plânları ordu kumandanı olmak içinmiş..."* diyor.

Çanakkale Kahramanı Mustafa Kemal Paşa, ne başına konan devlet kuşunu görüyor, ne de İngilizlerin onu tutmasını umursuyor.

Ona göre, bu olsa olsa yeni bir İngiliz oyunudur.

“İngiliz putunu kıran Mustafa Kemal Paşa!”

Gece geç saatlere kadar düşündü durdu Mustafa Kemal Paşa. Bir sömürgeci, kendi ülkesinde ona ordu kumandanlığı teklif etmişti. Bir zamanlar Enver’in elinden ordu kumandanlığı almak için çektiği çileleri düşündü.

Oysa şimdi?

Şimdiyse hiç talebi olmadığı hâlde, bir ordu kumandanlığı, altın tas içinde kendisine sunuluyordu.

Hem de Katma’da önünü kestiği son yenilgiyi tattırdığı bir İngiliz generali tarafından.

Bütün gece düşündü durdu Kemal. Bir an için yapılan teklifi kabul ettiğini düşündü; sonra bu kabulden sonra olacakları. Yüzünü buruşturdu; hayır!

Hayır, bu kumandanlık ne kendisine, ne ülkesine hiçbir fayda sağlamazdı.

Emperyalistler ordu kumandanlığını verir vermez, arka arkaya ülkesine ve milletine zarar verici emirler yağdıracaklardı.

Onu ezecekler, halkının gözünden düşürecekler gururuyla oynayacaklardı.

Hayır!

İngilizler tarafından istenen, beğenilen bir kumandan olmak, İngilizler tarafından tercih edilmek Türk halkının hoşuna gitmezdi. Çok güvendiği ve hiçbir zaman sevgisini kaybetmek istemediği Türk halkına bu durumu nasıl izah ederdi?

Canı sıkıldı; “*Ben nerede hata yaptım?*” diye düşündü. Durduk yerde İngilizler başına iş açmıştı.

Kabul etse bir türlü, reddetse başka bir türlü. İki ucu pis bir sopa. Sadece iki ucu değil, bu sopanın ortası bile pis.

Sabaha karşı kararını verdi. Hiçbir rütbe, Türk halkının güvenini kaybetmeye değmezdi. Bunun karşılığında İngilizlerden gelecek her türlü zorluğu da göğüslemeye karar vererek ertesi gün yapılan teklifi, rahatsızlığını öne sürerek reddetti.

Aaa!

Mustafa Kemal Paşanın, kendisine yapılan VI. Ordu Kumandanlığını kabul etmeyişinin şaşkınlığı, teklifin yapıldığında gösterilen şaşkınlıktan kat kat daha fazla oldu.

Bu ne iş arkadaşlar!

Bu nasıl iş dostlar!

İlk şaşkınlıklar geçtikten sonra herkes söylenmeye başladı; *“Ben bu adam delinin, çılgının biri diyordum da kimse inanmıyordu. Gördünüz mü Kemal Paşanın yaptığını?”*

Mustafa Kemal Paşanın, teklifi reddine hiç kimse akıl sır erdiremedi; *“Şöyle bir günde İngiliz dostlarımıza yapılacak şey midir bu? Bunun üzerine İngilizler bize Paris’te yumuşak davranmazlarsa ne kadar haklı olurlar.”* dediler.

Cümle emperyalist subaylarla birlikte cümle nazırlar, cümle gazeteciler ve en başta Osmanlı Padişahı ve Allah’ın yeryüzündeki gölgesi ve tüm Müslümanların emiri, Halife VI. Mehmet Vahidettin Han Hazretleri de bu işe şaşıtı kaldı.

Evet, Kemal Paşa kıızıyla evlenmeyi reddetmişti; amma koca İngiliz de reddedilmezdi ya!

Emperyalizmin İngilizce konuşanları da şaşkıncı.

Şaşkınlıkları geçince de kızmaya başladılar.

Ne demektir bu?

Kendilerinin lütfettikleri bir kumandanlık nasıl reddedilir?

Bu nasıl olabilir?

Ve buna kim, nasıl cesaret edebilir?

Mustafa Kemal Paşa, Çanakkale ve Katma’dan sonra İngilizlerin çalımlarını İstanbul’da da bozmuştur.

İngilizlerin putu kırılmıştır.

“İngiliz varken şeytana gerek yok!”

İngiliz General Allenby, kendisini, ezilmiş, aşağılanmış, resmen alay edilmiş olarak gördü.

Elinden gelse Mustafa Kemal Paşayı hemen Bekir Ağa’ya yollayacaktı; fakat yüreciği o cesareti gösteremedi.

Buna rağmen yapacağını yaptı General Allenby.

Osmanlı harbiye nazırına verdiği talimatla, Mustafa Kemal Paşanın kumandanlık ödeneğini kestirdi.

Yaverini ve emrine tahsis edilmiş makam otomobilini de elinden aldırdı.

Ve Mustafa Kemal Paşa ortada kalıverdi.

Ne emekliye sevk edilmiş, ne de açığa alınmış, ne de bir vazife verilmişti. Resmî elbisesiyle dolaşabilecek ve maaşını alabilecekti o kadar.

Ve General Allenby bununla da kalmadı.

İngiliz istihbarat şefine de bir emir verdi; *“Bundan böyle General Mustafa Kemal’in her hareketinden haberdar olmalıyım.”*

Ve o günden sonra, Kemal’in peşinde yine İngiliz casuslar dolaşmaya başladı.

...

Emperyalistler dünyadaki tüm hileleri, tüm desiseleri, tüm oyunları çok iyi bilirler. Özellikle emperyalizmin İngilizce konuşanı en iyi bilir.

Emperyalizmin Fransızca ve İtalyanca konuşan türleri, şeytana gerek kalmadan, dünyayı yüz yıl kötülüksüz bırakmamak kabiliyetiyle donatılmışken, emperyalizmin İngilizce konuşanları; şeytansız bir dünyayı en az bin yıl idare ederler.

Emperyalizmin İngilizce konuşanları Çanakkale’de, Katma’da, kendilerine iyi bir dayak çeken bu Türk paşası karşısında, bir tuhaf aşâğılık kompleksine kapılmışlardı.

İşin kötüsü, ona bir zarar vermek isteseler; *“Hah! İngilizler kendilerine sopa çeken Mustafa Kemal Paşadan intikam alıyor.”* diyerekten alay edileceklerdi.

Halkın çok sevdiği ve güvendiği Mustafa Kemal Paşaya alenen bir zarar veremeyen emperyalizmin İngilizce konuşanı; onu yok etmenin, onun gururunu kırmanın çaresini aramış ve Çanakkale’de, Katma’da yedikleri dayanın acısını başka başka yollardan almayı plânlamıştı.

Plân güzeldi!

Plân müthişti!

Plân, gerçekten şeytanı kışkandıracak kadar mükemmeldi.

Öyle mükemmeldi ki İttihatçı düşmanı ve padişahın güvendiği bir asker olarak bilinen Mustafa Kemal Paşaya, VI. Ordu Kumandanlığı bir jest, bir lütuf, bir ikramiye gibi sunulmuştu.

İngilizlerin, Mustafa Kemal Paşaya sundukları kumandanlığın hemen kabul edileceğinden hiç şüpheleri yoktu.

Fakat Mustafa Kemal Paşa yutmamıştı.

“Anadolu ateşi!”

Paris!

Paris’ten pis kokular geliyor.

Paris, dünyanın en eski mesleğinin hem icat edildiği, hem bu mesleğin icrasında tüm dünya kentlerine örnek olmuş bir şehir.

Paris’te dünyanın en eski mesleklerini icra edenler, beyaz kadın tacirlerinin tuzağına düşmüş kader kurbanları.

Bu kader kurbanlarının en çok zoruna giden şeyse, hem bataklıkta itilmek, hem de kendilerini bu bataklığa itenler tarafından; “Dünyanın en eski mesleğini icra ettikleri için” aşağılanmak.

Oysa dünyanın en eski mesleğini icra edenleri suçlayanlar, suçladıkları şeyin katmerlisini Paris’in ünlü Astoria Otelinde uyguluyorlar.

Bir yandan; “Türklerle ilgili görüşmelere nisan ayında başlayacağız bekleyin.” diyen emperyalistler, diğer yandan o güne müthiş bir hazırlık içindeler.

Müthiş bir hazırlık!

...

Paris keyifli; fakat Londra’ya gelen haberler ürkütücü. Amiral Webb, İstanbul’dan yazmış;

“Samsun ve yöresi barut fıçısı. Bölge halkı tam silâhsızlandırılmalı yoksa patlayacak. Bunu yapmak için de bayağı büyük kuvvet lâzım. Elimizde kuvvet yok!”

Fakat İngiliz, yine de blöfünü yapmış ve Osmanlı Hükûmeti’ni tehdit etmiş; “Bölgede asayişsizlik var, o hâlde asker çıkarırım.”

Artık işgalin adı; asker çıkarmak.

İngiliz blöfü yutulmuş Osmanlı Hükûmeti; “Siz bilirsiniz.” demiş.

Ve Samsun, Trabzon, Şile, Amasya, Sivas, Kayseri ve Aydın’a asker gönderilmiş.

Belli ki Anadolu teşkilâtlanıyor; fakat başıbozuk bir teşkilâtlanma.

İtalyanları dışlayan İngiliz’le Fransız, Trabzon’la Adana arasına bir çizgi çekmiş; Doğu Anadolu’yu Ermenilere, Batı Anadolu’yu Yunanlılara peşkeş çekmek istiyor.

Başrollerde İngiliz Başbakanı Lloyd George.

Uzun saçlı, ağzını örten pos bıyık, patlak gözlü korkunç Lloyd; büyük savaşta kendilerine sadece şapkadaki örtüyü kaldıran palyaço kadar yardım eden Yunan'a, o güne kadar hiç esamisi okunmayan Ermeni'ye, Anadolu'yu niçin peşkeş çekmek istiyor?

Gayet basit.

Başını, kuzey buz denizinin buzlarına, ayaklarını Güney Afrika'nın çöllerine dayayan İngiliz, hazımsızlıktan çatlamak üzere.

Topraklarının üzerinde güneş batmayan denizlerin tek gözlü korsanı, yuta yuta şişmiş.

Anadolu'yu yutacak gücü yok.

Anadolu'da her an bir kıvılcım çakabilir.

Anadolu'da çakan bir kıvılcım büyük bir ateşe dönüşebilir. Bu ateş dostu ısıtır, düşmanı yakar.

Anadolu ateşi meşale olur, çok uzaklardaki esir milletlere umut verir.

Türklerin Çanakkale'de, Kut'ül Ammare'de, Katma'da yaktıkları ateşin benzeri, bir de Anadolu'da yanarsa işleri bitiktir.

Anadolu'da yanabilecek bir ateşi göze alamazlar.

Kaldı ki şimdilik dostları, aslında ebedî düşmanları Fransızlar ve İtalyanlar Anadolu'ya girecek olurlarsa çabuk güçlenirler ve çok geçmeden kendilerine rakip olurlar. Üstelik bir daha Anadolu'dan çıkmazlar.

Ayrıca, Rusya'da gerçekleşen Bolşevik İhtilâli de İngiliz'in hoşuna gitmemiştir. Anadolu'ya girmeleri demek Bolşeviklerle komşuculuk demektir.

Bu da işlerine gelmez.

En iyisi, Fransızlarla, İtalyanlarla, Ruslarla uğraşmaktansa her zaman kullanabilecekleri Yunancıkları ve Ermenicikleri bu ateşe atmaktır.

İyi de İngiliz çok iyi bilmektedir ki Osmanlı Devleti'ni paylaşmak için Fransızlar, İtalyanlar ve Ruslarla yaptıkları gizli antlaşmaların hiçbirinde Ermenilerin adı bile geçmemiştir.

Centilmen İngilizler bu küçük ayrıntıyı fark edince bir an duraklarlar. Sonra "*Ne önemi var.*" derler. Kendileri karar verdiklerine göre onlara kim ne diyebilir?

Anadolu'nun bir kısmına Rumlar, bir kısmına Ermeniler gönderilmelidir. Bu gönderme işleminden önce de birtakım kılıflar hazırlanmalıdır. Dünya kamuoyu Türkleri mazlum değil cani bilmelidir.

Şeytansız bir dünyayı en az bin yıl idare etme kabiliyetinde yaratılmış denizlerin tek gözlü korsanı, bu oyunları çok iyi bilir.

Hemen düğmeye basar ve dünya basınında; *"Türklerin Ermenileri katlettiğini,"* işlemeye başlar.

Ermeni meselesi yeniden dünya basınının gündemine oturmuştur;

"Vahşî Türkler!"

"Ermenileri katleden cani Türkler!"

"Tek çıkar yol; Anadolu!"

Paris Barış Konferansından gelen haberlere göre emperyalistler birbirlerine düşmek üzere.

Mısır'dan, Afganistan'dan gelen haberler yorumlanacak olursa, en büyük emperyalist İngiliz'in kuyruğu sıkışmış.

Paris, Londra ve Roma'dan gelen haberler daha da ilgi çekici; İngiliz, Fransız ve İtalyan kamuoyları artık savaş istemiyor.

Anadolu'daysa kıvılcımlar çakmaya çoktan başlamış.

IX. Ordu Kumandanı Şevki Paşa, Karadeniz bölgesinde halkı teşkilâtlıyor ve silâh dağıtıyor.

Anadolu'nun pek çok yerinde bazı Türkler dağa çıkmış, Ermeni Rum eşkıyalarla çatışmalar başlamış.

Paris'teki pis kokuların yansıması gazetelerde. Satır aralarında daysa pis kokuların daha pisi hissediliyor.

...

Kemal yine dinlemede. Avrupa basını bangır bangır bağıyor; *"Doğu Anadolu Ermenilere, Batı Anadolu Rumlara verilecek."*

Kemal kızgın!

Kimin toprağını kime veriyorlar.

Osmanlının asırlardır Türklerden daha çok imkân tanıdığı azınlıklar bir bir İngiliz'in maşası olmuş.

Daha dün Arap'ın hançeri Osmanlının sırtına geçmişti!

Daha dün Ermeni, Rus'un sopası olmuş!

Şimdi de Rum, İngiliz'in oyuncağı oluyor!

İngiliz Anadolu’da kendisini bekleyen tehlikeyi görmüş. İtalyan ve Fransızlarla birlikte bir askerî harekâta girişmektense Ermeni ve Rum’u ateşe atmayı tercih ediyor.

Çok kızgın Kemal.

Olanları bir türlü hazmedemiyor.

Hata üzerine hata yapıyor.

Bir kısım aklıevvel, Türk milletinin geleceğini Almanlarla birlikte olmakta aramıştı ve sonuç ortadaydı.

Şimdiyse her şey ayan beyan ortadayken aydın geçinen birtakım zevat, İngiliz’in, Fransız’ın yahut başka bir milletin insafına sığınmak istiyordu.

Türk vatani, Türk milleti, kendi tarihi, kültür, şeref ve gelenekleriyle, kendi sınırları içinde bağımsız ve hür yaşama hakkına sahip olmalıydı.

Fakat bu nasıl olabilecekti?

Güzel Anadolu’nun yiğit insanlarını, Çanakkale’de, Suriye’de, Bitlis’te görmüştü.

Evet, tek çare vardı; “*Ya istiklâl, ya ölüm!*”

Bir dilenci gibi adalet dilenmekle adalet gelmezdi. Ne padişaha, ne halifeye, ne de bir sömürgeci devlete güvenmeden, asil Türk milletinin meziyetlerine güvenmeliydi.

...

Kemal hemen arkadaşlarını akşam yemeğine çağırır. Onun İngilizler tarafından takip edildiğini bilen Ali Fethi, Hüseyin Rauf, Ali Fuat, Kâzım ve Refet, ayrı zamanlarda, ayrı yollardan Şişli’ye gelirler.

Onlarınki fazla bir dikkattir; çünkü Şişli’deki evin çevresindeki sokaklar, İngiliz ajanlar için pek tekin değildir.

Kimisinin başına bir saksı düşer, kimisinin ayağı bir çukura girer. Sık sık da kimliği belirsiz kişiler; “*Pat pat pat!*” yapıp sırta kadem basarlar. Her “*Pat*” da kötü niyetli kişilerin ya ayacağına ya popocuğuna bir kurşun girer.

Başta gelen kazalar ve faili meçhul “*Pat patlar*” İngiliz ajanlarını yıldırmaştır; çünkü Cambaz Mehmet’in adamları simitçi, dilenci, ayakkabı boyacısı kılığında, bu bölgeye yaklaşan yabancıların başlarına tuhaf kazalar getirmekte ustadırlar.

Bu gizli korumadan habersiz Kemal ise perdelerini sıkı sıkı kapatarak kendince tedbirli davranmaktadır.

...

Ve akşam yemeğinde, büyükçe masanın çevresinde hepsi toplanmıştı.

Kemal, Ali Fethi, Hüseyin Rauf, Ali Fuat, Kâzım ve Refet.

Yemekte hiç konuşmadılar, hepsi buruk. Ne acı bir durumu ki garip vatanlarının kendilerine ihtiyacı vardı. Ve onlar bu ihtiyacın ne derece şiddetle hissedildiğini biliyorlardı.

Lokmalar boğazlarından geçmekte zorlanıyordu.

Yemekten sonra İstanbul'da olanları, Anadolu'da olanları, Avrupa basınının yazdıklarını tekrar tekrar gözden geçirdiler. Hepsinin de gözleri duvarda asılı olan Anadolu haritası üzerindeydi.

Kemal, konuşmaya başladı.

Önce bugüne kadar yaptıklarını anlattı; daha doğrusu yapmak isteyip de yapamadıklarını.

Tevfik Paşa Hükûmeti'ne güvenoyunu engelleyerek, İzzet Paşayı tekrar iktidara getirmek istemişlerdi; olmamıştı.

Hiç değilse harbiye ve dâhiliye nazırlıklarını elde etmek istemişler, bu da engellenmişti.

İhtilâl yapmayı düşünmüşler, kurdukları teşkilât ölü doğmuştu.

Şimdi geriye en zor; ama en önemli tek yol kalmıştı.

Anadolu!

Anadolu'da yer yer kıvılcımlar çakmaya başlamış ve emperyalistleri korkutmuştu.

Az değil, Anadolu'nun değişik yerlerinde çakan kıvılcımlar emperyalistleri çok korkutmuş olmalıydı ki Anadolu topraklarını Rumlara, Ermenilere peşkeş çekiyorlardı.

Emperyalizmin kanlı yüzü, kendileri yerine Ermeni ve Rumlara ateşe atıyordu.

Ali Fethi, Ali Fuat, Hüseyin Rauf, Kâzım ve Refet...

Hepsi de ayrı ayrı söz aldılar.

Sonunda hepsi de *"Anadolu'ya gitmekten başka çıkar yol olmadığı,"* sonucuna vardılar.

Bu çok önemli, ciddî ve zor bir karardı; fakat bu yolu seçmekten başka çareleri kalmamıştı.

Bu kararı aldıktan sonra bir iki kişi konuşmaya kalktı, sesler he-
yecandan tel tel döküldü. Memleketin durumu o kadar vahimdi ki
duygusallığa meydan verilmemeliydi.

Kemal ayağa kalktı ve duvarda asılı olan Anadolu haritasının
üzerinde dağları, tepeleri, kasabaları, şehirleri parmaklarıyla bir bir
gezdi. Net bir karar verdiği her hâlimden belliydi.

Odadakilerin hepsinin gözlerinin içine tek tek baktı ve kararını
bildirdi:

– Yapacağımız tek bir şey kaldı. Anadolu’nun her yerinde teşki-
lâtlanacağız.

Evet karar verilmişti; Anadolu’ya gidilecekti.

Kemal arkadaşlarının hüznünü gördü:

– Zaman, oturup üzülmek, dövünüp ağlamak değil, çalışmak,
vatan için ter dökmek zamanıdır arkadaşlar. Kâzım Karabekir Paşa
Erzurum’a kolordusunun başına gitmek için uğraşmaktadır. Ali
Fuat Paşa da zaten Konya’daki kolordunun kumandanı. Bizler de
önce birer resmî görev alarak Anadolu’ya gitmeye çalışacağız.
Anadolu’ya geçer geçmez durumu yeniden değerlendirip milletimi-
ze rehber olacağız. Aklının köşesinde tek bir soru dahi kalanımız
var mı?

Hayır yoktu, herkes eteğindeki taşı dökmüş, söyleneceklerin
hepsi söylenmişti.

Kemal arkadaşlarına ilk komutunu verdi:

– Dikkaaat!

Bu bir avuç insan, hemen esas duruşa geçtiler ve hep bir ağızdan
bağırdılar:

– Emrettiğiniz an, Anadolu’ya geçmek için hazırız paşam.

Ali Fuat, daha da fazlasını ekledi:

– Bir emir eri gibi her şartta emrinizde çalışmaya hazırım pa-
şam.

Kemal, Ali Fuat’a sordu:

– Kolordunuza ne vakit döneceksiniz paşa hazretleri?

Ali Fuat hazır olda cevap verdi:

– Ne vakit emrederseniz paşam!

Kara bahtlı memleketin kahraman evlâtları, aldıkları kararı, bir-
birlerini kucaklayarak kutladılar.

Kemal'in gözü, bir türlü sıkıntısını atamayan Hüseyin Rauf'a takıldı:

– Rauf Bey kardeşim, seni huzursuz görürüm.

Hüseyin Rauf, başını kaldırmadan derin bir nefes aldı:

– Huzursuzum ya paşam. Zât-ı âliniz, Ali Fuat Paşa, Kâzım Paşa çok şanslısınız. Refet Bey de öyle.

Kemal merakla sordu:

– İyi de bizim senden farkımız ne Rauf?

Hüseyin Rauf ayağa kalktı, arkadaşlarına tek tek göz gezdirdi:

– Bazılarınız süvari, bazılarınız topçu; lâkin ben bir denizciyim, Anadolu'da resmî bir görev alamam.

Rauf haklıydı. Herkesin yüzü bulutlanmışken Hüseyin Rauf tamamladı:

– Sizinle Anadolu'ya gelebilmek için emekliliğimi istemiştim. Dün; “*Münasiptir.*” diye cevap aldım.

Hüseyin Rauf'un emekliliğini istediğinden hiçbirinin haberi yoktu. İşte, kimseye söylemeden ilk fedakârlığı o yapmış, arkadaşlarını daha bir duygulandırmıştı.

Kemal, Ali Fuat, Refet, Ali Fethi ve Kâzım, arkadaşlarına minnet ve saygıyla baktılar. Hüseyin Rauf'a gıpta etmekle birlikte, tebrik de etmediler.

Hüseyin Rauf da duygulu ortamı dağıtmak için topu Kemal'e attı:

– Siz beni bırakın da, Refet Beye bakın paşam. Kendisi süvari olduğu için Anadolu'ya at ile gitmek ister.

Bu küçük lâtife, grubun üstündeki hüznü baskıyı dağıttı. Bundan istifade eden Kemal, Refet'in yanına geldi.

Refet'in gözleri duvarda asılı olan Anadolu haritasındaydı. Kemal ona iltifat etti:

– Sizin at binme merakınızı öğrendim Refet Bey:

Refet, ufak tefek, hareketli, şık gezmeyi seven bir subaydı. Her fırsatta şaka yapan bir mizacı ve kıvrak bir zekâsı vardı.

Kemal'in iltifatı üzerine Refet parmağıyla haritada Anadolu'yu göstererek gülümsedi:

– Meraklıyım ya paşam. Gönlüm diyor ki Üsküdar'dan atıma bineyim ve hep Anadolu'ya doğru gideyim.

Kemal elini Refet'in omzuna koydu:

– İnşallah Refet Bey, siz atınıza binip Anadolu içlerine girmek istiyorsanız, ben de sizin bu arzunuzu yerine getiririm. Üstelik Anadolu'da zât-ı âlînin bu zevkini tatmin etmesi için bol vaktimiz olacak.

Şimdi, Anadolu'ya geçmek için şartları oluşturmaya çalışacaklar ve en iyi imkânlarla gidişin çarelerini arayacaklardı.

Şişli'deki evin ikinci katındaki çalışma odası, bir avuç vatanseverin aldığı kararların sevinciyle dolmuştu.

Kaldırımındaki dev çınar ağacının büyük kolu bu pembe boyalı evin ikinci katının penceresine kadar ulaşıyordu. Çınarın dalına konmuş olan Mavi Kuş, içerde olan biteni pencereden izlemiş ve neşeli sesiyle onların sevincine iştirak etmişti.

“Ermeni meselesinin aslı!”

1914'te başlayıp 1918'de biten büyük savaş boyunca savaşa katılan her millet, büyük mal ve can kaybına uğramıştı.

Osmanlı bu savaşta sadece dünyanın en büyük emperyalistleriyle değil, emperyalistlere alet olan kendi vatandaşlarıyla da mücadele etmek zorunda kalmıştı.

Çünkü Osmanlının ünlü adaleti sonunda kendi başına belâ olmuştu.

Asırlarca kendi öz vatandaşları olan Türklerden çok Müslüman Arapları koruyan, Müslüman Arnavutları kollayan Osmanlı adalet sistemi; Hristiyan Ermeni ve Rumları sadece korumakla kalmamış bir de zengin etmişti. Bu Ermeni ve Rum vatandaşlar, Osmanlı devlet kademesinde bile görev almış, nazır, sadrazam olmuşlardı.

Oysa büyük savaş sırasında, emperyalistlerin kışkırtmasıyla Rus ordularına hem rehberlik yapan, hem de silâhlı birliklerle destek olan Ermeniler, on binlerce Türk'ü ya katletmişler, ya da katline sebep olmuşlardı.

Bolşevik İhtilâliyle birlikte Ruslar cepheleri terk edince, meydan Ermenilere kalmış, Türklere karşı katliam başlamıştı.

Ermeniler, bütün erkeklerini cepheye yollayan sadece kadın-çocuk ve yaşlıların kaldığı Türk köylerini basmışlar, savunmasız çocukları öldürmüşler, kadınlara-kızlara tecavüz etmişlerdi.

Osmanlı orduları, cephedeki düşmandan başka içerde ihanetlerini her geçen gün artıran Ermenilerle de mücadele etmek zorunda kalmıştı.

Yapılan baskın ve aramalarda, Osmanlı devlet adamlarının dudaklarını uçuklatan bilgi ve bulgulara ulaşılmıştı.

Rusların işgalleri sırasında, Ermenilerin katliam yaptıkları toplu Türk mezarları ortaya çıkmış, Van'da ve Adana'daki Ermeni isyanlarında binlerce sivil Türk'ün katledildiği belgelenmişti.

Ermeni kilisesinin çok büyük bir savaşa hazırlandığı, ele geçen çok sayıda silâh, araç ve gereçlerle gün yüzüne çıkmıştı.

Dahası, kurmayı düşündükleri Ermenistan Devleti'nin harita ve bayrakları bile bulunmuştu.

Bir devlet, tabîî olarak kendi topraklarını ve vatandaşını korumalıydı. Ve Osmanlı, Ermeni şerrinden kurtulabilmek için 27 Mayıs 1915'te tehcir kanununu uygulamaya koymuştu.

Üç maddelik bu geçici kanuna göre; Anadolu içinde yaşayan Ermenilerin daha az zararlı olacakları bir bölgeye mecburî göçü sağlanacaktı.

Tehcir kanunu gereğince Anadolu'nun belli illerindeki Ermeniler, yine bir Osmanlı toprağı olan Suriye'ye gönderilmişti.

Yolculuk sırasında pek çok eziyet çekilmiş, hastalık ve açlıktan ölenler olmuştu. Bu yolcu kollarına en büyük zararı, yine Ermeni çeteler vermişti. Göçü engellemek ve Avrupa basınına malzeme çıkarmak için sık sık baskınlar düzenleyip kendi insanlarını öldürmüşlerdi.

Kanuna göre, Ermenilerin bıraktıkları mallar paraya çevrilecek, gittikleri yerde aynı şartlarda bir hayat süreceklerdi. Zamanın Suriye bölge sorumlusu IV. Ordu Kumandanı Cemal Paşa, Ermenileri şefkatle karşılamış ve rahat ettirmişti. İşte şimdi Avrupalının diline doladığı tehcir ve Ermeni katliamı bu meseleydi.

...

Gerek tehcirde, gerekse savaşta, karşılıklı öldürmeler olmuştu; fakat savaş şartları dışında katliam, sivil Türklere uygulanmıştı.

Türklere yapılan bu katliamın sorumluları, birinci derecede Rusya ve İngiltere, ikinci derecede tarih bilgisinden yoksun Ermeni yarı aydınlarıydı.

Hem suçlu hem güçlü Avrupalılar, basın yoluyla dünya kamuoyu önünde mazlumlari cani, canileri mazlum göstermek için çalışıyorlardı. Şimdi İstanbul'u işgal eden emperyalistler, yıllardır yaptıkları propagandanın semeresini görmek ve Ermeni'yi yine kullanmak istiyorlardı.

Tam kullanabilmeleri için de propagandaya devam; *"Masum Rumlar, mazlum Ermeniler?"*

"Padişah Doğu Anadolu'yu Ermenilere teklif ediyor!"

Avrupa basınında, Doğu Anadolu'nun Ermenilere, Batı Anadolu'nun Yunanlılara verilmesinin tasarlandığını gören Sultan Vahdettin, bir şeyler yapmak için atağa kalkar.

Böyle giderse İstanbul bile elden gidebilir. Onlar tüm Anadolu'yu parça parça koparmadan kendisi bir şeyler yapmalıdır.

Ve padişah bir barış teklifi hazırlar. Sadrazam Tevfik Paşa, 12 Şubat 1919'da İstanbul'daki Amerikan, İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilciliklerine padişahın barış teklifini götürür.

Bu teklifle Vahdettin; *"Dört yıl boyu erkek, kadın ve çocuklarıyla emperyalizme karşı koymuş insanların memleketi olan Doğu Anadolu'nun bir kısmının"* Ermenilere verilmesini teklif etmektedir.

Hayret!

Osmanlı padişahı, özbeöz Türk Doğu Anadolu'nun bir kısmının Ermenilere verilmesini, bizzat istemektedir.

Bu barış teklifini alan emperyalistler şaşır kaldılar. Bu teklife cevabı, gazete demeçleriyle verdiler.

Dediler ki; *"Türkler ya gerçekleri görmüyorlar ya da gözleri kör; ya da yenilgilerinin anlamını bilmiyorlar."*

Evet, Osmanlılar yenilgilerinin anlamını bilmiyorlardı. Onların emperyalistlere bir barış teklifi yapma hakları yoktu. Sadece haklarında verilecek kararı beklemeliydiler.

Ve bu karar Paris'te verilecekti.

Paris'te yapılan son paylaşımda Doğu Anadolu'nun tamamı Ermenilere, Batı Anadolu'ysa İtalyanlar atlatılarak Yunanlılara verilecekti.

Ve bu amaçla Avrupa basını kamuoyu oluşturmuyordu.

Avrupa gazeteleri; “*Türkler Ermenileri katletmiştir.*” diye yaygarayı basıyorlar; fakat tek bir belge bile göstermeye gerek duymuyorlardı. Oysa Ermeni ve Rusların katlettiği Türklerin diri diri gömüldüğü onlarca toplu mezar bulunmuştu.

...

Bunca yaygara karşısında Osmanlı Hükûmeti’nin hariciye nazırı, doğru bir şey yapmaktan ziyade, İngilizlerin hoşuna gider düşüncesiyle kendiliğinden bir hareket başlattı.

13 Şubat 1919.

İsveç, İsviçre, Hollânda, İspanya ve Danimarka gibi savaşta tarafsız kalmış devletlerin hükûmetlerine birer telgraf gönderdi.

Onlara dedi ki; “*Bize ikişer bilim adamı ve tarihçiler gönderiniz. Ermeni mecburî göçünü, bu göç sırasında katliam yapıp yapılmadığını araştırınsınlar. Bu katliam yapılmış mıdır, yapılmamış mıdır ortaya çıksın.*”

Sonra da durumu sömürgeci kumandanlara bir muhtırayla bildirdi;

“*Ermeni tehcirinde Ermeni eşkıyaların sorumlulukları da araştırılmalıdır. Bu araştırmanın yapılabilmesi için İspanya, İsviçre, Danimarka, Hollânda ve İsveç hükûmetlerinden tarafsız delegeler istenerek bir komisyon kurulmalıdır. Bu meyanda ilgili ülkelerden ikişer hukukçu talep edilmiştir.*”

Bunu duyan İngilizler köpürdükçe köpürdü.

Ne demekti kendilerinden izinsiz tarafsız devletlerden bilim adamı istemek. Tarafsız devletlerden bilim adamları gelirlerse...

Bu bilim adamları Doğu Anadolu’da araştırma yaparlarsa...

Kaldı ki onlar, Türklere yaptıkları iftirayı sadece bugün değil, dünya durdukça kullanmalıydılar.

İngilizler, Amerika ve Avrupa kamuoylarını; “*Türklerin, Ermenileri katlettikleri*” konusunda inandırmışlardı. Tarafsız devletlerden hukukçular gelirler de Türklerin Ermenileri katletmediği, İngiliz ve Fransız propagandasının tümünden yalan olduğu ortaya çıkarsa hâlleri nice olurdu.

Sadece bu zamana kadar yaptıkları değil, tüm yapacakları da dayanaksız kalmaz mıydı?

Böyle bir şeyin olabileceğini bilen İngiliz çoktan tedbir almış ve ta 8 Kasımda İngiliz Dışişleri Bakanı Balfour, İstanbul'daki Amiral Calthorpe'u gizli bir mektupla uyarmıştı;

“Ermenistan’a bir İngiliz soruşturma heyeti gönderilmesi için yapılacak Türk teklifleri kabul edilmemelidir; çünkü bu nazik konuda devamlı kullanabileceğimiz karar ve iddialara ulaşmadan gerçeklerin öğrenilmesi bizim değil Türklerin lehinedir.”

Fakat olan olmuş ve Osmanlı sadrazamı işleri karıştırmıştı.

İngiliz yetkililer, Osmanlı hariciye nazırına bir sürü hakaret ettikler ve tarafsız devletlerin konuyu araştırmasını reddettiler; fakat iş isten geçmiş, ilgili devletlere telgraflar çekilmişti.

Yapacak bir şey yoktu.

Hayır, bir şeyler olmalı ve bu araştırma engellenmeliydi.

En büyük emperyalistin buna gücü vardı.

Ve İngilizler, İsveç, İsviçre, Hollânda, İspanya ve Danimarka hükûmetlerine siyasî baskı yaparak bilim adamlarının gönderilmesini engellediler.

Oh be!

Şimdi bu katliam yalanını, istedikleri zamanda, istedikleri yerde tepe tepe kullanabilirlerdi.

Ermenilerle ilgili propaganda kolay tutmuştu; fakat Batı Anadolu'yu Yunan'a vermek için kılıf hazırlamak zor olacaktı; çünkü Avrupalıların dilinde bir söz vardı; *“Rum mudur? O hâlde hırsızdır.”*

Üstelik Yunan Kralı Konstantin de batılı devlet adamları tarafından hiç sevilmiyordu.

“Bugün size yardım ediyorsak işimize geldiği içindir!”

Yunan Başbakanı Venizelos, dünya kamuoyundaki Yunanlılarla ilgili olumsuz kanaatleri silmek için büyük bir propaganda başlatmıştı.

Avrupa basınıyla yetinmeyen Venizelos, Paris Konferansının yapıldığı Astoria Otelinde karargâhını kurmuş Lloyd George'un koltuğunun altında sık sık toplantılara katılıyor, ondan taktik alıyordu.

Avrupa basınında yeterince propaganda yapan Venizelos, en sonunda konferans kürsüsünde baklayı ağzından çıkardı:

– Anadolu Rumları âsırlardır Türkler tarafından baskı altında tutuluyor; fakat hâkim nüfus Rumlardadır. Anadolu’da yüzlerce kilise ve okulumuz vardır. Binlerce öğrencimiz bu kiliselere ve okullara gitmektedir. Gelin görün ki Türkler, Anadolu Rumlarına Rumca konuşmayı yasaklamıştır. Bu sebeplerden dolayı Anadolu Hristiyanlığının yardımınıza ihtiyacı vardır. Bütün Trakya ile Meis adasından Marmara denizine kadar bütün Batı Anadolu bizim olmalıdır!

Fransızlar, Amerikalılar ve İngilizler hayretle bakınırken ayağa fırlayan Lloyd, Venizelos’u çığınca alkışladı.

Venizelos’u Lloyd’dan başka hiç kimse alkışlamamıştı. Aksine Kut-ül Ammare’de Türklere esir düşen ve Mondros Antlaşmasının imzalanmasında başrolü oynayan General Tawnshend’in kahkahası salonda yankılandı.

Venizelos bozgun bir sesle sordu:

– Niçin gülüyorsunuz general?

General Tawnshend gülmesine ara vererek ciddileşti:

– Çok ihtiraslısınız ekselâns onun için gülüyorum.

Venizelos gururla başını kaldırdı:

– Doğrudur general, benim ihtirasım Tanrı’ya kadar ulaşır.

General Tawnshend kızgın doğruldu:

– Fakat hangi hakla bu ihtiras, neye karşılık?

Venizelos inançla sesini yükseltti:

– Unutmayınız general. Dostlarımızın kazandığı büyük zaferde bizim de payımız vardır. Türklerin yere serilmesinde bizim de katkımız olmuştur.

Venizelos’un söylediklerine salondakiler gülerken General Tawnshend alayla konuştu:

– Evet, kazandığımız zaferde sizin de büyük katkınız var; fakat öyle bir katkı ki sirkte bir soytarının, kum üzerindeki örtüyü kaldırması kadar büyük (!) bir katkı.

Asıl kahkaha General Tawnshend’in bu sözleri üzerine patladı; fakat pişkin adamdı Venizelos kahkahalara o da katıldı. Aslında sözlerinin devamında Karadeniz Rumlarının da Pontus Devleti

kurmalarını ve Yunanistan'la birleşmelerini isteyecekti; fakat alaylı kahkahalar karşısında susmak zorunda kaldı.

Venizelos'un sustuğunu gören General Tawnshend devam etti:

– Anadolu'daki Rumlar Rumca biliyorlar mı ekselâns?

Venizelos hevesle atıldı:

– Elbette.

General Tawnshend tane tane sözlerle devam etti:

– Kiliseleriniz açık, okullarınız açık. Ben Türkleri tanırım, sizi asırlardır dilinizde ve dininizde serbest bıraktılar. Osmanlı ekonomisinin kaymağını asırlardır Ermenilerle birlikte siz yediniz. Türklerin Ermenilere ve Rumlara zulüm yaptığı yalanını hiç değilse bize söylemeyin. Unutmayınız ekselâns. Bugün size yardım ediyorsak işimize geldiği içindir. Yoksa sizin yalanlarınızı yuttuğumuz için değil.

...

“Bugün size yardım ediyorsak işimize geldiği içindir.” diyen İngilizler, Ermenicikler konusunda daha net kararlarını vermemiş olacaktı ki onları Paris'e davet etmemişlerdi.

Zavallı Ermeniler!

Asırlardır, Ruslar ve Avrupalılar tarafından kandırılmışlar ve kullanılmışlardı. İşte yine kullanılıyorlardı.

Ağabeyleri onları Paris Barış Konferansına kabul etmemişlerdi.

Çok bozulan Ermeni Cumhuriyeti Delegasyonu Başkanı Aharoian, Le Temps'e bir demeç verdi:

– Panama ve Liberya gibi, güya savaşa katılmış devletler bile konferansta daimî temsilciler bulundururken müttefikler için dereler gibi kan akıtan Ermenilerin, konferansta temsilci bulundurması çok ayıp. Barış konferansı dışında bırakılmak, Ermeniler için çok acı bir hayal kırıklığı olmuştur.

Ağabeyler Ermenilere ayıp etmişti. Parayla yazı yazdırılan gazeteler ve köşe yazarları hemen hücumla geçtiler; *“Ermeniler size rehberlik yaptı, sizin için öldü, öldürdü. Ermenilere yapılan en azından ayıptır.”*

Etme bulma dünyası.

Fransız parlâmentosunda Prof. Brun, Ermeniler'e ayıp edilmesini ve bütün Doğu ve Güney Anadolu'nun, Çukurova dâhil olmak üzere Ermenilere verilmesi gerektiğini söyledi.

Prof. Brun'a bir Fransız milletvekili cevap verdi:

– Biraz mantıklı olunuz Mösyö Brun. Tarih boyu bir tek Ermeni'nin yaşamadığı yerleri bile istiyorsunuz. Ermeniler Çukurova'yı da istiyorlarmış. Bu mümkün değildir; çünkü Çukurova'da Ermeniler küçük bir azınlıktır. Kaldı ki bizim orada tarihî çıkarlarımız vardır. Söyledikleriniz birbirini tutmuyor. Türkleri kandırmanıza bir şey demem, bu bizim de işimize gelir; fakat yalanlarınız Fransa'nın zararınaysa size engel oluruz.

Ermenilerin başlıca karakter özellikleri tamah ve hilekârlıktır. Biraz Yunanlılar gibidirler. Türkler derler ki; *“Yunanlı, Avrupalıyı aldatır, Yahudi Yunanlıyı aldatır, fakat Ermeni Yahudi'yi bile kafesler; çünkü Ermeniler Müslümanların tefecileridir.”*

Fakat bu sefer, emperyalistler kafese gelmemiş, tefeciye kafeslemişlerdir.

“En münasip isim General Mustafa Kemal'dir!”

İngiliz'le Fransız, Amerika'yı da yanlarına alarak İzmir'le birlikte Aydın vilâyetinin bir kısmını Yunanlılara vaat ediyorlardı.

Wilson, kişisel nedenlerden ötürü İtalya'yı pek sevmiyordu. Türk hâkimiyeti altında yaşayan Rumların, İtalya'nın boyunduruğuna girmesine pek hoş bakmadığı için prensiplerini bir kenara bırakarak Yunan taraftarlığı yapmaya başladı. Yunan isteklerini inceleyen komisyondaki Amerikalı uzmanlar, her ne kadar bu topraklarda Türklerin çoğunlukta olduğunu ispatlamışlarsa da Prensipli Wilson kendi uzmanlarının söylediklerini kulak arkası etti. Hatta o kadar ileri gitti ki İngiliz ve Fransızların, Aydın vilâyetinin bir kısmının Yunanistan'a verilmesini de yeter bulmayarak Batı Anadolu'nun neredeyse tamamının Yunan'a verilmesine istedi. Prensipli Wilson, prensiplerini bir kenara bırakınca pek bir cömert olmuştu.

Yunan, İzmir ve Ege bölgesini ele geçirmek için arkasına İngiliz'i, Fransız'ı Amerikalıyı almıştı. Buralar Yunan'ın eline geçecek olursa İtalyanlar için kuş uçuğu demektir.

Bu bölgenin Türkler elinde kalması demekse buraların gelecek bir tarihte tekrar İtalyanlar tarafından ele geçirilme ihtimalinin olması demektir.

Şimdi onların Türklere yardım zamanıydı. Bir Türk kumandan bulunmalı, gerekirse silâh ve cephane verilmeli ve Yunan'ın İzmir'e çıkmasına engel olunmalıydı.

...

Beyoğlu'nda, Bonmarşe karşısında bir İtalyan mimarının evi. Kemal'le Ali Fethi, İtalyan mimarın ikram ettiği kahveleri içiyorlar.

Çenesi düşük mimar konuşuyor:

– Ben bir Türk dostuyum ekselâns. Size haber vermeliyim ki vatanınız tehlikededir. Türkler ne yapıyorlar? Vatanlarını bu durumdan kurtarmak için bir tedbirleri var mıdır? Hükûmetiniz zaaf içinde, bendeniz General Mustafa Kemal ve arkadaşlarını kuvvetli bir hükûmet kurabilecek güçte görüyorum. Yanılıyor muyum?

Kemal, tanımadıkları bir yabancıya açılmanın gereksizliğini düşünürken Ali Fethi, kendilerine gösterilen güveni boş çıkarmamak için şöyle dedi:

– Biz elbette güçlüyüz. Elbette vatanımızın bu tehlikeli durumdan kurtulması için boş durmuyoruz.

İtalyan bundan memnun oldu:

– O hâlde ne bekliyorsunuz. İzmir'inizi Yunanlılara veriyorlar. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini biz de istemiyoruz. Türk dostlarımız İzmir'i kaptırmamak için teşkilâtlanmalıdırlar. Gerekirse silâhla karşı konmalıdır.

Kemal hayretle gülümsedi:

– Bütün silâhlarımıza el koydunuz, neyle karşı koyacağız ekselâns?

İtalyan purosunu yakarken güldü:

– Silâh meselesi halledilebilir. Sizden alınan silâhlar fazlasıyla iade edilebilir.

Ali Fethi heyecanla atıldı:

– Bizi şaşırtıyorsunuz.

Kemal de araya girdi:

– Bunları kendi adınıza mı söylüyorsunuz?

İtalyan mimar ne yaptığını bilen bir tavır sergiliyordu:

– Öncelikle kendi adıma söylüyorum; lâkin bilmenizi isterim ki söylediklerimi İtalyan Hükûmeti adına da taahhüt edebilirim.

Kemal’le Ali Fethi daha bir hayretle birbirlerine bakakaldılar. Demek adam İtalyan Hükûmeti’ni temsil edecek kadar güçlü.

Kemal, kafasındaki sorulara cevap bulmaya çalışırken İtalyan yine konuşmaya başladı:

– Gerekli araştırmayı yaptık general. İzmir’i kaptırmamanız için bir teşkilât kurulacak olursa, onun başına geçecek olan en münasip isim General Mustafa Kemal’dir.

Ali Fethi de Kemal de merakla bakınırlarken İtalyan devam etti:

– Şayet böyle bir şeye karar verirsiniz, İtalyan Hükûmeti maddî ve manevî bütün gücüyle arkanızda olacaktır. Ve kabul ederseniz, bugünkü buluşmamızı bir ön görüşme kabul ediniz. Ben sizi asıl Kont Sforza ile tanıştırmak istiyorum. Zannediyorum kendileri sizinle daha önemli şeyler konuşacaklar. Ne dersiniz?

Kemal, mühimsemez bir tavırla konuştu:

– En azından tanışmış oluruz.

İtalyan memnun oldu:

– Çok güzel. O hâlde izin veriniz, kendilerine haber vereyim.

İtalyan dışarı çıkınca Ali Fethi gülümsedi:

– Galiba bu iş olacak Kemal, ne dersin?

Kemal arkadaşını ikaz etti:

– İtalyanlar durduk yerde yardım etmezler. Hele dur bakalım altından ne çıkacak!

Ali Fethi şaşırdı:

– O hâlde Kont Sforza ile görüşmeyi niçin kabul ettin?

Kemal dudak büktü:

– Bir bakalım, o adam ne diyecek. Bizimki denize düşen yılana sarılır işi. Buna rağmen lehimize bir şey çıkacağını zannetmem.

“Benim gibi bir adam hiçbir zaman vatanını terk etmez!”

Ertesi gün Kont Sforza, Kemal’i evinde kabul etti. Büyükçe bir salonda karşılıklı kanepelere oturdular. Hizmetçi kız kahve servisini yaptıktan sonra saygıyla salonu terk etti.

Kont Sforza’yla Mustafa Kemal birbirlerine nezaket dolu bir iki cümleyle hâl hatır sordular.

Kont Sforza ordan-burdan sohbete başladığında Kemal’i inceleyen, tartan bakışlarını gizlemeye çalışıyordu.

Bunu fark eden Kemal, lâf olsun diye konuştu:

– Akaretler’deki evim, İtalyan askerleri tarafından basılmıştı. Bu tatsız durumda konsolosluğunuz çok yardımcı oldu. Hatta yardımcı olmakla kalmadı, evimin bir daha aranmaması için bir kart yolladı. Geç de olsa teşekkür ederim ekselâns.

Şu anda Kont Sforza’nın karşısında Türklerin en ünlü generali Mustafa Kemal vardı. Ona çok ciddî şeyler teklif etmeden önce birtakım iltifatlar yapmalı, güven vermeliydi.

Kont Sforza yerinden kalktı ve Kemal’in yanına giderek kanepeye oturdu:

– Çanakkale Kahramanı General Mustafa Kemal’e yardımcı olabildiysek ne mutlu. Tanışmamıza vesile olduğu hâlde o nahoş hareketi yok saymanızı istirham ederim. Kaldı ki bizim size desteğimiz bu kadarla kalmayacak. General Mustafa Kemal’den sadece bugün değil, gelecek günlerde de konsolosluğumuzun emirlerinde olduğunu bilmelerini isterim.

Kont Sforza’yı ilgiyle dinleyen Kemal, İtalyan generalinin son cümlesiyle beyninden vurulmuşa döndü.

Kont Sforza, Kemal’i ne kadar kızdırdığından habersiz, son cümlesini de gururla söyledi:

– Evet, konsolosluğumuz emrinizdedir generalim. Bunu size İtalyan Hükûmeti’nin, İstanbul’daki en yetkili ismi olarak ben söylüyorum.

Kont Sforza, Kemal’e iltifat etmek ve yaranmak isterken büyük bir gaf yapmış, onu allak bullak etmişti.

Donup kalmıştı Kemal.

Neler saçmalıyordu bu adam? İtalyan konsolosluğu niçin emrinde olacaktı? Böyle bir teklif ancak vatanından kaçmak isteyen; fakat bir türlü beceremeyen zor durumda kalmış bir insana yapılabilirdi. Yoksa bu adam kendisinin İtalyanlara sığınmak istediğini mi zannediyordu?

Kızgın bir sesle cevap verdi:

– Ekselâns, benim gibi bir adam hiçbir zaman vatanını terk etmez. Hiçbir güçlük karşısında hiçbir konsolosluğa sığınmayı düşünmez. Beni buraya önemli bir meseleden bahsetmek için siz davet ettiniz. Lütfen asıl bu meseleyi konuşalım.

Kont Sforza da şaşırđı. İtalyan konsolosluğuna sığınma imasını bile reddeden bu Türk generaliyle hiçbir iş yapılamazdı. Hemen o an karar verdi ve Kemal'e yapacağı tekliften vazgeçti.

Kızgınlığını gizlemeye çalışarak şöyle dedi:

– Görüşmemizin faydalı olacağını, ortak dostlarımız tavsiye etmişlerdi. Yani sizinle görüşmek için bizden yana özellikle bir talepte bulunulmamıştır. Zaten, konuşmamız lâzım gelen pek önemli bir mesele de yoktur.

Kemal hemen ayağa kalktı:

– Öyleyse fazla rahatsız etmeyeyim.

Kemal giderken Kont Sforza arkasından bozgun bir yüzle baktı; *“Pek çetin ceviz. Onu istediğimiz gibi kullanmamız mümkün değildi.”*

...

Kemal ise bir yabancınn yanından çıkarken bütün hizmetçilerin kendisine güldüğünü zannediordu.

Demek bir millet esir düşünce işte böylesine hiç yerine bile konulmazdı. Utancını yenmek için caddenin kalabalığında kaybolmaya çalıştı. Öfkeliydi; beyni kafasını, dişleri dişlerini yiyordu.

Şu hâle bak!

İstanbul'a yeni bir hayata başlamak için gelmişti. Biraz Beyoğlu atmosferi, biraz sosyete hayatı, hatta bir sultan hanımla izdivaç hikâyesi.

Fakat sonrası kocaman bir hiç.

Bütün salonlar kendisine açılacak, her kapıdan Çanakkale, Muş, Bitlis kahramanı olarak girecek, her salonda alkış ve hayranlıkla karşılanacaktı.

Siyaset âleminin merkezinde kendisi olacak. Aranan, dinlenen, emirlerine itaat edilen, onsuz yapılamayan bir yıldız olarak yerli ve yabancı politikanın mihveri olacaktı.

Sömürgecilerin bile danışmadan edemeyecekleri bir mihver.

Onlar da kendisine danışmadan işin içinden çıkamayacaklar, onların da akıllarını başlarına almalarını sağlayacaktı.

Sömürgecilerin en büyük hatası Türk'ü feda etmiş olmalarıydı. O Türk ki Arabistan'la, Afrika'yla, Suriye'yle, Irak'la ilgili hiçbir hesabı kalmamıştı. Bu hesapları yapmayan bir Türk'le anlaşmak, emperyalistlerin de işine gelmeliydi.

Fakat o Türk, Anadolu'da, Boğazlarda, Trakya'da yeni ve güçlü bir devlet olarak yaşamalıydı.

Anadolu'daki güçlü bir Türk devleti, Avrupalıların da işine gelmeliydi; çünkü Bolşevik Rusya, İngiliz ve Fransızların Kafkaslardaki ordularını yenmiş ve kuzeyden batıya ve doğuya doğru genişlemek istemekteydi.

Böyle bir zamanda Avrupalılar; geleneksel devlet yapıları ve her çağda muhteşem orduları olan Türkleri, Ermeni ve Bizans hayallerine feda etmemeliydiler.

Hele hele, Anadolu'ya sıkışmış Türkleri tekrar parçalamaya çalışmak...

Trakya'yı, Ege'yi Yunanistan'a, Güney Batıyı İtalya'ya, Adana ve Güney Doğu Anadolu'yu Sivas'a kadar Fransa'ya, Karadeniz'i bilmem hangi Pontus krallığına peşkeşe kalkışmak Avrupalılar için ne büyük gafletti.

Her biri birbirinden masum, her biri birbirinden haklı, her biri birbirinden doğru görünen bu hesap ve düşüncelerini hiç kimseye anlatamamıştı.

Zaman zaman saraya, nazırlara, mebuslara, yerli ve yabancı şahsiyetlere, hatta Papaz Frew gibi karışık, içten pazarlıklı kimselere kafasındakileri anlatmaya çalışmış; fakat başaramamıştı.

İngiliz ve Fransızların niyetleri iyice belli olmuştu; fakat dost görünmek isteyen İtalyanlar bile dost veya müttefik değil kendile-
rine ücretli asker arıyorlardı.

İzmir'i Yunanlılara kaptırmamak için ücretli asker.

İzmir'i Yunan'dan koruyup sahipleri olan Türklere bırakmak için değil, bir zaman sonra kendilerine mal etmek için.

Aslında İtalyanlar bazı adamlar bulmuşlar hatta Ege topraklarına yollamışlardır bile; fakat gönderdikleri kişilerin hiçbir başarı şanslarının olmadığını kendileri de biliyorlardı.

“Allah'ım İngiliz'i kahret!”

Padişah ne yaptığını bilmiyor; hükûmet de padişahın emrinde.

Kumandanlar arasında irtibat yok, bir kısmı İstanbul'dan bir an evvel Anadolu'ya gitmeyi hesaplarken bir kısmı Anadolu'dan İstanbul'a geliyor.

Ülkenin her yanında Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurulmuş; fakat aralarında irtibat yok.

Kazandıkları Pirus Zaferiyle bütün güçleri tükenen emperyalistler, bu durumdan alabildiğine faydalanıyorlar.

İngiliz bir yandan, Fransız öte yandan, İtalyan diğer yandan, hemen her gün bir vatan parçasını kirli postallarıyla çığnıyorlar, yüz, iki yüz, beş yüz askerle kentler, kasabalar işgal ediyorlar.

Osmanlıyı yutmanın kolayını bulmuşlar; mütarekenin yedinci maddesi.

Emperyalistler, kendilerini tehlikede hissettikleri her yere girme hakkına sahipler.

...

Kilis ve Antep'ten sonra, emperyalizmin kirli postallarının Maraş'a da gireceği belli olmuştu. Bu yüzden Maraşlılar, daha önce kendilerine dağıtılan silâh ve malzemeyi ormanlık alana saklamışlar; fakat yerli Ermenilerin emperyalistlere haber vereceği endişesiyle silâhları Kayseri'ye göndermişlerdi.

Halk şaşkın bir vaziyetteydi. Şehre gelen haberler birbirini tutmuyordu. Bu şaşkınlık çabuk geçti. İngilizlerin gelişini önlemek için Antep'i Maraş'a bağlayan yol üzerindeki Aksu Köprüsü, halk tarafından tahrip edildi.

Antep'ten çıkan İngilizler, Aksu'ya gelince dar bir köprü kurdular ve oradan geçerek ilerlediler.

Maraş Ermenileri, önlerinde papazlar ve bando, ellerinde çiçeklerle şehrin güneyinde Şeyhadil mevkiinde, İngiliz kuvvetlerini karşıladılar.

Ve İngilizler 22 Şubat 1919'da Maraş'a da girdiler.

Maraş sokakları da İstanbul sokakları gibi, Kilis ve Antep sokakları gibi, Mersin, Konya, İskenderun, Adana ve Antakya sokakları gibi İngiliz postallarıyla kirlendi.

Maraşlıların; "*Ellik gâvurları*" dediği Ermeniler, İngilizlerin Maraş'a girmesiyle; "*Yaşasın İngilizler, yaşasın Ermeniler, kahrolsun Türkler!*" diye naralar attılar.

Maraş'ta, asırlardır mutlu ve zengin yaşayan Ermenilerin bu hareketleri Maraşlıları acı acı düşündürdü; "*Ellik gâvurları, soylarına çekmişler.*" dediler.

Ermeni taşkınlıkları karşısında Teğmen Cemal, bir bölük aske-rine silâh başı emrini verdi.

İşin sarpa sardığını gören İngiliz kumandan, yanlarındaki Erme-nileri kovdu ve bir subay göndererek; “*Barış için geldiklerini,*” söyledi.

İngilizler, denizler aşırı ülkelerden Maraş’a barış için gelmiş-lerdi (!).

Çin’e de barış için gitmişlerdi.

Hindistan’a da, Amerika’ya da, dünyanın bilmem nerelerine de barış için gitmişlerdi.

İngilizler hemen İstanbul’u harekete geçirmiş, Teğmen Cemal savunmadan vazgeçirilmişti.

Çünkü mütareke gereği İngilizlerin Maraş’a girme hakları var-mış.

İngilizler yerleşir yerleşmez ve gerekli tertibatı alır almaz, Er-menilerin cesaretleri arttı. Fırsat buldukça yol kestiler, Maraş’a gelip giden köylüleri öldürdüler.

Ermeni öldürdü, İngiliz de himaye ve kamufle etti.

Ve İngiliz-Ermeni soygunu başladı. Daha önce Türklere satılan ve parası ödenmiş bütün taşınır ve taşınmaz malları geri istediler. Göze kestirilen her Türk, Ermeni’ye borçlu çıkartıldı.

Ermeniler, yıllar önce Türklere evlenerek mutlu bir hayat süren Ermeni kadınlarının listesini de yaptılar.

Türklerin, bu kadınları zorla kaçırdıklarını ileri sürerek aileleri-ne teslimini istediler.

İngilizler, dünyanın pek çok yerine olduğu gibi Maraş’a da kan ve gözyaşı getirdiler. Aynı kan ve gözyaşıyla Birecik de tanıştı.

İngiliz’le tanışan bütün mazlumların el açıp Tanrı’ya yalvar-maktan başka yapacak hiçbir şeyleri yoktu. Bütün beddualarda İngiliz’e lânet yağıyordu; “*Allah’ım İngiliz’i kahret!*”

...

Halk, yağmur duasına çıkar gibi, emperyalizme bedduaya çıkı-yor. Milletlere kan ve gözyaşı getiren İngilizlere, Fransızlara, İtal-yanlara, Amerikalılara lânetler yağıdırıyor.

İstanbul’da bu da yasak.

İstanbul’da her şey yasak.

Anadolu'ya doğru bakıp iç geçiren, Boğazdaki zırhlılara beddua eden pek çok Türk tutuklanıyor.

Beyoğlu'ndaki Yunan konsolosluğuna asılı Yunan bayrağını selâmlamadan geçen pek çok Türk işkence görüyor.

Karşıdan karşıya izinsiz geçtiği için gazeteci Falih Rıfkı bile, bir İngiliz yüzbaşı tarafından kamçılanmış.

İngiliz ya da Fransız ya da İtalyan ya da Yunan askerlerinin Türk esnaftan rüşvet almaları için gözlerinin üstünde kaşlarının olması yeter.

“Hülle!”

Anadolu parça parça işgal edilirken, Türk toprakları Paris'teki kurtlar sofrasında ona buna peşkeş çekilirken Osmanlı Hükûmeti çok daha önemli (!) işlerle uğraşıyor.

Çok daha önemli işler (!) yaşlı Tevfik Paşayı yormuş.

İngilizlerden habersiz tarafsız devletlerden bilim adamı istemesi de başına işler açmış.

İngilizlere dayanmak ve onların hoşuna gitmek isteyen Vahdetin, zaten Tevfik Paşanın ipini çoktan çekmiş; fakat istiyor ki kendisi istifa etsin.

Hürriyet ve İtilâf Partisinininse Paris'te olanlarla, işgallerle hiçbir işi yok, varsa da yoksa da; “İttihatçılara eydam!”

Hürriyet ve İtilâfçılar tutuklananların sayısını az bulup, tutuklanmışları idam etmeyen Tevfik Paşaya veryansın ederlerken basını da arkalarına alıyorlar.

Tevfik Paşa bunalmış; fakat koltuk da bir tatlı ki bırakmak istemiyor.

Kendince çok hoş bir mazeret bulmuş; “*Ben bu vazifeyi yürütemem; lâkin efendimizi kimin ellerine bırakayım. Sadareti Ahmet Rıza Beye teklif ettim, kabul etmedi. Âyan reisliğinden başka bir vazife yapmazmış. Damat Ferit Paşaya teklif ettim, o da uzun süredir devlet hizmetinde olmadığı için faydalı olamam.*” diyor.

Mazeret güzel, o hâlde nazırları değiştirebilir.

Padişaha bile danışmadan, 24 Şubatta kendisi istifa etmediği hâlde bütün nazırları istifa ettiriyor ve yeni hükûmetteki bütün İngilizci nazırları temizliyor.

Yeni hükûmet Fransızcı ağırlıklı. Böylece kendisine kabir azabı çektiren İngilizlerden aklınca intikam alıyor.

Dâhiliye nazırlığına Reşit Bey, harbiye nazırlığına Ferit Paşa getiriliyor.

Hükûmetteki tek İngilizci, Vahdettin'in Felek Beyi, Kambur İzzet tekrar vakıflar nazırı oluyor.

Sadrazam, padişahın özel adamı Felek Beyi hükûmet dışı bırakmaya cesaret edememiştir.

...
Hükûmetteki Fransızcı ağırlık, İngilizleri de padişahı da rahatsız etti.

Vahdettin, Tefik Paşaya haber göndererek; *"Hükûmetteki bu üçüncü değişiklik, dördüncüde hülle gerekir."* diyerek alay etti.

Hülle; bir erkek, bir kadını üç kere boşar ve tekrar alırsa, dördüncü boşanmada alamaz. Aynı kadınla bir kez daha evlenebilmesi için o kadının önce başka biriyle evlenmesi gerekir ki tekrar eski kocasıyla evlenebilsin.

Vahdettin kendi sadrazamıyla alay etti; fakat yeni durum da işine geldi; çünkü kendisiyle bir türlü anlaşmaya, konuşmaya yanaşmayan İngilizlere; *"Siz bana uzak durursanız, ben gerekirse Fransızlarla da anlaşırım, ona göre."* demeye getirdi.

Bakalım devran ne gösterecek!

"Geleceğimizi İngiltere'ye bağlamak istiyoruz!"

Padişah devranın ne göstereceğini beklemedi. Dâhiliye Nazırı Reşit Paşanın yanına Şerif Paşayı da katarak Paris'e gönderdi.

Barış görüşmelerine kabul edilmeyen iki Osmanlı paşası, İngiliz yetkilisi Lord Hardinge'i ziyaret ettiler.

Ona dediler ki; *"Bizim Bâb-ı Âli sizden, Mısır'daki aydın yönetiminize benzer bir yönetim rica ederse, majeste kralın hükûmeti bu teklifimize nasıl bakar?"*

Lord Hardinge de dedi ki; *"Fakat bu manda demektir. İngiltere sizinle uğraşamayacak kadar meşguldür."*

Bunun üzerine Dâhiliye Nazırı Reşit dedi ki; *"Lütfen bu bahsi tümünden kapatmayınız. Biz geleceğimizi İngiltere'ye bağlamak istiyoruz, anlamıyor musunuz?"*

Lord Hardinge de dedi ki; “Sizi anlayamıyoruz, hem İngiltere’ye bağlanmak istiyorsunuz, hem de tüm nazırlarınız Fransız taraftarı. Bu ne iştir?”

Reşit de dedi ki; “Siz bize bakmayın. Siz dileyin, sultanımız bir gecede Fransızcı nazırları kovar, İngilizci nazırlar getirir.”

Lord Hardinge de dedi ki; “Bize bir daha böyle bir teklifle gelmeyin, nisan ayında hakkınızda verilecek kararı bekleyin.”

...

Hükûmetin iki nazırı Paris’ten elleri boş döndüler. Padişahın bir milletin geleceğini İngiltere’ye bağlama isteği, dördüncü kez reddedilmişti.

Padişah ve hükûmet son kovulmadan hiç alınmadılar; buna rağmen, İttihatçıları yok ederlerse İngilizlerin hem kendilerine yumuşak davranacaklarına, hem de geleceklerini kendilerine bağlamayı kabul edeceklerine imanları tamdı.

Fakat artık, İttihatçıların cezalandırılması işini Tevfik Paşanın yapamayacağı gün gibi ortaya çıkmıştı. Muhalefet Tevfik Paşayı düşürmek için var gücüyle çalışıyordu. Hürriyet ve İtilâf Partisinin en önemli adamı Hoca Zeynel Abidin de Damat Ferit’in sadrazam olması için kolları sıvamıştı.

İngilizlerin mutemet adamı olan Zeynel Abidin, her gün bir İngiliz generalinin yanında idi.

Para kazanmanın İngilizlerle iyi geçinmekten geçtiğini görenler, Zeynel Abidin Efendinin hoş tutulması gereken bir adam olduğunu çoktan anlamışlardı.

Ve Zeynel Abidin, zengin sofralarının değişmez konuğu olmuştu.

Zeynel Abidin her sofrada aynı konuşmayı yapmaktaydı:

– Bundan böyle İngilizler ne isterse o olacak. Galip değiller mi? Elbet ne isterlerse yapacaklar. İttihatçıları cezalandırmanın zamanı gelmiştir. Bence en munasip ceza eydamdır.

Zeynel Abidin’i dinleyenler yağ üzerine yağ çekmekteydiler:

– Zât-ı muhteremleri doğru mütalâa ederler. İttihatçılar memleketi batırmışlardır efendim. Buyurduğunuz gibi; bundan böyle işler düvel-i muazzamanın dediği gibi olacaktır. Bundan şek ve şüphe yoktur.

“Durduk yerde hedef teşkil etmenin zamanı değildir!”

İttihatçılar da boş durmuyordu. Zeynel Abidin’in çalışmaları günü gününe takip ediliyor ve her yeni bilgi İttihatçıları çileden çıkarıyordu.

Ve bir gün Yenibahçeli Şükrü, Dr. Fahri’yi çağırdı:

– Beni dinle bacanak. Zeynel Abidin denen adam çok kaşındı.

Bu İngiliz ajanının tepesine vurma zamanı gelmiştir.

O günden sonra Teşkilât-ı Mahsusanın yer altına çekilmiş elemanları Zeynel Abidin’i daha sıkı takibe başladılar.

İngiliz sefareti, Damat Ferit Paşanın konağı, Bâb-ı Âli, Amerikan sefareti, Zeynel Abidin’in uğradığı yerler.

En çok da Beyoğlu’ndaki Amerikan konsolosluğu bitişiğindeki Novotni Oteli ve kıraathanesine uğruyor. Hemen yanında da İngiliz casuslarının karargâhı Kroker Oteli var.

Zeynel Abidin öyle bir zamanda vurulmalıdır ki bunu herkes görmelidir. Vurulduğu yer herkesçe bilinen bir yer olmalıdır.

Sonunda karar verilir. Zeynel Abidin, İngiliz sefaretinin önünde güpegündüz vurulacaktır. Kendi ajanlarının ölümü İngilizlere seyrettirecek ve geleneksel İttihatçı mesajı verilecektir; *“Biz ölmedik, ayağınızı denk alın!”*

...

Yenibahçeli Şükrü, Dr. Fahri ve bu plânı yapanlar her şeyi gözden geçirdikten sonra, vaziyetten Mustafa Kemal Paşayı da haberdar etmeye karar verdiler.

Mustafa Kemal Paşaya haber vermek!

Teşkilât-ı Mahsusa, yavaş yavaş Mustafa Kemal Paşanın avucunun içine girmiş. Kendileri farkında olmasalar da Teşkilât-ı Mahsusa artık Kemal’den habersiz bir iş yapmıyor, yapamıyor.

Ve haber gider Mustafa Kemal Paşaya; *“Zeynel Abidin hınzırı temizlenecek, emriniz?”*

Mustafa Kemal Paşadan cevap geliyor;

“Böyle bir şeye teşebbüs etmeyiniz. Mühim olan bunların faaliyetlerini iyice anlamaktır. Neye ve nasıl çalıştıkları biliniyor. O hâlde iyice takibe almak ve yapılanları öğrenmek yeterlidir. Durduk yerde hedef teşkil etmenin zamanı değildir.”

Mustafa Kemal Paşadan gelen emre Teşkilât-ı Mahsusacılar önce bozulurlar, sonra derler ki;

“Herkes bir kenara savrulmuşken bir tek ayakta kalan odur. Elbet biz yanlış yaptık. Hesap adamı olan biz değil Mustafa Kemal Paşadır. O bizden iyisini düşünür. O her şeyi önce ölçer, tartar ve sonra karara varır.”

Hoca Zeynel Abidin, Mustafa Kemal Paşanın kararı sayesinde kuyruğu kurtarmıştır.

...
Zeynel Abidin, Kemal sayesinde kurtulmuştu; fakat İngiliz casuslar Kemal’in peşinden bir türlü ayrılmıyorlardı. O, ne kadar arkadaşlarıyla toplantılarını gizli saklı yapsa da, ortalarda pek görünmemeye gayret etse de huzursuzdu. İngilizlerin her köşe başını tuttuğu bir İstanbul’da başına her şey gelebilirdi. Daha dikkatli olması gerektiğine karar vererek taktik değiştirdi.

İstanbul’un gece hayatına atıldı.

Artık İngiliz ajanlar, peşine düştükleri Türk paşasını sık sık içki meclislerinde, eğlence hayatında görmeye başlamışlardı.

“Ben ve kolordum daima emrinizde olacağız paşam!”

Yaşlı Tevfik Paşa, koltuğunun iyice sallandığını görüyordu. Can havliyle sağlamlaştırmak isterken de koltuğu gıcırdadıkça gıcırdıyordu.

Hürriyet ve İtilâf Partisi, Tevfik Paşanın koltuğunun gıcırıltılarını duyuyordu. Bellidir ki hükûmet olmaları çok yakın. Bunu gören Ali Fuat, bir an evvel Kemal’le Mehmet Ali’yi tanıştırmak istiyordu.

Mehmet Ali, yıldızı her gün parlayan Hürriyet ve İtilâf Partisinin en gözde adamlarından biriydi. Ayrıca Ali Fuat’ın kardeşinin kayın pederi olmasıyla akraba da sayılırlardı.

İki aydır İstanbul’da bulunan Ali Fuat, kolordusunun başına dönmeye karar vermişti.

İstanbul’a geldiğinde morali çok bozuktu. Oysa şimdi, merkezi Konya Ereğlisi’nde bulunan kolordusunun başına, vatanın kurtarılacığına olan büyük bir inançla gidecekti.

Ali Fuat'ın görevinin başına döneceğini bilen İsmail Fazıl Paşa, oğlunun düğününü hemen yapmıştı.

Düğün telâşi geçtikten sonra, Ali Fuat rahatladı ve Kemal'le dünürleri Mehmet Ali'yi babasının Kuzguncuk'taki evinde bir akşam yemeğinde buluşturdu.

Aslında Ali Fuat, bu buluşma için fazla zorlanmamıştı; çünkü Mehmet Ali de Kemal'le tanışmayı çok istiyordu.

...

Kemal, Mehmet Ali, Ali Fuat ve Ali Fuat'ın babası İsmail Fazıl Paşa.

Sohbetlerinin konusu, dağıtılan Osmanlı Meclisi.

Mehmet Ali'ye göre yapılacak ilk seçimi Hürriyet ve İtilâf Partisinin kazanacağı kesin.

Kemal, ara ara değerlendirmeler yapmakla birlikte daha çok Mehmet Ali'yi onaylayan görüşler belirtti.

Mehmet Ali'nin anlattığına göre, yeni hükûmeti Damat Ferit Paşa kuracaktı. Ve büyük bir ihtimalle bu hükûmette kendisi de yer alacaktı.

Mehmet Ali'nin kurulacak hükûmette yer alabileceğini söylemesi, Kemal'in ona en büyük iltifatı yapması için bir fırsat oldu:

– Ne kadar memnun oldum tahmin edemezsiniz beyefendi. Memleketimizin zât-ı âlî'niz gibi kıymetli devlet adamlarına şiddetle ihtiyacı vardır.

Kemal'le Mehmet Ali, bir ip-te oynayan iki cambaz gibiydiler.

Mehmet Ali aslında kurnaz bir adamdı. Asıl kendisi Kemal'i tanımak istiyordu; fakat nasıl, niçin oluyor bilemeden, hep kendisi konuşuyor, hep kendisini anlatıyordu.

Kemal, bir ara merakını yenemeyerek sordu:

– Beyefendi! Damat Ferit Paşa Hazretlerinin kuracakları muhtemel hükûmette harbiye ve dâhiliye nazırlıklarına kimler getirilebilir. Söylemenizde bir mahzur var mıdır?

Bu soruyu duyan Mehmet Ali'nin yüzü allak bullak oldu.

Kemal sorduğu sorunun etkisini görünce; “Eyyvah keşke sormasaydım!” diye düşündü; fakat olan olmuştu.

Mustafa Kemal Paşanın harbiye nazırlığını çok istediğini bilen Mehmet Ali, üstü kapalı bir cevap verirken kurnazlığını da gösterdi:

– Dâhiliye ve hariciye nezaretlerine partinin güvendiği kimseler getirilecektir. Üstelik bu kıymetli şahsiyetler İttihatçıların kökünü kazımaya kararlı kimseler olacaktır.

Mehmet Ali cevabının etkisini ölçmek için Kemal'in yüzüne dikkatle baktı; fakat o, hiç renk vermedi:

– Haklısınız, dâhiliye nazırının, harbiye nazırının güvenilir kimseler olması çok mühim.

Yemek sona erdiğinde Mehmet Ali'nin kafası karıştı; *"Mustafa Kemal Paşa vatansever; lâkin ne derece güvenilir?"*

...

Ali Fuat yol hazırlıklarını tamamlamış, veda için Kemal'in Şişli'deki evine gelmişti.

Kemal, Ali Fuat'ı akşam yemeğine alıyordu. İki arkadaş, iki kardeş, iki dost, iki asker...

Belki uzun süre görüşmeyeceklerdi. Kemal geç vakit Rauf'u da çağırttı. Ondan gizli hiçbir işleri olamazdı. Sabaha kadar, Anadolu'da başlatmaya karar verdikleri millî direnişin ayrıntılarını tekrar tekrar değerlendirdiler.

Bütün yollar, Kemal'in de bir an evvel Anadolu'ya geçmesini gerektiriyordu.

Kemal de buna karar vermişti:

– Anadolu'ya en kısa zamanda gitmeliyim; lâkin münasip olan, kendimi uygun bir vazifeye tayin ettirerek gelmemdir. Bu mümkün olmadığı takdirde hiçbir sıfatım olmadan bir gece ansızın Anadolu'ya geçeceğim ve itimat ettiğim bir kumandan arkadaşımın yanına gideceğim.

Ali Fuat arkadaşına teessüf eder gibi baktı:

– Ben ve kolordum daima emrinizde olacağız paşam. Her hâlde yanına gideceğiniz arkadaşınız ben olmalıyım.

Kemal, Ali Fuat'ın verdiği cevaptan çok duygulanmıştı:

– Elbette Ali Fuat, beraber çalışacağız.

Ali Fuat'ın sözleri, Rauf'un gözlerinin dolmasına neden olmuştu.

Gideceklerdi. Anadolu'ya gideceklerdi.

Milletin bağrına gideceklerdi.

Türk milletinin bağrına.

Şimdilik Ali Fuat.

...

Ali Fuat Kuzguncuk'ta.

Konya'daki kolordusuna gitmek için son hazırlıklarını tamamlamış. Onu yolcu etmeye Rauf da gelmiş. Ali Fuat ve Rauf uzun uzun konuşuyorlar. İki arkadaş son kararlarını tekrar gözden geçiriyorlar. Ali Fuat kolordusunun başına geçtikten sonra, Kemal de en kısa zamanda uygun bir vazifeye Anadolu'ya geçecektir. Şayet uygun bir vazife alamazsa hiçbir sıfatı olmadan İstanbul'dan çıkacak ve Ali Fuat'ın yanına gidecektir. Kurtuluş mücadelesini birlikte vereceklerdir.

Rauf'un gözleri dolu doludur:

– Ben de ilk fırsatta Anadolu'ya geçeceğim. Hep beraber bu mücadeleyi vereceğiz.

İki arkadaş kucaklaşırlar. Ali Fuat babasına döner:

– Babacığım, Mehmet Ali Bey bellidir ki hükûmette önemli bir görev alacaktır. Siz de Mustafa Kemal Paşanın bir vazifeye tayin edilmesi hususunda Mehmet Ali Beyi ikna ederseniz, birçok şey kolaylaşacaktır.

İsmail Fazıl Paşa, vatanlarının kurtuluşu için kararlar alan bu iki askere gururla bakar.

Ayağa kalkarak ellerini ikisinin de omuzlarına atar:

– Mustafa Kemal Paşa büyük bir asker olduğunu gerek Çanak-kale'de, gerekse Suriye'de ispat etmiştir. Onun vazifelendirilmesi için elimden geleni yapacağım. Anadolu'ya beni çağırdığında da gitmezsem namerdim.

İsmail Fazıl Paşanın sözleri Ali Fuat'a da, Rauf'a da güven verdi. Ali Fuat, Kuzguncuk'tan çıkarak Haydarpaşa'ya giderken, yaşlı gözlerle İstanbul'u bir daha ne zaman görebileceğini düşünüyordu.

“Ali İhsan Paşa da tutuklandı!”

İstanbul'daki kumandanlar Anadolu'yu tek kurtuluş çaresi görürlerken Anadolu'daki bir kumandan İstanbul'a dönüyordu. Kara tren Nusaybin'den 21 Şubat'ta hareket etmişti.

Trende kırk yaşında genç bir paşa vardı.

Feleğin çemberinden geçce geçce, savaşlarda pişe pişe, kırk yaşını doldurmadan bir subayın gelebileceği en son rütbeye ulaşmış genç bir paşa.

Ali İhsan Paşa!

Ali İhsan Paşa, İstanbul Hükûmeti'nin bütün tehditlerine kulak tıkayarak ordunun elindeki silâhları halka dağıtan, halkı teşkilâtlayan bir kumandan.

Ve bu kumandan işini bitirmeden görevden alınmıştı.

Ali İhsan Paşanın yerine Mustafa Kemal Paşa teklif edilmişti.

Mustafa Kemal Paşa görevi kabul etmeyince Ali İhsan Paşanın kumandanlık süresi daha da uzamıştı. O da bu süreyi değerlendirmişti. Sorumluluk bölgesinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurdurmuş, elindeki silâhları uygun yerlere gizlemişti.

Ali İhsan Paşa büyük bir azimle çalışırken İstanbul'dan güzel bir haber gelmişti; *"Harbiye nazırlığınız düşünülmektedir. En kısa vakitte İstanbul'u teşrifiniz..."*

Harbiye nazırlığı önemli bir vazifeydi. Bugüne kadar vatanının lehine yaptığı gizli işleri açıktan yapacaktı. Sadece kendisi değil, tüm kumandanlara da yaptırma imkânı sağlayacaktı.

Ali İhsan Paşanın, eşi ve iki çocuğu İstanbul'daydı. Savaş başlayalı dört yılı geçmiş ve bir kez olsun ailesini görmemişti. Bunca hüznün içerisinde eşini ve çocuklarını görecektir olmanın tatlı heyecanı da vardı.

Kendisiyle birlikte İstanbul'a dönen yaverleri, emir subayları, sıhhiye reisi de aynı duygular içerisindeydiler.

Savaşı kaybetmiş olmanın derin hüznü ve dört yıldır görmedikleri eş ve çocuklara kavuşmanın heyecanı.

Ordu Sıhhiye Reisi Abdülkadir Noyan, Nusaybin'de trene binmeden önce Bağdatlı bir Arap'a fal açtırmıştı. Arap şöyle demişti; *"Paşa hazretlerinin bu seyahatinde bir musibet olacak; lâkin sonu iyi."*

Her zamanki gibi bu fala da gülüp geçmişlerdi; fakat falın içerisinde *"musibet"* olduğu için paşaya anlatmamışlardı.

Ali İhsan Paşa, Konya'da trenin beklemesinden istifadeyle, Vali Muammer ve Ordu Müfettişi Mersinli Cemal Paşayla görüşmüştü.

Ordu müfettişi, vali ve Konyalılar; *"Harbiye nazırı olur olmaz, kendilerini unutmamalarını ve yardımlarını eksik etmemelerini,"* rica etmişlerdi.

2 Mart 1919.

İstanbul'a yaklaşan kara trendeki Ali İhsan Paşanın içinde bir sıkıntı var. Sanki bir huzursuzluk olacak.

Kara tren İstanbul'a girdiğinde sabah olmak üzere. Haydarpaşa'ya vardıklarında...

Haydarpaşa'da bir sessizlik var. Ortalıkta in cin top atıyor. Oysa buraya her tren gelişinde bir sürü karşılayıcı olur, şimdi gar bomboş.

"Eyvah!" diyor Ali İhsan Paşa, mutlaka bir terslik var.

Aynı şekilde, Sıhhiye Reisi Abdülkadir Noyan da "Evyyah!" çekiyor. Yoksa Arap'ın falı çıkıyor mu?

...

Tren durur durmaz, ortalık birden karmakarışık oldu. İngiliz polis ve askerleri treni kuşatıverdiler.

İngiliz İstihbarat Subayı Eczacı Yüzbaşı La Fontaine, Ali İhsan Paşanın karşısına geldi ve sert bir sesle bağırdı:

– İngiliz kumandanlığının emri gereği tutuklusunuz general. Lütfen bize zorluk çıkarmayınız.

Önce şaşıran Ali İhsan Paşa kendini çabuk toparladı ve bağırdı:

– Ben bir Osmanlı paşasıyım. İngiliz kumandanının emriyle kimse beni tutuklayamaz. Haddinizi bilin. Hem beni hangi suçla tutuklamaya cesaret edebiliyorsunuz?

La Fontaine saygısızca alay etti:

– Size bir şey açıklamaya memur değilim.

Durum vahim.

Paşa elini silâhına attığı an, yaverleri, emir subayları da silâha el atacaklar; fakat gar İngiliz polis ve askerleriyle dolu. Hem İngilizlerin derdi kendisiyle, maiyetindekileri bu tehlikeye atmak gereksiz.

Ali İhsan Paşa çevresinde üzüntü ve hırsla emir bekleyen subaylarına döndü:

– Derhâl garı terk edeceksiniz ve evlerinize gideceksiniz. Bu bir emirdir.

Türk subaylar, paşalarından gelen her emri itirazsız yapmaya alışmışlar; fakat bu başka bir emir. Paşa elden gidiyor.

Bir iki adım atacak olanlar oldu, Ali İhsan Paşa onları sert bir şekilde durdurdu:

– Evlâtlarım, bu bir emirdir dedim, duymadınız mı?

Sonra emir subaylarına döndü:

– Elimizdeki ordunun evrakını harbiye nezaretine teslim edeceksiniz. Merak etmeyin, harbiye nezareti bu yanlışlığı çözecektir. Yarın bir yerlerde buluşur konuşuruz.

Ali İhsan Paşa, yaveri Hasan'ı bir işaretiyle yanına çağırdı:

– Hasan, şahsî eşyalarımı Teşvikiye'deki evime götür. Eşime ve çocuklarıma söyle merak etmesinler.

Yaver Hasan ağlamamak için kendisini zor tutuyordu:

– Emredersiniz paşam.

Ali İhsan Paşa tedavisiyle de meşgul olan Sıhhiye Reisi Abdülkadir Noyan'a döndü ve kısık bir sesle konuştu:

– Lütfen evime gidiniz ve çocuklarımı teselli ediniz.

Abdülkadir Noyan üzgündü:

– Merak buyurmayınız paşam. Başka ne yapmamı emredersiniz?

Ali İhsan Paşa metin bir sesle cevap verdi:

– Hiçbir şey. Allah'ın takdiri böyleymiş. Merak etmeyin, yakında birleşeceğiz.

Ali İhsan Paşa en son La Fontaine'e döndü:

– Gidebiliriz yüzbaşı.

“Mevhibe Sultan!”

Nihayet koca bir ordu kumandanını da tutuklamışlardı; fakat ne harbiye nazırından, ne hükûmetten, ne padişahın çıt çıkmadı. Sansür yüzünden gazeteler de tepki veremediler.

Kemal, kendisi tutuklanmış kadar bozuldu. Ali İhsan Paşa ordu kumandanıydı. VI. Ordu Kumandanı Ali İhsan Paşa tutuklandıktan sonra, eski Yıldırım Orduları Grup Kumandanı Mustafa Kemal Paşa da tutuklanabilirdi. General Allenby'in teklifini kabul etmeyecek ne kadar isabetli bir karar vermiş olduğunu daha bir anladı. Şayet bu teklifi kabul etseydi, Türk halkı onu asla affetmezdi.

...

İngiliz casusların peşinde olduğunu bilen Kemal, onları şaşırtmak için taktik değiştirmiş ve İstanbul'un gece hayatında da boy göstermeye başlamıştır.

O akşam, Müşir Kâzım Paşanın damadı İsmail Beyin, Karla Apartmanındaki dairesinde yemektedir.

Davetlilerin hemen hepsi birbirini tanıyan kişiler.

Kemal, büyük salonda bir köşede yalnız oturuyor ve sigarasından derin nefesler çekiyor. Kafasında Ali İhsan Paşanın tutuklanması var.

Onu tanımayan bazı kadınlar, gizli gizli Kemal'i göstererek fısıldaşıyorlar.

Onun yalnızlığı, ev sahibesi Nazire Hanımın dikkatini çekiyor.

Biraz sonra yanında genç ve güzel bir hanımla ona doğru yöneliyor.

Mevhibe!

Cemile Sultanın torunu Mevhibe.

Cemile Sultan, Sultan Abdülhamit ve Padişah Vahdettin'in kız kardeşleri. Osmanlı geleneklerine göre kendisine hanım sultan da deniyor. Babası, Taif'te Mithat Paşayla birlikte boğdurulmuş.

Sultan Abdülmecit, kızı Cemile Sultanı çok severmiş. Düğününde ona Fındıklı'da bir saray yaptırarak hediye etmiş.

Mevhibe 1887'de anneannesine hediye edilen Fındıklı Sarayında doğmuş. Kendisini Cemile Sultan büyütmüş. Müzikten hoşlanmakta ve üç dil bilmekte.

...

Kemal, Nazire Hanımın güzel bir hanımla kendisine doğru yaklaştığını geç fark etmiştir. Hemen toparlanır ve saygıyla ayağa kalkar.

Nazire Hanım onları birbirlerine takdim eder:

– Siz Mustafa Kemal Paşa Hazretleriyle tanışmıyorsanız değil mi?

Yanındaki hanım üzgün; ama tanıştırılacağından mutludur:

– Maalesef efendim, o şerefe henüz nail olamadım.

Nazire Hanım gülümser:

– Mustafa Kemal Paşayı tanımamak büyük bir eksiklik efendim.

Mevhibe de gülümser:

– Paşa hazretlerini giyaben çok iyi tanıyorum. Sadece kendileriyle el sıkışmak kısmet olmadı.

Nazire Hanım neşeyle konuşur:

– O hâlde buyrunuz efendim. Paşa hazretleri, zât-ı âlînize Mevhibe Hanımefendiyi takdim ederim. Kendileri, Cemile Sultan hanımefendinin torunlarıdır.

Mevhibe Hanım elini uzatır:

– Müşerref oldum efendim.

Kemal, kendisine uzanan küçük ve güzel eli sıkarken karşılık verir:

– O şeref bendenize aittir hanımefendi.

Kapı ziline çalması üzerine Nazire Hanım izin ister:

– Affedersiniz, misafirlerimiz geldi.

Nazire Hanım gidince Kemal yanındaki koltuğu Mevhibe'ye gösterir.

Çok kısa bir an.

Kemal, Mevhibe'yi, Mevhibe Kemal'i gözaltından süzer.

...

Kemal'le Mevhibe'nin sohbetlerini salona giren yeni konuklar bölüyor. Gelenler arasında Ali Fethi'yle Hüseyin Rauf da var.

Onlar anlayışlı davranıp sadece birer; “*Merhaba.*” dedikten sonra başka sohbet gruplarına dağılarak, Kemal'le Mevhibe'yi yalnız bırakıyorlar.

Ve onlar sohbeti koyulaştırıp aşları pişirirken, Ruşen Eşref pişen aşı bir tas soğuk su dökmek üzere geliveriyor:

– Ooo! Mustafa Kemal Paşa Hazretleriyle Mevhibe Sultan Hanımefendi dostluğu ilerletmişler.

Kemal içinden kızmakla birlikte tebessüm ediyor:

– Öyle oldu Ruşen Eşref Beyefendi. Hanımefendiyle sohbet etmek pek zevkli.

Mevhibe, bu iltifattan çok hoşlanıyor. Başını eğerek cevap veriyor:

– Aman paşa hazretleri. Bendeniz de sizin için aynı şeyleri düşünüyordum, hatta daha fazlasını.

Karşılıklı iltifatlara birlikte gülüyorlar.

Biraz sonra, gramofondan yükselen müzik eşliğinde yemekler yenirken Mevhibe'yle Kemal yine koyu bir sohbe dalıyorlar.

...

İçkiler içildi, sohbetler edildi.

O gece Kemal'le Mevhibe hiç ayrılmadılar.

Geç vakit Mevhibe ayaklandı:

– Geceyi benimle geçirdiğiniz için teşekkür ederim paşa hazretleri. Müsaadelerinizle.

Kemal iltifata karşılık verdi:

– Asıl ben teşekkür ederim hanımefendi. Zevkli bir geceydi. Tokalaşarak ayrıldılar.

Kemal, Mevhibe'nin yalnız gitmek üzere olduğunu anlayınca telâşlandı:

– Eviniz uzakta mı, sizi kim götürecektir?

Mevhibe gülümsedi:

– Aşağıda uşağım bekliyor, kaldı ki evim de uzakta değil.

Kemal de gitmek için hazırlandı:

– Olmaz, gecenin bu vakti sizi yalnız bırakamam.

Uzak bir köşede emre hazır bekleyen yaverine seslendi:

– Hazırlan Cevat, hanımefendiyi evine bırakacağız.

Onlar hazırlanırken Ali Fethi'yle Rauf da kalktılar.

Hep birlikte çıktılar ve yürümeye başladılar. Biraz sonra tam köşeyi döneceklerdi ki Ruşen Eşref'in eşi arkadan bağırdı:

– Bekleyiniz paşam, biz de geliyoruz.

Kemal'in evi zaten çok yakındı.

Ruşen Eşref akli sıra ikram etti:

– Siz istirahat buyurunuz paşam. Biz hanımefendiyi evine kadar uğurlarız.

Kemal, Ruşen Eşref'i pek severdi; fakat o ana kadar.

Ruşen Eşref'e tatlı sert cevap verdi:

– Kesinlikle olmaz. Hep beraber gideriz.

Hepsi birlikte Mevhibe'nin Nişantaşı'ndaki evine kadar gittiler.

Kemal Paşanın, bütün geceyi kendisiyle geçirmesine rağmen hâlâ onu bırakmak istememesi Mevhibe'nin gururunu okşamıştı.

Kapının önüne kadar gelmişken onları içeri davet etmemek olmazdı:

– Bu saatte buraya kadar yürüdükten sonra acı kahvemizi içmemek olmaz. Lütfen buyrunuz.

Ali Fethi'yle Rauf akıllı adamlar; “*Vakit geç oldu.*” diyerek çekip gittiler. Anlayışlı Ruşen Eşref'in o gün inadı tutmuştu. Bana mısın bile demeden, Mevhibe'nin evine daldı.

Evin uykulu hizmetçisi, sabahın üçünde gelen konuklara ikram telâşına düştü. Evde sadece yarım şişe viskiyle yarım şişe rakı bulabildiler. Ama meze boldu.

Ve içkiler yudumlanırken Kemal gecenin küçük bir muhasebesini yaptı. Mevhibe Hanımefendiye iltifatlar etti, hayranlığını dile getirdi.

Mevhibe bu iltifatlara mahcup bir tebessümle karşılık verdi.

...

Mustafa Kemal Paşa, şafak sökerken çekip gitti.

Mustafa Kemal Paşa çekip gitti; fakat Mevhibe Sultanın aklını başından aldı gitti.

Mustafa Kemal Paşa çekip gitti; fakat Mevhibe Sultanın kafasını karıştırıp gitti.

Mevhibe Sultan, Mustafa Kemal Paşayla bir değil, pek çok kez daha görüşmeliydi ve bu görüşmeleri tesadüfe bırakmaya hiç niyeti yoktu.

VI. Bölüm SÜREK AVI

Dünyanın gözünü kamaştıran yedi tepeli muhteşem şehir.

Altın boynuzdan gerdanlığıyla dünyanın incisi.

Cumbalı evleri, Arnavut kaldırımli dar sokaklarıyla hâlâ dimdik ayakta duran, her şeye rağmen inatla yaşayan Türk İstanbul.

Türk İstanbul; *“Savaş kaybetmiş bir devletin başşehri olmak,”* talihsizliğini yaşıyor. Ve bu talihsiz başkent hıncın, öfkenin, hesaplaşmanın, ihanetin, namussuzluğun cirit attığı bir arena olmuş.

Asırlar var ki zafer menkıbeleri yerine, hezimetlerdeki kahramanlıkların anlatıldığı cumbalı evlerin kalın perde aralarında, şimdi iniltili nağmeler mırıldanılmaktadır.

Dokuz cephede, dört büyük savaş yılı çarpıştıktan sonra İstanbul’a dönebilmiş, kolsuz, bacaksız, gönülleri yaralı subaylar öfkeli.

Gitmiş kolun, kesilmiş bacağın, yıkılmış hayallerin karşılığında; başkent dâhil olmak üzere vatanın karış karış istilâ edilmiş olması, Türk subaylarının yüreklerini dağlıyor. Daha da acısı, Türk subayları hem de kendi insanları tarafından savaşa sokulmakla, hezimetin sebebi olarak suçlanıyorlar.

Kırgın, kızgın ve hırslıdır Türk subayları.

Kimi, cephelere geri dönmenin hayalini kurarken; kimi gitmiş koluna, kesilmiş bacağına, yaş otuz beş olmadan bembeyaz olmuş saçına sakalına yaşıyor.

Döktükleri kan, verdikleri kol-bacak, sebil ettikleri gençlikleri bin zafere yetecekken, hezimetin acı lezzetini tatmak mecburiyetinde kalmışlar.

Hiç değilse bugün.

Hiç değilse bugün akılların başlara gelmesi gerekmez mi?

Beceriksiz yöneticiler yüzünden uğranılan büyük bir hezimet, var olan akılları da başlardan uçurmuş. Gafletler, dalâletler ve hatta hıyanetler, savaş içindekinden daha katmerli olarak devam ediyor.

Beyoğlu’nda, Şişli’de, Nişantaşı’nda azınlıklar ve İtilâfçılar el ele. Ermeni ve Rum nümayişleri, İtilâfçıların ihanetleri, Türk subaylarını öfkeye boğuyor.

Başşehirde ihanet, kin ve öfke ve namussuzlukla, namus arasındayken büyük bir çatışma yaşanmaktadır.

Bu böyle olmaz, bu böyle gitmez.

Başşehir İstanbul “*namussuzlukları*” yaşarken, cephelerdeki Türk orduları mütareke vurgunu yemişlerdir. “*Osmanlı orduları, Osmanlı subayları.*” tabiri epey zamandır askerlere ters gelmektedir. Mütarekeden sonra orduya; “*Türk ordusu.*” subaya da; “*Türk subayı.*” demektedirler.

Türk subaylar, mütarekenin ilk günleri üniformalarını giymekten utanırken artık tavır değiştirmişler. Havı dökülmüş üniformalar yıkanıyor, pantolonlar ütüleniyor, çizmeler pırıl pırıl boyanıyor.

Ve Türk subayları sokağa çıkıyorlar!

Eski; fakat ütülü üniformaları, pırıl pırıl çizmeleri, mahmuzları, bellerinde parlatılmış kılıçlarıyla tarihin derinliklerinden çıkmış destan kahramanı gibiler.

Dik başlarıyla, tavır ve duruşlarıyla; “*Biz buradayız!*” diyorlar.

“*Üç buçuk aydır yattınız!*”

Tevfik Paşa çıkmazlarda.

Kurduğu Fransızca hükûmetle Fransızlara yaranamadığı gibi İngilizlerin de düşmanlığını çekmiş.

Yaşlı Tevfik Paşa Hükûmeti son günlerine gelmiş gibi. Bu hükûmetin yaptıkları, hiç kimsenin hoşuna gitmiyor.

Tevfik Paşa Hükûmeti’nin düşürülmesi için pek çok grubun uğraştığı şayiaları bütün İstanbul’u dolaşıyor. Bu söylentilerin birinde Mustafa Kemal Paşanın da adı geçiyor. Güya Mustafa Kemal Paşa; “*Yeni kurulacak bir hükûmette harbiye nazırı olacağını söylemiş.*”

Galiba bu danışıklı bir dövüş. Böyle bir söylentiye Kemal kendisi çıkarmış gazetelerde yer aldıktan sonra da yine kendisi yalanlamış.

Söylentiler, dedikodular, iddialar...

Hürriyet ve İtilâf Partisi, Tevfik Paşayı yerden yere vurmak için her fırsatı değerlendiriyor.

İttihatçılar zaten Tevfik Paşanın baş düşmanı.

Ah ah!

Padişah bile eskisi gibi Tevfik Paşaya iltifat etmiyor.

Bütün bunlara rağmen direniyor Tevfik Paşa, koltuk tatlı; fakat koltuğun tadı her geçen gün bozuluyor. Emperyalistlerin İttihatçı takıntıları yine nüksetmiş.

İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar, Ermeniler, Rumlar, Patrikhane ellerinde birer kara liste bağıyorlar; *“Bunları da! Bunları da tutuklayacaksınız!”*

Kara listelerdeki İttihatçıların suçları ortak; *“Savaşa sebep olmak, barış tekliflerini kabul etmemek, Ermenileri tehcir etmek, vurgunculuk yapmak, görevlerini kötüye kullanmak vs.”*

...

Tevfik Paşa bu listeleri yine ayıklayacak, daire müdürlerini, valileri, kaymakamları tutuklayarak işi geçiştirecekti.

Şayet General d’Esperey’in son notası gelmeseydi.

d’Esperey dâhiliye nazırını ayağına çağırması ve ültimatomunu vermişti; *“Öncelikle İttihatçıların sadrazamlık, nazırlık yapmış olanları tutuklanmalıdır. Yoksa İstanbul’un resmen işgali gerekebilir.”*

Eyvah!

Tevfik Paşa hepsini yapacak; fakat bu seferki kara listelerdeki isimler öyle sıradan valiler, kaymakamlar değil.

Bu seferki kara listelerdeki isimler dudak uçuklatan cinsten İttihatçılar.

d’Esperey’in verdiği listede kimler yok ki eski Sadrazam Sait Halim Paşa, Şeyhülislâm Hayri Efendi, Maliye Nazırı Cavit, Meclis Başkanı Halil, ünlü gazeteci Yunus Nadi ve daha kimler...

İşte bu sefer Tevfik Paşanın paçaları tutuştu.

Olaak şey miydi bu?

Eski sadrazamı, eski şeyhülislâmı, eski nazırları tutuklamak.

Diyelim tutuklandılar bu devlet adamları nasıl yargılanacak? Diyelim yargılandılar, dışarıdaki Teşkilât-ı Mahsusanın silâhşorları bir köşe başında kendisini kurşunlamazlar mı?

Tehlikeli iş!

Bu tehlikeyi gören Bahriye Nazırı Ali Rıza Paşa durumu protesto ederek istifa ettiğine göre, onları tutuklamak ne mümkün.

Hele hele yargılamak.

Tevfik Paşa işi ağırdan almaktadır ki İngiliz ve Fransızlardan gelen baskılar onu iyice bunaltır.

Üstelik Osmanlı anayasasına göre, bu gibi eski devlet ve hükûmet adamları, ancak yüce divanda yargılanabilirler; fakat yüce divanın üyelerini Meclis seçer.

Fakat Meclis kapatılmıştır.

Çık bakalım Tevfik Paşa işin içinden.

Tevfik Paşaya göre, Meclisin yapacağı işi padişah yapmalıdır.

İttihatçıların cezalandırılması için gerekli yüce divan kurulmasını padişah onaylamalıdır.

Sadrazam Tevfik Paşa, hemen bir geçici kararname hazırlar ve padişaha sunar.

Fakat o da ne?

Vahdettin; *“Bu hâl hükûmetin vazifelerindendir. Siz beni bu işe karıştırmadan lâzım geleni yapınız. Üstelik böyle bir durum kanun-u esasîye aykırıdır. Kanun-u esasîyle bu derece oynamak caiz değildir.”* diyerek kararnameyi imzalamaz.

Padişah, sadece kararnameyi imzalamamakla kalmaz. Sadrazama gönderdiği yazıda bugüne kadar yapmadığı tüm tenkitlerini sert ifadelerle belirtir.

Padişaha göre hükûmet; üç buçuk aydır çalışmamış yatmış, savaş suçlularını tutuklamamıştır. Bu durum yabancıların müdahalesine yol açmıştır. Her icraattan sorumlu olan hükûmetin işlerine hükümdarın karışması da anayasaya aykırıdır. Bu beceriksiz hükûmetin adaleti yürütmesi için özel kanunlara da gerek yoktur.

Haydi bakalım!

Haydi bakalım ne yapsın yaşlı Tevfik Paşa.

Dünürü padişaha yıllardır yaptığı; *“Bendeliğe”* mi yansın, onun için katlandığı eziyetlere mi?

Oysa Tevfik Paşa, Osmanlı Anayasasını padişahıtan iyi bilmektedir. Kaldı ki padişah kararnameyi imzalamak istemeyebilir; fakat bu; *“Üç buçuk aydır yattınız.”* demek de ne demektir?

Üç buçuk aydır padişah ne dediyse yapılmamış mıdır?

Üç buçuk aydır emperyalistlerin her istediği padişahın baskısıyla kabul edilmemiş midir?

Koltuk tatlıdır; fakat bu kadarı da fazladır.

Her suçlamaya dayanabilir Tevfik Paşa; lâkin velinimet efendisinin suçlamasına hayır.

Zaten yaşlı ve yorgundur; anlaşılan padişah da artık onu istememektedir. En iyisi mührü hümayunu teslim etmektir.

Ve öyle yapar Tevfik Paşa, 3 Martta istifa eder.

Artık Damat Ferit'in sadrazamlık yolu açılmıştır.

“Dilersem Yahudilerin haham başına hükûmet kurdururum!”

Damat Sami Paşazade Necip Paşa vefat edince padişahın kız kardeşi Mediha Sultan dul kalmıştı.

Osmanlı sarayında hanım sultanların dul bekletilmeleri hoş görülmezdi. Bu yüzden ağabeyi II. Abdülhamit, Mediha Sultana bir düzine fotoğrafla birlikte emir göndermişti; *“Kardeşimiz içlerinden birini beğensin.”*

Ve dul Mediha Sultan, bir düzine fotoğraf arasından seçe seçe merhum kocasının arkadaşı boylu, poslu, yakışıklı Londra Büyükelçiliği İkinci Kâtipi Ferit Beyi seçmişti.

Ve böylece ikinci kâtibe Allah Zül Celâl şöyle seslenmişti; *“Yürü ya kulum!”*

Devlet kuşu Ferit Beyin başına konunca, dul hanım sultanla dest-i izdivaç gerçekleşti ve İkinci Kâtip Ferit Bey önce; *“Damat Ferit Bey.”* oldu.

İkinci Kâtip Ferit Beye Allah; *“Yürü ya kulum.”* demişti ya o da yürüyordu.

Efendime söyleyeyim, daha sonra Damat Ferit Bey; *“Damat Ferit Paşa.”* oldu.

Damat Ferit Paşa!

Meşrutiyetten sonra da yürümeye devam eden Damat Ferit Paşa, güzel bir tercihle Âyan Meclisi üyeliğine seçiliverdi; hem de padişah tarafından.

...

Ö güne kadar Vahdettin eniştesi Damat Ferit için; *“Mel’un enişte.”* demişti. *“Dünyada üç mel’un var; biri ablam, biri eniştem, biri de ablamın oğlu Sami.”* de demişti.

Hatta, Halil Paşanın ricasıyla Veliâht Abdülmecit Efendi saraya gitmiş ve; *“Sakın ola ki Damat Ferit’i sadrazam yapmayınız.”* deyince *“Ben o deliyi sadrazam yapacak kadar aklî melekelerimden yoksun muyum?”* bile demişti.

Bunların hepsini demişti Vahdettin; ama Tefvik Paşanın istifa ettiğı gün Meclis Reis Vekili Hüseyin Kâzım yine de telâşlandı.

Hemen sarayın yolunu tutan Hüseyin Kâzım, padişaha yalvardı; *“Aman sultanım, millet Damat Ferit Paşayı sevmiyor. Onun devlet yönetimine gelmesini istemiyor.”* dedi.

Vahdettin şimdiye kadar dediklerinin hepsini unuttu ve Hüseyin Kâzım’a bağırdı;

“Ben padişahım. İstersem Rum patriğine, dilersem Ermeni patriğine ve hatta dilersem Yahudilerin haham başına hükûmet kurdururum! Haddinizi biliniz efendi!”

Hüseyin Kâzım kös kös sarayı terk ederken Damat Ferit Paşa hükûmeti çoktan kurmuş, ilân edilmesi kalmıştı.

“Geleceğimizi önce Allah’a, sonra İngiltere’ye bağladık!”

Ve Damat Ferit Paşa yeni hükûmeti 4 Martta ilân eder.

Damat Ferit’in kurduğu hükûmetin tüm üyeleri İngilizcidir.

Konya Valisi Cemal, dâhiliye nazırı. Mehmet Ali, posta telgraf nazırı. Avni Paşa, bahriye nazırı. Avni Paşanın kayın pederi Şakir Paşa da harbiye nazırı olmuşlardır.

Tefvik Paşa, istifasının ertesi günü yeni hükûmetin kurulduğunu duyunca küsmüştür. Bir günde yeni hükûmetin kurulamayacağını bilen dünür Tefvik Paşa, kendisinin istifa ettirilmesinin padişahın bir plânı olduğunu anlamıştır.

Dünürünün küstüğünü gören Vahdettin dayanamaz ve onun gönlünü, göğsüne bir madalya ilâştirerek alır.

...

Damat Ferit sadrazamlık koltuğuna oturur oturmaz eski bir arkadaşı (!) olduğunu iddia ettiğı İngiliz Dışişleri Müsteşarı Mr. Hohler’e bir mesaj yazdı;

“Pek Sevgili Ekselâns Hohler. Padişahım ve bendeniz, bütün umudumuzu önce Allah’a sonra İngiltere’ye bağladık. İttihatçı liderlerden istediğiniz herhangi birini yahut hepsini el’an tutuklayıp hapse atmaya hazırım.”

Damat paşa eski arkadaşı (!) Hohler'e böyle demişti; fakat arkadaştan hiçbir cevap gelmedi.

Damat paşanın Hohler'e yazdığı mesajı İngiliz Yüksek Komiseri Webb uzun uzun inceledi.

Türklerin Avrupa'dan çıkarılmakta olduğu bir sırada, tümüyle İngiliz yanlısı bir hükûmet ne kadar doğru olurdu?

Webb bunları düşünürken beklemekten sıkılan Damat Ferit onu ziyarete gitti ve dedi ki;

“Ben ve efendimiz padişahımız, umutlarımızı Allah'tan sonra İngiltere'ye bağladık.

Bunu böylece Londra'ya bildiriniz. İttihatçı liderlerin tutuklanmasını istediğinizi biliyoruz. Söz veriyorum ki hepsini tutuklayıp cezalandıracağım. Ayrıca istediğiniz her valiyi görevden almaya hazırım. Dahası her valinin yanına bir İngiliz danışman atamayı düşünüyorum.”

İngiliz Yüksek Komiseri Webb, sadrazam çıktıktan sonra eline kalemi aldı ve Londra'ya bir mektup yazdı;

“Yeni hükûmet mümkün olan en İngiliz yanlısı hükûmettir. Sadrazamın vaatleri karşısında ben bile mahcup oldum.”

Webb mahcup olmuştu; fakat Londra'nın yumuşamaya hiç niyeti yoktu.

Damat paşa elinden geleni yapmış; fakat görmek istediği yeşil ışığı bir türlü görememişti.

Düşündü enişte paşa, aslında bir ışık vardı da kendisi mi görmüyordu.

“Ve süreklilik avı başlıyor!”

Hükûmetin tamamı Hürriyet ve İtilâf Partisindendi.

Ve hepsi de İngilizciydi.

Güvercin dünür Tevfik Paşa gitmiş, yerine şahin enişte Damat Ferit gelmişti.

Bundan sonra işler güvercince olmayacak, şahince olacaktı.

Şahin damat enişte, emperyalistlerin gözüne girmek için kolları sıvayacak, tüm İttihatçıları birer birer önce kodese tıkacak, sonra darağacında salındırarak.

Meşhur Gazeteci Ref'i Cevat; "*Sefa geldiniz arkadaşlar, görevim sizi!*" diyerek, sekiz sütunda sevincini dile getirdi.

Hükûmet ilk olarak bir tel genelgesi yayımladı; "*Bundan böyle tüm azınlıkların her türlü haklarına saygı gösterileceği, hepsinin eşit olarak korunması gerektiği,*" valiliklere emredildi.

Bu emir, emperyalistler ve azınlıklar tarafından alkışlarla karışık; "*Zito ve hurralarla*" karşılandı.

Şahin enişte damat hızlı başlamıştı.

Damat Ferit ayağının tozuyla bir genelge daha yayımladı;

"Sadrazamlık makamının pek meşgul olduğu münasebetiyle makamı ziyaret edeceklerin sadece pazar günleri ve saat 14.00 ile 15.00 aralarında kabul edileceği, ilgililerin bunu böyle bilmelerinin zarureti..."

Oooo!

Şahin damat enişte bu kadar meşgulse, nazırları da meşgul olmalılar.

Nazırlar da birer genelge yayımladılar; "*Pek meşgul oldukları münasebetiyle kendilerini ziyaret edeceklerin sadece pazar günleri ve saat 14.00 ile 15.00 aralarında kabul edileceği, ilgililerin bunu böyle bilmelerinin zarureti...*" dikkat çektiler.

Damat paşa da nazırları da gerçekten pek meşguldüler!

En büyük meşguliyetleri İttihatçıların bir an evvel Bekir Ağa'ya tıklılması.

Demokrat (!) Padişah Vahdettin; "*Anayasaya aykırıdır.*" diyerek imzalamadığı Tevfik Paşanın yüce divan kararnamesini, eniştesi için imzalayıverdi.

Tevfik Paşa bu duruma da küstü; fakat onun nazının çekileceği zaman değildi.

Yüce divan İttihatçıların emekliye sevk ettiği asker paşalardan kuruldu. Çokça yolluk ve harcırahla beslendi.

4 Martta kurulan hükûmet, 9 Martta sürekliliğini başlattı.

Eski Sadrazam Sait Halim Paşa, Eski Şeyhülislâm Hayri Efendi, Eski Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi, Eski Maliye Nazırı Cavit, Eski Meclis Başkanı Halil, Eski İaşe Nazırı Kara Kemal, Eski Dâhiliye Nazırı ve İttihat Terakki Genel Sekreteri Ali Fethi...

Ve ertesi gün...

Kolordu kumandanlarından Sami Paşa ve Nurettin Paşa.

Ve ertesi gün...

Sapancalı Hakkı ve Bakü'den gelen Ahmet Ağaoğlu.

Bekir Ağa'nın içi devlet gibi.

Eski sadrazam, nazır, mebus, vali hepsi orada.

Damat Ferit ve İtilâfçıların kinleri bitmek bilmiyor.

Ermeni ve Rumlara kötü davrandığı öne sürülen vali ve kaymakamlarla Ermeni ve Rum mallarına el koyduğu iddia edilen masum görevliler de İngilizlerin isteğiyle tutuklandılar.

Yetmez!

Daha çok, daha çok İttihatçı hapsedilmeli.

Önce hapsedilmeli, sonra; "Eydam!"

Enişte paşa, Anadolu'ya demir yolları boyunca avcılar gönderdi. Bu avcıların yanına, avcıya yardımcı olmak üzere Ermeni ve Rum çetecilerden oluşan yardımcı tazılar da görevlendirdi.

Ve tutuklanan, nazır, mebus, vali, kaymakam sayısı tam 233 oldu.

Yetmez, bu da yetmez!

Ne demek tutuklamak, hapsetmek.

Bu adamlar, hemen, hem de derhâl ipte sallandırılmalı.

Olmaz!

Bu da olmaz, ne demek ipte sallandırmak.

İtilâf Partisinin yayın organı Alemdar gazetesinin baş muhabiri Ref'i Cevat bu meseleye de bir çare buldu;

"Sehpalar bu adamlara lâyük değildir. Koparılması lâzım gelen bu kafalar, kütükler üzerinde kesildikten sonra, ibret taşında günlerce kalmalıdır."

Ve ertesi gün köşesinde yine hükûmete seslendi;

"Tutuklamalar gözümüzü doyumadı. Daha ziyade şiddet! Daha ziyade şiddet!"

“Bekir Ağa Bölüğü!”

İstanbul’da yanan kazanın altına İngilizler, Damat Ferit’le odun atarken, Kemal’in İngiliz casuslara oynadığı oyun semeresini verdi.

Kısa zamanda gece hayatının gözdesi olan Kemal; içki, eğlence ve güzel kadınlarla dans etmesinin karşılığını aldı.

İngiliz casuslar, üstlerine yazdıkları rapora; *“Anafartalar Kahramanı General Mustafa Kemal, eğlence düşkünü bir insandır. O, ne bize zarar verebilir, ne de Osmanlının işine yarar.”* diye not düştüler.

İngiliz karargâhı bu rapora şaşmadı değil. Bu mümkün müydü? General Kemal nasıl olabilirdi de Osmanlının işine yaramazdı. Hem, bu kadar içki ve eğlence düşkünü bir insan, o büyük kahramanlıkları nasıl yapabilmmişti? Kendilerini Çanakkale’den nasıl söküp atabilmmişti? Şaşırmakla birlikte, en güvenilir ajanlarının getirdikleri rapora da güvenmek zorunda kaldılar. O günden sonra da Kemal’i izlemekten vazgeçtiler.

İngilizleri atlatan Kemal’e, birçok İttihat ve Terakki kodamanlarıyla birlikte eski sadrazamın, şeyhülislâmın ve Ali Fethi’nin tutuklandığı haberini Cevat Abbas vermişti.

Kemal bu tutuklamaları bekliyordu; fakat Ali Fethi’nin de bu listede olabileceği aklının ucundan bile geçmemişti. En yakın arkadaşının tutuklandığı haberi, onu hem üzmüş hem korkutmuştu. Ali Fethi tutuklandığına göre bir gün sıra kendisine de gelebilirdi. Hemen Cevat Abbas’ı gönderdi ve Ali Fethi’nin yerini öğrenmesini istedi.

Cevat Abbas’ın getirdiği haber Kemal’i hiç şaşırtmadı.

Bekir Ağa Bölüğü!

Bekir Ağa Bölüğü pek meşhur bir askerî hapisane.

Beyazıt’taki harbiye nezaretinin avlusundaki iki katlı bir bina.

İttihatçılar 1908’de Meşrutiyeti ilân ettikleri zaman bu askerî hapishanenin memuru Bekir Ağa’dır. Bu yüzden bu binaya, biraz da nükte katılarak Bekir Ağa Bölüğü denmiştir.

Bir zamanlar İttihatçılar Bekir Ağa Bölüğünü siyasî rakipleriyle doldurmuşlardır. Şimdiyse roller değişmiştir. Bekir Ağa Bölüğünün konukları İttihatçıların ta kendileridir.

Dar bir koridor üzerinde karşılıklı ufak odalar.

Görünüş korkutucu.

Sadrazamlar, nazırlar, valiler, kaymakamlar, müdürler, mebuslar, çok değil üç ay öncesinin bütün Osmanlının önemli ilim ve devlet, sanat adamları ve tanınmış gazeteciler küçük koğuşlara tıkmışlar.

İçlerinde Ali Fethi gibi İttihat ve Terakkinin temel politikalarına karşı çıkan, savaşa girilmesine razı olmayan, Enver'in muhalifleri de var.

...

Ocak ayı başlarında başlayan ve devam eden tutuklamalar yüzünden Bekir Ağa Bölüğü hınca hınç doldurulmuştur.

Konaklarda, yalılarda, köşklerde yaşadıktan sonra, Bekir Ağa Bölüğünde misafir (!) edilenler, yüz kişilik yahut tek kişilik hücrelere girince akılları başlarından gitmiştir.

Padişah'tan, hükûmetten, emperyalistlerden korkmayanlar, Bekir Ağa Bölüğünün asıl sahiplerinden köşe bucak kaçıyorlar.

Bit, pire ve tahtakurusu.

Bekir Ağa'nın son misafirleri mebuslar, nazırlar, sadrazamlar oldukları için ikinci katta ağırlanıyorlar (!).

İkinci katın zemini tahta.

Alt kattaki hırsız ve haydutların içtikleri esrarın dumanları, üst kattakilerin kafalarını bedavadan iyi ediyor; fakat onların şimdilik bunu fark ettikleri yok.

Tavan da tahta; fakat her yağmur yağdığında şarıl şarıl akıyor.

"Ben ne oldum ve şimdi siz ne hâldesiniz!"

Ali Fuat, mart ayı başlarında Konya'ya gelmişti. Konyalılar, Niğdeliler, Pozantı ahalisi, işgal altında inim inim inleyen Adanalılara yardım etmek için Konya Valisi Cemal'in kapısını çok aşındırmışlardı; fakat İtilâfçı Vali Cemal, Adanalılara yardıma yanaşmadığı gibi ortalığa nifak tohumları saçmıştı.

Ali Fuat'ın Konya'ya gelişinden sonra halk, kolorduya müracaat etmiş ve silâh istemişti.

Ali Fuat Paşa bu yardımları organize ederken Konya valisi fitne fücür Cemal, kendisine engel olmak için birçok zorluk çıkarmıştı.

Ali Fuat Paşa, Damat Ferit'in kurduğu hükûmette, Konya'nın fitne fücür Valisi Cemal'in dâhiliye nazırı olduğunu ve apar topar İstanbul'a gittiğini duyunca küçük dilini yuttu.

Bütünöyle sicilli İngilizcilerden oluşın hükûmette tek tesellisi, dünürleri Mehmet Ali'nin posta-telgraf nazırı olmasıydı.

Babasına mektup yazarak Mehmet Ali Beyi, Kemal'in uygun bir görevle Anadolu'ya göndermesi konusunda teşvik etmesini istedi.

...

Ali Fuat, Konya Valisi Cemal'in dâhiliye nazırı olduğunu öğrenince nasıl küçük dilini yuttuysa, Kemal de bahriye nazırlığının Avni Paşaya verildiğini duyunca aynı felâkete uğramıştı.

Avni Paşa!

Avni Paşanın kayın pederi, Harbiye Nazırı Şakir Paşa.

Kaynata-damat, Damat Ferit Paşanın hükûmetinde iki önemli nazırlığı kapıvermişlerdi.

Kemal'in VII. Ordu Kumandanı olduğu zaman, bütün bu cephe-deki orduların menzil müfettişi bu Albay Avni'ydi.

Bir Şam ziyaretinde Albay Avni, emrinde çalıştığı Kemal'i karşılamış ve o akşam nefis bir yemekle de ağırlamıştı.

Sohbet sırasında Kemal sormuştu:

– Avni Bey, vaziyetten memnun musunuz?

Avni Bey boynunu bükmüştü:

– Tabi, büyüklerimiz her şeyi bizden daha iyi düşünürler.

Kemal kızmıştı. Hayal ettiği büyükler karşısında kendisini çok küçük gören bir adam, Mustafa Kemal'i de kendi seviyesinde görüyordu.

Kemal bu fikre ulaşınca merakla sormuştu:

– Büyüklerimiz dedikleriniz kimler?

Avni Bey cevap vermişti:

– Aşk olsun paşa hazretleri. Kim olacak, Enver Paşa Hazretleri, Talât Paşa Hazretleri, Cemal Paşa Hazretleri.

Kemal o gün Albay Avni'ye sadece kızmıştı; fakat daha sonra, tüm cephe-deki orduların kumandanı olunca Albay Avni'yi yanına çağırmıştı ve; *“Şam'daki görüşmemizde senin ne kadar kıymetsiz bir adam olduğunu anlamıştım. Hakikatleri göremediğin için şimdi seni azlediyorum.”* diyerek görevine son vermişti.

...

Kemal'in o zaman görevden aldığı Albay Avni, şimdi Bahriye Nazırı Avni Paşadır.

Bu Avni Paşanın koltuk gücünden faydalanmak gerekir; çünkü Harbiye Nazırı Şakir Paşa, Avni Paşanın kayın pederidir. Şayet Avni Paşa elde edilirse harbiye nazırına ulaşmak çok kolay olacaktır.

Vaziyet ve şartlara göre hareket etmesini bilen Kemal, geçmiş hiç karıştırmaz. Yaveri Cevat Abbas'tan bir görüşme ayarlamasını ister; fakat anlaşıldığı kadarıyla Avni Paşa, Kemal'le görüşmek istememektedir.

Cevat Abbas hâlâ görüşme saati almak için uğraşırken Kemal çoktan bahriye nezaretinin yolunu tutmuş, Avni Paşanın makamına girmiştir.

Manzara hiç de hoş değildir.

Bahriye Nazırı Avni Paşa, evinden sefer taşıyla getirdiği yemeği makam masasında yemektedir.

Boynunda da kocaman bir peçete bağlıdır.

Kemal'i karşısında gören Avni Paşa bozulmuş, durumundan da utanmıştır; fakat Kemal anlayışlı adamdır:

– Lütfen müsterih olunuz paşa hazretleri. Yemeğinizi bitiriniz.

Kemal, sehpa üzerindeki dergilerle ilgilenir gibi görünürken Avni Paşanın aceleyle tıkınmasını gözaltından seyreder.

Sonunda sefer taslarının dibi görünür, son ekmek parçalarıyla tasın kenarları da sıyrılır.

Bahriye nazırı boynundaki peçeteyi çıkarıp ağzını burnunu silerken Kemal'e hitap eder:

– Görüyor musunuz paşa hazretleri. Ben ne oldum ve şimdi siz ne hâldesiniz. Zannederim, hakikatleri gören kim imiş anlamışsınızdır.

Tam damdan düşer gibi bir lâf. Avni Paşa yıllar önceki hıncını, makamına gelmiş konuğa; "*Hoş geldiniz.*" demeden almaya kalkmıştır.

Kemal alınmak yerine alaylı bir tebessümle cevap verir:

– Elbette hakikatleri gören sizsiniz; lâkin dilerim gördüğünüz hakikatlerin ufku geniştir. Temenni ederim ki arkadaşlarınızın ve Osmanlı Hükûmeti'nin ufukları sizinki gibi dar değildir.

Avni Paşa, Kemal'in ne demek istediğini tam anlamadan cevap verir:

– Siz beni küçük ve âciz görerek vazifeden aldınız; fakat Damat Ferit Paşa Hazretleri bendenizi takdir ettiler. İşte bakınız bugüne bugün bahriye nazırlığı makamında oturuyorum. Ya siz ne hâldesiniz paşa!

Kemal işi şakaya vurur:

– Hakikaten öyle. Gerçekten de siz hakikatleri benden daha iyi gören bir adammışsınız. Yalnız hakikatleri gören bir adam olarak sizden bir ricam var. Beni hükûmetteki hakikatleri gören diğer arkadaşlarınızla tanıştırsınız ki bilgi ve tecrübelerinizden istifade edebileyim.

Eh, koca Mustafa Kemal Paşa bir adama ancak bu kadar iltifat edebilir.

İki saatlik bir sohbetten sonra Kemal’le Avni Paşa iki iyi dost (!) olmuşlardır.

“Zât-ı âlînize küstüm ekselâns!”

Sürek avını tamamlayan Damat Ferit, manikürlü tırnaklarını kontrol ettikten sonra eski arkadaşı (!) İngiliz Dışişleri Müsteşarı Mr. Hohler’i yaptığı muhteşem icraatlardan bilgilendirir.

Hohler memnundur, enişte paşaya cevap verir;

“Tebrikler ekselâns, büyük bir iş başardınız. Nisan ayında başlayacak görüşmelerde bunları dikkate alacağız. Başarılar dilerim.”

Oh be!

Londra’dan, Osmanlı Hükûmeti’ne gelen mesajlarda ilk kez tehdit, ilk kez hakaret yoktur.

Ve en önemlisi ilk kez başarı dilekleri vardır.

Olmuştur bu iş.

Padişah memnundur; mel’un eniştesi bu işi kıvırmıştır. Ona *“Mel’un enişte.”* diyerek haksızlık ettiğini düşünür. Ne büyük bir isabetle sevgili ablasının kıymetli (!) kocasını sadrazam yapmıştır.

Eniştesinin sayesinde İngilizlerle aradaki buzlar eriyecek, hemen her konuda onların kıymetli destekleri alınacaktır.

Enişte paşa da memnundur.

Kolay mı?

Majeste kralın İngiliz Hükûmeti'nin Dışişleri Müsteşarı Mr. Hohler kendisine başarılar dilemiştir.

Aradaki buzlar eridiğine, İngilizler kendisine başarılar dilediğine, sadrazam da Tevfik Paşa değil kendisi olduğuna göre, artık Paris görüşmelerine katılmanın önünde hiçbir engel kalmamıştır. Nihayet padişahın çok istediği İngiliz desteği sağlanmıştır. Bugüne kadar Paris Barış Konferansına katılmalarına izin vermeyen İngilizler, gemiler tahsis edecekler ve *“Buyurun ekselânsları.”* diyeceklerdir.

Oh oh oh!

Damat paşa, emperyalistlere sormaya bile gerek görmeden hâzır-ı gırlığa girişir.

Gazetelerde, Paris'e gidecek Osmanlı delegelerinin adları yayımlanmaya başlar.

Alemdar gazetesinin yazdıklarına bakılırsa, baş delege Damat Ferit Paşa Hazretlerinin ta kendisidir. Üyelerden ilki ve en önemlisi de Hariciye Müsteşarı Keçecizade İzzet Fuat Paşa olacaktır.

Kendiliğinden gelin-güvey olma işine Avrupalı gazeteler de çanak tutarlar. Moniteur gazetesi, sadrazamdan başka sadaret müsteşarı Rıfat Beyi de işaret eder.

Galiba işi kızıştırmak için olacak matbuat-ı umumîye müdüriyeti tüm söylentileri yalanlayarak; *“Henüz ortada bir kararın olmadığı”* söylerse de Posta-Telgraf Nazırı Mehmet Ali, delegelerin belirlendiğini ilân eder.

Her gazete manşeti, her dedikodu üzerine damat enişte şahin paşanın ağız kulaklarına varmaktadır. Gerçi henüz, Paris'e delege göndermek için herhangi bir işaret alınmamıştır; fakat bir davet vukuunda hazırlıksız yakalanmak istenmemektedir.

Enişte Paşa Damat Ferit, bir davet olmadığı hâlde yapılan hazırlıkların değerlendirilmesini isteyen Entente gazetesi muhabirine şöyle der;

“Şark meselesi bugün bütün dünyanın meşgul olduğu bir bahistir. Paris'te her iki tarafın dinlenmesi umumun menfaatinedir. Kaldı ki havayı nesimi birkaç ay, hatta birkaç hafta öncesine göre daha az ağırdır.”

Aslında Entette muhabirinin sorduğu falan da yoktur.

Zaten bu Entette, Paris görüşmelerinde Osmanlı görüşünü anlatmak için hükûmet tarafından çıkarılmaktadır. Soruyu soran muhabir de hükûmetin memurudur.

...

Ve enişte damat paşa, zekâ oyunlarının yeter miktarda sergilendiği kanaatine vararak Paris'e gitmek için İngilizlerden resmen vapur istedi.

A aa aaa!

Padişahın ve sadrazamın Allah'tan sonra kendilerine güvendikleri İngilizler yine; "*Paris'te ne işiniz var?*" dediler.

Yazıklar olsun!

Ve enişte paşa, sağ elinin, manikürlü orta parmağını işaret parmağının üzerine dolayıp Amiral Calthorpe'a uzatarak; "*Zât-ı âlîni-ze küstüm ekselâns.*" dedi.

"Rus karısından 'El aman' diyen Türk!"

Emperyalizm ve dostluk!

Emperyalistler arasında dostluk diye bir mefhum yoktur. Dün, Rusya'yla dünyayı ve özellikle Türk topraklarını hem de gizli antlaşmalarla paylaşanlar, bugün Rusya'yı yok etmek üzere ordular göndermişler.

Bolşevikler, Güney Rusya'ya giren İngiliz ve Fransız ordularına karşı şiddetle karşı koyuyorlar. Fransızların içerisinde bir de Yunan kolordusu var.

Ruslara en büyük ve en şiddetli saldırı, Fransız ordusu içindeki Yunan kolordusundan geliyor. Rusya'daki Rumlar da Yunan askerlerine bütün güçleriyle yardım ediyorlar.

Fakat Fransızlar yeniliyor.

Şimdi Rus intikam saati.

Fransızlarla birlikte Yunan kolordusu da çekilecek.

Geri çekilen Fransız ordusuyla Yunan kolordusunun sırtında bir yük daha var.

Yerli Rumlar.

Rusların kendisine ihanet eden Rumları kırmaması için Fransızların yerli Rumları da götürmeleri gerekiyor.

Sömürgecinin her yeni durum için yeni senaryoları var.

Yerli Rumlar perişan.

Ruslar; "*Kendi ülkesine ihanet eden Rumları bir kişi kalmamacasına imha edeceğiz.*" diyorlar.

Ve ele geçirdikleri yerlerde bunu yapıyorlar.

Rusya'ya ihanet eden Rusya Rumlarını, Rusların kırımından kurtarmak için gemilere doldurup kaçırıyorlar.

Nereye?

Elbette Fransa'ya değil.

Anadolu'nun Karadeniz bölgesine. Özellikle de Samsun, Trabzon, Giresun, Sinop ve civarına.

...

Rusya'dan kaçan sadece Rumlar değil.

1917'de Bolşevik ihtilâli olmuş.

Çar ve ailesinin öldürülmesinden sonra, Çar taraftarı Beyaz Ruslarla, Bolşevik Kızıl Ruslar büyük bir savaşa tutuşmuşlar.

Çar ordularının Bolşevik Rusları hemen dağıtacağını hesaplayan batılı emperyalistler, İngilizler ve Fransızlar yanılmışlar.

Beyaz Ruslara yardım için giden İngiliz ve Fransız orduları, ilk karşılaşmada büyük bir yenilgiye uğramış ve çekilmek zorunda kalmışlar.

Kızıldordu önce İngiliz ve Fransız ordularını yenmiş sonra her şeye hâkim olmuş.

Beyaz Ruslar, Kızıl Ruslara yenilince, Beyazlara yol görünmüş. Ülkede yaşama şansları kalmamış.

Çar Nikola'nın postu kurtaran akrabaları, Beyaz Rusların asilzadeleri, baronları, güzel kadınları, prensleri, prensesleri, general-leri, subayları, zenginleri ve onların taraftarları İngiliz, Fransız gemilerine bindirilerek kaçırılmışlar.

İstikamet İstanbul.

Kadere bak, dün İstanbul'u almak için ordular yürütenler, bugün İstanbul'a sığınıyorlar.

Ruslar, asırlar boyu Türklerle savaşmışlar. Hiçbir Türk ailesi yoktur ki bir Rus savaşında bir veya birkaç şehit vermesin.

Ruslar, açık denizlere inmek için Türkleri hep engel görmüşler, onları yok etmek için ellerinden geleni yapmışlar.

Tarih boyu, İngilizlerle, Fransızlarla, Bulgarlarla, Romenlerle, hatta Ermenilerle birleşerek Türk'e hücum etmişler. Katliam yapmışlar yahut yaptırmışlar.

İstanbul'a, ordu ve donanmalarıyla gelerek hâkim ve sahip olmak isteyen Ruslar, nihayet amaçlarına ulaşmışlar; fakat...

Fakat bu geliş pek ibretli.

İstanbul bir anda on binlerce Rus'la tanışıyor.

Ve Beyoğlu'nun arka ve ön sokaklarına Ruslar da dökülüyor.

Rivayete göre İstanbul Ruslar için geçici bir mekân; hemen Avrupa'ya gideceklermiş; fakat ne zaman belli değil.

Bu belli olmayan zamana kadar İstanbul'da yaşayacaklar.

Ruslarla birlikte emperyalistlerin Türk'e yeni bir işkence fırsatı doğuyor. Rusları yerleştirmek için yine yüzlerce Türk, evlerinden dışarı atılıyor. İngilizler, Ermeni ve Rum polisler aracılığıyla şehrin içinde ve yazlıklarında Türk ailelerini evlerinden kovuyor ve bu sefer Rusları yerleştiriyor.

Padişaha şikâyetler gidiyor; fakat şikâyetler gittiğiyle kalıyor.

Ermeni ve Rumlar için yeni bir soygun düzeni doğmuş. Rusların ellerinden kıymetli elmas küpeleri, altın kolyeleri, gümüş bilezikleri yok fiyatına alınıyor.

Satacak bir şeyi olmayan Rus dilberler Beyoğlu'nun ön ve arka sokaklarında; "*İş tutmaya.*" başlıyor.

İş tutmak.

İş tutarken kendilerini "*asilzade*" olarak tanıtarak fiyatlarını artırmaya çalışıyorlar. Aslında asilzade falan değiller, Rus köy ağalarının karıları, kızları, gelinleri.

Rus dilberler, İstanbul'un renkli gecelerine de katkıda bulunuyorlar. Nişantaşı, Şişli ve Beyoğlu'ndaki harp zengini ve azınlıkların evlerinde; "*Vur patlasın, çal oynasın.*" hayatın gözdesi oluveriyorlar.

Bu "*Vur patlasın, çal oynasın.*" hayata, bazı şehzade ve sultan hanımların isimleri de karışıyor.

Vur patlasın çal oynasın hayatın içinde, karıları, kızları, oğullarıyla birlikte savaş zengini haramzadeler de var.

Vur patlasın çal oynasın hayatın içinde, İstanbul'a zorla girmiş ve görünüşe göre gitmeye hiç niyetleri olmayan emperyalist subaylar da var.

Sabahın er vakitleri kolunda birkaç kadın yalpalayarak giden bir İngiliz subay görmek, sıradan olaylar hâline gelmiş.

Fransız ve İtalyan subaylar da İngilizler ne yaparsa onu taklit etmekte pek mahirler.

Türkler, türlü renk saçları, dekolte elbiseleriyle sokakta gezen bir kadını ilk kez görüyorlar.

Bazılarının aklı başından gidiyor, bazıları; “*Tövbe estağfurullah.*” deyip yolunu değiştiriyor.

Rus dilberler güzel.

Bazı Türkler fahişe falan demeden tutuluveriyorlar.

Türklerin ilk kez kokainle tanışmalarına Ruslar yol açıyor.

Çok ocaklar sönüyor, çok aileler perişan oluyor.

Rus’un erkeğinden asırlarca ıstırap çeken Türk, bu sefer de Rus karılarından; “*El aman.*” diyor.

“Pontus hayali!”

İngilizler ve Fransızların Rusya’dan getirerek Samsun, Trabzon, Giresun, Sinop ve civarına yerleştirdikleri göçmen Rumlar üzerine yeni senaryoları vardı. Bu senaryoya göre Rusya’dan getirilen Rumlar silâhlendirilecek ve Türk köylerine saldırtılacaktı.

Yeni senaryonun amacı tarihe gömülmüş Pontus Devleti’ni canlandırmak. Hükûmet nasılsa ellerinde, ordu terhis edildiğine ve sivil Türklerin ellerinden silâhlar alındığına göre, kendilerine engel olacak hiçbir güç yok.

Ve İngilizlerin işaretiyle hazırlık olması bakımından kurulan Pontus gazetesi, ilk manşetini atıyor; “*Trabzon Pontus Rum Cumhuriyeti!*”

İstanbul Hükûmeti’nden umudunu kesen bölgenin sivil Türkleri vatan topraklarının ellerinden gitmesine razı değil; fakat ne yapacaklarını da bilmiyorlar. Silâhlendirilmiş Rumların saldırıları karşısında bazı sivil Türkler evlerini terk edip dağlara kaçıyor.

Lâğvedilen IX. Ordunun kumandanı Yakup Şevki Paşa, bölgede halkı teşkilâtlandırmaya çalışıyor. Bölgedeki İttihatçılar da boş durmuyorlar. Her ilde, her ilçede Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurmuşlar; fakat hepsi bu kadar. Rum eşkıyanın cinayet ve soygunlarına hiçbir şey engel olamıyor.

...

Silâhlı Rumların meydana getirdiği bu kargaşa, bölgede hayal edilen Pontus Devleti'nin kurulmasını kolaylaştıracaktır.

İngiliz ve Fransızlar bölgede anarşinin olduğunu iddia edecekler ve asker çıkaracaklardır; fakat Giresunlu Topal Osman tüm plânları bozar. Şayet böyle giderse Karadeniz Rumları Karadeniz'e dökülecekler.

Telâşlanan sömürgeci İngiliz, hemen Osmanlı Hükûmeti'ne bir protesto verir. Bu protestoda; *"Hristiyanları toptan öldürmek için Müslüman ahalinin silâhlandırıldığını"* iddia ederek; *"Bölgede yaşayan zavallı Rumlara yapılan zulüm önlenemezse, Karadeniz kıyılarına ordu göndereceğiz. Bu insanî görevi siz yapmazsanız kendimiz yapacağız."* denerek hükümet tehdit edilmektedir.

Ve İngilizler insanî görevlerini (!) yapıyorlar. İstanbul Hükûmeti'nin Samsun ve civarında etkisiz kaldığını öne sürerek Samsun'a ordu gönderiyorlar.

Ordu?

Emperyalistin ordu dediği bir İngiliz birliği.

İki yüz kişilik bir İngiliz birliği.

Kendisini çöl kertenkelesi gibi iri göstermeyi başaran emperyalistler, iki yüz askerle bütün Karadeniz bölgesini işgal etmeyi plânlıyorlar.

İki yüz kişilik koca İngiliz ordusu (!) Samsun'a gelince, bölgenin Rumları daha bir çılgınlaşıyor.

Teğmen Hamdi bir kahraman.

Bu İngiliz birliğinin tozunu atmak onun için çok kolay; fakat Samsun'un İtilâfçı mutasarrıfı, Teğmen Hamdi'ye engel oluyor.

Sen misin engel olan? Teğmen Hamdi, birliğini ve silâhlarını yükleniyor; ver elini dağlar.

Ferman padişahın dağlar bizimdir.

Bölgedeki sivil Türkler, zaten padişahı da, hükûmeti de takmazken; bir Türk birliğinin silâhlarıyla dağa çıkması, İngiliz Yüksek Komiseri Webb'i telâşlandırıyor.

Hemen Londra'ya yazıyor; *"Türkiye dâhilinde asayişsizlik had safhadadır. İttihatçılar halkı örgütlemek için var güçleriyle çalışıyorlar. Anadolu'nun pek çok yerindeki Türklerin, Osmanlının*

yenildiğinden ve yutulmak üzere olduğundan haberi bile yok. Morallerinin bozulduğunu, bir daha bizimle savaşamayacaklarını zannediyorsak çok bekleriz. Türkler ancak kuvvetten anlar. Yakup Şevki Paşa halkı örgütlemeye devam ediyor. Erzurum, Bayburt, Sivas başta olmak üzere sözde ordudan bağımsız toplantılar yapıyor. Belki de asker topluyor. Bu adamın derhâl tutuklanması lâzımdır. Samsun önemlidir, belki de Enver Paşa yeniden harekete geçmek için Samsun'dan giriş yapacaktır. İttihatçılar hiç boş durmuyorlar. Tedbir için daha çok kuvvet gerekiyor. Konuyla ilgili emirleriniz...”

İngiliz perişan.

Türk'ün kıpırdanmasından bile ürüyor.

Sadece Karadeniz bölgesinde değil, Kars ve civarında da sıkıntı var. Osmanlı ordusu Kafkasya'dan çekilince Kars, Batum, Nahçıvan ve buraya yakın bölgelerde vatani savunmak için; “*Millî Şûra*” kurulmuş. İstanbul'dan umudu kesen Karslılar, Meclisi ve ordusu olan; “*Kars Millî Şûra Hükûmetinin*” çevresinde toplanmışlar; fakat İngilizler çabuk fark edip bu hükûmeti dağıtmışlar.

İngiliz sömürgeci bu yüzden; “*Şûra*” kelimesinden rahatsız.

“*Şûra*” Türkçe'de aynı zamanda “*Sovyet*” anlamı taşıyor. İngiliz sömürgeci bölgeye Rusların yerleşmesinden korkuyor ve buraya gelen Rumları daha da silâhlendirip bölgedeki Türklerin üzerine gönderiyor.

“Yunanlılar İzmir'e ayak basarlarsa oluk gibi kan dökülecektir!”

Aslında İttihatçılık çoktan bitmişti; fakat onların Türkçülük siyasetleri tutmuştu.

Türkler artık; “*Osmanlıyız.*” demiyorlar; “*Türk'üz.*” diyorlardı.

İngilizler, koca bir bölgenin iki yüz kişiyle işgal edilemeyeceğini elbette biliyorlardı; fakat Damat Ferit bilmiyordu.

Damat paşa İngilizlere yaranmak için kıyıda köşede ne kadar İttihatçı veya az milliyetçi kalmışsa görevden alıyor, yerlerine kendi adamlarını atıyordu.

Ancak kendi adamı diyebileceği pek kimse yoktu. İlçelere atayacak kaymakam, illere atayacak vali bulamıyordu. Bu arada İzmir Vali Vekili Nurettin Paşa da canını çok sıkmaya başlamıştı.

...

Nurettin Paşa, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali söylentilerine karşılık olarak İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyetini kurmuş ve bir kongre düzenlemişti.

İzmir'in Beyler Sokağındaki sinemada yapılan kongreye, Ege'nin bütün müftü, belediye başkanları ve her kazadan üç delegayle birlikte 165 kişi ve her türlü fedakârlığı göze almış insanlar katılmıştı.

Bunların arasında Denizli Müftüsü Hulûsi Efendi de vardı.

Kongreye başkanlık eden Nurettin Paşa, delegelere memleketlerine döndüklerinde Yunan işgali hâlinde, halkı direnişe hazırlamalarını istemişti.

Kongrede muhtemel bir Yunan işgaline karşı direnişi gerçekleştirmek amacıyla ve tüm yurttan Redd-i İlhak Cemiyetleri kurulması da karara bağlanmıştı.

Redd-i İlhak!

İşgale hayır!

...

İstanbul Hükûmeti, geneltelerle mütareke şartları gereği olduğunu belirterek değerli kumandanları bir bir görevden almıştı.

Varını yoğunu vermeye hazır halkı örgütleyecek, kumandası altına alacak subaylar Anadolu'dan çekilmişti.

Denizli Müftüsü Hulûsi Efendi, kongreden sonra Nurettin Paşanın makamına giderek onunla konuşmuştu:

– İzmir'in işgaline silâhla karşı konulması için Denizli'de gerekli teşkilâtı hemen kurabilirim. Asker, para ve yiyecek yardımında da bulunabilirim; lâkin bütün bu işleri organize edecek halkın güvendiği bir kumandana ihtiyacımız vardır.

Nurettin Paşa bir iç çekmişti:

– Haklısınız hocam; lâkin elden ne gelir? Siz mümkün olanı yapınız.

Hulûsi Efendi sıkıntılıydı:

– Denizli'de sizin gibi bir kumandana acilen ihtiyaç vardır. Lütfen paşa hazretleri, geliniz ve işlerin başına geçiniz. Yunan, İzmir'i işgal ederken elimiz kolumuz bağlı kalsın.

Nurettin Paşa bu teklife pek sıcak bakmamıştı:

– Efendi hazretleri, ben İzmir’de kumandan olarak kaldığım sürece kıyıya ayak basacak düşmanla sonuna kadar savaşıyorum.

Müftü Hulûsi Efendi, Nurettin Paşanın İzmir’de hem vali vekili hem de kolordu kumandanı olarak daha fazla bırakılmayacağını tahmin ediyordu.

Bu konudaki endişesini de belirtmişti:

– Sizin İzmir’de kalmanız İngilizleri rahatsız edecektir. Görevinizden alınabilirsiniz. Böyle bir durumda rica ederim İstanbul’a gitmeyiniz Denizli’ye geliniz. Bizler gerekli her şeyi yapmaya hazırız. Yeter ki başımızda sizin gibi deneyimli ve güvenilir bir kumandan olsun.

...

Aslında Müftü Hulûsi Efendi hiç de haksız değildi; çünkü Nurettin Paşa emperyalistlerin gözüne batmaya çoktan başlamıştı.

Rumlar ve Yunanlılar hem vali vekilliği, hem de kolordu kumandanlığı yapan Nurettin Paşadan hiç hoşlanmıyorlardı.

Nurettin Paşa, Mondros’tan sonra yerli Rumların gösterilerde bulunarak emperyalist devletlerin bayraklarını İzmir’e çekmelerini hiç hoş karşılamamış ve “*Böyle bir durum tekrarlanacak olursa müdahale edeceğini*” söyleyerek Rumları kızdırmıştı.

İzmir’in Yunanlılar tarafından işgali dedikoduları çıktığında da; “*Eğer Yunanlılar İzmir’e ayak basarlarsa oluk gibi kan dökülecektir.*” diyerek silâhla karşı konulacağını söylemişti.

Nurettin Paşanın İzmir’de suyu çoktan ısınmıştı.

“Evet İttihatçıyım!”

Mütareke İstanbul’unda herkes, her şey hareket hâlinde. Herkes her şey kendi menfaati için hesap üzerine hesap yapıyor.

Sarayın hesabı, hükûmetin hesabı, emperyalistlerin hesabı...

Mustafa Kemal Paşa da hesabını bir zamanlar düşmanken şimdi dost (!) olduğu Avni Paşa üzerine kurmuş.

Dostlukları öyle ilerletmişler ki Bahriye Nazırı Avni Paşa, Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali’yle birlikte, Kemal’i Şişli’deki evinde ziyaret edecek.

Aslında Mehmet Ali, Damat Ferit Hükûmeti’ne posta telgraf nazırı olarak girmişti; fakat Dâhiliye Nazırı Cemal’in Konya’daki

fitne fücurluğu burada da devam etmişti. Cemal o kadar ileri gitmişti ki hükûmetin içinde ne olup bitiyorsa İngilizlere anında yetiştirmeye başlamıştı.

Nazırlar arasında neler konuşuluyor?

Kim kime ne demiş?

Kim İngiliz'e lâf söylemiş?

Sadrazam kime kızmış?

Padişah kimi azarlamış?

Daha neler neler...

Enişte paşa, Cemal'in yaptıklarını duyunca kızmıştı; *"İngiliz hayranlığının da bir sınırı olmalıymış. Gerekli gereksiz her şey de Calthorpe'a yetiştirilmezmiş. Sonra İngiliz dostlar (!) ne derlermiş."*

Damat Ferit, hafta geçmeden Dâhiliye Nazırı Cemal'i azletmiş ve yerine partinin hatırlı adamı Mehmet Ali'yi getirmişti.

...

Bahriye Nazırı Avni'yle Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali, akşam yemeğini Şişli'de Kemal'le birlikte yediler.

Mehmet Ali, Ali Fuatlarla akrabalığı dolayısıyla Kemal'i zaten tanıyordu. Kaldı ki gerek İsmail Fazıl Paşadan, gerekse Ali Fuat'tan onun hakkında çok olumlu şeyler dinlemişti.

Onu daha fazla tanımak için fırsat arıyordu ki Avni Paşanın; *"Mustafa Kemal Paşaya iade-i ziyaret yapacağım, birlikte gidelim mi?"* teklifine balıklama atlamıştı.

Daha doğrusu, önce Kemal'in de onaylamasını istemiş o da kabul edince akşam birlikte olmuşlardı.

Yemek bitip vakit ilerlediğinde sohbet iyice koyulaşmıştı. Artık Mustafa Kemal Paşa, Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali, Bahriye Nazırı Avni Paşa epey dost olmuşlardı.

Mehmet Ali, sohbetin sıcaklığından faydalanarak çoktandır aklını kurcalayan soruyu Kemal'e soruverdi:

– Kemal Bey, siz İttihatçı mısınız?

Kemal pat diye gelen bu soru karşısında önce şaşırdı, sonra gü-lümsedi:

– Evet İttihatçıyım.

Mehmet Ali de, Avni Paşa da dondu kaldı. İkisinin de beti benzi atmıştı.

Mehmet Ali bozgun bir sesle konuştu:

– Affedersiniz paşa hazretleri, zât-ı âlînin İttihatçı olduğunu bilseydik hanenize hiç gelmezdik. Bu dakikadan itibaren sizinle sohbet imkânımız kalmamıştır.

Kemal, nazik bir el hareketiyle Mehmet Ali'nin konuşmasını kesti:

– Bir saniye beyefendi. Ben İttihatçıyım dediysem, İttihat ve Terakki Partisindenim demedim. İttihatçı demek; birlik ve beraberlik isteyen demektir. Ben de Türk milletinin birlik ve beraberliğini isteyen biri olarak İttihatçıyım. Bu anlamda, siz de Avni Paşa Hazretleri de birer İttihatçı değil misiniz?

Bu açıklama Mehmet Ali'yi de, Avni Paşayı da rahatlattı. Onların rahatladığını gören Kemal, tekrar kadehlerini rakıyla doldurdu.

Avni Paşa henüz şoku atlatamamıştı:

– İlâhî paşam yüreğime indirecektiniz.

Kemal gülümserken kurnaz Mehmet Ali, Kemal'i denemeye devam etti:

– Af buyurun paşa hazretleri. Sizce Enver Paşa nasıl bir adamdı? Söylendiği kadar kuvvetli miydi?

Kemal denendiğini anlamıştı; fakat düşüncelerinden taviz vermeden konuştu:

– Enver Paşa, her hâlde zamanının en kuvvetli bir adamı olması lâzım gelir. Üstelik bunun aksini ispat edecek elimizde hiçbir vesika yoktur. Bilakis kuvvetine delâlet edecek bir vesika vardır ki o da Enver Paşanın harbiye nazırlığı sırasında kimsenin ona karşı gelememiş olmasıdır. Ancak o memleketi terk ettikten sonradır ki bir takım insanlar başlarını kaldırabilmiştir. Böyle bir şahsın kuvvetli olmadığını söylemek hem lüzumsuz hem de manasız bir iddia sayılmaz mı?

Kemal'in Enver hakkındaki sözleri Mehmet Ali'yi rahatsız etmişti:

– Paşa hazretleri. Mümkün olsa bugün Enver Paşayla tekrar teşrik-i mesai eder miydiniz?

Kemal gülümsedi:

– Bu sualinize açık bir cevap vermeliyim. Ben ömrümde ve askerlik hayatımda hiçbir zaman Enver Paşayla yakından teşrik-i mesai etmedim ki bundan sonra böyle bir niyet peşinde koşayım.

Kemal'in son cevabıyla Mehmet Ali rahatladı:

– Peki paşa hazretleri. Ya bizimle teşrik-i mesai eder misiniz?

Bu, Kemal'in asıl sorulmasını istediği soruydu:

– Niçin etmeyeyim beyefendi? Şayet zât-ı âlîleriniz, memleketi bugün içine düşmüş olduğu badireden kurtarmaya azmetmiş insanlarsa niçin etmeyeyim?

Mehmet Ali bütün cevaplardan memnun olmuştu:

– Sizin için korkunç bir adamdır demişlerdi. Oysa bugünkü sohbetimizde gördüm ki siz korkunç olmaktan ziyade istifade edilir bir şahsiyetsiniz. Sohbetinizden hem tatmin hem de memnun oldum. Zât-ı âlînizi ilk fırsatta diğer nazır arkadaşlarımla tanıştıracacağım paşa hazretleri.

Avni Paşa da benzer bir teklif yaptı:

– Bendeniz de Harbiye Nazırı Şakir Paşayla tanışmanızda fayda görüyorum efendim. Kayın pederime zât-ı âlînizden bahsetmiştim.

Kemal, Mehmet Ali'ye ve Avni Paşaya teşekkür ederken bu işlerin bu kadar kolay olacağını hiç düşünmemişti.

“Felek Kambur İzzet İzmir Valisi!”

Kemal amacına ulaşıyor.

Hükûmetteki diğer nazırlar, gazeteciler, hatta emperyalistler Kemal Paşanın Damat Ferit'in nazırlarıyla dostluğunu konuşuyorlar; fakat konuşulan bir şey daha vardır ki bütün Türklerin canını sıkırmaktadır; en çok da İzmirliilerin.

Avrupa gazeteleri bangır bangır bağıyor; *“İzmir Yunanlılara verilecektir!”*

İzmir Vali Vekili Nurettin Paşa, bütün İzmirliileri diken üstünde bırakan bu söylentiye önlemek için harbiye nezaretine başvuruyor; *“İzmir'in Yunanlılara verileceği doğru mudur?”*

Harbiye nezaretinden hemen cevap geliyor; *“Söylentilerin aslı yoktur. Basını iyi denetleyiniz, böyle şeylerin yazılmasına mâni olunuz.”*

İyi de nasıl mâni olunacak?

Öncelikle bu haberi yazanlar Avrupa gazeteleri. İzmir'deki İngiliz veya Fransız ya da Rum sermayeli basına gelince onlar, gemi tümden azıya almışlar; *“İzmir Yunan'a verildi.”* diye yazıyorlar.

...

XVII. Kolordu Kumandanı ve Vali Vekili Nurettin Paşa bütün gazetecileri topladı ve gürledi; *“İzmir’e yapılacak bir Yunan çıkarması silâhlarımızla karşılanacaktır. Sıkıysa gelsinler!”*

Abovv!

Cümle emperyalistlerin paçaları tutuştu. İzmir’de bir silâhlı karşılama, dalga dalga dalgalanırsa.

Bu dalgalar, Anadolu’nun bilmem neresindeki köylere, kasabalara kadar giderse hâlleri nice olurdu?

Nurettin Paşanın yaptıkları yenilir yutulur cinsten değil, derhâl görevden alınmalı.

Ve hemen harekete geçildi.

Nurettin Paşanın görevde kaldığı sürece amaçlarına erişemeyeceklerini anlayan İzmir Metropolit’i Hrisostomos da İstanbul’a doğru bir yolculuk yaptı. Burada emperyalistlerin temsilcilikleriyle özellikle İngilizlerle uzun uzun sohbet etti.

Hrisostomos başarılı olmuş olacak ki suç ve suç yaratmakta çok usta olan İngiliz senaryo yazarlarına yine iş düştü. Hemen kalemlerinin uçlarını sivriltiler ve başladılar yazmaya...

Meğer bu Nurettin Paşa; 1919 Mart ayı başında bölgedeki bütün Rumları katletmeleri için jandarmaya emir vermişmiş. Çok büyük bir tesadüf bu emri alan Osmanlı Jandarma Subayı Kolonoviç, aslen Yugoslav olan bir adammış. Aldığı emri derhâl Aydın’ın ileri gelen Rumlarına iletmişmiş. Bu Rumlar da ellerindeki belgeleri İzmir’e götürüp İngiliz temsilcisine vermişmiş. İngiliz temsilci de durumu Paris’teki Venizelos’a bildirmişmiş. Bunun üzerine konferansa katılan tüm; *“Düveli Muazzamanın”* delegeleri isyan etmişlermiş. Gerçi Paris’teki delegeler Nurettin Paşa aleyhinde tek bir belge gösterememişlermiş; fakat olsun bu kadarcık kusur kadı kızında da bulunurmuşmuş.

Ve İstanbul’daki işgal kuvvetleri kumandanından Osmanlı Hükûmeti’ne talimat; *“Rumlara karşı katliama hazırlanan Nurettin Paşa derhâl valilikten alınsın!”*

Damat Ferit, XVII. Kolordu Kumandanı Nurettin Paşanın valilik vekâletini alarak yerine Kambur İzzet’i tayin etti.

Kambur İzzet İzmir’e vali olmuştu.

Padişahın Felek Beyi Kambur İzzet, İzmir'e vali olduktan sonra Nurettin Paşanın kurdurduğu ve desteklediği Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyetinin üyelerine baskı yaptı. İttihatçılık yapmakla suçlanan cemiyet dağıtıldı.

Nurettin Paşanın vali vekilliği sona ermiş, XVII. Kolordu kumandanlığı kalmıştı.

Kambur İzzet göreve başlar başlamaz İstanbul'a yazdı ki;

“Nurettin Paşanın kolordu kumandanlığında kalması zararlıdır. Vekâleten bile burada kalması bazı güçlü ve apaçık sebeplerden dolayı katiyen münasip değildir. Paşanın hemen İzmir'den ayrılması vaciptir.”

Nurettin Paşa, kolordu kumandanlığından ayrılırsa İzmirli için işte o zaman tam bir felâket olur. Ve o felâket gecikmez.

Nurettin Paşa kolordu kumandanlığından da alınır.

“Misafir gibi gelseydiniz, sizi Birecik'te karşılardım!”

İzmir için tehlike çanları çalarken pek çok il ve ilçe için tehlike kapıdan içeri girmiştir.

En önde bir zırhlı araç, arkasında altı tane kamyon, üç tane otomobil ve onların arkasında iki yüz kişilik bir İngiliz piyade birliği. Piyadelerin arkasında yedi otomobil ve onların arkalarında da elli at arabası.

Urfa'ya giren İngiliz birliğinin kumandanı, Urfa'da bulunan I. Süvari Alay Kumandanı Binbaşı Hüseyin'den; *“Alayıyla birlikte Urfa'yı terk etmesini,”* ister.

Durumu harbiye nezaretine bildiren binbaşı; *“Mütarekenin yedinci maddesine göre uygundur, Urfa'yı terk ediniz.”* cevabını alır.

İttihatçılara gelince aslan kesilen şahin enişte, bir İngiliz bölüğü karşısında, bir süvari alayına çekilme emri verir.

24 Martta Urfa'yı işgal eden İngiliz birliğinin kumandanı hemen ertesi gün Urfa Mutasarrıfı Nusret Beyi ziyaret eder. İngiliz yarbay, Nusret Bey'e der ki;

“Biz ki galip bir hükûmetin askerleriyiz, siz ki yenilmiş bir hükûmetin memurusunuz. Bizi neden karşılamadınız?”

Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey de der ki;

“Haksız yere memleketini işgal eden bir kuvveti karşılamaya çıkmak bir Türk mutasarrıfına yakışmaz. Bir misafir gibi gelseydiniz, sizi Birecik’te karşılardım.”

İngiliz yarbay, Nusret Beyi tutuklar ve Ermeni tehcirinden sorumlu sayarak İstanbul’a gönderir.

“Emperyalizm çatırıyor!”

Propaganda!

Emperyalizm propagandayla ayakta durabiliyor.

Hani balıklar vardır. Bir tehlike karşısında kendisini şişirir ve düşmanına büyük görünür.

Hani çöl kertenkeleleri vardır; bir engerek yılanı karşısında perdeli kollarını açarak büyük görünmeye çalışır.

Hani insanlar vardır, gece ıssız bir yerde kaldılar mı korku ıslığı çalarlar.

Pirus Zaferini kazanan İngilizler, Fransızlar ve İtalyanlar, kâh şişen balığa, kâh çöl kertenkelesine, bazen de korkudan ıslık çalan adama benziyorlar.

Özellikle de emperyalizmin İngilizce konuşanının kuyruğu sıkışmış, belki de kopmak üzere.

İlk tehlikeli haber Afganistan’dan gelmişti.

Araplar gibi sarı altınların hatırı için halkını satan ve İngilizlerin emrine giren Afganistan Hükümdarı Habibullah Han, 19 Şubat 1919’da bir Afgan milliyetçisi tarafından öldürülmüştü.

Yerine geçen Emanullah Han ise tam bir İngiliz düşmanıydı. Tahtını emniyete alır almaz, İngilizce konuşan emperyaliste cihat ilân etmişti.

Bu arada Mısır’dan da karışıklık haberleri geliyordu. Mısırlılar, Çanakkale’de, Kut’ül Ammare’de, Katma’da İngiliz’in Türkler tarafından yenildiğini görünce önce şaşırılmışlar; şaşkınlıkları geçince harekete geçmişlerdi; *“Türkler İngilizleri yendi, biz de yenebiliriz!”*

İngiliz’in cakasından geçilmiyor; fakat boşuna.

1916 Nisanında başlayan İrlanda isyanı henüz sönmediği gibi, 14 Aralık 1918'de yapılan seçimlerde, İrlanda milliyetçilerinin örgütü Sinn Fein büyük bir zafer kazanmıştı. Milletvekillerini İrlanda'da toplayarak bağımsızlıklarını ilân etmişlerdi.

Ve emperyalizmin İngilizce konuşanının can evinde, büyük bir isyan vardı.

Ve isyanla birlikte iç savaş.

Irak'ta da olaylar bir türlü durmuyordu

Hindistan milliyetçileri de dünyada olanları takip ediyordu.

İngiliz emperyalizminden kurtulmanın tam zamanıydı.

18 Mart 1919'da Hint Müslüman Birliği, İngiltere'deki iç savaş üzerine mücadeleyi artırmıştı.

İngilizler buna karşılık siyasî faaliyetleri yasaklamışlardı.

Emperyalizmin çöküşünün sesini Gandi de takip ediyordu.

Sen siyasî kısıtlama mı getirdin, al sana açlık grevi.

Al sana bir gün oruç, bir gün grev.

Emperyalizm çatırdıyordu.

Emperyalizmin, halkların hürriyete kavuşmasına hiç tahammülü yok. Hindistan'daki grev sırasında 5 İngiliz askeri ölmüştür.

Yaa öyle mi?

İngiliz askerler, çevresi yüksek duvarla çevrili bir parkta, dört yüz silâhsız Hintli grevcinin üzerine ateş açtılar.

Hem de nasıl bir ateş.

Bir İngiliz birliği, mermileri bitinceye kadar ateş etti.

Tam dört yüz grevci, canice katledildi.

Her Hintliye beşer, onar, bazen kırkar, ellışer mermi düştü. Zavalılar, öldükten sonra bile kurşun yediler.

Emperyalizmin İngilizce konuşanı, dünyaya cinayetin ve caniliğin en çirkin örneğini gösteriyordu.

...

Bütün olanların sebebi Türkler.

Hindistan'daki, Mısır'daki, Afganistan'daki, Irak'taki bütün olanların sebebi Türkler.

Utanmasalar, İrlanda isyanını bile Türklerin üzerine yıkacaklar.

İngiliz perişan. Onu asıl korkutan Anadolu'da başlayabilecek bir isyan. Bu isyanın kıvılcımları çoktan çakmaya başlamış.

“Nasihat heyetleri!”

Damat Ferit Paşa, efendisi İngilizlerin hoşuna gitmesi için ne gerekirse yapıyor. Efendileri de yiye yiye şişmiş, Anadolu ceylânının birkaç parçasını da Ermeni ve Rum için hazırlıyor.

Emperyalizmi arkalarına alan özellikle Rumlar, Ege ve Karadeniz bölgelerindeki taşkınlıklarını açıktan saldırılar şekline dönüştürüyor.

Bir yandan; “*Türkler bize katliam yapıyor.*” diye gazeteleriyle bağıyorlar, ardından da Söke’de, Nif’te, Urla ve Ayvalık’ta Türk köylerini basıyorlar, yol kesiyorlar, araba soyuyorlar, adam öldürüyorlar.

Sayıları her geçen gün artan Rum çeteler, sahilleri tutmuş korsanlık yapıyorlar.

İstanbul Rumları daha pervasızlar. Fener Rum Patrikhanesi önderliğinde Büyük Ada, Arnavutköy, Kumkapı ve Yenikapı’da büyük gösteriler yapıyorlar; “*Beş yüz yıldır yaşadıkları esaretten kurtulduklarını,*” ilân ederek kiliseye Yunan bayrağı çekiyorlar.

Anadolu Hisarı, Kartal ve Pendik yörelerinde kız çocuklarını kaçırıyorlar, erkek çocuklarını paralıyorlar.

Bütün bunların daha acı ve katmerlisi Karadeniz Bölgesinde yaşanıyor.

İstanbul Hükûmeti’yse tüm olanları; “*Pek sert (!)*” bildirilerle kınamaktan başka bir şey yapamıyor.

Rum cinayetlerini hükûmet pek sert bildirilerle kınıyor (!); fakat yer yer Türk direnişi de başlıyor.

Bütün bunlara rağmen; İngilizler rahatsız.

Fransızlar rahatsız.

İtalyanlar rahatsız.

İstanbul’daki, Anadolu’daki bütün istihbarat birimleri tehlike sinyalleri gönderiyor.

Türkler, duvarda asılı silâhlarına uzanmışlar. Türkler silâhı ele alırlarsa, Anadolu’da bir şahlanma olursa, emperyalizmin müdahaleye gücü yok.

Hükûmet ellerinde; fakat Anadolu, hükûmeti dinlemiyor. Anadolu içlerine gönderdikleri iki yüz, üç yüz kişilik birlikler tükürük-
le boğulur.

Türklerin, sakın olmaları, silâha sarılmamaları için bir şeyler yapmalıdırlar.

Birileri Anadolu'yu; il il, ilçe ilçe, gerekirse köy köy gezmeli; Avrupalıların iyi niyetle geldiklerini Türklere anlatmalıdır.

Fakat nasıl?

İngiliz danışmanlarıyla baş başa veren şahin enişte damat paşa, bunun çaresini şıp diye bulur.

Nasihat heyetleri!

Nasihat heyetleri, Anadolu'yu karış karış gezecekler ve halka nasihat edecekler. Sadece Türklere değil, Rum ve Ermenilere de nasihat edecekler. Bu yüzden Ermeni ve Rum papazlar da bu heyetlere katılacak.

Ve bu nasihatlerle;

“Azınlıklar Osmanlılara bağlı duruma getirilecek. Osmanlı Rumları Türklerle uzlaştırılacak. Azınlıkların birbirleriyle iyi geçinmesi ve hükûmetlere uyumu sağlanacak.”

Ve nasihat heyetlerinin en önemli vazifesi de; *“Türklerin genlerine işlemiş olan özgürlük ve isyan ruhlarını kırmak.”*

...

Ve şahin enişte Damat Ferit Paşa kolları sıvadı.

Beş bölgeyi gezmek üzere iki nasihat heyeti oluşturuldu. Başlarına hanedandan şehzadeler getirildi. Yanlarına eski paşalar ve hatırlı Rum ve Ermeniler verildi.

Bu heyetlerin bir vazifesi daha olacaktı.

Halka padişahın selâmını götüreceklerdi.

Onlara diyeceklerdi ki;

“Padişahımız sizi düşünüyor. Üzüntünüze katılıyor. Sizin ve ülkenin ihtiyaçlarını araştırıyor. Size de selâm söylüyor!”

Ve aleykümselâm!

Getiren götüren sağ olsun.

Öyle diyecekti Anadolu insanı; fakat padişahın derdi sadece selâm salmak değildi.

Tahtı hep sallantıda duran padişah, tarihte ilk defa tabandan bir destek arıyordu. Taşradaki siyaset sahnesinde İttihatçılar vardı, İtilâfçılar da var olduklarını iddia ediyorlardı. Şimdiyse padişah, halka gönderdiği selâmla; *“Ben de varım.”* diyecekti.

Damat Ferit her nasihat heyetine, gittikleri bölgelerdeki hatırlı kişilere dağıtmaları için üç milyon lira ve heyetleri korumak için seksener asker vermişti.

Çanakkale’deki ilk emperyalist saldırıyı kıran İngiliz ve Fransız savaş gemilerini Boğaza gömen 18 Mart zaferinin kumandanı Cevat Paşayla Fevzi Paşa da Trakya’ya gönderilen heyete dâhil edilmişlerdi.

“Bu namussuzca iftirayı reddeder ve sahibini lânetlerim!”

Nasihat heyetleri yola revan olurken, arkalarında kıran kırana bir savaş bırakmışlardı.

Emperyalistler, hükûmet, saray, İtilâfçılar birini mahvetmek istedikleri zaman kolay yolu bulmuşlar; *“İttihatçıdır!”*

Gazeteciler saldırıyor, vuruyor, kırıyor, yakıyor, yıkıyor.

Gazetecilerin en büyük hedeflerinden birisi de ordu.

Ordu hakkında ve özellikle ordunun nasıl mahvolduğuna dair ayrıntılı bilgiler gazete sayfalarında boy boy yayımlanıyor.

Ordu kumandanlarına ve subaylarına saldırılıyor.

İttihatçıların ordudan attığı; fakat şimdi en önemli yerlere getirilen eski alaylı subaylar için de intikam saati gelmiş.

Yeniden görev almış eski subaylar bir cemiyet kurmuşlar.

Nigehban Cemiyeti.

Nigehban; *“Gözcü.”* demekmiş.

Gözcü Cemiyeti.

Neyi gözlüyorlar, galiba İttihatçıları.

İttihatçıları, intikam almak için gözlüyorlar.

İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar, Ermeniler, Rumlar, Patrikhane, saray, hükûmet, gazeteciler İttihatçılardan intikamlarını aldılar ve alıyorlar.

Nigehbancılar da intikamlarını almalılar.

Onları ordudan atan, sürüm sürüm süründüren İttihatçılardan asıl onların intikam alması gerekir.

Diğer siviller orduya pek sataşamazken, İttihatçıların emekliye sevk ettikleri eski askerler; Enver, Tâlat ve Cemal'i hâllettikten sonra, onların emrinde çalışmış olan ordu kumandanlarına kadar en ağır sözlerle saldırıyorlar.

Kemal de bu ordu kumandanlarından biri. Dört savaş yılı boyunca verilen tüm vazifelerden yüz akıyla çıkmış; ama şimdi bunların hepsi unutulmuş. Ve Nigehban Cemiyeti üyeleri, gazetelerde mektepli subaylar aleyhinde hakaretlerle dolu yazılar yazıyorlar.

Ve bardağı taşıran son olay.

24 Mart 1919 günlü Hukuk-u Beşer gazetesinde Mevlanzâde Rıfat da Nigahban Cemiyetini destekleyerek ordu kumandanlarını; *"Aşağılık sefil ve haydut başları."* olarak niteleyen bir yazı yazmış.

31 Mart vakasında da; *"Din elden gidiyor."* diyerek çapulcuları yönlendiren Mevlanzâde Rıfat'a son yazısından dolayı en sert cevabı Mustafa Kemal Paşa verdi.

Mustafa Kemal Paşa; *"Bu namussuzca iftirayı"* reddetti. Mevlanzâde Rıfat'ı ve bu yazıyı yayımlayan gazeteyi kınadı.

Bu kadarla da kalmadı; bu yazıyı yazan ve yayımlayan gazete hakkında takibat yapılması için harbiye nezaretine zehir zemberek bir dilekçe verdi;

"İlgili yazıda; 'Kâğıt paranın güya revaç bulmadığı yerlerde ordu, hatta sivil idare, ihtiyaçlarını karşılamak bahanesiyle Meskûkât Müdürlüğü tarafından milyonlarca altın ve gümüş para basılarak bazen vagon vagon ordu kumandanı denilen adî sefillere, daha doğrusu haydut başlılara teslim edildi.' denilmektedir.

Bu ifade ile ordu kumandanlarının sefil ve haydutbaşı ve dolayısıyla orduların haydut oldukları ilân edilmiş oluyor.

Savunmalarına hiçbir vakit lüzum görmeyeceğim bazı şahıslar hakkında taarruzlarda bulunmak isterken vatan ve millet için bütün temiz ve masum duygularla, her türlü güçlük ve mahrumluklar içinde namus vazifesini hakkiyle yerine getirmiş olan Osmanlı Ordularını, 'haydut' ve aynı mahrumluk ve güçlüklerle maruz ve tek dayanağı namus ve haysiyetinden ibaret olan bu ordular kumandanlarını, 'sefil ve haydut başlıkla' vasıflandırmak ve teşhir etmek, en büyük ahlâksızlık ve en sefil vicdansızlıktır.

Osmanlı Ordularını, onların namuslu kumandanlarını bu suretle teşhir edebilmek kabiliyeti, ancak vatan ve milletin batmasını ve yok olmasını isteyen bir alçakta bulunabilir.

Ben, Fevzi Çakmak Paşa, Nihat Paşa, Yakup Şevki Paşa, Ali İhsan Paşa, Cevat Paşa gibi namus ve doğruluklarından asla şüphe edilmeyecek olan ordu kumandanı arkadaşlarımla, bu rezilce teşhi-re karşı ne diyeceklerini bilemem; lâkin kendi nâm ve hesabıma beyan ederim ki benim Anafartalar'da, Doğu'da, Suriye'de başla-rında bulunmakla iftihar ettiğim kahraman ordular, haydutlar-dan değil, necip Osmanlı Milletinin namuslu evlâtlarından toplan-mıştır.

Kesin olarak söylerim ki ben de hiçbir vakit vagon vagon altın alan sefil ve haydutbaşılardan değilim.

Binaenaleyh, Büyük Savaş içinde kumanda ettiğim Anafartalar Grubu, II. Ordu, VII. Ordu ve en son Yıldırım Orduları Grubu ve şahsım adına bu namussuzca iftirayı reddeder ve sahibini lânetle-rim.

Bu iftiracı hakkında gereken kanunî muamelelerin yüksek nazır-lıklarınca yerine getirilmesi istirham olunur.

Mustafa Kemal"

Orduya sataşanlar Mustafa Kemal Paşadan ağızlarının paylarını almışlardı.

Ne başlarını kaldırdılar, ne bir cevap verdiler; fakat yedikleri zılgıtın dedikodusu günlerce kahvehanelerde, sokaklarda, meclis-lerde, partilerde, gecelerde konuşuldu durdu.

Kimisi Mustafa Kemal Paşayı çok cesur buldu, kimisi yine; "Şöyle zamanda söylenecek lâf mı, bu adam akıllanmayacak." dedi.

Ordu kumandanlarını; "Haydut başılıkla" suçlayanlarla birlikte Mevlanzâde Rıfat da hakaretlerinin karşılığını Mustafa Kemal Paşadan; "Vatan hainliği alçaklık ve şerefsizlik." olarak aldı.

Kemal Paşa haklı olarak, Mevlanzâde Rıfat'ın ve Hukuk-u Be-şer gazetesinin, harbiye nazırlığı tarafından mahkemeye verilmesini ve cezalandırılmasını istiyordu.

“Fişekler bitinceye kadar ne temizlersek!”

Halil Paşa diken üstündedir.

İstanbul’un işgali, Anadolu’nun işgali, tutuklamalar her Türk gibi onu da üzmektedir. Hele hele Ali İhsan Paşanın tutuklanmış olması her an kendisinin de başına bir şey geleceğinin işaretidir.

Halil Paşa, bir zamanlar basının taptığı Enver Paşanın amcasıdır. Bu bile tutuklanması için bir sebeptir. Kaldı ki asıl büyük sebep Kut-ül Ammare’de İngilizlere tarihlerinin en büyük tokatlarından birini atan ordunun kumandanıdır.

Halil Paşa, Kut-ül Ammare’de sadece İngiliz ordusunu yenmekle kalmamış, bütün mevcudu ve kumandanı General Tawnshend’la birlikte esir almıştır.

Emperyalist İngiliz’in bu tokadı unutmuş olması mümkün değildir.

Ve nihayet Halil Paşanın korktuğu başına gelir. Beşiktaş Başkomiseri Şevki ona yeni tutuklanacaklar listesinde isminin olduğunu söyler.

Halil Paşanın kuzu kuzu Bekir Ağa’ya girmeye niyeti yoktur. Doğruca kayın validesinin evine gider; tabancasını beline, yedek mavzerini sırtına asar, fişekliği takar. Pür silâh olduğunu belli etmemek için de üzerine bol bir pardösü geçirir.

İstikamet, Nişantaşı’nda oturan arkadaşı Selim Sırrı. Biraz sonra, yine tutuklanacaklar listesindeki arkadaşı Celâl de pür silâh gelir.

Mühürdar’da bir tanıdığın evinde birkaç gün kalacaklardır. Gerisi Allah kerim; fakat hiçbir şekilde teslim olmaya niyetleri yoktur.

Halil Paşa, Celâl’i ikaz eder:

– Baskına uğrarsak unutma. Arkadan gelenler senin. Ön taraf, sağ sol benim. Fişekler bitinceye kadar ne temizlersek.

...

Halil Paşa yakalanmamak için sürekli ev değiştiriyor.

Son gittiği ev Makedonya’da Şemsi Paşayı vuran Kambur Atıf’ın saklandığı ev.

Kambur Atıf, Enver’e de Halil Paşaya da hayran bir Teşkilât-ı Mahsusacı.

Attığını vuran, gözünü budaktan sakınmayan bir tip.

Halil Paşa onun evinde rahat; fakat İngiliz ajanlar, Ermeni ve Rum tazılar boş durmuyorlar ve Halil Paşanın Kambur Atıf'ın evinde saklandığını öğreniyorlar.

Halil Paşa bir sabah bahçede oyalanırken Kambur Atıf'ın telâşlı sesini duyuyor:

– Paşam davran gâvurlar!

Paşa davranmaya vakit bulamıyor, kırılan bahçe kapısından otuz kırk İngiliz askeri dalıyor.

Bütün silâhlar üzerine çevrilmiş. Canı sıkılıyor Halil Paşanın, ilk defa tabancası yanında değil. İlk defa mavzeri elinin altında yok.

Ah bir silâha ulaşabilse...

Gelenleri lâfa tutmaya çalışıyor:

– Sizler yabancısınız ve bir Türk'ün evine girmek hakkına sahip değilsiniz!

Elindeki tabancayla bile korkudan titreyen İngiliz yüzbaşı bağı-
rıyor:

– Emir aldım, vazifemi yapmaya mecburum!

Halil de bağılıyor:

– Bir Türk'ün evine girmek için Türk savcılığından ruhsat al-
manız lâzım. Kaldı ki yanınızda Türk polisi de olmalı.

İngiliz yüzbaşı yutmuyor:

– Geç onları general. Ben askerim, sadece üstlerimden emir alı-
rım, kanun manun dinlemem. Merkeze gideceğiz.

Ve sonra askerlere dönüyor:

– Yakalayın!

On yirmi kişi Halil Paşanın üzerine çullanıyor.

Halil Paşa da yakalanıyor.

...

İngiliz karakolunda epey bir sorgu sualden sonra Bekir Ağa'ya
gönderilecek.

İrtibat Subayı Ali Rıza askerce bir selâm veriyor:

– Paşam, harbiye nezaretinin emrine göre zât-ı âlînize Bekir
Ağa Bölüğüne kadar refakat edeceğim.

Yolda Ali Rıza'nın teklifi:

– Bana verilen emir başka; lâkin benim için makbul olan sizin
emrinizdir. Buyrunuz, istediğiniz yere gidebilirsiniz.

Duygulanıyor Halil Paşa:

– Sağ ol yiğidim. Ben kaçarsam senin başına hâller getirirler. Tüm arkadaşlarım Bekir Ağa’da misafir (!). Onlarla ölünceye kadar ayrılmamaya yemin ettik. Ben de yanlarında olmalıyım.

Bekir Ağa Bölüğünde kahkahalarla karşılanıyor Halil Paşa.

– Hoş geldin paşa.

– Gözümüz yollarda kaldı Halil Paşa.

Halil Paşa da sataşmalara kahkahalarla cevap veriyor.

“O çapkın haddini bilsin!”

Bekir Ağa Bölüğünün misafirleri (!) için hâlâ şakasında. Hapishanede bile teşkilâtlanmışlar.

Yemek düzenini, ziyaretçileri, yapılacak savunmaları, verilecek dilekçeleri birlikte tanzim ediyorlar. Aldıkları karara göre birbirlerinden habersiz hiç kimse kaçma teşebbüsünde bulunmayacak, hiç kimse arkadaşlarından habersiz bir iş yapmayacak.

Bekir Ağa’nın bütün tutukluları kendi nazarlarında tamamen suçsuzlar ve âdil bir yargılamadan sonra serbest kalacaklarına inanıyorlar. Kaldı ki onlar İttihatçı, onlara kimse bir şey yapamaz. Buna cesaret edenin vay hâline.

Ve hükûmetle, padişahla alay ediyorlar.

...

Halil Paşanın, karısı tarafından Sultan Abdülhamit’in zevcelelerinden Behice Sultanla akrabalığı var.

Karısıyla Vahdettin’e haber gönderiyor;

“Günden güne sukut etmekte olan saltanat ve hilâfet nüfuzu, düşmanlarımızdan yardım dilenmekle kurtarılamaz. Yüzlerce yıllık sülâleye mensup eski ve maruf bir hanedanın oğlu ve Osmanlı Devleti’nin padişahı sıfatıyla Vahdettin, yanında münasip göreceği bir maiyetle Anadolu’ya geçsin. Düşmanlara karşı kıyama hazır olan milletin başında ihtilâl yapsın.”

Çok geçmeden padişahın cevabı geliyor;

“O çapkın gene benim işlerime müdahaleye mi kalkışıyor. Haddini bilsin.”

...

Koca bir zafer kazanan kumandanın tutuklanması bile emperyalistleri tatmin etmiyor.

Daha çok tutuklama, daha çok işkence, daha çok...

Aynı zamanda Patrikhane de taarruzda.

Her şeyden şikâyet ediyor.

Kendilerine gelen uydurma istihbaratlara göre;

“İttihatçılarca silâhlendirilen Türkler, yer yer Ermenileri ve Rumları öldürüyorlarmış. Müslüman memurlar Ermenilere sataşı-yormuş. Bu durum, geniş çaplı bir Hristiyan katliamına kadar gi-debilirmiş.”

Hükûmet şaşkın.

Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali ortalığı yatıştırıyor;

*“Patrikhaneden gelen şikâyetleri büyük bir ihtimamla inceliy-
ruz. Rum vatandaşlarımızın endişelerinin giderilmesi için patrik-
haneye iş birliğine azmettik.”*

Aferin Mehmet Ali (!)

Rum vatandaşlarının endişelerini gidermeye azmetmişler; fakat Türk vatandaşın içindeki yangına bir avuç su döken yok.

Bu arada hükûmet; Ergani'deki Ermeni Kilisesinin tamiri için para ayırdığını da bir bildiriyle ilân ediyor.

Aferin hükûmet (!)

Hükûmet Ergani'deki kilisenin tamiri için para ayırırken halkın açlıktan nefesi kokuyor.

“Adam yok!”

Enişte paşa sadrazam olur olmaz, bütün valileri, bütün kayma-kamları ve bütün yüksek bürokratları görevden almak için kolları sıvamıştı; fakat o da ne?

Adam yok!

Görevden aldığı devlet memurlarının yerine atayacak adamı yok. Kolordulara atayacak *“Adamım”* diyebileceği kumandanı yok.

Enişte paşa kime eline atsa İttihatçı çıkıyor.

Adamsızlık ne kötü şeymiş?

Kara kara düşünüyor enişte paşa.

...

Bir Reşit Paşa var.

Kapatılan Mecliste mebusluk yapmış.

İttihatçılar onu Kastamonu valisiyken cezalandırmak için görevden almış; sonra Talât gönlünü almak için seçimlerde partinin adayı göstermiş ve Meclise sokmuş.

İttihat ve Terakkinin adayı eski bir mebusa İstanbul'da ekmek yok.

Hiç değilse çoluk çocuğun nafakasını temin etmek için bir iş lâzım.

Damat Ferit'e göre eski mebusların tamamı İttihatçı, o hâlde onlara iş de yok ekmek de.

Reşit Paşa hükûmetten umutsuz.

Anadolu'ya kaçmak lâzım; fakat Anadolu'ya nasıl ve nereye çıkılır?

Nasıl geçinilir?

Bir gün İttihat ve Terakki ileri gelenlerinden birisi Reşit Paşaya akıl verdi:

– Fazla umutsuz olmayın paşam. Bugün devletin idaresini eline geçirenlerin kadroları yok. Şimdi, bütün vali ve mutasarrıfları değiştiriyorlar. Aynı şeyi orduda da yapacaklar; lâkin orduda fazla bir şey yapamazlar.

Reşit Paşa yine de umutsuzdu:

– İttihat Terakkinin emekliye sevk ettiği bir sürü eski asker var.

İttihatçı dost güldü:

– Lütfen onu geçiniz. Çoğu yaşını başını almış, emekliliği tatmış adamlar. Bu adamlar Anadolu'nun tozu toprağı içine gitmezler. Hükûmetten birilerine kendinizden iki, üç sitayişkâr cümle sarf ettiriniz. Göreceksiniz, kısa zamanda gözde bir yerde valisiniz.

Reşit Paşa şaşkın bakakaldı.

İttihat ve Terakkinin adayı olarak mebus seçilmiş bir adama Damat Ferit güvenir mi?

Fakat İttihatçı dost ısrar etti; hatta bu vazifeyi üzerine aldı.

El altından; “*Reşit Paşanın ne kadar kıymetli bir idareci*” olduğu, “*Aslında İttihatçıları sevmediği,*” gibi sözleri hükûmete duyuracak kulaklara söyledi.

Bu kulaklardan biri; zamanında İttihat ve Terakkinin alkış kâhyalığını yapan bir adam.

Bu adam sonradan ıslah (!) olmuş, şimdi de Hürriyet ve İtilâf Partisi ileri gelenlerinden Zeynel Abidin Efendiye abdestten sonra havlu tutuyor.

Daha önce İttihatçıların, şimdilerde İtilâfçıların alkış kâhyası adam Zeynel Abidin Efendinin kulağına; “*Reşit Paşanın pek kıymetli hizmetleri olabileceğini,*” fısıldayıveriyor.

Aman Allah!

Reşit Paşayı arayan arayana, soran sorana.

Bütün nazırlar Reşit Paşaya selâm ve saygı göndererek birlikte çalışmaktan mesut olacaklarını iletiyorlar.

Ve Reşit Paşa Sivas Valisi oluyor.

...

Damat Ferit Paşa Hükûmeti, vali, kaymakam yahut mutasarrıfı bir şekilde buluyor; fakat kumandan hiç yok.

Damat Ferit bir askerî görevden kendisinden nefret eden bir kumandanı alacak olursa yine kendisinden nefret eden başka bir kumandan atamak zorunda.

Bütün kumandanların gözünde Damat Ferit iflâh olmaz sicilli bir İngilizci.

Damat Ferit’in gözünde bütün kumandanlar çekinilmesi gereken İttihatçı.

Fakat bir kumandan var.

Padişahın fahrî yaveri.

Üstelik göğsü zafer madalyalarıyla dolu, halkın da çok sevdiği bir kumandan.

Yine üstelik Almanlardan nefret eden bir kumandan, Enver’e de kök söktüren tek paşa.

Mustafa Kemal Paşa!

Bu aralar Mustafa Kemal Paşanın adı da İtilâfçıların ve nazırların dilinde dolaşıyor. Bu dolaşmayı başlatan Ali Fuatların dünürü Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali.

Ali Fuat, Mehmet Ali'nin dâhiliye nazırı olduğunu duyunca Konya'dan babasına yazmış; *"Mustafa Kemal Paşaya bir görev verilmesi için dünürümüzü etkileyiniz."*

Dünür Mehmet Ali'nin böyle bir etkilenmeye ihtiyacı yok; zaten Kemal onu avucunun içine almış.

Mehmet Ali, Mustafa Kemal Paşayı sadece nazırlara değil, İngilizlere bile övüyor.

Fevzi Paşa da boş durmuyor. Bir İngiliz kumandanına; *"Kemal Paşanın İttihatçı düşmanı olduğunu,"* söylüyor.

Cevat Paşa da başka bir koldan ilerliyor. Fransızların kulağına; *"General Mustafa Kemal'in değerlendirilebileceğini,"* fısıldıyor.

İtilâf Partisi Merkezinde Feylesof Rıza Tevfik bile; *"Bu karma-karışık günlerde Anafartalar Kahramanının İstanbul Merkez Kumandanlığına getirilmesi zarurîdir."* diyerek ona vazife verilmesini teklif ediyor.

...

Vahdettin de bu arada adam arıyor. Erkân-ı Harbiye Reisi Fevzi Paşadan; *"Vatanına aşkla bağlı, vatan acısıyla yanan, vatan kurtarma yolundaki bir hamleyi omuzlayabilecek kabiliyette, azimli, fedakâr ve atılgan,"* kumandanların listesini istiyor.

Fevzi Paşanın padişaha verdiği listenin başında Mustafa Kemal Paşanın adı var. İsminin karşısında da; *"Fevkalâde becerikli, kabiliyetli, hamleci, teşebbüs ruhuna mâlik; fakat son derece ihtirash ve yüksek emelli bir kumandan."* yazıyor.

Herkesin ağzında bir Mustafa Kemal Paşadır dolanıyor.

"Biz ondan nasıl kurtuluruz!"

Kumandanlar vatanın kurtuluşu için bir çıkış yolu ararlarken si-viller de boş durmuyordu.

Yusuf Akçura, Ferit Tek bir grup arkadaşıyla Göz Hekimi Esat Paşanın evinde toplanmışlardı.

Bir süre tartıştılar. Aklın yolu birdi. Sonunda onlar da Kemal ve arkadaşlarının düşüncesine geldiler;

"Anadolu'da bir hareket başlatılabilir, başında da vatansever biri olursa..." memleket kurtarılabilirdi.

Bu düşüncelerini beğendiler; fakat kendileri sivildi.

Emperyalist ordular tarafından işgal edilmiş vatan toprakları, savaşımadan kurtarılamazdı. Savaş bir sanattı ve bu sanatın sanatkârı da siviller değil askerlerdi.

Acaba bir asker vardıkları bu karara ne derdi?

Aydınlar, Jandarma Süvari Kumandanı Albay Refet'e, buldukları kurtuluş reçetesini sundular.

Refet de onları onayladı:

– Çok doğru, Anadolu'da bir hareket başlatılabilirse memleketimizi kurtarabiliriz; lâkin başa geçecek vatansever kumandan kim olmalı?

Bilim adamı Yusuf Akçura konuştu:

– Biz, zât-ı âlînin bir isim işaret edebileceğinizi düşündük albayım.

Refet gülümsedi:

– Siz hele bir arayın, bir isim bulun. Bendeniz bu isim üzerinde görüş bildireyim, dedi.

...

Vatansever aydınlar grubu saatlerce düşündü ve tartıştılar. İnceleyip sık dokudular ve nihayet bir isim üzerinde anlaştıktan sonra, ikinci toplantıya yine Refet'i davet ettiler.

Refet umutla sordu:

– Anadolu harekâtının başına geçecek bir isim bulabildiniz mi?

Yusuf Akçura gülümseyerek:

– Hüseyin Rauf Bey, dedi.

Refet de gülümsedi:

– Yüzde elli oranında size katılıyorum; lâkin hepinizin yüzde yüz katılacağı bir isim biliyorum. O isim Anadolu ihtilâlinin başına geçerse memlekete çok büyük hizmetler yapar, vatani da kurtarır; amma...

Herkes merakla Refet'in sözlerini tamamlamasını bekliyordu:

– Amma sonunda biz ondan nasıl kurtuluruz, işte orasını bilemem.

Merak zirveye ulaşmıştı. Vatani kurtaracak bu isim kimdi? Esat Bey dayanamam olarak atıldı:

– Yüzde yüz kurtarır dediğiniz ismi söyleyiniz Refet Bey. Memleketimizi düşman elinden kurtarsın, dilesin canımızı verelim.

Refet buz gibi bir sesle:

– Mustafa Kemal Paşa, dedi.

Herkes şaşırmış Refet'in yüzüne bakıyordu. Refet sözlerini tamamladı.

– Ben de sizin gibi düşünüyorum. Vatanı kurtarsın da isterse canımızı verelim. Mustafa Kemal Paşaya yardım etmeye karar verdim. Şayet Kemal Paşa bana; “*Haydi Anadolu’ya*” derse, bir lâhza bile tereddüt etmeyeceğim. Gerekirse askerlik görevimden bile istifa edeceğim. Memleketinizi seviyorsanız, siz de benim gibi yapınız.

“Bekir Ağa günlüğü!”

Padişah ve hükûmetinin, Hürriyet ve İtilâf Partisinin, ülkeyi işgal eden emperyalistlerle beraber yaptıkları Türk kıyımı, halk nezdinde İttihatçıların günahlarını unutturmuş, halk vicdanında; “*İttihatçılıkla vatanseverlik,*” eş değer duruma yükselmiştir.

Halk vicdanındaki mahkûmiyetten kurtulan sadrazamlık, nazırlık, parti yönetim kurulu üyeliği, valilik, mebusluk yapmış İttihatçı liderler, Bekir Ağa misafirhanesinden (!) fazlaca şikâyetçi değillerdir.

...

Dehlizin sonundaki sağ tarafta küçük bir oda. Burada Hüseyin Cahit, Emanuel Karasu, Hacı Adil ve İsmail Canbolat kalıyor.

İsmail Canbolat devamlı kitap okuyor.

İttihat ve Terakki hükûmetlerinin sadrazam ve nazırları, yönetim kurulu üyeleri, valiler, mutasarrıflar, kaymakamlar, nahiye müdürleri, bazı ordu kumandanları.

Sadrazam Sait Halim Paşa, tek kişilik bir odada.

Ancak bir baş sığacak kadar küçük bir deliği var.

Şeyhülislâm ve Evkaf Nazırı Hayri Efendi hasta. Yatağı duvar dibinde. Yanında bir seccade devamlı serili.

Eski iâşe nazırı ve İttihat ve Terakkinin en yetkililerinden Kara Kemal hep nargilesiyle görünüyor.

Asıl lâkabı Nargileci Kemal.

Nargile ve Kara Kemal ayrılmaz bir ikili.

Kapıda nöbetçi var, sabahları delikten kafasını çıkarır bağırır; “*Sabah-ı şerifleriniz hayırlı olsun arkadaşlar.*”

Sabahları en erken kalkan ilk İttihatçılardan Hacı Adil Bey. Kalkar kalmaz çayı demliyor, ekmekleri kızartıyor ve çocuklarına düşkün bir aile babası gibi herkesi kahvaltıya çağırıyor:

– Haydin uşaklar, çay hazır.

Mızızlanan olursa, kahvaltısını yatağına kadar götürüyor.

Öğle ve akşam yemekleri evlerden geliyor.

Bu yemeklerin birleştirilip denkleştirilmesi de Hacı Adil Beyin vazifeleri arasında.

Abbas Halim Paşa kendisini namaza vermiş, beş vakte beş daha katıyor.

Sinop Mebusu Hasan Fehmi, deryadil bir adam. Sohbetlerin dışında Kur'an tefsiri yapıyor.

Ağaoğlu Ahmet, İngilizceden Türk tarihi tercüme ediyor.

Sohbet ve tartışmaların en koyusu; *"Biz bu savaşa niye girdik?"*

Enver ve diğer paşalar suçlanıyorlar. Bazen kalpler kırılıyor. İttihatçıların kodamanları suçu birbirlerinin üzerine atıyorlar.

Ziya Gökalp'ın koğu su en çok uğranılan bölüm.

İttihat ve Terakkinin bu teorisyen ve ideoloğu, köşeye düşen yatağında bağdaş kurup oturuyor ve çevresindekilere ders verir gibi yeni yeni teoriler anlatıyor:

– Şu aşamada savaşın sorumlularını araştırmak gereksiz. Türk milleti tarihî bir gelişim ve değişim içinde. Osmanlı Devleti artık tarihî devrini tamamlamıştır. Osmanlıya bağlı azınlıkların bağımsızlıklarını kazanma vakti gelmiştir. Balkan Harbi ve büyük savaş bu gelişmeleri hızlandırmıştır. İttihat ve Terakkinin talihsizliği, böyle bir dönemde iktidarda bulunmuş olmasıdır. Şimdi, çöken Osmanlıyı değil, yeni doğacak olan Türkiye'yi düşünme zamanıdır. Düşmanı yurttan kovmanın çareleri aranmalı ve konuşulmalıdır. Millete yön ve yol göstereceklerin şimdiden çalışmaya başlamış olmaları gerekmektedir. Halk isyan hâlinindedir ve kurtuluş için bütün şartlar hazırdır. Sadece yiğit bir öndere ihtiyaç vardır.

...

İçin için kaynayan millî isyana bir yön verecek dağınık kuvvetleri toplayıp millî bir kuvvet hâlinde yönetecek bir önder.

Bu önder kimdir?

Bu önder nerededir?

Onu, tarih ve olaylar doğuracaktır ve umutlar yitirilmemelidir.

En zor günlerde bile imanı sarsılmayan ve etrafına ümit ve iyimserlik yayan Ziya Gökalp, Bekir Ağa'daki yüreklere kuvvet veren bir ışıktır.

Hayri Efendi bir şeyhülislâm.

Hapishanede de bir din adamı olmanın vakarını kaybetmiyor.

Valiler her zamanki gibi ciddî adamlar; pek ağırbaşlılar.

Salah Cimcoz'la Enver'in amcası Halil Paşa şen şakrak.

Herkesi kahkahaya boğuyorlar.

Halil Paşa, bahçe saatlerinde devamlı hareket yapıyor.

Soranlara da; "*Nasılsa kaçacağım, idman tutmalıyım.*" diyor.

Ubeydullah Efendi, eski Afgan sefiri. Mısır'da tutuklanarak İstanbul'a getirilmiş. Serbest bırakılacağını zannederken Bekir Ağa'da misafir (!) edilmiş.

Ubeydullah Efendi Bekir Ağa misafirhanesini (!) kervansaraya benzetiyor; "*Bunda şaşacak ne var? Dün buraları İtilâfçılarla biz doldurmuştuk, şimdi sıra onlarda. Yarın biz çıkarız, onlar içeri girer.*" diye lâife yapıyor.

Abbas Halim Paşa, okuduğu İngilizce gazetelerden Mısır ahvalini takip ederek Bekir Ağa sakinlerini bilgilendiriyor.

Emmanuel Karasu ise hasta numarası yapıp kapağı İtalyan hastahanesine atmanın çarelerini sesli bir şekilde dile getiriyor.

Ve çok iyi "*Pasyans*" açıyor. Pasyans, iskambil kâğıtlarıyla açılan bir tür fal. Kaç türlü fal varmış da kimsenin haberi yokmuş. Fal, bulaşıcı bir hastalık gibi herkesi kucaklamış.

Harbiye nezareti meydanına bakan küçük koğuştaki demokratların oyunuyorsa; dama, tavla, briç.

Ekâbir takımı havalı, daha çok satranç oynuyorlar.

Ali Münif'le Ali Fethi'nin satrançları epey seyirci topluyor.

Gazeteler her sabah sabırsızlıkla bekleniyor. Bazı misafirler tek kişilik hücrede; onlara sözüm ona nöbetçi Mehmetçikle gazete yolaniyor.

Habersiz kaldıkları zaman, Emanuel Karasu nereden buluyor nasıl ediyor en yeni haberlerle Bekir Ağa sakinlerini oyalıyor.

Tutukluların mahkeme edileceklerine dair hiçbir haber yok; fakat gazetelerde her gün ilân var;

“Bekir Ağa’da mevkuf İttihatçılardan şikâyetçi olanlar, bir dilekçeyle hükûmete müracaat etmelidirler.”

Hürriyetlerinin gasp edilmesi göz ardı edilirse Bekir Ağa’dakiler durumlarından fazla şikâyetçi değiller.

Bekir Ağa sakinlerinin bir de misafir odaları var. Burada çay ve resmîkabuller tertip etmek mümkün. Koridordan bölme bir küçük oda. Kapısı arkadan koca bir taş gülleyle itilince kapı dışarı açılır ve çıkıp kaçılabilir, bu da tespit edilmiş; fakat kimsenin kaçmaya niyeti yok.

Ziyaretçi sıkıntısı yok.

Aksine pek çok ziyaretçileri var. En çok ziyarete gelenler subaylar. Subaylar hükûmete ve emperyalistlere inadına hemen her gün her saat Bekir Ağa’yı ziyaret ediyorlar.

Bekir Ağa sakinleri rahat. Öyle rahatlar ki kendi aralarında buradan kaçmamaya söz vermişler.

Bu yüzden, hamam bahanesiyle evine gidip gelenler bile var.

Akşamları yapılan rakı âlemleri, tartışmalar, sohbetler...

Hapishane Müdürü Albay Ali Beyin müşfik tutumu, hayatı daha da kolaylaştırıyor.

Herkes kısa bir süre içerisinde salıverilecekleri inancında.

Bekir Ağa sakinleri sık sık Albay Ali’yi konuk ediyorlar.

Albay Ali de şakacı; *“Ne zaman çıkacaksanız söyleyin ben gel-meyeyim. Sizin yokluğunuza dayanamam.”* diyor.

Kapıdaki süngülü Mehmetçiklerin ve başlarındaki subayların gözünde Bekir Ağa sakinleri birer kahraman.

Onlar, Türk milliyetçiliği ve vatanperverliğini, emperyalizme karşı temsil eden kahramanlar.

Asıl hain, onları buraya tıkan hükûmet.

“Buna bir hâl çaresi bulunacaktır!”

Kemal, İttihatçılara ne kadar kızgın olursa olsun emperyalistlerin isteğiyle tutuklanmalarını baştan beri hoş görmemişti. Ona göre İttihatçıların tutuklanması emperyalistlerin Türkleri birbirine kırdırmak için tezgâhladıkları yeni bir oyundu ve iş birlikçi hükûmet buna âlet oluyordu.

İttihatçılar; “*Savaşa karar vermek, barışa razı olmamak, Ermeni tehciri, İngiliz esirlere kötü davranmak.*” gibi suçlardan tutuklanmışlardı.

Bunların hiçbirisinin aslı astarı yoktu. Osmanlı Devleti bir savaşa girmişti ve o gün devleti idare edenler kendilerince gereğini yapmışlardı.

Kemal’e göre İttihatçılar gerçekten yargılanmalıydı; fakat bu suçlardan değil, İngilizler istediği için değil.

İttihatçılar Türk mahkemeleri tarafından kendi halkına yaptıkları zulüm yüzünden, yanlış politikaları yüzünden, işlemiş oldukları cinayetler yüzünden, hırsızlığı resmîleştirmeleri yüzünden, savaş zenginleri yaratmaları yüzünden ve daha pek çok şey yüzünden yargılanmalıydılar.

Ve en önemlisi bu yargılamanın zamanı şimdi değildi. Şimdi vatan tehlikedeydi.

Kemal en çok da arkadaşı Ali Fethi için üzüliyordu.

Onun tutuklanması akıl alır gibi değildi. Savaş boyunca Sofya’da büyükelçiydi ki savaş kararları ve savaşta yapılan uygulamalarla hiç ilgisi yoktu.

Ali Fethi, içeri girer girmez, sadrazama, padişaha, nazırlara mektuplar yazmış ve durumu protesto edip durmuştu; fakat yazmış olduğu mektuplardan hiçbirine cevap alamamıştı.

...

Ali Fethi o gün merkez kumandanlık dairesine çağrılınca Bekir Ağa’nın tüm misafirleri (!) kulak kabarttı. Acaba ziyaretçi kimdi? Üstünü başını düzelterek telâşlı adımlarla giderken koğuş arkadaşları; “*Ali Fethi Beyefendi yazdığı mektupların semeresini gördü. Belki de tahliye edecekler.*” diye düşünüyorlardı.

Yarım saat sonra döndüğünde arkadaşları etrafını aldı:

– Hayırdır inşallah beyefendi! Ziyaretçiniz kimmiş?

Ali Fethi her zamanki gibi sakindi; “*Bir arkadaşım beni görmeye gelmiş.*” diyerek ayrıntılı bilgi vermedi.

Ali Fethi, kendisini ziyaret edenin Mustafa Kemal Paşa olduğunu yatak komşusu Yunus Nadi’yle üç-beş kişiye söyledi.

Kemal Paşa ona; “*Merak etmeyiniz, bu hâl böyle devam edemez. Bir hâl çaresi bulunacaktır.*” demiş.

Mustafa Kemal Paşanın; “*Merak etmeyiniz.*” demesi bile Yunus Nadi’yle üç-beş kişiye en büyük müjdeli haber gibi gelmişti.

Onlar, Mustafa Kemal Paşanın çelik azmini, sağlam fikir ve iradesini biliyorlardı. Kemal Paşa durduk yerde; “*Buna bir hâl çaresi bulunacaktır.*” demezdi.

Yunus Nadi yanındakine, yanındaki kendi yanındakine Mustafa Kemal Paşanın sözlerini söyleyince Bekir Ağa’nın misafirleri (!) bu müjdeli habere sevindiler.

O gece Bekir Ağa tutuklularının gözünde Mustafa Kemal Paşa kendilerine hücum eden belâların önüne kanat germiş koruyucu bir melek gibi gelmişti.

“*Antalya için kara bir gün!*”

Daha önceki bütün gizli antlaşmalarda İzmir ve Antalya, İtalyanlara verilmişken, İngilizler artık Batı Anadolu’da güçlü bir Avrupa Devleti değil her zaman kendi çıkarlarına alet edebilecekleri zayıf bir Yunanistan istemektedirler.

İtalya’nın, İngiltere’ye dış geçirmesi mümkün değildir.

İzmir tehlikeye düştüğüne göre hiç değilse Antalya elden kaçırılmamalıdır. Antalya Limanındaki İtalyan savaş gemisi halkın ziyaretine açılır. Gemiye gelenler için de bir ziyaretçi defteri hazırlanır. Gemiye her ziyaret eden Türk, bir imza atar.

Şimdi sıra Mondros’un yedinci maddesini çalıştırmaya gelmiştir.

Antalya hapishanesinden bazı mahkûmlar firar ettirilir. Bir posta arabası da Burdur’a giderken soydurulur. Son olarak da Antalya’nın Hristiyan mahallesinde bir kutu barut patlatılır. O gece iki yüz silâhlı İtalyan askeri gizlice Antalya’ya çıkar ve köşe başlarını tutar.

Ve 28 Mart sabahı, İtalyan temsilcisi Marko Faranti; “*Antalya’daki asayişsizliği ve İtalyan rahibelerin korunması,*” gerektiğini söyleyerek sahile tam on kişilik bir kuvvet (!) çıkarır. Öğleden sonra da gemilerden üç yüz silâhlı İtalyan ordusu (!) karaya çıkar.

Baş sömürgeci İngiliz, İzmir’den umudunu kesen yandaşının can havliyle Antalya’da yaptığı emrivakiyi hoş görür. Bundan cesaret alan İtalyanlar, bir adım daha atar. Haydarpaşa’dan trene binen beş yüz mevcutlu bir makineli tüfek birliği Konya’ya hareket eder. Böylece, Konya’daki İtalyan birliğinin mevcudu bin beş yüze çıkar.

...

Gün geçmiyordu ki bir vatan köşesinin işgal haberi gelmesin.

Musul, Çanakkale, İskenderun işgalleri yürekleri yakmış; Hatay, Batum, Kilis işgalleri gözyaşları döktürmüş; Antep, Konya, Maraş, işgalleri yürekleri burkmuş; Samsun, Urfa, Mersin, Aydın, Adana...

İşgal edilen il ve ilçelere her gün bir yenisi eklenmiş.

Her yeni işgal yüreklerde yeni yaralar açıyor. Her gün yeni bir vatan toprağının emperyalistlerce çiğnenmesi tek tük kalan umutları da yok ediyor.

...

En son Antalya'nın işgal haberini Kemal hasta yatağında öğrenir. Yüreğine saplanan acı, kulak ameliyatının acısından kat kat fazladır.

Dinmeyen kulak ağrısına doktorlar ameliyat kararı vermişler ve Kemal küçük bir operasyon geçirmiştir. Onun ameliyatını gazeteler iki gün sonra öğrenir.

1 Nisan tarihli Vakit gazetesi bu haberi; *"Bir haftadan beri hasta olduğu haber alınan Mülga Yıldırım Orduları Kumandanı Fahrî Yaveri Hazret-i Şehriyâr-i Mustafa Kemal Paşanın iki gün evvel kulağına yapılan ameliyatın başarıyla sonuçlandığı memnuniyetle haber alınmıştır. Mustafa Kemal Paşanın on-on beş güne kadar tamamıyla iyileşeceği doktoru tarafından beyan edilmiştir."* şeklinde yayınlr.

Neşterin, Kemal'in kulağında açtığı yara on-on beş günde kapanacaktır; fakat işgal edilen illerin açtığı yara kapanacak gibi değildir.

"Türk'ü böyle böyle boğacağız!"

Gazeteciler gerekli gereksiz birbirlerine ve kumandanlara saldırırken emperyalistler adım adım Anadolu'yu işgal ediyorlar. Hiçbir gazeteci bu nasıl mütareke, bu nasıl antlaşma demiyor.

Satılmış gazetecilerin suskunluğu!

İstanbul'un en güzel binaları, yalıları, iş yerleri, depoları ya işgal ediliyor ya da yabancılara üç kuruşa sözüm ona satılıyor. Anadolu karış karış işgal ediliyor.

Yine; *"Bu nasıl mütareke?"* diyen yok.

Satılmış siyasetçilerin suskunluğu!

Gemi azıya alan emperyalist kendisine azıcık direnme cesareti gösteren koca ordu kumandanlarını tutukluyor, koca valileri görevden aldırıyor.

Yine; “*Bu nasıl mütareke?*” diyen yok.

Satılmış yöneticilerin suskunluğu!

Millet aç, millet perişan, millet hasta...

Yine; “*Bu nasıl mütareke?*” diyen yok.

Dört yıl boyunca milletin kanını emmiş, mayasına lâğım suyu karışmış savaş zenginlerinin suskunluğu!

İstanbul’da “*Vur patlasın, çal oynasın.*” yaşıyor. Şişli, Beyoğlu ve Nişantaşı’ndakiler, dört savaş yılı boyunca da; “*Vur patlasın, çal oynasın.*” yapmışlar, günlerini gün etmişlerdi.

Emperyalizmin İstanbul’u işgalinden sonraysa Şişli, Beyoğlu ve Nişantaşı’ndakilerin; “*Vur patlasın, çal oynasın.*” vaziyeti daha da dallanıp budaklanmış.

Savaş zengini ve batılılaşmak hevesindeki İstanbul zenginleri; evlerinde, lokallerde, sefaret binalarında; balolar, çay partileri, içkili davetler, partiler düzenliyorlar.

Karıları, kızları bu partilerin gözdeleri.

Bu tür meclislerin en önemli konukları, emperyalist subaylar. Emperyalizmin askerlerinin kucağına, önce Ermeni ve Rum güzel-ler atılıyor. Osmanlı hanedanının sultanzâdeleri, şehzadeleri de buralarda boy gösteriyorlar.

Bu parti, davet ve balolardaki zevk ve heyecan zamanla sokaklara da taşıyor. Şişli’de, Nişantaşı’nda, Beyoğlu’nda yanak yanağa, dudak dudağa, sarmaş dolaş subaylar ve kadınlar görülüyor.

“*Vur patlasın çal oynasın.*” eğlencelerine katılan emperyalist subaylar; “*Türk’ü böyle böyle boğacağız.*” hesabını yaparken sarhoş masalara meze olanlar; “*Biz boğulmayalım da diğerleri ne olursa olsun.*” hesapları içindeler.

...

Mustafa Kemal Paşa bütün olanları hasta yatağında öğreniyor. Onun her yerde gözü ve kulağı var. Kim, nerede ne yapıyor? Günü gününe haber alıyor.

Yaşananlar karşısında; “*Bu nasıl mütareke?*” demeyenleri aklının bir köşesine yazıyor.

Mustafa Kemal Paşanın gözleri, kulakları, bir zamanlar Enver'e çalışan Teşkilât-ı Mahsusanın gözü kara, becerikli ajanları.

Teşkilât-ı Mahsusanın vatanseverleri, mevcut İttihatçı liderlerden umutları kesince kurtuluşu Mustafa Kemal Paşada görmüşler.

Şimdi, bütün kabiliyetlerini ortaya dökerek nerde ne var, nerde ne yok, nerde ne oluyor, nerde ne olmuyorları öğrenerek Mustafa Kemal Paşanın avucuna bir bir yazıyorlar.

Mustafa Kemal Paşanın Çanakkale'deki onbaşı Cambaz Mehmet'in güçlü istihbaratı da onun için çalışıyor.

İstanbul'un, haydut, hırsız, ayak takımı bilinen insanları bile vatan kaygısıyla bir şeyler yapılması gerektiği inancındalar. Onların topladığı bilgiler önce Cambaz Mehmet'e, daha sonra Mustafa Kemal Paşaya gidiyor.

Mustafa Kemal Paşa kendisine gelen bütün bilgileri değerlendiriyor.

Öyle bilgiler ki akıl alır gibi değil. Padişahın, sadrazamın, hükûmetin, nazırların, gazetecilerin, yazarların, sanatçıların ve soysuz bir avuç zenginin yaptıklarına akıl sır erdiremiyor.

Fakat kaynaklar o kadar emin ki inanmak zorunda kalıyor Mustafa Kemal Paşa. Her türlü namussuzluğu, her türlü ihaneti; "*Demek böyle.*" diyerek kabulleniyor; fakat her kimin kızı, karısı olursa olsun Türk kadınlarının emperyalist subayların kollarında olduğu bilgisini hazmedemiyor ve kabullenemiyor.

"Bu baloya katılmanızı istiyorum!"

Emperyalistler, İstanbul'da beğendikleri her binaya el koyarak hane sahibini dışarı atmışlar, itiraz edenleri hapse tıkmışlar.

En güzel konaklar, emperyalist subayların kârhanesi, en güzel yalılar emperyalist generallerin malikânesi olmuş.

Bu tür konaklardan birisi Kemal'in burnunun dibinde, Şişli'deki evinin tam karşısında.

Ethem Paşanın konağı.

Ethem Paşa, ailesiyle birlikte sokağa atılmış ve konağa İtalyan Generali Kolonel Roletto yerleşmiş.

Kemal'in annesinin Akaretler'deki evine baskın yapılmasını emreden Kolonel Roletto.

Akaretler'de bu adamın Kemal'le uğraştığı yetmiyormuş gibi, Şişli'de de burnunun dibinde Ethem Paşanın konağına karargâh kurmuş.

Şimdi Ethem Paşanın yatak odasında haşne fişne, mescidinde içki âlemleri yapıyor.

Ethem Paşanın dost meclislerini topladığı büyük salonda, şimdi İngiliz, Fransız, İtalyan generalleri çaylar, partiler veriyorlar.

Kemal bu konağı hasta yatağından cephede düşman gözetler gibi gözetlemektedir. O gün konakta bir hareketlilik fark eder. Hemmen bir iki araştırınca meseleyi anlar.

Ethem Paşanın konağında yine parti var.

Orada içilecek ve saçılacak.

Orada her şey yapılacak.

Oraya yerli hainler de gelecekler karıları ve kızlarıyla.

Yerli hainlerin karıları ve kızları, ecnebi subayların kollarında dans edecekler.

Bütün bunları düşünmek ve hiçbir şey yapamamak Kemal'in kanına dokunuyor.

Yine de inanmıyor Kemal. Kendisi böyle bir davete asla katılmaz; fakat bu davete katılan Türkleri de merak ediyor.

Acaba duydukları doğru mu? Acaba bu davetlere katılanlar ne derece alçalıyorlar?

...

İlk tanıştığı günden sonra Mevhibe Sultanın uşağıyla Mustafa Kemal Paşanın yaveri Cevat Abbas dost olmuşlardı.

O günden sonra Mevhibe Sultan, Mustafa Kemal Paşanın hangi akşam nerede olduğunu rahatlıkla öğrenmişti.

O günden sonra Mustafa Kemal Paşa, hangi akşam nerede olacağını, el altından Mevhibe Sultana bildirmişti.

O günden sonra Mevhibe Sultanla Mustafa Kemal Paşa, bazen bilerek, bazen tesadüfmiş gibi dost meclislerinde buluşmuşlardı.

Daha sonra, Şişli'deki eve dadanmıştı Mevhibe Sultan.

Hayran olmuştu Mevhibe Sultan Mustafa Kemal Paşaya.

Bu hayranlığın içinde aşk var mıydı?

Belki?

Devamından korkuyordu Mevhibe Sultan.

Güvenemiyordu Mustafa Kemal Paşaya.

Ona âşık olmaktan da korkuyordu. Belki ateş bacayı çoktan sarmıştı; fakat bunu itiraf edemiyordu.

Mustafa Kemal Paşa?

Kemal Paşa?

Kemal!

Hepsi de bir kadın için birbirinden zor şahsiyetler.

Mustafa Kemal Paşanın başında deli rüzgârlar esiyor.

Mustafa Kemal Paşanın içinde fırtınalar, kasırgalar oynuyor.

Mevhibe Sultan, Mustafa Kemal Paşanın rüzgârlarından, fırtınalarından, kasırgalarından ürüyor.

Ürüyor; çünkü o fırtınaları, kasırgaları sadece kendisi görüyor.

Fırtınalar, kasırgalar Mustafa Kemal Paşanın içinde halay çekerken sesinde, mimiklerinde, sigara içişinde, kadeh tokuşturmasında hiçbir gayritabiîlik yok.

Bir kadın için ne kadar zor bir adam.

Bütün bunlara rağmen pervaneler gibi Mevhibe Sultan.

Onu görmeden yapamıyor.

Kemal de her hareketiyle onu gördüğünde mutlu olduğunu hissettiriyor.

Ve Mevhibe Sultan, her fırsatta Mustafa Kemal Paşadan; “*Memleketin kurtarılabilceğini,*” dinliyor. Tabi bu dinlediklerini olur olmaz yerlerde konuşmaması gerektiği mesajını da alıyor ve uyguluyor.

...

O güne kadar Mevhibe Sultanın uşağı Şişli’ye giderdi; fakat o gün Kemal Paşanın yaveri Cevat Abbas, Mevhibe’nin evine geldi.

Mevhibe Sultan; Kemal Paşanın kendisini beklediğini öğrenince, alâlele sokağa fırladı. Şişli’deki evin giriş katındaki salona girince, Kemal’i her zaman gördüğü dostlarıyla plânlar yaparken buldu; fakat bu dostlar kalabalıklaşmış, küçük gruba yenileri katılmıştı.

Kemal onu görünce saygıyla ayağa kalktı:

– Hoş geldiniz hanımefendi.

Sonra arkadaşlarına döndü:

– Beyler, Cemile Sultanın torunu Mevhibe Sultan Hanımefendi.

Vakti gelince sizleri de ona tek tek tanıtacağım; lâkin şimdi bana on beş dakika izin veriniz.

Sonra Mevhibe Sultanın koluna girerek yandaki küçük odaya geçirdi.

Hiç oturmadan, tül perde arkasından sokağı ve sokağın karşısındaki Ethem Paşa konağını gösterdi:

– Bu binayı tanıyor musunuz hanımefendi?

Mevhibe Sultan, tül arkasında belli belirsiz görünen konağa baktı:

– Önünden çok geçtim; fakat kimindir bilmiyorum paşam.

Kemal açıkladı:

– Burası Ethem Paşanın konağı. İtalyan General Kolonel Roletto binaya el koydu. Şimdi karargâh olarak kullanılıyor.

Mevhibe Sultan, şaşkın ve merakla bakınırken Kemal devam etti:

– Gelecek hafta bu binada bir balo verilecek. Bu baloya katılmanızı istiyorum.

Mevhibe Sultanın bu isteğe diyebileceği tek şey var:

– Evet. Yani emredersiniz paşam.

Kemal emir verdiğinin farkına varınca düzeltti:

– Estağfurullah hanımefendi. Benimki sadece istirham. Bana yardım etmek isteyeceğinizi düşünmüştüm.

Mevhibe Sultan için bu kadarı yeter de artardı bile:

– Hayır hayır, sizin isteklerinizi emir telâkki ederim; lâkin bu baloya ben davetli değilim.

Kemal gülümsedi:

– Biliyorum.

Mevhibe Sultan şaşırdı:

– Biliyor musunuz?

Kemal açıkladı:

– Yani davetli olsaydınız bana çoktan söylerdiniz değil mi?

İşte bir emreden hâkim görüş daha.

Mevhibe Sultan onu da kabul etti:

– Tabi davetli olsaydım, size çoktan söylerdim.

Kemal emirlerine devam etti:

– Şimdi kendinizi bu baloya davet ettirmenin yolunu bulmalısınız. Her hâlde bu sizin için zor olmasa gerek.

Mevhibe Sultan dudak büktü:

– Madem emrediyorsunuz elbet bir yolunu bulurum; lâkin orada nasıl bir vazife yapmamı istiyorsunuz?

Kemal, Mevhibe Sultanın küçük elini tuttu ve öptü:

– Siz önce kendinizi davet ettiriniz. Sonra orada ne yapmanız gerektiğini baş başa konuşuruz. Arkadaşlarım bekliyorlar. Özür dileyerek sizi tekrar uğurlamak mecburiyetindeyim.

“Ne vahamet, ne ihanet!”

Antalya da işgal edilmişti. Damat paşa hayret edilecek bir şekilde Antalya’nın işgaline pek bozuldu. Çok büyük bir tepki göstererek (!) bir beyannameyle olayı protesto etti.

Ömrünüz var olsun (!)

Enişte paşa hemen Temps ve Alemdar gazetesi muhabirlerini çağırdı ve kendisiyle bir röportaj yapmalarını istedi.

Onlar da enişte paşayı kırmadılar.

Ve damat paşa başladı İngilizleri analarından doğduklarına doğacaklarına pişman etmeye;

“İşte o meş’um günde, büyük harbe karar verirken, ‘Fransa’ya karşı yaşlı gözlerle ilân-ı harp eylemek, beşeriyete karşı bir cinayet işlemektir.’ demiştik. Sultan Vahdettin hazretlerinin cülûsunda da Fransızlarla ayrı barış yapmak için pek de çırpınmıştık. Fransızlar dünyanın en medenî milletidir.”

Enişte paşa Antalya’yı İngilizlerin değil de İtalyanların işgaline bozulmuştu.

Aklı sıra da Fransızlara yeşil ışık yakarak İngilizlere ders vermişti.

Gazeteciler gittikten sonra damat paşa bir şampanya patlattı. Oh olsun İngilizlere. Fransızları göklere çıkarmış, İngilizlerin adını bile anmamıştı.

Fakat o da ne; İngilizler hiçbir tepki göstermediler.

Galiba anlamamışlardı; bir hamle daha yaptı damat paşa.

Galatasaray Lisesindeki bir ziyafete gitti.

Orada Fransızları yine göklere çıkardı; İngilizlerden hiç bahsetmedi.

İngilizler yine orali olmamışlardı; fakat törende bulunan İngilizci Hürriyet ve İtilâf partililerin suratları bir karış olmuştu.

Bu nasıl olabilirdi? Fransızlar lehinde bu sözler söylenirken İngiliz efendilerinin adı nasıl anılmazdı?

Aynı soruyu Vahdettin de sorunca enişte paşa şöyle dedi;

“İngilizlere hadlerini bildirmek lâzımdır. Hem biz barış antlaşmasını sadece İngilizlerle değil, Fransızlarla da imzalayacağız.”

Buna rağmen Vahdettin kızdı:

– Hayır, biz sadece İngilizlerle anlaşacağız. Şimdi derhâl dedigimi yapınız. İngiliz dostlarımıza öyle bir antlaşma sunalım ki hiçbir şekilde *“Hayır.”* diyemesinler.

Ve Vahdettin’le Damat Ferit Paşa İngilizlere sunulmak üzere bir antlaşma metni hazırladılar.

Damat Ferit Paşa, bu antlaşma metnini eline aldı ve Amiral Calthorpe’u ziyarette gitti.

Ve saygılı bir edayla konuşmaya başladı:

– Ekselâns. Zât-ı âlînize Osmanlının İngiltere’ye boyun eğdiğini bildirmekten mutluyum. İngiltere müttefikleriyle birlikte savaşmıştır; lâkin Osmanlı sadece İngiltere’ye yenilmiştir. Biz yenilmediğimiz bir devletle antlaşmak istemiyoruz. Zaten bendeniz ve padişahımız umudumuzu önce Allah’a sonra İngiltere’ye bağladık. Unutmayınız ekselâns, Osmanlının dağılması, Avusturya’nın dağılmasına benzemez. Arada din farkımız da olduğundan, dünya efkârı umumiyesinde yanlış mülâhazalara sebep olabilir. Şimdi size yazılı bir antlaşma metni sunacağım. Bu metni sultanımızla birlikte hazırladık. Kabul edeceğinizden de eminim.

Ve enişte paşa cebinden çıkardığı yazılı metni Calthorpe’a verdi. Calthorpe yazıyı eline aldı ve okumaya başladı;

“İngiltere, padişahın hâkimiyetindeki Asya ve Avrupa topraklarından lüzum gördüğü yerleri, Türkiye’nin yabancılara karşı bağımsızlığını korumak amacıyla on beş yıl süre ile işgal edecektir.

İngilizler isterlerse, Ermenistan bağımsız veya özerk bir cumhuriyet olarak kurulacaktır.

Karadeniz ve Çanakkale Boğazlarındaki bütün tahkimat yıkılacak ve bölge İngilizler tarafından işgal edilecektir.

Centilmen İngiliz, bir dostluk jesti yapacak ve sultanın Osmanlı nazırlarına İngiliz müsteşarlar atamasına rıza gösterecektir.

Her ilde bir İngiliz başkonsolosu bulunacak, bu başkonsoloslar valilere on beş yıl süreyle danışmanlık yapacaktır.

Meclis ve mahallî seçimler İngiliz konsoloslarının gözetimi altında gerçekleştirilecektir.

İngilizler; gerek merkezde ve gerekse Anadolu'da maliyeyi denetleyebileceklerdir."

Calthorpe neredeyse küçük dilini yutacaktı. Öyle bir padişah ve öyle bir sadrazam ki kendi ülkelerini başkalarına veriyorlar.

Adamlar, hem ülkelerinin işgalini istiyorlar, hem de bunu İngilizlere bir lütufmuş gibi sunuyorlardı.

Aslında Calthorpe şaşırmakta haklı; fakat Vahdettin de onun zannettiği kadar saf değil.

Padişaha göre İngilizlerin kendilerini idare etmesini istediği on beş yıl yeterli bir zaman. On beş yıl içinde nasılsa İttihatçıların başı ezilir. Ordudaki genç milliyetçi subaylar bertaraf edilir. Kendisine kul askerler göreve getirilir.

Ne acı, ne hazin bir durum.

Hindistan'da milliyetçi Hintliler bağımsızlık bayrağını çıkarmış dalgalandırıyorlar.

Mısır'da İngilizler kaçacak delik arıyorlar.

Afganistan, emperyalizmin İngilizce konuşanlarına karşı cihat ilân etmiş.

Ve Vahdettin'le Damat Ferit'in hâli?

Ne vahamet, ne ihanet, ne...

Tüm vahamet ve ihanete rağmen, İngiliz dostlar onlara yine pas vermediler.

Calthorpe "*Ekselâns, bir asker olarak bu metne cevap vermek yetkilerim arasında değildir. Gönderelim, bakalım Londra ne diyecek.*" diyerek damat paşayı ciddîye almadı.

Londra'dan gelmesi umutla beklenen ses gecikince padişah 2 Nisanda Mahmut Muhtar Paşayı harekete geçirdi.

Mahmut Muhtar Paşa, İsviçre'deki dostları adına yazıyormuş gibi İngiliz Dışişleri Bakanlığına bir mektup yazdı. İngilizlere dedi ki;

“Haberiniz olmalı ki Türkiye küçümsenecek bir güç değildir. İngiltere'nin çıkarları, Türkiye'yi her türlü yıkıcı akımlara karşı korumaktır. İngiltere'nin çıkarı dinî geleneği ve toplumsal iktisadî yapısı dolayısıyla kendisine bulaşamayacak olan Bolşevikliğe karşı Türkiye'yi bir kale hâline getirmektir.”

Vay beee!

Yine olmadı; fakat tam bu arada bir fırsat doğdu.

Epeydir karışık olan Kuzey Irak'ta Kürtler de isyan etti. Bugüne kadar kendilerini aldatan ve topraklarını Ermenilere peşkeş çekmek isteyen İngilizlerin niyetini anlayınca silâha sarılmışlardı.

Zaho'da Yüzbaşı Pearson öldürülmüştü.

İngiliz yine perişan.

Damat paşa derhâl İngilizlerin yardımına koştu; *“Bizim XIII. Kolordu gitsin ve isyancıların hakkından gelsin.”*

İngiliz centilmen burnunu dikti.

Olmaaaz!

Türklerin yardımını kabul etmek demek, zayıflığı kabul etmek demektir.

Üstelik bölgeye Türk askeri girer de ya çıkmazsa.

“Ben ona adıyla hitap edemem!”

Mevhibe Sultanın İstanbul'da geniş bir çevresi vardı. İtalyan generalin vereceği baloya gitmenin bir yolunu mutlaka bulurdu; fakat Kemal Paşanın amacı neydi?

Mevhibe, İtalyan generalin balosuna gitmek için bir yol düşünürken aklına Pera Palas Müdürü Mösyö Martin'le karısı geldi.

Pera Palas'ın Müdürü Mösyö Martin, bu tür baloların ya organizatörü veya akıl danışmanıydı.

...

İki saat sonra Mevhibe, Pera Palas'ta Mösyö Martin'le karısının misafiriydi.

Mevhibe, sohbeti ustaca İstanbul'da verilen balo ve partilere getirdi:

– Duyduğuma göre İtalyan General Kolonel Roletto bir balo veriyormuş.

Mösyö Martin'in karısı atıldı:

– Evet büyük bir gece tertiplenecekmiş. Davetliler için de çok ihtimam gösteriliyormuş.

Mevhibe sahte bir üzüntü gösterdi:

– Demek öyle, maalesef ben davetli değilim. Oysaki o gecede ne kadar olmak isterdim.

Madam Martin, nezaketle sordu:

– Lütfen hanımefendi, siz de buyurmaz mısınız?

Mevhibe, sahte bir hayret numarası yaptı:

– Aşk olsun, davet edilmediğim yere nasıl gidebilirim?

Mösyö Martin araya girdi:

– Aman hanımefendi siz yeter ki işaret buyurunuz. Ortak dostumuz Dr. Pellegrini bu işi halleder.

...

Dr. Pellegrini işi halletti ve Mevhibe Sultan davetliler listesine yazıldı; fakat bir mesele daha vardı:

– Baloya tek başıma gidemem, kavalıem kim olacak?

Bu mesele de Dr. Pellegrini'nin kavalıeliği kabul etmesiyle çabucak çözüldü:

Balo ve kavalı meselesi halledilince Mevhibe Sultan, Madam Martin'le birlikte İstanbul'un en ünlü kadın terzisi Madam Kalivrusi'ye gitti ve çok şık bir tuvalet ölçüsü verdi.

Yorgun bir hâlde evine girdiğinde uşak müjdeyi verdi:

– Hanımefendiciğim, Mustafa Kemal Paşa iki saattir sizi bekliyor.

Mevhibe çok şaşırıldı. Mustafa Kemal Paşa ameliyat olmuştu ve evinde hatta yatağında olması gerekirdi.

Koşar adım içeri girdi ve girer germez de Kemal tarafından he-saba çekildi:

– Gözümüz yollarda kaldı hanımefendi.

Mevhibe şaşkınlığını üzerinden atamamıştı:

– Aman paşa hazretleri siz hastaydınız.

Kemal güldü:

– Kendimi iyi hissedince sizi ziyaret etmek istedim; lâkin evde yoksunuz.

Mevhibe hesap verdi:

– Emirlerinizi yerine getirmek için uğraşıyordum paşam. Keşke haber verseydiniz.

Kemal merakla sordu:

– Baloya davet edilebildiniz mi?

Mevhibe gülümsedi:

– Fazla zor olmadı. Mösyö Martin ve karısı çok yardımcı oldular.

Kemal ayağa kalkarken konuştu:

– Başaracağınızı biliyordum. Fazla vaktim yok. Köprülü Fuad Beyin eşi Selma Hanımefendinin bir daveti var. Akşam sizinle gitmek isterim, ne dersiniz?

Mevhibe'nin gözleri mutlulukla parladı:

– Bu şerefi lütfettiğiniz için müteşekkirim.

Kemal yine de gergindi:

– Buna rağmen bir sıkıntımız var Mevhibe. Akşam çok önem verdiğim bir yemeğe katılmam lâzım. Muhtemelen seni almaya gelemeyeceğim. Bu işi Cevat Abbas halleder; lâkin yine de geç vakte kadar yalnız kalma ihtimalin vardır.

Mevhibe onu rahatlattı:

– Nasılsa geleceksiniz, beklerim.

...

Mevhibe Sultan, Kemal'e; "*Beklerim.*" diyordu.

Zevkli, heyecanlı bir bekleyiş.

Hiçbir erkeği, bu derece bir heyecanla beklememişti Mevhibe.

Mustafa Kemal Paşa gider gitmez, aynanın karşısına geçti.

Elleri, ayakları, bütün vücudu yanıyordu.

Yüzü kıpkırmızı olmuş olmalıydı. Kemal ona; "*Mevhibe.*" diyordu. Kemal'in ona ismiyle hitap etmesi kadar güzel bir şey olamazdı. Bu müthiş bir şeydi, bu aralarındaki dağların kalktığını, daha candan, daha samimî, hatta daha yakın olmalarının bir ifadesiydi.

Kendisi de bundan sonra ona; "*Kemal.*" demeliydi.

Fakat Mevhibe; "*Ben ona adıyla hitap edemem. O koca Mustafa Kemal Paşa, utanırım.*" diye düşündü.

“Benim sofram her gelene yer vermez!”

Beyoğlu’nda ıslıl ıslıl bir mekân.

Serkl Doryan!

Serkl Doryan; devlet adamlarının, politikacıların, yabancı bürokratların sık sık uğradıkları, yemek yedikleri, bilârdο, briç oynadıkları şık bir mekân.

Lokantanın önüne bakımlı çok güzel atların çektiği faytonlardan, lüks otomobillerden şık giyimli güzel kadınlar, yakışıklı beyler iniyor.

Mekâna giren çıkan İngiliz, Fransız, İtalyan subaylarının kollarında güzel kızlar var.

Bazı kızların Türk oldukları, ya subayların bozuk Türkçesinden ya da kızların bozuk İngilizcesinden anlaşılıyor.

Mehmet Ali ve Avni Paşayla buluşan Kemal için bu gece çok önemli.

Bu gece ne yapıp etmeli, İtilâf Partisinin bu iki adamını tümünden avucunun içine almalı.

Kendileri üç kişi; fakat masaya dört kişilik servis açılmış. Anlaşılan bir kişi daha gelecek.

Yemek başlayalı beri havadan sudan konuşmuşlar.

Bir ara Mehmet Ali, salonun giriş kapısının solunda tek başına oturan bir adamı gösteriyor:

– Bu zat bizim çok sevgili ve kıymetli arkadaşımız Posta ve Telgraf Umum Müdürü Refik Halid Beydir. Müsaade eder misiniz masamızı kendileri de teşrif etsinler?

Kemal’in canı sıkılıyor.

Masaya gelecek dördüncü kişi söze karışabilir, Mehmet Ali’yle Avni’yi etkilemesine mâni olabilir.

Kemal, bu teklifi şakayla karışık reddediyor:

– Olmaz Mehmet Ali Beyefendi. Benim sofram her gelen için yer vermez.

Dâhiliye nazırı belki de nezaketen sormuştur; fakat bu cevaptan sonra Refik Halid’i masaya getiremez.

Girişin solunda oturan Refik Halid, zaman geçmesine rağmen çağrılmayınca Kemal Paşanın kendisini kabul etmediğini anlar ve bozulur.

“Tuhaf bir adam!”

Kemal, Serkl Doryan’da Mehmet Ali ve Avni Paşayla görüşürken, Mevhibe de evinde onu düşünüyordu.

“Tuhaf bir adam.” diyordu Mevhibe Kemal için.

“Saray, padişah, İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar ve onların emperyalizmi. Geldikleri gibi gidecekler, Türk’ün sabır taşı. Başaracağız.” ve daha neler dinlemişti Mustafa Kemal Paşadan.

Önceleri sıkılmıştı bu sohbetlerden; bu sohbetleri sırf Mustafa Kemal Paşanın mavi gözleri hatırına dinlemişti.

Mustafa Kemal Paşanın mavi gözleri. Aslında doğru dürüst bakamamıştı bile bu mavi gözlere; çünkü mavi gözler onu rahatsız etmişti. Bakınca içe işliyordu bu sarı paşanın mavi gözleri. Buna rağmen bu mavi gözlerin kendisine bakıyor olması Mevhibe’ye yetiyordu.

Galiba, aşkı bulmuştu Mevhibe Sultan.

Aşk mı? Bu aşk da nereden çıkmıştı ki? Aşk aramayı kesinlikle düşünmezken, bu aşk nereden çıkmıştı?

Başından geçen mutsuz evlilik sevgiyi tatmadan öleceği korkusu uyandırmıştı onda. Sevgiyi tatmadan ölmek?

Sonra birdenbire yüzü bulutlandı Mevhibe Sultanın.

Mustafa Kemal Paşa ve aşk.

Bu adam, kafasındaki düşüncelerden ne zaman kurtulup ne zaman âşık olacaktı? Kafasının içinde daha büyük bir aşkın yattığını açık seçik belli ediyordu.

Yoruldu Mevhibe.

Bir sigara yaktı.

Hazırlanmalıydı.

Hazırlanmalıydı ve gideceği yemekte, Mustafa Kemal Paşanın yanında salonun en güzel hanımı olmalıydı.

Ve makyaj masasının başına geçti.

“Sizin yeriniz benim yanımda olmalıydı!”

Kemal, Serkl Doryan’da Mehmet Ali ve Avni Paşayla yemekte. Hükûmetin iki nazırı yemekte bile meşguller. Selâm verenler, sırtarak arz-ı endam edenler, kendisini zorla takdim edenler...

Kemal’in canı sıkkın. Refik Halid’in masaya kabul edilmemesine Avni Paşa da Mehmet Ali de bozulmuş.

Çünkü Refik Halid, sadece Hürriyet ve İtilâf Partisinin önemli bir adamı değil, hem posta ve telgraf umum müdürü, hem de ünlü bir gazeteci ve kalemi çok güçlü bir yazar.

Kemal gecedен beklediği faydayı sağlayamamış.

Mevhibe'nin de kendisini beklediğini biliyor, nazıkçe izin istiyor ve kalkıyor.

...

Mevhibe'nin gözü saatteydi.

Ev sahibi Köprülü Fuad ve eşi Selma Hanım, sayıları kırkı bulan dostlarını en iyi şekilde ağırlamak için ellerinden geleni yapıyorlardı.

Mustafa Kemal Paşa gelemeyince, onun görevini yaveri Cevat Abbas yapmış, Mevhibe'yi evinden alarak Köprülü Fuad Beyin davetine getirmişti.

Mevhibe Sultan kendisine yapılan iltifatları kısa teşekkürlerle geçiştirmiş ve bir kenarda somurtmuş kalmıştı.

Somurtan sadece o değil.

Konukların hepsi, memleketin içinde bulunduğu durumdan acıyla kıvranan bilim ve sanat adamları.

Konuklar arasında Dr. Rasim Ferit de var.

Hafif hafif içmeler başlamış; fakat koca bir kahkaha atan yok. Dudaklarda neşe ifadesi olarak sadece tebessüm var.

Tebessüm.

Dudakları zorla geren acı kıvrılmalar.

Cevat Abbas, Mustafa Kemal Paşasından aldığı emir gereği, Mevhibe Sultanı hiç yalnız bırakmamış; fakat genç kadının fazla konuşmak istemediğini görünce, o da birkaç cümleden sonra susmayı tercih etmiş.

...

Kemal epey gecikince davet sahibi Fuad Bey ve eşi Selma Hanım yemeğin başlamasına karar verdiler.

Mevhibe'yle Cevat Abbas, büyükçe bir masada karşılıklı oturmuşlardı.

Cevat Abbas, paşasının geleceğinden emin olduğu için yanındaki sandalyeye kimsenin oturmasına izin vermemişti.

Tam yemeğin ortasında Kemal geliverdi.

Tüm dikkatler onun üzerinde; fakat Kemal'in çatık kaşları tüm-
den birleşmiş. Cevat Abbas'ın yanındaki sandalyeye oturunca daha
bir rahatsız oluyor.

Mevhibe'nin gözü Kemal'in üzerinde.

Acaba ne oldu, niçin bu kadar kaşları çatık?

Bu arada da Dr. Rasim Ferit tepesinde bitiyor ve kulağına eğili-
yor:

– Rahatsız mısınız paşam?

Kemal bakıyor:

– Evet doktor, biraz rahatsızım; fakat heveslenme. Gece bitme-
den muayene edemezsin.

Mevhibe, söylenenleri duyunca içi acıyor.

Kemal rahatsız, acaba nesi var? Yoksa bugünkü görüşmesi mi
onu rahatsız etti?

Dr. Rasim Ferit onun aksiliğini bildiği için ısrar etmiyor; fakat
Kemal terslenmeye devam ediyor.

Karşısında oturan Mevhibe'ye sesleniyor:

– Hanımefendi, siz niçin bu kadar uzaksınız? Bilhassa benden
uzak kalmak için mi oraya oturdunuz?

Bazı gizli gözlerle birlikte pek çok kulak onları dinliyor.

Mevhibe Sultan ne desin:

– Sizden uzakta olduğumu kim söyledi paşa hazretleri? Bakın
tam karşınızdayım.

Kemal oralı değil:

– Karşımdasınız; lâkin aramızda koca mesafe var. Konuşabil-
memiz için bağırmamız gerekiyor.

Aralarında koca mesafe dediği bir metre yok.

Mevhibe şaşkın; fakat mutlu. Kemal bütün bunları kendisiyle
yan yana olabilmek için yapıyor.

Buna rağmen paşanın kızgınlığı fazla, onu yatıştırmak lâzım:

– Ev sahibemiz böyle münasip görmüşler. Riayet etmek lâzım-
dır.

Kemal'in tersliği üzerinde:

– Ev sahibemiz yanlış münasip görmüşler efendim. Kendilerine
uymak mecburiyetinde de değiliz. Sizin yeriniz benim yanımda olma-
lıydı.

Pek çok hanım, hayretten ellerini ağızlarına götürüyor.

Ev sahibesi yanlış münasip görmüş öyle mi?

Kemal yanındaki yaverine emrediyor:

– Kalk Cevat, sen Mevhibe'nin yerine otur. O buraya gelsin.

Mevhibe'nin yerine otur!

Eller, hayretleri ifade için tekrar ağızları kapatırken Cevat Abbas; *"Bugün paşam işleri karıştırdı galiba."* diyor içinden ve kalıyor.

Mevhibe Sultansa Mustafa Kemal Paşanın kendisiyle yan yana oturabilmek için bütün dikkatleri ve tenkitleri göze almasından biraz utanmış. Mustafa Kemal Paşa herkesin içinde kendisine; *"Mevhibe."* diyor.

Ne sultan, ne hanımefendi.

Sadece Mevhibe.

Cevat Abbas, Mevhibe'nin yerine, Mevhibe, Kemal'in yanındaki Cevat Abbas'ın sandalyesine otururken, bütün gözler onların üzerinde; fakat ev sahibesi Selma Hanımın yüzü asılmış.

Belli ki; *"Ev sahibemiz yanlış münasip görmüşler."* sözünden alınmış.

Ziyafet gayet mükemmel hazırlanmış.

Davetliler de hayli uyumlu, birbirlerini tanıyan, tasada ve sevinçte ortak kişiler.

Buna rağmen ortada buz gibi bir hava var.

İşgal altındaki İstanbul'da, vatani işgal edilmiş insanların üzerindeki buz gibi hava.

Bu hava zaten hiç gitmiyor.

Ruhlara işlemiş.

Bu havayı sadece Kemal dağıtabilirdi; onun da bugün havası üstünde değil.

Ev sahibi Prof. Fuad Bey her ne kadar mütebessim bir edayla ortalığı yumuşatmaya çalışıyorsa da eşi Selma Hanımın yüzü her geçen an daha da asılıyor.

Mustafa Kemal Paşaya alınmış.

Kemal bunu anlıyor ve birden kalkıyor.

Herkes ona bakarken Prof. Fuad Köprülü yanında bitiyor:

– Hayırdır paşa hazretleri, henüz vakit erken.

Kemal kararlı:

– Haklısınız hocam; lâkin pek keyifsizim.

Kemal misafirlerden özür diliyor.

Kapıdan çıkarken Selma Hanımdan da özür diliyor.

Tabii Mevhibe de hemen kalkmış, birlikte çıkıyorlar.

Birlikte çıkıyorlar ve Mevhibe'nin oturduğu apartmana gidiyorlar.

...

Cevat Abbas, hizmetçiye yardım etti ve büfede ne varsa güzel bir masa donattılar.

Kemal'in neşesinin yerine geldiğini gören Mevhibe hemen başladı:

– Selma Hanımefendinin kalbini kırdınız paşam.

Kemal üzgün:

– Evet, hem de hiç sebep yokken. Gerçi af diledim; fakat ben bile tatmin olmadım. Keşke yapmasaydım; lâkin oldu işte.

Ve geç saatlere kadar süren zevkli bir sohbet başladı.

Kemal, yine şafak sökerken ayrıldı.

...

Mevhibe, Kemal gider gitmez yatağa girdi; fakat uykuyu bulmak ne mümkün.

Sağa döndü olmadı, sola döndü olmadı.

Mustafa Kemal Paşa gecelerini de gündüzlerini de doldurmuş şimdi de uykusuna el atmıştı.

Uyku perisi gün doğarken yanına geliyordu ki hizmetçinin sesiyle sıçradı; *“Hanımım, hanımım. Kemal Paşanın emir eri geldi. Kendileri çok hastaymış.”*

Mevhibe nasıl kalktı, nasıl giyindi, Şişli'ye nasıl gitti anlayamadı.

Kemal'in evine girdiğinde, Dr. Tevfik Rüştü'yle Dr. Rasim Ferit onu muayene etmişler tartışıyorlardı.

Kemal, kötü bir mide spazmı geçiriyormuş.

Afrika'nın, Irak'ın, Suriye'nin çölleri.

Savaşlar, yokluklar ve bekârlık.

Doktorlar, Kemal'in rahatsızlıklarını biraz da bekârlığına bağladılar, yarından tezi yok evlenmesi gerekiyormuş.

Kemal güldü:

– Evlenmek mi? “*Bir kadından iki ayda bıkarsın.*” diyen sen değil miydin doktor?

Kemal, Mevhibe’nin orada bulunduğunu unutmuş ve pot kırmıştı. Bakıştılar.

Hiçbir şey demedi Mevhibe.

Tevfik Rüştü, Kemal’in yaptığı şakayı duymazdan geldi:

– Henüz kulak ameliyatınızın yarası geçmedi. Üzerine de mide spazmı. Lütfen paşam sigarayı biraz azaltın.

Bu sefer de Kemal, Tevfik Rüştü’nün söylediklerini duymazdan geldi ve Mevhibe’ye döndü:

– Siz onlara bakmayın hanımefendi. Doktorlar hep böyle konuşur.

Dr. Tevfik Rüştü de, Dr. Rasim Ferit de başlarını iki yana sallayarak gittiler.

Onlar gidince Kemal hemen sordu:

– Balo için hazırlığınız tamam mı?

Şaşırdı Mevhibe:

– Balo mu? Ne balosu paşam?

Kemal ciddileşti:

– Bu akşamki İtalyan generalin balosu. Yoksa unuttunuz mu?

Mevhibe hayretle sordu:

– Hâlen gitmemi istiyor musunuz?

Kemal kaşlarını çatı:

– Elbette gideceksiniz. Gidecek ve vazifenizi yapacaksınız.

Mevhibe gülümsedi:

– Orada ne yapmam gerektiğini hâlâ bilmiyorum.

Kemal yataktan doğruldu:

– Bana sadece gördüklerinizi anlatın yeter. Kimler ne yapıyor? Çıkar çıkmaz da bana uğrayınız.

Mevhibe telâşlandı:

– Aman paşam, gecenin bir yarısı size uğramam dikkatleri çekmez mi?

Kemal düşündü:

– Haklısınız. O zaman ertesi gün uğrarsınız.

Mevhibe, Kemal’in ellerini tuttu:

– O hâlde ben evime dönüyorum. Ancak hazırlanırım.

“Bütün bunların sonu gelecek!”

Mevhibe, evinde hazırlanırken sıkıntılıydı. Bu sıkıntı balodaki görevinden çok Dr. Rasim Ferit’in söylediklerinden ileri geliyordu.

Demek Dr. Rasim Ferit ona; “*Sen bir kadından iki ayda bıkar-sın.*” demişti.

Sahi öyle miydi acaba?

Sahi Kemal iki ayda, bir kadından bıkar mıydı? Acaba bu kadın kendisi olsa bile mi?

Mevhibe bunları düşünürken hizmetçisi Dr. Pellegrini’nin aşağıda beklediğini haber verdi.

Koca kurt, böylesine güzel bir hanıma kavalyselik yapmak fırsatını kaçırır mıydı?

...

Mevhibe, Dr. Pellegrini’nin kolunda Ethem Paşanın konağına girdiğinde, avizelerin parlak ışığı altında gözleri kamaşır.

Salondakilerin de gözleri kamaşır.

Mevhibe Sultanın güzelliği bütün dikkatleri üzerinde toplamıştır.

Davet veren General Roletto, altmış yaşlarında kır saçlı bir ihtiyar. Mevhibe’yi salona girer girmez görür ve bildiği bütün komp-limanları sıralar.

Mevhibe’nin gözleri davetliler üzerinde.

Bütün hanımlar rengârenk tuvaletler içinde arz-ı endam etmiş-ler. Sırmalı üniformalı İngiliz, Fransız ve İtalyan subaylar, hangi güzele sarkacaklarını şaşırmışlar ortalarda dolaşıp duruyorlar.

İçkinin her türlü su gibi.

Mezenin her türlü su.

Davetlilerin yarısı, Türk kadın ve kızları. Pek çoğu yalnız gel-mişler.

Bazılarının yanlarında, babası, kardeşi veya kocası var; fakat pek fark etmiyor; boynuzlar birbirine dolaşıyor. Ecnebi subaylar, kardeşlerinin, babalarının, kocalarının gözleri önünde, Türk kadın ve kızlara sarkıyorlar.

Mevhibe, Dr. Pellegrini’nin gevezeliğinden faydalanıyor; katı-lanların tek tek isimlerini öğreniyor ve hafızasına yazıyor.

Kavalyesi, belki konuklar arasında sürpriz iki isim de olabilece-ğini söylüyor; fakat isim vermiyor.

Mevhibe, hem isimleri kafasına yazıyor, hem de kendi kendine soruyor; bu isimler Kemal'in ne işine yarayacak?

Manzara hazin.

İçkili kadınlar ve ecnebi subaylar, Türk kadın ve kızlarını birer birer alıp sağda solda kayboluyorlar.

Koltukların, divanların üzeri birbirine sarılmış erkek ve dişilerle dolu. Yer bulamayanlar, halıların üzerine uzanmış.

Bazıları, kucak kucağa sızmışlar.

Saat ikiye doğru, Mevhibe göreceğini görmüş, öğreneceğini öğrenmiş. Bu pespaye yerde daha fazla beklemeye tahammülü yok.

Dr. Pellegrini'nin eve kadar refakatini nazıkçe reddediyor. Davet sahibi Roletto'ya teşekkür ettikten sonra kapıya doğru yürüyor.

Uşağı aşağıda kendisini bekliyor. Geldiğine bin pişman oluyor Mevhibe, başına kaynar sular dökülmüştür.

...

Mevhibe, kendi başına dökülen kaynar suların bir kısmını saklamış, Kemal'in başından aktarmış.

Mevhibe gördüklerini anlattıkça Kemal renkten renge giriyor. Demek bugüne kadar duyduklarının hepsi doğru. Mevhibe'nin her cümlesinde sağ işaret parmağının tersini masaya vuruyor.

"Tak! Tak!"

Sağ işaret parmağı; "Tak!" sesi çıkarırken Kemal her; "Tak!" ta bir; "Hımm!" çekiyor.

Mevhibe gördüklerinden çok Kemal'in tepkisine şaşırmıştır.

Onun dişlerini sıktıkça seğiren yanağını, parmakları arasında sinirle dolaşan necef tespihini, zaten çatık duran kaşlarının daha da bir çatılmasını biraz da korkarak seyretmiştir.

Ve Mevhibe ürkek bir sesle soruyor:

– Böyle ne olacak paşam?

Kemal'in sesi buz gibi, sanki karşısında Mevhibe yoktur, sanki boşluğa konuşmaktadır:

– Bütün bunların sonu gelecek.

...

Kemal, Ethem Paşa konağında olanları dinleyince krizlere girmiştir; fakat Mavi Kuş İstanbul'da yüzlerce Ethem Paşa konağı olduğunu biliyor.

O, mütareke İstanbul’unda olanları yükseklerden seyrediyor. Yükseklerden, semt semt, cadde cadde, sokak sokak İstanbul’un her yeri görünüyor.

İstanbul çırılçıplak.

Sömürgeci askerler hâlâ zafer sarhoşluğu içindeler. Yiyorlar, içiyorlar ve eğleniyorlar; vur patlasın çal oynasın.

Mütareke İstanbul’unda insanların karakterleri ortaya çıkmış. Mezalimin her türlüyle karşılaşan Türklerin çok büyük bölümü asil bir sessizlik ve hırsla bekliyor; fakat hamuruna lâgım suyu karışmış bir avuç savaş zengini var ki...

Savaş zenginleri daha da zengin olmak için emperyalist subaylara yaklaşmayı yeni bir kazanç yolu olarak görmüşler.

Bu amaçla kadınlarını, kızlarını emperyalizme sunmaktan çekinmemişler. Bu kadın ve kızlar emperyalist subaylara yaklaşmayı bir vatan gayreti kılıfına sokmuş.

Bunlar özellikle zengin tabakanın sosyetik kadınları.

Sosyetik kadınlar, halkta uyanan öfkeyi evlerine davet ettikleri sömürgeci subaylara viski sunarken anlatmayı yeğ tutuyorlar.

Bu davetler sırasında yakınlaşmalar elbette oluyor. Yüzlerce Türk kadın yahut kız, sömürgeci subaylarla ilişkiye giriyor, üç-beş tanesi İngiliz ya da Fransız bir subayla evlenebiliyor.

Sömürgeci subay, yatağına aldığı sosyetik kadını kös dinler gibi dinliyor. Ya gülerек geçiştiriyor ya da işi bittikten sonra; “*Vazifeleri olmayan işlere karışamayacaklarını,*” beyan ediyor.

Mütareke İstanbul’unu yükseklerden seyreden Mavi Kuş da Kemal gibi düşünüyor...

VII. Bölüm

ŞEYTAN ÜÇGENİ

Onlar dünyanın en büyük gücüydü. Onların topları tüfekleri, dev gemileri vardı. Bu gemilere dolduracak yüz binlerce askerleri de vardı.

Hak hukuk adalet onların memleketinde doğmuştu. Bütün kitaplarında insan haklarına saygılı olduklarını yazarlardı.

Onların memleketleri güzeldi. Dağları, taşları, atları itleri, kurtları kuşları, her şeyleri kıymetliydi.

Onlar dünyanın en medenî toplumlarıydı.

Onlar Avrupalıydı!

Avrupalıydılar, o hâlde üstündüler. Tanrı dünyanın bütün güzelliklerini onlar için yaratmıştı. Tanrı'nın yarattığı bu güzellikler kendi ülkelerinde değilse gerektiğinde zorla almak haklarıydı.

Öyle de yaptılar.

Avrupalılar dünyanın güzelliklerini zorla almak için dev gemilerine toplarını, tüfeklerini doldurdular.

Amerika'ya gittiler; Aztek ve İnka medeniyetini yerle bir ettiler. Koca bir Kızılderili ırkını yok ettiler.

Hindistan'a gittiler.

Kurşunlarının delme, toplarının parçalama kabiliyetini kendilerine sopayla kılıçla engel olmak isteyen insanların üzerinde denediler.

Çin'e gittiler, Kuzey Afrika'ya gittiler, Güney Afrika'ya gittiler.

Avrupalının okyanuslar ötesinde gitmediği kıt'a girmediği ada kalmadı.

Gittikleri ülkelerin altınlarını, elmaslarını, incilerini, pamuklarını, ipeklerini almakla kalmadılar; insanların da köle olarak tarlalarında ve bağ bahçelerinde çalıştırdılar. Evlerinde hizmetçi, ahırlarında seyis olarak kullandılar. Sömürdükleri ülkelerin insanlarını ordularına asker aldılar. Yeni sömürgeler elde etmek için yine onları ölüme gönderdiler.

Onlar Avrupalıydı!

Onlar mağara devrinde güce tapmışlardı; mağaradan çıktıktan sonra da güce taptilar. Aradan yüzyıllar geçti, hâlâ güce tapıyorlar.

Avrupalı XX. yüzyılda bile sadece güce tapıyordu. Afrika zencilerinden, Avustralya Anzaklarından, Kanada yerlilerinden, Hindistan Gurkhalarından oluşturdıkları ordularla dünyayı yeni baştan yaktılar yıktılar.

Büyük savaştan sonra Almanya'yı yerle bir ettiler, Hasta Adam Osmanlı'yı öldürdüler.

Zaferleri büyüktü.

Mademki zaferleri büyüktü. Dünya hâkimiyetlerine asırlardır engel olan Türk milleti yok edilmeliydi.

Türkler yok edilmeliydi; çünkü mazlum milletlere; "*Emperyalizmin de yenileceğini*" göstererek kötü örnek olmuşlardı.

Türkler mahvedilmeli ve mazlum milletlerin umudu tüketilmeliydi.

Mağara devrinden beri güce tapan Avrupalı, şimdi tarihin en uzun ömürlü, en muhteşem devletini yıkmış, başkentine yerleşmişti.

Türkler için ne acı bir devir.

Tükenmiş bir saray, basiretsiz bir hükûmet.

Görünüşe göre ateşkes imzalanmıştı. Mağara devrinden beri güce tapanlar ateşkese rağmen bir milleti yok etmek isterken Türk milleti...

Tarih ilmi, geçmişte var olan milletlerin gelecekte de var olacaklarını haykırırken mağara devrinden beri güce tapan bağınaz Avrupalı, tarih ilmini tersine çevirmeye çalışıyordu.

"Asker boş durmuyor!"

Mağara devrinden beri güce tapanların bin yıl öncesinden hiçbir farkları yoktur. Osmanlı'yı yenenler her ne kadar medeniyet, insanîyet, adalet gibi kavramları dillerinden düşürmüyorlarsa da bütün yaptıkları kendilerini yalanlamaktadır.

Türk halkı, Türk askeri ve Türk aydınları arasında; "*Memleketi bu kötü durumdan kurtarmak için kafa yoran*" pek çok kişi vardır.

Askerler, görevlerini mütareke imzalandığı gün yapmaya başlamışlardır.

Osmanlı ordusu harbe başlarken 2.850.000 asker silâh altına almıştır. Dört yıl süren büyük savaş sonunda şehit, esir ve kayıp sayısı 2.290.000'i bulmuştur.

Mevcudu 560.000 kalan ordunun tamamı Anadolu içlerine çekilmiş, mevcut silâhların önemli bir bölümü uygun yerlere gizlenmiştir.

...

1919 başında dokuz kolordu ve yirmi tümen şeklinde iskelet kadrosu belirlenen Osmanlı ordusunun genel durumu hakkında emperyalistlere gerekli bilgi verilmişti.

Mütarekenin imzalandığı sırada 560.000 asker mevcutlu Osmanlı ordusu, orduların lâğvı ve terhislerin sonunda nisan ayında 110.000 kişi civarına indirilmişti. Oysa emperyalistler asker sayısını 50.700 olarak belirlemişlerdi.

Büyük savaştan mağlûp çıkan Osmanlı ordusunun kalıntısından, mütareke döneminde yeni bir Türk ordusu meydana getirmek için kollar çoktan sıvanmıştı.

Mütareke gereği ordular lâğvedilecek asker, terhis edilecekti.

Bu kritik dönemde erkân-ı harbiye reisliği mütarekenin tatbiki yolundaki bütün baskılara rağmen, ordu ve kolordulardaki subay kadrosunu muhafaza etmeye çalışmıştı. Erleri terhis ederken subay ve teknik kadroyu sadece izinli sayarak ordunun iskeletini ayakta tutmuştu.

Bir çıkış yolu arayan genç kumandanlar şimdilik kolordu teşkilâtı şeklinde kalan Osmanlı orduları için ordu müfettişlikleri projesi hazırlamışlardı.

Bu proje ordu kurulmasına izin vermeyen emperyalistlerin gözünü boyamak için uydurulmuştu. Üç ordu müfettişliği kurulacak ve var olan kolordular bu ordu müfettişliklerine bağlanacaktı.

Böylece dağıtılmak istenen askerî kuvvet derlenip toparlanacaktı.

Kumandanların niyetini anlayan saray ve hükûmet bu projeye sıcak bakmamıştı.

Hükûmetin istediği tek şey İttihatçıların bir an önce cezalandırılmasıydı. İngilizlerin kendilerine yumuşak davranmaları için sadece ve sadece tek bir şeye ihtiyaç vardı; darağaçlarını İttihatçılarla süslemek!

Hükûmetin, İngilizleri memnun edebilmesi için Bekir Ağa sakinlerini cezalandıracağı ortaya serilmişti.

“İngiliz kan istiyor!”

Bekir Ağa Bölüğünde faaliyet var.

İngilizlerin baskıları netice vermiş ve mahkemeler başlamış.

Ağzı lâf yapanlar, kalemi güçlü olanlar diğerlerine savunma yazıyorlar.

Ali Fethi'nin de sağa sola yazdığı mektuplar semeresini veriyor ve Bekir Ağa'dan tahliye ediliyor.

...

İngilizler Bekir Ağa tutuklularının bir an önce cezalandırılması için hükûmete baskı yapmaktadır; fakat beceriksiz emperyalist tutukladığı insanların suçluluklarını bir türlü ispat edememektedir. Elde belge yoktur.

Zaman zaman mahkemeye çıkarılan vali, kaymakam ve mebuslar aleyhinde şahit bulunamamış ve imdada patrikhane yetişmiştir. Patrikhanenin bulunduğu Ermeni ve Rumlar, İttihatçılar aleyhinde gönüllü şahitlik yapmışlardır.

Aram Forbikyan ve Agop Terazi adlı iki Ermeni, mahkemeye çıkarılan Ankara savcısının, Kırşehir mutasarrıfının ve kumandanının ve İzmir Sultanîsi müdürünün aleyhinde şahitlik yapmışlar ve onları katliam için emir vermekle suçlamışlardır.

Bu iki Ermeni şahidin aşağı yukarı aynı tarihlerde aynı anda Ankara, Kırşehir ve İzmir'de nasıl olabilecekleri kimsenin aklına gelmemiştir.

Aslında gelmiştir; fakat mahkeme reisi Nemrut Kürt Mustafa Paşa, kimseyi konuşturmamıştır.

...

İngilizler, hapishaneleri doldurmakla Türkleri yıldırabileceklerini zannetmişler; fakat Anadolu'daki dik duruşu bir türlü eğememişlerdir.

Emperyalistler, hapishanedekilerin hak ettikleri cezaya çarptırılmalarını istemektedir. Kaldı ki bugüne kadar tek bir kişi hakkında idam kararı verilememiştir. Oysa İngilizlere göre her Türk bir İttihatçıdır; suçludur ve idam edilmelidir.

İttihatçılıkla ilgisi olsun olmasın herkes Ermeni katliamından sorumludur.

İngiliz kan istemektedir.

“İdamdır paşam!”

Yozgat Mutasarrıf Vekili ve Boğazlıyan İlçesi Kaymakamı Mehmet Kemal Bey, 7 Ocakta Ermeni tehcirinden sorumlu olarak tutuklanmıştı.

Bekir Ağa Bölüğü ve İngiliz, Fransız, İtalyan zindanları aynı suçtan tutuklanmış Türklerle doluydu. İngilizler yüzlerce Türk'ün tutuklanmasından memnundu; fakat artık kan istiyorlardı.

İngiliz Yüksek Komiser Yardımcısı Webb, Londra'ya yazdığı yazıyla gerçek niyetlerini açıklamakla kalmamış, mahkemelerin vereceği kararı da belirlemişti;

“Ermeni zulmünden bütün Türkler sorumludur; fakat hepsini asmak mümkün değildir. İdamlar Osmanlı Devleti’ni parçalamakla kalmamalı; ayrıca Türklere ibret olmak üzere yüksek memurların cezalandırılması için yapılmalıdır.” buyurmuştu.

Evet, mahkemeler İngilizlerin emriyle kan akıtacaklardı.

...

Kemal Bey, Yozgat'ın Boğazlıyan ilçesinde görev yaparken dâhiliye nazırlığından bir tel emri gelmişti;

“Kazanız dâhilinde bulunan bilumum Ermeni’yi yirmi dört saat içinde yola çıkaracaksınız. Bunların sevk edileceği istikamet Suriye’dir. Şifrenin alındığının acele bildirilmesi.”

Kemal Bey, şifrenin alındığını bildirdikten sonra jandarma kumandanlığından yararlanarak sorumluluk bölgesindeki Ermenileri Suriye istikametine göndermişti. Şimdi Kemal Bey, savaşın şiddetle devam ettiği 1915 Nisan ayında üst makamların verdiği emri yerine getirdiği için yargılanacaktı.

Kemal Beyi yargılayacak divan-ı harbin başkanlığını Hayret Paşa yapacaktı; fakat Hayret Paşaya duruşmadan önce; “İdam” kararı vermesi emredilince bu haksızlığa dayanamamış, Damat Ferit’le münakaşadan sonra istifa etmişti. Hayret Paşa boşuna istifa etmişti; çünkü Damat Ferit’in emrinde pek çok cellât vardı.

Nemrut Kürt Mustafa Paşa!

...

Mahkeme heyetinde Nemrut Kürt Mustafa Paşadan sonraki üye pek açık bir Arnavut şivesiyle konuşan bir Arnavut Paşa. Savcı; bir Rum. Üyelerden birisi Ermeni.

Kemal Bey aleyhinde şahitlik yapacak Ermenileri toplayan ve İstanbul'a getiren patrikhane.

Düzme şahitleri büyük bir ilgiyle dinleyen Nemrut Kürt Mustafa Paşa bir hışımla Kemal Beye bağırdı:

– Bunca insanı katlettiğin için hiç vicdan azabı duymadın mı?

Nemrut Mustafa, Kemal Beye savunma hakkı bile vermeden hü-cuma geçmişti.

Kemal Bey başını dik tuttu:

– Ben bir devlet memuruyum. Üst makamlardan gelen emri uygulamak mecburiyetindeydim ve uyguladım. Nitekim hiçbir vicdan azabı duymuyorum.

Nemrut daha çok kızdı:

– Bu kadar insanı kışta kıyamette dağlara sürerken hiç Allah'tan korkmadın mı? Bir gün bunların hesabının sorulacağını düşünmedin mi? Hem üstelik jandarmalara Ermenileri süngülemelerini emretmişsin?

Kemal Bey bu suçlamaya dayanamadı ve ayağa fırladı:

– Hayır! Bu iftirayı asla kabul edemem. Ben hiç kimsenin ölümü için emir verecek adam değilim.

Nemrut Mustafa, Kemal Beyi dinlemeden bağırmaya devam etti:

– On binlerce zavallıyı, kadın-çocuk demeden o Allah'ın kışında, soğukta, dağ başlarında yürütmek, süngületmek değil de nedir? Üstelik sen bir idare âmirisin. Devlet bu insanları senin himayene vermişti...

Kemal Bey çırpınıyor, kendisini savunmaya çalışıyor; fakat Nemrut ona konuşma fırsatı vermiyordu:

– Memleketimiz dâhilinde yaşayan vatandaşların birini diğerinin üzerine sevk ederek can ve mal tecavüzüne teşvik etmenin cezası nedir bilir misin Kemal?

Kemal Bey böyle bir suçun cezasını elbette bilirdi:

– İdamdır paşam.

Nemrut Mustafa keyifle kararını bildirdi:

– Kendi hükmünü kendi ağzıyla verdin Kemal. Biz de senin için öyle karar vermiştik; idam!

Nemrut âdil bir mahkemenin değil, Türk’ü yok etmek isteyen İngilizlerin kararını vermiştir.

...

Damat Ferit 8 Nisan tarihli kararı hemen o gün Vahdettin’e sundu.

Vahdettin kararı aldı okudu. Evirdi çevirdi. Yüzüne sanki pek üzgünmüş gibi bir maske taktı. Bununla da yetinmeyerek mahkeme kararı üzerine Şeyhülislâm Mustafa Sabri’den; “*Kemal Beyin idamının, şeriata uygun olduğunu,*” belirten bir fetva istedi; fakat şeyhülislâm, padişahın istediği şekilde bir fetva vermekten çekindi.

Vahdettin fetvayı beklemeden kararı onayladı; zaten fetvayı lâf olsun diye istemişti.

“Kahrolsun böyle adalet!”

Perşembe, 10 Nisan 1919!

İstanbul ufuklarındaki kara bulutlar küme küme olmuşlar.

Vakit ikindiye biraz geçmiş. On binlerce insan harbiye nezaretinin önündeki Beyazıt Meydanı’nda toplanmış.

Meydanın ortasındaki çınar ağacının dibinde bir sehpa kurbanını bekliyor. Şehpanın çevresinde üç katlı silâhlı kordon.

İngiliz, Fransız ve İtalyan askerleri.

Köşelerde, çatılarda makineli tüfekler.

Biraz sonra harbiye nezaretinin avlusunda silâhlı bir manganın arasında üzerinde idam gömleğiyle beti benzi solmuş otuz beş yaşlarında Kemal Bey göründü.

İdam sehпасına doğru yürürken kaderine boyun eğmiş metin bir insan görüntüsü vardı.

Sandalyenin üzerine çıkınca kendisine son sözleri soruldu.

Beyaz gömleğiyle, sandalyenin üzerinde elleri arkasında bağlı olan Kemal Bey, on binlere hitap etti:

– Sevgili vatandaşlarım! Ben bir Türk memuruyum. Aldığım emri yerine getirdim. Vazifemi yaptığımı vicdanım emindir. Sizlere yemin ederim ki ben masumum. Son sözüm bugün de budur, yarın da budur. Beni ecnebilere yaranmak için asıyorlar. Eğer adalet buysa kahrolsun böyle adalet!

Kemal'in sesi sanki uzak dağlara gitmiş, çarpmış ve oradan ay-nen geri gelmişti.

On binler hep birden bağırdı:

- Kahrolsun böyle adalet!
- Kahrolsun gâvurlar!
- Kahrolsun hükûmet!

Halk hıçkırarak ağlarken Kemal Bey devam etti:

– Benim sevgili kardeşlerim; çocuklarımı asil Türk milletine emanet ediyorum. Bu kahraman millet, elbette onlara bakacaktır.

Kemal Bey konuşurken onu ölüme uğurlayan Bekir Ağa sakin-leri de hapisanenin küçük bir deliğinden onu izliyorlardı.

Halk ağlarken Kemal Bey metin ve tok bir sesle bağırdı:

– Vatan uğrunda cephede ölen bir Mehmetçik gibi şehit gidiyo-rum. Allah vatanımıza ve milletimize zeval vermesin!

On binler karşılık verdi:

– Amiiinn!

Beyazıt Meydanı'ndan yükselen on binlerin; “*Amiiinn!*” sesi İs-tanbul semalarındaki kara bulutların yüzünü kızarttı.

Meydanda sadece hıçkırıkların duyulduğu ezici bir matem hava-sı vardı. Tam bu sırada ulur gibi bir ses duyuldu:

– Söyletmeyin bu alçak herifi!

İngiliz adamı ve Adliye Müsteşarı Sait Molla, meydana bakan pen-cereden idamı izlerken dayanamamış ve idam mangasına bağırmişti.

Bu uluma üzerine bütün gözler Sait Molla'ya çevrildi. Sait Mol-la bağırırmaya devam ediyordu:

– Söyletmeyin bu alçak herifi! Hemen asın bu köpeği, ne duru-yorsunuz it oğlu itler!

Sait Molla'nın ulumasıyla çingeneler harekete geçti. Darağacın-da sallanan ilmiği Kemal Beyin boynuna geçirdiler ve hemen san-dalyeye tekmeyi vurdular!

Güneş utancından İstanbul'un semalarını terk etmek için acele ederken Kemal Bey darağacında kuru bir yaprak gibi sallanıyordu.

...

Kemal Bey sallanırken elinde sefer tası yaşlı bir adam kalabalığı yara yara öne geçmişti. Sehpada sallanan otuz beş yaşındaki genç adamı görünce meydani; “*Kemaaaaa!*” diye bir ses kapladı.

Yaşlı gözler, yaşlı adamın üzerinde toplandı. Adamcağız elindeki sefer tasını, ekmek bohçasını fırlatıp önünü kesmek isteyen askerleri tepeleye tepeleye sehpaye ulaştı ve soğumamış Kemal'in ayaklarına sarıldı, hüngür hüngür ağlamaya başladı.

İdam mangasının kumandanı çekinerek sordu:

– Kimsiniz efendi?

Yaşlı adam hiçkırırken cevap verdi:

– Evlâdımdır.

Kumandan da ağlamaya başladı.

Baba ile oğlu bu hâlde gören kalabalıkta giderek başlayan kızgınlık isyana dönüşmek üzereyken İngiliz birlikleri işe karıştı. Dipçiklerle kalabalığı dağıttılar.

“Allah’ın yardımıyla yakında İngilizlerin kafalarını ezeceğiz!”

Kemal Beyin idamı, hem padişah, hem de medeniyetten nasibini almamış; fakat medenî olarak öğrenenler için tam bir yüz karası oldu. Kurallara göre, tüm idamlar seher vakti uygulanırken Kemal Bey ikinci vakti idam edilmişti.

Cebinden çıkan vasiyetname şöyleydi; *“Merhum sevgili oğlum Adnan’ın Kuş Dili çevresindeki mezarının hemen yanına defnedilmek isterim. Teyzem ve kardeşim Kadıköy’de Mühürdar Caddesi 67 numaralı evde otururlar. Teyzemin adı İsmet Hanımdır. Defin masrafı teyzeme verilmelidir. Kabir taşım hamiyetli Türk ve Müslüman kardeşlerim tarafından dikilmeli ve üzerine şöyle yazılmalıdır: Millet ve memleket uğruna şehit olan Boğazlıyan Kaymakamı Kemal’in ruhuna fatiha. Perişan zevcem Hatice’ye yavrularım Müzehher ve Müşerref’e sahip çıkılmasını, yavrularımın tahsil ve terbiyesine ihtimam buyurulmasını vatandaşlarımdan beklerim. Babam Karamürsel Aşar memuru sabıkı Arif Bey de âcizdir. Kardeşim Münir de kimsesizdir. Onlara da sahip çıkılırsa memnun olurum. Türk milleti ebediyen yaşayacak, Müslümanlık asla zeval bulmayacaktır. Allah, millet ve memlekete zeval vermesin. FERTLER ÖLÜR MİLLET YAŞAR. İNŞALLAH TÜRK MİLLETİ EBEDİYEN YAŞAYACAKTIR.*

***Sabık Boğazlıyan Kaymakamı
Kemal.***

Kemal Beyin idamı büyük bir üzüntü ve tepki doğurmuştu. Cenazenin önünde; *“Milletin masum şehidine!”* yazılı bir çelenk vardı. Askerler, bayrakları yarıya indirmişlerdi. Defin işlemlerinin çok gizli yapılmak istenmesine rağmen, büyük bir gençlik kesimi, özellikle tıbbiyeliler cenazeye iştirak etmişlerdi.

Emperyalistler, Kemal’in cenaze törenini İstihbarat Yüzbaşısı La Fontaine ile izlemişlerdi.

La Fontaine’nin raporu emperyalistleri iliklerine kadar titretmişti. La Fontaine; *“Türklerin Kemal’e Masum İslâm Şehidi.”* gözüyle bakmalarının kendileri için tehlikelerini işaret ettikten sonra şöyle devam etmişti;

“Cenaze törenini Kadıköy, Mecidiyeköy, Üsküdar Dergâh Şeyhi Münip Efendi yönetti. Münip Efendi, törene katılmaları için mollalara emir vermiştir. Törende, tıbbiye öğrencilerinden başka, çok sayıda subay ve er de bulundu. Elinde bir buket çiçek tutan tıbbiye öğrencilerinden biri, mezarın başında şu konuşmayı yaptı.

Dinle ey Türk Milleti!

Müslümanlar dinleyin!

Kemal’i şehit ettiler. Bilmiyorlar ki şehitlik mertebesine ulaşmak isteyen binlerce Kemal sırada bekliyor. Ne bekliyoruz. Felâketimizi hazırlayan İngilizleri vatandan atmak borcumuzdur. Onları yok etmeden bize hürriyet yok.

Odesalılar İngilizleri Odesa’dan attılar. Biz Odesalılar kadar yok muyuz?

Haydi, biz de onları İstanbul’dan kovalım! Allah’ın yardımıyla yakında İngilizlerin kafalarını ezeceğiz!”

İstihbarat yüzbaşısının raporu şu cümleyle bitmişti; *“Derhâl tedbir alınmazsa, altından kalkamayacağımız olaylarla karşılaşabiliriz.”*

...

Altından kalkılamayacak olaylar!

Damat Ferit şaşkın.

Vahdettin şaşkın.

Emperyalizmin İngilizce konuşanı, Fransızca konuşanı, İtalyanca konuşanı hepsi şaşkınlar.

Her idamdan sonra böyle olacaksa, bir daha idam cezası veremezler, verseler de uygulayamazlar. Her idam kararı, her cenaze töreni Türkleri biraz daha ayağa kaldırır.

Beceriksiz İngiliz Dışışleri Bakanlığı, son vahşetlerindeki caniyane tutumlarını da İttihatçılara yüklediler.

Bir görevli şu notları düştü;

“Bu idamı, İttihat ve Terakki Komitesi kendisine bir sermaye yaptı ve bu tepkiyi organize etti. İdamlar devam ederse yine sermaye yapacak. İdamlar durdurulursa daha da fazla sermaye yapacak. Bir çıkmaza girebiliriz.”

Görevli notları düşerken tansiyonu da tepe taklak oldu. İçinden gelen bütün hıncıyla; *“Ah bu İttihatçılar, tansiyonumu ne hâle getirdiler!”* dedi. Hemen koşuşturan doktorların yardımıyla yerlere düşmüş tansiyonunu toparlayan İngiliz Dışışleri yetkilisi, titreyen elleriyle İstanbul’a şöyle bir cevap yazdı;

“Hapishanedekileri artık İstanbul’da tutamayız. Sadrazam, canileri cezalandırmaktan korkmuşsa onları bize vermekten memnun olabilir. Bekir Ağa’daki tutukluları alın ve Malta’ya götürün.”

Emperyalizmin İngilizce konuşanı, Bekir Ağa tutuklularının ülke dışına çıkarılmasının çare olamayacağını biliyor. Artık İngilizlerin, Fransızların ağzını bıçak açmıyor.

Artık hiçbir emperyalist, kimsenin tutuklanmasını talep etmiyor. Kara liste hazırlayanlar karalar bağlamışlar.

İdam sehpalarında sallandıramadıktan sonra kara liste hazırlamak manasız.

“Karabekir Paşa gidiyor!”

İstanbul’un her köşesi emperyalist askerlerce tutulmuş. Hepsi de diken üstünde. Aylardır bir emperyaliste rastlamamak için yolunu değiştiren Türk, artık emperyalist askerlere yiyecek gibi bakıyor.

Artık yollarını değiştirenler emperyalistler.

Türklerden kaçıyorlar.

Kemal Beyin idamı, Türk ruhunda bir deprem yaratmış. Bu depremin artçı sarsıntıları emperyalizmi ürkütüyor.

Kemal Beyin idamına en çok üzülenlerden birisi, Mustafa Kemal Paşa. Mustafa Kemal Paşa hasta yatağında olanları dakika dakika haber almış.

Kulak ameliyatı ve ardından geçirdiği mide spazmı onu takatsiz bırakmış.

Sarayın, hükûmetin ve emperyalizmin iş birliğiyle Kemal Beyin idam edilmesi onun ruhunda da derin yaralar açmış.

Ruhundaki yaralar, dış görüntüsünü değiştirmiş. Son beş-altı aydır yaşadıkları, yüzündeki çizgileri derinleştirmiş. Bu çizgiler onu olduğundan on-on beş yıl daha yaşlı gösteriyor. Saçları, olgun bir yaştan ağarmış renklerine bürünmüş.

Hasta yatağına oturmuş boşluğa hazin hazin bakan bu adam, Çanakkale’de ordusuna kamçıyla hücum emri veren kumandan olamaz.

Onun emrinde çalışan subay ve Mehmetçikler, cesaret ve meta-net timsali Mustafa Kemal Paşayı bu hâliyle görmemeli.

Aslında, Mustafa Kemal Paşa, yine eski Mustafa Kemal Paşa; fakat bu asıl Mustafa Kemal Paşa, sadece gözlerde kalmış.

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul’dan umut kalmadığını zaten görmüş, zaten arkadaşlarıyla bir an evvel Anadolu’ya gitmeye karar vermiş. Bu kararı uygulamak için Ali Fuat Paşa kolordusunun başına dönmüş.

Şimdi de Kâzım Karabekir Paşa yola çıkıyor.

O gün, Erzurum’daki XV. Kolorduya kumandan olarak tayin edilen Kâzım Karabekir Paşa, tası tarağı toplamış, veda için hasta yatağındaki Mustafa Kemal Paşaya gelmiş.

...

Mustafa Kemal Paşayla Kâzım Karabekir Paşa.

Her ikisi de çok üzgün. “*Nasılsınız, geçmiş olsun, teşekkür ederim.*” gibi birkaç kelimeyi lâf olsun kabilinden konuşuyorlar.

Kahveler, çaylar ve oradan buradan sohbet.

Sonunda Kâzım Karabekir sadede geliyor:

– Yarın Erzurum’a hareket ediyorum paşam. Siz de en kısa vakitte Anadolu’ya geliniz ve ordunun başına geçiniz. İstanbul’u gördünüz

her şey kokuşmuş. Burada hiçbir şey yapılamaz; lâkin Anadolu'da her şey mümkündür. Anadolu'da ordu da kuvvetlidir, halk da. Ben katî kararımı verdim gidiyorum.

Kemal memnun sorar:

– Ne yapmayı düşünüyorsunuz paşa hazretleri?

Kâzım Karabekir anlatır:

– Benim ahtım tek dağ başı mezar oluncaya kadar uğraşmaktır. İstiklâlimizi ve namusumuzu kurtarıncaya kadar savaşıcağım.

Kemal iç çeker:

– Ahval günden güne size hak verdiriyor. Öyle yapmamız lâzımdır.

Kâzım konuşmaya devam eder:

– Ordu ve halkı, istiklâl fikri etrafında toplamak mümkündür. Doğuda millî hükûmet esaslarını kurduktan sonra siz batıya teveccüh edersiniz. Doğu vazifesini ben üstlenirim. Lütfen söyleyiniz paşa hazretleri. Şayet gelmeyecekseniz hareketimi ona göre tanzim edeyim.

Kemal biraz düşünür ve cevap verir:

– Kendinizi Erzurum'daki kolorduya tayin ettirmeniz büyük bir muvaffakiyettir. Memleketimizin durumu ve yapılması lâzım gelenler hususunda hem fikiriz. Şarkta sizin gibi bir arkadaşımızın olması bizi daha güçlü kılmıştır. Görüyorsunuz hastayım. Şifa bulur bulmaz ben de geleceğim; lâkin yapmam lâzım gelen bir iki küçük şey var.

Kâzım Karabekir saygıyla ayağa kalkar, vedalaşırlar.

Kemal son olarak şunları söyler:

– Erzurum'daki kolordumuzun pek çok eksiklikleri olabilir paşa hazretleri; lâkin bizim bundan sonra iş görebilmemiz için lâzım olan aslî unsur millettir. Güle güle gidiniz. Hem orduyu güçlendiriniz, hem orada halkı teşkilâtlandırınız.

“Emperyalizme hizmet eden bir köpek!”

Kemal Beyin idamı, sanki bir şeylerin düğmesine basmıştır. Kemal'in cenazesi, İstanbul'daki Türk milliyetçilerinin bilhassa gençliğin iç isyanını göstermesi için tam bir fırsat olmuştur. Tıbbiyeliler cesaretle öne atılmışlardır.

Felâkete uğrayan milletlerdeki iç çözülme, bu tür heyecanlı olaylarda bir duraklama geçirir. Dik bir bayır üstünden yuvarlanan millet, bu tür olaylarla önüne çıkan bir çalıya tutunarak kendine gelir. Kemal Beyin idamını haklı sayan saray ve emperyalistlerle, idamı cinayet sayan Türkler, suyla zeytinyağının ayrılması gibi birbirlerinden ayrılmışlardır.

...

Caltorpe şaşkın ve kinli.

Diyor ki Centilmen İngiliz; *“Türklerin böyle bir canı için gösterdikleri tepkiye şaşmadım; çünkü Türklerin hepsi canı.”*

Hem suçlu hem güçlü canı!

Zavallı Damat Ferit efendilerine karşı mahcup.

Calthorpe, enişte paşaya fırça üstüne fırça çekiyor ve diyor ki:

– Siz de ekselâns. Siz ve sizin arkadaşlarınız da bu canilere bu cezayı hak ettikleri için vermiyorsunuz. Zannediyorsunuz ki bunları idam ederseniz biz memnun oluruz. Bunları bize taviz niyetiyle asıyorsunuz. Oysa onları suçlu oldukları için asmalısınız.

Üzgündüler.

Damat paşa da, aveneleri de üzgündüler; fakat ellerinden bir şey gelmiyordu.

Şimdi, dostlarını üzenler hesaba çekilmeliydi.

Kemal Beyin mezarı başında konuşma yapan; *“Odesalılar İngilizleri Odasa’dan attı, biz de İstanbul’dan atalım.”* diyen tıbbiyeli bir gençle, bir imam, bir hariciye memuru ve bir tekke şeyhiyle birlikte toplam sekiz kişi tutuklandı.

Olaylara engel olmayan, aksine yirmi asker göndererek düzeni sağlayan Üsküdar mevki kumandanı görevden alındı.

Alemdar gazetesinin ünlü kalemi Ref’i Cevat cenazeye katılanlara ve özellikle subaylara hakaretler yağdırdı; *“Kemal’in tabutu, dört hamal ile mezarlığa götürülmeliydi.”* diye yazdı.

Bu yazıdan üç gün sonra yedi sekiz subay Tepebaşı’nda otururlarken Ref’i Cevat’ı gördüler ve hemen etrafını aldılar.

Onun; *“Ne denli şerefsiz, adi, kumarbaz”* olduğunu ve; *“Emperyalizme hizmet eden bir köpek!”* olduğunu yüzüne tükürerek söylediler.

Ve daha neler söylediler neler...

Ref'i Cevat, polis gelinceye kadar kellenin gideceğini görünce yeni bir yazıyla özür dileyeceğine söz verdi ve hemen ertesi günkü yazısında, tükürdüklerini bir bir yaladı.

İş birlikçi hükûmet de geri adım attı; “*Kemal Beyin idamıyla alâkalı olarak, selahiyetdar olmayan bazı tarafların ihbarı üzerine yakalanan sekiz kişiyi, haklarında şikâyetçi olmadığı için*” serbest bırakmak mecburiyetinde kaldı.

Türklerden böyle bir tepki beklemeyen Amiral Calthorpe da Londra'daki patronlarını bilgilendirdi;

“Şimdi bize, hükûmetin aynı şiddeti genişleterek, hem de yüksek mevkilerde bulunmuş olan suçlulara tatbik etmek cesaretini gösterip gösteremeyeceğini anlamak kalıyor. Kemal'in toprağa verilmesi sempati tezahürlerine sebep olmuştu. Onun şerefli dava uğruna ilk şehit kurban olarak görülmesi temayülünün, geniş mikyasta yayılışında İttihat ve Terakki Komitesinin hâlâ devam eden nüfuzunun amil olduğu görülmektedir. Sadrazam, nümayişlerin dehşetini ifade etmektedir. Hatta onun taraftarlarından birçokları bu idam hükmünü, suçlulara uygulanan âdil bir ceza olmaktan ziyade İtilâf Devletlerine zarurî bir tavır gibi görmektedirler.”

“Baskın!”

Kâzım Karabekir Paşa, 12 Nisanda Gülcemal vapuruyla İstanbul'dan Karadeniz'e açılıp, önce Trabzon limanına, oradan da kara yoluyla kolordusunun bulunduğu Erzurum'a varmak niyetiyle yola çıkmışken; İngilizler 13 Nisanda Kars'ı işgal etiler. Kars'ta kurulan Güney Kafkas Hükûmeti'ni dağıttılar ve üyelerini Malta'ya göndermek üzere tutukladılar.

Ali Fuat'tan sonra işte Kâzım da gitmiştir.

İşte İsmail Canbolat'tan sonra Ali Fethi tekrar Bekir Ağa'ya tıkmıştır. Allah'tan Rauf vardır. Rauf hastalandığı günden beri Kemal'i yalnız bırakmamaktadır.

Bugün yine gelmiş. Rauf'la birlikte perdeleri daima sıkı sıkıya kapatılmış ikinci kattaki çalışma odasında oturuyorlar.

Bu arada Yaver Cevat Abbas birden odaya dalıyor:

– Paşam İtalyanlar eve girdiler.

Zaten her şey kötüye gitmektedir. Sinirlerine hâkim olamayarak bağırır:

– Ne demek, ne isterlermiş? Başlarında kim varsa bana çağır!

Mütarekenin tazısı bir Ermeni'yle yarı ürkek, yarı küstah bir İtalyan subay gelir.

İtalyan subay Kemal'e hitap eder:

– Kolonel!

Kemal kızgın bağırır:

– Haddini bil, ne koloneli, ben bir Türk paşasıyım.

Kemal, öyle kızgın ayağa fırlamış ve bağırmıştır ki Ermeni tazısı tercüman, İtalyan subayın arkasına saklanmak mecburiyetinde kalmıştır.

Cevat Abbas, tabancasının kabzasından tutmuş, kumandanından bir işaret beklemektedir.

İtalyan subay, bir tuzağa düştüğü korkusuyla pusmuşken; Kemal tekrar gürlür:

– Gidin buradan, ben Kont Sforza'yla konuşurum.

İtalyan subay, bu hâkim, kendinden emin ve kumanda etmeye alışmış adam karşısında sarsılmış, ürkek bir selâm verdikten sonra:

– Evinizi aramak mecburiyetindeyim, der.

İtalyan askerleri evi ararlar. Hiçbir şey bulamayınca Ermeni tazılarını da alarak giderler.

Ne gülünç bir durum; Kemal, Kont Sforza'yla konuşsa ne olacaktır? Kaldı ki konuşmaz da.

Sinirler bozulmuştur.

Kemal, Cevat Abbas'a seslenir:

– Çabuk bize iki kahve.

İtalyanlar gittikten sonra Rauf'la biraz daha otururlar, kahvelelerini bir kelime bile konuşmadan içerler.

...

Galiba işin sonu gelmiştir; bir İtalyan, bir İngiliz baskını Akaretler'de yapılmıştı, bu üçüncü baskındır.

Şimdi, tehlike bulutları Şişli'deki evi her geçen gün biraz daha sarmaktadır. Bugün kolay atlatılmış görünebilir; fakat yarın.

Yarın, bugün gidenler tekrar dönebilirler. Belki yarın, belki sabahın er bir saatinde hatta belki şu dakikada...

Bu sefer şaşkın bir İtalyan subayı da değil, sömürgelerinde toprakların ağzına adam bağlayarak insan parçalamaya alışmış vahşî bir İngiliz yahut Fransız subayı; yanlarında Hintli, Madagaskarlı, Senegalli, Avustralyalı ve kim bilir Allah'ın hangi belâlarıyla, evi basabilirler.

Sadece basmakla kalmayabilirler, camları kırabilirler, kapıyı tekmeleyebilirler ve kim bilir daha ne haltlar ederek kendisini yaverinin, merdivenlere korkudan yığılan annesinin, gözleri yaşlı kardeşi ve evlâtlıklarının yanında önlerine katar götürebilirler.

İngilizler yahut Fransızlar ya da İtalyanlar; Çanakkale Kahramanı Mustafa Kemal Paşayı bugünleri görmemek için yüz binlerce Mehmetçiğe ölme ve öldürme emri vermiş zafer kartalını, Ermeni ve Rumların alkışları arasında Beyoğlu sokaklarında sürükler gibi götürebilirler.

Sonra da Kaymakam Kemal Bey gibi kendisini bir sehpanın ucunda sallandırabilirler.

Gerçi buna izin vermez, kılına el dokundurtmaz; fakat evde nihayet iki askerdirler.

Yaveri Cevat Abbas ve kendisi.

Yaveriyle birlikte ateşler içinde pişmişler, feleğin çemberinden geçerken yüzde yüz ölümlerden kurtulmuşlardır.

Fakat ne kadar ateşler içinden geçerlerse geçsinler; nihayet iki tabancadırlar. İki tabancanın her kurşunu, birer sefil İngiliz, Fransız veya İtalyan askerini ya da Hint Gurkasını, Madagaskar yarı zencisini öldürse bile bu neyi halledebilir?

Başta sarsak bir padişah, yanında İngiliz gölgesi bir sadrazam, İngiliz-Fransız zindanları dolup dolup taşıyor.

Bekir Ağa Bölüğü tıklım tıklım.

Divan-ı harpler bir maskaralık. Kurdukları darağaçları sallandıracak adam arıyor.

Böyle bir İstanbul'da padişah ve nazırlarla anlaşma çırpınışları.

Harbiye nazırı olabilmek için sarf edilen gayretler.

Uyumlu hükûmet beklentileri.

İngilizlerin, Fransızların, İtalyanların mantık ve anlayışlarına hitap ederek bir şeyler elde etmek hayalleri hep boş ve hava.

Rauf gidince, zaten perdeleri inik olan oda tümünden kararmıştır.

“Hesaplaşma gecesi!”

Vaziyet böyleyken İstanbul’da durmak ne derece doğrudur?

Hem artık tamamıyla yalnızdır.

Kâzım Karabekir Paşa, Ali Fuat Paşa kolordularının başına gitmişlerdir.

İsmet Bey, dairesi ve evi arasında günlük hayatını yaşamaktadır.

Tesadüfen salıverilen Ali Fethi, tekrar Bekir Ağa’ya tıkılmıştır.

Yanında bir tek Rauf kalmıştır; fakat o da her an tutuklanabilir; çünkü emperyalizmin borazanı İstanbul’daki sözüm ona Türk gazeteleri; *“Ali Fethi tevkif edildi; lâkin onun en yakın arkadaşları Mustafa Kemal ile Hüseyin Rauf, ellerini kollarını sallayarak ortarlarda dolaşmaktadırlar.”* diye yazmaktadırlar.

Rauf da tutuklanırsa ne yapacaktır; çünkü artık ondan başka esaslı bir dostu, devamlı bir ziyaretçisi kalmamıştır.

Yakın çevresi olarak tek bir kişi vardır. Savaş yıllarından beri kendisiyle birlikte olan yaveri Cevat Abbas.

Cevat Abbas onun fikir ve düşünce arkadaşı olmaktan ziyade; hayatını kumandanına adanmış bir muhafız gibidir.

Cevat Abbas onun tabiatını, isteklerini, alışkanlıklarını, zevklerini bilir. Ölümün kol gezdiği savaş meydanlarında birbirleriyle kaynaşmış insanların yakınlığıyla kumandanına uymuştur.

Annesi ve kız kardeşine rağmen, evde bekâr bir asker evinin çıplaklığı hâkimdir.

Bu evin havasını, onu anlayacak, kaygılarına eşlik edecek bir kadın şefkati de doldurmaz.

Bu durumda, cephelerdeki karargâh hayatı Şişli’deki evde de işler.

Belli saatlerde kahvaltı, öğle yemeği ve akşam yemeği.

Akşam yemeği Kemal için daima bir içki sofrasıdır. Bu içki sofrası bazen evde, bazen bir otelin veya bir birahanenin salonunda kurulur.

Yemek evin dışında olunca, masanın etrafında birkaç arkadaş bulunur. Bu masada konuşulan şey hep aynıdır; *“Savaş sonu İstanbul’da olanlar.”*

Yermeler, çekiştirmeler ve hemen herkesin hayatında olan basit eğlenceler; fakat bu basit eğlenceler bile ufak tefek dedikodulara sebep olur.

Zaten kendileriyle ciddî konular konuşulacak olanlar bu içki sofralarına katılmazlar; çünkü İstanbul'un her köşesinde bir kem göz mutlaka vardır.

Ya geceler...

Geceler, geç saatlere kadar şu veya bu sofrada başında hep aynı cins sohbetlerle eritilmiştir; fakat bu sohbetler sona erip de er veya geç evde yalnız bir odaya kapanınca insanın uykusu ya bir kâbus, ya bir sıkıntılı mahmurluk hâlini alır. Hatta bazen uyku bile imdada yetişmez.

Ve Kemal için en ıstıraplı saatler gece yarısından sonra başlar.

Onun, uykuyla arası oldum olası iyi değildir.

O bir uyku adamı değildir.

Uyku, hayatındaki en sevmediği, hatta en çok korktuğu şeydir.

Bu uykusuz gecelerde kafa yorar, hep kafa yorar.

Kafa yoracak şeyler bellidir.

...

En genç yaşında, en çetin imtihanlardan geçmiş bir paşa, istikbal için sınırsız ihtirasları olan, kendine inanan bir general.

Okul sıralarından, kurmaylık günlerinden bu yana, savaşlarla zaferlerle beslenen, şerefli ve üstün başarılar.

Oysa şimdi Kemal, zorla öldürülen günler yaşamaktadır.

Manasız sofrada başlarında, yalnız gecelerde zamanın kanına girmeye çalışmaktadır. Böyle zamanlarda ertesi sabah bir cehennem çukuru gibi görünmektedir ona.

Böyle bir zamanda ürküntü ve bu ürküntü içinde kendi gözünde bile küçülen insan; kendi kabiliyetlerinden, kendi talihinden, kendi istikbalinden bile şüpheye düşer.

İşte bu korku ve şüphe ki şayet o insanın hamurunda soylu bir maya varsa, şayet o insan hamurunda yeniden yoğurabileceği birtakım değerler taşıyorsa ve o insan, kendi kendisinin ham maddesi ve bu ham maddeyi yeniden yoğurup şekillendirecek kabiliyet-teyse o insan, kendi kendine yeten adam demektir.

Bu kendi kendine yeten adam, bütün iğreti duyguları bir kenara iterek yeniden zuhur edebilecek adam demektir.

Bu adam için o uykusuz geceler çok şeylere gebe ve bir yenden doğuş humması yaşar.

Bu hummalı geceler o adama bir çare, bir kurtuluş yolu aratır.

Bu hummalı geceler o insanı kurtaran, kendi kendine yaşanan ve en yakın sofra arkadaşlarına bile anlatılamayan mutlu buhranlardır.

Mutlu buhranlar, ruhun direnişini tazeler.

Mutlu buhranlar, ruhu alt etmek isteyen aşağılık duyguları yener.

Aynı zamanda mutlu buhranlar, o adamın kendisini bulmasında bir dönüm noktasıdır.

Mutlu buhranlar, hesap adamını daha bir hesaplı yapar. Geçmişe götürür, yapılan hataları temizler, ayıklatır.

Kemal de bu hesabı ve ayıklamayı hemen her buhranda yapar ve yaşar.

...

Hayal kırıklığı!

Son zayıf ışıklar da sönmüştür.

Işıklar sönmüştür; fakat Kemal'in etrafını saran duman perdelelerinin hepsi açılmaya başlamıştır.

Ufukta zikzaklı bir yol belirmiştir.

Anadolu'ya doğru giden, ince zikzaklı bir yol.

Artık İstanbul'da hiçbir şey yapılamayacağına inanmıştır. Bütün kapılar çalınmış, bütün duvarlara başvurulmuştur. İstanbul'da beklenecek hiçbir şey kalmamıştır.

Şimdi son yolculuğa çıkmak gerekir.

Son yolculuğun önündeki hendeği atlamak gerekmektedir. Hendek atlandıktan sonra sonu belirsiz bile olsa bu yola girmek ve bir daha arkaya bakmamak lâzımdır.

Bu son yolculuğa çıkacaktır; fakat o hendek!

Bu hendeği nasıl atlayacak, hangi bacakla, hangi güçle, hangi sıfatla.

Ali Fuat Paşa ve Kâzım Karabekir Paşa kendisini davet etmiştir. Davet edilen bir misafir gibi gitmeyi kabul etmemektedir. Kaldı ki kendisini davet eden arkadaşları yerlerini kaç gün muhafaza edebileceklerdir.

Daveti kabul etmezse İstanbul'da mı kalacaktır; fakat bu da mümkün değildir.

Odanın bir köşesine saklanmış koltuğa gömülmüştür.

Kim bilir kaç saattir hâlsiz ve hareketsizdir.

Önündeki sigara tablasındaki izmaritler bir tepe gibi yığılmış; fakat kimseyi çağırmak, sigara izmaritlerini temizlettirmek, hatta kimseyi görmek istememektedir.

Bir ara, sadece umutlarını, bağlantılarını değil, tüm yaşama arzularını da kaybeder gibi olur.

Evet, bu dünya, bu hâliyle yaşanmaya değer mi?

Ve yaşama umudu bitmiş düşüncelerle geçen bir zaman.

Kendine geldiğinde kendinden korkar.

Büsbütün kararan, mağaralaşan odada yapışacak bir dal arar.

Yok!

Öyle bir dal yok!

Yerinden fırlar. Yumruklarını sıktığından tırnaklarının avuçlarını kanatma haddine getirdiğinden haberi yoktur.

Tırnaklarının avuç etlerine gömüldüğü gibi, o da kendi içine yumulur.

Sigara!

Beyninin rahatlaması için sigara dumanındaki nikotinden medet umar.

Titrek elleriyle dudaklarına götürdüğü sigarayı yakmak için bir kibrit çıkar.

Kibrit aleviyle, karanlık, ıssız, her köşesinde birer hayaletler ordusunun gizlendiğini zannettiği oda, birdenbire aydınlıkla dolar.

Bir kibrit alevi, bütün odayı dolduran dev bir meşale.

Kemal, kibrit alevinin aydınlattığı odada ayakta ve dimdik.

...

Ö gece Kemal, müthiş bir buhranın bütün boğuşmalarını yaşadı. Umutlar, umutsuzluklar; imkânlar, imkânsızlıklar; kendine inanışlar ve inancını kaybedişlerle birlikte, cehennemî bir lâbirentin boğucu çıkmazlarında, bir yol, bir ışık bulmak için bütün mihnetleri, bütün imtihanları safha safha geçirdi.

Kendisinin hem zaaflarını, hem soy ham maddelerini ortaya döktü.

Kendi kendini kan ve terle yoğurdu.

Ve sonunda kendi kendini yendi.

Ve kendi kendini buldu.

O gece, perdeleri indirilmiş Şişli'deki çalışma odasında, ilk mahmurluğunu attıktan sonra uykusu kaçan adamın kimseyle değil, kendi kendisiyle bir savaş geçirmiş, kendi kendisini yenmiş olmasının bütün yoğruluşlarını düşünmek ve anlamak mümkündür.

Bu yoğruluş, her şeyden evvel kendi kendisiyle bir hesaplaşmadır.

İşte o insan, hem de aylarca bütün kapıları çalıp, bütün duvarlara başını vurduktan sonra çilesinin zirvesine geldi mi artık kurtulmuş demektir.

...

Kemal, yastığa başını koymadan banyo yapar. Dikkatli bir tıraş, madalyalarını tek tek göğsüne takarak gösterişli bir giyiniş.

Yukarı katın merdivenlerinden onun ayak sesleri duyulur.

Aşağıda, Cevat Abbas hizmetçi kız Eleni'ye; "*Kahvaltı hazır mı? Paşa aşağı iniyor.*" diye fısıldar.

Merdivenin başında görülen paşanın hâlinde her zamankinden farklı, başka bir ağırlık, hatta biraz resmiyet vardır.

Cevat Abbas onun bu hâlini bilir. Böyle hâller, onun bir karar verdiği ve icraata geçeceği anlardır.

Böyle anlarında paşaya hiçbir şey sorulmaz; sadece emirleri beklenir.

Kemal merdivenlerden inerken; bir otorite, bir kumanda adamıdır. Sanki aşağıda onu kurmaylar beklemektedir. Kendisine kâğıtlar, haritalar üzerinde raporlar vereceklerdir.

Kumandan, biraz sonra kurmaylarına emirler verecekmiş gibi kararlı, ağır adımlarla merdivenlerden inmektedir.

Her basamakta bir durup çevresine bakınarak.

Birkaç kelimeyle Cevat Abbas'ın hatırını sorar:

– Nasılsın çocuk. İyi uyudun mu?

Cevat Abbas'tan cevap kısa:

– Her zamanki gibi paşam.

Kumandanın da yaverin de seçtiği kelimeler pek ciddî ve resmidir.

Kumandan, kahvaltı sofrasında da dalgın ve düşüncelidir. Kafasında hâlâ geçirdiği gecenin boğuşmaları vardır.

Zaferler, mağlûbiyetlerle başlayıp yoğrulan, sonunda kendisinin kendisini bulduğu çetin hesaplaşma gecesı.

Bu hesaplaşma gecesinde, şuurunda ve şuur altındaki Mustafa Kemalleri ortaya salmış, bu Mustafa Kemallerin üzerindeki iğreti elbiseleri yırtıp atmıştır.

Aylardır kafasında umutla beslediği değersiz saplantılardan kurtulmuş; gelecekte kullanacaklarını ruhunda hapsetmiştir.

Ve sabah kahvaltı sofrasında düşünen adamı yeniden yaratmıştır. Bu Mustafa Kemal artık dünkü Mustafa Kemal değildir.

İkide bir kapısına dayanıp evini basan emperyalist askerlere, küçük rütbeli devriye kumandanlarına dil döküp dert anlatmaya çalışan insanın yerini, şimdi Çanakkale’de kamçısının bir işaretiyle sıçrayan askerlerinin başında, emperyalist devletlerin ordu ve donanmalarının son umutlarını da yok edip yüz geri kaçırtan genç kumandan almıştır.

Artık bu adam, zaten ölmüş bir devletin son padişahına, cuma selâmlığı aralıklarında ayaküstü bir şeyler anlatmak için didinen adam da değildir.

Bu adam o padişahı, başkumandan vekilliği, nazırlık bekleyip; “*Şayet bunlar olursa vatanına, milletine ve geleceğine bir şeyler yapabileceğini uman*” eski kumandan da değildir.

Artık bu adam; nazırlarla, mebuslarla, paşalarla anlaşmak, Meclislerde oylanmak, sömürgeci ordularda anlayışlı kumandanlar aramak, işe yarama ihtimali olan bir hükûmet, sarayda müşavirlik, hükûmette nazırlık ve hiçbir değer ve tatbik kabiliyeti taşımayan boş hayaller peşinde kendi kendisini aldatan adam da değildir.

Dünkü, boş hayal ve çabalar peşindeki adam artık ölmüştür.

Artık yollar görünmüştür.

Artık yollar dumanlı değildir.

Artık bu adam, yanında hiç kimse olmasa bile, atına binerek yaverini arkasına takıp, Boğazın şu karşı sırtlarını aşarak Anadolu’ya dalma kararı almış adamdır.

O Anadolu yolu ki sarp, bozuk, çalı, diken ve bin türlü meşakkatle doludur. Bütün bunlara rağmen tek çare, ilk fırsatta Anadolu’ya gitmek ve isimsiz bir fert gibi çalışarak Türk milletini uyanıdırırmaktır.

“Nihayet karar verdin demek!”

Ve o gün Kemal, ilk adımını atarak Albay İsmet’i Şişli’ye çağırdı.

Akşamüzeri kapıya gelen İsmet, içeri girer girmez Kemal’in gülümseyen yüzüyle karşılaştı:

– Hayırdır inşallah paşam? Aylardır ilk defa sizi güler yüzle görüyorum.

Kemal küçük bir kahkaha attı:

– Gel çocuk gel, senin zekâna ihtiyacım var. Şu harita üzerinde biraz konuşalım.

Hemen masa üzerinde yayılmış büyük Anadolu haritasının başına geçtiler.

İsmet cebinden hiç eksik etmediği pergelini çıkararak ölçmeye hazırlandı.

Kemal, İsmet’in ölçüp biçmeden hiçbir iş yapmadığını bildiğinden gülümsedi:

– Şimdilik pergellik bir iş yok.

İsmet meraklanmıştı:

– Ne yapacaksınız?

Kemal sigarasını tazeledi ve koltuğa oturdu:

– Söylesene İsmet, hiçbir sıfat ve yetkim olmadan, Anadolu’ya geçmek ve milleti uyandırarak kurtulma çarelerini aramak için en uygun mıntık ve bu mıntıkaya giden en kolay yol hangisidir?

İsmet gülümsedi:

– Nihayet karar verdin demek?

Kemal ayağa kalktı:

– Şimdilik bundan bahsetmeyelim. Bana memleketi, milleti ve orduyu bilen, içinde bulunduğumuz vaziyeti yakından gören bir arkadaş gibi cevap ver.

İsmet, masanın kenarındaki sandalyeye ilişti ve bir süre derin derin düşündü, Kemal de onun haritaya bakan gergin yüzünü seyretti.

Sonra İsmet ayağa kalktı:

– Anadolu’ya gitmek için yollar da mıntıklar da çok paşam.

Daha pek çok şey konuşacaklardı. Kemal’in teklifsiz ziyaretçileri sohbetlerini böldü.

“Bu adamlar ne diyor?”

Anadolu insanı su gibidir, sıkıştırılmaya gelmez.

Şimdilik şırıl şırıl akan küçük dereler gibi. Bu küçük dereler birer birer birleşir ırmaklara, sonra nehirlerle dönüşürse onu kimse tutamaz.

Emperyalizmin korkusu Anadolu insanı.

Bu yüzden nasihat heyetleri kurulmuş; Türklere nasihat edecek; “*Aman uslu durun.*” denecek.

Ve kurulan nasihat heyetleri, zaman geçirilmeden yola vurulmuş. Padişahı ziyaret ederek hayır duasını alan nasihat heyetleri; biri Trakya’ya, diğeri Anadolu’ya olmak üzere iki koldan harekete geçmişler.

Şehzade Abdürrahim’in başkanlığında Anadolu’ya giden heyet Bursa, İzmir, Antalya ve Konya’dan sonra Trabzon’a geçecek orada ikiye ayrılacaktır. Bir kısmı Karadeniz’i dolaşırken diğerk kısmı doğu illerini gezecektir.

...

Bursa’ya gelen nasihat heyeti büyük bir törenle karşılanmıştı. Heyet üyelerinden Ali Rıza Paşa, belediye önünde toplanan halka birtakım nasihatlerde bulunduktan sonra padişahın bildirisini okudu.

Padişahın bildirisini dinleyen selâm-ı şâhânesini alan Bursalılar birbirlerine baktılar; “*Bu adamlar ne diyor?*”

Nasihat heyeti, Bursa’dan sonra Balıkesir, Manisa ve Akhisar’ı da ziyaret etti. Halkta yine aynı tepki; “*Bu adamlar ne diyor?*”

Nasihat heyeti uğradığı yerlerden umduğunu bulamamıştı. Programlarında Antalya da vardı; fakat Antalya, İtalyan işgali altındaydı. Korkularından Antalya’ya uğramadan İzmir’e geçtiler.

...

İzmir Valisi Kambur Felek İzzet, her hâlde bütün sıkıntıları unutturacak görüşmeler sağlayacaktı.

Doğrusu Kambur İzzet, kendisinden bekleneni fazlasıyla yaptı. Heyeti büyük bir törenle karşıladı. Şehzadenin bindiği arabanın iki yanına mızraklı süvariler dikti.

Ali Rıza Paşa, hükûmet meydanını dolduran halka yine nasihat ettikten sonra padişahın hatt-ı hümayununu burada da okudu;

“Galip devletlerle yapılan mütareke; millet, devlet ve memleket için hayırlıdır. Mütarekenin hükümlerine uymak, millet ve memleketin selâmet ve emniyeti için elzemdır.

İşgal kuvvetleriyle iyi münasebet kurulmalıdır. Onların memleketi medeniyet, halka refah getirecekleri unutulmamalıdır.

Bu itibarla, yabancı işgal kuvvetleri hangi din ve millete mensup olurlarsa olsunlar, kendilerinin Türk misafirperverliğine yakışır bir tarzda karşılanmaları lüzumludur.

Şunun veya bunun tahrik, teşvik ve işgaline kapılarak bu misafirlerle karşı herhangi suret ve şekilde muhalefete girişilmemelidir. Türkler, Ermeni ve Rumlarla iyi geçinmelidirler.”

Evet, padişah buyruğunda aynen böyle deniyordu; *“Yabancı işgal kuvvetleri hangi din ve millete mensup olurlarsa olsunlar, kendilerinin Türk misafirperverliğine yakışır bir tarzda karşılanmaları lüzumludur.”*

İzmirli de; *“Bu adamlar ne diyor?”* dediler.

Halk kendi kendine konuşuyordu; *“Bu adamları padişahımız efendimiz mi göndermiş yoksa İngiliz gâvuru mu? Ermeni’yi Rum’u sıkıştıran biz miymişiz? Bu nasıl nasihat! İzmir’i işgal edecek olanlar da mı misafirimiz olacak!”*

Vatandaş kızgın, her biri bir şey söylüyor.

Heyettekiler ve şehzade halktan coşkun bir tezahürat beklerken padişahın nasihatini dinleyen halk, söve söve alanı terk etti.

İzmirli bununla da kalmadı. Akşam olmadan İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti bir beyanname yayımlayarak İzmir’de okunan padişahın hatt-ı hümayununu; *“Türk milletine ihanet.”* olarak niteledi.

...

Morali bozulmuş nasihat heyeti, İzmir’de Muammer Beyin koşağında misafir edildi.

Heyet ertesi gün Buca’ya gitti ve önce Rum Piskoposuyla görüştü. Rumlar heyeti; *“Zito!”* ünlemeleriyle karşılayarak alkışladılar.

Azınlıklar heyetleri yarı alayla geçiştirirken Türkler tüm çıkan olayların suçlusu kendileriymişçesine yapılan nasihatlerden üzüntü duymuşlardı.

Şehzade Abdürrahim'in başında bulunduğu heyetin Aydın ziyaretinde yörenin en sevilen kişisi Esat Hoca onları karşılamaya gelmemişti; fakat Şehzade Abdürrahim bir büyüklük (!) göstererek onu ziyarete gitmiş ve karşılamaya gelmemesinin sebebinin sormuştu.

Esat Hoca, Şehzade Abdürrahim'e şu cevabı vermişti;

"Bizim sizin nasihatinize ihtiyacımız yok efendi hazretleri. Ermeni ve Rumlarla iyi geçinemediğimizi kim söylüyor? Eğer siz söylüyorsanız, bu yalanı dünyaya da siz ilân etmiş oluyorsunuz."

Şehzade Abdürrahim bozulmuş ve Esat Hocaya; *"Tam bir İttihatçı ağzıyla konuşuyorsunuz."* demişti.

Esat Hoca hiçbir şeyden korkmayan bir din adamıydı. Karşısındaki genç şehzadeye alayla baktıktan sonra; *"Sözlerimin kıymetini ve içinde saklı olan hakikatlerin niteliğini siz takdir edemezsiniz; lâkin aziz milletimiz bunu takdirde gecikmez, millet bizim yolumuzdadır. Sizin yolunuzda kimsecikler yürümez."* demişti.

Padişah, Türklere; *"Aman Ermeni ve Rumlarla iyi geçinin. İşgalcilere misafir gibi davranın."* derken Paris'tekiler İzmir'de de misafir gibi davranılmak için son hazırlıklarını yapıyorlardı.

"Şeytan üçgeni!"

Paris'te de işler karışık.

İzmir ve çevresinin Yunan'a bırakılacağı haberleri sadece Türkleri değil, emperyalistleri de tedirgin etmişti.

Venizelos'un avucunun içinde olan Lloyd George'un aklını başına getirmek için hücumlar başlamıştı.

George Milne; *"İzmir Yunanlılar tarafından işgal edildiği takdirde Türklerin ayaklanmasını beklediğini,"* söyleyerek tedirginliğini dile getiriyordu.

Calthorpe da; *"Böyle bir işgal taraflara saadet ve refah değil tam tersini getirir."* diyordu.

İngiltere genelkurmay başkanı da işe karışmıştı; *"Yunan kuvvetlerinin Anadolu ve Trakya'da daha ileri gitmesine müsaade edilmesi tehlikelidir."* diyerek kararın askerî sakıncalarına dikkat çekmişti.

d'Esperey bile yapılan işin yanlışlığını görmüş; *“İstanbul, İzmir ve Edirne Türk kalmalıdır.”* diyordu.

İzmir'deki İngiltere temsilcisi Dixon da; *“Yunanlılar İzmir'e çıkacak olursa katliam olur.”* diye Londra'yı uyarıyor ve *“Türkleri müdafaa etmemekteyim; fakat Yunan himayesinin memleketi barışa kavuşturmak şöyle dursun, düşmanlığı yeniden alevlendireceğini, söndürülmesi yıllar sürecektir bir yangını başlatacağını görmezden gelemeyiz.”* diyerek İzmir'in Yunan'a verilmesinin yanlışlığını belirtiyordu.

İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon ise İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali hâlinde doğabilecek tehlikeleri arka arkaya verdiği muhtıralarla anlatmaya çalışıyordu.

Ona göre barış konferansı gecikmişti. Müttefiklerin galibiyet azmi kaybolurken Türklerin direnme duygusu çoğalıyordu. Özellikle genç Türk kumandanlar müttefiklerin zafer ganimetlerini ellerinden alıp kaçmak için fırsat kolluyorlardı. Bir an evvel teşebbüse geçilmezse Türklerin Batı dünyasını kapsayacak çılgın bir öfke hâlinde patlamalarının kaçınılmaz olduğunu söylüyordu.

Venizelos'un dümenine kendisini kaptırmış olan Lloyd George yapılan tenkit ve ikazların hiçbirine kulak asmadı.

Lord Curzon son bir gayretle bir muhtıra daha verdi;

“Selânik kapılarının beş mil dışında asayişi sağlayamayan Yunanistan'ın Aydın vilâyetinde barış ve güvenlik sağlamakla nasıl görevlendirilebileceğini anlamıyorum.”

...

İzmir'in kendilerine verilmeyeceğini anlayan İtalyanlar kızmış ve konferansı terk etmiş.

Böylece *“Üç Büyükler.”* adı verilen yeni bir güç odağı oluşmuş. Yeni bir şeytan üçgeni!

İngiltere, Fransa, Amerika!

Lloyd George, Clamensö ve Wilson.

Şeytan üçgeninin üç köşe başı, üç ayaklı Mondros sehpasında Türk'ü asacaklar. Kurtlar sofrası onlara kalmış.

Ellerinde bir cetvel, çiziyorlar, siliyorlar tekrar tekrar çizip siliyorlar.

Şeytan üçgeninin üç köşe başı dünya haritasının tek hâkimi.

İtalyanların ayrılması Lloyd George'u hem rahatlatmış hem korkutmuş.

Rahatlatmış; çünkü İtalyanlar yokken daha rahat kararlar alıyorlar. Korkutmuş; çünkü İtalyanlar Antalya'yı, kendilerine danışmadan işgal etmişler.

Ya İzmir'i de işgal ederlerse!

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline acaba İtalyanlar nasıl bir tepki verirler?

Yunan gemisi Averof, İzmir'e gönderilerek İtalyanların tepkisi ölçülmek istenir.

...

16 Nisan Çarşamba

Yunan Averof Zırhlısı İzmir limanında.

Zırhlıdan çıkan on sekiz Yunan askeri, Kordon boyunda devriye gezmeye başlıyor.

İzmir Rumlarına yeni bir şamata için gün doğmuş.

Elleri çiçeklerle dolu Rum dilberler on sekiz Yunan askerini çiçek yağmuruna tutuyor.

Binlerce Rum; "Zito!" naralarıyla, devriye gezen on sekiz Yunan askerinin peşine takılıyor.

Nurettin Paşa gittikten sonra kolordu kumandanlığına vekâlet eden Askerlik Şube Reisi Albay Süleyman Fethi, bir süvari müfrezesiyle Kordon boyuna iniyor.

Sadece iniyor.

Averof kaptanı şaşkın.

İngiliz gemilerinden bakanlar şaşkın.

Fransız gemilerinden bakanlar şaşkın.

Kordon boyunda devriye gezen on sekiz Yunancık şaşkın.

Albay Süleyman Fethi'nin başında olduğu süvari müfrezesini görünce on sekiz Yunan askeri, kuyruğunu toplayarak Averof'a sığıyor. Vazifesini yapan Albay Süleyman Fethi hemen harbiye nezaretini arayarak vaziyeti haber veriyor.

Erkân-ı Harbiye Reisi Fevzi Çakmak Paşa cevap veriyor; "Averof kaptanına haber et. Bir daha devriye çıkarmaya kalkarsa ateş açılacak."

Şeytan üçgeninin en başı İngilizler, İtalyanların tepkisini ölçmek isterken Albay Süleyman Fethi'nin müfrezesine çarpmışlardır.

Demek İzmir'e Yunan'ı çıkarmaya kalkarlarsa Türkler karşı koyacaklardır. İşte bu hiç hesapta olmayan bir meseledir.

Ve kara kara düşünmeye başlarlar.

“Türkler kuzu olmaktan bıktılar!”

Kemal artık milleti uyandırarak kurtulma çarelerini aramak için hiçbir sıfat ve yetkisi olmadan Anadolu'ya gitme kararı almışken onu sevmeyenler de kendisine karşı bir cephe oluşturmuşlardı.

Bu konuda görevini lâıykıyla (!) yapanların başında basın geliyordu. İstanbul basınında Kemal'in aleyhine sık sık yazılar çıkmaya başlamıştı.

En son duyulan dedikoduya göre Hürriyet ve İtilâf Partisi ordu da rütbe düzeltme kararı almıştı. Bu kararnameyi onaylatmak üzere de padişaha sunmuştu.

İkdam gazetesi 19 Nisan sayısında; *“Rütbe düzeltme kararnamesiyle Mustafa Kemal Paşanın, albaylığa indirileceğini,”* yazdı.

Bunu okuyan Kemal küplere bindi.

Herkes biliyordu ki Kemal, rütbelerini kan ve ateş çemberleri içinde cephede kazanmıştı. Bu rütbeleri anasının ak sütü gibi hak etmişti. Şimdi canını ortaya koyarak kazandığı rütbeler, İttihatçılarla tozutmuş ve kendini bilmez, haddini bilmez birkaç kişi tarafından elinden alınmak isteniyordu.

Mustafa Kemal Paşaya bu ve benzer saldırı yazıları arka arkaya çıkmaya başlayınca Kemal, kendisinin bazı çevrelere karşı; *“Şüpheli şahıs.”* olarak gösterilmek istendiğini anladı. Bu yazılar kasten yazılıyordu.

Kemal İstanbul'da geçirdiği her günün felâketler getirdiğini görüyordu.

Bir an önce Anadolu'ya geçmeliydi.

...

Nasihat heyetlerinin elde ettiği sonuçlar; padişah, hükûmet ve özellikle emperyalistler için tam bir felâket.

Ermeni ve Rumlar, nasihat heyetlerinin kendilerini ziyaret etmesini Türklerin âcizliğine vererek tümünden azıtmışlar.

Samsun'da İngiliz askerleri var.

İngiliz, Samsun'a gelir gelmez hapishanedeki bütün Ermeni ve Rumları salıvermiş.

Şartları var; bölgedeki Türkler sindirilecek.

Bu çeteler, bölgedeki İngiliz birliğinden ve Amerikan Kolejinden yardım ve destek görüyorlar. Merzifon Amerikan Koleji ilk Pontus Cemiyetini 1904'te kurmuş ve bine yakın Rum gencini bu Pontus hayaliyle yetiştirmiş.

Mel'un Enişte Paşa Damat Ferit, Ermeni ve Rum'un işini kolaylaştırmak için Merzifon'a Mergit adında bir Rum'u kaymakam olarak göndermiş.

Nasihat heyetlerini dinleyen Türk ise padişahın umudunu kesmiş, Ermeni ve Rum çetelerinin anlayacağı dilden konuşmaya başlamış.

Artık Türkler kuzu olmaktan bıkmışlar.

Karadeniz'in, Ege'nin, Torosların dağlarını mesken tutmaya başlayan Türkler, silâha silâhla karşılık verir olmuşlar.

Dünün aile babaları, çiftlik sahipleri, üçer, beşer, yirmişer kişilik milis kuvvetleri teşkil ederek dağlara çıkıyorlar.

Elinde silâhıyla bir boğazı tutan Türk'ü bir ordu gelse geçemez. Padişahın fermanı, dünün çiftçisini, eşrafını dağda çete yapmış. Hristiyan çeteler artık rahat at oynatamıyorlar.

Artık bir Türk'ü öldüren Ermeni yahut Rum çetenin peşi hiçbir şekilde bırakılmıyor.

Baskın, pusu, vuruşma.

Göze göz, dişe diş.

Hele de Giresun'da bir Topal Osman Ağa var.

Topal Osman, bir Türk köyünü basan, bir Türk'ü öldüren Rum veya Ermeni çetenin kökünü kazıyınca kadar peşini bırakmama-ya ant içmiş.

Ve dediğini de defalarca yapmış.

Bölge elden çıkmak üzereyken bir yandan Topal Osman Ağa, diğer bir yandan dağa çıkan Teğmen Hamdi, çevredeki Türklere güven veriyor.

Karadeniz'deki Hristiyan çeteler bakmışlar ki olmayacak, İstanbul'a şikâyet üzerine şikâyet yolluyorlar.

“Allenby’in raporu ve ordu müfettişlikleri!”

Karadeniz Bölgesinde Ermeni ve Rumların kolay at oynatamaz hâlde gelmesi emperyalistleri harekete geçirmeye yetiyor.

Kemal’e yaptığı VI. Ordu kumandanlığı teklifinin reddedilmesiyle bozulan General Allenby, hemen kolları sıvıyor ve enişte paşaya bir rapor yolluyor.

Bu raporda diyor ki; *“Samsun ve havalisinde birçok Rum köyle-ri Türkler tarafından her gün tecavüze uğramakta. Osmanlı Hükûmeti, bu vahşî tecavüzlerin önüne geçememektedir.”*

İşgal kuvvetleri kumandanı bu dosyaya bir de protesto notu eklemiştir; *“Bu tecavüzleri men etmek gerek. Eğer siz âciz iseniz, bunu biz yapacağız.”*

Bu işin nasihatı masihatı kalmamış, Damat Ferit telâşla harbiye nazırını çağırıyor; *“Çare!”*

Çare kuvvet kullanmak; fakat nasıl?

Ordunun yeniden düzenlenmesi lâzım; o nasıl olacak?

Harbiye Nazırı Şakir Paşa; Fevzi Paşaya, Cevat Paşaya soruyor; *“Ne yapalım?”*

Cevap basit; *“Tek çare daha önce teklif edilen ordu müfettişlikleridir.”*

...

Ordu kumandanları aylar öncesinden dağınık hâldeki kuvvetleri toplamak istemişler ve bu amaçla ordu müfettişlikleri projesi hazırlayarak hükûmete sunmuşlardı.

Hükûmet, emperyalistlerin hoşuna gitmeyeceğini düşündüğü bu projeyi rafa kaldırmıştı; fakat şimdi bu projenin uygulanmasından başka çare kalmamıştı.

Hemen uygulamaya konulan bu projeye göre elde kalan Osmanlı toprakları üç ordu müfettişliğine bölündü. Bütün askerî ve mülkî birimlerin ordu müfettişliklerine bağlı oldukları prensibi kabul edildi.

Böylece hükûmet, saltanat ve hilâfet makamı, ordu müfettişlikleriyle Anadolu’daki otoritesini devam ettirecekti.

Hükûmet ordu müfettişlikleriyle; *“Mütareke hükümlerinin tatbikini kolaylaştırmak, ötede beride dağınık hâlde bulunan orduyu terhis edip silâh ve cephanenin teslimini kolaylaştırmak, Anadolu’da oluşan çeteleri dağıtmak,”* amacındaydı.

“Mustafa Kemal Paşa hâlen meçhulümüzdür!”

Allenby’nin raporu, Sadrazam Damat Ferit’i sıkıştırmış ve raporu Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali’ye de göndermişti. Mehmet Ali raporu inceledikten sonra kara kara düşünmüş “*Pis ve zor bir iş.*” demişti.

Ve ertesi gün de korktuğu başına gelmiş; Damat Ferit kendisini çağırmıştı.

Damat Ferit sordu:

– Nazır hazretleri bir tedbir düşünmüş müdür?

Mehmet Ali sıkıntılıydı:

– Ne düşünebilirim paşa hazretleri. İngilizlerin iddiaları, tamamen yalan ve iftiradır.

Damat Ferit kızdı:

– Bahis konusu mesele İngilizlerin haklı-haksız oldukları değildir nazır beyefendi; şimdi ne yapacağız? Dâhiliye nazırım olarak bana tedbir söyleyiniz.

Mehmet Ali de çaresizdi:

– Samsun’da vukua gelen anarşinin İstanbul’dan hâlli müşkül-dür paşa hazretleri. Hâdis mahalline bir zat gönderelim, derim.

Damat Ferit, umutla Mehmet Ali’ye baktı:

– Böyle bir çözüm düşündüğünüze göre aklınızda bir isim vardır.

Mehmet Ali, bir yandan defalarca okuduğu Allenby’nin raporu-na bakarken bir yandan da sanki sıradan bir şey söylüyormuş gibi konuştu:

– Samsun’daki mülkü âmirler bu işin üstesinden gelemezler; lâkin mülkî erkân ile hükûmet taraftarı, genç ve enerjik bir kumandanın güçleri birleşirse havalideki anarşi yok edilebilir.

Damat Ferit sinirle bağırdı:

– Anladım beyefendi, bir isim düşündünüz mü diyorum, kimi gönderelim?

Mehmet Ali yine sıradan bir cevap verir gibi konuştu:

– Hatırıma Mustafa Kemal Paşa geliyor efendim.

Damat Ferit; “*Mustafa Kemal Paşa.*” adını duyunca durakladı:

– Mustafa Kemal Paşa mı?

Damat Ferit altın çerçeveli gözlüklerinin arkasından şüpheyle baktı.

Enişte paşanın kafasında Mustafa Kemal Paşayla ilgili olumlu ve olumsuz yüzlerce soru vardı.

Damat Ferit'in şüpheli bakışlarını yakalayan Mehmet Ali, Mustafa Kemal Paşanın üstün yeteneklerini onu ürkütmemeye çalışarak sıralamaya başladı.

Çanakkale Savaşlarındaki başarılarından, parlak zaferlerinden epey bahsettikten sonra Damat Ferit'in en çok hoşuna gidecek bölüme geldi:

– Kaldı ki Mustafa Kemal Paşa daima Enver Paşanın muhalifi olmuştur. Almanlarla beraber harbe girmeye de şiddetle karşı gelmiştir. Almanya seyahatiyle de padişahımızla aralarında bir dostluk peydah olmuştur. Üstelik padişahımızın da fahrî yaveridir.

Damat Ferit, her şeye rağmen tereddütteydi:

– Lâkin Mustafa Kemal Paşa hâlen meçhulümüzdür. Huyunu suyunu bilmediğimiz bir adam.

...

Aslında Kemal, Damat Ferit'in hiç de meçhulü değildi. Bahriye Nazırı Avni Paşa, Fevzi Çakmak, Hazineyi Hassa Umum Müdürü Refik, Esat Paşa, günlerdir gerek Harbiye Nazırı Şakir Paşaya, gerekse Damat Ferit'e bazen ayrı ayrı, bazen ikisi üçü birlikte Kemal'in adını vererek; "*Çok ciddî vazifelerde değerlendirilmesi gereken kıymetdar bir askerdir.*" diyorlardı.

Kaldı ki aylardır onun ne yapıp ettiğini hem kendisi takip ediyor, hem de İngilizlerden bilgi alıyordu. Kemal'in Enver ve İttihatçı düşmanı olduğundan emin olduğu için rahattı; fakat onun Padişah Vahdettin'le münasebetlerinden fazlaca rahatsızdı.

Ya padişah kendisini sadrazamlıktan alarak Mustafa Kemal'i atarsa?

Üstelik Damat Ferit, Kemal'in Ahmet Rıza'yla da görüştüğünü biliyordu.

Kaldı ki böyle bir zamanda bu tür bir görüşme, İngilizlerin ve padişahın haberi olmadan yapılamazdı.

Yani...

Yanisi şu ki Damat Ferit de Enver'inkine benzer vehme kapılmıştı. Damat paşa da Enver Paşa gibi; "*Bu adamdan mutlaka kurtulmalı.*" diye düşünmeye başlamıştı.

Mehmet Ali, Damat Ferit'i düşüncelerinden ayırdı:

– Emir buyurun bir yemek düzenleyeyim ve kendilerini zât-ı âlînize takdim edeyim.

Damat Ferit sıkıntılı bir iç çekerek:

– Münasiptir, dedi.

“Hayırlı bir iş!”

Damat Ferit'ten *“Münasiptir.”* cevabını alan Mehmet Ali, birkaç saat sonra Kemal'in Şişli'deki evindeydi.

Kısa bir hoş-beşten sonra Mehmet Ali aceleyle konuya girdi:

– Paşa hazretleri, Sadrazam Damat Ferit Paşa sizinle tanışmak istemektedir. Yarın akşam zât-ı âlînizi sadrazam hazretlerine takdim etmekle görevlendirildim.

Kemal, önce ne diyeceğini bilemedi. Damat Ferit onunla tanışmak istiyordu. Dâhiliye nazırının telâşu da gözünden kaçmadı. Bir şeyler oluyordu; ama ne?

Kemal'den ses çıkmadığını gören Mehmet Ali sordu:

– Şaşırmakta haklısınız; lâkin sizin adınıza sadrazam paşaya söz vermiş bulundum ve yarın akşam bir yemek düzenledim. Ne bu yurdunuz?

Kemal, Mehmet Ali'nin bu emrivakisini duyunca daha bir meraklandı:

– Şaşkınlığımı af buyurun Mehmet Ali Bey, çok anî bir teklif oldu; lâkin bu yemeğin sebebi nedir anlayamadım?

Mehmet Ali tam anlatmak için ağzını açmıştı ki vazgeçti. Sadrazam paşanın Mustafa Kemal Paşa hakkında kesin kararını vermeden açıklama yapması doğru olmazdı.

Kemal'e gülümseyerek üstü kapalı bir cevap verdi:

– İnşallah hayırlı bir iş paşam.

“Hayırlı bir iş!” cevabını alan Kemal bir an durdu. Ne diyeceğini bilemedi. Mehmet Ali'ye göre hayırlı olan bir iş Kemal'e göre de hayırlı olabilir miydi?

Ya Damat Ferit? Damat Ferit'e göre hayırlı olan işin kendisine göre hayırlı olması mümkün müydü?

Kemal'in matematik kafası bir yığın ihtimali bir anda ekledi, çıkardı, çarptı; fakat sonucu bulamadı.

Dâhiliye nazırına tekrar sordu:

– “*Hayırlı bir iş.*” demekle beni daha ziyade merakta bırakıyorsunuz. Tertip edilen bu yemeğin mutlaka bir sebebi olmalı?

Mehmet Ali’nin ser verip sır vermeyeceği belli olmuştu:

– Sadece şunu söyleyebilirim. Sadrazam hazretleri sizi tanımak istiyorlar. Lütfen yarın akşam Serkl Doryan’ı teşrif ediniz. Beni zorda bırakmayınız.

Kemal onaylar gibi başını salladı:

– Sizi pek sever ve sayarım Mehmet Ali Beyefendi. Mademki bendenize güvenerek Damat Ferit Paşa Hazretleriyle bir yemek tertip edilmiştir, elbette kabul edeceğim. Sadrazam hazretleriyle görüşmemizde fayda vardır.

...

Ve ertesi akşam Mehmet Ali, Serkl Doryan’da Sadrazam Damat Ferit Paşayla, Mustafa Kemal Paşayı buluşturdu.

Mehmet Ali, Kemal’i sadrazama takdim etti.

Onu Damat Ferit’e öyle bir övdü ki Kemal sık sık onun sözlerini; “*Estağfurullahlarla, teveccühünüzlerle,*” kesmek zorunda kaldı.

Daha sonra Damat Ferit’in soru faslı başladı. Arka arkaya sorularla karşılaşan Kemal şaşırmakla birlikte vaziyeti anlar gibi oldu. Damat Ferit kendisini ölçüp biçiyor, iyi de tartıyordu.

Dağdan tepeden aslında birbirlerinden uzak gibi görünen sorular bazen İttihatçılarda düğümleniyor, ara sıra Almanlarda noktalanıyor; ama hep Enver etrafında dönüyordu.

Normalden uzun süren yemekte askerî, siyasî konular da konuşuldu. Kemal, Damat Ferit’in her sorduğu soruya, onun duymak istediği şekilde cevaplar verdi.

Damat Ferit, aradığı adamı bulmuş olmanın rahatlığı içindeydi:

– Tanıştığımıza memnun oldum paşa hazretleri. Sizin gibi kabiliyetli, genç ve kıymetli kumandanlara çok ihtiyacımız var.

Kemal de aynı nezaketle karşılık verdi:

– Padişahımızın ve sadrazam paşa hazretlerinin güvenine lâıyk olmak, benim için şereflerin en büyüğüdür efendim.

Saatlerdir diken üstünde olan dâhiliye nazırı rahatlamıştı. İyi bir iş yapmanın keyfiyle arkasına yaslandı.

Damat Ferit de rahatlamıştı. Onun nezdinde şimdiye kadar pek tanıma imkânı bulamadığı Mustafa Kemal Paşa, bir akşam yemeğiyle meçhul olmaktan çıkmış ve Samsun'a giderek oradaki asayişsizliği söndürecek bir kumandan olmuştu.

Bu görev Kemal Paşaya teklif edilmeden önce padişaha bilgi verilmeliydi; fakat daha önce İngilizler haberdar edilmeli ve onayları alınmalıydı. Ne olur ne olmazdı!

“Ordu müfettişlikleri kurmuşsunuz ekselâns?”

Damat Ferit hemen İngiliz Elçiliği Baş Tercümanı Andrew Ryan'a çay içmek bahanesiyle gitti.

Ryan ise müfettişlik meselesini zaten duymuştu. Damat Ferit'in kendisini ziyaret ederek açıklama yapmasını bekliyordu.

Ryan, Damat Ferit'e kinayeli bir şekilde sordu:

– Ordu müfettişlikleri kurmuşsunuz ekselâns?

Damat Ferit önemsiz bir şeymiş gibi konuştu:

– Evet ekselâns. Mütarekeyi tam olarak uygulayabilmemiz için böyle bir kadroya ihtiyacımız vardı. İlk müfettişlik kadrosu için de General Mustafa Kemal'i düşünüyoruz. Ekselânsları da münasip görürlerse Mustafa Kemal Paşayı Samsun ve havalisindeki karışıklıkları söndürmesi, halkın elindeki silâhları toplaması ve eşkıyaları susturması için bölgeye göndereceğiz.

İngiliz Ryan tepkisiz:

– General Mustafa Kemal'i tanımıyorum. Bu isimde karar kıldığınıza göre her hâlde kendilerine itimadınız tamdır?

Damat Ferit neşeli:

– Dün onu akşam yemeğine çağırdım ve ondan sadakat vaatleri aldım. Bunlar her hâlde bir subay ve bir centilmenin yeminidir.

Ryan tatmin olmuş gibidir.

– Öyle diyorsanız mesele yok. Size güvenimiz tamdır.

...

Aslında Kemal'in Samsun'a gönderilmesi İngilizlerin de işine geliyordu. Böylesine donanımlı bir askerin İstanbul'da elini kolunu sallayarak dolaşması ve devamlı birileriyle bir şeyler görüşmesinden rahatsız oluyorlardı; fakat Çanakkale kahramanı, padişah yaveri ve İttihatçı düşmanı olduğu için ona bir şey de yapamıyorlardı.

Daha kötüsü, casusları onu aylarca izlemişler hiçbir yanlışlığına da rastlamamışlardı. İçeri atamadıklarına ve özellikle de engellemediklerine göre, General Mustafa Kemal'in Samsun'a gidişi ondan kurtuluş demektir.

“Sadrazam Ferit Paşa zât-ı âlînizi münasip görmüşler!”

Damat Ferit, padişahla görüşükten sonra hemen ertesi gün Harbiye Nazırı Müşir Şakir Paşaya; *“Samsun'daki hâdisenin tahkikine Mustafa Kemal Paşa memur edilmiştir.”* diyerek *“Gerekli evrakın bir an evvel düzenlenmesini ve paşa hazretlerinin yolluğunun hazırlanmasını,”* istedi.

...

28 Nisan 1919!

Harbiye nezaretinden çağırıldığı haberi Kemal'e, Cevat Abbas'la iletildi.

Kemal içinden bir; *“Hayırdır inşallah!”* çekti.

Kafasında bin bir türlü düşünceyle üniformasını giyen Kemal, harbiye nezaretinin yolunu tuttu.

Harbiye Nazırı Şakir Paşa, Kemal'i makamında ifadesiz bir yüzle kabul etti.

Kendisine İngilizlerin verdiği dosyayı uzattı:

– Paşa hazretleri, lütfen şuna bir göz atınız.

Allenby'nin raporunu okuyan Kemal'in cinler tepesine çıktı.

İngiliz'in iddialarına göre; Samsun ve havalisinde Türkler, Ermeni ve Rumları taciz ediyormuş. Osmanlı Hükûmeti bu vahşî tecavüzlerin önüne geçememekteymiş.

Bu havalinin emniyet ve huzurunu temin etmek İngiliz'in insaniyet borcuymuş.

Kemal dosyadaki Allenby'nin protestosuna da bir göz attı. Allenby; *“Bu tecavüzleri men etmek lâzımdır. Eğer siz âciz iseniz vazifeyi biz üstümüze alacağız.”* diyordu.

Kemal dosyayı kapatırken konuştu:

– Doğrusu çok şaşırdım paşa hazretleri; lâkin zât-ı âlîniz bu iddialara inanıyor mu? Yani, elinde silâhı bile olmayan bizimkiler, silâhlı Ermeni ve Rumları taciz ediyorlar, öyle midir?

Harbiye Nazırı Şakir Paşa, gözlüklerinin üstünden baktı:

– İşte böyle midir, değil midir tahkiki gerekir. Sadrazam Ferit Paşa Hazretleri zât-ı âlînizi münasip görmüşler. Samsun’a giderek meselenin doğru veya yanlışlığını tespit edeceksiniz.

Kemal duydukları karşısında bir an kalakaldı.

Damat Ferit, zât-ı âlîniz, münasip, Samsun, gitmek.

Önce bunları beyninde bir sıraya koymaya çalıştı, beceremeyince vazgeçti. Sonra iki kelimeye takıldı kaldı; “*Samsun ve gitmek.*”

Samsun’a gidiyordu!

Yani Anadolu’ya!

Kemal’i birden ter bastı. Sonra kalbi hızla çarpmaya başladı. İçinde kabaran heyecanı belli etmemek için kendini sakinleştirmeye çalışırken konuştu:

– Memnuniyetle giderim; lâkin tam olarak vazifem nedir bilmek isterim. Benim vazifem; “*Türkler, Rumlara zulmediyor mu, etmiyor mu?*” bunu öğrenmek midir? Yani, Samsun’a sade bunu anlamak için mi gideceğim, memuriyetim bu mudur efendim?

Yaşlı harbiye nazırı zaten yorgundu, Kemal’i geçiştirmeye çalıştı:

– Evet paşa hazretleri. Sadrazam paşa hazretleriyle üzerinde ittifak ettiğimiz mesele budur. Samsun’a hangi sıfatla vazifelendirileceğiniz bilahare tespit edilecektir.

Harbiye Nazırı Şakir Paşanın önemsemez tavrına rağmen Kemal üsteledi:

– Yine de memuriyetime bir şekil vermek gerek paşa hazretleri. Müsaade buyurursanız ayrıntıları Erkân-ı Harbiye Reisimiz Fevzi Çakmak Paşa Hazretleriyle de görüşelim.

Harbiye nazırı hemen kabul etti:

– Münasiptir efendim, görüşünüz; lâkin acele ediniz. Sadrazam paşa hazretleri haber bekliyorlar.

“Sana bu kadar yetki vermezler!”

Kemal hiç vakit kaybetmeden Erkân-ı Harbiye Reisi Fevzi Çakmak’la görüşmeye gitti; fakat Fevzi Paşa yirmi gündür hasta olduğu için makamına gelmemiştir.

Kemal merakla sordu:

– Pek üzüldüm. Nesi varmış paşa hazretlerinin?

Paşanın yaveri Kemal'in kulağına eğildi:

– Meraklanmayın paşa hazretleri. Paşam hasta falan değildir. General Allenby'yi karşılamaya gitmemek için bir hastalık uydurmuştur.

Kemal gülümsedi:

– Aman hasta olmasın da.

Fevzi Paşayı bulamayınca ona vekâlet eden Erkân-ı Harbiye İkinci Reisi Diyarbakırlı Kâzım Paşayla görüştü.

Diyarbakırlı Kâzım Paşa da Kemal'e bir görev verilmesi için çırpınanlardandı; fakat son gelişmelerden haberdar değildi.

Kemal koltuğa oturur oturmaz rica etti:

– Lütfen önce kapıları kapatınız paşam.

Kâzım Paşa gülümseyerek gitti kapıyı kapattı:

– Ne oluyoruz Kemal Paşam? Yoksa mühim bir vaziyet karşısında mıyız?

Kemal'in içi içine sığmıyordu:

– Ben anlatayım gerisini siz takdir ediniz paşa hazretleri. Her ne sebep ve maksatlaysa beni İstanbul'dan uzaklaştırmak için bir vesile aramışlar ve bir vazife bulmuşlar. Zaten Anadolu'ya geçmek için fırsat arıyordum. Bu fırsattan istifade etmeliyiz değil mi?

Kâzım Paşa meraklandı:

– Nasıl?

Kemal, Diyarbakırlı Kâzım Paşaya olanı biteni anlattı. Allenby'nin raporunu, Mehmet Ali'nin teklifini, Damat Ferit'le görüşmesini...

Kâzım Paşa onu büyük bir heyecanla ve her cümlede artan bir merakla dinledi.

Sonunda çenesini kaşıyarak sordu:

– Anladığım kadarıyla Samsun'a vazifelendirildiniz; lâkin bu memuriyetinize bir şekil ve sıfat gerekmektedir. Bu olmadan olmaz.

Kemal cebinden sigarasını çıkarırken konuştu:

– İsbet buyurdunuz paşa hazretleri, bu vazifeye bir sıfat gerekmektedir.

Kâzım Paşa bu şekil ve sıfatı çok kolay buldu:

– Haberiniz var mı bilmiyorum. Hükûmetçe yeni ordu müfettişlikleri ihdas olundu. Zât-ı âlînizi ordu müfettişi unvanıyla vazifelendirebiliriz.

Kemal, Kâzım Paşadan rica etti:

– Lütfen paşa hazretleri harbiye nazırıyla hemen konuşunuz. Hükûmet benden nasıl bir vazife beklemektedir ve bu vazifenin çerçevesi nedir bilmem lâzım.

...

Erkân-ı Harbiye İkinci Reisi Diyarbakırlı Kâzım Paşa, Harbiye Nazırı Şakir Paşanın makamına gidince Kemal bütün olayları kafasında tekrar tartar. Aradan yarım saat geçmiş, Kâzım Paşa harbiye nazırına gitmiş ve gelmiştir.

Gelir gelmez Kemal'i kafasında kurduğu hesaplarından ayırır:

– Sizden çok şey bekleniyor paşa hazretleri. Karadeniz Bölgesindeki Rumları, Türklere karşı koruyacaksınız. Bölgedeki silâh ve cephaneyi toplattıracaksınız. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerini dağıtacaksınız. Nazır paşa hazretleri; *“Mustafa Kemal Paşayı bunun için yolluyoruz. Kendisine sadrazam paşayla beraber bir salâhiyetnâme vereceğiz.”* buyurdular.

Kemal heyecanla kalktı. Ayaklarının ucuna basa basa kapıya kadar gitti ve kapalı olup olmadığını kontrol etti.

Kâzım Paşa, Kemal'i seyrederken gülümsüyordu:

– Merak etmeyin paşa hazretleri, bizim nezarette yabancı yok. Hepsi güvenilir adamlarımız.

Kemal, Kâzım Paşanın yanına geldi:

– Pekâlâ ve de pek güzel aziz pašam. Şimdi, onlar ne istiyorsa azamîsini ilâve ederek bir salâhiyetnâme kaleme almanızı istirham ediyorum. Şu şartla ki bir iki noktayı bendeniz not ettirmeliyim.

Kâzım Paşa eline kalemle kâğıt aldı:

– Peki pašam buyurunuz.

Kemal tane tane konuşmaya başladı:

– Bunca mühim işi yapabilmem için iki şey istiyorum. Birincisi, Samsun'dan başlayarak bütün şark vilâyetlerindeki kuvvetlerin kumandanı olmaklığım ve bu kuvvetlerin bulunduğu vilâyetler valilerine doğrudan doğruya emir verebilmekliğimdir. İkincisi de bu mıntıkayla herhangi bir temasta bulunan askerî ve idarî makamlara bildirilerde bulunabilmeli, talimatlar verebilmeliyim. Onlar ne istiyorsa fazlasını yazınız; lâkin bu iki noktadaki istirhamlarımı salâhiyetnâmenin sonuna mutlaka ekleyiniz.

Kemal'le Kâzım Paşa bakışlırlar.

Kâzım Paşanın bakışlarında; *"Sana bu kadar yetki vermezler."* vardır.

Buna rağmen Kemal'in söylediklerini yazmaya başlar.

...

Kâzım Paşanın yazdığı salâhiyetnâmeyle Kemal, hükûmetin istediklerinin hepsini hatta daha fazlasını taahhüt etmiş oldu; fakat salâhiyetnâmenin sonuna bu taahhütleri yerine getirebilmesi için gerekli olan yetkileri de yazdı.

Yetkiler...

Kemal, hemen hemen bütün Karadeniz, Orta ve Doğu Anadolu'daki bütün askerî ve mülkî âmirlerle emretme yetkisi istiyordu.

Yetkilerin genişliğini gören Kâzım Paşa korktu:

– Fazla ileri gitmeyelim paşa hazretleri. Kaldı ki size verilecek yetkiler nazırlar kurulunda da tartışılacaktır; Anadolu'nun yarısına hükmedecek bir yetki belgesinin Mustafa Kemal Paşa gibi bir aske-re verilmesi, bazı kulaklara kar suyu kaçırabilir. Pişmiş aş soğuk su katmayalım.

Düşündü Kemal, açıkça belliydi ki sadrazam da hükûmet de onu göndermek için can atıyorlardı.

Bu durumdan faydalanmak lâzımdı:

– Haklısınız paşam; lâkin Anadolu'da yapılması istenilen onca işlerin görülebilmesi için bu yetkiler zarurîdir.

Kâzım Paşa zeki adamdı:

– Bu kadar yetki boşuna istenmez paşam. Yoksa bir şey mi yapacaksınız?

Kemal gülümsedi:

– Kulağını bana doğru uzat.

Kâzım Paşa kulağını uzatınca Kemal fısıldadı:

– Evet bir şey yapacağım. Bu yetkiler verilse de verilmese de yapacağım. Anadolu'ya vazifeli gitsem de gitmesem de yapacağım. Ve buradaki herkes, hepiniz, bana yardım etmelisiniz.

Kâzım Paşa heyecanla ayağa kalktı, Kemal'i kucakladı:

– Allah kolaylık versin. Vazifemizdir, ne isterseniz yaparız.

Kâzım Paşa yazdığı yetki belgesini eline aldı:

– Nazır paşa buradayken götüreyim. Bakalım o ne diyecek.

“İmzaya hacet yoktur!”

Kâzım Paşa makama girer. Harbiye Nazırı Şakir Paşaya elindeki salâhiyetnâme müsveddesini uzatır.

Şakir Paşa, boynundaki gözlüğü burnunun üzerine kondurarak eline aldığı kâğıdı satır satır okumaya başlar.

Nazır paşa her okuduğu satırda, gözünü kaldırıp saygıyla bekleyen Kâzım Paşaya bakmaktadır. Her baktığında da; *“Yaaa, bak bak bak!”* gibi yarı alaylı hayret ifadeleri ağzından çıkmaktadır.

Şakir Paşa okumayı bitirdikten sonra gözlüğünü burnunun üzerinden alarak konuşur:

– Böylesine salâhiyetlerle donatılmış bir Mustafa Kemal Paşa, Anadolu’da her şeye, her köşeye hâkim olacak demektir Kâzım Bey. Yanlış mı anlıyorum?

Kâzım Paşa önemsemez bir tavır takınır:

– Aman paşa hazretleri, hükûmet Kemal Paşadan öyle şeyler istiyor ki... Bu yetkiler zarurîdir.

Şakir Paşa yutmamıştır. Mustafa Kemal Paşa gibi bir asker, bunca yetkiyi ele geçirirse, ortalığı hallaç pamuğu gibi atabilir.

Atarsa iyi mi olur kötü mü olur?

Şakir Paşa içindeki sesi dışa vuramamaktadır; gerçi ortada kendisi için bir tehlike yoktur; Kemal Paşayı padişah da sadrazam da göndermek istemektedir. İngilizler de onaylamıştır.

O hâlde bu belgeyi imzalamasından daha tabîî ne olabilir?

Bütün bunları masanın çekmecesindeki mührü ararken düşünmüş ve nihayet mührü bulmuştur.

İçindeki ses; *“Mustafa Kemal Paşaya bunca yetkinin verilmesinin memleket adına hayırlı olacağını”* söylemektedir.

Buna rağmen kendi kendine; *“Bu yaşlı hâlimde beni böyle işlere niçin sokarlar bilmem ki”* diye mırıldandıktan sonra Kâzım Paşaya döner:

– Bu mührü alınız. Yazdıklarınızı temize çektikten sonra altına basınız. Sonra da başvekâlete gönderiniz.

Kâzım Paşa mührü alırken sorar:

– Siz imzalamayacak mısınız paşam?

Şakir Paşanın canı sıkındır:

– Mühür basılınca vesika geçerli olur. İmzaya hacet yoktur.

“Haydi hayırlısı!”

Kâzım Paşa olanları anlatınca Kemal daha da bir sevinir:

– Yani şimdi temize çektiğimiz salâhiyetnâme'yi nazır paşa görmeyecek öyle mi?

Kâzım Paşa gülmektedir:

– Hayır görmeyecek, hemen göndereceğim.

Kemal heyecanlanmıştı:

– O hâlde evrakın altına bir cümle daha ekleyebiliriz.

Kâzım Paşa telâşlanır:

– Aman paşa hazretleri, kaş yapayım derken göz çıkarmayalım.

Kemal kararlıdır:

– Bu işin kaş gözü kalmadı. Lütfen ekleyiniz paşam; “*Mustafa Kemal Paşa; lüzum gördükçe sadrazam paşayla haberleşir.*”

...

Kâzım Paşa, yetki belgesi müsveddesini iki nüsha olarak temize çekti. En sonuna da Kemal'in istediği son maddeyi ekledi ve altına Harbiye Nazırı Şakir Paşanın makam mührünü bastı.

Kemal, belgenin birini aldı, özenle katlayarak cebine koyduktan sonra, diğerini Kâzım Paşaya uzattı:

– Bu iş tamam. Siz de bu nüshayı dosyanıza koyunuz.

Kâzım Paşa güldü:

– Siz gidip kurtulacaksınız paşa hazretleri; lâkin galiba beni burada torbaya sokuyorsunuz.

Kemal samimiyetle Kâzım Paşanın elini tuttu:

– Hayır hayır, kimse benim yüzümden torbaya girmeyecek. Size şimdilik sadece teşekkür ediyorum; lâkin bir gün gelecek bu anı hatırlayacak ve güleceğiz.

Kâzım Paşa bir daha güldü:

– İnşallah paşa hazretleri inşallah. Yarın Şakir Paşayı tekrar ziyarete geliniz. Sizi sadrazam paşaya takdim edecekmiş.

Kemal sevindi, demek her şey yolundaydı:

– Bu durum hiçbir pürüzümüzün kalmadığını gösterir öyle değil mi paşam?

Kâzım Paşa da memnundu:

– Öyle görünüyor Mustafa Kemal Bey, haydi hayırlısı.

İşte, olmuştu bu iş.

Olmuştu! Harbiye nezaretinin bir çıkmaz koridoruna gitti ve cebindeki yetki belgesini, hazla, hırsla defalarca okudu;

“Bölgede asayiş sağlayacak, terhis edilen orduların silâhlarını emniyete alacak, anarşinin sebeplerini ortadan kaldıracaktı.

Bu görevleri başarabilmesi için III. ve XV. kolordular onun emrine verilmişti. Bu ordulara atanacak kumandanlar için Kemal’in tavsiyesi alınacaktı.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri asker topluyorlarsa bunlara mâni olunacaktı. Yapılan toplantıların engellenmeleri için valilere emir verme yetkisi de verilmişti.

Trabzon, Erzurum, Sivas, Van vilâyetleriyle Erzincan ve Canik valileri de müfettişin emirlerini yerine getireceklerdi.

Diyarbakır, Bitlis, Elâzığ, Ankara, Kastamonu vilâyetleri ve buradaki kolordu kumandanlıkları da müfettişe yardımcı olacaklardı.”

Yetki belgesindeki ifadeler oldukça muğlâktı.

Kemal bu muğlâklıktan faydalanabilir, yetkilerini genişledikçe genişletirdi.

Ne âlâ şey!

...

Ertesi gün harbiye nezaretine tekrar gitti Kemal. Harbiye Nazırı Şakir Paşa onu çok duygulu bir şekilde kabul etti:

– Haydi çocuğum. Beni utandırma, mesuliyet altında bırakma. Şimdi seni Damat Ferit Paşaya götüreceğim. İçindekileri ben biliyorum sen dışarı vurma. İyi konuş, ona söz verdim.

Şakir Paşa, bazen her şeyi biliyor, bazen hiçbir şey bilmiyor gibi konuşuyordu.

Kemal onu rahatlattı:

– Merak buyurmayınız paşam. Sizi mahcup etmeyeceğimden emin olabilirsiniz.

Kemal, Damat Ferit’in tüm sorularına yine tam onun istediği gibi cevaplar verince sadrazam da neşelendi. IX. Ordu müfettişliği için Mustafa Kemal Paşa Hazretlerini seçtiklerinden dolayı harbiye nazırını tebrik etti.

Damat Ferit'in yanından çıktıklarında Şakir Paşa daha bir heyecanlıydı.

Yine de paşa hiçbir şeyi bilmezmiş gibi konuşmaya devam etti:

– Teşekkür ederim evlâdım, beni mahcup etmediniz; lâkin unutmayınız ki Damat Ferit'in dikkatsizliği uzun sürmeyecektir. Ben üstüme düşen vazifeyi yaptım, bunu tarih yazacaktır; amma bunu senin de unutmamaklığını isterim.

Kemal uygulandı, Şakir Paşanın elini öptü:

– Merak buyurmayınız paşam. Bu büyük hizmetinizi tarih de yazacaktır, ben de hiç unutmayacağım. Yaptığınız iş çok büyüktür, bunu bir gün gözlerinizle görmenizi dilerim.

Daha sonra Şakir Paşa, Kemal'i Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali'nin yanına götürdü ve takdim etti:

– Mehmet Ali Beyefendi. IX. Ordu Müfettişimiz Mustafa Kemal Paşa Hazretleri hükûmetinizin vereceği bütün vazifeleri memnuniyetle yapacaklardır. Yeter ki biz kendilerine yardımcı olalım.

Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali gülümsedi:

– Teşekkür ederim paşa hazretleri; lâkin Mustafa Kemal Beyi bendenize tanıtmaya hacet yoktur. Kendilerini hanelerinde çok ziyaret ettim ve tanımak imkânı buldum. Ben ve hükûmetimiz kendilerine elimizden geldiğince yardımcı olacağız.

...

Kâzım Paşa, Kemal'in acele ettiğini görünce işi daha da sıkı tuttu.

30 Nisanda padişah iradesini istedi ve aynı gün onay aldı.

İşte nihayet bitmişti.

Padişah onay verdikten sonra hükûmet zaten iradenin gereğini yapacaktı.

Hemen aynı gün IX. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşanın sorumluluk bölgesindeki tüm vilâyetlere bilgi verildi.

Ve Kâzım Paşa en son şeklini alan görevlendirme yazısını Kemal'e elden teslim etti.

...

O her şeyi göze alarak sıradan bir vatandaş gibi bile olsa Anadolu'ya gitmeyi göze almışken; talih ona öylesine müsait şartlar hazırlamıştı ki!

Kâzım Paşanın yanından çıkarken heyecandan dudaklarını ısırıyordu. Kanat çırpma ya hazırlanan bir kuş gibiydi.

İşte kafesi açılmış, olanca genişliğiyle Anadolu önüne serilmişti.

Mavi Kuş, Kemal'i saatlerdir harbiye nezaretinin çatısında bekliyordu. Onu merdivenlerden inerken görünce hızla uçtu, büyük demirli kapının çatısına kondu.

İşte Kemal karşıdan geliyordu.

Yüzüne baktı. Onu yıllardır böylesine neşeli görmemişti.

Kemal'i neşeli görünce kanatlarını çırpıp çırpıp ötmeye başladı.

Elindeki salâhiyetnâmeyi sıkı sıkı tutan Kemal, kulaklarına tatlı bir müziğin nağmeleri gibi gelen Mavi Kuşun sesini duyunca gülümseyerek başını kaldırdı.

Bakıştılar!

Kemal göz kırptı:

– Hazırlan, gidiyoruz!

VIII. Bölüm

ELVEDA İSTANBUL

İzmir ile Samsun?

İzmir ile Samsun, iki kardeş şehir.

Biri Akdeniz'in Ege kıyılarına bakar diğeri Karadeniz'e.

Samsun ile İzmir'in sokaklarında asırlardır Türkçe konuşulur. Hâkim Türkçe'nin engin hoşgörüsüyle Rumca, Ermenice varyatolar da söylenir.

Asırlar var ki bu iki şehrin semalarında ezan okunur. Türk'ün engin hoşgörüsüyle zarif minarelerden yükselen ezan sesine, çan sesleri de karışır.

Ezan okunan minarelerle çan çalınan kulelerin arası bazı yerlerde yüz metre bile değildir.

Camide cuma namazı kılan Türk, kulağına gelen çan seslerinden rahatsız olmaz.

Asırlardır çan ve varyatasına müsamaha edilen Rum ile Ermeni, bugün varlığını borçlu olduğu Türk'e ve ezana saldırı hâlinde.

Oysa Türk, Rum ile Ermeni; asırlarca birbirlerinin ekmeğini yemişler, tuzlarına banmışlardır.

Türkler; tuz ekmek hakkı derler.

Tuz ekmek hakkı Türk inancına göre; bir kişiden bir aileden biraz tuz tadılmışsa, el kadar ekmek yenmişse, o aile dünya durdukça dost ve kardeştir.

Türk, tuz ekmek hakkına hep saygı göstermiş; fakat Ermeni ve Rum, tuz ekmek hakkını çiğnemiştir.

Ermeni ve Rumlar zaman gelmiş Rus'un, zaman gelmiş; Alman, İngiliz, Fransız, İtalyan veya Amerika'nın tahriklerine kapılmıştır.

İzmir ile Samsun?

Akdeniz'in Ege'ye uzanan beyaz köpüklü dalgalarının okşadığı İzmir.

Karadeniz'in çılgın dalgalarının çarptığı Samsun.

İzmir ile Samsun, Türk'ün dünyaya bakan iki gözü.

Türk'ün iki gözü de tehlikede.

Türk'ün iki gözüne, Paris'te mil çekilmek isteniyor.

“Anadolu’ya gideceğimi zannetmiyorum!”

Kemal, Samsun’a gitmek için hazırlıklarını yaparken Mevhibe’yi günlerdir ihmal etmişti.

Mevhibe son gelişmelerden habersiz evinde kara kara düşünmekteydi; *“Acaba Mustafa Kemal Paşa kendisinden bıkmış mıydı? Acaba Dr. Rasim Ferit’in sözleri doğru mu çıkmıştı?”*

Dr. Rasim Ferit, Kemal için; *“İki ayda, bir kadından bıkar.”* demişti.

Mevhibe, kafasındaki düşüncelerle gecesini gündüzünü birbirine karıştırmıştı ki o sabah Cevat Abbas ziyaretine geldi.

Kısa bir hoş-beşten sonra Mevhibe sordu:

– Paşa hazretleri nasıllar? Son günlerde görüşemiyoruz.

Cevat Abbas, Mevhibe’nin sesindeki kırılganlığı hemen anladı:

– Paşam Anadolu’ya geçmeye karar verdi hanımefendi.

Mevhibe beyninden vurulmuşa döndü. Şaşkınlıktan kelimeleri seçemez oldu:

– Anadolu’ya geçmek mi?

Cevat Abbas onayladı:

– Evet, paşam Anadolu’ya gidiyor efendim.

Kemal’i artık göremeyecek olması düşüncesi bile Mevhibe’nin yüzünün bembeyaz kesilmesine yetti.

Titrek bir sesle cevabından korktuğu soruyu sordu:

– Yani dönmemek üzere mi?

Cevat Abbas, Mevhibe’nin telâşını görünce üzüldü:

– Kim bilir, belki de...

Mevhibe’nin gözleri doldu. Belli etmemek için toparlanmaya çalışıyordu ki Cevat Abbas saygıyla konuştu:

– Paşamın kararı kesin efendim. Acaba zât-ı âlîniz de paşamla birlikte Anadolu’ya gitmek isterler mi?

Beklemediği anda gelen bu teklif Mevhibe’nin içinin titremesine yetti.

Anadolu’ya gitmek!

Mevhibe önce ne diyeceğini bilemedi. Şimdiye kadar Anadolu’ya gitmeyi hiç düşünmemişti. Anadolu şimdiye kadar Mevhibe’nin aklından bile geçmemişti.

Mevhibe Sultan, İstanbul’da yaşamaya alışmıştı.

Ya Anadolu?

Kemal Paşanın peşine düşerek; açlığın, sefaletin kol gezdiği Anadolu’da bilinmez bir maceraya atılmak?

Saraylarda el bebek, gül bebek büyütülen Mevhibe; yoksul Anadolu’da ne yapacaktı?

Bu teklif yaverin ağzından kaçırdığı bir söz değildi. Bu teklif kendisine bu şekilde ulaştırılmak istenmişti.

Teklif Kemal’den gelmişti.

Mevhibe titrek bir sesle cevap verdi:

– Doğrusunu isterseniz hiç beklemediğim bir teklif beyefendi. Düşünmeden böyle bir karar veremem; lâkin yine de Anadolu’ya gidebileceğimi zannetmiyorum.

...

Cevat Abbas, hemen Şişli’ye gidip Mevhibe Sultanın; “*Anadolu’ya gidebileceğimi zannetmiyorum.*” cevabını ilettili.

Bu olumsuz cevap üzerine Kemal o akşam Mevhibe’yi evinde ziyaret etti. Onun gelişi Mevhibe’yi mutlu etmekle birlikte tedirgin de etmişti.

Kemal lâfı hiç uzatmadı:

– Anadolu’ya birlikte gitme teklifimi düşündünüz mü?

Kemal cevabı beklemeden devam etti:

– Bize çok faydanız olacak. Yalnız değilsiniz. Uygun bir zamanda Halide Edip Hanımefendi de Anadolu’ya geçecek.

Aslında düşünmüştü Mevhibe. Anadolu’da yapamayacağını düşünmüştü. Onca sıkıntıya katlanamayacağını düşünmüştü; fakat nedense Kemal’e bunları diyemedi:

– İzin verirseniz biraz daha düşünmek istiyorum, dedi.

Kemal hiç ısrar etmedi; çünkü onun gelmek niyetinde olmadığı anlamıştı. Yapacak onca iş vardı. Bir an önce karargâhını kurmalıydı.

...

Mustafa Kemal Paşa, Türk’ün gözü Samsun’a bir an önce gitmek için gecesini gündüzüne katarken Yunanlılar aylardır Paris’e post sermişlerdi.

Yunancık, Karadeniz’de Samsun’u hedeflemişken Ege Bölgesinde de İzmir’e göz dikmişti.

Yunan Başbakanı Venizelos'la Dışişleri Bakanı Politis, İngiltere, Amerika, İsviçre ve Fransa'yla birlikte, bütün batı ülkelerinde aylardır büyük bir propaganda faaliyetine girişmişlerdi.

Verdikleri yemeklerde, balolarda hep Yunan propagandası işleniyordu. Venizelos burnunu kaşısa, Avrupa basınında haber oluyordu.

Verilen rüşvetlerle birçok politikacı ve devlet adamıyla birlikte, yazarlar, sanatçılar Yunan propagandasının ajanları hâline getirilmişti.

Batıda, birçok silâh fabrikasının sahibi olan Rum iş adamı Sir Basil Zaharof, servetini Yunan propagandasına harcıyordu.

Rum yaygarasına en çok destek veren İngiliz Başbakanı Lloyd George da Rum taraftarı basının kahramanı olup çıkmıştı.

Paris'te günün değil, ayların, yılların kahramanı Lloyd, sözüm ona barış konferansında ipleri eline almış, astığını asıyor, kestğini kesiyordu.

Bu dinî bütün Hristiyan, bu kahraman sofu Lloyd, gençliğinde papaz olmak istemiş; fakat beceremeyerek siyasette karar kılmıştı.

Siyasete, beceremediği dinî de âlet ederek çok büyük mesafeler kat eden Llyod, partinin lideri olmuş, savaş bakanı olmuş, seçim kazanmış ve koca Büyük Britanya'nın da başbakanı olmuştu.

İngiltere Başbakanı Lloyd George, sınırsız hırsıyla, dört yıl süren savaşın motor görevini de yapmış, milyonlarca cana, trilyonlarca paraya mal olan büyük savaştan zaferle çıkmıştı.

Fakat ne kadar geç.

Fakat ne kadar acı.

İngiltere'nin bir adım daha atacak gücü kalmamıştı. Koca Anadolu'ya Fransız'ın yahut İtalya'nın girmesindense her zaman tokatlayabileceği Rum'u ve Ermeni'yi kullanmayı düşünüyordu. Üstelik Lloyd, Yunanistan'ın Akdeniz'e hâkim olmasını gerekli görmekteydi. Ona göre Yunanistan, büyük bir Akdeniz devleti olursa İngiltere buralarda bir bekçi kazanacaktı.

Lloyd'un Yunan hayranlığı öyle büyüktü ki ona göre Akdeniz'deki bekçiliğe aday gördüğü Yunanistan, nüfusu hızla artan bir millettir, askerleri ve denizcileri İngilizlerden bile daha zeki ve becerikliydi.

Ya Ermeniler; ellerinin altında Rumlar varken Ermeniler biraz daha bekleyebilirdi. Şimdilik onlara ihtiyaç yoktu.

Şeytan üçgeninin başı Lloyd, Anadolu Türk'ünü Rumlara ezdirecekti.

Zaten Yunan Başbakanı Venizelos, aylardır Anadolu'ya çıkmak için yalvarıp duruyordu.

Şimdi lütfetmeli ve Yunan piyonunu, Türk şahının üzerine sürmeliydi.

“Bu adam ne halife bırakır ne padişah!”

Denizler korsanının başvekili, Türk şahının üzerine Yunan piyonunu sürmek için plân üzerine plân yaparken; Kemal de Türk'ün kötü kaderini değiştirmeyi hesapladığı yolculuğun plânlarını yapıyordu.

Anadolu'ya gönderilmesi düşünülen Mustafa Kemal Paşanın böylesine büyük yetkilerle donatılmış olması, Hürriyet ve İtilâf Partisi üyeleri arasında kuşku ve tartışmalara yol açtı.

Başlarına bu belâyı sardığına inandıkları Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali'yi; *“Bu kadar yetki alan paşanın gizli bir niyeti olup olmadığıni öğrenmesi için,”* Kemal'e gönderdiler.

Kemal, birdenbire karşısına çıkıp acayip sorular soran dâhiliye nazırının amacını anlamakta gecikmedi.

Verilen yetkilerle ilgili öyle gerekçeler sundu ki Mehmet Ali ona hak vermek zorunda kaldı.

Kemal, gerekçelerden sonra Samsun'a vardığında yapacağı işleri anlattı.

Öyle ayrıntılı şeyler anlattı ki dâhiliye nazırı ona bir kez daha hayran kaldı;

“Kemal Paşa Samsun'a gider gitmez, önce terhis edilen ordu-dan arta kalan silâhları emniyete alacakmış. Sonra hemen araştırma yaptıracak Rumları ve Ermenileri rahatsız eden çeteleri tespit edecekmiş. Emrindeki kolordulardan aldığı kuvvetlerin başına geçecek, İngilizleri rahatsız eden ve hükûmeti sıkıntıya sokan çeteleri, kendi elleriyle tepeleyecekmiş. Bütün bunları yaparken de harbiye ve dâhiliye nezaretlerine her aşamada bilgi verecekmiş. Bu iş için

iki-üç ay, haydi haydi dört ay yeter de artarmış bile. Bu görevi öyle bir aşkla ve şevkle yapacaktı ki padişahına hizmet etme fırsatı verdiği ve bu göreve kendisini tavsiye ettiği için Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali Beyefendiye ne kadar müteşekkirmiş.”

Heyecanlı bir macera dinler gibi Kemal'i dinleyen dâhiliye nazırı, Çanakkale Kahramanına bir kez daha hayran oldu. Ona hâlâ şüpheyile bakan parti üyelerine de içinden sövdü saydı.

Sonra parti meclisine gitti ve *“Ben Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine kefilim. Onun Anadolu'ya gidişi hepimiz için hayırlı olacaktır.”* diyerek, herkesi rahatlatı.

Kemal, Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali'yi rahatlatmıştı; fakat kendisi rahatsız olmuştu. Demek hakkında hâlâ tereddütler vardı. Herhangi bir sakatlığa meydan vermemek için tüm nazırları, Hürriyet ve İtilâf Partisinin bütün yetkili üyelerini tek tek gezdi.

Dâhiliye nazırına yaptığı heyecanlı açıklamayı onlara da yaptı. Hepsinde de *“Benden bir zarar gelmez, Samsun'a padişahımıza hizmet için gidiyorum.”* intibainı uyandırmaya çalıştı ve bunda da başarılı oldu.

Her şey tamam.

Kemal'in, hükûmet ve Hürriyet İtilâf üyelerini ziyaret ettiğini öğrenen Damat Ferit pek memnun oldu ve onu 1 Mayıs'ta, çaya davet etti.

Kemal'den yapacağı vazifelerle ilgili bir hikâyeye de o dinledi. Dâhiliye ve harbiye nazırlarının bulunduğu bu toplantıda pek neşelenen Damat Ferit, Kemal'e eliyle çay ikram etti:

– Size güven ve itimadımız tamdır paşa hazretleri. Her sıkıntınızı bana yazabilirsiniz. Her isteğinizi derhâl yerine getireceğim.

Aynı ilgi ve desteği Harbiye Nazırı Şakir'le Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali de gösterdiler.

Kemal, kendisi üzerinde sağlanan bunca ittifaktan sonra, cesur bir adım daha atarak sütun kaymağını da istedi:

– Takdir edersiniz ki vazifem son derece hayatî ve tehlikeli. Dolayısıyla Samsun'a emrime verilen herhangi kişilerle değil, kabiliyetlerini tanıdığım subaylarla gitmek isterim. Elbette takdir büyüklerimindir.

Bak bak bak; “*Takdir büyüklerimindir.*” diyor koca Çanakkale Kahramanı.

Damat Ferit’le dâhiliye nazırı hemen koca bir; “*Hay hay!*” çektiler. Harbiye Nazırı Şakir ise; “*Münasiptir efendim.*” buyurdular.

Bunca titizlikten sonra Damat Ferit, Mustafa Kemal Paşanın IX. Ordu Müfettişliğine tayinini karara bağlamak üzere hükûmet üyele-riyle partinin ileri gelenlerini 4 Mayıs’ta toplantıya çağırdı.

...

Damat Ferit Paşa, toplantının açılışında Samsun’daki karışıklık-ları, Allenby’nin raporunu ve tehdidini, mütarekenin uygulanma-sında karşılaştıkları zorlukları anlattı.

Toplantıya katılanlar her zamanki gibi Damat Ferit’i kuzu kuzu dinlerken enişte paşa sadede geldi:

– Harbiye ve dâhiliye nezaretlerimizin titiz çalışmaları ve padi-şahımız efendimizin tasdikleriyle Samsun ve havalisindeki karga-şanın söndürülmesi için IX. Ordu Müfettişliği görevlendirilmiştir. Bu göreve de hepinizin yakından tanıdığı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tayin edilmişlerdir.

Damat Ferit Paşa, konuşmasının devamında Mustafa Kemal Pa-şanın bu vazifeyi lâıykıyla yapacağına olan inancının tam olduğunu geniş geniş anlattı.

Sadrazamın açıklamalarından herkes tatmin olmuştu; fakat Hoca Zeynel Abidin Efendiyle şeyhülislâm ve adliye nazırlarının yüzleri turşu satıyordu.

Damat Ferit, bu adamların ekşimiş yüzlerini görünce kızdı:

– Efendiler, şunu unutmayınız ki Mustafa Kemal Paşa Hazretle-rinin tayin keyfiyeti, şevketmeâb efendimizin kariha-i şâhânelerin-den sâdır olmuştur. Padişahımız işin başlangıcında; “*Bu iş için yaverânımdan Mustafa Kemal Paşayı düşününüz.*” diyerek keramet buyurmuşlardır. Hikmet ve kerametinden zerre şüphe etmediğimiz haşmetmeâb efendimiz hazretlerinin iradelerine karşı bir şey mi söyleyeceksiniz?

Hâşâ! Hâşâ!

Zaten bütün nazırlar da aynı kelimeyi ünlediler; “*Hâşâ! Hâşâ!*”

Hükûmetin nazırları her zaman olduğu gibi bu; “*Hâşâ! Hâşâla-rında!*” da samimî değildiler.

Hoca Zeynel Abidin, yanındaki adliye nazırının kulağına eğildi:

– İnşallah sadrazam hazretleri yanılmazlar. Kemal Paşadaki gözleri gördünüz mü? Bu adamın eline fırsat geçtiği vakit, billâh ne halife bırakır ne padişah.

Adliye nazırı, Zeynel Abidin'in kulağına eğildi:

– Tut çeneni hoca. Damat paşa istiyor, dâhiliye nazırı istiyor, padişah istiyor. Hele hele İngilizler de “*Tamam.*” demişler. Sana bana lâf düşmez.

Ve 5 Mayıs'ta Kemal'e verilen yetkiler hükûmetçe de onaylandı. Bu onay, aynı gün kendisine bildirildi ve Samsun'a hareket etmek üzere acele etmesi istendi.

...

Kemal, İstanbul'da altıncı ayını dolduruyordu. Burada geçirdiği altı ay boyunca çalmadığı kapı, çekmediği çile, denemediği yol kalmamıştı.

Artık İstanbul'da yapacak bir şey kalmadığına kanaat getirmişken hatta hiçbir yetki ve sıfatı olmadan Anadolu'ya gitmeye karar vermişken, talih ona Samsun yolunu açmıştı. Ve bu yolla birlikte aklından hayalinden geçirmedeği yetkilere de kavuşmuştu.

İstanbul'da altı ay!

İstanbul'da geçen altı ay kaybedilmiş bir zaman mıydı?

Hiçbir zaman düşünmeden, plânlamadan hareket etmeyen Kemal, bu altı ayda daha bir plânlı davranmıştı; çünkü o ilerde “*Keşke şunu da deneseydim, şu yolu da kullansaydım.*” demek istemiyordu. Kaldı ki birlikte çalışacağı arkadaşları da İstanbul'da yapılacak hiçbir şeyin kalmamış olduğuna inanmalıydılar.

Çünkü ilerde söylemek zorunda kalınabilecek bir “*Keşke.*” koca bir millete telâfisi mümkün olmayan zararlar verebilir.

Bu altı ay, hesap adamı Kemal'i daha bir hesap adamı Kemal yaparken siyaset adamı Kemal'i de öne çıkarmıştı.

“Denizi geçip derede boğulmak var mı?”

Tam her şey oldubitti, hiçbir pürüz kalmadı derken hatta görevlendirme yazısını cebine koymuşken akla gelmedik bir sıkıntı çıktı.

Kemal'in, ordu kumandanlarına hakaret ettiği gerekçesiyle harbiye nazırlığına verdiği dilekçe başına belâ oldu.

Harbiye nezareti, Kemal'in verdiği şikâyet dilekçesiyle ilgili hiçbir işlem yapmadığı gibi bu dilekçeyi aynen Hukuk-u Beşer gazetesine göndermiş ve gazete sütunlarında Kemal'in yazdıkları aynen yayımlanmıştı.

Harbiye nezaretinin sessizliğini fırsat bilen Mevlanzâde Rıfat, birde üste çıkmış ve Mustafa Kemal Paşayı, kendisine hakaret ettiği için mahkemeye vermişti.

Kemal dilekçesinde, Mevlanzâde Rıfat'a hakaret ettiği için bir hafta sonra ifade vermek üzere savcılığa çağırılıyordu.

Eyvah! Tam Anadolu'ya gideceği sırada olacak şey miydi? Denizi geçmişti; fakat dereye boğulmak üzereydi.

Kendi kendine kızdı Kemal!

Ordu kumandanlığı sıfatı Allenby'nin teklifini kabul etmediği için elinden alınmıştı ve en gerekli olduğu zamanda bu gücü kullanamıyordu. Üstelik siyaseten de güçlü değildi. Kızgınlığı geçince daha sakin düşünmeye başladı. Sakin düşününce olanları daha etraflıca değerlendirdi. Ve işte o zaman telâşlandı.

Mevlanzâde Rıfat, ipinin birinin ucu İngilizlerde, diğerinin ucu İtilâfçıların kodamanlarında olan, yabancı yemliklerden yemlenen bir gazeteciydi. Belki de birileri Mevlanzâde Rıfat'ı kullanarak başına çorap örmek istiyordu.

Hapse girmeye hiç niyeti yoktu.

Bir süre kendi kendini yedikten sonra bir rahatlama yolu buldu; şimdi sakin düşünmek zamanıydı.

...

Hemen avukat arkadaşı Saadettin Ferit'e gitti, olayı anlattı.

Saadettin Ferit'in de canı sıkılmıştı:

– Kötü iş paşam, büyük bir ihtimalle mahkûm olursunuz.

Kemal hopladı:

– Olur mu canım. Adam hem suçlu hem güçlü.

Saadettin Ferit sakindi:

– Ben bir şey yapmıyorum, mevcut iddialara göre konuşuyorum.

Dilekçeniz ortada. Keşke bu kadar ağır yazmasaydınız.

Kemal yine kızdı:

– O alçak daha fazlasını hak etti; amma neyse. Şimdi ne yapacağız onu söyleyiniz?

Saadettin Ferit ayağa kalktı:

– Müsaade edin Mevlanzâde'nin avukatıyla konuşayım. Belki iki meslektaş anlaşırız

Oysa Kemal'in acelesi vardı:

– Hayır, müsaade edemem, haklı olduğumu biliyorum. Mevlanzâde Rıfat'ın avukatıyla konuşmaya ne lüzum var. Bu iş yolumun üzerine bir diken gibi çıktı beyefendi. Sizden bana zaman kazandırmanızı istiyorum. Bunu yapın yeter.

Saadettin Ferit gülümsedi:

– O kolay paşa hazretleri. Osmanlı mahkemelerini bilirsiniz. Bir ay, iki ay ne kadar isterseniz.

Saadettin Ferit'in sözleri Kemal'i rahatladı:

– O zaman oldu bu iş. Ben Anadolu'ya gittikten sonra isterlerse hapis cezası versinler.

Saadettin Ferit, Kemal'in elini sıkarken güvenle konuştu:

– O hâlde merakınız olmasın paşa hazretleri. İki celsede davayı dağıtır, daha bir sürüncemeye sokabilirim.

Ve öyle yaptı Saadettin Ferit.

İlk girdiği celsede savunma için altı ay müsaade istedi. Hâkimler ona iki ay verdiler.

İki ay!

Bu iş de olmuştu.

“Yunan İzmir’e bir an önce çıkmalıdır!”

Kemal, Samsun’a doğru büyük bir adım attığı için çok neşeliydi; fakat Paris’teki Lloyd George da neşeliydi.

Şeytan üçgeninin en büyük başı Lloyd, Türk’ü yok etmeyi kafasına koymuştu; fakat Avrupa kamuoyunu tatmin edebilmesi için yine de bir bahane lâzımdı.

Lloyd George, bu siyasî kararını onaylatmak için bahaneler ararken Atina’da bulunan bir arkadaşından çok acıklı (!) bir mektup aldı.

Zavallı arkadaşı mektubunda ona; *“Ne oluyor Lloyd, Türkler İzmir’de bizim Rumları kesiyorlar. Sen nasıl dostsun, bırak Yunanlılar İzmir’e çıksınlar, bizimkileri kurtarsınlar.”* diye yazmıştı.

Vay hain Türkler, demek zavallı Rumları kesiyorlar ha!

İyi ki tam zamanında haber almıştı Lloyd. Hazır Paris'te dünya haritasını yeniden çizmek için toplanmışken ve İtalyanlar da konferansı terk etmişken, diğer hümanist (!) dostları ikna etmeli ve Yunanlıları İzmir'e çıkarmalıydı.

Venizelos da boş durmadı.

Şeytan üçgeninin üç köşe başına çantasından çıkardığı telgrafları gösterdi ve *"Türklerin Hristiyanlara zulüm yapmakta olduğunu,"* söyledi. Yaşlı gözlerle; *"Hristiyanlar İzmir'de tamamen yok edilme tehlikesiyle karşı karşıyadır."* dedi.

Üzerinde güneş batmayan ülkeler imparatorluğunun başvekili Lloyd hemen kolları sıvadı; *"Yunan ordusu İzmir'e çıkmalı!"* diye bir nara attı.

Lloyd'un bu narası üzerine önce kendi askerleri telâşlandılar; *"Aman Sör. Biz Türkleri biliriz, şimdilik kuzu gibi duruyorlar. İzmir tehlikelidir, ola ki damarlarına basarız. Hem bir sürü sömür-gemiz Müslüman, hükûmet başkanları ses etmese de ola ki halkları küstürürüz."* diye dert yandılar.

Lloyd onlara arkadaşının mektubunu gösterdi. *"Beni anlamak istemiyorsunuz galiba, işte belge. Ben medenî bir ülkenin başvekili olarak Rum dostlarımızın uğradığı felâketlere göz yumamam!"*

Ve Lloyd George devam etti; *"İtalyanların hareketleri şüphelidir. Anî bir saldırı ile Anadolu'da birçok yeri işgal edebilirler. Onları Anadolu'dan çıkarmak güç olur. Böyle bir olaya meydan vermemek için hazır onlar konferansı terk etmişken İzmir'in Yunanlılarca işgalini hemen onaylamalıyız."*

6 Mayıs taki toplantıda da Lloyd George fırtına gibi esti. Anlattı, anlattı, anlattı.

Daha sonra çok rahatsız olduğu bir konuyu Prensipli Wilson'a soruverdi:

– Ekselâns Wilson, Türkler Amerikan mandası istiyorlarmış ne diyorsunuz?

Prensipli Wilson alayla güldü:

– Amerikan halkında Türk düşmanlığı öyle inanılmayacak ölçüdedir ki buna razı olamayız. Biz ancak Ermenileri veya diğer halkları Türklerden korumak için görev kabul edebiliriz. Ayrıca İstanbul'u Türklerden kurtarmaktan da memnun oluruz.

Lloyd George gülümsedi; çünkü ona göre de *“Türkler asırlarca Avrupa’da kalmışlar ve Avrupalıların başına daima dert açmışlardır. Hiçbir zaman Avrupalı olamayan Türkler, Avrupa medeniyetini de benimsememişler ve daima savaşa sebep olmuşlardır. Türk’ün huyunu değiştirmesini beklemek iyimserlik olacaktır.”*

Lloyd böyle düşünüyor ve bu düşüncelerini de sık sık dile getiriyordu.

İngiltere başbakanı, Türk düşmanlığında Amerikan başkanıyla aynı fikirde olduğu için keyiflendi:

– O hâlde Anadolu Rumluğunu katliamdan kurtarmak için Yunanların İzmir’e asker çıkarmasına izin vermekten başka çaremiz yok.

Fransa Başbakanı Clamenceau, Lloyd’u onayladı.

– Haklısınız ekselâns, Yunan İzmir’e bir an önce çıkmalıdır.

Amerikan Başkanı Prensipli Wilson zaten hazırды:

– O hâlde hiç durmayalım.

Şeytan üçgeninin köşe başları kararlarını vermişlerdi.

Lloyd George salon dışında bekleyen Venizelos’u çağırdı ve şöyle dedi:

– Biz Yunan askerlerinin derhâl İzmir’i işgal etmelerine karar verdik. Kaybedilecek zaman yoktur; çünkü İtalyanlar buna engel olabilirler. Hazırlıklara başla.

Venizelos’un etekleri zil çalmaya başladı; fakat d’Esperey, Fransız Başbakanı Clamenceau’nun kulağına kar suyu kaçırmıştı.

Tereddüde düşen Clamenceau, 7 Mayıs’ta Venizelos’u çağırdı:

– İtalyanlardan önce davranıp İzmir’deki Türk katliamını önlemek istediğinizi biliyoruz; fakat General d’Esperey sizin bu işi başaracak askerinizin olmadığını söyledi. Doğru mudur?

Venizelos sırtıttı:

– Neden askerimiz olmasın ekselâns. On altı bin kişilik bir tümenimiz hemen hazır. Hem de dokuz bini piyade.

...

Ertesi gün İngiliz, Fransız kumandanlarla birlikte Clamenceau, Lloyd George, Venizelos ve Prensipli Wilson tekrar baş başa verdiler.

O gün Lloyd’un kafasını da İngiltere genelkurmay başkanı karıştırmıştı:

– Acaba İzmir’de Türklerin ne kadar kuvveti var?

Bu soruyu Prensipli Wilson cevapladı:

– Ne kadar olursa olsun, Türklerin direnmemeleri lâzımdır; çünkü mütareke hükümleri nerede tehlike varsa oraya kuvvet göndermek hakkını bize veriyor.

Wilson’un sözleri Venizelos’un koltuklarını kabartmaya yetti:

– Merak etmeyiniz ekselâns, Türklerin hakkından geliriz.

İngiliz genelkurmay başkanının tereddütleri bitmemiştir:

– Ya İtalyanlar da asker çıkarırsa?

Bu soruyu da Amerikan başkanı cevapladı:

– Yunanlılar İzmir’e biz görev verdiğimiz için çıkacaklar. İtalyanlar bizimle anlaşmadan çıkarma yaparlarsa bedelini ağır öderler.

Lloyd George askerî danışmanına sordu:

– İzmir kalesinden Yunan askerleri üzerine ateş edilmesi tehlikesi yok mudur?

Venizelos, İngiliz askerî danışmandan önce atıldı:

– Bu hayırlı kararınızdan, Türklerin son ana kadar haberlerinin olmaması çok önemlidir. Hele hele askerlerimiz İngiliz ve Fransız gemileriyle limana girecek olursa böyle bir tehlike yoktur.

Vay uyanık, gemileri de ağabeylerinden istiyor.

“Kurtlar Sofrası!”

10 Mayıs 1919!

Paris’te kurtlar sofrası.

Bu sofradan pis kokular geliyor.

O güne kadar; *“Size yumuşak davranmamız için mütareke hükümlerine tam uymalısınız, İttihatçıları cezalandırmalısınız.”* diyen emperyalistler söylediklerini çoktan unutmuşlardı.

İngilizleri memnun etmek için atmadık takla bırakmayan Osmanlı Hükûmeti’nin, çalmadık kapı bırakmayan padişahın, öpmedik etek bırakmayan İtilâfçıların, yemedik halt bırakmayan gazetecilerin dazgırlıkları boşa gitmişti.

Londra’dan onlara ne; *“Bugüne kadar ne yaptınız?”* diyen oldu, ne de; *“Kaç İttihatçı tutukladınız?”*

Anlaşılan Bekir Ağa Bölüğü hapisanesi boşuna doldurulmuş, Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey de boşuna idam edilmişti.

Kurtlar sofrasında üçler meclisinin başları, şeytan üçgeninin üç köşesini oluşturmuş,

Lloyd George, Prensipli Wilson ve Clemenceau.

Çok önemli bir karar almışlar.

Çok önemli bir kararı da İtalyanları atlatarak tam bir gizlilik içinde almışlar.

Askerler bu kararı tehlikeli bulmalarına rağmen siyasetçilere dinletememişler.

Türkler karşı duramazlar; çünkü aylar evvelinden tedbirlerini almışlar, İzmir'in işgal edilmesi karşısında silâhla karşı koyacağını söyleyen Nurettin Paşayı görevden alarak kendi adamları bir vali ve bir kolordu kumandanı getirmişler.

İtalyanları engellemek de onlara düşüyor; fakat...

Fakat ya sivil Türkler vali ve kumandanı dinlemezlerse.

Sonra kafalarına çoktandır unuttukları, hak, hukuk, adalet kavramları geliyor. Bir ara İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinin mütarekenin yedinci maddesi içine girip girmediğini tartışıyorlar.

Sonunda bir; "*Boşveer!*" çekiyorlar. Haktan, hukuktan, medeniyetten onlara ne? Onlar gerektiğinde bu işin edebiyatını yaparlar. Gerekmeyince taptıkları şey sadece ve sadece güçtür. Hem bu zamana kadar yaptıkları antlaşmanın hangi maddesini ciddîye almışlardır ki bu sefer alsınlar.

Buna rağmen emperyalizmin en büyük İngilizce konuşanı hâlâ tereddütlü. Bu tereddüt yüzünden birkaç birlik, birkaç subayla da olsa, bu tehlikeli işe karışmak istemiyor.

Ne yapacaksa bütünüyle Yunan askeri yapacaktır.

Tabi bütün silâh ve mühimmat ve hatta gemiler kendilerinden.

Emperyalizm, gemileriyle ve silâh fabrikalarıyla Yunan'a destek verecektir. Yunan İzmir'e çıkarken her ihtimale karşı, Amerikan, İngiliz ve Fransız askerleri gemilerde gözetmenlik yapacaktır.

Calthorpe da işgal sırasında orada bulunacaktır.

Plânlarına göre, İtalyanlara da geç haber vererek bir tedbir almalarına mâni olacaklardır. Yunan birlikleri 14 Mayıs'ta İzmir'e gidecek. Daha önce İzmir tabyaları İngilizler tarafından işgal edilecek. Yunan askeri karaya çıkmadan 12 saat önce de işgalin İngilizlerce değil Yunanlılarca yapılacağı söylenecek.

Yani?

Yani İzmir ve Türk, kısıkvrak yakalanacak.

Türk'ün direnmesine bile fırsat tanınmayacak.

Türkler, mağara devrinden beri güce tapanlar tarafından bir kere daha kandırılacak, bir kere daha dolandırılacak.

Bütün bu hileleri Amiral Calthorpe yönetecek.

Şu Mondros'ta Rauf Beyi kandıran, İngiltere adına namus şeref sözü veren; fakat verdiği namus ve şeref sözünü yiyen İngiliz.

Bu işin tehlikesini bir türlü anlatamayan İngiliz genelkurmay başkanı günlüğüne notunu düşünüyor;

"Bütün bu işler delice ve kötüdür. Venizelos bu üç smokinliyi kendi emellerine âlet etmektedir. Saçma bir iş yapmakta olduğumuza itiraf etmeliyim."

İzmir'in elden gittiğini anlayan İtalya Başbakanı Orlando 12 Mayıs'ta tekrar Paris'teki konferansa katılıyor.

Orlando'ya durumu acıklı bir dille Fransa Başbakanı Clamenceau açıklıyor:

– Ekselâns Orlando, İzmir'deki Rumların Türkler tarafından öldürüleceği haberini aldık. Bunu engellemek insanlık borcumuzdur. Bunun için biz Yunan'ın İzmir'e çıkmasına izin verdik. Başka da bir niyetimiz yoktur.

Orlando kızgındır:

– Bizi kandırdınız. Müttefiklere hiçbir faydası olmayan Yunanlılara İzmir'in peşkeş çekilmesi doğru mudur?

Clamenceau gülümserken cevaplar:

– Sizin de Antalya'yı işgaliniz doğru değildi.

Orlando'nun söyleyecek bir şeyi yoktur. Görür ki iş işten geçmiştir, o da *"Evet."* der.

İtalyan savaş gemileri de diğer emperyalistlerle birlikte İzmir Limanında işgale destek verecektir.

"Memlekette fesat mı yok?"

Osmanlı Hükûmeti ayakta uyurken, İtalyanların gözleri daha bir açık. Bir taraftan Yunan'ın İzmir'e çıkmasına müsaade ederken diğer taraftan da 11 Mayıs'ta Fethiye, Bodrum, 12 Mayıs'ta Marmaris, 13 Mayıs'ta da Kuşadası ve Selçuk İstasyonunu işgal ediyorlar.

İtalyanlar hem işgale devam ediyorlar hem de İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini hazmedemiyorlar. Son bir hamleyle bu işgale engel olmak için Kont Sforza, Damat Ferit'e gidiyor ve Yunan askerlerinin İzmir'i işgal edeceğini söylüyor.

Damat paşa telâşlanıyor. Emperyalist devletlere verilmek üzere bir nota yazıyor, İngiliz yüksek komiserliğine kendi elleriyle götürüyor.

Fakat hayret.

Amiral Calthorpe, Hz. İsa ve Hz. Meryem ve dahi tüm azizler adına yemin ediyor; *"İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali söz konusu değildir."*

Damat paşa inanıyor ve notayı vermekten vazgeçiyor.

Üstelik pek rahatlıyor damat paşa; fakat memlekette fesat mı yok?

İzmir Posta Telgraf Baş Müdürü Naşit; *"Maliye Müfettişi Muvaffak Beyden İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edileceğini öğrendiğini,"* dâhiliye nezaretine telliyor.

Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali, soluğu Damat Ferit'in yanında alıyor.

Damat, Mehmet Ali'yi azarlıyor:

– Bu Muvaffak denen adam, İttihatçı Âyan Reisi Rıfat'ın oğludur. Valiye emret, bu adamın ellerini kollarını bağlayarak İstanbul'a göndersin. Divan-ı harpte yargılayalım. Halkı galeyana sevk etmek ne demekmiş görsün.

...

Mel'un enişte damat paşa; *"İzmir işgal edilecekmiş."* diyerek fesatlık tohumları ekenleri yakalayıp hapse tıkmaya çalışırken Yunan Başbakanı Venizelos gayet acil kaydıyla Selânik'teki Yunan genel karargâhına telgraf çekiyor;

"(...) bildirdiğim askerî kuvvetler derhâl İzmir'e çıkarma yapmak üzere hazırlansınlar."

Venizelos'un telgrafı üzerine Yunan Yüksek Askerî Şûrası hemen toplanıyor ve kutsal görevi (!) I. Yunan tümenine veriyor.

Albay Nikolas Zafirios, on altı bin mevcutlu tümenine silâh başı emri veriyor.

Ağabeyleri İngiliz Başbakanı Mister Lloyd George da Yunan ordusunun tüm silâh araç gerecini temin ediyor. Mondros'taki İngiliz deniz kuvvetlerinden dört zırhlıyı deniz yoluyla gidecek olan Yunan ordusuna koruma veriyor ve kardeşlerinin zincirlerini boşaltıyor.

“Validenle, kardeşlerinle helâlleş!”

Kemal bir tuhaf.

İçinde bir sıkıntı var nedense.

Oysa neşeli olması lâzım. Hem de alabildiğine neşeli. Tek başına ve hiçbir rütbe makam almadan Anadolu’ya gitmeyi bile göze almışken, birdenbire şans yüzüne gülmüş. Hem de öyle bir makam rütbe almış ki Anadolu’da her şeye hâkim olabilecek olan padişah-tan sonraki en önemli makamı elde etmiş.

Ordu müfettişliği.

Hem de Anadolu’nun yarısındaki tüm ordulara, valilere, kaymakamlara âmir durumundaki bir ordu müfettişliği.

Öyleyse içindeki sıkıntının sebebi ne?

Bilmiyor; fakat içi sıkılıyor.

Bildiği tek şey bir an evvel İstanbul cehenneminden ayrılması gerektiği.

O dalgınlıkla harbiye nezaretinden çıkmış ve Sirkeci’ye inmiş. Galata Köprüsü üzerinden Pera Palas’ı hedeflemiş gidiyor.

Köprünün üzerinden geçerken kulağında bir ses: “Çok dalgınsınız kumandanım.”

Kemal başını kaldırıyor; kendisini genç Yüzbaşı Muzaffer selâmlıyor. Hem de bu Muzaffer, arayıp da bulamadığı Muzaffer. İşe bak, kendi ayağıyla gelmiş karşısında gülümsüyor.

Yüzbaşı Muzaffer neşeyle konuşuyor:

– Anadolu’ya gideceğinizi duydum paşam.

Kemal’in yüzü aydınlanıyor:

– Evet yüzbaşı gidiyorum.

Yüzbaşı Muzaffer’in heyecanını gören Kemal bir an düşünüyor:

– Anadolu’ya ikinci yaverim olarak gelmenizi teklif etsem ne dersiniz?

Bu teklif Muzaffer’in gözlerinin dolmasına neden oluyor:

– Zât-ı devletlerinizin yaverliği bendenizi ömür boyu bahtiyar eder paşam. Teklifinizi emir ve şeref kabul ederim.

Kemal, Muzaffer’in omzuna elini atıyor:

– O hâlde yarın gidecekmişiz gibi hazırlan çocuk. Pasaport işlemleri için de evrakını hazırla ve benden haber bekle.

Muzaffer’in heyecanı geçmemiştir.

– Anadolu’da çok kalacak mıyız paşam? Kaç günlüğüne gidiyoruz. Teftişi müteakip dönecek miyiz?

Kemal gülümsüyor:

– Hayır dönmeyeceğiz çocuk. Validenle ve kardeşlerinle helâl-leş. Belki de hiç dönmeceğiz. Dilersen vazgeçebilirsin?

Muzaffer ağlamaklı bir cevap veriyor:

– Aman paşam. Dönmemesine gidiyorsak bu ancak memleketimizin ne kadar hayrına olduğuna işarettir. Ölünceye kadar emriniz-de olacağım.

Genç Yüzbaşı Muzaffer’in bu cevabı, Kemal’in içindeki sıkıntıların bir kısmını alıyor ve Galata Köprüsü’nün üstünden denize döküyor.

“Hazırlan İsmet gidiyoruz!”

Yüzbaşı Muzaffer, Kemal’in Samsun’a gidecek kadrosunun içindeydi; fakat Kemal onu bir türlü bulamamıştı.

Bunun adı tesadüf müydü yoksa takdiri ilâhî mi, işte Muzaffer de karşısına çıkmış Mustafa Kemal Paşa, birlikte Samsun’a gideceği karargâh kadrosunu tamamlamıştı.

Harekâtın merkez isimleri olarak, Albay Kâzım Dirik, Kurmay Binbaşı Hüsrev, Albay Mitrallyöz Arif, Dr. Albay İbrahim Tali, Dr. Refik, Yüzbaşı Mümtaz, Yüzbaşı İsmail Hakkı, Üsteğmen Hayati, Topçu Binbaşı Kemal, Emir Subayı Yüzbaşı Ali Şevket, Karargâh Kumandanı Yüzbaşı Mustafa Vasfi, İaşe Subası Üsteğmen Abdullah, Şifre Kâtipleri Faik, Memduh, Arif Hikmet ve Yaverleri Yüzbaşı Cevat Abbas’la Yüzbaşı Muzaffer’le birlikte tam on sekiz kişilik bir kadro.

Mürettebatla birlikte tam otuz beş kişi.

Emrinde iki kolordu vardı. XX. Kolordunun kumandanı Ali Fuat Paşa, III. Kolordu kumandanlığı için de İsmet’i düşünüyor.

...

İstanbul’da güneşli bir mayıs gününün akşamı.

Güneş ısınıp çoktan kaybetmiş. Işığına da son vermek üzere tepelerin ardına göçmüş. Süleymaniye’ye doğru giden ıssız sokaklara biraz sonra karanlıklar misafir gelecek. Karanlıklardan önce ıssız sokakların bir misafiri daha var.

Kaldırım taşları sökülmiş tozlu yolda hırslayarak ilerleyen eski bir Mercedes.

Mahallenin çocukları otomobilin arkasından çıkan toza-dumana aldırmandan peşinden koşuyorlar. Pencereden sarkan kadınlar Süleymaniye sokaklarından binde bir geçen motorlu aracın şaşkınlığı içerisinde; “*Acaba kim nereye gidiyor?*”

Eski Mercedes Ayşekadın Hamamı Sokağı 24 numaralı evin önüne gelince duruyor.

Araç durur durmaz kapı hızla açılıyor. Araçtan fırlayan Cevat Abbas selâm vererek arka kapıyı açıyor. Otomobilden Mustafa Kemal Paşa iniyor.

Cevat Abbas 24 numaralı evin birkaç basamaklı merdivenini çıkarak zile basıyor. Hizmetçi kız kapıyı açtığında Kemal Paşa hiçbir şey sormadan içeri dalıyor.

Hizmetçi kız içeri giren iki subaya kibarca çıkışıyor:

– Kimsiniz? Hem beyefendi henüz hazır değil.

Kemal’in hizmetçi kızı dinlemeye hiç niyeti yok:

– Sen bizi misafir odasına al kızım. O vakte kadar beyefendi de hazır olur.

Hizmetçi kız bu emrivaki karşısında misafir odasını açıyor. Kemal henüz koltuğa oturmadan İsmet’in memnun sesi duyuluyor:

– Aman efendim. Bu ne baskın?

Kemal’le İsmet tokalaşıyorlar.

Kemal acelecidir:

– Acelem var. Tafsilâtını biliyorsun. Seni III. Kolordu kumandanlığı için düşünüyorum. Hazırlan İsmet gidiyoruz.

Kemal, İsmet’ten heyecanlı bir; “*Emredersiniz.*” beklerken o derin bir sessizliğe bürünüyor.

İsmet, kendisi için vakti biraz erken buluyordu. Kemal’in kalıştığı işin nasıl bir sonuç vereceğini, hatta daha Anadolu’ya gidinceye kadar, nasıl bir gelişme göstereceğini bile pek kestiremiyordu. Bütün vatanseverliğine rağmen, bu derece tehlikeli bir teşebbüse düşünmeden atılacak mizaçta bir insan değildi.

Doğuştan temkinliydi İsmet.

Üstelik o bir askerdi. Her yaptığı işin sınırları açık seçik belli olmalıydı.

Mustafa Kemal Paşaya güveniyordu; fakat çıktığı yol çok tehlikeliydi. Bir askerî harekât için gidilecek olsa kolaydı; fakat paşanın Anadolu'daki işi askerî olmaktan çok siyasî bir mücadele olacaktı.

Siyasetin kaypak zeminiyle asker İsmet ne kadar bağdaşabilirdi.

Kaldı ki şimdi harbiye nezaretinde önemli bir görevdeydi. Sarayda da tanıdıkları vardı. İstanbul'da kalıp olup bitenlere göz kulak olarak daha faydalı olabilirdi ya da kendisi böyle düşünüyordu.

Paris'te Barış Konferansı devam ediyordu. Gerçi Osmanlıdan delege isteyen yoktu; fakat istendiği takdirde ilk akla gelen isim kendisiydi.

Paris'te de çok faydalı olabilirdi.

İsmet bu düşüncelerinin bazılarını Kemal'e söyledi bazılarını söylemedi; ama Kemal anladı ki İsmet Anadolu'ya gitmek istemiyor.

Kemal düşündü. Acaba İsmet'in haklı yanları var mıydı? İsmet İstanbul'da da kendisine faydalı olabilir miydi? Bir süre daha burda çalışabilir, zamanı geldiğinde de yanına gelirdi.

Bu şekilde anlaştıktan sonra kucaklaşarak vedalaştılar.

Kemal ayrılmadan önce şunları söyledi:

– Yakında gideceğim; lâkin bir daha görüşemeyiz. Dikkat çekmek için sende beni arama. Vakti zamanı geldiğinde çıkar gelirsin.

...

Kemal'in Samsun'a gitmesi için hemen her şey hazırды; fakat daha önce İngilizlerin onayı alındığı hâlde, yine İngilizlerin kontrolündeki pasaport servisi, vize vermekte nazlanıyordu. Otuz beş Türk'ün topluca Samsun'a hareketlerinden şüphelenmişlerdi.

O gün bir Türk kurmay subay elinde pek çok evrakla pasaport servisinden sorumlu J.G. Bennett'in yanına girdi:

– Mustafa Kemal Paşayla arkadaşları için pasaport gerekli, yardımcı olur musunuz?

J.G. Bennett, Türk subayın uzattığı dosyayı aldı. Hemen bir göz attı. Bütün evrak tam otuz beş kişilik. Bu otuz beş kişinin içinde Mustafa Kemal Paşayla birlikte rütbeli faal subaylar var. Evrak üzerindeki bu kadro, savaşa giden askerî bir heyet intibayı veriyor.

J. G. Bennett şüphelendi ve telefonla İngiliz yüksek komiserliğini aradı.

Gelen cevapta; “*Mustafa Kemal Paşa padişahın tam güvenine sahiptir. Kendilerine yardımcı olunuz.*” dendi ve bir saat içinde pasaportlar verildi.

Fakat!

Fakat Kemal’in karargâhında III. Kolordu kumandanlığı için belirlenmiş bir isim yok.

“Orasını hiç düşünmedim!”

Felek Bey, nam-ı diğer Kambur İzzet.

Hani şu, nazır olamayınca bayılan Kambur İzzet.

Hani şu ağlaya ağlaya önce vakıflar nazırı, sonra dâhiliye nazırı olan meşhur İngilizci, Padişah Vahdettin’in Felek Beyi.

Kambur İzzet, dâhiliye nazırlığı sırasında çok büyük işler yapmış (!). Cümle İttihatçı kodamanlarla birlikte pek çok vali kaymakam ve bürokratı Bekir Ağa’ya doldurmuş; fakat sonraları ona daha önemli bir yerde daha şiddetli ihtiyaç duyulmuş.

İzmir’e bir vali lâzım.

Öyle bir vali ki işgalcilere karşı durmak şöyle dursun, emperyalistlerin işini kolaylaştıracak bir vali.

Hele bu işgalciler İngilizler olacak olurlarsa Kambur İzzet biçilmiş kaftan.

İngilizler, İzmir’deki; “*Karaya çıkanı vururum.*” diyen vali vekili ve XVII. Kolordu Kumandanı Nurettin Paşayı aldırarak, yerine vali olarak Kambur İzzet’i, kolordu kumandanı olarak da İttihatçıların emekliye sevk ettikleri Ali Nadir Paşayı atamışlardı.

Ali Nadir Paşa da İzmir’de görevini lâıykıyla (!) yapmıştı.

İzmir’e gelen bir İngiliz subayının isteğiyle alaylarda yalnızca dörder makineli tüfek bırakmış, geri kalanları sandıklayarak İngilizlere teslim etmişti.

Mondros Ateşkes Antlaşmasına uyarak askerin terhisi hızlandırmış, taburlarda yüz-yüz elli tüfek bırakmıştı.

Kolordu emrinde bulunan iki bölüklük tek bir süvari alayının bir bölüğünü de Şehzade Abdürrahim’in başkanlığında Aydın’a giden nasihat heyetine muhafız olarak yollamıştı. Ayrıca Ayvalık’taki kıyı bataryalarını içeri almış, İzmir’deki kale toplarının kamalarını söktürmüştü.

Daha önce XVII. Kolordu Kumandanlığına vekâlet eden Albay Süleyman Fethi, İzmir'in bu kadar savunmasız bırakılmasına kızarak Ali Nadir Paşaya çıkmıştı:

– İzmir'in işgal edilme tehlikesi vardır. Bu işgale nasıl karşı koymayı düşünüyorsunuz?

Ali Nadir Paşa böyle bir soruyu beklememiş olacak ki Süleyman Fethi'yi şaşırtan bir cevap vermişti:

– Orasını hiç düşünmedim.

Süleyman Fethi sesini yükseltmişti:

– Orasını işgal gerçekleştikten sonra mı düşüneceksiniz paşam?

Ali Nadir Paşa sıkışmış, verecek cevap bulamayınca Süleyman Fethi'yi terslemişti:

– Ne zaman lâzım gelirse o zaman düşüneceğim.

Süleyman Fethi aldığı cevap karşısında kapıyı sertçe çarparak çıkmıştı.

“Duyduklarımız doğru mudur?”

Vali ve kolordu kumandanı el birliğiyle İzmir'in işgaline zemin hazırlarken Calthorpe 12 Mayıs'ta İstanbul'dan İzmir'e hareket etmişti. İzmir Limanı birkaç gün içinde savaş gemileriyle dolmuştu. Amerikan, İngiliz, İtalyan ve Fransız savaş gemilerinden oluşan bir filo.

Amiral Calthorpe, İngiliz donanma kumandanı olarak 14 Mayıs sabahı Kambur İzzet'e ve Ali Nadir Paşaya birer nota verdi; *“İzmir tabyaları İtilâf kuvvetleri tarafından mütarekenamenin yedinci maddesine dayanılarak işgal edilecektir!”*

Ali Nadir Paşa, bu notayı İstanbul'a bildirdi ve gerekli talimatın verilmesini istedi. Şakir Paşayla makine başında konuştu ve yedinci maddeye göre işgal uygundur cevabını aldı.

...

Amiral Calthorpe'un valiye nota verdiğini öğrenen İzmirliiler çok telâşlandılar. Albay Kâzım Özalp, İzmir'de ailesini ziyarete gelmişti. Dedikoduların ayyuka çıkması üzerine Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşanın yanına çıktı:

– İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edileceği doğru mudur paşam?

Ali Nadir Paşa yemin etti:

– Endişeye mahal yoktur. Göstermiş olduğunuz heyecan lüzumsuzdur. Hükûmetimiz, gerekli tüm tedbirleri alacak güçtedir.

Gazeteci Hasan Tahsin’le birlikte İzmir aydınları ve gençleri de telâşla Vali Kambur İzzet’e çıktılar:

– Aman vali paşa. Duyduklarımız doğru mudur? Yunanlılar İzmir’imizi işgal edeceklermiş.

Kambur İzzet gayet rahattı:

– Bunu da kim uydurmuş? Sadece bazı tabyalar İtilâf kuvvetleri tarafından işgal edilecek. Malûmat bundan ibarettir.

Aydınlar ve gençler vali ve kolordu kumandanının sözlerine inanmadılar. Ali Nadir Paşadan kendilerine silâh ve cephane vermesini istediler. Kumandan paşa bu isteğe hiç de sıcak bakmadı.

Bu sefer İzmirli gençler Ali Nadir Paşaya çıkıştı:

– Bizi eli kolu bağlı düşmana teslim mi edeceksiniz?

Ali Nadir bu sözlere hiç cevap vermedi ve görüşmeyi bitirdi.

...

Aydınların ve ateşli gençlerin hâlini beğenmeyen paşa, onlar gittikten sonra kışladaki cephanenin halk tarafından yağmalanma ihtimalini düşünerek tedbir aldı.

Tabyalar İngilizler tarafından işgal edileceğinden subaylara işgale karşı konulmamasını, topların kamalarının, nişangâhlarının ve bütün cephanenin müttefik kuvvetlere teslim edilmesini emretti. Son olarak da “*Esef verici bir olaya meydan vermemek için*” tüm asker ve subayların evlerine adamlar gönderdi ve kışlada toplanmalarını istedi.

Vali paşa da halktaki bu panikten rahatsız olmuştu. O da Köylü gazetesine bir demeç verdi; “*Bazı kötü niyetliler, İzmir’in Yunanlılar tarafından işgal edileceği şayialarını çıkarmışlardır. Tekzip olunur.*”

İzmir Valisi Kambur İzzet, Kolordu Kumandanı Ali Nadir, her şey ayan beyan ortada olduğu hâlde hâlâ İzmir’in işgal edilmeyeceğini iddia ederek ne kendileri tedbir almakta ne de tedbir alacaklara yardımcı olmaktadır.

Nihayet akşam olmuş tüm memurlar dağılmıştı. Kambur İzzet de yavaş yavaş evinin yolunu tutmuştu.

“Samsun için her şey tamam!”

Harbiye nazırlığı, Mustafa Kemal Paşaya 16 Mayıs Cuma günü Bandırma Vapuruyla yola çıkabileceğini bildirir.

O da hemen Samsun’a bir telgraf çekerek; *“Cuma günü öğleden sonra Bandırma Vapuruyla hareket edeceğini ve geçici olarak kalabilecekleri bir yerin temin edilmesini,”* ister.

Sonra da harbiye nazırlığına bir dilekçe yazar; *“Üç aylık tahsisatının peşin verilmesini, olağanüstü masraflar için bir miktar ödeme yapılmasını ve iki binek otomobili tahsis edilmesini,”* talep eder ve *“Bu işlemlerin bir haftadır neticeye bağlanmamış olmasından,”* yakınır.

Kemal; *“Her şey tamam, oldu.”* diye düşündüğü hâlde hâlâ sıkıntılar vardır.

Pasaportlar alınmıştır; fakat hükûmet ve üyeleri; *“Mustafa Kemal Paşaya verilen bu kadar yetkiyi,”* hâlâ doğru bulmamaktadır.

Hoca Zeynel Abidin Efendi çenesini açmış sürekli konuşmaktadır;

“Gök gözlü Kemal Paşa Samsun’a varır varmaz isyan bayrağını açar. Padişaha da, hükûmete de, İngiltere’ye de asi olur. Bakın görürsünüz.”

Bir değil, beş değil, on değil.

Zeynel Abidin öyle yerlerde öyle şeyler söylemiştir ki eliyle Mustafa Kemal Paşaya çay ikram eden enişte paşa bile etkilenmiştir.

Neler oluyor, yoksa yanlış mı yapmıştır?

Emperyalistler, birçok vatan toprağından sonra, Anadolu’nun göz bebeğı İzmir için de idam kararı verirken padişahımız efendimiz VI. Mehmet Vahiddettin Hazretlerinin devletin mührü hümayununu teslim edip sadrazam yaptığı adam hesap yapmaktadır.

Alt alta, üst üste, yan yana, arka arkaya, sıra sıraya, dizi diziye hesaplar.

Şahsî hesabın, aptalca kinin, bir acayip hırsın verdiği kirli hesaplar.

Ve bu hesaplarından sonra şöyle bir neticeye varır;

“Mustafa Kemal Paşa gittiği Samsun’da hükûmete karşı hiçbir harekette bulunamaz. Hele hele Almanya’yı bile yerle bir etmiş sömürgecilere karşı bir hareket haddi midir? Kaldı ki böyle bir durum Mustafa Kemal için tam bir intihar demektir. Mustafa Kemal’in intiharı ise her hâlükârda kendisi için bir kazançtır. Önemli bir rakibinden kurtulmuş olur. Buna rağmen Mustafa Kemal Paşayla son bir kez görüşmeli ve ağzını aramalıdır.”

“Bir şey mi yapacaksın Kemal?”

İzmir’in işgaline; *“Kurşunla karşılık verimiz.”* dediği için Fevzi Paşa görevden alınarak Erkân-ı Harbiye Reisliğine Cevat Paşa getirilmiş.

Damat Ferit yeni erkân-ı harbiye reisiyle birlikte Mustafa Kemal Paşayla konuşacak.

14 Mayıs, akşam!

Sadrazam Damat Ferit Paşanın Nişantaşı’ndaki konağı.

Yemek yendikten sonra bir masanın etrafında birleşmişler. Sadrazam Damat Ferit Paşa masaya bir harita sermiş:

– Buyurunuz müfettiş paşa, Samsun’daki vazifeniz nedir? Yapacaklarınızı bir daha anlatınız.

Kemal, Samsun’da neler yapacağını, Damat Ferit’e de diğer devlet ve parti adamlarına da defalarca anlatmıştı. *“Bu da nereden çıktı?”* der gibi Cevat Paşayla göz göze geldiler.

Cevat Paşa; *“Söyleneni yap.”* der gibi gizli bir işaret verdi.

Kemal konuşmasına; *“Devletine ve padişahına hizmet fırsatı verdikleri için Damat Ferit Paşa Hazretlerine uzun bir teşekkürle,”* başladı.

Ve şöyle devam etti:

– İngiliz raporlarından anladığımıza göre Samsun ve havalisinde bazı karışıklıklar varmış. Takdir edersiniz ki her şeye rağmen bu tür raporlarda mübalâğa olmuş olabilir. Bendenizin vazifesi, vaziyetin yerinde tahkik ve tetkikidir. Ve akabinde iddiaların doğruluğu hâlinde de gerekli tedbirleri almaktır.

Kemal, pek güzel konuşmuştu; fakat Damat Ferit onun konuşmasından tatmin olmamıştı:

– İyi de nedir bu tedbirler? Açık ve net olarak bilmek istiyorum.

Kemal derin bir nefes aldı:

– Yerinde tahkikat yapmadan nasıl bir tedbir alacağım hususunda şimdiden bir şey söylemem mümkün olamaz paşa hazretleri; lâkin biliyorum ki oradaki Türklerin çıkarmış olduğu karışıklıklar, hükûmetimizi ve padişahımızı rahatsız etmektedir. İlk işim, silâhlı İttihatçıları ve onların tahrik ettiği cemiyetleri ikna etmek, bu mümkün değilse silâhla bertaraf etmektir; lâkin yine de yerinde tahkik etmeden bir şey söylersem, sadrazam paşamız hazretlerine yanlış malûmat vermekten çekinirim.

Vay vay vay!

Bunlar tam Damat Ferit’in istediği cevaplardı.

Mustafa Kemal Paşa, hükûmeti ve padişahımızı rahatsız eden köylüleri silâhlandırarak tahrik eden İttihatçı cemiyetleri susturacaktı.

Damat Ferit’te şüpheler temizlenmiş, kırıntıları kalmıştı. Yüzündeki bu şüphe kırıntılarıyla Cevat Paşaya döndü:

– Siz ne dersiniz paşa hazretleri?

Damat Ferit’in şüphe kırıntılarını gören Cevat Paşaya düşen şey Kemal’i desteklemektir ve öyle yaptı:

– Mustafa Kemal Bey doğru söyler paşa hazretleri. Bu gibi işler yerinde tahkik edilmeden belli olmazlar.

Buna rağmen Damat Ferit, yüzündeki son şüphe kırıntılarını atmakta nazlanıyordu:

– Pekâlâ müfettiş paşa. Şimdi de bana şu harita üzerinde gösteriniz. Anadolu’da nereden nerelere kadar kumanda edeceksiniz?

Eyvah!

Eyvah bu herif bayağı doldurulmuş.

Doğruyu söyleyecek olsa eliyle kocaman bir daire çizip, bütün Kuzey, İç ve Doğu Anadolu’yu göstermesi lâzım; fakat Kemal, işaret parmağının ucuyla Samsun’u gösterir:

– Şuralar paşa hazretleri. Kumanda saham bu bölgedir.

Damat Ferit yine tatmin olmadı:

– Lâkin paşa hazretleri. Siz Orta ve Doğu Anadolu’daki kollarlara ve valilere de emir verme salâhiyeti aldınız. Bundan maksadınız nedir? Bunca kuvvet ve kumanda salâhiyetini niçin ve nasıl kullanacaksınız?

Kemal kalakalmıştı.

Ne cevap vereceğini düşünürken Cevat Paşa imdada yetişti:

– Aman sadrazam hazretleri, bölgedeki askerin çoğu terhis edilmiş. Oralarda kuvvet mi var ki Mustafa Kemal Paşa kumanda etsin. Düşününüz ki isyancılar güçlüdürler ve karşılarında dişe dokunur bir askerî güç yoktur. Bu kadar salâhiyete rağmen Kemal Paşa bu vazifenin üstesinden gelebilirse, öpüp başımıza koymalı değil miyiz; lâkin inanıyorum ki Mustafa Kemal Paşa Hazretleri bu zor vazifenin de hakkından gelecek ve muvaffak olacaktır.

Ooh bee!

Cevat Paşa, Kemal’in sıkıştığını görerek hızır gibi yetiştirdiği cevapla Damat Ferit’in son kuşku kırıntılarını da yok etmişti.

Cevat Paşayla Kemal Paşa; “*Şimdi ne yapacak acaba, başka ne münasebetsiz soru soracak?*” diye beklerlerken Damat Ferit her ikisini de yanıltı:

– Hakk-ı âliniz var Cevat Paşa Hazretleri. Mustafa Kemal Paşa Hazretleri bu zor vazifenin de hakkından gelecek ve inşallah muvaffak olacaktır.

Cevat Paşayla Kemal derin bir “oh” çektiler.

...

Kahveler içilirken Damat Ferit keyifle Kemal’e sordu:

– Zât-ı şâhâneyi ziyaret ettiniz mi paşa hazretleri?

Kemal üzgün bir ifadeyle cevap verdi:

– Padişahımız efendimizi ziyaretten bendeniz de bahtiyar olurdu efendim; lâkin henüz irade-i seniyye buyurulmadı.

Damat Ferit talimat verdi:

– Üzülmenize gerek yok paşam. Şu an irade-i seniyyeyi tebliğ ediyorum. Kendilerini ziyaret ediniz.

Kemal heyecanlı bir saygıyla konuştu:

– Teşekkür ederim paşa hazretleri. Yola çıkmadan evvel, padişahımız efendimizin irade ve dualarını almak isterim.

...

Vakit epey ilerlemişti ki Mustafa Kemal ve Cevat Paşa, Sadrazam Damat Ferit Paşanın konağından çıktılar.

Çanakkale deniz savaşlarının muzaffer kumandanı Cevat Paşa!

Çanakkale kara savaşlarının muzaffer kumandanı Mustafa Kemal Paşa!

İki muzaffer kumandan kendilerini bekleyen faytona binmeye-
rek yürümeye başladılar.

İkisi de sessiz.

İkisi de düşünceli.

Yaşlı Cevat Paşa, çok güvendiği genç Mustafa Kemal'in koluna
girmiş.

Gecenin bu geç saatinde kaldırımlarda yürürken Cevat Paşa bir-
denbire durdu.

Umutla Kemal'e döndü:

– Açık söyle Kemal, bir şey mi yapacaksın?

Kemal kararlı bir sesle cevap verdi:

– Evet paşam, bir şey yapacağım.

Hepsi bu kadar...

“Soru: Bir şey mi yapacaksın Kemal?”

Cevap: Evet paşam bir şey yapacağım.”

Büyük insanlar, vatanları için kelleyi koltuğa aldılar mı, bazen
konuşmadan da anlaşabilirler.

Kemal'le Cevat Paşa da iki cümleyle yaptıkları, yapacakları her
şey konusunda anlaşmışlardı.

Cevat Paşa, Kemal'in kolunu güvenle sıktı:

– İstanbul'da gözün kulağın olacağım. Her ne istersen emir te-
lâkki edeceğim. Allah muvaffak etsin evlâdım.

Kemal durdu, bu büyük askere minnetle baktı.

– Sağ olun paşam, inşallah birlikte muvaffak olacağız.

Cevat Paşayla Kemal Paşa ayrıldılar.

İşte tamam, işte bu sefer oldu!

Kemal'in yine sevinmesi, içi içine sığmaması lâzım.

O da ne, Mavi Kuş bir çamın iri dalına konmuş ötüyor.

Bir acayip ötüş!

Kemal, Mavi Kuşun hiçbir ötüşünde bu kadar tehlike, bu kadar
karamsarlık, bu kadar sıkıntı görmemiş.

Acele etmeli, acele gitmeli buralardan.

Kemal adımlarını hızlandırıp Şişli'ye doğru uzaklaşırken Mavi
Kuş İzmir'e doğru havalanıyor.

“Ey bedbaht Türk!”

İzmir, 14 Mayıs gece.

Hükûmet konağı!

İngiliz Amiral Calthorpe’dan İzmir valisine saat 23.30’da ikinci bir nota geldi;

“Mondros Mütarekesi’nin yedinci maddesi gereğince, İtilâf Devletleri namına, İzmir’in Yunan askerî birlikleri tarafından işgal olunacağı, bu kararın Bâb-ı Âli’ye bildirildiği ve çıkarma kuvvetlerinin ertesi gün 15 Mayısta İzmir’e gelecekleri, Yunan deniz askerlerinin saat 07.00’den itibaren iskeleleri işgal eyleyecekleri, esef verici olaylara meydan vermemek için Osmanlı askerlerinin bulundukları mahallerde kalması ve bir İngiliz deniz piyade müfrezesi tarafından işgal edilecek olan telgrafhane de sansür edilmek kaydı ile resmî haberleşmeye izin verileceği...”

Birden telâşlandı İzzet, hadi İngilizler tamamdı da şimdi bu Yunanlılar da nereden çıkmıştı? Telgrafla İstanbul’a ulaşmaya çalıştı; fakat bütün daireler kapalıydı. Sonunda Damat Ferit’e ulaştı, hayret, o da telâşlanmıştı.

Damat Ferit sadece telâşlı değil kızgındı da; “*Ne yapıyordu bu centilmen dostlar, kendilerine böyle mi söz verilmişti?*”

...

İzmir, 15 Mayıs Perşembe.

Sabaha karşı.

Türk evlerine yerli Rumlar tarafından baskınlar yapılıyor. Halkın elindeki silâhlar toplanıyor.

Ola ki Türkler işgale karşı koyarlar.

Sadrazam Damat Ferit’in, Vali Kambur İzzet’in, Kolordu Kumandanı Ali Nadir’in vurdumduymazlıklarını gören İzmir Reddi-İlhak Cemiyeti ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ayaklandı.

“Ey bedbaht Türk!” diye başlayan bir beyannameyle bütün Türkleri; “İzmir’in işgalini tel’in” mitingine davet ettiler. Bisikletlerle tüm mahallelere dağıtılan bu beyannamenin etkisiyle büyük bir kalabalık 15 Mayıs günü sabaha karşı; “*Maşatlık.*” denen bölgede toplandı.

Binlerce Türk burunlarından soluyorlardı. Hukuk-u Beşer gazetesini sahibi Hasan Tahsin'le birlikte taşın üzerine çıkıp her konuşan haykırıyordu;

"İzmir'i vermeyiz!"

Maşatlık'taki mahşerî kalabalık İzmir'i vermemeye ve savaşmaya kararlıydı; fakat kimsesiz, çaresiz ve silâhsızdılar.

Mavi Kuş da Maşatlık'taydı. İzmirli'lere çığlıklarıyla destek veriyordu.

Mavi Kuşla birlikte İzmir için ağlayan binlerce yaşlı göz alaca karanlıkta limanda demirlemiş İngiliz, Fransız, İtalyan ve Amerikan savaş gemilerinin yanına yanaşan Averof zırhlısını ve Patris vapurunu gördüler. Sonra da gemiler dolusu Yunan askerini fark ettiler.

İzmirli'liler ellerinden gelen tek şeyi yaptılar.

Önce Redd-i İlhak Cemiyeti telgraf başına geçti ve bütün vilâyetlere şu telgrafı çekti;

"Bilumum vilâyet, sancak, kaza ve nahiye Belediye Riyasetlerine.

İzmir ve havalisi Yunan'a veriliyor. İşgal başladı. İzmir halkı kâmilten ayakta ve heyecandadır. İzmir son tarihî gününü yaşıyor. Tek çaremiz sizin göstereceğiniz muavenete bağlıdır. Mitingler ve telgraflarla her yere başvurunuz ve vatan ordusuna iltihaka hazırlanınız.

İzmir Redd-i İlhak"

Bu telgraf çekilirken Belediye Başkanı Hacı Hasan Paşa da; *"İzmir elden gidiyor!"* diye şehir ve kasabalara kısa bir tel çekti.

Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti de bir beyanname yayımladı.

Bu beyannameyi İstanbul'da profesörlere, aydınlara, devlet adamlarına, Avrupa ve Amerika temsilciliklerine gönderdiler;

"Avrupalılar, on milyon Müslüman ve Türk'ün idamına karar vermişse millet buna boyun eğmeyecektir. Bu millet vatan uğrunda kahramanca çarpışarak ölmeye hazırdır. Tarih bir milletin mevcudiyetini müdafaa için nasıl öldüğüne şahit olacaktır. Avrupalılar,

hak ve adalete dayanan Wilson Prensiplerini hakkımızda uygulamak niyetindeyse Türk topraklarından herhangi bir yerin Yunanistan'a verilmesine karşı olmalıdır."

Ellerinden gelen tek şeyi yapabilen Redd-i İlhak ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri yine de umut ediyorlardı ki; "Avrupa'nın devletleri medenîdir, bu haksızlığa razı olmazlar."

Cemiyetler ve belediye başkanı tam zamanında telgraflarını çekmişlerdi. Bir İngiliz müfrezesi postaneyi işgal etti ve sansür koydu. Türk memurlar makine başından uzaklaştırıldı.

Artık İzmir kara talihıyla baş başa kalmıştı.

"İzmir'in gözyaşları!"

Akdeniz...

Denizlerin en mavisi Akdeniz.

Akdeniz'in köpükleri, dünya denizlerinin en beyaz köpüklüsü. Mavi Akdeniz'in Ege'ye uzanan beyaz köpüklü dalgalarının, Anadolu'nun zümrüt sahilleriyle öpüştüğü yerde, göğsü beyaz bir koronla süslenmiş mavi gözlü bir prenses var.

İzmir!

Dokuz yüz yıl var ki Oğuzun yiğit pazulu pala bıyıklı oğulları bu mavi gözlü prensesi bağrılarına basmışlar. Güzel prenses, mutluluğu Oğuzun oğullarının göğsünde bulmuş.

Oğuzun oğullarının mutluluğunu kıskanan mağara devrinden beri güce tapan emperyalistler, Anadolu sahillerinin karşısında türedi bir devlet yarattılar.

Yunanistan!

Emperyalistler dört yıl süren büyük savaşın sonunda galibiyetlerine rağmen mecalsiz kalınca Oğuzun oğullarının işini bitirme görevine türedi devlet Yunanistan'a verdiler. Yunan, gözünü Oğuz oğullarının kollarındaki prensesin gerdanında pırıl pırıl parlayan İzmir'e dikti.

Ve o gün 15 Mayıs 1919 saat 7.00!

İzmir'e gökten çisil çisil hüznü dolu bir yağmur yağıyor.

Yunan'ın kirli solucan parmakları o sabah gerdanındaki zümrüdü koparmak için prensesin boğazına saldırmış.

Silâhsız, sahipsiz Oğuzun torunları, Yahudi mezarlığında toplanıp prensesi kimseye vermeyeceklerine ant içerken, İngiliz ve Fransız desteğindeki gemilerinden çıkan Yunan askerleri, pis ayaklarıyla güzel İzmir topraklarını kirlettiler.

İzmir’de tam 20.000 kirli Yunan postalı!

Rap! Rap! Rap!

Yirmi bin kirli Yunan postalının “*Rap! Rap! Rap!*” seslerini duyan binlerce yerli Rum, Yunan marşı çalan bir bando eşliğinde ellerinde mavi-beyaz bayraklar ve “*zito*” naralarıyla yeri göğü inleterek karaya ayak basan Yunan askerlerini karşılarken İzmir gökleri ağlamaya başladı.

Göğün gözyaşıyla prensesin gözyaşı birleşti.

Karşılama elleri çiçeklerle dolu, mavi-beyaz elbiseler giymiş yerli Rum kızlar da gelmişti. Rum kızlar karaya ayak basan Yunan askerlerini çiçekler fırlatarak karşılıyor, bayraklarla selâmlıyorlardı.

Rıhtımdaki bütün binalar mavi-beyaz bayraklarla donatılmıştı. Vapurlar ve fabrikalar sürekli sirenlerini öttürüyor, başta Aya Fotini olmak üzere tüm kiliseler çanlarını çalıyorlardı.

Kara şapkalı, kara cüppeli, kara sakallı İzmir Metropolitide Başpapaz Hristostomos yanına bir grup papazı da alıp Albay Zafiriu’ya “*Hoş geldiniz!*” diyerek diz çöktü ve Yunan bayrağını öptü. Güzel bir Rum kızının taşıdığı tepsiden aldığı tuz ve ekmeği Zafiriu’ya sundu.

Sadece vatan kurtaranlara yapılan bu törenden sonra heyecanlı bir nutuk attı.

Kara şapkalı, kara cüppeli, kara sakallı İzmir Metropolitide Başpapaz Hristostomos nutkunda; “*Yunan milletinin 3000 yıllık bir ayrılıktan sonra buradaki ırktaşlarını Türklerin zulmünden ve esaretten kurtardıklarından dolayı Tanrı’ya şükür ve minnet duyduğunu,*” gözyaşları içinde haykırdı.

Nutuktan sonra süslü Yunan Evzon Alayının karaya çıkan ilk taburu, Yunan bayrakları önünde diz çöktü.

Papazlar sevinçten ağlayarak dualar ederek onları öptü. Evzon Alayı, Kordon boyunda gösterişli bir dinî törenle elinde haç olan Başpapaz Hristostomos tarafından takdis edildi.

İzmir'in gözyaşları altında mavi-beyaz bayraklar tekrar tekrar öpülüp yüzlere süründü. Tuzlar serpildi.

Hristostomos, Türkleri kıskırtan, Rumları çıldırtan ateşli bir konuşma daha yaptı;

“Asker evlâtlarım bugün atalarımızın topraklarını yeniden fet-hetmekle İsa'nın en büyük mucizesini göstermiş oluyorsunuz. Bu uğurda ne kadar Türk kanı döküp içerseniz o kadar sevaba girmiş olacaksınız. Ben de bir bardak Türk kanı içmekle onlara karşı olan kin ve nefretimi teskin etmiş olacağım. Haydi buyrunuz bütün aziz-ler sizin arkanızda olacak. Atalarınızın toprakları sizi bekliyor.”

Ortalık birden dalgalandı. Hristostomos'un zehir saçan sözleriyle tüm yerli Rumlarla birlikte Yunan askerlerinin akılları başlarından gitmişti. Rıhtım tıklım tıklım yerli Rumlarla dolmuştu. Hepsi-nin elleri Yunan bayrakları ve çiçek sepetleriyle doluydu. Bir taraf-tan çiçek yağmuruna katılıyorlar bir taraftan da ağlıyorlardı. Bütün binaların balkonları, camları dev Yunan bayraklarıyla süslenmişti. Sokaklara halılar serilmiş Rum halk çılgınca sarmaş dolaş dans ediyordu.

Türk halkının çoğu korkuyla evlerine kapanmıştı.

Şimdiye kadar yaşadıkları bu kenti hiç böyle görmeyen bir kısım Türk ise Kordon boyuna gelmişti.

İngiliz, Fransız, İtalyan, Amerikan gemilerindeki emperyalist subaylar, Yunan askerlerinin binlerce Rum tarafından, ellerinde Yunan bayrakları ve çiçeklerle karşılanışını gıptayla seyrettiler.

Rumlar; *“Hurra, zito”* sesleriyle yeri göğü inletiyordu.

Kordon boyundaki bu dinî törenden sonra, alay kumandanı, alay sancağını çekti. En önde iri bir Yunan askeri, büyük bir Yunan bayrağı taşıyordu.

Hükûmet konağı, kışla, Güzelyalı istikametinden, Türk mahalle-lerine doğru yürüyüşe geçtiler.

Askerlerin iki yanı, onları çılgınca alkışlayan yerli Rumlarla do-luydu. Alsancak İskelesine yönelen 5. Piyade Alayını, Pasaport İskelesine yönelen Evzon Alayı takip etti. İşgal iki koldan yapıla-caktı. Yürüyüşe elleri silâhlı yerli Rum çeteler de katılmıştı.

Evzon Alayının önüne Kör Yani isimli bir Rum atıldı ve alayın ayakları altına ay-yıldızlı bayrağı attı. Evzon Alayı Türk bayrağını çiğneyerek yürürken Rum halk sevinçten daha da çıldırdı. Evzon Alayının öncülüğünü Başpapaz Hristostomos yapıyordu.

Evzon Alayı, kışla ve hükûmet konağı önünden geçerken etrafta toplanan Müslüman halk tüm tahriklere rağmen sükûnetini koruyordu.

“İlk Kurşun!”

Tramvay yolunda bekleyen gazeteci Hasan Tahsin, bulutlanmış gözlerini bu çılgın kalabalığa dikmiş bakarken aklından neler neler geçiyordu.

İki kez aldatılmıştı Hasan Tahsin.

Önce hükûmet ve İzmir valisi aldatmıştı onu. Kambur İzzet ve Kolordu Kumandanı Ali Nadir; “İzmir’in işgal edilmeyeceği,” üzerine garanti üzerine garanti vermişlerdi.

Hasan Tahsin’i ikinci aldatanlarsa İngiliz ve Fransızlardı. Batı medeniyetinin bu iki medenî (!) ve güzîde (!) temsilcisinin, türedi Yunan’ı gemilerine doldurup İzmir’e getireceklerini bir türlü kabul edememişti.

Ama olmuştu işte, İngiliz, Fransız, İtalyan, Amerikan gemileri limandaydı.

Gemilerdeki İngiliz, Fransız, İtalyan, Amerikalı subaylar, Yunan taburunun Türk mahallelerine doğru yürüyüşünü seyrediyorlardı.

Sabaha karşı Maşatlıkta yaptıkları mitingde Türk halkının bir kıvılcım beklediğini görmüştü Hasan Tahsin.

Anadolu Türklüğü de bir kıvılcım bekliyordu.

Bu kıvılcım çakılacak olursa, yanardağın patlayacağından adı gibi emindi. Kararını verdi Hukuk-u Beşer gazetesinin başyazarı Hasan Tahsin. Başkasından niçin bekleyecekti ki bu kıvılcım kendisi olmalıydı.

Kararlı, yavaş hareketlerle elini beline attı. Yapacağı hareketin büyüklüğünün, kutsallığının farkındaydı. Tabancasını çıkardı, alayın önünde bayrak taşıyan iri Yunan askerine nişan aldı.

Pat! Pat! Pat!

O da ne?

Muazzam bir panik!

Silâh sesi Rumların zafer yürüyüşünü dağıtmıştı.

Kurşunu yiyen iri Yunan askeri elindeki koca mavi-beyaz bayrakla yere serilmişti.

Evzon Alayı kumandanı, yerde yatan bayraktarı görünce atını geriye döndürdü ve kaçmaya başladı. Tüm alay birbirlerini çiğneyerek gerisin geriye kaçışmaya başladı. Rum eşkiya, sivil Rumlar hepsi çil yavrusu gibi dağıldılar. Alayın arkasından onları alkışlayarak gelen Rum halk da panikleyerek kıyıya doğru kaçışmaya başladı ve birçoğu denize düştü. Onların yardımına kayıkçılar yetti.

Başka silâh sesi duymayan Evzon Alayı her nasılsa toparlandı ve Saat Kulesi hizasına geri çekilip kışlaya doğru mevzi aldı. Kurşunun kışladan atıldığını düşünmüşlerdi; fakat işte karşılarında elinde tabancasıyla sadece bir Türk duruyordu.

Koca bir Yunan ordusu ve karşısında tek bir Türk.

Hemen kahramanlık damarları kabardı Yunan askerlerinin.

Bütün bir alay tüfeklerini Hasan Tahsin'e döndürdüler ve onu oracıkta şehit ettiler.

Genç gazeteci Hasan Tahsin'in aziz naşı üzerine yüzlerce mermi sıktılar.

Dünya tarihinde başka bir örneği olmayan, kutsal bir yurt savunmasının ilk silâhı gazeteci Hasan Tahsin'in elinden patlamış, ilk şehitlik şerbetini de Osman Nevres içmişti.

Osman Nevres, Hasan Tahsin'in gerçek adıydı.

Mavi Kuş yağmur altında uçtu ve Osman Nevres'in aziz naşının üzerine kondu. Yağmurla birlikte Mavi Kuşun gözyaşları da ilk İzmir şehidinin bedenini ıslattı.

Osman Nevres'in üzerinde gözyaşı dökken Mavi Kuş, eli kanlı, gözü kanlı, gönlü kanlı, geçmiş kanlı katillere baktı. Gözü dönmüş katillerin bir kısmı kışlaya doğru giderken, katiller kadar suçlu hatta onları İzmir'e getirerek daha bir suçlu cani ruhlular, gemilerden sahile bakıyorlardı.

Mavi Kuş, küçük gırtlığının bütün gücüyle haykırdı; fakat sesini ancak kendisi duyabildi.

“Kahraman milletim sinesinde hayatımı feda edinceye kadar çalışacağım!”

İzmir’i ve İzmirliileri Yunan kirletirken İstanbul’un hiçbir şeyden haberi yoktu.

Erkân-ı harbiyeye görevini teslim etmeye gelen Fevzi Paşanın öfkesi dinmek bilmiyordu. General Allenby’yi karşılamaya gitmediği ve İzmir’in işgali ihtimaline ateşle karşılama emri vereceğini söylediği için görevden alınmış yerine Cevat Paşa getirilmişti.

Kemal tam bu devir teslim sırasında erkân-ı harbiyeye geldi. Makam odasına kabul edildiğinde Fevzi Paşayı sinirli buldu.

İzmir’de olanlardan haberi olmayan Kemal sordu:

– Vaziyeti nasıl buluyorsunuz paşam?

Fevzi Paşa sağ elinin işaret parmağıyla haritadaki İstanbul’u göstererek bağırdı:

– Buradaki rahatımızı feda etmemek için koskoca memleketi gözden çıkarıyoruz, bu ne akıldır?

Cevat Paşa da; “Öyle yapıyorlar.” diyerek Fevzi Paşayı onayladı.

Cevat Paşayla Fevzi Paşa vatanın kurtuluşu için bir plân hazırlamışlardı. Her ikisi de önemli bir görevle Anadolu’ya giden Mustafa Kemal Paşaya güveniyorlardı. Yaptıkları plânı ona da gösterdiler ve Kemal’in tepkisini görmek için eline verdikleri kâğıdı okumasını istediler.

Ve Kemal okumaya başladı;

“Memleketin kurtarılması için zaten kararlaştırılmış olan üç ordu müfettişliğinin bir an evvel teşkiliyle ordunun emir ve kumandası yeniden tanzim edilecek.

Mümkün olduğu kadar çok miktarda silâh ve mühimmat Anadolu’da toplanacak ve emperyalist devletlere teslim edilmeyecek.

İstanbul Hükûmeti tamamen emperyalistlerin elinde esir olduğundan buradan verilecek emirler yerine getirilmeyecek ve Anadolu’da bir millî irade vücuda getirilecek.

Millî galeyandan istifade olunarak kuvâ-yı milliye teşkil edilecek ve millî idare bu güce dayandırılacak.

Artık savunma terk edilecek, tecavüzkâr düşmanlara silâhla mukabele edilecek.”

Fevzi ve Cevat Paşaların aldığı kararları okuyan Kemal heyecanlanmıştı:

– Aziz paşalarım! Zaten ben sizin bu kararlarınızı tatbik etmek için Anadolu'ya gidiyorum. Buradan verilen emirleri dinlemeyeceğim. Kahraman milletim sinesinde hayatımı feda edinceye kadar çalışacağım. Ve sizler de bana buradan yardımcı olacaksınız.

Kemal'in sözlerini duyan Cevat ve Fevzi Paşalar; "*Elbette sana yardımcı olacağız.*" diyerek ayağa kalktılar ve birbirlerinden sakladıkları gözyaşlarıyla kucaklaştılar. Üçü de heyecanlıydı.

Vatan kurtuluncaya kadar çalışacaklarına birlikte söz verdiler.

Kemal, Cevat Paşaya döndü:

– Bilhassa siz paşam. Asıl yetki makamı şu anda sizde bulunuyor. Bundan sonra da beraber yürüyebilecek miyiz?

Cevat Paşa tereddütsüz cevap verdi:

– Elbette.

Kemal gülümsedi:

– Ali Fuat Paşanın kumandanı olduğu XX. Kolordu Konya-Ulukışla taraflarında tıklandı kaldı. Trenle nakline müsaade edilmiyor. Lütfen emir buyurunuz XX. Kolordu yürüyerek Ankara'ya nakledilsin.

Cevat Paşa önündeki bloknota yazarken konuştu:

– Hemen emir vereceğim.

Kemal devam etti:

– Sizinle konuşabilmek için de bir özel şifre isterim.

Vatanı tehlikede olan bilgili insanlar çok daha kolay anlaşabiliyorlardı. Cevat Paşa, Kemal'le gizli haberleşebilmek için ona bir şifre anahtarı verdi. Fevzi Paşa da İstanbul'dan silâh, mühimmat göndermek için elinden geleni yapacağını söyledi.

"İkinci kurşun!"

Kemal, Fevzi ve Cevat Paşalarla tam bir fikir birliğine varmışken İzmirli tarihlerinin en acı sayfalarını yaşamaktaydı.

Yunan Evzon Alayının kendilerine ilk kurşunu atan Hasan Tahsin'i linç edişini uzun boylu, aslan yürekli başka bir yiğit, başka bir köşe başından izlemişti. Yerde yatan Hasan Tahsin'e gıptayla baktı bu yiğit.

Aslan yüreği, aslanlığını bugün göstermezse o yüreği yerinden söküp atmalı değil miydi? O da tabancasını çıkardı, Hasan Tahsin'in yere serdiği sancaktarın sancağını devralan çam yarması Yunan askerini hedef aldı ve tetiğe bastı.

Pat! Pat! Pat!

Yunan sancaktarı ilk kurşunu alınının ortasından yemişti. İkinci ve üçüncü kurşunlar da iki Rum eşkiyayı yere sermişti.

Kahraman (!) Yunan askerleri yine çil yavrusu gibi dağıldılar. Bundan istifade eden aslan yürekli yağız delikanlı bomboş sokağa daldı. O sırada yaşlı bir nine, pencereden olanları seyrediyordu.

Sokağa dalan genç, penceredeki nineyi gördü ve ona şöyle seslendi:

– Ne yaptığımı gördün nine. Sakın ola ki kaçtığımı sanma, kurşunum bitti. Şimdi dağlara çekiliyorum. Yarın ölürsem Allah katında senin şahitliğini isterim.

Yaşlı nine, gözyaşları arasında ellerini açtı:

– Ninen sana kurban yiğidim. Sana ben de şahidim, Allah da, var git yoluna, dedi.

Siperlerde yatan Yunan askerleri, saldırının arkasının gelmediğinden emin olduktan sonra ayağa kalktılar. Bir kısmı sokakta kaybolan gencin ardından koşarken diğerleri Türk askerlerin bulunduğu kışlayı yaylım ateşi altına aldılar.

Kışladan, beyaz bayrak sallanmasına rağmen sürekli ateş ettiler. Bu arada azgın Rum gençleri ve çeteleri, askerlerle birleşerek çevredeki Türk evlerine saldırmaya başladılar.

Ve Başpapaz Hristostomos çoluk çocuk, kadın, kız, yaşlı, genç demeden öldüren Rum çetelere; *“Önce feslileri öldürün.”* diye bağırıyordu.

“Yerden üç taş alıp düşmana atmayan kâfirdir!”

Maşatlıkta yapılan tören sonunda çekilen telgraflar kısa zamanda tüm yurda yayılmaya başlamıştı. İzmir’e Yunan’ın çıktığı haberi Denizli’de bomba tesiri yaptı.

Denizli Mutasarrıfı Faik Bey acı haberi alır almaz Müftü Hulûsi Efendiye, Askerlik Şubesi Başkanı Tevfik Beyi, Belediye Başkanı Hacı Tevfik Beyi yanına çağırarak İzmir’den gelen telgrafi okudu.

Müftü Hulûsi Efendi hiç vakit kaybetmeden İstanbul'da dâhiliye nezaretine işgali haber verdi.

Denizli mutasarrıfı, müftü, askerlik şubesi başkanı ve belediye başkanı; halkı korku ve telâşa düşürmeden İzmir'de olup bitenleri haber vermek için belediye binası önünde bir mitinge karar verdiler. Yapılacak mitingin hatipliğini Müftü Hulûsi Efendi üstlendi.

Hemen işe başladılar. Mitingi halka duyurmak üzere Müftü Hulûsi Efendi, belediye tellâlî Deli Mahmut'un yanına tellâllar katarak Denizli'nin mahalle, çarşı ve pazarlarına yolladı.

Tellâlların sesi tüm Denizlileri yataklarından fırlattı:

– Allah'ını, dinini, vatanını sevenler müftülük binası önünde toplansın!

Müftülük binasının önü bir anda Denizli halkıyla dolmaya başladı.

Müftü Hulûsi Efendi yanına aldığı din görevlileri, öğretmenler, subaylarla birlikte müftülük binasının yakınındaki Ulu Camideki Sancak-ı Şerifi tekbirlerle indirdi ve kalabalığın önüne geçti.

Yine tekbirlerle belediye binasının önündeki bayram yerine gelindi. Halkın heyecanı doruk noktadaydı. Belediye başkanı, mutasarrıf, balkonda yerlerini almışlardı.

Bir süre sonra Müftü Hulûsi Efendinin gür sesi meydanı kapladı:

– Muhterem Denizlililer! Bugün sabahın erken saatlerinde İzmir, Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir!

Bir anlık sessizliğin arkasından halkta bir dalgalanma. Sonra giderek artan bir uğultu.

Meydanı dolduran halk, hep bir ağızdan bağırmaya başladı:

– Kahrolsun düşman! Kahrolsun düşman!

Hulûsi Efendi ellerini havaya kaldırarak halkı sakinleştirdi ve devam etti:

– Bu tecavüze karşı hareketsiz kalmak din ve devlete ihanettir. Hemşehrilerim karşımıza çıkarılan dünkü tebaamız Yunan'a biz mağlûp olmadık. Onlar öteki düşmanlarımızın âletidir. Yunan'ın bir Türk beldesini eline geçirmesinin manasını İzmir'de birkaç saat içinde vuku bulan cinayetler gösteriyor. Silâhımız olmayabilir, topsuz, tüfeksiz sapan taşlarıyla da düşmanın karşısına çıkabiliriz.

Hulûsi Efendinin bu sözleri meydana toplanmış halkı daha da heyecanlandırdı.

Gözyaşlarına boğulan halk bağıırıyordu:

– Kahrolsun Yunan! Kahrolsun Yunan!

Müftü Efendi kalabalığın haykırıışları arasında konuşmasına devam etti:

– Bu mutlak olarak cihad-ı mukaddestir. Meşru olan vatan müdafaası ve istiklâl uğruna cihattır. Düşmana üç taş olsun atmayan kâfirdir. Bu uğurda ölenler şehit, kalanlar gazidir.

Müftü Hulûsi Efendinin son sözlerini Denizlililer de haykırdı:

– Ölenler şehit, kalanlar gazidir.

Müftü, mitingle yetinmedi.

İstanbul'daki emperyalist temsilcilerine protesto telgrafları çekti ve *“Yunan askerlerinin İzmir'i terk etmedikleri takdirde Denizli halkının İzmir'i müdafaaya hazır olduğunu,”* bildirdi.

Bâb-ı Âli de protestodan nasibini aldı; *“İşgal kesinlikle kabul edilmeyecektir.”*

Müftünün işgale tepkisi civar ilçelerde de etkili oldu. Denizli'deki mitingi haber alan tüm il ve ilçeler, mitingler yapıp protesto telgrafları çekmeye başladılar.

“Bu ne küstahlık!”

İzmir'de kan gövdeyi götürürken, Denizli'de insanlar silâhı ele almışken, Anadolu ayaklanırken, bütün bu olanlardan habersiz Kemal, İstanbul'da son hazırlıklarını yapmaktaydı. İçinden bir ses acele etmesi gerektiğini söylüyordu.

Özellikle harbiye ve dâhiliye nazırıyla vedalaşmak için erkânı-ı harbiye'den çıktı; fakat ne harbiye ne de dâhiliye nazırını makamlarında bulamadı.

Hükûmetin diğer üyelerini de aradı, onları da bulamadı. *“En kestirmesi Bâb-ı Âli'ye gitmek. Hepsini birlikte görürüm.”* diye düşündü.

Nazırlar; *“Memurların görev yolluklarını,”* görüşmek üzere toplantıda olduğu için Kemal'i sadrazamın bekleme odasına aldılar.

Birden nazırlar birer birer toplantı salonundan dışarı çıktılar. Ortada telâşlı bir hava vardı.

Dâhiliye Nazırı Mehmet Ali, Kemal'i meraktan kurtardı:

– Allah Allah, bu ne küstahlık. İşittiniz mi efendim, Yunanlılar İzmir'e çıkmışlar.

Bunu duyan Kemal'in tepesinden kaynar sular döküldü. Duyduklarının saçma olduğunu söylemesi için yanlarına gelen Bahriye Nazırı Avni Paşaya baktı. Avni Paşa boynunu bükerek olayı doğruladı.

İşte büyük felâket olmuştu.

Kemal üzgün bir şekilde sordu:

– Ne yapmayı düşünüyorsunuz?

Avni ve Mehmet Ali atıldılar:

– Şiddetle protesto edeceğiz.

Kemal gülecekti belki; fakat böyle bir zamanda gülünmezdi ki:

– Tamam, protesto ediniz; lâkin sizin protestonuzla Yunan İzmir'den çıkar mı dersiniz. Daha doğrusu Yunan'ı İzmir'e gönderen İngilizler işgalden vazgeçer mi dersiniz?

Mehmet Ali de Avni de Kemal'in yüzüne baktılar:

– Lâkin başka ne yapabiliriz?

Kemal kaşlarını çatı:

– Belki daha kat'i tedbirler düşünülebilir.

Avni merakla sordu:

– Meselâ ne gibi paşa hazretleri?

Mehmet Ali telâşlanmıştı:

– Kat'i tedbirlerden kastınızı anlıyorum paşa hazretleri; lâkin o zaman bize ne yaparlar bilir misiniz?

Kemal tam; *“Kalkar Anadolu'ya, benim yanıma gelirsiniz.”* diyecekti ki kendisine hâkim oldu.

Zaman kötüydü.

Her an, her şey olabilirdi.

Ne olur ne olmaz, hemen yola çıkmalıydı. Avni Paşanın elini tuttu:

– Paşa hazretleri, bizi Anadolu'ya götürecek olan vapur hazır mıdır?

Avni Paşa hâlâ üzgündü. Mendiliyle gözünü kurularken:

– Çoktan tertiplemiştim Mustafa Kemal Bey. Bandırma Vapuru emrinizdedir. Yarın yola çıkabilirsiniz, dedi.

Kemal, hemen yaveri Cevat Abbas'a döndü:

– Çocuk, paşa hazretlerinin emirlerini not et, bir terslik çıkmasın.

Cevat Abbas, bahriye nazırının, gemi kaptanına; "*Mustafa Kemal Paşanın emrinde olduğunu,*" bildiren emirnamesini kurşun kalemle beyaz bir kâğıda yazdı ve imzalaması için saygıyla paşaya uzattı. Avni Paşa da bu kâğıdı imzaladı.

...

Kemal hırsla sokağa çıktı. Kulaklarını İngiliz askerlerinin çaldığı İskoç gaydaları tırmalamaktaydı. Rumlar, "*Zito!*" naralarıyla İzmir işgalini kutluyorlardı.

İstanbul halkı, İzmir'in işgal haberi karşısında şaşkınlıktan donup kalmıştı. Yüzlerce yıldır küstah ve hain bir uyruk olarak bilinen Yunanlıların işgaline uğramak, hiçbir Türk'ün sindiremeyeceği bir hakaretti.

Kemal sigarasından kızgın nefesler çekerken yanında Ruşen Eşref'i fark etti. İkisi de sessizdi. Bir süre birlikte yürüdüler. Paşasının öfkesini hisseden Cevat Abbas sessizce arkalarından geliyordu. Her köşeden ellerinde Yunan bayraklı grup grup Rumlar; "*Zito Venizelos!*" diye bağırarak sokakları doldurmaktaydı.

Kemal'in dişleri birbirini yiyordu. Hırsla konuştu:

– Az kaldı Ruşen Bey. Hele bir Anadolu'ya ulaşayım. Bütün bunların sonu gelecek.

Kemal "*Bütün bunların sonu gelecek.*" diyordu; fakat İzmir acısıyla yüreği dağlanan Ruşen Eşref, sadece başını sallamakla yetindi.

Durulacak zaman değildi. Hiç vakit kaybetmeden gitmeliydi bunlardan; fakat hâlâ III. Kolordu kumandanlığı boştu. Anında bir karar vererek durdu ve arkadan gelen Cevat Abbas'a emretti:

– Çocuğum, Refet Beyin evini biliyor musun?

Cevat Abbas hazır olda cevap verdi:

– Biliyorum paşam, Kalamış'ta oturuyorlar.

Kemal konuşmasına devam etti:

– Hemen kendisine gideceksin. Diyeceksin ki; "*Paşam sizi III. Kolordu kumandanı olarak Anadolu'ya götüreceğim.*" Yarın saat en geç öğleden sonra Galata rıhtımındaki Bandırma gemisinde bulunsun. Sıkıntımız şudur ki kendileri için vize alınmamıştır. Bunun tedbirini de düşünsünler.

“Zito Venizelos!”

İngilizlerin talimatıyla, Damat Ferit tarafından Nurettin Paşa yerine atanan İzmir Kolordu Kumandanı Ali Nadir; *“Esef verici olaylara meydan verilmemesi için bütün askerî birliklerin bulundukları garnizonlarda kalmalarını, sulh ve sükûnu muhafaza etmelerini,”* emretmişti.

Şu an ne büyük hata yaptığını anlamıştı Ali Nadir. Sulh ve sükûnu muhafaza uğruna silâhsız askerlerini kışlaya kapatmıştı. Saatlerdir beyaz bayrak salladıkları hâlde, hâlâ üzerlerine kurşun yağıyordu.

Kışlanın tüm cam ve pencereleri, şiddetli ateş karşısında yere inmişti. Duvarlara isabet eden kurşunlar sıvaları da dökmüş, kışla tam bir harabe hâline gelmişti.

Durum gittikçe daha da kötüleşiyordu. Sallanan beyaz bayrak işe yaramadığı gibi bayrağı sallayan Üsteğmen Celâl de kolundan vurulmuştu.

Yunan Evzon Alayının Türk’e olan kininin bitmeyeceği anlaşılınca Ali Nadir Paşa beyaz bayrağı eline alarak tümen kumandanı Yarbay Hürrem Bey, Kurmay Başkanı Abdülhamit Bey ve Askerlik Dairesi Başkanı Albay Süleyman Fethi Beyle birlikte kışlanın Konak meydanına bakan kapısından çıktılar. Arkalarından diğer subay ve erler de dışarı çıktı.

Nihayet ateş kesilmişti.

Süngülü Yunan askerlerinin çevresini sardığını gören Ali Nadir Paşanın şakağına bir tabanca dayandı. Ali Nadir Paşa, çavuş rütbeli bu Yunan askerine kolordu kumandanı olduğunu anlatmaya çalıştı; fakat ne mümkün. Çavuş birden Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşanın kalpağını yere fırlatıp ona okkalı üç tokat indirdi.

Bir Yunan çavuşunun bir kolordu kumandanına tokat atmasından cesaretlenen başka bir Yunan askeri de tümen kumandanını tokatladı. Kurmay başkanı da suratına indirilen yumrukla neye uğradığını şaşırđı.

Küçük rütbeli Yunan askerlerinin öfkesi, yüksek rütbeli Türk subaylarının suratlarına indirilen tokatlarla biraz hafiflemişti ki bu sefer de subayların kalpaklarına saldırdılar. Yere fırlatılan kalpakları Yunan çizmeleri çığnedi.

Türk subaylarının çevresini saran süngülü Yunan askerleri dipçik, tokat, küfürlerle subaylara saldırdılar.

Evzon Alayının yaptıkları tüm yerli Rumlar tarafından coşkuyla alkışlanırken silâhsız Mehmetçikler süngülendi.

Bir ara Yunan askerleri İzmir Askerlik Dairesi Reisi Albay Süleyman Fethi Beyi birbirlerine göstererek aralarında fısıldaştılar. Albay Süleyman Fethi daha önce karaya çıkan Yunan askerlerini püskürtmüştü.

Belli ki Evzon Alayındakiler onu unutmamıştı.

Tüm süngüler Süleyman Fethi'nin göğsüne dayandı. Süleyman Fethi hiçbir harekette bulunmadı.

Bu sefer Yunan askerleri onun; "*Zito Venizelos!*" diye bağırmasını emrettiler.

Süleyman Fethi diklendi:

– Ben bir Türk zabitiyim. Ancak yaşasın Türk milleti diye bağırırım, dedi.

Bunu duyan Yunan askerleri süngüleriyle Süleyman Fethi Beyi şehit ettiler.

Evzon Alayının cinayetlerine Papaz Hristostomos'un uzun zamandır örgütlediği Rum çeteler de katıldı.

Bu çetelerle birlikte tam bir yağma başladı. Subayların üstleri arandı. Kendisini arayan Yunan askerine ters bakmak bile büyük bir suçtu. Bu bakışları fark eden Yunan askerleri hemen süngülerini kullandılar.

Evzon Alayıyla birlik olan Rum çeteler Türkçe ve Yunanca ağza alınmayacak küfürlerle tüm subayların üstlerinde başlarında ne kadar değerli, değersiz eşya varsa aldılar. Saat, yüzük, tütün tabakası, çakı, mendil, ağızlık ne buldularsa topladılar. Para olarak ceplerde kuruş bile bırakmadılar.

Tüm subaylar en önde Ali Nadir Paşa olduğu hâlde elleri arkalarından bağlanarak Kordon boyunca yürütüldü. Bu yürütülme sırasında bir süngü ucu Ali Nadir Paşayı sarstı. Arkasından bir ses; "*Zito Venizelos!*" diye bağırmasını emretti.

Ali Nadir Paşa "*Zito Venizelos!*" diye bağırırken bu bağırmaı reddedenler; asker, sivil, kadın Rumların taş, sopa dipçik darbelerine maruz kaldı.

Bu yürüyüş Rum esnaftan da destek geldi. İzmirli bir Rum elle-ri bağı yürüyüş hâlindeki bir Türk subayına elindeki demiri bütün gücüyle indirdi. Subayın parçalanmış başı Rum halkın ayakları altında “*Zito Venizelos!*” naralarıyla ezildi.

İkinci bir kol hâlinde İzmir’i işgal eden Yunan askerleri de hükûmet konağına doğru yürüyüşe geçmişlerdi. İzmir’in emniyet ve asayişinden sorumlu Polis Komiseri Sabri Bey, karşıdan gel-mekte olan yürüyüş hâlindeki Yunan askerleri tarafından öldürül-müştü. Arkadan gelen Yunan askerleri de ölmüş olan Sabri Beyin kafasını dipçikleterek parçalamışlardı.

Hemen sonra hükûmet konağı da ateş çemberi içine alınmıştı.

Yunan kumandanının sabah yayımladığı beyannamede; “*Mülki-ye ve adliye memurları vazifelerine devam edebilirler.*” sözlerine güvenerek görevleri başında bulunan memurlar, hükûmet konağına açılan ateş karşısında mahsur kalmışlardı.

Saatlerdir devam eden ateş, cam ve çerçeveleri büyük bir şangır-ıtyla memurların başlarına indiriyordu.

Vali Kambur İzzet’in yanında oğlu Seyfi de vardı. Kambur İzzet sık sık oğlunu rahatlatmak için Yunan askerlerinin kendilerine yan-lışlıkla ateş ettiğini söylüyordu.

İşin garibi buna kendisi de inanıyordu. Memurlarından beyaz bir çarşafı Yunan askerlerine sallamasını istedi; fakat ateş bir türlü kesilmiyordu.

Bir süre devam eden ateş sonunda Yunan askerleri hükûmet ko-nağını bastılar ve Vali İzzet’in makam odasının kapısını kırarak içeri girdiler. Küfürlerle ve yüzüne tükürerek valinin ellerini kal-dırmasını istediler. Korkudan ne yapacağını şaşırان Vali İzzet de Yunan tokadından nasibini aldı.

Yediği tokatla serseme dönen Vali İzzet, oğlu ve çevresindeki memurlar, süngülü Yunan askerleri arasında merdivenden aşağı inmeye başladılar. Yunan askerleri, memurların kafalarına, sırtlarına, göğüslerine dipçik darbeleri indiriyordu. Merdivenden yuvarlanan-lar süngü darbeleriyle tekrar kaldırılıyor, yürümeye zorlanıyordu.

Alt kata indirilen memurların fesleri ve kalpakları da çıkartılıp çiğnendi.

Jandarma ve subayların rütbe ve düğmeleri kopartıldı. Sık sık da “*Zito Venizelos!*” diye bağırmaları istendi.

Vali İzzet bir taraftan “*Zito Venizelos!*” diye bağırırken oğlunu da ikaz ediyordu; “*Seyfi oğlum, zito diye bağır, zito diye bağır.*”

Yerli Rumların sopa ve taş darbelerinin yardımıyla Yunan askerleri bu kafileyi de Kordon boyunda ölüm yürüyüşüne çıkardı. Bir süre sonra Yunan temsilcisinin bulunduğu bir otomobil kafileye yaklaştı ve hiç durmadan “*Zito Venizelos!*” diye bağırان valiyle oğlunu içeri aldı.

Vali ve oğlu Seyfi işkenceden kurtulmuştu. Geriye kalanlarsa Rumların ölüm yürüyüşüne devam ettirildi.

...

Bu arada şiddetlenen yağmurla birlikte gök de gürlemeye başlamıştı; fakat Rumlar hiç oralı olmadılar. Kaldırım taşını söken bir Rum, bu taşı önünden geçmekte olan bir subayın suratına fırlattı. Yere düşen subay, kanlar içinde tekrar ayağa kalktı ve yürüyüş sırasını bozmamak için hiçbir şey olmamış gibi ilerledi. Yere düşen kaldırım taşı bu sefer de bir Rum kızının eline geçti. O da bu taşı yürüyüş hâlindeki subaylara fırlatınca bir subay inleyerek yere yuvarlandı. Arkadan gelenler yerde acıyla kıvranan subaya çarpmamak için duraksayınca yürüyüş nizamı bozuldu. İki Yunan askeri yerde acı içinde kıvranarak yürüyüş nizamını bozan subayın boğazına ve göğsüne süngülerini sapladılar. Birçok Türk subayla birlikte Rumların da üstleri başları kan içinde kaldı.

Bütün bunlar olurken bir taraftan da “*Zito Venizelos!*” diye bağırıklarını istiyorlardı. Bağırmayan subayların başlarına keser, balyoz, balta indiriyorlardı.

Yunan subaylarının verdiği emirle bir Rum, ölüleri bacaklarından sürükleyerek denize attı. Denize atılan subaylardan biri ölmemişti. Suyun içinde çırpınan subayı gören bir Rum sandalcı, başına kürek darbeleri indirerek onu sulara gömdü.

Bu arada Rumlar, sivil halka da saldırmaya başladı. Kama, taş, sopa, kurşunlardan sivil halk da nasibini aldı. Halkın çığlıklarını Rumların “*Zito!*” naraları bastırıyordu.

Rumlar Türkleri katlederken Yahudiler bir durum tespiti yaptılar; “*Türkler bundan sonra ay yıldızı sadece göklerde görecekler.*”

Kaçışan Türkleri iri yarı bir gazino sahibi Rum; “*Gelin sizi kurtaracağım.*” diyerek içeri alıyor ve içeri giren Türkleri oracıkta öldürerek üst üste yığıyordu.

İzmir’de yapılan bu katliama en büyük tepkiyi gökyüzünde çakan şimşekler veriyordu. Yağmur hızlanmış, artık göz gözü görmez bir hâl almıştı. Yağmurla birlikte esen rüzgâr körfezin sularını şiddetle kıyılara çarpıyordu. Masmavi sular yağmurun yıkadığı kanların karışımıyla kirli bir renk almıştı.

Yağmurun ve rüzgârın öfkesine rağmen Kordon boyundaki ölüm yürüyüşü gittikçe azalan subay sayısına karşın devam ediyordu. Belliydi ki pasaport dairesine kadar yapılacak bu ölüm yürüyüşünde tek bir Türk subay bırakmak niyetinde değillerdi.

İzmir’in üzerini kaplamış kara bulutlar, Kordon boyundaki insan kalabalığının üzerine çöreklenmiş, öldürmekten vazgeçmeye niyeti olmayan Rumların üzerine korkunç bir sağanak hâlinde boşalmaya başlamıştı. Evzon Alayının süslü askerleri bu korkunç yağmur altında sırlıklam olmuşlardı. Yunan askerler yağmurdan korunmak için ölüm yürüyüşü yaptırarak Türk subaylarının koşmalarını istediler. Sırtlarından, göğüslerinden, kurşun, demir, süngü, sopa, zincir darbesi almış birçok subay koşamayınca tekrar bir süngü katliamı başladı.

Şiddetlenen yağmurla birlikte Rum çeteler daha da çıldırdı.

Bu kanlı oyunu bütün medenî İngiliz, Fransız, İtalyan ve Amerikalı askerler ve subaylar limana demirlemiş olan savaş gemilerden izliyorlardı. Şeytan üçgeninin en başını temsil eden İngiliz denizciler, bacakları kurşunla delinen Türk subaylarının sekerek koşmaya çalışmasını gülmekten kırılarak seyrediyorlardı.

Facia öyle bir hâl aldı ki demokrat Amerikalılar olaya el koymak (!) ihtiyacı hissettiler ve askerlerinin psikolojileri bozulur korkusuyla onları kamaralara kapatarak geminin önüne de bir tente çektiler.

İngiliz subaylar Amerikalıların aldığı tedbiri görünce kendi askerlerinin neşelerini bozmak zorunda kaldı. İngilizler de askerlerini kamaralara kapattı.

Medenî Fransız ve İtalyan subaylarıysa kanlı oyunun hiçbir saniyesini kaçırmadı.

Rumlarla birlikte İzmir göklerinin öfkesi de şiddetlendi.

Sağanak yağmur artık dolu hâline gelmişti. İri iri dolu taneleri gökten yağarken yürüyüş hâlindeki Türk subaylar biraz olsun rahatlamışlardı; kafalarına düşen buz taneleri Yunan askerlerinden daha zalim değildi.

Ölüm yürüyüşü, gökten yağın dolu taneleri sayesinde bir kurtuluş koşusu olmaya başlamıştı.

Pasaport dairesinin önüne gelindiğinde rıhtıma yanaşmış Yunan gemisinden yayılım ateşi başladı. Kahkahalarla ateş eden Yunan askerleri kanlar içinde bağıarak yere yuvarlanan Türk subay ve erlere, tekrar tekrar ateş ediyorlardı.

Dolu, şiddetinden hiçbir şey kaybetmeden yağıyordu. Saçak altlarına, kahvelere, dükkânlara sığınan Rum halk bu sefer de yağmura küfretmeye başlamıştı.

Fırtınanın şiddetini arttırmasıyla ölüm yürüyüşünden her nasılsa hayatta kalanlar Patris vapurunun ve Averof zırhlısının hayvan ambarına kapatıldılar. Bir süre sonra buraya hükûmet binasındaki memurlar da tıkıldı.

Burada da dipçik, tokat, yumruk darbeleriyle birlikte Türkçe ve Yunanca küfürler sıralandı.

Patris vapurunun ahırındaki Türkler şimdiye kadar ölmediklerine çoktan pişman olmuşlardı.

Türk subay ve erleri hayvan ambarında, sidik kokusu ve hayvan pislikleri arasında ölümü beklediler. Kim bilir daha ne kadar işkence görecekler, daha ne kadar medenî Avrupa'nın küçülüşüne şahit olacaklardı.

“Bundan sonra İzmir’de düzen sağlanacak!”

İstanbul, 15 Mayıs gece.

Babanzâde Fuat Beyin evinde bir içki meclisi.

Saraya yakın zevat, Hürriyet ve İtilâfçılar mey çekiyorlar. Meclisin baş konuğu bir grup İngiliz subayı.

Bu grubun başı da İngiliz istihbaratının göz bebeği Yüzbaşı Benet.

Saraya yakın zevatla Hürriyet ve İtilâfçılar İzmir’in İngilizler tarafından işgal edildiğini zannediyorlar.

Oysa İzmir'e Yunan çıkmış ve kan gövdeyi götürüyor.

Oysa İzmir'de insanlıktan nasibini almayanların rehberliğinde, insanlıktan nasibini almayanlar büyük bir katliam yapıyorlar.

İngiliz subaylar, hâlâ alay ediyorlar; *"Bundan sonra İzmir'de düzen sağlanacak, anarşi olmayacak."*

Diğerleri rakı kadehlerini arka arkaya yuvarlarken; *"İngiliz dostlarımız olmasaydı, ne olurdu bu memleketin hâli?"* diyorlar.

İngiliz dostlarımız?

İçki meclisinin sohbet konusu; Mustafa Kemal Paşanın IX. Ordu Müfettişliği.

İngilizler, Kemal Paşanın Samsun'a gidişini, İzmir'in işgali karşısında pek değerlendirememişler.

Bir ara İngiliz Yüzbaşı Benet ayağa kalkıyor:

– Duyduğuma göre hükûmet, Mustafa Kemal Paşayı Anadolu'ya gönderiyormuş?

Bir İtilâfçı kadehini kaldırıyor:

– Öyle oldu ekselâns. Mustafa Kemal Paşa yarın yola çıkıyor. Sıhhatinize dostlar.

Yüzbaşı Benet rakı kadehini yuvarlıyor ve bağırlıyor:

– Herkes bilsin ki bu Mustafa Kemal Samsun'a varamayacak.

Konukların hiçbirisi oralı değil; *"Varamazsa varamaz, dünyanın sonu değil ya."* diyenler oluyor.

Bazıları; *"Yüzbaşı çok içti, ne söylediğini bilmiyor."* diyor.

Fakat konuklardan biri var ki tüyleri diken diken olmuş; Tevfik Paşanın oğlu İsmail Hakkı Bey.

İsmail Hakkı Bey, hem padişah damadı, hem de eski Sadrazam Tevfik Paşanın oğlu. Çevresindekiler Mustafa Kemal Paşayı sevmemiş olabilir; fakat o, Mustafa Kemal Paşanın Çanakkale Savaşlarındaki kahramanlıklarını derinliğine araştırmış ve hayran olmuş bir Türk. Hem ne olursa olsun, karşısındaki sarhoş İngiliz yüzbaşı-sı, kendi soyundan bir paşanın öldürüleceğini ima ediyor.

Meclistekilerin hepsi sarhoş olmuş.

İyice rahatsız olan İsmail Hakkı Bey yerinden kalkıyor ve çıkıp gidiyor.

Evine gelen İsmail Hakkı çok rahatsız.

Şimdi ne yapmalıdır?

Bir sarhoş meclisinde duyduklarını kulak ardı mı etmelidir; yoksa yarın yola çıkacak olan Mustafa Kemal Paşaya durumu haber mi vermelidir? Çevresinde Mustafa Kemal Paşayı sevmeyen bir sürü insan vardır. Gitse kendisi haber verse bir sürü dedikoduya sebep olabilir. İngilizleri de şüphelendirebilir.

Yaveri ve çok güvendiği Yüzbaşı Çopur Neşet'e, İngiliz Benet'ten duyduklarını anlatır:

– Sabah erkenden Kemal Paşaya git Neşet. Benden dinlediklerini ona anlat. Sakın ola ki tedbiri elden bırakmasın. Başarı dilediğimi de unutma.

“Anne, bana hakkını helâl et!”

Son gece...

Kemal, yaveri Cevat Abbas'la eve haber yollamıştı; *“Akşam yemeği annemin odasına hazırlansın, beraber yiyeceğiz.”*

Makbule, evin üst katındaki sokağa bakan Zübeyde'nin odasında karyolanın hemen yanında yer sofrası kurdurmuş, yanına da ağabeyinin oturması için bir yün minder koymuştu. Gümüş tepsiye de patates pürelili rosto ve ıspanaklı yumurta hazırlatmıştı.

Kemal geldiğinde vakit hayli ilerlemişti. Zübeyde'nin elini öptü, hatırlarını sordu. Sonra mindere bağdaş kurarak oturdu.

Yemekte isteksiz olduğu her hâlden belliydi.

Zorla çiğnediği birkaç lokmadan sonra çatalı kaşığı bıraktı.

Sıkı ağızlıydı Kemal.

Çocukluğundan beri sıkı ağızlıydı.

Bu sıkı ağızlılığı, yaşıyla birlikte tümenden ilerlemişti. Evin içinde konuşmaz, şakalaşıp gülmezdi. Yaptığı işlerle ilgili ev halkına hiçbir şey söylemezdi.

Buna rağmen son günlerde eve giden gelenlerin sıklığından, kendisinin gösterdiği telâştan bir fevkalâdelik olduğu anlaşılmıştı.

O gece Kemal'in sıkı ağzı çözüldü.

Bütün geceyi Zübeyde'nin yatağının dibinde, yer sofrasındaki sininin çevresinde bağdaş kurup konuşarak geçirdiler. Selânik'i konuştular, güldüler, duygulandılar. Sık sık, Ali Rıza Beyi, Râgıp Beyi andılar; ama hüzne, gözyaşına fırsat vermediler, hiç ayrılıktan bahsetmediler.

Sonunda büyüyü Kemal bozdu:

– Anne, ben Anadolu’ya gidiyorum.

Aslında Zübeyde de, Makbule de böyle zamanlarda sorumluluklarını bilirler ve ona göre davranırlardı.

O akşam Zübeyde yine öyle yaptı:

– Hayırlısı olsun evlâdım. A be güle güle gitmek gelmek kismet olsun.

Kemal galiba anlatamamıştı:

– Anne, nasıl ki Selânik elden gittiye, buralar da elden gidebilir. Ben Anadolu’da buna mâni olmaya çalışacağım. Tabîi bu işin tehlikesi çoktur. Gitmek var, gidip de dönmek de var. Bana hakkını helâl et.

Zübeyde bu acı sözlere de tahammül etti:

– Helâl olsun a be oğlum Allah hakkımızda hayırlısını versin.

Kemal kardeşine döndü:

– Sen de kulaklarını aç Makbuş. Ne kadar kötü şey olursa olsun sakın buradan ayrılmayın. Size fazla para bırakamıyorum. Verdiğim para biterse kıymetli eşyalarınızı da satabilirsiniz. Ben gittiğim yerde başarılı olamazsam, sizi de öldürürler. Zaten o vakit ben de ölmüş olurum.

Kemal, belinden bir tabanca çıkardı:

– Al bunu Makbuş, ola ki zorda kalırsınız. Size bir kötülük yapacak olurlarsa son kurşunun kalana kadar kullan. Kalan tek kurşunu da kendine sıkarsın. Kapıyı tanımadığınız kimselere açmayın. Mecbur olmadıkça sokağa çıkmayın. Beni merak ve endişede bırakmayın. Elimi kolumu bağlamayın ki gözüm arkada kalsın.

Makbule ağabeyinin verdiği tabancayı alırken ana-kız, biri oğlunun, diğeri ağabeyinin bu sözlerini zehirli lokmalar gibi yuttular.

Bu zehir ilk tesirini Zübeyde’de gösterdi. Şiddetli bir kalp kriziyle sarsılmaya başladı.

Kemal, Cevat Abbas’ı, Dr. Rasim Ferit’i çağırması için koştururken kendisi pencereyi açtı.

Bu arada da annesini teselli etmeye çalıştı:

– Bu kadar üzülme anne. Ben size en kötü ihtimali anlattım. Muvaffak olma ihtimalim de pek kuvvetlidir. O vakit buraya tekrar döneceğim.

Çok geçmeden Dr. Rasim Ferit geldi. Yanında getirdiği ilaçlarla da Zübeyde'yi rahatlatmıştı.

Zübeyde rahatlamıştı ve kıyımdayan dudakları, Allah'tan, evlâdı ve vatani için yardım diliyordu.

Annesinin rahatladığını gören Kemal, tekrar konuştu:

– Anne, bana hakkını bir daha helâl et.

Zübeyde gülümsedi, kollarını oğluna uzattı.

Kemal, annesinin elini öptü ve kucaklaştılar.

Zübeyde'nin parmakları oğlunun saçlarını okşarken ana-oğul tekrar gözyaşlarına boğuldu.

Zübeyde defalarca oğluna sarıldı, kokladı, öptü. Kemal de anasının saçlarını öperken bir taraftan soruyordu:

– Ana bana hakkını helâl et!

Zübeyde asker anası olduğunu hatırlayınca kendini toparladı:

– Helâl olsun çakır paşam.

...

Sabah çabuk olmuştu, gönülsüz bir kahvaltı yapıyorlardı ki kapı çaldı.

Gelen Rauf'tu, Kemal onu çalışma odasına götürdü. Rauf'un dediğine göre Bandırma Vapuru Karadeniz'in ortasında İngilizler tarafından batırılacaktı.

Kemal ona; *“İstanbul'da kalıp hapsi boylamaktansa, Karadeniz'in derin sularında boğulmayı tercih ederim.”* dedi.

Nihayet Anadolu'ya geçişin son adımını atmak üzereydiler.

Tüm hazırlıkların tamamlandığına karar vermişlerdi ki Rauf önemli bir konuyu gündeme getirdi:

– Bugüne kadar para meselesini hiç konuşmadık Kemal.

Kemal'in canı asıl şimdi sıkıldı:

– Müfettişlik yolluğuyla büyük işler başarmak mümkün değil; kaldı ki onu da alamadım. Arkadan göndereceklermiş. Sende de para olmadığını biliyorum.

Rauf biraz ümit verdi:

– Topçuoğlu Nâzım Bey, yiğit, vatansever bir arkadaş. Bize beş bin lira verecek; lâkin şimdi değil.

Tam bu sırada İsmail Hakkı Beyin yaveri Kurmay Yüzbaşı Çopur Neşet geldi.

İsmail Hakkı Beyin gizlice gönderdiği bir habere göre, gemi İngilizler tarafından batırılacaktı. İsmail Hakkı Bey dikkatli olmasını, gerekirse vazgeçmesini tavsiye ediyordu.

Kemal tebessüm ederek cevap verdi:

– İsmail Hakkı Beye teşekkürlerimi ve saygılarımı iletiniz Neşet Bey. Merak buyurmasınlar, kutlu bir davaya baş koyanlara Tanrı da yardımcı olur. İngilizler bize bir şey yapamazlar.

Rauf’la Neşet gittikten sonra Kemal de hazırlandı.

Bandırma Vapuru, Galata rıhtımında kendisini bekliyor olmalıydı. Mümkün olan en kısa zamanda İstanbul’dan ayrılmalıydı; fakat yola çıkmadan önce padişahla görüşülecek ve Bekir Ağa’daki Ali Fethi ziyaret edilecekti.

Otomobil kapıda bekliyordu. Çocuklar, Makbule ve Zübeyde onu uğurlamak üzere evin önüne çıkmışlardı. Önce çocuklar birer birer el öptü. Kemal onları bağrına bastı.

Zübeyde’yle Kemal son kez bir daha kucaklaştılar.

Makbule’nin nutku durmuş, tek kelime söyleyemiyordu.

Ağabey kardeş bakıştılar.

Kemal sordu:

– Bana niçin böyle bakıyorsun Makbuş?

Makbule hıçkırarak konuştu:

– Ben bu gidişten hiçbir şey anlamadım ağabey. Bu nasıl gidiş, muharebeye değil, vazifeye değil, terfi ederek değil. Nereden çıktı bu Anadolu vazifesi?

Kemal hiç cevap vermedi. Elini öpen kardeşini kucakladı ve otomobile bindi.

Zübeyde, oğlunun ardından dökmek için doldurduğu maşrapayı kaldıracak gücü bulamadı. Otomobil köşeyi döner dönmez Zübeyde Makbule’nin kucağına yığıldı kaldı.

“İzmir’de katliam!”

İzmir 16 Mayıs.

İzmir’de Rumların başlattıkları katliam, yağmacılık şiddetlene rek devam etmekteydi. Asker sivil ayırt edilmeden evlere girilmekte, para ve altınlara el konmaktaydı. En acısı, kadına, kıza, kocasının, kardeşinin, babasının gözleri önünde tecavüz edilmekteydi.

Evzon Alayının kışlaya ateşiyle birlikte kuytu yerlere sığınan yığınla çoluk çocuk birkaç dakikada katledilmişti.

İşgalin ertesi günü şehirde hâlâ kan gövdeyi götürüyordu. Yunanlılar rastladıkları her Türk'ü kadın-çocuk demeden öldürüyorlardı. Birçok kadın ve çocuk canlarını kurtarmak amacıyla Ziraat Bankasının merdivenlerine sığınmıştı. Onları fark eden Yunanlılar buraya hiç durmadan ateş açtılar. Banka merdivenlerinden oluk oluk kan aktı. Bütün kadın ve çocuklar ölmüştü.

Bir İngiliz deniz subayı gemiden kıyıda olanları seyrederken dondu kaldı. İşkencenin, vahşetin bu kadarı olamazdı. Rıhtımda kendinden geçmiş bir hâlde yaralı bir Türk askeri yatıyordu. Bir Rum kadın askerin üzerine çömelmiş ağzına işiyordu. İngiliz'in bile midesi bulandı ve kamerasına kaçtı.

Askerî Otel de yaylım ateşine tutuldu ve işgal edildi. Buradaki subaylar da tutuklandı ve işkence gördü. Bir kısmı süngülendi.

Askerî Kırathane, vergi dairesi de işgalden nasibini aldı. Burada buldukları Türklerin çoğunu süngüden geçirdiler. Bir kısmını "*Zito Venizelos!*" diye bağırarak Patris vapurunun hayvan ambarına tıktılar.

İzmir'in çeşitli mahallelerinden toplanan yedi yüzden fazla Türk de Patris vapuru ve Averof zırhlısına hapsedilmek üzere rıhtıma yürütüldü. Halk vapura bindirilirken Leon Torpidosundan açılan ateşe hedef oldu. Çoğu burada şehit oldu ve denize atıldı. Kalanlar vapurların hayvan ambarlarına hapsedildi.

Patris vapuruna giderken açılan ateş sonucu ölen Kolağası Necati Efendinin yerde yatan cesedine on yaşındaki oğlu ağlayarak kapanmıştı. Yunan askerleri onu sırtından süngüledi ve baba oğul parça parça edildi. İtalyan amiral gemiden bu olayı saniye saniye seyretti ve dayanamayarak bayıldı.

İşgalin ertesi günü katliam ve yağma devam ederken İzmir kıyıları da cesetlerle dolmuştu.

Türk polis ve jandarmalar öldürülerek denize atılmıştı. Yunan askerleriyle birlik olan Rum çeteler, limandaki yelkenlilerde ve sandallarda bulunan Türk balıkçıları yakalayıp zincire bağlamışlar ve onları da denize atmışlardı. Bunların arasında zincirle boyunlarından birbirine bağlanmış üç polis cesedi Türk halkını mateme boğdu.

Kordon boyu, kışla ve hükûmet konağının önü de ceset yığınlarıyla dolmuştu. Birçok kadın ve çocuk ayaklarına, boyunlarına demir, taş bağlanarak denize fırlatılmıştı. Yüzlerce ceset de kireç kuyularına atılmıştı. İşgalin üzerinden henüz yirmi dört saat geçmişken iki binden fazla Türk öldürülmüştü.

Artık içki içerek zaferi kutlayan Rumlar, sokaklarda korku içinde kaçışan Türk çocuklarına ateş ederek eğlenmeye başlamışlardı.

Sokaklardaki Türklerin fesleri yerlere atılıyor, kadınların peçeleri yırtılıyordu. Birçok Türk kızının ve kadınının bulunduğu evlere giriliyor, kocalarının ve babalarının elleri bağlanarak onların gözleri önünde vahşice tecavüz ediliyordu.

Patris vapurundaki Türklerse balık istifi gibi hayvan ambarına tıklmışlardı. Hapsedilen sadece memurlar ve subaylar değildi. Yunan askerleri halkın arasından yakaladıkları Türkleri, çocukları da ayırt etmeden toplamış ve hapsedmişti. Tutuklananların sayısı iki bin beş yüzü bulmuştu. Aralarında on dört yaşından küçük pek çok da çocuk vardı. Havasız ve sidik kokan bu yerde işgalin yirmi dört saati dolduğu hâlde yiyecek verilmiyordu. Yaralıların tedavileriyle ilgilenilmiyordu. Patris ve Averof'a hapsedilenler ölümden beter işkenceler çekiyorlardı. Önce dayak atılıyor, sonra buz gibi suyla ıslatılıyorlar ve rüzgârda bekletiliyorlardı.

Hükûmet konağının yanında bulunan Sultanî Mektebinin minik öğrencileri de Yunan katliamından nasibini almıştı. Hepsi tek tek sopadan geçmiş, bir kısmı vahşice öldürülmüş ve kalanlar Bozmeri Hapishanesine kapatılmıştı. Burada da işkence görüyorlardı.

Ve yağma!

Kışlada ve hükûmet binasında bütün işe yarar eşyalar Yunanlılarca yağmalandı ve geriye kalanlar param parça edildi. Hükûmet konağı da yağmalanmış, çekmeceler kırılmış, bütün evrak yok edilmişti. Kasalar kırılarak paralar alınmıştı. Bunlarla da tatmin olmayan Yunanlılar hokkaya, kaleme varıncaya kadar almışlardı. Kalan eşyaları da pencerelerden atarak paramparça etmişlerdi.

Kısa zamanda yağma bütün kente yayıldı, binden fazla Türk dükkânı basıldı. Götürebildiklerini aldılar götüremediklerini parçaladılar. Fasulye, nohut, şeker çuvallarını Türkler faydalanmasın diye sokaklara boşalttılar.

...

15 Mayıs sabahı başlayan katliamda Rumlar ve Yunanlılar yakaladıkları kızların ırzına geçerek ve buldukları yeri yağmalayarak medenîce (!) eğlendiler.

Bu eğlenceye kılavuzluk edense Başpapaz Hristostomos'un yetiştirdiği izci Rum çocukları ve örgütlediği Rum çeteler oldu.

Bu çeteler Yunan askerlerini, vapurda hapsedilen subayların ve kentin ileri gelen ailelerinin evlerine götürdüler. Bu evlerde kadınlara ve kızlara hiçbir canlının başka bir canlıya yapmayacağı rezaletler yapıldı. İşleri bittiğindeyse evlerde işe yarar ne varsa alıp götürdüler.

Bu işkencelere ve tecavüzlere uğrayan kızlar ve kadınlardan bir kısmı kocalarının ve babalarının eve gelişini alınlarına sürülmüş Yunan lekesiyle beklemeye başladılar, bir kısmıysa bu lekeye tahammül edemedi ve intihar etti.

Bütün bunlar; canileri İzmir Limanına getiren İngiliz, Fransız, İtalyan kumandan ve askerlerinin, Amerikalı gözlemci ve Kızılhaç Teşkilâtı üyelerinin ve İnsan Hakları Komisyonu üyelerinin gözleri önünde olmuştur.

Amerikalı subay ve siyasetçiler de işgalin ertesi günü kentte at üzerinde gezintiye çıkmıştı. Gördükleri vahşet onların kıllarını bile kıpırdatmadı.

Evet, büyük bir savaş olmuştur.

Türk askeri bu büyük savaşta silâhlarının hakkını şerefle vermiş; fakat yenilmişti.

Dünyanın hiçbir kanunu, silâhlarının hakkını veren milleti ve o milletin ordularını suçlu gösteremezdi; fakat emperyalizmin eli kanlı tek gözlü korsanı şeytan üçgeninin en başı İngiliz, Türk'ü suçlu ilân etmiş, akli sıra kendi pis ellerini kullanmaktan çekinerek Yunan'ın kirli solucan ellerini Türk'ün kanına daldırmıştı.

Çanakale'nin intikamını zavallı Yunan'ı kullanarak alıyordu.

Gerek o güne kadar, gerek o gün ve gerekse o günden sonra, "Medenî olmak." iddialarını hiç bırakmayacak olan emperyalizmin İngilizce konuşanları, Fransızca ve İtalyanca konuşanları Tanrı'dan korkmadan, Hz. İsa'dan utanmadan Türklerin katledilişini sadece seyrettiler.

Mavi Kuş da seyretti.

İçi kan ağlayarak seyretti.

Lânetler okuyarak seyretti.

Ağlayarak, feryat ederek seyretti.

Öyle bir feryat etti ki arşın direği sallandı.

Mavi Kuş istedi ki bu feryadı arşın tavanına nakşedilsin.

Mavi Kuş istedi ki bütün Türkler, canileri İzmir'e getiren canilerin cinayetlerini arşın tavanında okusun.

Mavi Kuş istedi ki arşın tavanındaki cinayetler hiç silinmesin.

Gelecek Türk nesilleri de bu cinayetleri okusun ve unutmasın.

“Paşa paşa, devleti kurtarabilirsin!”

İstanbul, 16 Mayıs, Cuma.

Yıldız Sarayının küçük bir salonunda, Vahdettin'le âdeta diz dile denecek kadar yakınlar.

Vahdettin, dirseğini sağ tarafında duran küçük masaya dayamış. Masanın üzerinde bir tarih kitabı var.

Boğaziçi'ne bakan pencereden birbirine paralel hatlar üzerinde sıralanmış düşman zırhlılarıyla birlikte Yıldız Sarayına doğrultulmuş bordolarındaki toprak görülüyor.

Padişah Vahdettin, bu manzaraya üzgün bir bakıştan sonra konuştu:

– Paşa paşa, şimdiye kadar devlete çok hizmet ettin. Bunların hepsi bu kitaba girmiştir.

Sonra masanın üzerindeki kitabın üstüne elini koydu:

– Hizmetleriniz tarihe geçmiştir.

Vahdettin konuşmasına devam ederken; Kemal sükûnetle dinledi:

– Lâkin tüm bunları unutun. Asıl şimdi yapacağınız hizmet hepsinden mühim olabilir. Paşa paşa, devleti kurtarabilirsin.

Bu sözler üzerine Kemal hayrete düştü.

Acaba padişah söylediklerinde samimî miydi?

Acaba, Avrupalı emperyalistlerin sıradan adamlarıyla temasa çalışan padişah, bütün yaptıklarından pişman mı olmuştu?

Acaba!

Acaba aldatıldığını mı anlamıştı?

Kemal, kendisine yapılan iltifatlara cevap verdi:

– Hakkımdaki teveccüh ve itimadınıza arz-ı teşekkür ederim. Elimden gelen hizmette kusur etmeyeceğime emniyet buyurunuz.

Kemal, bir yandan konuşurken bir yandan da kafasındaki soruları çözmeye çalışıyordu.

Acaba Vahdettin bugüne kadar yaptıklarından pişmanlık mı duymuştu?

Bu soruya “*Evet.*” diyemedi; çünkü padişahı veliahtlığından beri tanıyordu. Onunla fırsat buldukça görüşmüş ve memleketin içinde bulunduğu vaziyeti sık sık anlatmıştı; fakat tek bir defa olsun olumlu hareketini gözleyememişti.

Padişaha göre, memleketi kurtarmak lâzımdı ve bunu Mustafa Kemal Paşa yapabiliirdi.

Fakat nasıl?

Ve Kemal kafasındaki soruları çözdü; Vahdettin demek istiyor ki hiçbir kuvvetimiz yoktur. Tek dayanağımız İstanbul’a hâkim olanların siyasetine uymaktır. Kemal’in vazifesi emperyalistlerin şikâyet ettikleri meseleleri halletmektir.

Şayet Mustafa Kemal Paşa, İngilizleri memnun edebilirse memleketi ve halkı bu siyasetin doğru olduğuna inandırabilirse ve bu siyasete karşı gelen Türkleri uslandırabilirse Vahdettin’in de emperyalistlerin de arzuları yerine gelmiş olacaktı.

Böyle bir zamanda Vahdettin’e onun arzuladığı şeyler söylenmeliydi.

Kemal de öyle yaptı:

– Merak buyurmayınız efendim. Ne demek istediğinizi gayet iyi anladım. İrade-i seniyez olursa hemen hareket edeceğim ve bana emir buyurduklarınızı bir an bile unutmayacağım.

Vahdettin ayağa kalktı:

– Muvaffak ol!

Görüşme bitmişti.

Kemal çıktıktan sonra Albay Naci arkasından yetişip Kemal’e kadife bir kutu uzattı:

– Zât-ı şâhânenin ufak bir hatırası.

Kemal, üzerinde padişahın arması olan saati aldı; teşekkür ettikten sonra, yaverine verdi.

“Yeter ki Anadolu’ya ayak basabileyim!”

Şimdi bütün korkular giderilmiş, Samsun yolculuğu için hiçbir engel kalmamıştı.

Bekir Ağa Bölüğünde tutuklu Ali Fethi’yi ziyaret ettikten sonra yola çıkacaktı.

Bir gardiyan; *“Ali Fethi Bey, kumandanlık odasında bekleniyor-sunuz.”* deyince herkes kulak kesildi.

Ali Fethi, Hapishane Müdürü Albay Ali’nin odasına girdiğinde Kemal’i kendisini bekler buldu.

Hapishane Müdürü Ali, eski bir alay kumandanıydı.

Zamanında, başka bir kumandan tarafından Kemal’e şikâyet edilmişti. Şikâyeti inceleyen Kemal, şikâyetçiyi haklı bulmuş ve Albay Ali’nin askerlikten atılması için ilgili makamlara yazı yazmıştı.

Kendisini mesleğinden eden kararda etkili olmasına rağmen, Albay Ali, Kemal’i her zaman sevmiş ve ona saygıda kusur etmemişti.

Her ziyaretinde olduğu gibi Kemal’i yine saygıyla karşıladı ve Ali Fethi’yle Kemal’i rahatça görüşmeleri için özel bir odaya aldı.

Ali Fethi, hapishanede yatmaya mizaç olarak da müsait değildi. Kemal önce onu rahatlattı:

– Meraklanma kardeşim. Bekir Ağa Bölüğü tutukluları hakkında uygulanmakta olan rezilce ve zalimce şeyler halledilmesi gereken işlerin en basitidir. Çözümlenecek asıl büyük iş, devletin tehlikede bulunan hayatıdır. Bu esaslı mesele hâl ve düzelme yoluna girince, şimdiki hâlde Bekir Ağa Bölüğü macerası gibi pek basit teferruat kendiliğinden ortadan kalkmış olacaktır.

Ali Fethi özel derdini çabuk unuttu:

– Hayırdır, birdenbire görünüverdin.

Kemal gülümsedi:

– Anadolu’ya gidiyorum. Orada geniş bir bölgenin askerî teftişi vazifesini aldım. Hükûmet, padişah ve İngilizler büyük bir gaflet gösterdiler ve beni Samsun’a IX. Ordu müfettişi olarak vazifelendirdiler.

Ali Fethi heyecanla atıldı:

– İyi de gerçek niyetini ne zamana kadar saklayacaksın?

Kemal dudak büktü:

– Padişah ve hükûmet düşmanlarımızla iş birliğine devam ederlerse, aramızda büyük bir mücadelenin başlayacağı kesindir. Meraklanma, milletin azim ve iradesine saray da hükûmet de baş etmek mecburiyetinde kalacaktır.

Ali Fethi fısıltıyla konuştu:

– Ya emperyalistler, sana rahat verecekler midir?

Kemal güvenle cevap verdi:

– Milletin gasp edilmiş haklarını onlara karşı savunmak pek zor olmaz. Yeter ki Anadolu'ya ayak basabileyim.

Ali Fethi telâşlandı:

– Sen Samsun'a ulaşıncaya kadar benim gözüme uyku girmeyecek Kemal.

Kemal arkadaşının kulağına eğildi:

– Bu konuştuklarımızı üç gün kimseye söyleme. Üç gün sonra sadece güvendik dostlara anlatabilirsin.

Ali Fethi sakın olmaya gayret ediyordu:

– Hayırlısıyla git Kemal. Sen Anadolu'ya ayak bastığın gün, hapishanede de olsa pek müsterih olacağız.

Kemal ayağa kalktı:

– Şimdi dışarı çıkalım. Arkadaşlarla da sıradan bir ayrılıkmış gibi vedalaşalım; ama seninle gerçek vedamızı burada yapalım.

İki arkadaşı kucaklaştılar.

İkisi de gözyaşlarına hâkim olmaya çalışıyordu; fakat ikisinin de gözlerinden akan iki damla yaş, yanaklardan süzüldü.

...

Ali Fethi koğuşuna giderken Kemal, çoğunu tanıdığı Bekir Ağa Bölüğü sakınlerine hem geçmiş olsun dedi, hem vedalaştı.

Tabi onların hiçbirisine Ali Fethi'yle konuştuklarını söylemedi.

Hapishaneden ayrılırken Albay Ali'nin ilgisinden çok etkilenmişti, tam gitmek üzereydi ki döndü:

– Albayım, sizin meslekten atılmanıza sebep oldum. Buna rağmen gösterdiğiniz alâka gözlerimi yaşarttı. Üstelik mahpus arkadaşlarıma gösterdiğiniz kolaylıklar için de müteşekkirim.

Albay Ali geçmişi çoktan unutmuştu, Kemal'e yaklaştı.

Kimsenin duymayacağı bir sesle konuştu:

– Anadolu’ya gideceğinizi duydum paşam. Karşınızda dağlar gibi meseleler var. Çağırdığınız gün, dilediğiniz mahkûmları alır, emrinizde çalışmak için uçar gelirim.

Kemal, Türk insanının mayasına, sağlam karakterine güvendiği için büyük yola baş koymuştu.

Henüz İstanbul’dan ayrılmadan bile bu güvenin ne kadar yerinde olduğunu görmekle duygulandı, albayla kucaklaştı:

– Sağ olun Ali Bey. Bu asil hareketinizle, muvaffakiyetimizin ilk müjdesini veriyorsunuz. İnşallah vakti gelince sizi davet edeceğim.

“Paşa nerede kaldı?”

16 Mayıs 1919 Cuma.

Öğleden sonra.

Galata rıhtımı tarihinin en önemli gününü yaşıyor. Bandırma Vapuru açıkta demirlemiş.

Bugün rıhtımda çok mu balık var, yoksa balıkçıların hepsi burada buluşmak için söz mü vermişler. Bandırma Vapurunun çevresinde bazen üç-beş, bazen yirmi-otuz kayık dönüp duruyor. Kayıkların bazılarında oltalar atılmış, bazıları küçük ağlar seriyor; fakat oltaları vuran balıklardan ağların dolan gözlerinden kimsenin haberi yok. Kayıkçıların gözleri kâh sahilleri tarıyor, kâh açık denize bakıyor.

Sık sık da rıhtımda birileriyle göz göze geliniyor.

Bugün Galata rıhtımı da bir âlem.

Sanki İstanbul’un bütün simit müşterileri buradaymış gibi simitçiler dolmuş. Sanki tüm ayakkabı boyatacak olanlar rıhtımdaymış gibi ayakkabı boyacıları sahili boydan boya doldurmuş. Sanki bütün hayırseverler Galata’daymış gibi dilenciler rıhtımı ve sahili doldurmuşlar.

Bunlarla birlikte tek tük polis, jandarma görünüyor. Türk polis ve jandarmalar.

Denizdeki ve rıhtımdaki hareketlilik Bandırma Vapurunun güvertesinden de görülüyor. Geminin mürettebatı rıhtımda bekleyen yolcularının bir an evvel gemiye gelmelerini bekliyorlar.

Geminin ilk yolcusu on sekiz atıyla birlikte gelmiştir. Süvari Jandarma Kumandanı Albay Refet Bey, Mustafa Kemal Paşanın teklifini alır almaz; “*Emrederler, paşama saygılarımı iletin. Yarın buyurdukları saatten evvel Bandırmaya girmiş olacağım.*” demiş ve sözünü yerine getirmiştir.

Kafileye son dakikada katılan Refet Bey’in vizesi yoktur; ancak o böyle şeylere aldırmayacak kadar becerikli bir subaydır. Ağabeyinin kendisi için satın almış olduğu on sekiz atı, vapura yüklemek bahanesiyle, rütbe işaretlerini çıkararak içeriye girmiş ve çıkmamıştır.

Böyle işleri seven ve alışıık olan Refet Bey atların yanında neşeyle sigara içerken rıhtımdakiler heyecanlıdır. Albay Kâzım, Kurmay Binbaşı Hüsrev, Ayıcı Arif, Dr. Binbaşı İbrahim Tali ve Dr. Refik ve diğerleri.

Hepsinin gözleri saatte.

Arada bir birbirlerinin kulağına; “*Paşa nerede kaldı?*” diyorlar.

Hepsinin yüreğinde dile dökemedikleri bir korku var; “*Bir terslik olmasın?*”

Rıhtımda bir köşeye gizlenmiş bir dilenci var; fakat bu farklı bir dilenci. Şu ılık mayıs gününde giydiğı eski pardösünün altına silâh gizlemiş. Arada bir birileri yanına uğruyor.

Cambaz Mehmet!

Bandırma Vapurunun etrafında dolaşan tüm balıkçılar Cambaz Mehmet’in adamları.

Rıhtımdaki tüm dilenciler, boyacılar, simitçiler Cambaz Mehmet’in adamları.

Cambaz Mehmet, kumandanını rahatsız etmeden ve ona hissettirmeden rıhtımdaki bütün tertibatı almış. Hatta geminin içindeki kaptan hariç bütün vapur çalışanları Cambaz Mehmet’in adamları.

Bugün sadece Cambaz Mehmet için değil, bütün bir millet için önemli bir gün. Son anda bir terslik çıkmamalı. Son anda bir terslik çıkacak olursa İstanbul’u yakmak pahasına Bandırma Vapuru yola çıkmalı ve Samsun’a ulaşmalı.

Herkes gibi Cambaz Mehmet de saatine bakıyor; “*Paşa gecikti, bir terslik olmadan...*”

Ve bir motor sesi bütün endişeleri gideriyor.

Takalardaki bütün balıkçılar rahatlayan yüzleri gülümseyen gözleriyle rıhtıma giren otomobile bakıyorlar. Bütün simitçiler, boyacılar, dilenciler rıhtıma giren otomobile yol veriyorlar.

Rıhtımda bekleyen subaylar belli bir asker dizilişiyle vaziyet alırken duran otomobilden, önce Cevat Abbas atlıyor. Yaver Muzafer daha hızlı davranıp kapısını açıyor.

Ve otomobilden beklenen paşa iniyor.

Mustafa Kemal Paşa.

Üzerinde resmî tuğgeneral üniforması.

Nişanlarının yanına işlenmiş kordon, onun “*Padişahın fahrî yaveri.*” olduğunu gösteriyor.

Mustafa Kemal Paşa henüz otuz sekiz yaşında.

Kalpağının altından görülen saçları mayıs güneşi altında daha bir sarı.

Gözleri aylardır ilk defa ıslıl ıslıl.

Zayıf yüzü bugüne kadar görülmedik şekilde aydınlık.

Arkadaşlarının verdiği selâmı aldıktan sonra tek tek tokalaşıyor.

Tokalaşırken de soruyor:

– Refet Bey geldiler mi acaba?

Dr. Refik, Kemal’in kulağına eğiliyor:

– Bir saat önce gelmişler paşam. Şu an geminin ambarında atların yanındaymış.

Kemal gülümsüyor:

– Anlaşılan Refet Bey kendi vizesini almış. Bir saat önce geldiğine göre hepimizden kıdemli demektir.

Kemal’in gelmesiyle birlikte rıhtımdakilerin gerginliği bitmiş gülümseyerek onu dinlemektedirler.

Kemal de neşeyle konuşmaktadır:

– Askerlikte kıdem önemlidir arkadaşlar. Refet Bey bu kıdeminin mükâfatını görecek. İnşallah Anadolu’da başarılı olacağız. Ve o güzel gün geldiğinde emperyalist ordulardan temizlenen İstanbul’u teslim alması için kendilerini görevlendireceğim.

Rıhtımdaki subaylar birer göğüs geçiyorlar. Anadolu’ya gidilecek, vatan kurtarılacak ve İstanbul tekrar Türk’ün olacak. İnaniyorlar, o gün mutlaka gelecek.

Dudaklardan “*İnşallahlar.*” dökülüyor.

Rıhtıma giren ikinci bir otomobil sesi sohbeti bölüyor. Gelen Hüseyin Rauf Beydir.

Kemal'le Rauf bir köşede ayaküstü konuşuyorlar. Her şey tamam. İki de Anadolu'ya gidiyorlar. Şu farkla ki en büyük karacı Mustafa Kemal Paşa denizden, en büyük denizci Hüseyin Rauf Bey karadan gidecekler. Birkaç hafta içinde Anadolu'da bir yerlerde buluşacaklar.

Hüseyin Rauf'un sık sık saate bakışından Kemal anlıyor:

– Haklısın kardeşim. Bir an evvel çıkmamız lâzım; lâkin dâhiliye nazırımız Mehmet Ali Beyefendi bizi uğurlamaya gelecekler.

Hüseyin Rauf'un canı sıkılıyor:

– Beni burada görmese iyi olur Kemal. Haydi vedalaşalım.

Rauf, biraz uzaktan kendilerini izleyen subaylara doğru yürüyor. Teker teker hepsiyle hasret, acı, hüzün, umut dolu birer kucaklaşma.

En son iki kader arkadaşının kucaklaşması.

Çanakkale Kahramanı Mustafa Kemal Paşayla, Hamidiye Kahramanı Hüseyin Rauf Bey, Anadolu'nun bağrında da kucaklaşmak niyetiyle kucaklaşıyorlar.

İki askerin birleşen göğüsleri birbirlerini güvenle saran kolları bir müddet sabit kalıyor. Onlar kucaklaşırlarken hemen çevrelerindeki subaylar, simitçiler, boyacılar, dilenciler, denizdeki balıkçılar kimileri mendilleriyle, kimileri yenleriyle gözyaşlarını siliyorlar. Kimileri gözyaşlarını saklamaya çalışırken kimileri buna gerek duymuyorlar.

Rauf yaşlı gözlerle titreyen sesine hâkim olmaya çalışarak konuşuyor:

– Allah'a emanet ol Kemal.

Kemal de gözyaşlarına hâkim olmaya çalışıyor:

– Tez zamanda kavuşuruz inşallah.

Rauf, Mehmet Ali'yle karşılaşmamak için ayrılıyor.

Çok geçmeden dâhiliye nazırının yerine bir yüzbaşı geliyor; “Nazır hazretlerinin selâm ve saygılarını,” ilettiğini belirterek kendilerinin gelemeyeceğini bildiriyor.

Mehmet Ali bir de önemli bilgi göndermiştir; “İstanbul'dan ayrılmadan İngilizler gemiyi arayacak.”

Galata rıhtımı.

Saat 16.40!

Bandırma Vapuru, 16 Mayıs 1919'da kutsal bir yolculuğa çıkmış olan kahramanları almış, yirmi yedi yıllık ihtiyar İsmail Hakkı Kaptanın yönetiminde limandan henüz ayrılmıştı ki Kız Kulesi açıklarında durduruldu.

İngilizler, Anadolu'ya silâh sevkıyatından şüphe ettikleri için limana giren çıkan Türk bandıralı gemilerin hepsini arıyorlardı.

Bandırma Vapuru da didik didik aranırken Kemal, İsmail Hakkı Kaptana; *"Harekete hazır vaziyette beklemesini,"* söyledi.

Kemal ve arkadaşları, her an yolculuklarının engellenme korkusuyla aramayı tedirgin bir şekilde beklerken Kemal, İngiliz subayının yanında duran Cevat Abbas'a gelmesini işaret etti.

Cevat Abbas koşar adım gelince Kemal sordu:

– Bunlar gemide ne arıyorlar çocuk?

Cevat Abbas omzunu silkti:

– Mesele sıkıntı vermek pašam. Silâh ve cephane arıyorlarmış.

Kemal bir baş hareketiyle emperyalistlerin Dolmabahçe ve Haliç önlerini doldurmuş donanmasını gösterdi:

– Bunların güçleri demire, çeliğe ve silâha dayalı. Bu kafadaki-
ler, hürriyet uğruna ölümü göze alanların gücünü kavrayamazlar.
Biz Anadolu'ya, silâh ve cephane değil, ideal ve iman götürüyoruz.

Cevat Abbas bir kumandanına birde silâh ve cephane arayan İngiliz askerlere baktı.

İngiliz askerler gemiden ayrılır ayrılmaz Bandırma Vapuru demir aldı.

"Elveda İstanbul!"

İstanbul'un üzerine akşamın hüznü çökerken yaklaşan gecenin karanlığı da hazırlık yapıyor.

Güneş yedi tepeye son ışıklarını veriyor.

Gölgede kalan Boğazda, Bandırma Vapuru kara sulardan beyaz köpükler bırakarak Karadeniz'e doğru ilerliyor.

Yolcuların her biri, vapurun ayrı köşelerinden biraz sonra tüm-
den kaybolacak olan İstanbul'a bakıyor.

Elveda İstanbul!

İki mi, beş mi, on mu, bilmem kaçar damla yaş, hepsinin yanaklarını yalarken içlerinde biriken öfke Boğazın dalgalarından daha kabarık.

Boğazın içinden Karadeniz'e doğru giden Bandırma'nın bacasından çıkan dumanlar gecenin karanlığında koşan bir yağız küheylânın nallarından çıkan toz bulutu gibi.

Bandırmanın bacasının dumanları İstanbul semalarına kızgın gibi, küskün gibi.

Yahut vedalaşır gibi.

Kemal güvertede; elinde sigara gözleri gökyüzünde. Onun yüzü mü daha çok bulutlu, gökyüzü mü?

Bandırmanın yolcuları onun bulutlu yüzünden daha bir tedirgin olmuşlar. Bir Mustafa Kemal Paşanın yüzüne bir gökyüzüne bakıyorlar.

Ve Mustafa Kemal Paşanın yüzü birden aydınlanıyor.

İşte Mavi Kuş.

Mavi Kuşu yüzlerce beyaz martının arasından seçivermiş. Mavi Kuş İzmir'den geliyor. Kanın, gözyaşının, cinayetin bütün acımasızlığıyla devam ettiği İzmir'den geliyor.

Ve Bandırma Vapuru, Boğazdan Karadeniz'e çıkarken Mavi Kuş da onun peşinden kanat çırpıyor.

Üçüncü kitabın sonu.

KAYNAKÇA

- ABALIOĞLU, Yunus Nadi. Cumhuriyet Gazetesi. 1938.
- ADIVAR, Halide Edip. Türk'ün Ateşle İmtihanı. I. II. III. Cumhuriyet Yayınları. 1962.
- ADEM, Prof. Dr. Mahmut. Atatürkçü KUTAY, Cemal. Sohbetler. Sayı: 2. İstanbul. 1971.
- Düşünce Işığında Eğitim Politikamız. Cumhuriyet Gazetesi. 2000.
- AĞAKAY, M. Ali. Atatürk'ten 20 Anı. Atatürk Dil ve Tarih Yük. Kur. Ankara. 1990.
- AHMET İZZET PAŞA. Feryadım. Nehir Yayıncılık. İstanbul. 1992.
- AKAY, İhsan. Atatürkçülüğün İlkeleri. Varlık Yayınları. İstanbul. 1979.
- AKBIYIK, Yaşar. Yrd. Doç. Dr. Milli Mücadele'nin Güney Cephesi (Maras) Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1990.
- AKBULUT, YILMAZ. Ermeniler ve Bingöl'de Ermeni Tehcirleri. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1998.
- AKÇAKAYALIOĞLU, Cihat. Atatürk Komutan, İnkılapçı ve Devlet Adamı Yönleriyle. Genelkurmay Başkanlığı. Ankara 1998.
- AKGÜL, Suat. Zafertepe Çalköyü ve Büyük Türk Zaferi. Ankara. 1992.
- AKGÜN, Seçil. Halifelik'in Kaldırılması ve Laiklik. Turhan Kitabevi. Ankara.
- AKIN, Veysi. Trakya'nın Türklere Devir Teslimi. Genelkurmay Başkanlığı. Ankara. 1996.
- AKŞİN, Sina. Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi. Ankara. 1996.
- AKŞİN, Sina. İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele Cilt I-II. Ankara. 1998.
- AKŞİN, Sina. Jön Türkler ve İttihat ve Terakki. İmge Kitabevi. Ankara. 1998.
- AKŞİN, Sina. Türkiye Tarihi 3. Cilt. Osmanlı Devleti, 1600-1908. İstanbul. 1992.
- AKŞİN, Sina. Türkiye Tarihi 4. Cilt. Çağdaş Türkiye, 1908-1980. İstanbul. 1990.
- AKYOL, Avni. Laiklik ve Din Öğretimi. Milli Eğitim Bakanlığı. Ankara. 1990.
- AKYÜZ, Yahya. Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuooyu. Türk Tarih Kurumu. 1975.
- ALİLİ, Teoman. İlk Avrasyacı Mustafa Kemal Atatürk. Aydınlık, 2 Haziran 2002.
- ALKAN, A. Turan. İstiklal Mahkemeleri. İstanbul. 1993.
- ALKAN, Hakan. Türk Ortodoks Patrikhanesi. Günce Yay. Ankara. 2000.
- ALTAN, Çetin. Atatürk'ün Sosyal Görüşleri. Dönem Yayınevi. İstanbul. 1965.
- ALTAN, Çetin. Sömürücülerle Savaş. Dönem Yayınevi. İstanbul. 1965.
- ALTAN, Orgeneral Fahrettin. Hayat Dergisi. 20.01.1959.
- ANKARA GAZETECİLER CEMİYETİ. Cumhuriyet Basını. Ankara. 1998.
- ANKARA TİCARET ODASI. Cilt I - Cephelerden Kurtuluş Savaşına I. Dünya Savaşı ve Cepheler. Cilt II - Türk Kurtuluş Savaşı. Ankara.
- ANKARA TİCARET ODASI. Kurtuluş. Ankara. 1994.
- ARALOV, S. İ. Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları. I-II. Yenigün Haber Ajansı, Basın ve Yayıncılık A.Ş. Aralık. 1997.
- ARAR, İsmail. Atatürk'ün İzmir Basın Toplantısı. Cumhuriyet Yayınları. Eylül. 1997.
- ARAS, Tevfik Rüştü. Hürriyet Gazetesi. 10.11.1959.
- ARAZ, Nezihe. Bir Kırmızı Gül. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1998.
- ARAZ, Nezihe. Mustafa Kemal'le 1000 Gün. İstanbul. 1995.
- ARIBURNU, Kemal. Atatürk ve Çevresindekiler. Türkiye İş Bankası Yay. İstanbul. 1998.
- ARIBURNU, Kemal. Atatürk'ten Anılar. İstanbul. 1998.
- ARIBURNU, Kemal. Sivas Kongresi. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1997.
- ARIKOĞLU, Damar. Hatıralarım. İstanbul. 1961.
- ARİF, Mehmet. Ayıcı Arif'in Anıları. Anadolu İnkılabı. Arba Yayınları. İstanbul. 1992.

- ARMAOĞLU, Prof. Dr. Fahir. 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi.1914-1980 Cilt-I-II. Türkiye İş Bankası. Ankara. 1991.
- ARMSTRONG, H.C. Bozkurt. İstanbul. 1997.
- ARZIK, Nimet. Uç Beyleri. 1972.
- ASENA, Orhan. Mustafa. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1993.
- ASLAN, İzzet. Atatürk Silifke'de. Töyko Matbaası. Ankara. 1969.
- AŞGIN, Dr. Sait. Atatürkçülük. Karaman Valiliği. Karaman. 2001.
- ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ. Atatürkçü Düşünce El Kitabı. Ankara. 1998.
- ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Cilt I-II-III. Ankara. 1997.
- ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ. Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri. Cilt IV. Ankara. 1991.
- ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ. Misâk-ı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul. Ankara. 1998.
- ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ. Kemal Atatürk Nutuk 1919-1927. Ankara. 1990.
- ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ DERGİSİ. Atatürk Araştırma Merkezi. Cilt I. Sayı 3. Temmuz 1985.
- ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ. Kemal Atatürk Nutuk 1919-1927. Ankara. 1990.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal. Anafartalar Muharebelerine Ait Hatıralar. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal. Ankara'ya Gelış "Söylev'den". Cumhuriyet Yay. Nisan. 2000.
- ATATÜRK, Mustafa Kemal. Nutuk. Cilt I-II-III. İstanbul. 1995.
- ATATÜRK. Atatürk'ün Kastamonu Gezisi ve Şapka Devrimi. Kastamonu Valiliği. Kastamonu. 1981.
- ATATÜRK İLKELERİ ve İNKILAP TARİHİ. I-II. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Önlisans Programı. Haziran 1994.
- ATATÜRK'E İZMİR SUİKASTININ İÇ YÜZÜ. Detay Yayıncılık. İstanbul. 1994.
- ATATÜRK'ÜN DİŞ POLİTİKASI. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1981.
- ATATÜRK'ÜN KASTAMONU ZİYARETİ ŞAPKA ve KIYAFET İNKILABI. Kastamonu Valiliği. Kastamonu. 2002.
- ATAY, Falih Rıfkı. Atatürk'ün Bana Anlattıkları. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- ATAY, Falih Rıfkı. Atatürkçülük Nedir? Ak Yayınları. İstanbul. 1966.
- ATAY, Falih Rıfkı. Babamız Atatürk. İstanbul. 1966.
- ATAY, Falih Rıfkı. Çankaya 1881-1938. İstanbul. 1969.
- ATAY, Falih Rıfkı. M. Kemal'in Mütareke Defteri. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- ATAY, Falih Rıfkı. M. Kemal'in Mütareke Defteri ve 19 Mayıs. Cumhuriyet Gaz. 1999.
- ATAY, Falih Rıfkı. Zeytinadağı. Milli Eğitim Basımevi. İstanbul. 1986.
- ATEŞ, Dr. Sami. Atatürk Anadolu'ya Geçince. Kemalist Atılım Birliği Yay. Ankara. 1991.
- ATILHAN, Cevat Rifat. Türk Oğlu Düşmanını Tanı. Yağmur Yayınları. İstanbul. 1970.
- AVANAS, Doç. Dr. Ahmet. Milli Mücadelede Konya. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1998.
- AVCIOĞLU, Doğan. Milli Kurtuluş Tarihi-1838'den 1995'e. Tekin Yay. İstanbul. 1979.
- AVCIOĞLU, Doğan. Türklerin Tarihi. Cilt I-II-III-IV-V. İstanbul. 1989.
- AVCIOĞLU, Doğan. 31 Mart'ta Yabancı Parmağı. Cum. Yay. Mart. 1998.
- AYBARS, Doç. Dr. Ergün. İstiklal Mahkemeleri. Kültür Bakanlığı Yay. Ankara. 1982.
- AYDEMİR, Ş. Süreyya. İkinci Adam. Cilt I. II. Remzi Kitabevi. İstanbul. 1999.

- AYDEMİR, Ş. Süreyya. Tek Adam Mustafa Kemal. Cilt I. II. III. Remzi Kitabevi. 1991.
- AYDEMİR, Ş. Süreyya. Makedonya'dan Ortaasya'ya Enver Paşa. Cilt I. II. III. Remzi Kitabevi. İstanbul. 1976.
- AYDINEL, Sıtkı. Güneybatı Anadolu'da Kuvâ-yı Millîye Harekâtı. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1993.
- AYDINLIK, Atatürk, İngiliz Haberleşmesini Nasıl Ele Geçirdi? 2 Haziran 2002.
- AYTAÇ, G. KARADANA, Ö. KAHRAMAN, M. KIZILTAN, R. SAĞLAM, M.Y. ÜNLÜ M.'nin Almanca'dan çevirileri. Mustafa Kemal Atatürk, 1881-1981. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1997.
- AYVAZOĞLU, Beşir. İstiklal Marşı Tarihi Manası. Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı. İstanbul. 1986.
- BAL, Mehmet Akif. Milli Mücadele Döneminde Bekiraga ve Malta Anıları. Ark Kitapları. İstanbul. 2003.
- BANOĞLU, Ahmet Niyazi. Atatürk'ün İstanbul'daki Hayatı-I. Büyük İstanbul Derneği Yayını. İstanbul. 1973.
- BANOĞLU, Ahmet Niyazi, Nükte ve Fıkralarla Atatürk. İstanbul. 1967.
- BANOĞLU, Ahmet Niyazi, Nükte ve Fıkralarla Atatürk. İstanbul. 1981.
- BANOĞLU, Ahmet Niyazi. Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk. İstanbul. 1955.
- BARDAKÇI, İlhan. İmparatorluğa Veda. Ankara. 1985.
- BARDAKÇI, İlhan. Tarihten Bugüne -1982-. İstanbul. 1983.
- BAŞBAKANLIK DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. Arşiv Belgelerine göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi. Ankara. 1996.
- BAŞBAKANLIK DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. Osmanlı Belgelerinde Ermeniler-1915-1920. Ankara. 1995.
- BAŞBAKANLIK KÜLTÜR MÜSTEŞARLIĞI. Büyük Zaferin 50. Yıldönümüne Armağan. Milli Eğitim Basımevi. İstanbul. 1972.
- BAŞGÖZ, İlhan. Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk. Kültür Bak. Ankara. 1995.
- BAYAR, Celal. Atatürk'ten Hatıralar. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- BAYCAN, Kur. Alb. Nusret. Atatürk ve Askerlik Sanatı. Genelkurmay Başkanlığı. Ankara. 1998.
- BAYDAR, Mustafa. Atatürk'le Konuşmalar. Cumhuriyet Gazetesi. Ekim 1967.
- BAYKAL, Nur Adnan. Mustafa Kemal Atatürk'tün Liderlik Sırları. Sistem Yayıncılık. İstanbul. 199.
- BAYUR, Yusuf Hikmet. Atatürk Hayatı ve Eseri. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1997.
- BAYUR, Yusuf Hikmet. İkinci Balkan Savaşı. Cumhuriyet Yayınları. Temmuz. 1999.
- BAYUR, Yusuf Hikmet. Türk İnkılâbı Tarihi. Cilt II. Kısım I. Türk Tarihi Kurumu Basımevi. Ankara. 1943.
- BAYUR, Yusuf Hikmet. Türk İnkılâbı Tarihi. Cilt II. Kısım II. Türk Tarihi Kurumu Basımevi. Ankara. 1943.
- BAYUR, Yusuf Hikmet. Türk İnkılâbı Tarihi. Cilt II. Kısım III. Türk Tarihi Kurumu Basımevi. Ankara. 1951.
- BAYUR, Yusuf Hikmet. Türk İnkılâbı Tarihi. Cilt II. Kısım IV. Türk Tarihi Kurumu Basımevi. Ankara. 1952.
- BAYUR, Yusuf Hikmet. Türk İnkılâbı Tarihi. Cilt III. Kısım I. Türk Tarihi Kurumu Basımevi. Ankara. 1953.

- BAYUR, Yusuf Hikmet. Türk İnkılâbı Tarihi. Cilt III. Kısım II. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara. 1955.
- BAYUR, Yusuf Hikmet. Türk İnkılâbı Tarihi. Cilt III. Kısım III. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara. 1957.
- BAYUR, Yusuf Hikmet. Türk İnkılâbı Tarihi. Cilt III. Kısım IV. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara. 1967.
- BAYTIMUR, Mehmet. DEMİRCİOĞLU, Aziz. ÇELİKOĞLU, Hasan. Atatürk'ün Kastamonu gezisi ve Sapka Devrimi. Kastamonu Valiliği yayını, 1981.
- BEHAR, Büşra Ersanlı. İktidar ve Tarih. "Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu" (1929-1937). İstanbul. 1992.
- BEKTAN, Ali. Atatürk'ün Kehanetleri. Sınır Ötesi Yayınları. İstanbul. 2001.
- BELEN, Gen. Fahri. Büyük Türk Zaferi. Afyon'dan İzmir'e Kadar. Cumhuriyet Yayınları. Ağustos. 1999.
- BELLİ, Şemsi. Ağabeyim Mustafa Kemal. "Makbule Atadan Anlatıyor". Ank. 1959.
- BERKES, Niyazi. 200 Yıldır Neden Bocalıyoruz. Cumhuriyet Yayınları. Eylül. 1997.
- BETİN, Saffet Ürfi. Atatürk İnkılâbı ve Ziya Gökalp-Yahyâ Kemal-Hâlîde Adıvar. İstanbul. 1951.
- BIYIKLIOĞLU, Tevfik. Atatürk Anadolu'da. Cumhuriyet Gazetesi. 2000.
- BİL, Hikmet. Atatürk'ün Sofrası. Ucu Yayınları. İstanbul. 1981.
- BİLGİ, Prof. Dr. A. Suat. Güç Komsuluk. İş Bankası Yay. Ankara. 1992.
- BİRCAN, Osman. Belge ve Fotoğraflarla Atatürk'ün Hayatı. MEB Yay. İstanbul. 1997.
- BİRGİN, Muhiddin. O'nun İçin Yazılanlar Söylenenler. 1939.
- BİRİNCİ, Necat. Ruşen Eşref Ünaydın. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1988.
- BORAK, Sadi. Atatürk'ün Gizli Oturumlarda Konuşmaları. İnkılâp ve Aka Kitapevi. İstanbul. 1981.
- BORAK, Sadi. Atatürk'ün İstanbul'daki Çalışmaları. Kırmızı Beyaz Yayınevi. İstanbul.
- BOZDAĞ, İsmet. Atatürk'ün Fikir Sofrası. Tekin Yayınevi. İstanbul. 2002.
- BOZDAĞ, İsmet. Bir Çağın Perde Arkası. Atatürk-İnönü, İnönü-Bayar Çekişmeleri. Kervan Yayınları. İstanbul. 1972.
- BOZDAĞ, İsmet. Gazi ve Lâtime. Tekin Yayınevi. İstanbul. 1999.
- BOZKURT, Prof. Dr. Gülnihal. Azınlık İmtiyazları- Kapitülasyonlardan Tek Hukuk Sistemine Geçiş. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1998.
- BOZOK, Salih. Atatürk'e Ait Hatıralar. Cumhuriyet Gazetesi. 12.11.1938.
- BOZOK, Salih. Cumhuriyet Gazetesi. 12.11.1938.
- BROCK, Ray. Hayalet Süvari. Birharf Yayınları. İstanbul. 2004.
- BUĞRA, Tarık. Zafer Gaye Değildir. Ankara. 1998.
- BULUT, Ayşe. YAZAN, Nihal. KAHYA, Rahmi. Türk'ün Şeref Destanı. Çanakkale Savaşları. Tercümen Aile ve Kültür Kitaplığı Yay. İstanbul. 1986.
- BÜTÜN DÜNYA. Atatürk'e Özel. Cilt-I. Sayı-6. Kasım. 1998.
- BÜTÜN DÜNYA. Baskent Üniversitesi Kültür Yay. Sayı-76. Eylül. 2004.
- CAGNAT, Rene. JAN, Michel. İmparatorluklar Besiği. İstanbul. 1992.
- CAPORAL, Dr. Bernard. Kemalizm Sonrasında Türk Kadını I-II-III. Cumhuriyet Gazetesi. 2000.
- CARRETTO, Giacomo E. Akdeniz'de Türkler. Türk Tarih Kurumu. Ankara. 1992.
- CEBESÖY, General Ali Fuat. Millî Mücadele Hatıraları. İstanbul. 2000.

- CEBESÖY, General Ali Fuat. Sınıf Arkadaşım Atatürk-I. II. 1997.
- CEMAL, Behçet. Şeyh Sait İsyanı. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- Müdürlüğü. Ankara. 1998.
- CONKER, Nuri. ATATÜRK, Mustafa Kemal. Zabit ve Kumandan, Zabit ve Kumandan ile Hasbihal. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1981.
- CUMHURİYET BASINI. Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel.
- CUMHURİYETİN 50. YIL DÖNÜMÜNÜ ANMA KİTABI. A.Ü. D.T.C.F. Yayını. Ankara. 1973.
- CUMHURİYET YAYINLARI. Mustafa Kemal, Fevzi Çakmak, Salih Bozok, Muzaffer Kılıç, Cevat Abbas Gürer. 30 Ağustos Hatıraları. Ağustos. 2000.
- ÇAĞLAR, Behçet Kemal. Dolmabahçeden Anıtkabire. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- ÇAĞLAR, Behçet Kemal. Türk Dili-Sayı 170. Kasım 1965.
- ÇETİN, Alaaddin. YILDIZ, Ramazan. Sultan II. Abdülhamid Han-Devlet ve Memleket Görüşlerim. İst. 1976.
- ÇETİNER, Yılmaz. Son Padişah Vahideddin. Doğan Kitap. İstanbul. 2003.
- ÇİÇEK, Hikmet. Talât Paşa'nın Anılarında Ermeni İsyanı. Aydınlik, 20 Ocak 2002
- ÇİÇEK, Hikmet. Yalnız Adam Mustafa Kemal. Aydınlik. 2 Haziran 2002.
- DANIŞMEND, İsmail Hami. 31 Mart Vak'ası. İstanbul. 1974.
- DELEON, Jak. Pera Palas. Cep Kitapları A.Ş. İstanbul.
- Deli, Oğün. Agoni. Atatürk'ün Ölümündeki Sır Perdesi. Lazer Yayınları. Ankara. 2004.
- DELIÖRMAN, Altan. Atatürk'ün Hayatındaki Kadınlar. İstanbul. 1999.
- DİLMEN, İbrahim Necmi. Ulus Gazetesi.
- DİNAMO, Hasan İzettin. Kutsal İsyan. I.II. Cilt. May Yayınları. İstanbul. 1979.
- DOĞRAMACI, Prof. Dr. Emel. Atatürk'ten Günümüze Sosyal Değişimde Türk Kadını. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1993.
- DOLAPÇI, Ercan. Meclis nasıl TBMM oldu. 28 Nisan 2002.
- DOLAPÇI, Ercan. Ölümünün 79. Yılında Zübeyde Hanım. 20 Ocak 2002.
- DÖNİTZ, Amiral. Hatıralar. 1966 Hayat Tarih Mecmuası.
- DUHAMEL, Georges. Yeni Türkiye: Bir Batı Devleti. Cumhuriyet Gazetesi. 1998.
- DUMONT, Paul. Atatürk'ün Yazdığı Tarih: Söylev. Cumhuriyet Gazetesi. 1997.
- DUMONT, Paul. GEORGEON, François. Bir İmparatorluğun Ölümü. 1908-1923. Cumhuriyet Yayınları. Ekim 1997.
- DURAL, Baran. Atatürk'ün Liderlik Sırları. Okumuş Adam Yayınları. İstanbul. 2002.
- DURSUNOĞLU, Cevat. Milli Mücadele'de Erzurum. 1946.
- DURSUNOĞLU, Cevat. Son Havadis Gazetesi. 10.10.1955
- DÜNDAR, Can. Gölgedekiler. Ankara. 1998.
- DÜNDAR, Can. Sarı Zeybek. "Atatürk'ün Son 300 Günü" İstanbul. 1994.
- DÜNDAR, Can. Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor. Salih Bozok. Doğan Kitap. İst. 2002.
- DÜNDAR, Orhan. Mustafa Kemal Atatürk. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1996.
- DÜNDAR, Temel. Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Gençliğine. Pars Matbaası. Ankara.
- DÜZDAĞ, M. Ertuğrul. Mehmet Akif Ersoy. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/993.1998
- EGELİ, Münir Hayri. Atatürk'ten Bilinmeyen Hatıralar. İstanbul. 1959.
- EGELİ, Münir Hayri. Atatürk'ün İstedici Çocuklar. 1965.
- ERMUMCU, Oğuz. Çanakkale Destanı. Ankara. 1993.
- EROĞLU, Prof. Dr. Hamza. Atatürk Hayatı ve Üstün Kişiliği. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1994.

- EROĞLU, Prof. Dr. Hamza. Atatürk ve Cumhuriyet. Atatürk Arş. Merkezi. Ankara. 1998.
- EROĞLU, Prof. Dr. Hamza. Atatürk ve Milli Egemenlik. Atatürk Arş. Merkezi. 1998.
- EROĞLU, Prof. Dr. H. GİRİTLİ, Prof. Dr. İ. GÖNLÜBOL, Prof. Dr. M. AYSAN, Prof. Dr. M. Atatürk Yolu. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1995.
- EROL, Aydi. Mehmet Akif Ersoy, Hayatı, Sanatı, Eserleri. Hikmet Neşriyat. İstanbul. 2002.
- ERTUĞRUL, Muhsin. Cumhuriyet Gazetesi. 1963.
- ERYILMAZ, Bilal. Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Teb'anın Yönetimi. 1990.
- ERYILMAZ, Bilal. Osmanlı Devletinde Millet Sistemi. İstanbul. 1992.
- ERZİ, İhsan. Şüeyman Nazif Malta Geceleri Fırak-ı Irak ve Galicya. Tercüman 1001 Temel Eser. İstanbul. 1979.
- ESENGİN, Kenan. Milli Mücadelede İç Ayaklanmalar. Ağrı Yayınları. İstanbul. 1975.
- EVREN, S. Öge. Denizli Vak'ası ve Demirci Mehmet Efe. Sel Yay. İstanbul. 1955.
- EVŞİLE, Doç. Dr. Mehmet. Atatürk'ün Söylev ve Demeçlerinin Konular İndeksi. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1999.
- FARRERE, Claud. Türklerin Manevi Gücü. Tercüman 1001 Temel Eser. Kervan Kitapçılık A.Ş.
- FEYZİOĞLU, Prof. Dr. Turhan. Atatürk ve Milliyetçilik. Atatürk Arş. Merkezi. 1996.
- FEYZİOĞLU, Prof. Dr. Turhan. Türk Milli Mücadelesinin ve Atatürkçülüğün Temel İlkelerinden Biri Olarak Millet Egemenliği. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1988.
- GARAN, Muaffak İhsan. Milletlerin Sevgilisi Atatürk. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1982.
- GAULİS, Berthe Georges. Çankaya Akşamları. I-II. Yenigün Haber Ajansı, Basın ve Yayıncılık A.Ş. Aralık. 2001.
- GAULİS, Berthe Georges. Kurtuluş Savaşı Sırasında Türk Milliyetçiliği. Yenigün Haber Ajansı, Basın ve Yayıncılık A.Ş. Aralık. 1999.
- GAULİS, Berthe Georges. Türk Müjizesi. İstanbul. 1969.
- GENÇ, Prof. Dr. Reşat. Türkiye'yi Lâikleştiren Yasalar. Atatürk Araştırma Merkezi. 1998.
- GENÇCAN, Mehmet. Çanakkale Savaşlarından Altın Harfler. Ankara. 1993.
- GENÇCAN, Mehmet. Çanakkale Savaşlarından Menkıbeler. Ankara. 1990.
- GENÇOSMAN, Zeki Kemal. BANOĞLU, Ahmet Niyazi. Atatürk Ansiklopedisi. May Yayınları. İst. 1971.
- GENELKURMAY BAŞKANLIĞI. 1911-1912 Osmanlı-İtalyan Harbi ve Kolajaşı Mustafa Kemal. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1985.
- GENELKURMAY BAŞKANLIĞI. Askeri Yöniyle Atatürk. 1981.
- GENELKURMAY BAŞKANLIĞI. Atatürkçülük I- Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri. İstanbul. 1997.
- GENELKURMAY BAŞKANLIĞI. Atatürkçülük II- Atatürk ve Atatürkçülüğe İlişkin Makaleler. İst. 1997.
- GENELKURMAY BAŞKANLIĞI. Atatürkçülük III- Atatürkçü Düşünce Sistemi. İstanbul. 1997.
- GENELKURMAY BAŞKANLIĞI. Balkan Harbi (1912-1913). Ankara. 1970.
- GENELKURMAY BAŞKANLIĞI. Türk İstiklal Harbi Cilt II - Batı Cephesi I ve 2. Kısım. Ankara. 1999.
- GERÇEKÇİ, Gen. Hikmet. Hayat Dergisi. 1969.
- GLOSNECK, Johannes. Kemal Atatürk ve Çağdaş Türkiye I-II-III. Cumhuriyet Gazt.1998.

- GÖĞEM, Dr. Ziya. Dadaylı Halit Bey. I. İstanbul Halk Basımevi. İstanbul. 1954.
- GÖĞEM, Dr. Ziya. Dadaylı Halit Bey. II. İstanbul Halk Basımevi. İstanbul. 1954.
- GÖKBERK, Prof. Dr. Macit. Aydınlanma Felsefesi, Devrimler ve Atatürk. Cumhuriyet Gazetesi. 1997.
- GÖKSEL, Burhan. Atatürk'ün Soy Kütüğü Üzerine Bir Çalışma. Ankara. 1955.
- GÖKSEL, Burhan. Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1993.
- GÖKTÜRK, Halil İbrahim. Mithat Cemal Kuntay. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ankara. 1987.
- GÖNLÜBOL, Prof. Dr. Mehmet. SAR, Dr. Cem. Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938). Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1997.
- GREW, John. Atatürk ve İnönü. İlk ABD Büyükelçisinin Türkiye Hatıraları. Cumhuriyet Yay. Şubat. 2000.
- GÜMÜŞ, Ali. Maresal Fevzi Çakmak. Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı. İst. 1986.
- GÜMÜŞ, M. Sıddık. İngiliz Casusunun İtirafı. Hakikat Yayıncılık. İstanbul. 1997.
- GÜNALAY, Prof. Şemseddin. Ülkü Dergisi. 1939.
- GÜNDÜZ, Asım. Hatıralarım. 1973.
- GÜNER, Dr. Ağah Oktay. Türkiye'nin Jeopolitiği ve Ermeni Propagandası.
- GÜNER, Kağan. Kemalizm Lebiral ve Bireyci Avrupa Kültürünün Reddidi. Aydınlık. 10 Mart 2002.
- GÜRKAN, Turhan. Atatürk'ün Uşağı İdim.
- GÜRTAŞ, Ahmet. Atatürk ve Din Eğitimi. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Ankara. 1981.
- GÜZEL, Prof. Dr. Abdurrahman. Çanakkale. Atatürk ve Çanakkale Savaşlarını Araştırma Merkezi. Çanakkale. 1996.
- HAYAT TARİH MECMUASI. 1965 Sayıları,
- HİÇYILMAZ, Ergun. Osmanlıdan Cumhuriyete Gizli Teşkilatlar. Altın Kitaplar 1994.
- HÜSEYİN, Kadriye. Mukaddes Ankara'dan Mektuplar. Kültür Bakanlığı. 1998.
- IRMAK, Ord. Prof. Sadi. Atatürk'ten Anılar. 1978.
- IRMAK, Ord. Prof. Sadi. Atatürk Bir Çağın Açılışı. İstanbul. 1984.
- İLBAY, Asaf. Atatürk'ün Hususi Hayatı. Tan Gazetesi. 1949.
- ILGAR, İhsan. Çanakkale Savaşları 1915. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ankara. 1982.
- İLDEMİR, Uluğ. Atatürk'ün Yaşamı. Ankara. 1987.
- İLDEMİR, Uluğ. Sivas Kongresi Tutanakları. Türk Tarih Kurumu. Ankara. 1969.
- İLDEN, Köprülü Şerif. Sarıkaşık. Türkiye İş Bankası. İstanbul. 1998.
- İLHAN, Suat. Atatürk ve Askerlik. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1990.
- İLHAN, Suat. Evrimsel Türk Devrimi. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1998.
- İLHAN, Suat. Harp Yönetimi ve Atatürk. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1987.
- İNAN, Ali Mithat. Atatürk'ün Not Defterleri. Gündoğan Yayınları. Ankara. 1998.
- İNALCIK, Halil. Osmanlı İmparatorluğu, "Toplum ve Ekonomi." İstanbul. 1996.
- İNAN, A. AFET. Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler. İş Bankası Yayınları. 2000.
- İNAN, A. AFET. Atatürk'ten Hatıralar. 1950.
- İNAN, A. AFET. Atatürk'ten Mektuplar. Ankara. 1989.
- İNAN, A. AFET. Atatürk'ü Anarken. Ankara. 1965.
- İNAN, A. AFET. Mustafa Kemal Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları. Cumhuriyet Yayınları. Nisan. 1999.

İNAN, A. AFET. Mustafa Kemal Atatürk'ün Yazdıkları.

İNAN, Arı. Tarihe Tanıklık Edenler.

İNAN, Ali Mithat. Atatürk'ün Not Defterleri. Gündoğan Yay. Ankara. 1998.

İNANÇ, Nelka. SARGIN, Aycan. AKSAKALLI, Mücahit. Yürüyen Köşk. Çevre Bakanlığı. Ankara.

İNÖNÜ, İsmet. Cumhuriyetin İlk Yılları. 1923-1938. Cumhuriyet Gazetesi. Ekim. 1998.

İNÖNÜ, İsmet. Hatıralar. Birinci Dünya Harbi. Cumhuriyet Gazetesi. Aralık. 1999.

İNÖNÜ, İsmet. İstiklal Savaşı ve Lozan. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1998.

İNÖNÜ, İsmet. Lozan Antlaşması. I. II. Cumhuriyet Gazetesi. Ağustos. 1998.

İPEKÇİ, Abdi. İnönü Atatürk'ü Anlatıyor. Cumhuriyet Gazetesi. Kasım. 1997.

İSFENDİYAROĞLU, Fethi. Atatürk Muhtelif Cepheleriyle. 1953.

JAESCHKE, Gotthard. Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri. Cumhuriyet Yayınları. Mayıs 2001.

KABAKLI, Ahmet. Temellerin Duruşması. Türk Edebiyat Vakfı Yayınları. İstanbul. 2000.

KAFKAS, İ. Gülşen. Küçük Ülkü'nün Anıları. Atatürk'le Çocukluğum. Kavram Dersaneleri Kültür Yayınları. İstanbul.

KAFLI, Kadircan. Yeni Sabah Gazetesi. 1952.

KAHRAMAN, Kemal. Milli Mücadele. Alternatif Yayınları. İstanbul. 1992.

KAL, Nazmi. Atatürk'le Yaşadıklarını Anlattılar. Bilgi Yayınevi. Ankara. 2001.

KALELİOĞLU, Oğuz. Atatürk ve Atatürk İlkeleri. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Ankara. 2001.

KANSU, Ceyhan Atuf. Devrimcinin Takvimi. Cumhuriyet Gazetesi. Ekim. 1997.

KANSU, Mazhar Müfit. Erzurum'dan Ölünceye Kadar Atatürk'le Beraber. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara. 1966.

KAPLAN, Dr. Leyla. Cemiyetlerde ve Siyasî Teşkilatlarda Türk Kadını. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1998.

KAPLAN, M. ENGİNÜN, İ. BİROL, E. BİRİNCİ, N. UÇMAN, A. Devrin Yazarlarının Kalemile Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal II. Kültür Bakanlığı. İstanbul. 1981.

KAPLAN, M. ENGİNÜN, İ. KERMAN, Z. BİRİNCİ, N. UÇMAN, A. Atatürk Devri Türk Edebiyatı. Cilt I-II. Kültür Bakanlığı. Ankara.

KAPLAN, M. ENGİNÜN, İ. KERMAN, Z. BİRİNCİ, N. UÇMAN, A. Atatürk Devri Fikir Hayatı Cilt I-II. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1981.

KAPUSUZUĞLU, Ertuğrul. Tarih Kültür Folklor -Finike. 2001.

KARS, Zübeyir. Milli Mücadele'de Kayseri. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1993.

KARGI, Yahya Galip. Cumhuriyet Gazetesi. 10.11.1940.

KARABEKİR, Kazım. İstiklâl Harbimiz. Cilt I-II-III-IV-V. Emre Yay. İstanbul. 1995.

KARABEKİR, Kazım. İttihat ve Terakki Cemiyeti-1896-1909. İstanbul. 1995.

KARABEKİR, Kazım. Paşaların Hesaplaşması. Emre Yayınevi. İstanbul. 1992.

KARABEKİR, Kazım. Paşaların Kavgası. Emre Yayınları. İstanbul. 1995.

KARADAĞ, Daşar. Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları. Teori Aylık Dergi. Nisan. 2002.

KARADAĞ, Raif. Şark Meselesi. Turan Yayıncılık. İstanbul.

KARAL, Ord. Prof. Enver Ziya. Atatürk'ten Düşünceler. MEB Yay. İstanbul. 1981.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. Ankara. İletişim Yayınları. İstanbul. 2003.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. Atatürk. Remzi Kitabevi. İstanbul. 1946.

KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. Milli Savaş Hikayeleri. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1981.

- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. Yaban. İletişim Yayınları. İstanbul, 2001.
- KARTAL, Numan. Atatürk ve Kocacık Türkleri. Kültür Bak. Ankara. 2002.
- KASAPOĞLU, Ahmet. Milli Mücadele Anıları. Kültür Bak. Ankara. 1998.
- KAYA, Şükrü. Dünya Gazetesi. 10.11.1963.
- KAYLAN, Aziz. Çanakkale İçinde Vurdular Beni. Tercüman 1001 Temel Eser-78.
- KELEŞYILMAZ, Dr. Vahdet. Teşkilât-ı Mahsusa'nın Hindistan Misyonu (1914-1918). Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1999.
- KESKİN, Prof. Dr. Mustafa. Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1999.
- KILIÇ, Ali. Atatürk'ün Hususiyetleri. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- KILIÇ, Ali. Atatürk'ün Son Günleri. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- KILIÇ, Ali. Kılıç Ali Hatıralarını Anlatıyor. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- KILIÇ, Ali. İstiklal Mahkemesi Hatıraları. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- KİLİ, Prof. Dr. Suna. Atatürk Devrimi-Bir Çağdaşlaşma Modeli. Ankara. 1998.
- KINROSS, Lord. Atatürk-Bir Milletten Yeniden Doğuşu.
- KNIGHTLEY, Philip. SIMPSON, Colin. Lavrens'in Gizli Hayatı. Sebül Yayınevi. İstanbul. 1978.
- KULİN, Ayşe. Füreyya. Remzi Kitabevi. İstanbul. 2000.
- KUNTAY, Mithat Cemal. Son Posta Gazetesi. 1953.
- KURAN, Ercüment. Prof. Dr. Atatürkçülük Üzerine Denemeler. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara 1981.
- KURNAZ, Şefika. Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını. 1839-1923. Başbakanlık AAK. Ankara. 1991.
- KURTULUŞ, Nilüfer. Atatürk. Ankara. 1989.
- KURTULUŞ SAVAŞINDA TÜRK BASINI. Ankara. 1981.
- KUTAY, Cemal. Avrupa'da Sultan Aziz. Cemal Kutay Kitaplığı 6. İstanbul. 1977.
- KUTAY, Cemal. Belgrad'ı Kurtaran Türk. Cemal Kutay Kitaplığı 10. İstanbul. 1978.
- KUTAY, Cemal. Bilinmeyen Tarihimiz. I. Cemal Kutay Kitaplığı. İstanbul. 1974.
- KUTAY, Cemal. Bilinmeyen Tarihimiz. II. Cemal Kutay Kitaplığı. İstanbul. 1975.
- KUTAY, Cemal. Bir Solukta Atatürk. Türkiye Gaziler Vakfı Yayınları. Ankara. 2003.
- KUTAY, Cemal. Cemal Kutay Kitaplığı 2. İstanbul.
- KUTAY, Cemal. Cemal Kutay Kitaplığı 2. İstanbul.
- KUTAY, Cemal. Cemal Kutay Kitaplığı 7. İstanbul.
- KUTAY, Cemal. Cemal Kutay Kitaplığı 9. İstanbul.
- KUTAY, Cemal. İstiklal Savaşının Maneviyat Ordusu 1. Cilt. Cemal Kutay Kitaplığı 4. İstanbul.
- KUTAY, Cemal. İstiklal Savaşında Maneviyat Ordusu 2. Cilt. Cemal Kutay Kitaplığı 5. İstanbul. 1977.
- KUTAY, Cemal. Müslüman Kardeşler Hareketi. Cemal Kutay Kitaplığı 2. İstanbul. 1977.
- KUTAY, Cemal. Necid Çöllerinde Mehmet Akif. Cemal Kutay Kitaplığı 8. İstanbul. 1978.
- KUTAY, Cemal. Örtülü Tarihimiz. I. Cemal Kutay Kitaplığı. İstanbul. 1975.
- KUTAY, Cemal. Örtülü Tarihimiz. II. Cemal Kutay Kitaplığı. İstanbul. 1975.
- KUTAY, Cemal. Sisli Tarihimiz. I. II. Cemal Kutay Kitaplığı İstanbul. 1972
- KUTAY, Cemal. Siyasî Sürgünler Adası MALTA. Cemal Kutay Kitaplığı 9. İstanbul. 1978.
- KUTAY, Cemal. Sohbetler. Sayı: 1. İstanbul. 1971.

- KUTAY, Cemal. Sohbetler. Sayı: 2. İstanbul. 1971.
- KUTAY, Cemal. Sohbetler. Sayı: 3. İstanbul. 1971.
- KUTAY, Cemal. Sohbetler. Sayı: 4. İstanbul. 1971.
- KUTAY, Cemal. Sohbetler. Sayı: 5. İstanbul. 1971.
- KUTAY, Cemal. Sohbetler. Sayı: 6. İstanbul. 1971.
- KUTAY, Cemal. Sohbetler. Sayı: 7. İstanbul. 1971.
- KUTAY, Cemal. Sohbetler. Sayı: 8. İstanbul. 1972.
- KUTAY, Cemal. Şehit Tacidarlar. Cemal Kutay Kitaplığı 3. İstanbul. 1977.
- KUTAY, Cemal. Üç Paşalar Kavgası. Cemal Kutay Kitaplığı 7. İstanbul. 1978.
- KUTAY, Cemal. Üç Devirde Bir Adam. Fethi Okyar. Tercüman Tarih Yayınları. İstanbul. 1980.
- KUTAY, Cemal. Yazılmamış Tarihimiz. Doğan Ofset. Milliyet Yayınları. İstanbul.
- KUTAY, Cemal. 31 Mart İhtilalinde Sultan Hamit. Cemal Kutay Kitaplığı 1. İstanbul. 1977.
- KÜLTÜR BAKANLIĞI. Atatürk'ün Milli Dış Politikası. Ankara. 1981.
- KÜLTÜR BAKANLIĞI. Millî Egemenlik Makaleler Antolojisi. Ankara. 1985.
- KÜLTÜR BAKANLIĞI. I. Uluslararası Atatürk ve Türk Halk Kültürü Sempozyum Bildirileri. Ankara. 2001.
- LAMARTINE, A. Cihan Hakimiyeti. "Türkiye Tarihi" Tercüman 101 Temel Eser.
- LEVİS, Bernard. Modern Türkiye'nin Doğusu. Türk Tarih Kurumu. Ankara. 1970.
- LOTİ, Pierre. Can Çekişen Türkiye 1914. "Tercüman 1001 Temel Eser".
- LOTİ, Pierre. Türkler Üzerine Makaleler. Der Yayınları. İstanbul. 1995.
- MADAM, Hannes. Yeni Sabah Gazetesi-1950
- MECHIN, Benoit. Kurt ve Pars. Kum Saati Yayınları. İstanbul. 2001.
- MELEK, Dr. Abdurrahman. Hatay Nasıl Kurtuldu. Cumhuriyet Yayınları. Temmuz. 1999.
- MENÇ, Hüseyin. Milli Mücadele Yıllarında Amasya. T.C.Amasya Valiliği Kültür Yayınları. Nokta Ofset-2002.
- MİSİROĞLU, Aynur. Kuva-yı Milliye'nin Kadın Kahramanları. İstanbul. 1994.
- MİLLÎ MÜDAFAA VEKALETİ ARMAĞANI. 1915'de Çanakkale'de Türk. Ankara. Nisan 1957.
- MİLLÎ SAVUNMA BAK. Milli Mücadele'de ve Cumhuriyet'in ilk Yıllarında Kadınlarımız. Ankara. 1998.
- MİRALAY MEHMET ARİF BEY. Ayıcı Arif'in Anıları. Anadolu İnkılabı. Arba-Tarih Anı Dizisi. İstanbul. 1992.
- MUMCU, Prof. Dr. Ahmet. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi I-II. Anadolu Üniversitesi. Eskişehir. 1989.
- MUMCU, Uğur. Kâzım Karabekir Anlatıyor. Tekin Yayınevi.
- MÜDERRİSOĞLU, Alptekin. Kurtuluş Savaşında Ankara. 1993.
- MÜDERRİSOĞLU, Alptekin. Kurtuluş Savaşının Malî Kaynakları. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1990.
- MÜFTÜOĞLU, Mustafa. Yakın Tarihimizde Siyasi Cinayetler. Yağmur Yayınları. İstanbul. 1975.
- NADİ, Yunus. Ali Galip Hâdisesi. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- NADİ, Yunus. Ankara'nın İlk Günleri. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- NADİ, Yunus. Birinci Büyük Millet Meclisinin Açılışı ve İsyancılar. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.

- NADİ, Yunus. Cumhuriyet Yolunda. Yenigün Haber Ajansı, Basın ve Yayıncılık A.Ş. Mayıs. 1999.
- NADİ, Yunus. Çerkes Ethem Kuvvetlerinin İhaneti. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- NADİ, Yunus. Mustafa Kemal Paşa Samsun'da. Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- NADİ, Yunus. Türkiye'yi Sokakta Bulmadık. Yenigün Haber Ajansı, Basın ve Yayıncılık A.Ş. Ağustos. 1997.
- NATIONAL GEOGRAPHIC. Başlangıcından Bugüne Ortadoğu'da Tarih ve İnanç. 2002.
- NOĞAY, Sami. Atatürk'ün Çeşitli Konulardaki Görüşleri. Ankara. 1990.
- OFLAZOĞLU, A. Turan. Mütarekeden Büyük Taarruza. Kültür Bak. Ankara. 1998.
- OKUR, Hafız Yaşar. Atatürk'le 15 Yıl. 1962.
- OKYAR, Osman. Türk Sovyet İlişkilerinde Mustafa Kemal. Ankara. 1998.
- ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ. 19 Mayıs ve Milli Mücadele'de Samsun Sempozyumu. 20-22 Mayıs 1999 Bildiriler. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi. Samsun. 2000.
- ORAN, Baskın. Atatürk Milliyetçiliği. Bilgi Yayınevi. Ankara, 1997.
- ORBAY, Rauf. Cehennem Değirmeni "Siyasi Hatıralarım" I-II. Emre Yayınları. İstanbul. 1993.
- ORTAYLI, İlber. İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı. İletişim Yayınları. İstanbul. 2000.
- OZANKAYA, Prof. Dr. Özer. Cumhuriyet Çmarı. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1994.
- ÖKE, Doç. Dr. Mim Kemal. Ermeni Meselesi. Aydınlar Ocağı Yay. İstanbul. 1986.
- ÖKLEM, Necdet. Atatürk Döneminde Darülfunun Reformu. 1973.
- ÖNAL, Sami. Hüsrev Gerede'nin Anıları. Kurtuluş Savaşı Atatürk ve Devrimler. Literatür Yayınları. İstanbul. 2002.
- ÖNDER, Mehmet. Atatürk Evleri Atatürk Müzeleri. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1993.
- ÖNDER, Mehmet. Atatürk'ün Almanya Gezisi. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1981
- ÖNDER, Mehmet. Atatürk'ün Almanya ve Avusturya Gezileri. İş Bankası Yayınları. Ankara. 1993.
- ÖNDER, Mehmet. Atatürk'ün Yurt Gezileri. Türkiye İş Bankası. Ankara. 1998.
- ÖZ, Baki. Atatürk'ün Anadolu'ya Gönderiliş Olayının İç Yüzü. Cumhuriyet Yayınları. Aralık. 2000.
- ÖZ, Baki. Kurtuluş Savaşı'nda Alevi-Bektaşiler. Cumhuriyet Yay. Ağustos. 1997.
- ÖZAKMAN, Turgut. Vahidettin, M. Kemal ve Milli Mücadele. Bilgi Yay. Ankara. 1998.
- ÖZALP, Gen. Kâzım. Özalp Atatürk'ü Anlatıyor. 1969.
- ÖZALP, Kâzım. ÖZALP, Teoman. Atatürk'ten Anılar. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 1998.
- ÖZALP, Yalçın. Milli Mücadelenin İlk Zaferi. Ankara. 1976.
- ÖZBUDUN, Prof. Dr. Ergun. 1921 Anayasası. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1992.
- ÖZÇELİK, Doç. Dr. İsmail. Milli Mücadele'de Güney Cephesi-Urfa. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1992.
- ÖZDEMİR, Durmuş. Atatürk Penceresinden. Barış Kitabevi. 2001.
- ÖZDEMİR, Hikmet. Tekâlif-i Milliye. Cumhuriyet Yayınları. Haziran. 2001.
- ÖZKAN, Tuncay. Bir gizli Servisin Tarihi. Milliyet Yayınları. İstanbul. 1996.
- ÖZKAN, Tuncay. MİT'in Gizli Tarihi. Alfa Yayınları. İstanbul. 2003.
- ÖZKAYA, Prof. Dr. Yücel. Milli Mücadelede Atatürk ve Basın-II. Cumhuriyet Gazetesi. Ocak 2001.

- ÖZKAYA, Yücel. Milli Mücadele Başlangıcında Basın ve Mustafa Kemal.
 ÖZKAYA, Yücel. Milli Mücadelede Ege Çevresi. Cumhuriyet Yayınları. Nisan. 2001.
 ÖZTORUN, Org. Necdet. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi İncelemesi. Harp Akademileri Basımevi. İstanbul. 2001.
 ÖZTUNA, Yılmaz. Büyük Türkiye Tarihi. 7. Cilt. Ötüken Yayınevi. İstanbul. 1978.
 ÖZTÜRK, Kâzım. Atatürk'ün TBMM Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuş. Cilt I-II. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1986.
 PALAZOĞLU, Ahmet Bekir. Atatürk'ün Eğitim ile İlgili Düşünceleri. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1999.
 PALAZOĞLU, Ahmet Bekir. Atatürk'ün Okul Gezileri. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1999.
 PARLA, Taha. Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları. Cilt I-II. İstanbul. 1991 .
 PEPEYİ, Haluk Nihat. Milli Mücadele Destanı. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1981.
 PEPEYİ, Haluk Nihat. Mütareke. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1981.
 PERİNÇEK, Mehmet. Türkçü Önderlerden Ahmet Ağaoğlu'nun Sovyet Büyükelçiliği Yetkiliyle Yaptığı Görüşme. Aydınlık, 28 Nisan 2002.
 POPÜLER TARİH DERGİSİ. Atatürk İstanbul'da. Sayı. 23. Temmuz. 2002.
 RATHMANN, Lothar. Alman Emperyalizminin Türkiye'ye Girişi. Gözlem Yayınları. İstanbul. 1976.
 REFİĞ, Halit. Gazi ile Latife. Ankara. 1993.
 RENOUVIN, Pierre. I. Dünya Savaşı. İletişim Yayınları. İstanbul. 1993.
 SAFA, Peyami. Türk İnkılabına Bakışlar. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1996.
 SALIŞIK, Selahattin. Kurtuluş Savaşının Gizli Örgütü. M.M. Grubu. Kaynak Yayınları. İstanbul. 1999.
 SANDERS, Limon Von. Türkiye'de Beş Yıl. I-II. Yenigün Haber Ajansı, Basın ve Yayıncılık A.Ş. Aralık. 1999.
 SARI, Haluk. Türk Spor Tarihinde Atatürk. Toplumsal Dönüşüm Yayınları. İstanbul. 1999.
 SARIHAN, Zeki. Damat Ferit'in Sansürü, Aydınlık, 10 Mart 2002.
 SARIKOYUNCU, Doç. Dr. Ali. Milli Mücadelede Din Adamları. Cilt I-II. Diyanet İşleri Başkanlığı. Ankara. 1997.
 SARINAY, Yusuf. Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü. Ankara. 1990.
 SAVAŞ, Vural. Militan Atatürkçülük. Bilgi Yayınevi. Ankara. 2001.
 SEL YAYINLARI. Yakınlarından Hatıralar. İstanbul. 1955.
 SEL YAYINLARI. 30 Ağustos Hatıraları. İstanbul. 1955.
 SELEK, Sabahattin. Anadolu İhtilali. Cem Yayınevi. İstanbul. 1973.
 SELEK, Sabahattin. Milli Mücadele "Büyük Taarruz'dan İzmir'e". Cumhuriyet Yayınları.
 SERGEN, Semih. Ölüm Kalım Savaşı Destanı. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1995.
 SERRİNG, Charles N. Bir ABD Büyükelçisinin Türkiye Hatıraları. Mustafa Kemal. I-II. Yenigün Haber Ajansı, Basın ve Yayıncılık A.Ş. Aralık. .
 SERTKAYA, F. Osman. Mustafa Kemal Atatürk'ün Namık Kemal ile İlgili Hatıraları. Türk Kültürü-Yıl XV. Sayı: 109. Kasım 1976.
 SEVÜK, İsmail Habib. Atatürk İçin. 1939.
 SEVÜK, İsmail Habib. O Zamanlar-1920-1923. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1981.
 SEVÜK, İsmail Habib. Tuna'dan Batıya. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1987.
 SHAW, Stanford. Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye. İstanbul. 1994.

SHERRİL, N. Charles. Atatürk Nezdinde Bir Yıl Elçilik. 1935.

SHERRİL, N. Charles. Mustafa Kemal. I-II. Bir ABD Büyükelçisinin Türkiye Hatıraları. Yeni Gün Yayıncılık. İstanbul. 1999.

SORGUN, Taylan. Bekiraga Bölüğü ve Mütareke Dönemi. Kum Saati Yay. İstanbul. 2003.

SORGUN, Taylan. İttihat ve Terakki. Devlet Kavgası. Beyaz Balina Yay. İstanbul. 2001.

SOYAK, Hasan Rıza. Atatürk'ten Hatıralar. İstanbul. 1973.

SÖNMEZ, Cemil. Atatürk'te Edebiyat Sevgisi. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1998.

SÖNMEZ, Cemil. Atatürk ve Çevre. Çevre Bakanlığı. Ankara. 1998.

SÖNMEZ, Cemil. Atatürk ve Çocuklar. UNICEF. 1992.

SÖNMEZ, Cemil. Atatürk'ün Annesi Zübeyde Hanım. Atatürk Araştırma Merkezi. 1998.

SÖNMEZ, Pakize. Atatürk'e İzmir Suikastinin İçyüzü. Detay Yayınları. İstanbul. 1994.

SPERCO, Willy. Mustafa Kemal Atatürk. 1881-1938 Bilgi. Yayınevi. Ankara. 2001.

STEINHAUS, Kurt. Atatürk Devrimi Sosyolojisi. Cumhuriyet Gazetesi. 1999.

ŞAHİN, Eyüp. Türk Polisinin Erdem Mücadelesi. EGM. Basımevi Şube Müdürlüğü. Ankara. 2001.

ŞAHİN, Eyüp. Yabancı Gözüyle Ermeni Meselesi. APK Dairesi Baş. Yay. Ankara. 2001.

ŞAPOLYO, Enver Behnan. Atatürk'ün Hayatı. Ankara. 1954.

ŞAPOLYO, Enver Behnan. Mustafa Kemal Paşa ve Milli Mücadelenin İç Âlemi. İstanbul. 1967.

ŞEMSUTDİNOV, A. Kurtuluş Savaşı Yıllarında Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri. Cumhuriyet Yayınları. 2000.

ŞENER, Cemal. Topal Osman Olayı. I-II. Cumhuriyet Yayınları. Mart. 2000.

ŞİVGİN, Dr. Hale. Trablusgarp Savaşı ve 1911-1912 Türk İtalyan İlişkileri. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1989.

ŞİMSİR, N. Bilal. Atatürk ile Yazışmalar. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1981.

TAN, Nail. Atatürk ve Türk Halk Kültürü. Folklor Arş. Kurumu Yayınları. Ankara. 2000.

TANİLLİ, Server. Dünyayı Değiştiren On Yıl. Fransız Devrimi Üstüne. (1789-1799). Say Yayınları. İstanbul. 1989.

TANJU, Sadun. Asil Kan. Altın Kitaplar. İstanbul. 1994

TANÖR, Bülent. Kuruluş. Cumhuriyet Yayınları. Temmuz. 1997.

TANSEL, Fevziye Abdullah. Kurtuluş Savaşı'nda Kadın Askerlerimiz. Cumhuriyet Yayınları. Şubat. 2001.

TANSEL, Dr. Selahattin. Mondros'tan Mudanya'ya Kadar. Tarih Dizisi. Cilt I-II-III-IV. Milli Eğitim Bakanlığı. İstanbul. 1991.

TANSU, Dr. Semih Nafiz. Cumhuriyet Gazetesi. 10.11.1950.

TANSU, Dr. Samih Nafiz. İki Devrin Perde Arkası. "Hüsamettin ERTÜRK" Pınar Yayınevi. İstanbul. 1964.

TARTAN, Yılmaz. İki Derste İstiklal Marşı. Diyanet İşleri Başkanlığı. Ankara. 1998.

TAŞER, Suat. İkinci Kurtuluş. Bilgi Kitabevi. Ankara. 1960.

TAŞKIRAN, Doç. Dr. Cemalettin. Kâzım Karabekir Paşa Askeri Hayatı ve Komutanlığı. Genelkurmay Başkanlığı. Ankara. 1993.

TAŞKIRAN, Doç. Dr. Cemalettin. Milli Mücadele'de Kâzım Karabekir Paşa. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1999.

TEKELİ, İlhan. İLKIN, Selim. Ege'deki Sivil Direnisten Kurtuluş Savaşı'na Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara. 1980.

- TENGİRŞEK, Yusuf Kemal. Vatan Hizmetinde. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1981.
- TEPEDELENLİOĞLU, Nizamettin Nazif. Ordu ve Politika. Bedir Yay. İst. 1967.
- TEPEDELENLİOĞLU, Nizamettin Nazif. Son Balo. 1953.
- TEVETOĞLU, Dr. Fethi. Ömer Naci. Kültür ve Turizm Bakanlığı. 1987.
- TEZER, Şükrü. Atatürk'ün Hatıra Defteri. Türk Tarih Kurumu Yay. Ankara. 1999.
- TEZERER, Umut. Sokakların Üniformalı Çocukları. Aydınlık, 17 Şubat 2002.
- TİMUROĞLU, Vecihi. Söylev'den Seçmeler. Betik Yayıncılık. Ankara. 2002.
- TOKER, Metin. Şeyh Sait İsyanı. Cumhuriyet Yayınları. Nisan 1998.
- TOPAL, Mehmet. Atatürk Elazığ'da. Elazığ Eğitim-Sanat Kültür Hizmetleri Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları. Elazığ. 1997.
- TOPÇUOĞLU, İbrahim. Atatürk Günlüğü-2.
- TOPUZ, Hıfzı. Gazi ve Fikriye. Remzi Kitabevi. İstanbul. 2001.
- TOPUZ, Hıfzı. Milli Mücadelede Çamlıca'nın Üç Gülü. Remzi Kitabevi. İstanbul. 2002.
- TOROS, Taha. Atatürk'ün Adana Seyahatleri.
- TUNAYA, Prof. Dr. Tarık Zafer. Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku. Cumhuriyet Gazetesi. 2000.
- TUNCEL, Prof. Dr. Bedrettin. Atatürk ve 30 Ağustos Zaferinin İlk Kutlanması. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara. 1972
- TUNCOKU, A. Mete. Anzakların Kaleminden Mehmetçik. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1997.
- TURAN, Doç. Dr. Mustafa. Yunan Mezalimi. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara. 1999.
- TURAN, Şerafettin. Atatürk ve Ulusal Dil. Cumhuriyet Yayınları. Eylül. 1998.
- TURAN, Şerafettin. Türk Devrim Tarihi - 1. Kitap. "İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe" Ankara. 1991
- TURAN, Şerafettin. Türk Devrim Tarihi - 2. Kitap. "Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyetine" Ankara. 1992.
- TURAN, Şerafettin. Türk Devrim Tarihi - 3. Kitap - 1. Bölüm. "Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)" Ankara. 1995.
- TURAN, Şerafettin. Türk Devrim Tarihi - 3. Kitap - 2. Bölüm. "Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)" Ankara. 1996.
- TURAN, Şerafettin. Türk Devrim Tarihi 4. Kitap. - "Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938-14 Mayıs 1950)" Ankara. 1999.
- TUZCUNOĞULLARI, Cemal. Atatürk ve Spor. Ankara. 2001.
- TÜLBENTÇİ, Feridun Fazıl. Cumhuriyet Nasıl Kuruldu? Sel Yayınları. İstanbul. 1955.
- TÜNAY, Bekir. Gazi'nin Doğuş Destanı I. Kültür Bakanlığı. Ankara. 1981.
- TÜRK DÜNYASI TARİH DERGİSİ. Sayı-4. Nisan. 1987.
- TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ. Atatürk. 1981.
- TÜRK TARİH DERGİSİ. Dün-Bugün-Yarın. Sayı-10. Kasım. 1997.
- TÜRK'ÜN ALTIN KİTABI. Gazi'nin Hayatı. İstanbul. 1930.
- TÜTENGİL, Prof. Dr. Cavit Orhan. Atatürk'ü Anlamak ve Tanımak. Cumhuriyet Yayınları. Kasım. 1998.
- TÜZÜN, Nejat. Tarihimizde Ermeniler. Atatürk Devrimleri ve İlkeleri Araştırma Merkezi. Akdeniz Üniversitesi. 1983.
- UÇMAN, Abdullah. Devrin Yazarları Kalemile Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal. Cilt I-II.
- UĞURLU, Nurer. Atatürk'ün Askerlikle İlgili Kitapları. Cumhuriyet Yay. Ağustos. 1998.

- UĞURLU, Nurer. Atatürk'ün Yazdığı Geometri Kılavuzu. Cumhuriyet Yayınları. Ocak. 1998.
- UĞURLU, Nurer. 30 Ağustos Hatıraları. Cumhuriyet Yayınları. Ağustos. 2000.
- ULUÇ, Naşit Hakkı. Hemşehrimiz Atatürk. Türkiye İş Bankası Yayınları. Ankara. 1997.
- US, Asım. Asım Us'un Hatıra Notları. 1966.
- US, Asım. Gördüklerim Duyduklarım. 1964.
- USTA, Recep. Neyzen Tevfik. İstanbul. 1985.
- UZER, Tahsin. Atatürk Yolu Dergisi. 1959.
- UZUNER, Buket. Uzun Beyaz Bulut "Gelibolu". Remzi Kitapevi. İstanbul. 2001.
- ÜNAL, Tahsin. Atatürk ve Milli Mücadele. Berikan Yayınları. Ankara-2001
- ÜNAL, Taner. O Bir Bozkurttu.
- ÜNAYDIN, Ruşen Eşref. Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal'le Mülakat. 1930.
- ÜNAYDIN, Ruşen Eşref. Atatürk'ü Özleyiş. I-II. Cumhuriyet Yayınları. Ankara. 1957.
- ÜNAYDIN, Ruşen Eşref. İstiklal Yolunda. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara. 1957.
- VEREL, Oktay. Vatan Sana Minnettardır. Türk Hava Kurumu. 1981.
- VILLALTA, Jorge Blanco. Atatürk. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ankara. 1982.
- VURKAÇ, Yılmaz. Atatürk ve Kitap. 1877.
- YALÇIN, Cevdet. Atamız Atatürk. İlayda Kültür ve Sanat Merkezi Kült. Diz. Ankara. 1999.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit. Siyasi Anılar. Türkiye İş Bankası Yayınları. İstanbul. 1976.
- YALÇIN, Hüseyin Cahit. Talat Paşanın Hatıraları. Yenigün Haber Ajansı, Basın ve Yayıncılık A.Ş. Temmuz. 1998.
- YAMAKOĞLU, Cihan. Mahmut Esat Bozkurt. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Ankara. 1987.
- YAZAN, Nihal. KANVER, Fusun. ATALAY, Bahadır. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi. Tercüman Gazetesi. İstanbul. 1986.
- YERASİMOS, Stefanos. Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye "Dünya Savaşı'ndan 1971'e." 2. Kitap. İstanbul. 1989.
- YERASİMOS, Stefanos. Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye "Tanzimattan 1. Dünya Savaşına." 2. Kitap. İstanbul. 1987.
- YEŞİLYURT, Süleyman. Atatürk'ün Gönül Galerisi. Yeryüzü Yay. Ankara. 2001.
- YİĞİT, Nuyan. Atatürk'le 30 Yıl. Remzi Kitabevi. İstanbul. 2004.
- YULARKIRAN, Cevdet R. Sivas Valisi Resit Paşanın Hatıraları. SİSKA V. Sivas. 2002.
- YURDAKUL, Yurdakul. Atatürk'ten Hiç Yayınlanmamış Anılar. 1999.
- YURT İÇİN ULUS İÇİN. Antoloji.
- YÜCEBAŞ, Hilmi. Edebiyatımızda Atatürk.
- YÜCER, Rıza Ruşen. Atatürk'e Ait Birkaç Fıkra ve Hatıra.
- 19 MAYIS ve MİLLİ MÜCADELE'DE SAMSUN SEMPOZYUMU. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını. Samsun. 2000.